



DET KONGELEGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2025

Utgiftskapittel: 600–672, 2470, 2541–2542, 2620–2686

Inntektskapittel: 3605–3672, 5470, 5701–5705



DET KONGELEGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2025

Utgiftskapittel: 600–672, 2470, 2541–2542, 2620–2686

Inntektskapittel: 3605–3672, 5470, 5701–5705

Innhald

Del I	Innleiande del	9	6.2.2	Førebyggjande arbeidsmiljøarbeid	91
1	Innleiing	11	6.2.3	Seriøse og anstendige arbeidsvilkår, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet	91
2	Profil og satsingsområde	15		Vurdering av ei særskild kompensasjonsordning for «oljepionerane»	95
2.1	Samla budsjettforslag fordelt på programområde og programkategoriar	15	6.2.4	Redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet	96
2.2	Satsingar og hovudprioriteringar .	16	6.3	Redusere sjukefråværet	98
3	Syssetsetting, levekår, integrering og utvikling i sentrale inntektssikringsordningar	24	6.3.1	Intensjonsavtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen)	101
3.1	Innleiing	24	6.3.2	God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden	104
3.2	Situasjonen i arbeidsmarknaden ..	25	6.4	Innsats for unge	104
3.3	Innvandrarar og integrering	32	6.4.1	Kompetanse for inkludering og omstilling	105
3.4	Arbeidsmiljøtilstanden	40	6.4.2	Arbeid og helse	106
3.5	Utviklinga for låginntektsgrupper	42	6.4.3	Varig tilrettelagt arbeid	108
3.6	Utviklinga i helserelaterte ytingar	45	6.4.4	God integrering av innvandrarar i arbeid og samfunn	108
3.7	Pensjon	52	6.5	Flyktningar blir busette raskt og treffsikkert over heile landet	109
3.8	Utvikling i utgiftene til folketrygda	55	6.5.1	Innvandrarar kjem i jobb og får ei stabil tilknytning til arbeidslivet	110
3.9	Kommunale stønader	60	6.5.2	Fleire innvandrarar deltar i samfunnslivet	113
4	Oppmodingsvedtak	62	6.5.3	Inntektssikringsordningar som gir økonomisk tryggleik og samtidig stimulerer til arbeid	115
5	Oversiktstabellar	78	6.6	Kombinere uføretrygd og arbeid	117
5.1	Utgifter og inntekter fordelte på kapittel	78	6.6.1	Sosiale ordningar for sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar	117
5.2	Bruk av stikkordet «kan overførast»	82	6.6.2	Gode og føreseielege pensjonar for dagens og framtidige generasjonar	118
Del II	Budsjettforslag	83	6.7	Mål for pensjonspolitikken	118
6	Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjettforslag for 2025	85	6.7.1	Det samla pensjonssystemet	119
6.1	Ein velfungerande arbeidsmarknad med god utnytting av arbeidskrafta	86	6.7.2	Igangverande prosessar på pensjonsområdet	119
6.1.1	Formidling og arbeidsmarknadstiltak	86	6.7.3	Oppmodingsvedtak 25. februar 2021 nr. 686	125
6.1.2	Motverke langtidsarbeidsløyse	87	6.7.4	Inkludering i samfunnet og gode levekår for dei mest vanskelegstilte	126
6.1.3	Dagpengeordninga	87	6.8	Dei sosiale tenestene i NAV-kontoret og førebyggjande sosialt arbeid	126
6.1.4	Arbeidsinnvandring	88	6.8.1		
6.2	Eit sikkert og seriøst arbeidsliv	88			
6.2.1	Trygge rammer og eit organisert arbeidsliv	88			

6.8.2	Samarbeid med frivillig sektor og sosiale entreprenører	129	Kap. 665	Pensjonstrygda for fiskarar	200
6.8.3	Tiltak mot fattigdom	129	Kap. 666	Avtalefesta pensjon (AFP)	201
6.8.4	Hjelpemiddel	130	Kap. 667	Supplerande stønad	204
<i>Programkategori 09.00 Administrasjon</i>		133	<i>Programkategori 09.70 Integrering og mangfald</i>		
Kap. 600	Arbeids- og inkluderingsdepartementet	133	Kap. 670	Integrerings- og mangfaldsdirektoratet	208
Kap. 601	Utgreiingsverksemd, forskning m.m.	134	Kap. 3670	Integrerings- og mangfaldsdirektoratet	212
<i>Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken</i>		144	Kap. 671	Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrara	213
Kap. 604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltninga	144	Kap. 3671	Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrara	225
Kap. 605	Arbeids- og velferdsetaten	146	Kap. 672	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrara	225
Kap. 3605	Arbeids- og velferdsetaten	154	Kap. 3672	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrara	230
Kap. 606	Trygderetten	154	<i>Programkategori 29.20</i>		
<i>Programkategori 09.20 Tiltak for betra levekår m.m.</i>		157	<i>Einslege forsørgarar</i>	231	
Kap. 621	Tilskot til sosiale tenester og sosial inkludering	157	Kap. 2620	Stønad til einsleg mor eller far	231
<i>Programkategori 09.30 Arbeidsmarknad</i>		163	<i>Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sjukdom, arbeidsavklaring og uførleik</i>		
Kap. 634	Arbeidsmarknadstiltak	163	Kap. 2650	Sjukepengar	234
Kap. 3634	Arbeidsmarknadstiltak	171	Kap. 2651	Arbeidsavklaringspengar	238
Kap. 635	Ventelønn	171	Kap. 2655	Uførleik	243
Kap. 3635	Ventelønn m.m.	172	<i>Programkategori 29.60 Kompensasjon for meirutgifter ved nedsett funksjonsevne m.m.</i> ..		
<i>Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerheit</i>		173	Kap. 2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemiddel m.m.	249
Kap. 640	Arbeidstilsynet	174	<i>Programkategori 29.70 Alderdom</i>		
Kap. 3640	Arbeidstilsynet	177	Kap. 2670	Alderdom	255
Kap. 643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	178	<i>Programkategori 29.80 Forsørgartap m.m.</i> ...		
Kap. 646	Pionerdykkarar i Nordsjøen	179	Kap. 2680	Etterlatne	260
Kap. 648	Arbeidsretten, Riksmeklareren m.m.	180	Kap. 2686	Stønad ved gravferd	263
<i>Programkategori 09.50 Pensjonar m.m. under Statens pensjonskasse</i>		182	<i>Programkategori 29.90 Diverse inntekter</i>		
Kap. 611	Pensjonar frå statskassa	183	Kap. 5701	Diverse inntekter	265
Kap. 612	Tilskot til Statens pensjonskasse	184	<i>Programkategori 33.30 Arbeidsliv</i>		
Kap. 613	Arbeidsgivaravgift til folketrygda	190	Kap. 2541	Dagpengar	267
Kap. 2470	Statens pensjonskasse	190	Kap. 5705	Refusjon av dagpengar	269
Kap. 5470	Statens pensjonskasse	195	Kap. 2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.m.	270
<i>Programkategori 09.60 Kontantytningar</i>		196	Kap. 5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs	271
Kap. 660	Krigspensjon	196			
Kap. 664	Pensjonsordninga for arbeidstakarar til sjøs	198			

Del III	Omtale av særlege tema	273	10	Samfunnssikkerheit	305
7	Fordrivne frå Ukraina	275	11	Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemdar – STAMI	307
8	FNs berekraftsmål	282			
9	Likestilling og mangfald	292	Forslag		312

Figuroversikt

Figur 3.1	Utvikling i sysselsettingsandel, 15–74 år og 15–24 år. Sesong- og brotjusterte månedstall, AKU. Indeks januar 2013=100	25	Figur 3.15	Andel barn under 18 år med vedvarande låg hushaldningsinntekt. Pst.	44
Figur 3.2	Arbeidsløysa	26	Figur 3.16	Andel mottakarar av helse-relaterte ytingar, pst. av befolkninga 20–64 år, 2018 eller seinaste år og antal sjukefråværsdagar per fulltidstilsett, årleg gjennomsnitt, 2022 eller seinaste år	46
Figur 3.3	Personar utanfor arbeid og utdanning. Pst. 20–66 år	27	Figur 3.17	Antal mottakarar av helse-relaterte ytingar 18–66 år og mottakarar som andel av befolkninga 18–66 år. Antal i tusen. Andel i pst. Tal ved utgangen av året 2003–2023. Tala er korrigert for at ein kan ta imot meir enn éi yting samtidig	47
Figur 3.4	Utviklinga i unge utanfor arbeid og utdanning. Pst. og antal. 20–29 år	28	Figur 3.18	Busette mottakarar av sjukepengar, arbeidsavklaringspengar og uføretrygd som andel av befolkninga (busette i Noreg) 18-66 år. Pst. Tal ved utgangen av året 2003-2023	47
Figur 3.5	Unge i alderen 15–29 år som verken er i jobb, utdanning eller annan opplæring. Pst. av alle i aldersgruppa. 2010–2023	29	Figur 3.19	Mottakarar av helse-relaterte ytingar i alderen 18–29 år og 60–66 år som andel av befolkninga i desse aldersgruppene. Tala er korrigert for at ein kan ta imot meir enn éi yting samtidig. Tal ved utgangen av året 2003–2023	49
Figur 3.6	Deltidsarbeid. Pst.	30	Figur 3.20	Mottakarar av helse-relaterte ytingar som andel av befolkninga i alderen 18–66 år. Busette personar fødde i Noreg og alle busette. 2003–2023. Pst.	50
Figur 3.7	Registrert arbeidsløysa etter landgruppe. I pst. av arbeidsstyrken. Juli 2023 og 2024	31	Figur 3.21	Estimat på antal tapte årsverk knytte til mottak av helse-relaterte ytingar (venstre akse) og som andel av befolkninga 18–66 år (høgre akse). Antal i tusen. Andel i pst. Tapte årsverk i løpet av året for 2001, 2005, 2009–2023	51
Figur 3.8	Lønnstakarar etter alder. Pst. av befolkninga i same aldersgruppe. Busette 60–74 år. 2. kvartal 2010–2024	32			
Figur 3.9	Innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre busette i Noreg 1970–2024. Tal	33			
Figur 3.10	Innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre etter landbakgrunn. 1.1.2024. Tal	33			
Figur 3.11	Ikkje-nordiske innvandringar etter innvandringsgrunn. 1990–2023. Tal	34			
Figur 3.12	Utdanningsnivå for personar 16 år og oppover, etter innvandringskategori og innvandringsgrunn. 2023. Pst.	34			
Figur 3.13	Registrerte sysselsette, etter innvandringskategori og innvandringsgrunn. Pst. av personar 20–66 år. Fjerde kvartal	35			
Figur 3.14	Sysselsatte blant ukrainske fordrivne mellom 20 og 66 år. Pst. ...	40			

Figur 3.22	Estimat på fordelinga av tapte årsverk knytt til sjukefråvær, mottak av arbeidsavklaringspenge og uføretrygd som andel av totalt antal tapte årsverk	52	Figur 6.1	Sjukefråværsprosenten. Sesongjustert og sesong- og influensa-justert. 2. kvartal 2000–2. kvartal 2024	97
Figur 3.23	Antal alderspensjonistar frå folketrygda, middelbestand. Tusen. Historiske tal 1980–2023. Framskrivningar 2024–2050	53	Figur 6.2	Utgiftene folketrygda har til sjukepengar til arbeidstakarar. Mill. kroner. Januar 2019–juni 2024	236
Figur 3.24	Utgiftsverknad av pensjonsreforma målt i faste grunnbeløp (G). Mrd. 2024-kroner (G = 122 225 kroner)	54	Figur 6.3	Talet på mottakarar av arbeidsavklaringspenge. Tal for desember 2014–2023. Talet på mottakarar og andel av befolkninga som får ytinga. Talet på mottakarar i tusen	240
Figur 3.25	Realvekst i median samla inntekt før og etter skatt for personar som er 60 år og eldre, 2012–2022. Pst.	55	Figur 6.4	Avgangar frå arbeidsavklaringspenge i 2023 – status seks månader etter avgang	242
Figur 3.26	Utgifter til økonomisk sosialhjelp og antal stønadsmottakarar i løpet av året. Tal i tusen. Utgifter i mrd. faste 2023-kroner. 2003–2023	60	Figur 6.5	Mottakarar av uføretrygd. Talet på mottakarar og mottakarar som andel av befolkninga i aldersgruppa 18–66 år ved utgangen av året. Tal i tusen. Andel i pst. 2014–2023	246

Oversikt over bokser

Boks 1.1	Mål for arbeids-, integrerings- og velferdspolitikken	14	Boks 6.1	Sentrale innsatsområde i Meld. St. 33 (2023–2024) En forsterket arbeidslinje – flere i jobb og færre på trygd	86
Boks 2.1	Regjeringa sine viktigaste tiltak i arbeids-, integrerings- og velferdspolitikken	17	Boks 6.2	Oppfølgingstiltak – NOU 2023: 11 Raskt og riktig	149
Boks 3.1	Faktabok om arbeidsmiljø og helse	41	Boks 6.3	Arbeidsmarknadstiltak	164
Boks 3.2	Låginntekt som indikator på fattigdom og levekårsproblem	43			



DET KONGELEGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2025

Utgiftskapittel: 600–672, 2470, 2541–2542, 2620–2686

Inntektskapittel: 3605–3672, 5470, 5701–5705

*Tilråding frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet 20. september 2024,
godkjend i statsråd same dagen.
(Regjeringa Støre)*

Del I
Innleiande del

1 Innleiing

Regjeringa si viktigaste oppgåve er å ta Noreg gjennom urolege tider, ta vare på tryggleiken i landet og bidra til at folk får betre råd. Urolege tider krev trygg styring. Regjeringa si politikk skal skape eit tryggare og meir rettferdig Noreg for alle, og ta vare på det som gjer Noreg til Noreg: Dei små forskjellane, det sterke fellesskapet og den høge tilliten.

Arbeid til alle i eit trygt arbeidsliv og gode velferdsordningar er nøkkelen til meir rettferdig fordeling, integrering og fridom for den enkelte. Etter at regjeringa tiltredde har det blitt 145 000 fleire sysselsette. Veksten har vore klart høgast i privat sektor. Auka verdiskaping gjennom høg sysselsetting og eit vekstkraftig næringsliv er avgjerande for å sikre eit berekraftig velferdsamfunn.

Regjeringa vil forsterke arbeidslinja gjennom å føre ein meir aktiv politikk for å få fleire i arbeid og færre på trygd. Alle som kan og vil jobbe, skal få moglegheit til å jobbe i eit sikkert og seriøst arbeidsliv.

Inntektssikringsordningane skal gi økonomisk tryggleik til personar som midlertidig eller varig ikkje kan delta i arbeidslivet, og skal samtidig utformast slik at dei tar omsyn til målet om høg sysselsetting og eit omstillingsdyktig arbeidsliv.

Den norske arbeidslivsmodellen med høg organisasjonsgrad og godt partssamarbeid har gitt norsk arbeidsliv høg produktivitet, sterk konkurransekraft og stor omstillingsevne, og bidrar til eit samfunn med høg tillit og små forskjellar. Systemet for lønnsdanning, inkludert institusjonane rundt lønnsdanninga, er ein sentral del av modellen. Regjeringa legg stor vekt på trepartssamarbeidet i arbeidet med viktige samfunnsoppgåver.

I fleire næringar er det stor etterspørsel etter arbeidskraft. I nokre av dei bransjane som slit med rekrutteringa, finn vi også dei største utfordringane når det gjeld seriøse og anstendige arbeidsvilkår. Regjeringa sin politikk for å ta vare på eit seriøst og anstendig arbeidsliv og styrke rettane til arbeidstakarane vil bl.a. bidra til at utsette bransjar blir tryggare og meir attraktive og derfor enklare å rekruttere til.

Integreringspolitikken skal bidra til å få fleire i arbeid og at fleire lærer seg norsk, og samtidig

fremme likestilling og kjempe mot negativ sosial kontroll.

Russlands fullskalainvasjon i Ukraina har ført til ein stor auke i talet på flyktningar til Noreg. Rekordmange er busett i kommunar over heile landet, og mange vil bli busett også i året som kjem. Regjeringa arbeider for at dei fordrivne frå Ukraina skal komme raskt i arbeid.

Regjeringa gjennomfører ei tillitsreform i offentleg forvaltning. Målet med reforma er å gi meir velferd og betre tenester til brukarane. Reforma blir utforma i samspel med brukarorganisasjonar, tillitsvalde og leiinga i alle store offentlege verksemdar.

Arbeid til alle i eit inkluderande arbeidsliv

Arbeidskrafta er vår viktigaste ressurs, og den ressursen må vi forvalte godt. Arbeid gir inntekt og betre levekår for den enkelte og for familiane. Høg sysselsetting er nødvendig for høg verdiskaping i samfunnet, og gjer at vi kan ha gode velferdsordningar. Arbeidsmarknadspolitikken til regjeringa skal bygge bru mellom behovet for arbeidskraft hos arbeidsgivarane og dei som står utanfor. Mange av dei som står utanfor arbeid, treng kvalifisering og hjelp til å komme i jobb.

I Meld. St. 31 (2023–2024) *Perspektivmeldingen 2024* og i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* har regjeringa satt eit mål om at sysselsettingandelen skal vere på 82 pst. av befolkninga i aldersgruppa 20–64 år innan 2030. Innan 2035 skal sysselsettinga auke til 83 pst. for same aldersgruppe. For å nå dette målet må vi endre måten vi jobbar på. Det må førast ein aktiv politikk på ulike områder for å få fleire i arbeid og færre på trygd. Den aktive arbeidsmarknadspolitikken skal styrkast. Det skal bl.a. skje gjennom å trappe opp og forbetre bruken av arbeidsmarknadstiltaka og forsterke og vidareutvikle innsatsen overfor unge. Det skal også satsast på betre kompetanse og samarbeid mellom arbeids-, helse- og utdanningssektoren, og leggast til rette for ein meir kunnskapsbasert gjennomføring av arbeidsmarknadspolitikken. Målet er å sikre fleire ei varig og stabil tilknytning til arbeidslivet.

Regjeringa har ei forventning om at nykomne flyktningar raskt skal i arbeid og aktivitet. Arbeid er det viktigaste verkemiddelet mot fattigdom, avlastar budsjetta til kommunane og legg til rette for integrering på arbeidsplassen og i kvardagslivet. Gode resultat avheng av innsats frå den enkelte, og at kommunane, Arbeids- og velferdsetaten og arbeidsgivarane samarbeider godt om bl.a. arbeidsretta tiltak og språkopplæring tilpassa den enkelte.

Det er viktig for regjeringa at det skal bli lettere for folk med nedsett arbeidsevne og/eller funksjonsevne å utnytte arbeidsevna si, og at det skal bli enklare å kombinere trygd med inntektsgivande arbeid. Det er særleg viktig å få unge menneske som i dag tar imot trygdeytningar, i arbeid og aktivitet.

Regjeringa vil styrke og vidareutvikle innsatsen for at unge som treng arbeidsretta bistand for å komme i arbeid skal fangast opp tidleg. Dei unge skal få tilbod om systematisk hjelp som er tilpassa behova deira. Regjeringa si ungdomsgaranti skal sikre at unge som treng hjelp til å komme i arbeid, får tidleg innsats, tett og individuelt tilpassa oppfølging så lenge det er nødvendig. Målet er at fleire skal fullføre utdanning og komme i jobb.

Regjeringa vil utforme og iverksette eit forsøk med arbeidsretta ungdomsprogram, med rett til ein statleg finansiert inntektssikring, der nedsett helsetilstand ikkje er eit inngangsvilkår. Inntektssikringa føreset deltaking i arbeidsretta aktivitet.

Regjeringa legg gjennom tillitsreforma vekt på å gi NAV-kontora og tilsette i førstelinja større handlingsrom til å nyttiggjere seg av sin faglege kompetanse i arbeidet. Formålet er at folk skal få betre tenester som er tilpassa ulike behov og livssituasjonar. Det inneber bl.a. å utnytte det statleg-kommunale samarbeidet i NAV-kontora betre for å gi fagleg gode og lokalt tilpassa tenester og at dei tilsette reelt skal vere med på å bestemme.

Styrking av rettane til arbeidstakarane i eit sikkert og seriøst arbeidsliv

Regjeringa held fram arbeidet med å sikre trygge arbeidsforhold og styrke rettane til arbeidstakarane. I nært samarbeid med partane i arbeidslivet blir det ført ein politikk som stimulerer til høgare organisasjonsgrad og tariffavtaledekning, og for å sikre eit seriøst og organisert arbeidsliv. Bl.a. inneber dette at arbeidet med å auke bruken av faste tilsetningar direkte i den verksemda der arbeidet blir utført fortsett. I tillegg fortsett arbeidet med å auke bruken av heile stillingar for dei som ønsker å arbeide heiltid.

Useriøsitet, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet utfordrar deler av det norske arbeidslivet. Det er viktig at Arbeidstilsynet er til stades og er synleg. Regjeringa foreslår derfor ei styrking av Arbeidstilsynet. Som eit ledd i arbeidet med å redusere useriøsitet og styrke partanes arbeid med informasjon og rettleiing, vil regjeringa også auke støtta til Fair Play Bygg Norge.

Integrering og mangfald

Regjeringa sin integreringspolitikk skal bidra til å få fleire i arbeid, at fleire lærer seg norsk, fremme likestilling og kjempe mot negativ sosial kontroll. Flyktningar skal bli busett raskt og treffsikkert i alle delar av landet. Alle innvandrara skal bli møtt med dei same forventningane, og det skal vere mogleg for dei, som for alle andre, å kunne delta fullt ut på alle samfunnsområde. Vi skal stille krav, men vi skal også stille opp.

Som følge av Russlands fullskalainvasjon av Ukraina er millionar av menneske ført på flukt, og rekordmange fordrivne har fått midlertidig kollektivt vern i Noreg. Historisk mange fordrivne og andre flyktningar er busett i kommunar over heile landet sidan 2022, og busettinga går framleis raskt. Regjeringa vil at fordrivne skal ha eit godt opphald i Noreg med ein meningsfull kvardag, samtidig som utgangspunktet er at opphaldet er midlertidig.

Regjeringa er innstilt på å halde fram med å bidra. Samtidig skal talet på flyktningar og fordrivne som kjem til Noreg, vere berekraftig over tid. Regjeringa har sidan hausten 2023 lansert fleire tiltak med mål om reduserte innreisetal, som skal bidra til å dempe presset på kommunane og sikre den enkelte eit forsvarleg tenestetilbod. Samtidig har Utlendingsdirektoratet vurdert at sikkerheitssituasjonen i nokre områder vest i Ukraina ikkje er så alvorleg at den aleine gir grunn til vern. Dette har innverknad på dei som får saka si vurdert etter det ordinære regelverket om vern. Regjeringa har nyleg stramma inn på ordninga med midlertidig kollektivt vern, slik at fleire søkarar frå enkelte tryggare område vest i Ukraina ikkje fell inn under ordninga, men får asylsøknaden sin vurdert på individuelt grunnlag etter ordinære reglar. Som følge av tiltaka, venter regjeringa at det vil komme færre ukrainarar til Noreg. Sjå Prop. 1 S (2024–2025) for Justis- og beredskapsdepartementet for nærmare omtale av endringa.

Det å hjelpe flyktningane ut i arbeid og sjølvforsørging er på sikt den beste måten å sikre berekraft på. Regjeringa har som mål at fordrivne frå

Ukraina kjem raskt ut i arbeid. Mange har behov for kvalifisering før dei er klare til å gå ut i arbeid, og dei fleste takkar ja til tilbodet om norskopplæring og introduksjonsprogram. Regjeringa har gjort grep for å gjere introduksjonsprogrammet meir arbeidsretta og har også lansert eit nasjonalt system for digital norskopplæring. Det skal gjere det enklare å kombinere norskopplæring med arbeid. Eit godt samarbeid mellom statlege og kommunale aktørar, frivillige organisasjonar og partane i arbeidslivet, er viktig for arbeidslinja i norsk integreringspolitikk.

Kvalifiseringstiltaka skal bidra til å fylle gapet mellom kompetansen den enkelte nykomne har og det arbeidsmarknaden krev. Fleire flyktingar skal få formell utdanning og betre norskferdigheter innanfor ramma av introduksjonsprogrammet. Det er særleg behov for at fleire kvinner med innvandrarbakgrunn får tilbod om kvalifisering og kjem ut i arbeid eller ordinær utdanning.

Alle i Noreg har rett til å leve eit trygt og fritt liv. Rasisme, diskriminering, negativ sosial kontroll og æresrelatert vald er alvorleg for den enkelte og for samfunnet. Det går ut over levekår og helse, deltaking i arbeidslivet og utbytte av skolegang. Regjeringa styrker oppfølginga og det forebyggjande arbeidet ytterlegare. Regjeringa arbeider også med ein ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald, som skal bli lagt fram våren 2025.

Gode velferdsordningar og mindre ulikskap i levekår

Det norske velferdssamfunnet har gode ordningar for inntektssikring og eit godt offentleg tilbod av tenester. Velferdsordningane er søkt utforma slik at dei kan bidra til velferd for den enkelte, jamn fordeling og god økonomisk vekst. Det er viktig for å utjamne forskjellar og bidreg til å oppretthalde tilliten i samfunnet. Gode inntektssikringsordningar og offentlege velferdstenester bidrar samtidig til å redusere økonomisk ulikskap og er særleg viktig for å betre levekåra for utsette grupper. Regjeringa vil ha eit samfunn med eit sterkt økonomisk og sosialt sikkerhetsnett for dei som treng det permanent eller i fasar av livet. Den økonomiske sikkerheita som gode velferdsordningar gir, er viktig både for den enkelte og for omstillingsevna i arbeidslivet.

Regjeringa er opptatt av å balansere omsynet til inntektssikring og omsynet til arbeidslinja på ein god måte. Det skal lønne seg for den enkelte å utnytte arbeidsevna si og forsørge seg sjølv. Samti-

dig skal også folk som av ulike grunnar ikkje er i arbeid, ha ein økonomi som gjer at dei kan leve verdige liv og delta på ulike arenaer i samfunnet. Regjeringa vil redusere dei økonomiske, sosiale og geografiske forskjellane i samfunnet. Mange som står utanfor arbeidslivet, har samansette utfordringar når det gjeld bl.a. kompetanse, helse og bustad. Dei treng samordna bistand frå arbeids- og velferdsforvaltninga og andre tenester. Frivillige organisasjonar og sosiale entreprenørar er viktige aktørar som bidrar til å løyse sosiale utfordringar i samfunnet. Busetting av svært mange flyktingar på kort tid, gir press også på bustadpolitikken for utsette grupper i stort.

Dei som har ein pressa økonomi frå før, er meir utsett for å bli råka av dei auka levekostnadane. Regjeringa har gjennomført ei rekke tiltak for å motverke effekten av auka levekostnader i samfunnet, bl.a. gjennom auka barnetrygd, billigare barnehage, gratis kjernetid i SFO for 1.–3. klasse, straumstøtte og endringar i bustøtteordninga.

Gode og føreseielege pensjonar for dagens og framtidige generasjonar

Pensjonssystemet skal bidra til ein trygg og verdig alderdom for alle, men samtidig vere berekraftig over tid og stimulere til deltaking i arbeid. Hovudprinsippa i pensjonsreforma, slik som levealdersjusteringa, fleksibelt uttak av pensjon og høvet til å kombinere pensjon og inntekt frå arbeid, ligg fast. Det samla pensjonssystemet er no i hovudsak tilpassa prinsippa i pensjonsreforma og støttar opp under målet om å få fleire til å stå lenger i arbeid.

Regjeringa la fram Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil* 15. desember 2023. I meldinga foreslo regjeringa ei rekke tiltak for å styrke den sosiale berekrafta til pensjonssystemet. I samanheng med stortingsbehandlinga av meldinga inngjekk regjeringspartia og partia Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne ei avtale om justeringar i regelverket for pensjon. Avtalepartane stiller seg bak forslaga til regjeringa om ein gradvis auke av aldersgrensene, ei betre regulering av minstepeningane i pensjonssystemet samt styrking av alderspensjon til uføre. Regjeringa vil følge opp pensjonsavtala med nødvendige forslag til lovendingar, og foreslår i tråd med avtala at skjermingstillegget til uføre alderspensjonistar blir utvida til også å omfatte årskulla 1954–1962 med budsjettverknad frå 2025.

LO og NHO har greidd ut ei mogleg omlegging av AFP-ordninga i privat sektor, men det gjenstår for partane å bli einige om nivået på ytin-

gane og finansieringa i ei reformert ordning. Regjeringa er innstilt på å gå i forhandling med partane med sikte på ei omlegging av ordninga.

Boks 1.1 Mål for arbeids-, integrerings- og velferdspolitikken

Dette er dei fastsette måla for Arbeids- og inkluderingsdepartementet sine ansvarsområde. Sjå nærmare omtale i del II, punkt 6.

1. Ein velfungerande arbeidsmarknad med god utnytting av arbeidskrafta
2. Eit sikkert og seriøst arbeidsliv
3. Redusert sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet
4. God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden
5. God integrering av innvandrara i arbeid og samfunn
6. Inntektssikringsordningar som gir økonomisk sikkerheit og samtidig stimulerer til arbeid
7. Gode og føreseielege pensjonar for dagens og framtidige generasjonar
8. Inkludering i samfunnet og gode levekår for dei mest vanskelegstilte

2 Profil og satsingsområde

2.1 Samla budsjettforslag fordelt på programområde og programkategoriar

Nemning	Mill. kroner		
	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
<i>Programområde 09 Arbeid og sosiale formål</i>			
09.00 Administrasjon	775,9	776,4	0,1
09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken	14 764,5	15 698,5	6,3
09.20 Tiltak for betra levekår m.m.	402,4	420,9	4,6
09.30 Arbeidsmarknad	10 684,0	11 618,7	8,7
09.40 Arbeidsmiljø og sikkerheit	1 082,5	1 132,3	4,6
09.50 Pensjonar m.m. under Statens pensjonskasse	10 536,1	13 195,5	25,2
09.60 Kontantyttingar	4 687,0	5 126,8	9,4
09.70 Integrering og mangfald	28 790,3	28 304,7	-1,7
Sum Arbeid og sosiale formål	71 722,8	76 273,7	6,3
<i>Programområde 29 Sosiale formål, folketrygda</i>			
29.20 Einslige forsørgarar	1 685,0	1 750,0	3,9
29.50 Inntektssikring ved sjukdom, arbeidsavklaring og uførleik	233 185,7	254 802,0	9,3
29.60 Kompensasjon for meirutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.m.	13 105,0	14 992,7	14,4
29.70 Alderdom	316 740,0	335 593,0	6,0
29.80 Forsørgartap m.m.	3 643,6	3 717,7	2,0
Sum Sosiale formål, folketrygda	568 359,3	610 855,4	7,5
<i>Programområde 33 Arbeidsliv, folketrygda</i>			
33.30 Arbeidsliv	13 683,0	15 295,0	11,8
Sum Arbeidsliv, folketrygda	13 683,0	15 295,0	11,8
Sum Arbeids- og inkluderingsdepartementet	653 765,1	702 424,1	7,4

Det samla budsjettforslaget for 2025 frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet er på 702,4 mrd. kroner. Budsjettforslaget inneber ein samla vekst i utgiftene på om lag 48,7 mrd. kroner, eller 7,4 pst., samanlikna med saldert budsjett for 2024.

Budsjettforslaget for 2025 for dei G-regulerte ytingane inkluderer anslått effekt av reguleringa av grunnbeløpet i folketrygda per 1. mai 2025 og overhendet frå trygdeoppgjeret frå 2024. Som følge av dette aukar utgiftsanslaget for 2025 med til saman 20,2 mrd. kroner.

Endringane samanlikna med saldert budsjett for 2024 blir påverka av at utviklinga i 2024 har avvike frå det som låg til grunn for budsjettforslaget for 2024. Årsaka er bl.a. at veksten i sjukefråvær og antalet mottakarar av arbeidsavklaringspengar blei høgare enn det som var lagt til grunn i budsjettet. For å illustrere dette samanliknar tabellen under forslaget til budsjett for 2025 med siste anslag på rekneskap for 2024 og saldert budsjett for 2024 for utgifter under folketrygda.

Utgifter under folketrygda i mill. kroner¹

Nemning	Saldert budsjett 2024	Anslag på rekneskap 2024	Forslag 2025	Pst. endr. 24/25 frå saldert budsjett	Pst. endr. 24/25 frå anslag på rekneskap
<i>Sosiale formål, folketrygda</i>					
Sjukepengar	62 238	67 458	71 298	14,6	5,7
Arbeidsavklaringspengar	44 843	47 197	50 789	13,3	7,6
Uførleik	126 105	125 020	132 716	5,2	6,2
Alderspensjon	316 740	316 570	335 593	6,0	6,0
Anna ²	18 434	19 336	20 460	11,0	5,9
Dagpengar	12 818	12 760	14 315	11,7	12,2
Sum	581 178	588 341	625 170	7,6	6,3

¹ Statsgaranti for lønnskav ved konkurs m.m. er ikkje inkludert i denne oversikta.

² «Anna» inkluderer stønad til einsleg mor og far, grunn- og hjelpestønad, hjelpemiddel m.m., etterlatne og stønad ved gravferd.

Ei oversikt over realveksten for sentrale ytingar i folketrygda under Arbeids- og inkluderingsdepartementet er gitt i tabellen *Utviklinga i ytingane frå folketrygda etter stønadstype 2009–2025* under punkt 3.8 Utvikling i utgiftene frå folketrygda.

2.2 Satsingar og hovudprioriteringar

Budsjettforslaget frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet bygger opp under ein velfungerande arbeidsmarknad og eit meir inkluderande arbeidsliv som skal stimulere til arbeid og sjølvforsørging.

Regjeringa sine tiltak og verkemiddel skal møte dei langsiktige utfordringane med å

- auke sysselsettinga
- skape eit sikkert, seriøst og meir inkluderande arbeidsliv
- utforme gode velferdsordningar
- bidra til god integrering og deltaking i arbeidslivet for flyktningar og fordrivne

Nedanfor følger ein overordna omtale av dei viktigaste satsingane og prioriteringane for 2025 på Arbeids- og inkluderingsdepartementet sine ansvarsområde.

2.2.1 Arbeidsmarknadspolitikken

Arbeidsmarknadspolitikken skal bidra til ein velfungerande arbeidsmarknad med god utnytting av arbeidskrafta. Det er sentralt å styrke jobbsjansane for personar som har problem med å skaffe seg arbeid på eiga hand. Fleire sektorar har og eit stort behov for arbeidskraft. Det er vidare viktig å motverke utstøying og diskriminering og sikre eit tilrettelagt arbeidstilbod for grupper som treng det.

Sysselsettinga er framleis på eit høgt nivå, sjølv om veksten har vært liten det siste året. Arbeidsløysa i arbeidskraftundersøkinga har auka frå eit lavt nivå til om lag gjennomsnittet for tiårsperioden før pandemien. Knappeleiken på arbeidskraft har dempa seg noko og omfanget av

Boks 2.1 Regjeringa sine viktigaste tiltak i arbeids-, integrerings- og velferdspolitikken

- *Arbeidsmarknadstiltak* – Regjeringa foreslår at den samla løyvinga til arbeidsmarknadstiltak blir auka med 468 mill. kroner i 2025. Det vil gi grunnlag for å forsterke og forbedre arbeidsmarknadspolitikken i tråd med forslag i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*.
- *Forsøk med arbeidsretta ungdomsprogram med ny ungdomsyting* – Regjeringa foreslår ei løyving på 30 mill. kroner til ny saksbehandlingsløyving.
- *Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser og funksjonsassistanse i arbeidslivet* – Regjeringa foreslår å auke løyvinga med 32 mill. kroner i 2025.
- *Lågterskeltilbod for unge med sammensatte behov* – 17 mill. kroner.
- *Auke tilskot til Jobbsjansen* med 68 mill. kroner for at fleire innvandrarkvinner som står langt frå arbeidsmarknaden skal komme i jobb eller utdanning.
- *Varig tilrettelagt arbeid (VTA)* – Regjeringa foreslår å auke løyvinga med 73,5 mill. kroner til 500 fleire plassar i VTA i 2025.
- *Meir fleksible reglar for uføre som kjem tilbake i arbeid* – 12,4 mill. kroner.
- *Betre bruk av ukrainsk kompetanse i den norske arbeidsmarknaden* gjennom utvikling av samanhengande digitale tenester – 10 mill. kroner.
- *Styrke arbeidet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald* med til saman 10,5 mill. kroner.
- *Skjermingstillegg til uføre alderspensjonistar* – Regjeringa foreslår å utvide skjermingstillegget til også å omfatte årskulla 1954–1962 – 393 mill. kroner i 2025.
- *Tiltak for å førebygge barne- og ungdomskriminalitet* – Regjeringa foreslår å auke tilskot til områdesatsingar og gi tilskot til sosiale møteplassar for gutar og unge menn – til saman 20 mill. kroner.
- *Styrkt innsats mot useriøsitet og sosial dumping* – Regjeringa foreslår auka løyving til Arbeidstilsynet med 18 mill. kroner. Regjeringa vil også auke støtta til Fair Play Bygg Norge med 2 mill. kroner.
- *Arbeids- og velferdsetaten si driftsløyving* aukar med 100 mill. kroner for å møte utfordringa med lange saksbehandlingstider og betre kvaliteten i saksbehandlinga.
- *Arbeids- og velferdsetaten si driftsløyving* aukar med 75 mill. kroner for å styrke den arbeidsretta oppfølginga i NAV-kontora.
- *Prosjekt 4 i IKT-moderniseringa i Arbeids- og velferdsetaten* blir ført vidare i 2025 for å tilby nye og gode tenester til både arbeidsgivarar og personbrukarar når det gjeld bl.a. dagpengear, arbeidsavklaringspengear og dei arbeidsretta tenestene i etaten – 444,9 mill. kroner.
- *Førebuving av ei større modernisering på pensjons- og utbetalingsområda i Arbeids- og velferdsetaten*. Regjeringa foreslår å løyve 77 mill. kroner til risikoreduserande tiltak og eit forprosjekt for ei slik modernisering av områda.
- *Vidareføre auka kapasitet i IMDi* med 60 mill. kroner til å handtere busetting og integrering av fordrivne frå Ukraina.
- *Styrke statsforvaltarene sitt arbeid på integreringsfeltet* ved å auke rettleiing og tilsyn med kommunane etter integreringslova – 20 mill. kroner.
- *Ny modell for kjøp av tolketenester frå frilansstolkar* – 40 mill. kroner
- *Oppretthalde gjenbruksnivået av hjelpemiddel på hjelpemiddelsentralane* – 50 mill. kroner
- *Kortare leveringstid for spesialtilpassa kassebil* – Regjeringa foreslår å legge om ordninga slik at Arbeids- og velferdsetaten førehandsbestillar bilane – 17,1 mill. kroner.

ledige stillingar har så langt i år falt, men er framleis på eit høgt nivå.

Sjå også nærmare omtale i punkt 6.1 Ein velfungerande arbeidsmarknad med god utnytting av arbeidskrafta, 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden og programkategori 09.30 Arbeidsmarknad.

Arbeidsmarknadstiltak

Det er mange som treng bistand for å komme i arbeid og som vil betre sjansane sine for å komme i jobb ved å delta i arbeidsmarknadstiltak. Tal for registrerte ledige og tal for personar med nedsett arbeidsevne har auka det siste året og det er ikkje

venta nokon nedgang i 2025. Regjeringa ser behov for å styrke den aktive arbeidsmarknadspolitikken og foreslår å auke løyvinga til arbeidsmarknadstiltak i 2025 med 468 mill. kroner.

Fleire studiar finn at arbeidsmarknadstiltak har ein positiv effekt på sysselsetting.¹ Særleg har tiltak som lønnskott og opplæring vist gode resultat.² Ei auka satsing på arbeidsmarknadstiltak kan gi rom for meir bruk av desse tiltaka og annan bistand som kan bidra til at fleire kjem i arbeid. Regjeringa vil i mindre grad enn tidlegare endre løyvinga til arbeidsmarknadstiltak ved konjunkturedringar.

Sjå nærmare omtale under kap. 634 Arbeidsmarknadstiltak.

Forsøk med arbeidsretta ungdomsprogram med ny ungdomsytning

Regjeringa vil etablere forsøk med eit nytt arbeidsretta ungdomsprogram med ei ny yting, der helsetilstand ikkje er et inngangsvilkår. Programmet skal gi tett oppfølging og sett krav om deltaking i arbeidsretta aktivitet. Målet er å auke overgangen til jobb og utdanning, og førebygge og avgrense tilstrøyminga til helserelaterte ytingar. Regjeringa tar sikte på å starte forsøket hausten 2025, og foreslår å løyve 30 mill. kroner til ei ny saksbehandlingsløyving.

Sjå nærmare omtale under kap. 605 post 01.

Fleire plassar i varig tilrettelagt arbeid (VTA)

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til VTA, inkludert personellressursar i Arbeids- og velferdsetaten, med 73,5 mill. kroner. Det vil gi rom for om lag 500 fleire plassar i 2025.

I Prop. 1 S (2023–2024) la regjeringa fram ein fireårig opptrappingsplan for VTA (2024–2027) som oppfølging av oppmødingsvedtak 605 av 18. april 2023.

Sjå nærmare omtale under kap. 634, post 77.

¹ Card, D., Kluve, J. og Weber, A. (2018). What works? A meta-analysis of recent labor market program evaluations. *Journal of the European Economic Association*, 2018:3 og von Simson, K. (2023). *Hva virker for hvem? Kunnskapsoversikt over effekter av aktiveringstiltak på sysselsetting og arbeidstilbud. Norske erfaringer*. Rapport 2023:1. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

² Oslo Economics, Frichsenteret, Proba samfunnanalyse og CMS Kluge (2023) *Områdegjennomgang av arbeidsmarkedstiltak: Anbefalinger for effektiv og kunnskapsbasert bruk*. Rapport 2023:88. Oslo: Oslo Economics og Oslo Economics og Frichsenteret (2024). *Effekter av arbeidsmarkedstiltak*. Rapport 2024:26. Oslo: Oslo Economics.

Arbeids- og utdanningsreiser og funksjonsassistanse

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til tilskot til arbeids- og utdanningsreiser og funksjonsassistanse i arbeidslivet med 32 mill. kroner samla i 2025 samanlikna med Saldert budsjett 2024.

Sjå nærmare omtale under kap. 634, post 78 og 79.

2.2.2 Integrering av flyktningar og fordrivne

Regjeringa sin integreringspolitikk skal bidra til å få fleire i arbeid, at fleire lærer seg norsk, fremme likestilling og kjempe mot negativ sosial kontroll. Flyktningar skal bli busett raskt og treffsikkert i alle delar av landet. Alle innvandrarakar skal bli møtt med dei same forventningane, og det skal vere mogleg for dei, som for alle andre, å kunne delta fullt ut på alle samfunnsområde. Vi skal stille krav, men vi skal også stille opp.

Russland sin fullskalainvasjon i Ukraina har ført til ein stor auke i talet på flyktningar til Noreg. Sidan februar 2022 har det komme over 80 000 fordrivne frå Ukraina, per 1. september 2024. Samtidig kjem det også fleire frå andre land, som frå Eritrea, Syria og Afghanistan. Også i 2025 er det venta at det vil komme svært mange flyktningar. Busetting og integrering av desse vil prege arbeidet også i året som kjem.

Regjeringa er innstilt på å halde fram med å bidra og å ta imot fordrivne frå Ukraina. Samtidig skal det antalet som kjem til Noreg vere berekraftig over tid. Derfor har regjeringa sidan hausten 2023 lansert fleire tiltak for å få innreisetala meir på nivå med våre naboland. Tiltaka kan synest å ha hatt effekt, og innreisetala i 2024 har fram til september vore om lag 40 pst. lågare enn i 2023. Reduserte innreisetalar bidrar til å dempe presset på kommunane og sikre eit forsvarleg tenestetilbod.

På same tid er det å hjelpe flyktingane ut i arbeid og sjølvforsørging den beste måten å sikre berekraft. Tal frå SSB viser at 27 pst. av dei busette fordrivne i alderen 20–66 år var i arbeid i juli 2024. Butid har mykje å seie for sysselsettinga, og tal frå Arbeids- og velferdsetaten syner at 40 pst. av dei fordrivne som kom i 2022 er sysselsett. Mange har behov for noko kvalifisering før dei er klare til å arbeide, og majoriteten av dei fordrivne har nytta seg av tilbodet om introduksjonsprogram og norskopplæring. Av dei omtrent 10 000 fordrivne frå Ukraina som hadde gjennomført introduksjonsprogrammet ved utgangen av 2023, var 48 pst. i arbeid i mars 2024 (tal frå SSB).

Regjeringa er samtidig opptatt av å ivareta den breie integreringspolitikken for alle grupper av innvandrarak og etterkommarane deira.

Betre bruk av ukrainsk kompetanse i den norske arbeidsmarknaden

Det er behov for å hjelpe og legge til rette for at fordrivne raskt kan nytte kompetansen sin i den norske arbeidsmarknaden. Regjeringa foreslår 10 mill. kroner til tiltak for etablere samanhengande digitale tenester frå Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir). Tiltaka skal bidra til enklare saksbehandling, raskare vedtak om godkjent utdanning, meir målretta karriere-rettleiing, og rettleiing om ukrainsk utdanning og kompetanse til norske arbeidsgivarar.

Sjå nærmare omtale under kap. 672, post 45.

Tiltak for å førebygge barne- og ungdomskriminalitet

Det har over tid vore ein auke i registrert kriminalitet blant barn og unge, særleg i gruppa under 15 år. Det er ei lita gruppe som gjentar alvorleg kriminalitet, og som står for mykje av auken for aldersgruppa. Det har også vore ein markant auke i talet på innsettingar av mindreårige i fengsel dei to siste åra. Regjeringa foreslår totalt 405 mill. kroner til arbeidet mot barne-, ungdoms- og gjengkriminalitet, bl.a. auka ressursar til førebygging i kommunar med dei største kriminalitetsutfordringane over tid: Oslo, Bergen, Kristiansand, Trondheim og andre kommunar som er særleg utsett for kriminalitet. Personar med innvandrarakgrunn er både meir utsette for kriminalitet, og dei utførar oftare kriminalitet enn andre innbyggjarar. Gjennom satsingar i utsette område, og i samarbeid med aktuelle kommunar, førebygger regjeringa bl.a. kriminalitet og legg til rette for betre levekår, deltaking og inkludering ved å skape trygge lokalsamfunn og møteplassar.

Regjeringa vil i 2025 sette i verk ei satsing for å førebygge kriminalitet blant barn og unge. Regjeringa vil bl.a. styrke områdesatsingar i nokon utsette område gjennom auka innsats mot kriminalitet blant barn og unge, og foreslår auka tilskot på 10 mill. kroner over Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjett. Tilskotet skal gå til førebygging av kriminalitet blant barn og unge i områda Oslo sør og Oslo indre øst.

Regjeringa foreslår også 10 mill. kroner til tilskot til sosiale møteplassar for gutar og unge menn. Tilskotet skal vere målretta mot å førebygge kriminalitet, og skal bidra til å hindre

rekruttering til kriminelle miljø i utsette område. Løyvinga inkluderer ein ressurs til saksbehandling og oppfølging i IMDi.

Sjå nærmare omtale under kap. 671, post 62 og kap. 671, post 71.

Auka tilskot til Jobbsjansen

For mange innvandrarkvinner står langt frå arbeidslivet. Regjeringa vil at fleire skal komme inn i og få stabil tilknytning til arbeidslivet. Gjennom tilpassa oppfølging bidrar tilskotsordninga Jobbsjansen til at fleire heimeverande innvandrarkvinner får kvalifiseringa dei treng for å komme inn i arbeid eller utdanning. Ordninga har i ei årrekke hatt gode resultat når det gjeld overgang til arbeid og utdanning. Dei siste fem åra har rundt 75 pst. av deltakarane gått rett over til arbeid eller utdanning etter enda program. Regjeringa foreslår å auke tilskot til Jobbsjansen med 68 mill. kroner i 2025. Det gir ei ytterlegare styrking av ordninga utover auken som blei avgjort i samanheng med Revidert nasjonalbudsjett 2024.

Sjå nærmare omtale under kap. 671, post 62.

Vidareføring av auka kapasitet i Integrerings- og mangfaldsdirektoratet for å handtere flyktningstraumen frå Ukraina

Sidan 2022 har IMDi fått midlertidig auka løyving for å handtere den store flyktningstraumen frå Ukraina. IMDi vil framleis ha stor oppgåvemengde knytt både til høg busetting i 2025 og til å følge opp den rekordhøge busettinga frå dei føregåande åra. IMDi skal bl.a. rettlege kommunane i arbeidsretta integreringsarbeid og vere pådrivar og samordnar i integreringspolitikken. Regjeringa foreslår at den midlertidige auken i løyvinga til IMDi blir vidareført med 60 mill. kroner.

Sjå nærmare omtale under kap. 670, post 01.

Styrke statsforvaltarane sitt arbeid på integreringsfeltet

Det er for store kommunale og fylkesvise forskjellar i kvalifiseringstilbodet som blir gitt til fordrivne frå Ukraina og andre flyktningar. Regjeringa foreslår 20 mill. kroner meir til statsforvaltarane, for å sette dei i betre stand til å gjennomføre rettleiing og tilsyn med integreringsarbeidet i kommunane etter integreringslova. Styrkinga skal bidra til høgare kvalitet og redusert ulikskap i kvalifiseringstilbodet til nyttilkomne flyktningar og til at fleire flyktningar kjem i arbeid.

Sjå nærmare omtale under kap. 1520, post 01 i Prop. 1 S (2024–2025) for Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

Styrke arbeidet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald

Regjeringa styrkar arbeidet mot negativ sosial kontroll, æresrelatert vald, tvangsekteskap og kjønnslemlesting med til saman 10,5 mill. kroner i budsjettet for 2025. Mangfaldsrådgivarane har spisskompetanse om tematikken, og dei gjer eit viktig arbeid med å følge opp elever og tilsette på vidaregåande skolar, ungdomskolar og vaksenopplæringssenter rundt i heile landet. Regjeringa foreslår å styrke ordninga med om lag fire årsverk i 2025. Vidare foreslår regjeringa å styrke kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald med 2,5 mill. kroner. Kompetanseteamet er eit nasjonalt, tverretatleg team som rett-leiar tilsette i hjelpetenestene som møter utsette personar i sitt arbeid, og enkeltpersonar som sjølv tar kontakt for å få hjelp. Regjeringa foreslår vidare å styrke det nasjonale bu- og støttetilbodet til personar over 18 år utsett for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald med 3,5 mill. kroner, slik at fleire utsette kan få plass i tilbodet. I tillegg foreslår regjeringa å auke tilskotet til det regionale arbeidet med kompetanseheving overfor dei ordinære tenestene til dei fem regionale ressursentra om vald, traumatisk stress og sjølvmoordsforebygging (RVTS) med 0,5 mill. kroner.

Sjå nærmare omtale under kap. 670, post 01, kap. 671, post 62, kap. 671, post 73 og kap. 858, post 01 under Barne- og familiedepartementet.

2.2.3 Styrkt innsats mot useriøsitet og sosial dumping

Eit styrkt og nærverande Arbeidstilsyn

Det norske arbeidslivet blir utfordra av useriøse aktørar, sosial dumping og låg organisasjonsgrad i utsette bransjar. Arbeidstilsynet har ei viktig rolle i å hindre at menneske blir utnytta og utsette for sosial dumping. Arbeidstilsynet skal også legge premissar for, og følgje opp at verksemdar held eit høgt nivå på helse, arbeidsmiljø og tryggleik.

Regjeringa har lansert ei rekke regelverksendringar for å styrke arbeidet mot useriøsitet og sosial dumping i arbeidslivet. Det er viktig at oppfølginga av dette tiltar i styrke, slik at tilsyn med dei innførte regelverksendringane får eit tilstrekkeleg omfang. Arbeidstilsynet må vere meir synleg og

fysisk til stades i dei bransjane eller verksemdene der det er størst risiko for brot på reglane.

Arbeidstilsynet sitt fremste verkemiddel mot useriøsitet og sosial dumping er fysiske tilsyn og å vere synlege på arbeidsplassar. Ei styrking vil gjere Arbeidstilsynet i stand til å gjennomføre fleire og meir målretta tilsyn. Regjeringa foreslår derfor å auke løyvinga til Arbeidstilsynet med 18 mill. kroner.

Regjeringa vil også auke støtta til Fair Play Bygg Norge med 2 mill. kroner.

Sjå også omtale under punkt 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv, og kap. 640 Arbeidstilsynet.

2.2.4 Hjelpemiddelområdet

Kortare leveringstid for spesialtilpassa kassebilar

Personar som har rett til spesialtilpassa kassebilar, er avhengige av slike bilar for å kome seg til arbeid og for å gjennomføre oppgåver i dagleglivet. Det er derfor viktig at leveringstida for slike bilar er så kort som mogleg.

I dag bestiller Arbeids- og velferdsetaten bilar først etter at det er fatta vedtak om stønad til bil. Etter at bilen er bestilt er det ein lang og tidkrevjande prosess før den kjem til Noreg, slik at ombyggingane av bilane kan starte. Slik tilpassing til brukaranes individuelle behov blir gjort hos ein ekstern ombygger og kan vere komplisert og tidkrevjande.

For å redusere sannsynet for at personar som treng spesialtilpassa bilar blir ståande utan bil over lengre tid, foreslår regjeringa å legge om ordninga slik at Arbeids- og velferdsetaten førehandsbestillar bilane. Da kan ombygginga av bilane starte kort tid etter at det er fatta vedtak om stønad til bil. Dette kan redusere den totale leveringstida for spesialtilpassa kassebil med om lag seks til tolv månader.

Regjeringa foreslår å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 17,1 mill. kroner i 2025 for å dekke eingongsutgiftene knytt til omlegginga av ordninga. Arbeids- og velferdsetaten vil i så fall kunne starte å bestille bilar etter den nye ordninga i 2026.

Sjå nærmare omtale under del II, punkt 6.8.4 Hjelpemiddel og programkategori 09.10 for nærmare omtale.

Ny modell for kjøp av tolketenester frå frilanstolkar

Tolketenester til personar som er døve, har dårleg høyrsel og døvblinde blir gitt både av faste tilsette i Arbeids- og velferdsetaten og frilans teiknspråk-

tolkar. Arbeids- og velferdsdirektoratet har på sjølvstendig og generelt grunnlag komme fram til at det er behov for å sjå på andre modellar for anskaffing av tolketenester frå frilans teiknspråk-tolkar. Dette har seinare blitt bekrefta av Klagenemnda for offentlege anskaffingar (sak 2023/1099). Direktoratet er for tida i gang med å legge om til ein rammeavtale med ein eller fleire leverandørar. Regjeringa foreslår ei løyving på 40 mill. kroner til ny modell for kjøp av tolketenester frå frilanstolkar.

Sjå nærmare omtale under del II, punkt 8 Inkludering i samfunnet og gode levekår, programkategori 29.60, samt under programkategori 09.10, kap. 605, post 01.

Oppretthalde gjenbruksnivået av hjelpemiddel på hjelpemiddelsentralane

For å bidra til å oppretthalde gjenbruksnivået på hjelpemiddelsentralane, foreslår regjeringa å auke løyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 50 mill. kroner. Auka brukarvekst på dette området gir behov for å auke ressursar knytt til gjenbruk av hjelpemiddel på hjelpemiddelsentralane. Auka gjenbruk er både samfunnsøkonomisk lønnsamt og berekraftig.

Sjå nærmare omtale under del II, kap. 605, post 01 og kap. 2661, post 75.

2.2.5 Meir fleksible reglar for uføre som kjem tilbake i arbeid

Regjeringa vil gjere det lettare å kombinere trygd og arbeid. Våren 2024 hadde departementet på høyring eit forslag om meir fleksible reglar for uføre som er på veg mot full jobb. Forslaget gjeld ei utviding av unntak frå tilbakekrevjing av uføretrygd (og uførepensjon frå offentlig tenestepensjon) når årsinntekta overstig 80 pst. av tidlegare inntekt ved såkalla arbeidsforsøk. Forslaget opnar for å gjere unnataket for tilbakekrevjing meir fleksibelt slik at uføre kan prøve seg i arbeid fleire gonger, utan fare for å få eit tilbakebetalingskrav. I dag kan det berre gjerast unntak for eitt arbeidsforsøk.

Høyringsinstansane har vore positive til å utvide unntaket. Departementet tar sikte på å fastsette endringar innan årsskiftet, og at dei nye reglane kan gjerast gjeldande for etteroppgjeret for 2024. Regjeringa foreslår ei løyving på 12,4 mill. kroner. Sjå nærmare omtale under del II, programkategori 29.50, kap. 2655.

2.2.6 Arbeids- og velferdsetaten

Situasjonen i ytingsforvaltninga er krevjande med betydelege restansar og for lang saksbehandlings-tid på fleire område. I tillegg er det i ytingsforvaltninga kvalitetsutfordringar som er identifisert gjennom hhv. Arbeids- og velferdsetatens egne kvalitetsgjennomgangar og NOU 2023: 11 *Raskt og riktig*. Arbeids- og velferdsetaten fortsett å arbeide målretta og systematisk for å betre kvaliteten i saksbehandlinga.

For 2025 foreslår regjeringa ei varig styrking av ramma til etaten med 100 mill. kroner for å møte utfordringa med lange saksbehandlingstider og betre kvaliteten i saksbehandlinga.

For å styrke den arbeidsretta oppfølginga i NAV-kontora foreslår regjeringa å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 75 mill. kroner. Dette er ei vidareføring av bemanningsauken frå Revidert nasjonalbudsjett 2024.

IKT-modernisering i Arbeids- og velferdsetaten

Ei modernisering av IKT-systema i Arbeids- og velferdsetaten har vore og er nødvendig for å skifte ut svært gamle system som ikkje tilfredsstiller krav til sikkerheit og brukarvenlege tenester. Systema medfører også unødvendig mykje manuell behandling i ytingsforvaltninga, og gjer det vanskeleg å implementere politiske reformer. Formålet er å bidra til betre tenester for brukarane, ei einskapleg og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning og betre tenester overfor offentlege og private samarbeidspartnarar.

IKT-moderniseringa inneber eit langsiktig utviklingsløp. Moderniseringa består i 2025 av Prosjekt 4

Prosjekt 4 skal legge til rette for å ta kritisk funksjonalitet ut av Arena og fase ut Abetal. Desse systema handterer i dag bl.a. vesentlege ytingsområde som dagpengar og arbeidsavklaringspen-gar. I prosjektet moderniserer Arbeids- og velferdsetaten også tenesteytinga og forvaltninga av arbeidsmarknadstiltaka.

For 2025 foreslår regjeringa ei løyving på 444,9 mill. kroner til Prosjekt 4 i IKT-moderniseringa i Arbeids- og velferdsetaten.

Pensjons- og utbetalingsområda

Utbetaling av ytingar frå Arbeids- og velferdsetaten og saksbehandling på pensjonsområdet er samfunnskritiske oppgåver for bl.a. å sikre livsopphald.

På pensjons- og utbetalingsområda er det nødvendig å gjennomføre risikoreduserande tiltak no, samtidig som Arbeids- og velferdsetaten planlegg for ei grunnleggande modernisering fram i tid.

Regjeringa foreslår å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 77 mill. kroner til risikoreduserande tiltak på pensjons- og utbetalingsområda, og eit forprosjekt for ei større modernisering av dei same områda.

Sjå programkategori 09.10 for nærmare omtale av tiltaka ovanfor.

2.2.7 IA-avtalen

Dagens IA-avtale gjeld for 2019–2024. Regjeringa er hausten 2024 i forhandlingar med partane i arbeidslivet om korleis ein eventuell ny avtale skal bli tatt vidare.

Det blir foreslått å vidareføre den økonomiske ramma til tiltak i avtalen i 2025. Forslaget til fordeling av ramma til verkemiddel som er ein del av IA-avtalen, kan bli endra som følge av forhandlingar om IA-samarbeidet. Regjeringa vil i så fall komme tilbake til Stortinget på egna måte om dette.

2.2.8 Pensjonsreforma

For å styrke berekrafta i pensjonssystemet og sikre ei god fordeling av byrder og gode mellom generasjonar blei pensjonsreglane lagde om frå 2011. Pensjonsreforma vil i betydeleg grad bidra til å dempe utgiftsveksten som følger av ei aldrande befolkning, samtidig som dei nye reglane gir gode insentiv til arbeid. Pensjonsreforma er ei grunnleggande endring av det norske pensjonssystemet, der mange av endringane kjem gradvis, og der full effekt av reforma ligg langt fram i tid. Regjeringa vil trygge framtidens pensjonar gjennom ein ansvarleg økonomisk politikk, og held fram med å gjennomføre pensjonsreforma.

Sjølv om hovudprinsippa i pensjonsreforma ligg fast, er det på enkelte punkt behov for justeringar for å sikre at pensjonssystemet gir ein trygg og verdig alderdom for alle. For å sikre berekrafta er det sentralt at fleire står lenger i jobb, slik at aldringa av befolkninga blir møtt med lengre yrkesliv. I tillegg er også eit viktig mål at pensjonssystemet er sosialt berekraftig, der pensjonssystemet er og blir opplevd som rettferdig, og der byrder og gode blir jamt fordelte over generasjonane.

Pensjonsutvalet leverte rapporten sin, NOU 2022: 7 *Et forbedret pensjonssystem*, til Arbeids- og inkluderingsdepartementet 16. juni 2022. Eit

samla utval viste til at pensjonsreforma var nødvendig for å avgrense veksten i utgiftene til alderspensjon frå folketrygda og betre berekrafta i offentlege finansar. Utvalet peikte samtidig på behov for justeringar for å styrke den sosiale berekrafta i pensjonssystemet.

Pensjonsmeldinga og pensjonsavtalen

Regjeringa la fram Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil* 15. desember 2023. I meldinga foreslår regjeringa ei rekke tiltak for å styrke den sosiale berekrafta til pensjonssystemet, bl.a. ein gradvis auke av aldersgrensene, ei betre regulering av minsteytingane samt styrking av alderspensjon til uføre i yngre årskull. Arbeids- og sosialkomiteen leverte si innstilling Innst. 233 S (2023–2024) 14. mars 2024. Med innstillinga følgde ein avtale mellom regjeringsspartia og partia Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne. Avtalen inneber at vi no har eit historisk bredt forlik i pensjonspolitikken som støttar opp under målet om gode og føreseielege pensjonar for både dagens og framtidens generasjonar.

Avtalepartane stiller seg i hovudsak bak forslaga som regjeringa la fram i Meld. St. 6 (2023–2024). Vidare har avtalepartane bl.a. blitt einige om å opprette ei sliterordning i folketrygda samtidig med dei andre endringane i pensjonssystemet, ikkje attinnføre plikten til å fråtre ved særaldersgrensa, auke den alminnelege aldersgrensa for statstilsette og at det skal utarbeidast ein heilskapleg strategi for informasjon på pensjonsområdet. Avtalen seier vidare at skjermingstillegget i alderspensjon til tidlegare mottakarar av uføretrygd skal utvidast til også å omfatte årskulla 1954–1962. Regjeringa foreslår at skjermingstillegget blir utvida med verknad frå 2025. Som følge av dette aukar løyvinga til alderspensjon i 2025 med 393 mill. kroner. Sjå nærmare omtale under programkategori 29.70 Alderdom.

Departementet tar sikte på å sende forslag om auka aldersgrenser i pensjonssystemet og tilgrensande ordningar, samt ei sliterordning i folketrygda, på høyring i løpet av kort tid. Auka aldersgrenser i pensjonssystemet og ei ny sliterordning i folketrygda vil kreve omfattande arbeid med systemutvikling i Arbeids- og velferdsetaten. Som følge av dette foreslår regjeringa å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 49 mill. kroner.

Sjå nærmare omtale under programkategori 09.10, kap. 605.

2.2.9 Administrative førebuingar i Statens pensjonskasse for innføring av ny offentlig tenestepensjon

Stortinget har vedtatt ny tenestepensjon i offentlig sektor, jf. Prop. 87 L (2018–2019), Innst. 314 L (2018–2019) og Lovvedtak 72 (2018–2019). Den nye tenestepensjonen vil få verknad for utbetalt pensjon når 1963-kullet fyller 62 år, dvs. frå 2025. Som følge av dette gjennomfører Statens pensjonskasse (SPK) administrative førebuingar. I 2023 ble det gjennomført ei ekstern kvalitetssikring (KS2) av kostnadsrammer og usikkerheit for fase tre.

Departementet orienterte Stortinget om resultatet av KS2 våren 2023. På bakgrunn av KS2-rapporten tilrådde regjeringa overfor Stortinget i Prop. 118 S (2022–2023) *Tilleggsøyvingar og omprioriteringar i statsbudsjettet 2023* at Pro 25 fase tre starta opp i 2023, med ei kostnadsramme på 391 mill. 2023-kroner inkl. mva. På bakgrunn av Innst. 490 S (2022–2023) blei dette vedtatt av Stortinget, jf. romartalfullmakt XIV. Merknader og tilrådingar frå kvalitetssikringa er følgt opp.

Sjå nærmare omtale under programkategori 09.50.

3 Sysselsetting, levekår, integrering og utvikling i sentrale inntektssikringsordningar

3.1 Innleiing

Høg sysselsetting og høg samla produktivitet er grunnlaget for høg verdiskaping. Ein omfattande offentleg finansierte velferdsstat er avhengig av høg yrkesdeltaking. For den enkelte betyr det å ha ein jobb både stabil inntekt, personleg utvikling og deltaking på ein sosial arena. At mange er i arbeid, er ei viktig årsak til den relativt jamne inntektsfordelinga i Noreg.

Etterspørselen etter arbeidskraft er framleis høg, sjølv om aktiviteten i økonomien har dempa seg noko. Ein høg andel av befolkninga er i jobb og den registrerte arbeidsløysa ligg under gjennomsnittet for dei siste 20 åra.

Yrkesdeltakinga blant kvinner og eldre er høg i Noreg samanlikna med mange andre land i Europa, mens sysselsettinga blant menn i alderen 25–54 år er som gjennomsnittet for EU og under nivået i bl.a. Sverige og Tyskland. Gjennomsnittleg arbeidstid i Noreg per sysselsatt er lågare enn gjennomsnittet i EU. Men målt per innbyggjar er arbeidstida om lag som dei andre EU-landa i gjennomsnitt.

Den demografiske utviklinga påverkar utgiftene til dei rettsbaserte ordningane i folketrygda. Vi lever stadig lenger. Befolkningsframskrivingar viser at mens det no er fire personar i yrkesaktiv alder per person over 67 år, vil dette talet vere nesten halvert i 2060. Det har betydning for berekrafta i velferdsstaten. Ein stadig større del av ressursane i samfunnet vil i åra framover gå til å sikre ein trygg og verdig alderdom, noko som vil stille offentlege finansar, pensjonssystemet og dei andre velferdsordningane overfor store utfordringar. Ein auke i deltakinga i arbeidslivet, vil bidra til å gjere velferdsordningane meir berekraftige.

God velferd i framtida er avhengig av god tilgang på arbeidskraft. Sjølv om arbeidsinnvandring har bidratt til høg aktivitet når etterspørselen i periodar har vore stor, kan ikkje det vere ei løysing på varig basis. I tillegg har dei fleste europeiske land dei same demografiske utfordringane knytt til aldring. Derfor må dei innanlandske arbeidskraftreservane mobiliserast. Det er viktig

å legge til rette for at fleire kan jobbe heiltid, og derfor sørge for god bruk av den arbeidskrafta som allereie er i jobb. I tillegg er det viktig å inkludere fleire i arbeid og få fleire til å jobbe lenger.

I dag er det for mange i yrkesaktiv alder som står utanfor arbeidslivet. Andelen mottakarar av helserelaterte ytingar er høg i Noreg samanlikna med i andre OECD-land. Denne andelen har halde seg relativt stabil dei siste tiåra. Mange stønadsmottakarar kan dels vere eit uttrykk for at Noreg har ein godt utbygd velferdsstat med mål om økonomisk og sosial utjamning. Personar med låg formell kompetanse, personar med helseproblem, unge og nokre innvandrarar er overrepresenterte blant dei som har problem med å få eller halde på ein jobb. Unge utan vidaregåande opplæring risikerer å få ein ustabil yrkeskarriere med lengre periodar utan jobb og med låg pensjonsopptening.

Det store fleirtalet i den norske befolkninga har høg levestandard og gode levekår. Ein godt fungerande arbeidsmarknad med høg sysselsetting og eit velorganisert arbeidsliv med koordinert lønnsdanning og små lønnsforskjellar utgjer eit viktig grunnlag for velferd og utjamning.

Med bakgrunn i ei bekymring knytta til aukande lønnsforskjellar i fleire OECD-land, sette regjeringa i mars 2023 ned eit partsamansatt utval for å sjå nærmare på omfanget av låglønn i Noreg. I juni 2024 fekk Arbeids- og inkluderingsdepartementet NOU 2024: 11 *Lavlønn i Norge*. Utvalet fann at lønnsforskjellane auka frå 1997 til 2015, men dei har vore stabile sidan 2015. Også omfanget av låge lønningar auka i same periode, og låg om lag på same nivå i 2023 som i 2015. Ifølge utvalet fungerer systemet for lønnsdanninga godt for å avgrense omfanget av låglønn. Rapporten er no på høyring med høyringsfrist 31. oktober 2024.

Ein sterk velferdsstat med gode offentlege tenester og velferdsordningar som omfattar alle, er viktig for alle innbyggjarar, men betyr ekstra mykje for utsette grupper. Også eit omfordelende skattesystem bidrar til å jamne ut forskjellar i levekår.

Arbeidsmiljøstandarden i Noreg er høg. I enkelte bransjar og yrke er det likevel utfordringar når det gjeld helse og sikkerheit. Sosial dum-

ping, useriøsitet og arbeidslivskriminalitet er framleis eit stort problem, med negative konsekvensar for arbeidstakarane det angår, seriøse verksemdar og samfunnet elles. Det kan òg bidra til eit todelt arbeidsliv og vil slik sett vere ein trussel mot den norske arbeidslivsmodellen. Målretta og kunnskapsbaserte tiltak, tilpassa regulering, kontroll og samarbeid mellom myndigheitene og partane i arbeidslivet bidrar til å redusere utfordringane i arbeidslivet.

3.2 Situasjonen i arbeidsmarknaden

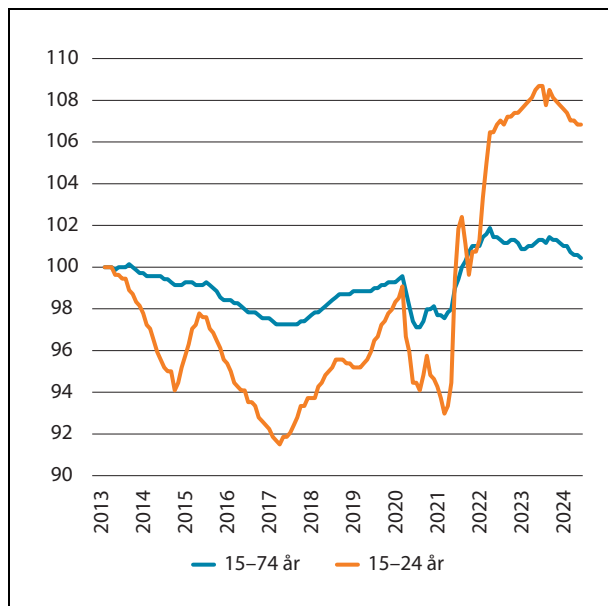
Sjølv om aktiviteten i økonomien har dempa seg noko, er det framleis høg etterspørsel etter arbeidskraft. Sysselsettingsandelen har gått noko tilbake og det har vore ein moderat auke i arbeidsløysa. Likevel er framleis ein høg andel av befolkninga i jobb, og den registrerte arbeidsløysa ligg under gjennomsnittet for dei siste 20 åra.

Sysselsetting og arbeidsløyse

I underkant av 70 pst. av befolkninga i yrkesaktiv alder (15–74 år) er sysselsette i andre kvartal 2024 når vi justerer for sesongvariasjonar. Det har vore ein moderat auke i sysselsettinga, men sidan befolkninga har auka i same periode har andelen sysselsette minka noko. Sysselsettingsandelen er likevel høgare enn før pandemien.

Talet på registrerte lønnstakarar har auka med 2 000 personar i gjennomsnitt per måned gjennom første halvår i år. Det har vore oppgang i dei aller fleste næringar, med unntak av bygg og anlegg, varehandel og forretningsmessig tenesteyting, der utleie av arbeidskraft inngår.

Antalet ledige stillingar var på eit historisk høgt nivå i 2023, men har det siste året avtatt. Andelen bedrifter som melder om at knappleik på arbeidskraft begrenser produksjonen har også avtatt og ligg no nærmare det historiske gjennomsnittet. I andre kvartal 2024 var det 99 800 ledige stillingar. Det er om lag 20 000 færre enn same kvartal i fjor, ifølge tal frå Statistisk sentralbyrå. Omfanget av ledige stillingar har gått ned med om lag 15 pst. frå første til andre kvartal i 2024, men ligg framleis på eit høgare nivå enn tida før pandemien. Statistikken over nye ledige stillingar meldt til Arbeids- og velferdsetaten viser og at omfanget så langt i år har falle. Sjølv om antalet ledige stillingar har avtatt så langt i år, er tilgangen på ledige stillingar i august 2024 noko høgare enn august 2023 og den ligg framleis godt over gjennomsnittet for dei siste 10 åra. Mange ledige stillingar saman med ei auke i



Figur 3.1 Utvikling i sysselsettingsandel, 15–74 år og 15–24 år. Sesong- og brotjusterte månedstal, AKU. Indeks januar 2013=100

Kjelde: Statistisk sentralbyrå og Arbeids- og velferdsetaten.

arbeidsløysa kan tyde på auka ubalanse mellom tilbod av kompetanse og etterspurt kompetanse. Ubalansen er størst innan helse- og omsorg og undervisning, kor det er om lag fire gonger fleire ledige stillingar enn antal arbeidssøkarar.

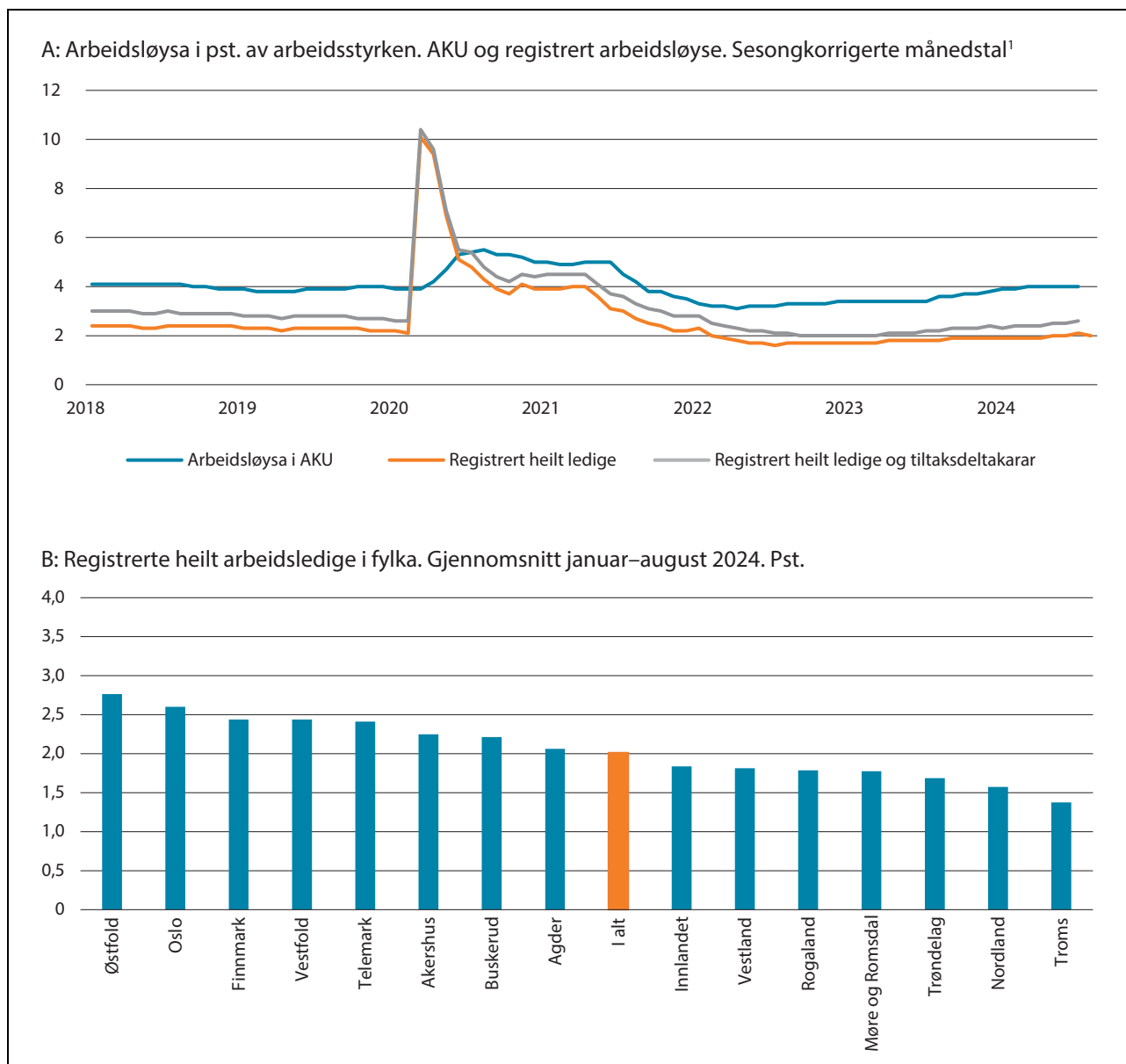
Bevegelsane inn og ut av arbeidsstyrken er høg. Sjølv om både den registrerte arbeidsløysa og arbeidsløysa slik den blir målt i AKU har auka det siste året, har fleire gått frå å være arbeidsledige til sysselsett enn omvendt. Auken i arbeidsløysa skuldast i hovudsak at fleire har meldt seg på i arbeidsmarknaden. Det gjeld særleg unge som ynskjer seg deltidsarbeid ved sidan av utdanning og ukrainarar som melder seg til Arbeids- og velferdsetaten etter fullført introduksjonsprogram. Arbeidsløysa i AKU har auka klart mest og var i juli 2024 4,0 pst., opp frå 3,5 pst. på det lågaste i fjor, og rett i overkant av gjennomsnittet for dei siste 20 åra. Den registrerte arbeidsløysa har auka noko, men frå et svært lågt nivå.

Ved utgangen av august 2024 var det registrert i underkant av 60 800 heilt arbeidsledige, noko som utgjer 2,0 pst. av arbeidsstyrken. Det er 0,2 prosentpoeng eller 6 300 personar høgare enn i august 2023. Videre er om lag 75 900 personar registrerte som arbeidssøkarar, dvs. heilt og delvis ledig og arbeidssøkarar på tiltak, tilsvarande 2,5 pst. Blant dei arbeidsledige er det framleis mange særleg utsette grupper, bl.a. unge under 30 år, enkelte innvandrargrupper, personar utan

særleg utdanning og personar som har vore arbeidsledige over lengre tid.

Arbeidsløysa har auka noko i dei fleste yrke, fylke og aldersgrupper. Det har vore dempa aktivitet i bygge- og anleggsbransjen det siste året, og arbeidsløysa har auka mest blant bygge- og anleggsarbeidarar. Det har og vore ein oppgang i andre yrkesgrupper, som bl.a. for industriarbeidarar, reiseliv og butikk- og salgsarbeidarar. Tal frå august viser at halvparten av dei som er registrert som heilt ledige og arbeidssøkar på tiltak hos

Arbeids- og velferdsetaten har innvandrarbakgrunn. Samanlikna med august 2023 har det blitt 13 000 eller 20 pst. fleire arbeidsledige med innvandrarbakgrunn, mens antalet utan innvandrarbakgrunn har auka med 4 100 personar eller 6 pst. Ukrainarar utgjer den største gruppa heilt ledige og arbeidssøkarar på tiltak, etterfølgd av personar frå Polen. Videre er det fleire no enn i august 2023 som har vore arbeidssøkarar i over eitt år. Auken har vore klart høgast for dei mellom 40 og 59 år og den har auka mest blant menn.



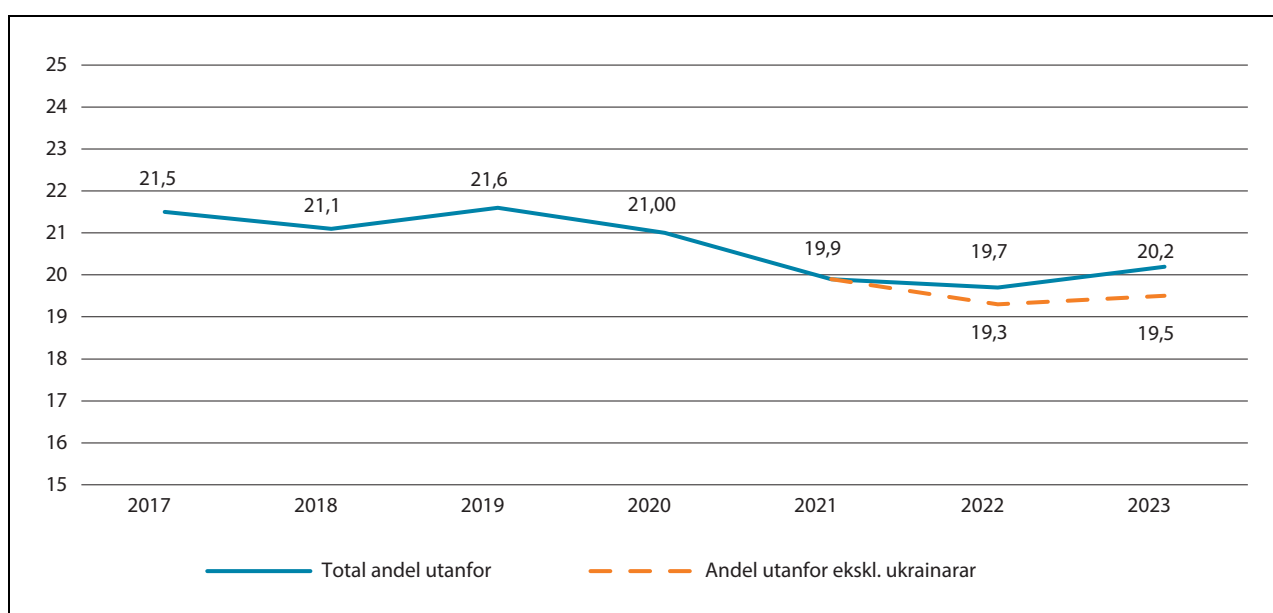
Figur 3.2 Arbeidsløysa

¹ Sesong- og brotjustert serie for AKU-tal. Siste observasjon er august for registrert arbeidsløysa og juli for AKU-tal. Kjelde: Statistisk sentralbyrå og Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeidsløysa målt i arbeidskraftundersøkinga (AKU) er normalt høgare enn andelen som er registrert som heilt ledige og personar på tiltak i Arbeids- og velferdsetaten, bl.a. fordi AKU fangar opp fleire nykommarar i arbeidsmarknaden samt unge med utdanning som hovudaktivitet som ynskjer seg ein deltidsjobb. Blant desse er for eksempel dei som ikkje har opparbeidd seg dagpengerettar og som derfor ikkje melder seg som arbeidssøkar hos Arbeids- og velferdsetaten. I 2024 er avstanden mellom den registrerte arbeidsløysa og AKU uvanleg høg. Det er uvisst kva som driver denne forskjellen, men unge er bl.a. overrepresenterte i AKU og mange er under utdanning. Ifølge

SSB har 45 pst. av dei unge arbeidsledige utdanning som sin hovudaktivitet i andre kvartal 2024.

Tal frå AKU viser at over 81 pst. av alle i alderen 20-66 år var i arbeidsstyrken (dvs. sysselsette eller arbeidsledige) i 2023. Motstykket til at mange deltar i arbeidslivet er at det er færre som står utanfor arbeidsstyrken. Ifølge Arbeids- og velferdsetaten er andelen for dei mellom 20–66 år utanfor arbeid og utdanning 20,2 pst. i 2023, ein auke på 0,5 prosentpoeng frå 2022. Sidan 2019 har likevel andelen utanfor arbeidslivet gått ned. Fordrivne frå Ukraina trekker opp tala, og utanom desse ville andelen vore 19,5 pst. ved utgangen av 2023, sjå figur 3.3.



Figur 3.3 Personar utanfor arbeid og utdanning. Pst. 20–66 år

Kjelde: Arbeid- og velferdsetaten.

Personar som er registrerte med nedsett arbeidsevne og treng ekstra oppfølging frå NAV-kontoret for å få eller behalde arbeid, utgjer ein stor del av dei utanfor arbeid, utdanning og arbeidsmarknadstiltak. Ved utgangen av andre kvartal 2024 var det om lag 229 300 personar, tilsvarande 6,5 pst. av befolkninga i alderen 18-66 år, som var registrerte med nedsett arbeidsevne. Av desse får 66 pst. arbeidsavklaringspengar, mens 10 pst. får uføretrygd. Ytterlegare 6 pst. får ein annan form for statleg yting, og dei fleste av desse var registrerte med sjukmelding.

Sysselsettinga auka med om lag 8 000 personar frå første til andre kvartal i 2024, viser tal frå AKU. Bak dette talet er det store personbevegelser både inn og ut av arbeidsmarknaden. Flest gjekk frå å være utanfor arbeidsstyrken til sysselsett. Bak dette talet er det truleg mange studentar.

Mange gjekk og frå å vere sysselsett til å falle utanfor arbeidsstyrken, bl.a. på grunn av alder, utdanning, permisjonar og sjukdom. Slike straumar gir uttrykk for ei kontinuerleg omstilling i arbeidsmarknaden. Også tal for nye og avslutta jobbar illustrerer ei slik omstilling. Bak ein auke på 27 000 jobbar frå andre kvartal 2023 til andre kvartal 2024, skjuler det seg ein bruttovekst på nesten 314 000 nye jobbar, og eit opphøyr på vel 287 000 jobbar, viser registertal frå SSB.

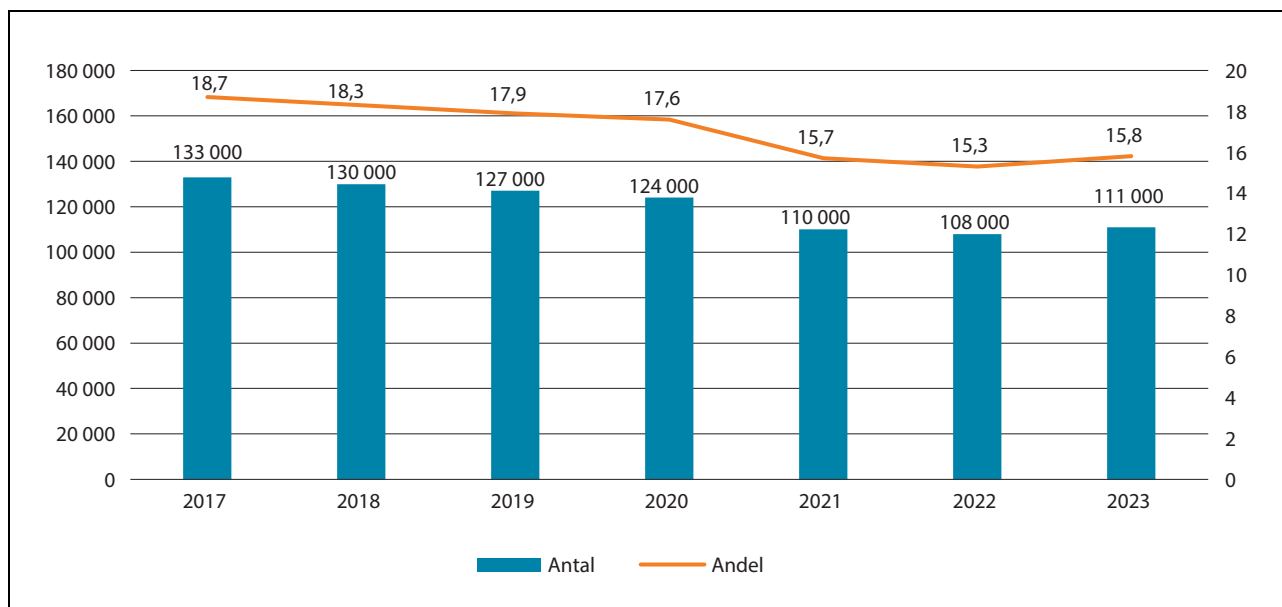
Nærmare om situasjonen i arbeidsmarknaden for unge

Mange unge har ei lausare tilknytning til arbeidsmarknaden, og sysselsettinga blant unge svingar derfor normalt meir med konjunkturane enn for andre aldersgrupper. I periodar med høg økono-

misk aktivitet kjem fleire unge i arbeid, gjerne i deltidstillingar i kombinasjon med utdanning. I periodar med mindre etterspørsel etter arbeidskraft er unge meir utsette enn grupper med meir arbeidslivserfaring, sjå figur 3.1. Andelen sysselsette i alderen 15–24 år var på eit rekordhøgt nivå i juni 2023, men sidan har sysselsettinga blant unge falle med 0,8 prosentpoeng til 58,1 pst. i juni 2024. Sjølv om sysselsettinga blant unge har falle, ligg andelen sysselsette framleis over det historiske gjennomsnittet og betydeleg høgare enn tida før pandemien. Arbeidsløysa i aldersgruppa 15–24 har auka med 1,4 prosentpoeng sidan juli i 2023 og er 12,3 pst. i juli 2024.

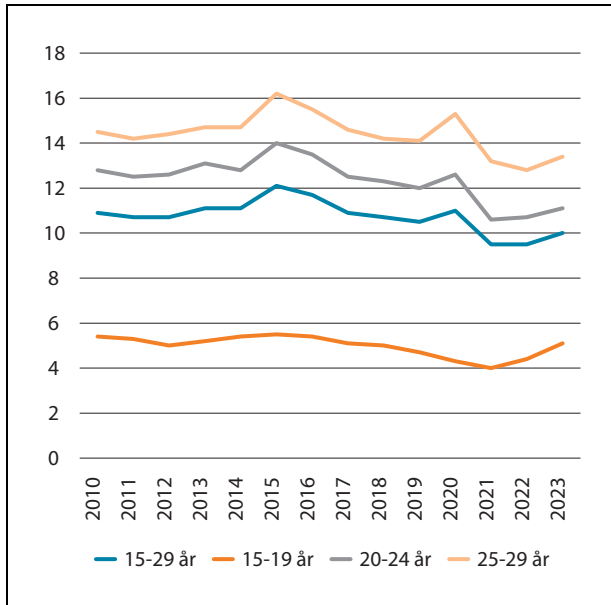
Arbeidsmarknaden for unge er samla sett god, men det gjeld ikkje for alle. NEET-raten («Not in Employment, Education or Training»), som fortel noko om unge under 30 år som verken er under utdanning eller i arbeid, er høgast for dei eldste i

aldersgruppa og lågast blant dei under 20 år. Over tid har det vore forholdsvis stor stabilitet i NEET-nivåa, sjå figur 3.5. I 2023 var 10,0 pst. i aldersgruppa 15–29 år utanfor arbeid og utdanning, ifølgje registerbasert statistikk frå SSB. Særleg er det mange unge med innvandrarbakgrunn eller helseutfordringar som står utanfor arbeid og aktivitet. Andelen unge med innvandrarbakgrunn utgjorde i 2023 om lag 33 pst. av NEET-gruppa. Arbeidsløysa blant ungdom i Noreg er forholdsvis låg i internasjonal samanheng. Det gjeld også for NEET-gruppa. Men tidlegare analysar har vist at andelen i NEET-gruppa som får helserelaterte ytingar, og som dermed kan ha ein lengre veg tilbake til jobb, er høgare i Noreg enn i mange andre land. Antalet unge under 30 år med registrert nedsett arbeidsevne hos Arbeids- og velferdsetaten var i juni 2024 5,4 pst. Det er ein auke på 3 500 personar, eller 8 pst, frå same månad i 2023.



Figur 3.4 Unge utanfor arbeid og utdanning. Pst. og antal. 20–29 år

Kjelde: Arbeid- og velferdsetaten.



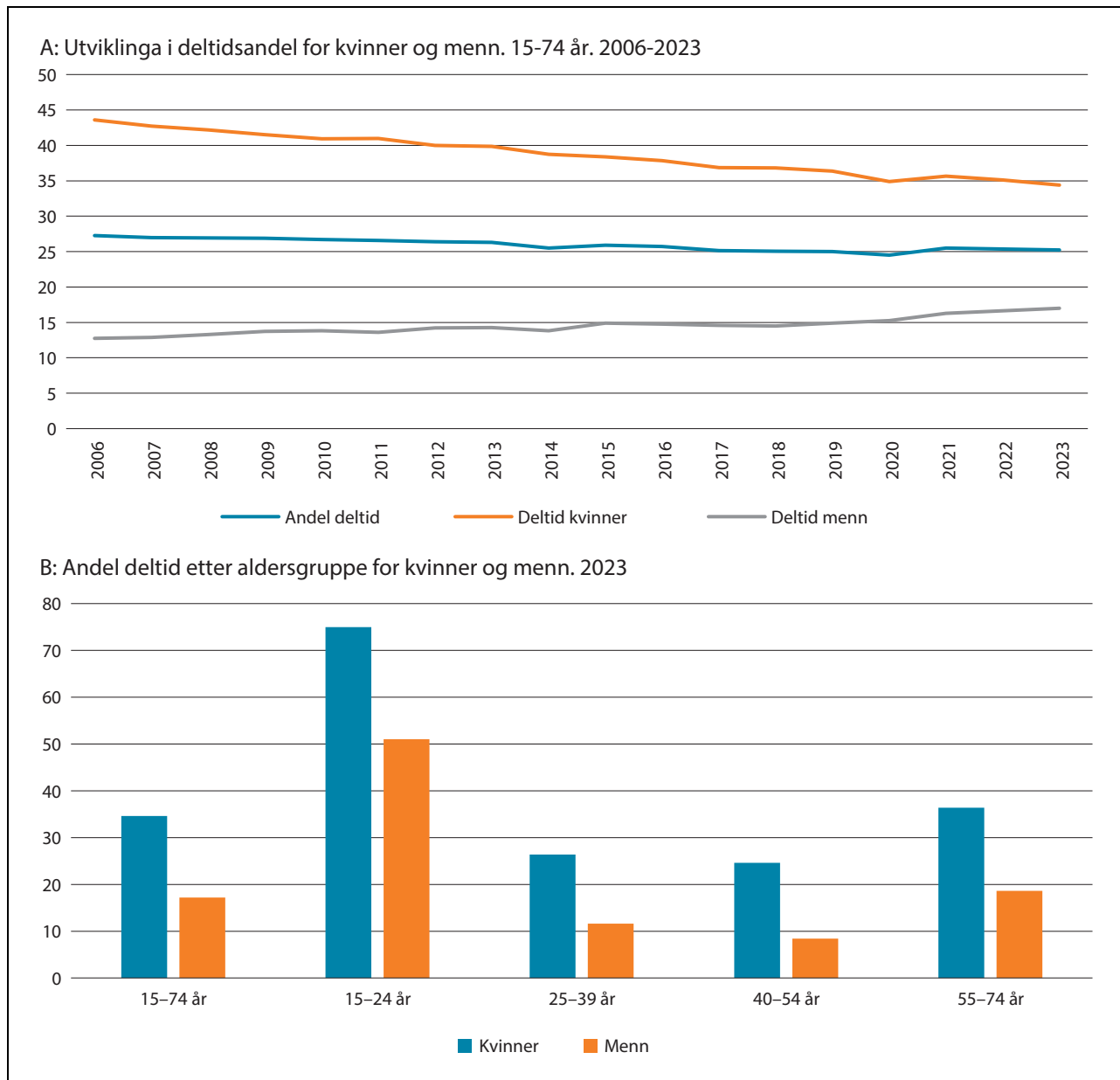
Figur 3.5 Unge i alderen 15–29 år som verken er i jobb, utdanning eller anna opplæring. Pst. av alle i aldersgruppa. 2010–2023

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Arbeidstid

Om lag tre av fire jobbar heiltid, og det har vore små endringar frå kvartal til kvartal dei siste åra. Etter ein svak nedgang i heiltidsandelen frå 2022 til 2023, har det hittil i år vore ein auke i heiltidsandelen. I enkelte næringar og yrke er deltidandelen særleg høg. Det er om lag dobbelt så mange kvinner som menn som jobbar deltid, men forskjellen har avtatt, sjå figur 3.6 A. Blant kvinner er det klart fleire som jobbar heiltid no enn for to år sidan, mens det er motsett for menn. I andre kvartal jobba 83 pst. av mennene heiltid og 65 pst. av kvinnene. Samtidig har undersyssettinga, det vil seie deltidssyssette som har forsøkt å få ei lengre avtalt arbeidstid, auka frå 2,0 til 2,4 pst. frå andre kvartal 2023 til andre kvartal 2024. Det er fleire kvinner enn menn som er undersyssette.

Deltid er meir vanleg blant innvandrarar og personar med låg utdanning og blant dei yngste og eldste i befolkninga. Blant unge kjem den høge deltidandelen i hovudsak av at ein stor andel har utdanning som hovudaktiviteten sin. Blant dei eldste er helsesituasjonen og moglegheitene til å kombinere pensjon og arbeid viktige forklaringsgrunnar. sjå figur 3.6 B. Deltidsarbeid inneber ei avgrensing i utnyttinga av arbeidskraftressursane, og det ligg eit betydeleg arbeidskraftpotensial i å få fleire til å jobbe heiltid.



Figur 3.6 Deltidsarbeid. Pst.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Tilknytingsformer

Andelen midlertidig tilsette har halde seg forholdsvis stabil i fleire år, sjølv om brot i statistikken gjer det vanskeleg å samanlikne nivåa før og etter 2021. Frå og med 2021 skal arbeidsgivarar rapportere i a-ordninga om ei tilsetning er midlertidig. Dette gjer at ein fangar opp fleire slike tilsetningar i statistikken. Tal frå den registerbaserte sysselsetningsstatistikken viser at om lag 340 000 personar hadde ei midlertidig tilsetning i fjerde kvartal 2023. Det utgjorde 12 pst. av dei sysselsette. Andelen med ei midlertidig stilling var

høgast innanfor undervisning, helse- og sosialtenester og overnatting og servering.

AKU viser færre midlertidig tilsette enn den registerbaserte sysselsetningsstatistikken. I andre kvartal 2024 var 8,6 pst. av dei sysselsette midlertidig tilsette. Det var ein auke på 0,5 prosentdel frå andre kvartal 2023. Blant menn var 6,8 pst. tilsette i ei midlertidig stilling i andre kvartal, mens det same gjaldt 10,6 pst. av kvinnene. Andelen midlertidig tilsette går ned med alderen. Overnatting og serveringsverksemd, jordbruk, undervisning, varehandel og helse- og sosialtenester er blant næringane med størst omfang av midlertidige tilsetningar.

SSB publiserer kvartalsvis statistikk over jobbar i verksemdar som leiger ut arbeidskraft. Utleige utgjorde 53 500 jobbar i andre kvartal 2024, ein nedgang på om lag 5 pst. frå året før. Nedgangen var størst innanfor jordbruk, reinhald og kontor- og handverksyrke. Samtidig har det vore ein auke i sysselsettinga i andre næringar. Dei vanlegaste yrka for tilsette i utleigenæringa er barnehage- og skolefritidsassistent, kontormedarbeidar og tømrrar/snikkar. Utanlandske pendlarar, det vil seie arbeidstakarar som ikkje er busette i Noreg, står for om lag ein firedel av jobbane i utleigenæringa. Det ligg ikkje føre eigen statistikk over kva verksemdar som leiger inn arbeidskraft frå utleigefirma.

Innvandring og nærmare om situasjonen i arbeidsmarknaden for innvandrarar

Store flyktningstraumar frå Ukraina har dei siste åra auka innvandringa til Noreg. Det siste året har likevel innvandringa felle noko. I andre kvartal 2024 var det ei netto innvandring på om lag 5 400 personar, det er om lag 1 000 færre enn i same kvartal i 2023.

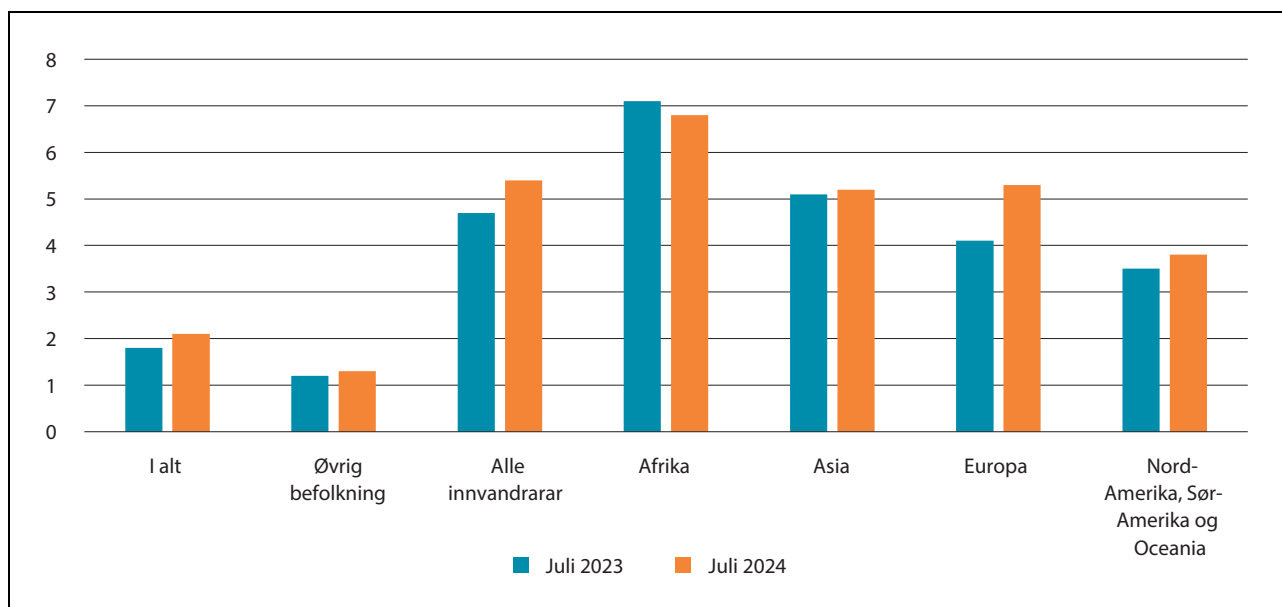
Arbeidsinnvandringa har felle blant ikkje-busette lønntakarar. I andre kvartal 2024 var det om lag 1 200 færre korttidsinnvandrarar enn i andre kvartal 2023, ein nedgang på 1,4 pst. Korttidsinnvandring frå EU-land i Aust-Europa har spe-

sielt felle det siste året. Antalet ikkje-busette lønntakarar ligg no på gjennomsnittet av tida før pandemien.

Samanlikna med resten av befolkninga deltar innvandrarar i mindre grad i arbeidsmarknaden. Forskjellen har likevel blitt mindre dei siste åra. Innvandrarar hadde den sterkaste oppgangen i sysselsetting frå andre kvartal 2022 til andre kvartal 2024, og stod for 67 pst. av veksten i denne perioden. Ved utgangen av 2023 var sysselsettingsandelen 68 pst. blant innvandrarar i aldersgruppa 20–66 år, mens den var om lag 80 pst. i resten av befolkninga. Det er store variasjonar i sysselsettinga blant innvandrarar, avhengig av landbakgrunn, kjønn og butid i Noreg. Sjå nærmare omtale under punkt 3.3 Innvandrarar og integrering.

Arbeidsløysa blant innvandrarar har auka noko det siste året. Den registrerte arbeidsløysa blant innvandrarar var 5,4 pst. ved utgangen av juli 2024, det vil seie opp 0,7 prosentpoeng frå same tid i fjor. For befolkninga elles var auken 0,1 prosentpoeng i same periode. Arbeidsløysa er klart høgare blant innvandrarar enn i befolkninga elles, men det er store forskjellar mellom ulike landgrupper, sjå figur 3.7. Innvandrarar utgjør no halvparten av alle registrerte heilt ledige.

Noreg står overfor ein situasjon der historisk mange med fluktbakgrunn skal ut i det norske arbeidslivet. Sjå nærmare omtale under punkt 3.3 Innvandrarar og integrering.



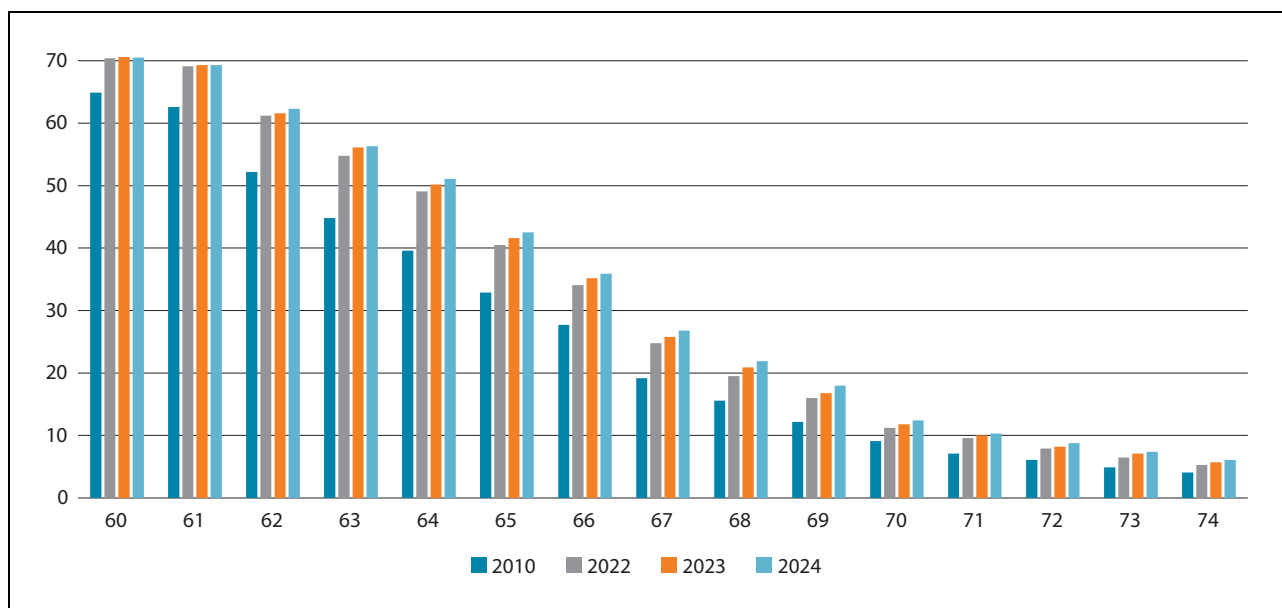
Figur 3.7 Registrert arbeidsløysa etter landgruppe. I pst. av arbeidsstyrken. Juli 2023 og 2024

Kjelde: Statistisk sentralbyrå og Arbeids- og velferdsetaten.

Nærmare om situasjonen i arbeidsmarknaden for eldre

Eldre har i stadig større grad tatt del i arbeidslivet. Andelen lønnstakarar har auka for alle årskulla i alderen 60–74 år frå 2010 til 2024, sjå figur 3.8. Sysselsettingsandelane er gjennomgåande høgare enn før pandemien, og arbeidsløysa blant eldre har falle til låge nivå. Kombinasjonen av betre helse, høgare utdanning og ein gjennomgåande god arbeidsmarknad er viktige forklaringsar, i tillegg til pensjonsreforma frå 2011. Dei første åra etter 2010 var auken spesielt stor for aldersgruppa 62–66 år. Frå 2015 har aldersgruppa 67–68 år stått for den største auken, relativt sett. Dei siste åra

har det også vore ein auke i den gjennomsnittlege avtalte arbeidstida for dei eldste aldersgruppene. Vidare byter eldre arbeidstakarar jobb i mindre grad enn yngre gjer, og eldre som er arbeidsløse har større vanskar enn yngre med å komme tilbake i jobb. Ifølge Norsk seniorpolitisk barometer meiner dei fleste leiarar at dei over 60 år presterer like godt som yngre arbeidstakarar, men om lag halvparten av leiarane føretrekker likevel å tilsette dei under 30 år framfor dei over 60 år. Samtidig viser undersøkinga at grensa for når arbeidsgivarane ser på ein kompetent arbeidssøkar som eldre, og derfor vurderer vedkommande som mindre aktuell for intervju, har flytta seg oppover det siste tiåret.



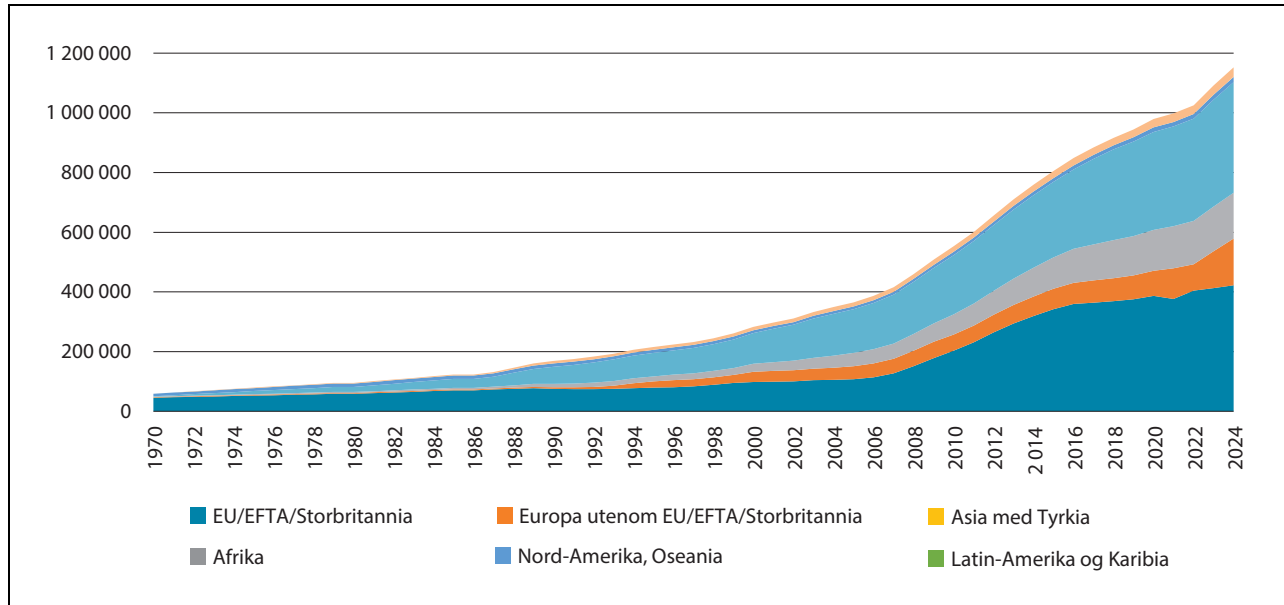
Figur 3.8 Lønnstakarar etter alder. Pst. av befolkninga i same aldersgruppe. 60–74 år. 2. kvartal 2010–2024

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

3.3 Innvandrarar og integrering

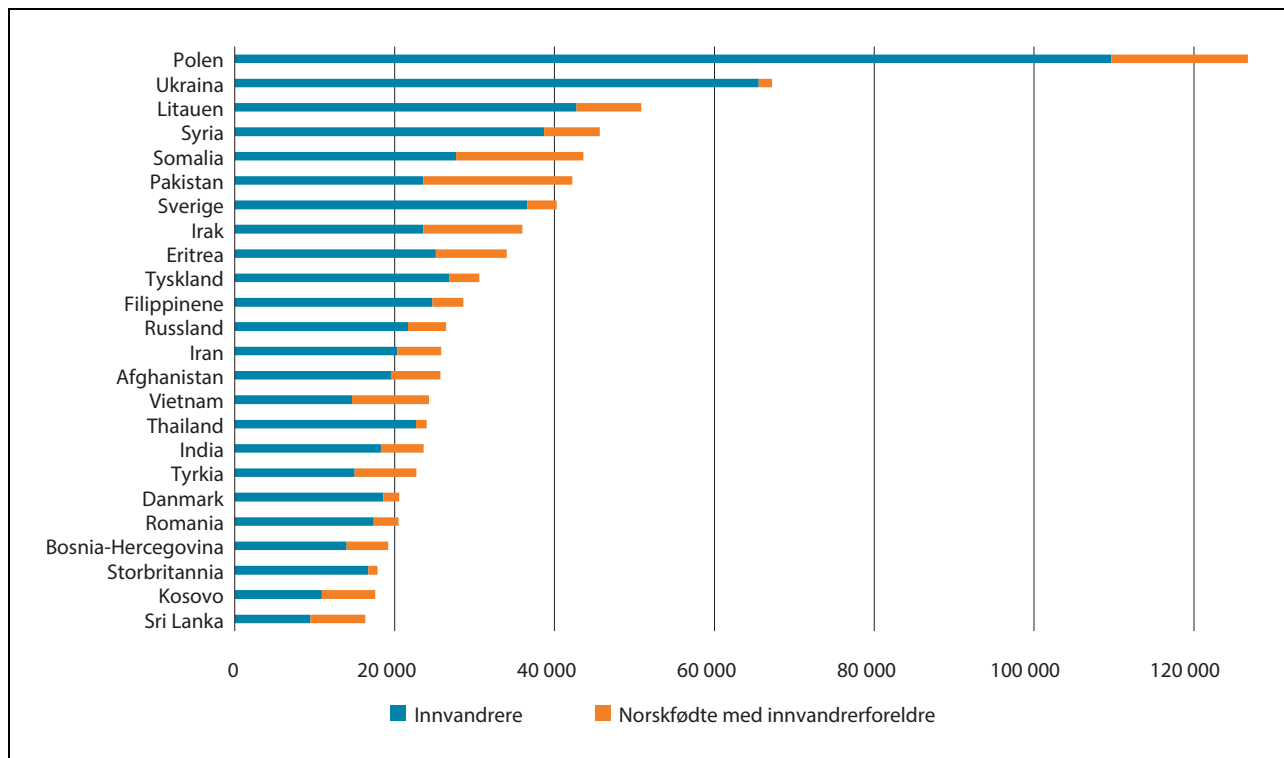
I Noreg bur det litt over 1,2 mill. innvandrarar og norskfødde med to innvandrarforeldre, høvesvis 17 pst. og 4 pst. av befolkninga. Dei har bakgrunn frå over 200 land. Ved inngangen til 2024 var det

flest innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre frå Polen, Ukraina, Litauen, Syria, Somalia, Pakistan, Sverige, Irak, Eritrea og Tyskland. Personar med flyktningbakgrunn utgjer 5,7 pst. av totalbefolkninga og nær 34 pst. av alle innvandrarar i Noreg.



Figur 3.9 Innvandrere og norskfødde med innvandrerforeldre busette i Noreg 1970–2024. Tal

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

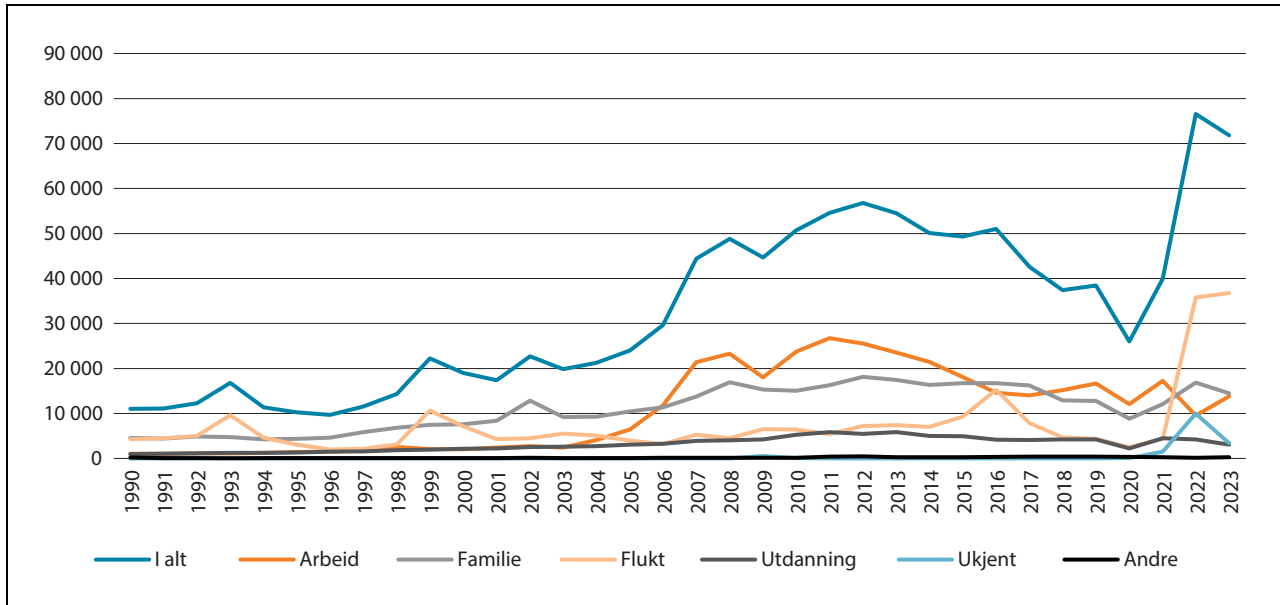


Figur 3.10 Innvandrere og norskfødde med innvandrerforeldre etter landbakgrunn. 1.1.2024. Tal

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

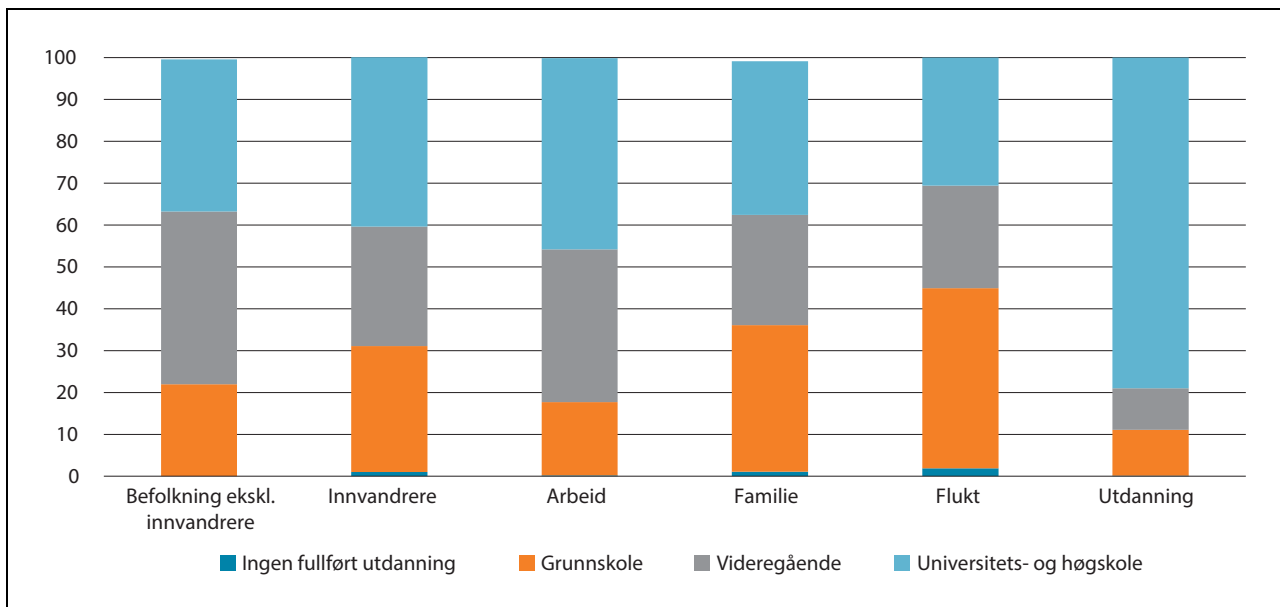
Innvandrere har komme til landet av ulike årsaker. Rundt 71 800 ikkje-nordiske statsborgarar innvandra til Noreg i 2023. Krigen i Ukraina har endra innvandringstilstanden, og flukt var i 2023 den vanlegaste grunnen til innvandring. I alt 36 800 flyktningar fekk opphald på grunn av behov for

vern, langt dei fleste var fordrivne frå Ukraina (midlertidig kollektivt vern). Om lag 14 400 personar innvandra av familiære årsaker, 13 800 fekk opphald på grunn av arbeid i Noreg, og 3 000 personar kom for å studere.



Figur 3.11 Ikkje-nordiske innvandringar etter innvandringsgrunn. 1990–2023. Tal

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.



Figur 3.12 Utdanningsnivå for personar 16 år og oppover, etter innvandringskategori og innvandringsgrunn. 2023. Pst.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Blant dei som sjølv har innvandra, er det relativt fleire som manglar utdanning eller berre har utdanning på grunnskolenivå, enn det er i resten av befolkninga. Utdanningsnivået til ein del innvandrarar er ikkje kjent, og derfor kan det vere ei utfordring å komme med eksakte tal. I 2023 hadde 30 pst. av innvandrarane grunnskole som høgaste fullførte utdanning, mot 22 pst. i resten av befolkninga. På den andre sida er også andelen som har

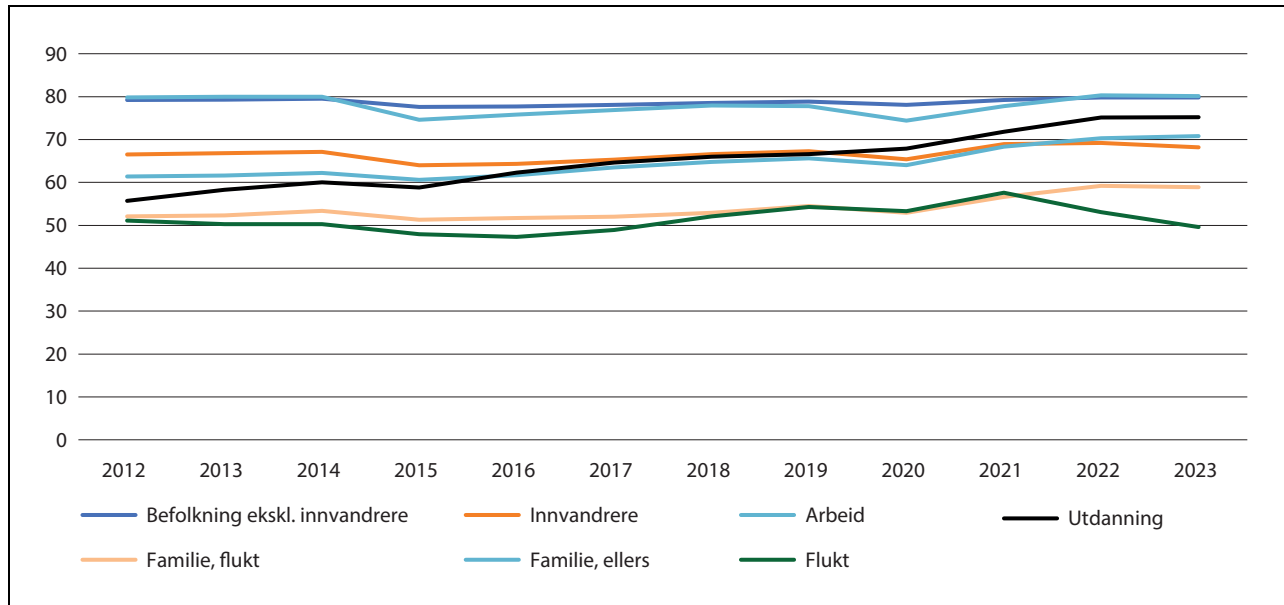
utdanning på universitets- eller høyskolenivå, noko høgare blant innvandrarar enn i resten av befolkninga, høvesvis 41 pst. og 36 pst.

Samtidig er det store forskjellar i utdanningsnivå blant innvandrarar, avhengig av innvandringsgrunn og landet dei kjem frå. Over halvparten av flyktningane i Noreg manglar utdanning på vidaregåande nivå sjølv etter mange års butid. Til forskjell har nesten åtte av ti av dei kartlagde for-

drivne frå Ukraina mellom 18 og 55 år utdanning utover vidaregåande skole. Over tre av fire som har innvandra for å studere, har utdanning på universitets- eller høghskolenivå. Blant arbeidsinnvandrere er det 46 pst. som har høgare utdanning, noko som er ein relativt høg andel.

Innvandrarar har i gjennomsnitt lågare sysselsettingsgrad enn resten av befolkninga. I 2023 var 68 pst. av innvandrane sysselsette, mot 80 pst. i resten av befolkninga.

Det er store variasjonar i sysselsettinga blant innvandrere, avhengig av landbakgrunn, kjønn og butid i Noreg. Andelen i jobb er relativt høg blant innvandrere frå land i Europa og Nord-Amerika, som i stor grad har komme som arbeidsinnvandrere, og låg blant innvandrere frå land i Afrika og Asia, som har komme som flyktningar. Sysselsettinga er særleg låg blant kvinner i denne gruppa. Sjå også nærmare omtale under punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarknaden.



Figur 3.13 Registrerte sysselsette, etter innvandringskategori og innvandringsgrunn. Pst. av personar 20–66 år. Fjerde kvartal

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Integrering er ein prosess som tar tid. For dei fleste innvandrere som buset seg i Noreg, vil det ta tid å tileigne seg relevant kompetanse, finne jobb, lære norsk og knyte sosiale band i samfunnet. Det er ein positiv samanheng mellom butid og ei rekke indikatorar for integrering. I 2024 hadde 29 pst. av innvandrane budd i Noreg i fem år eller mindre, og litt under halvparten av alle innvandrere hadde budd i landet i ti år eller mindre (SSB, 2022).

Både sysselsettinga og deltakinga i frivillige organisasjonar aukar i løpet av dei første åra i Noreg, og innvandrere med lengre butid har både høgare inntekt og betre butilhøve³. Det er likevel store variasjonar mellom innvandrargruppene. Nokre grupper peiker seg ut ved å ha ein stor andel med vedvarande låginntekt, sjølv etter lang butid (SSB, 2023).

³ IMDi: Hvordan går det med integreringen i Norge? Indikatorer, status og utviklingstrekk i 2024

Busetting

Utviklinga i tala på busette dei siste åra

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Per 1. september 2024
Busetting av flyktningar							
Busette totalt	4 903	4 822	2 819	4 489	31 258	33 701	17 032
Av desse: overføringsflyktningar	2 480	2 806	1 523	3 641	3 146	2 223	876
Av desse: fordrevne frå Ukraina					27 058	29 730	14 923

Overføringsflyktningar og personar som får opphald i Noreg på bakgrunn av søknad om vern, er omfatta av tilbodet om busetting med offentlig hjelp. Busetting med offentlig hjelp for nykomne flyktningar er ikkje ein rett eller ei plikt som er regulert i lova. Busettinga er frivillig og skjer etter avtale mellom staten ved Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) og ein kommune. Arbeidet er nedfelt i samarbeidsavtalen om mottak og busetting av flyktningar mellom KS, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Barne- og familiedepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet (2022–2025).

Sidan 2022 har krigen i Ukraina ført til eit betydeleg auka busettingsbehov. I 2022 og 2023 blei rekordmange flyktningar busett. Svært mange er også forventta å bli busett i 2024. Samtidig er situasjonen i Ukraina uføreseieleg, og det er svært usikkert kor mange som vil søke opphald i Noreg framover. Prognosane for 2025 er derfor svært usikre, men det må takast høgde for at busettingsbehovet kan bli ekstraordinært høgt også neste år.

Sidan 2022 har det vore ein historisk vilje til å busette flyktningar i kommunar over heile landet. Fleire tiltak er sett i verk dei siste åra for å gjere det enklare for kommunane å busette fleire flyktningar på kort tid. Midlertidige regelverksendringar har vore viktige for å gi kommunane handlingsrom og fleksibilitet til bl.a. å sikre rask etablering av mottak, omsorgssenter, barnehagar og skoler, og raskare tilgang på bustader.

Busettinga har dei siste åra gått raskare enn tidlegare år. I gjennomsnitt har det i 2024, per 1. september, tatt om lag tre månader frå ein flyktning får vedtak om opphald, til hen er busett i ein kommune. For fordrevne frå Ukraina er snittet rett under tre månader. Ventetida for overføringsflyktningar er 4,4 månader, og for andre asylsøkarar er ho i gjennomsnitt 4,7 månader. Sjølv om buset-

tinga framleis går raskt etter to og eit halvt år med ekstraordinært høg busetting, melder mange kommunar om kapasitetsutfordringar i bustadmarknaden, og at det er blitt meir krevjande å finne eigna bustader til busetting. Det har også blitt meir krevjande for IMDi å få nok busettingsplassar til einslege mindreårige flyktningar og til personar med særskilde tilretteleggingsbehov. I tillegg opplever fleire kommunar eit generelt press på det kommunale tenestetilbodet, som fastlege- og helsetenester, barnehagar og skolar, flyktningstenesta og vaksenopplæringa.

Nokre flyktningar med alvorleg nedsett funksjonsevne eller åtferdsvanskar ventar lenger enn ønskeleg på å bli busett i ein kommune etter at dei har fått vedtak om opphald. For å bidra til raskare busetting er tilskotsordninga kommunane kan søke på ved busetting av personar som krev særskild oppfølging styrkt. Frå 2022 kan kommunane få tilskot i inntil ti år for personar som blir busette frå dei særskilde buløysingane til Utlendingsdirektoratet (UDI). Frå 2023 er maksbeløpet for ekstratilskotet ved busetting av personar busette frå to av UDIs særskilde buløysingar auka til 2,5 mill. kroner. Auken gjeld personar som blir busette frå den særskilde bu- og omsorgsløysinga for valdelege og utagerande bebuarar (særbol) og den særskilde pleie- og omsorgsløysinga for bebuarar med omfattande helse- og omsorgsbehov (særpleie).

Kvalifisering og opplæring av nykomne innvandrarar

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap utgjer ei viktig del av introduksjonsprogrammet for vaksne flyktningar, men er også sjølvstendige ordningar med ei større målgruppe. Ferdigheiter i norsk er viktig for å få tilgang til arbeid og utdanning, men også for å delta på andre samfunnsarenaer.

Talet på deltakarar i opplæring i norsk og samfunnskunnskap i løpet av eit gitt år¹

År	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 ²
Deltakarar i opplæring med rett og plikt	35 039	39 858	42 227	38 479	31 672	24 009	20 230	17 664	18 133
Deltakarar med berre plikt	1 908	1 542	1 836	1 766	2 060	2 163	2 106	2 170	2 797
Deltakarar med berre rett ³	574	626	488	370	296	81	48	27	21
Deltakarar med kollektivt vern med rett til norskopplæring	-	-	-	-	-	-	-	10 552	27 164
Totalt	37 521	42 026	44 551	40 615	34 028	26 253	22 384	30 413	48 115

¹ Personar i alderen 56-67 år med rett til norskopplæring etter introduksjonslova. Inkluderer ikkje deltakarar med kollektivt vern

² Førebelse tal frå IMDi.

³ Personar 56–67 år med rett til norskopplæring etter introduksjonslova. Inkluderer ikkje deltakarar med kollektivt vern.

I 2023 deltok 48 115 innvandrarar i opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne. Tilbodet om opplæring skal vere på plass så snart som mogleg og seinast innan tre månader etter folkeregistrering i kommunen. Likevel er det stor variasjon mellom kommunane når det gjeld oppstart av norskopplæring. Ein relativt stor del av dei med rett og plikt eller berre rett til opplæring får ikkje oppstart innan fristen. 55 pst. av dei som avla den munnlege norskprøven i 2023, oppnådde nivå B1 eller høgare. Dette er ein framgang på 8 prosentpoeng frå 2022. Norskprøveresultata på den skriftlege prøven var noko dårlegare i 2023 enn i 2022, da andelen med B1 eller B2 var 45 pst. på lytteprøven, 47 pst. på leseprøven og 46 pst. på skriveprøven. Tilsvarande andelar i 2022 var høvesvis 54 pst., 54 pst. og 48 pst.

Fordrivne frå Ukraina har i utgangspunktet rett til opplæring i norsk i inntil eit år, men frå 1. juli 2023 kan kommunen og fylkeskommunen gi utvida norskopplæring til dei som har behov for det, for å oppnå eit minimumsnivå i norsk. Formålet med utvidinga er bl.a. å legge til rette for at deltakarane kan bli fasa inn i arbeidslivet ved å lære norsk og jobbe samtidig.

Introduksjonsprogram blir i all hovudsak tilbydd flyktningar og familiemedlemmane deira som er busette i ein kommune etter avtale med IMDi. Introduksjonsprogrammet skal gi deltakarane grunnleggande ferdigheiter i norsk og grunnleggande innsikt i norsk samfunnsliv og førebu dei til arbeid eller utdanning.

Utviklinga i talet på deltakarar i introduksjonsprogrammet dei siste åra

År	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Deltakarar i alt	28 944	27 141	20 968	13 942	10 595	17 879	32 506
Av dei deltakarar med rett og plikt	28 811	27 067	19 262	12 727	9 716	8 906	8 346
Av dei deltakarar som kan få tilbod om program	133	74	1 706	1 215	879	626	575
Deltakarar med kollektivt vern og rett til program						7 861	22 320
Deltakarar med kollektivt vern som kan bli tilbydde program						486	1 265
Nye deltakarar	9 672	4 419	3 072	2 227	2 246	11 166	17 699
Deltakarar som avslutta	6 391	8 310	8 207	4 820	3 292	2 757	11 381

Kjelde: SSB og IMDi/NIR.

I 2023 var det 32 506 personar som deltok i introduksjonsprogrammet, mot 17 879 deltakarar året før. Tal for 2023 viser at 49 pst. gjekk direkte over til arbeid eller utdanning etter avslutta program, ein liten nedgang frå 52 pst. i 2022. I 2023 gjekk 41 pst. direkte over i arbeid og 8 pst. direkte over til utdanning, mot høvesvis 24 pst. og 28 pst. i 2022. At ein så stor andel går direkte over til arbeid og ikkje utdanning, kan forklarast med at fordrivne frå Ukraina har med seg ein høgare kompetanse enn andre deltakargrupper har, og såleis ikkje har behov for å ta vidare utdanning etter fullført introduksjonsprogram.

Det har sidan introduksjonsprogrammet blei innført i 2004, vore stor variasjon mellom kommunane når det gjeld innhaldet i programmet. Det har vist seg at programmet i mange tilfelle ikkje i tilstrekkeleg grad dekkjer gapet mellom den kompetansen flyktningane har med seg, og det som krevst i den norske arbeidsmarknaden. Med integreringslova er det tatt fleire grep for å redusere dette gapet. IMDi, Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) og statsforvaltarane spelar ei viktig rolle med å rettleie, føre tilsyn og følge opp lova.

Minstekrava til introduksjonsprogrammet har blitt redusert og forenkla for personar med midlertidig kollektivt vern. Som det følger av kapittel 6A i integreringslova, har fordrivne frå Ukraina bl.a. rett, men ikkje plikt, til introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap. I februar 2024 blei krava til arbeidsretting i introduksjonsprogram etter dei midlertidige reglane skjerperte gjennom krav til arbeidsretta innhald

etter tre månader. Det blei også innført strengare krav til arbeid eller arbeidspraksis for å få forlenging av program. 14. juni 2024 blei det vedtatt å vidareføre dei midlertidige endringane i integreringslova til 1. juli 2026, med enkelte tilpassingar. Statsforvaltarane har eit særskilt oppdrag med å rettleie kommunane og fylkeskommunen om dei midlertidige reglane for personar med midlertidig kollektivt vern.

Det er sentralt å følge med på korleis integreringslova blir etterlevd. Med utgangspunkt i ei følgeevaluering av etterlevinga gjennomført av Fafø og ei følgeevaluering av dei midlertidige lovendringane gjennomført av Proba samfunnsanalyse har departementet begynt ein gjennomgang av integreringslova. Forslag til endringar i integreringslova og tilhøyrande forskrifter om auka arbeidsretting og formell opplæring i introduksjonsprogrammet mv. blei sendt på høyring 9. september 2024, med høyringsfrist 9. desember 2024.

Deltaking i samfunnslivet

Integrering handlar også om deltaking i det norske samfunnslivet, gjennom sterke fellesskap og gode fellesarenaer. Dei innvandrarane som har lengst butid, opplever sterkare tilhøyrse til Noreg, og dei deltar i større grad i samfunnslivet.

I 2023 fekk 37 000 personar innvilga norsk statsborgarskap. Syrarar, polakkar og eritrearar utgjorde dei største landgruppene. Det har vore ein markant auke i overgangar til norsk statsborgarskap dei siste åra. Det heng saman med lov-

endringa 1. januar 2020, som tillét eitt eller fleire statsborgarskap i tillegg til norsk statsborgarskap.

Frivillige organisasjonar er viktige arenaer for integrering og deltaking i samfunnet. Undersøkingar tyder likevel på at innvandrarar i mindre grad tar på seg politiske verv og deltar i frivillige organisasjonar enn resten av befolkninga gjer. Lågare norskkunnskapar og dårlegare økonomi blir trekt fram som noko av forklaringa på dette. Barn og unge med innvandrarbakgrunn deltar også sjeldnare i fritidsaktivitetar enn unge i befolkninga elles gjer, og deltakinga er lågast blant innvandrarjenter.

Fridommen til å bestemme over eige liv er grunnleggande, og negativ sosial kontroll og æresrelatert vald er vedvarande utfordringar som truar deltakinga i samfunnslivet og høvet til å gjere sjølvstendige val når det gjeld eige liv og eiga framtid. Derfor er arbeid for å motverke negativ sosial kontroll eit stadig viktigare tema i norsk integreringspolitikk.

Diskriminering og negative haldningar hindrar også inkludering av innvandrarar i norsk samfunnsliv. Haldningane til innvandrarar og innvandring har dei siste åra gått i retning av å bli stadig meir positive. Likevel opplever personar med innvandrarbakgrunn, og særleg dei unge, at dei blir møtt med fordommar og forskjellsbehandling.

Likeverdige offentlege tenester er viktig for tilitt og oppleving av tilhørsel og aksept i det norske samfunnet. Samordningsrolla til integreringsmyndigheitene, tilrettelagd informasjon frå offentleg sektor og bruk av kvalifisert tolk kan bidra til likeverdige offentlege tenester for innvandrarar og større tillit til det offentlege. Det er lagt ned eit stort arbeid for å auke bruken av kvalifisert tolk i offentleg sektor. Andelen tolkeoppdrag som har vore utført av kvalifiserte tolkar har vore aukande i fleire år, men har i 2023 gått noko ned. Det har vore ein stor auke i talet på oppdrag gjennomført med kvalifiserte tolkar i 2023, sjølv om andelen av oppdraga som er utførte av kvalifiserte tolkar har gått litt ned.

Fordrivne frå Ukraina

Sidan mars 2022 har fordrivne frå krigen i Ukraina fått midlertidig kollektivt vern i Noreg. Per 1. september har over 84 000 ukrainske statsborgarar søkt om vern sidan fullskalainvasjonen, og om lag 80 000 har fått innvilga midlertidig kollektivt vern. Personar som har fått innvilga midlertidig kollektivt vern, er omfatta av tilbodet om å bli busett med offentleg hjelp. Per 1. september 2024 har om lag 71 500 fordrivne frå Ukraina blitt busett, og over 3 000 er på veg til å bli busett i ein kommune.

Det skal leggest til rette for at personar som har fått innvilga midlertidig kollektivt vern, kjem raskt ut i arbeid eller annan aktivitet. Samtidig treng mange flyktningar frå Ukraina noko kvalifisering og språkopplæring før dei er klare for arbeidsmarknaden. Regjeringa har derfor lagt til grunn at tilbodet til denne gruppa i stor grad bør samsvare med tilbodet til andre flyktningar. Sjå nærmare omtale av tilbodet ovanfor.

Ein stor del av dei fordrivne frå Ukraina har valt å nytte seg av retten til introduksjonsprogram og språkopplæring før dei går ut i arbeid. Per 1. september 2024 var nesten 16 000 personar med midlertidig kollektivt vern som hadde rett til introduksjonsprogram, registrerte som deltakarar i programmet. Av dei over 15 000 fordrivne som hadde fullført introduksjonsprogrammet per 1. september 2024 og som var registrert med ein avslutningsårsak, har 45 pst. gått direkte over til arbeid, 3 pst. til utdanning, 28 pst. til arbeidsmarknadstiltak i regi av Arbeids- og velferdsetaten og 11 pst. til kvalifiserande tiltak i regi av kommunen eller andre aktørar. På same tid var nesten 16 000 fordrivne av dei omtrent 22 000 med rett til opplæring registrerte som deltakarar i norskopplæring. Tala for deltaking i introduksjonsprogram og norskopplæring er basert på data frå Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) per 1. september 2024. Kommunane har tilgang til å registrere opplysningar i NIR innan to månader etter dei har motteke dei. Tala kan derfor endre seg noko over tid.

Tal frå SSB syner at 11 560 fordrivne var sysselsette i Noreg i juli 2024. Dette utgjer 27,4 pst. av alle busette fordrivne mellom 20 og 66 år. Det har vore ei positiv utvikling i andelen sysselsette ukrainske fordrivne i 2024. Ved inngangen av året var det til samanlikning 16,6 pst. av dei ukrainske fordrivne som var sysselsette i Noreg. Utviklinga har vore særleg positiv dei siste månadane, da andelen i jobb har auka med nesten fem prosentpoeng sidan mai 2024. Noko av dette kan skuldast sesongvariasjonar. Ein av fem ukrainske fordrivne jobbar innan overnatting eller servering, medan ein av ti jobbar innan industri, varehandel, helse- og sosialtenester eller forretningsmessig tenesteyting. Om lag to av tre ukrainske fordrivne som er sysselsette, er under 40 år. Tal frå Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at nesten 70 pst. av dei sysselsette fordrivne jobbar over 30 timar i veka. Det tyder på at dei fleste er tilsette i heiltidsarbeid.

Andelen sysselsette fordrivne i Noreg er ein del lågare enn sysselsettingsandelen i Danmark, som i juli var 53 pst. Butid betyr mykje for sysselsettinga. I Danmark kom majoriteten av dei fordrivne det første halvåret etter krigsutbrotet i

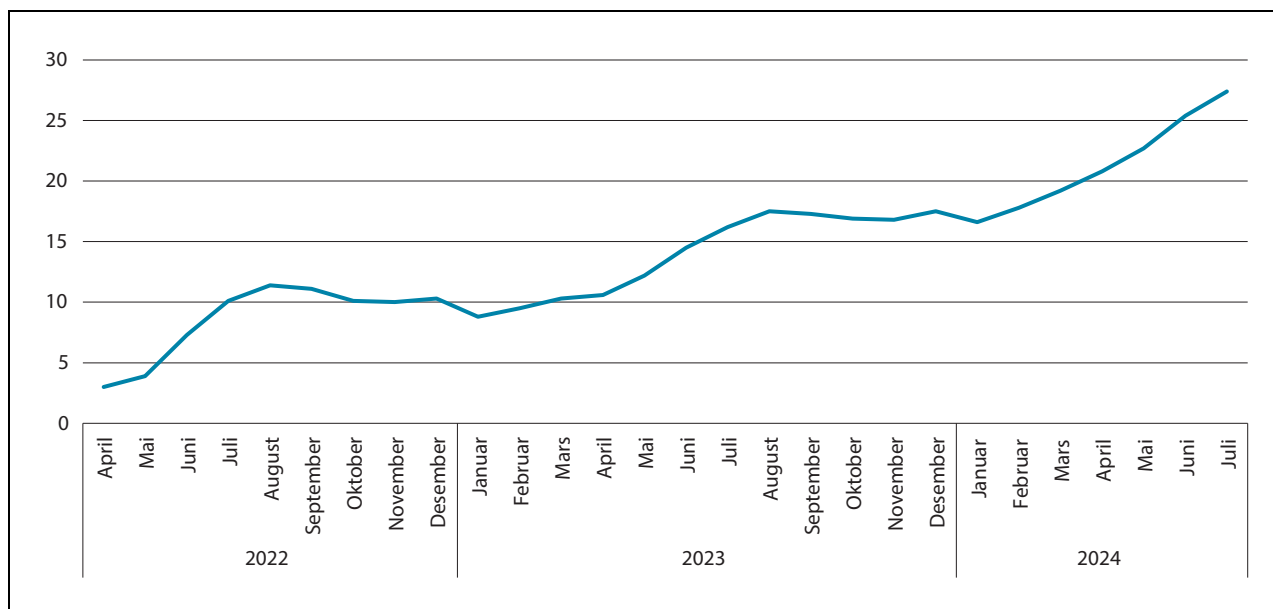
2022. Til samanlikning blei det i Noreg busett nesten 30 000 fordrivne i både 2022 og 2023, og rundt 15 000 fordrivne så langt i 2024 (per 1. september). Sysselsettingsandelen blant dei fordrivne som kom til Noreg i 2022, er rundt 40 pst. I tillegg har Noreg busett nesten dobbelt så mange fordrivne som Danmark. I antal er det rundt 1 500 fleire sysselsette i Danmark, enn i Noreg.

Sysselsettingsandelen i Noreg er meir på nivå med den i Finland og Tyskland, som også har sysselsetting blant fordrivne på litt over 25 pst. Samanliknar vi med tidlegare flyktninggrupper i Noreg, er andelen fordrivne frå Ukraina som er i arbeid rett etter avslutta introduksjonsprogram, like høg som blant andre grupper eitt år etter avslutta introduksjonsprogram, men der dei andre

gruppene har ei butid på mellom fire og fem år. Etter ei butid på rundt 18 månader er rundt 30 pst. av dei fordrivne frå Ukraina i arbeid. Tilsvarende tal for personar frå Afghanistan, Eritrea og Syria er mellom 14 og 18 pst.

Regjeringa har sett i verk ei rekke tiltak for å få fleire fordrivne frå Ukraina til å delta på arbeidsmarknaden, bl.a. ved å skjerpe krava til arbeidsretting av introduksjonsprogrammet og ved å etablere eit nasjonalt digitalt system for norskopplæring. Regjeringa forventar betre resultat etter kvart som dei iverksette tiltaka får tid til å verke.

Ein samla omtale av korleis regjeringa handterer fordrivne frå Ukraina, finst i del III, punkt 3 Fordrivne frå Ukraina.



Figur 3.14 Sysselsatte blant ukrainske fordrivne mellom 20 og 66 år. Pst.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

3.4 Arbeidsmiljøtilstanden

Dei fleste i Noreg arbeider under gode og forsvarlege arbeidsforhold. Analysar av europeiske arbeidsmiljødata viser at norske arbeidsforhold er jamt over betre enn i dei fleste land vi kan samanlikne oss med.⁴ *Faktabok om arbeidsmiljø og helse 2024* frå Statens arbeidsmiljøinstitutt viser at meir enn fire av fem arbeidstakarar er tilfredse med jobben sin.⁵ Men sjølv om det store bildet er bra, er det ikkje alltid samanfall mellom høg trivsel og

godt arbeidsmiljø eller risikofritt arbeid. Det er framleis utfordringar i fleire bransjar og yrke, og delar av arbeidslivet er prega av høgt sjukefråvær og tidleg avgang.

I løpet av dei siste åra har digitaliseringa av arbeidslivet skote fart, med mange positive følger, men også endringar som for mange kan vere utfordrande. Organiseringa av arbeidet har i fleire verksemdar endra seg betydeleg, med det utfallet at også arbeidsmiljøa er i endring.⁶ Den tydelegaste trenden er bruken av mindre stadbundne

⁴ Arbeidsmiljøet i Norge og EU – en sammenlikning (2023). STAMI-rapport, årgang 24, nr. 3, Oslo: Statens arbeidsmiljøinstitutt.

⁵ Tala er noko lågare enn ved den førre målinga i 2021, men det er vanskeleg å seie om nedgangen er reell, ettersom levekårsundersøkinga har blitt endra i mellomtida.

måtar å organisere arbeidet på. Arbeid som tidlegare har vore fysisk lokalisert til ei stasjonær eining og eit nettverk på eit ein kontor til fastsette arbeidstider, blir no utfordra av mobile einingar og nettverk, digitale møteplassar og moglegheit til å arbeide til andre tider av døgnet, noko som kan gjere det vanskeleg å planlegge og setje grenser mellom jobb og privatliv. Dette er endringar som kan påverke arbeidsmiljøet på kort og lang sikt og som vi treng meir kunnskap om.⁷

Mykje tyder på at arbeidsinnhaldet og måten å jobbe på kan endre seg vidare framover. Ny teknologi og nye arbeidsmetodar kan bidra til å redusere eksponeringa for farlege stoff og fysiske belastningar i samanheng med manuelle arbeidsoperasjonar. Samtidig kan dei føre til nye utfordringar knytte til avansert utstyr, utvikling av nye materiale og handtering av avfall og resirkulering i samanheng med det grøne skiftet. Veksten i tenesteytande sektor, spesielt innanfor helse- og sosialsektoren, har ført til at vi har fått fleire yrke prega av kunde-, brukar- og pasientrelasjonar. Dette medfører utfordringar knytte til emosjonelle krav, rollekonfliktar, samt vald og truslar i enkelte yrkesgrupper. Fleire av dei tradisjonelle fysiske, kjemiske og mekaniske arbeidsmiljøeksponeringane er framleis utbreidde i mange yrke. I ei tid der kvalifikasjonskrava i arbeidslivet aukar, blir det stadig viktigare at folk får høve til å lære og utvikle kompetansen sin på arbeidsplassen. Det er sentralt å sikre medverknad og tilstrekkeleg opplæring for dei tilsette, spesielt når det gjeld innføring av ny teknologi og korleis dette påverkar arbeidsmiljøet.

Dei siste tiåra har både forskarar, arbeidsmiljøforvaltningar og partane i arbeidslivet retta meir merksemd mot helse og sikkerheit i samanheng med atypiske tilsettings- og tilknytningsformer. Midlertidige tilsetningar, deltidsarbeid, innleige frå bemanningsføretak og plattformøkonomi er eksempel på tilknytningsformer som kan innebere spesifikke utfordringar når det gjeld opplæring, helse og sikkerheit. Sjølv om omfanget av slike ordningar i Noreg har vore relativt lågt og stabilt dei siste tiåra, er det viktig å halde fram med å vere merksam på utviklinga og effektane av ulike former for tilknytning til arbeidslivet. Eit godt arbeidsmiljø har tradisjonelt vore ein konkurransefordel og ein av berebjelkane i eit berekraftig norsk arbeidsliv. Det har gitt grunnlaget for bl.a.

⁶ Faggrupperapport 2022: Målene om et mer inkluderende arbeidsliv – status og utviklingstrekk. Rapport 2022. Rapportering frå faggruppa for IA-avtalen.

⁷ Fløvik, L. et al. Arbeid hjemmefra, helse og arbeidsmiljø. En systematisk kunnskapsoppsummering. STAMI-rapport nr. 3, 2021. Oslo: Statens arbeidsmiljøinstitutt.

Boks 3.1 Faktabok om arbeidsmiljø og helse

Statens arbeidsmiljøinstitutt har nettopp gitt ut *Faktabok om arbeidsmiljø og helse*. Faktaboka gir ei oversikt over status og utviklingstrekk på det norske arbeidsmiljøområdet. Ei ny faktabok skal etter planen komme i 2027.

stort jobbengasjement og høve til å kunne stille høge krav i arbeidet. Det er viktig å oppretthalde ein høg arbeidsmiljøstandard også i den vidare utviklinga av arbeidslivet.

Dei største helseutfordringane blant yrkesaktive

Dei største helseutfordringane blant norske yrkesaktive når det gjeld både omfang og kostnader i form av redusert helse, sjukefråvær og uførleik, er muskel- og skjelettplager og lettare psykiske plager som angst og depresjon. Førrekomsten av sjølvrapporterte muskel- og skjelettplager har vist ein svak auke blant sysselsette dei siste 20 åra. Også førrekomsten av psykiske plager har auka noko sidan 2009.

Det finst omfattande forskingslitteratur som knyter psykiske plager til psykososiale arbeidsmiljøfaktorar. Muskel- og skjelettplager kan på si side ha samanheng med både psykososiale faktorar og mekaniske belastningar. Luftvegslidingar, som astma og kols, kan ha samanheng med innanding av partiklar, røyk, gassar og damp, mens hudkontakt med vatn, vaskemiddel, skjereoljar, løysemiddel m.m. kan gi sjukdommar i hud og underhud. Årleg blir fleire hundre tilfelle utgreidde for mogleg arbeidsrelaterte luftvegs- og hudsjukdommar ved dei arbeidsmedisinske avdelingane i landet.

Også enkelte kreftformer er knytte til yrkeseksponering. Det er vurdert at rundt 3 pst. av alle krefttilfella blant menn kan tilskrivast kreftframkallande stoff på arbeidsplassen.⁸ For enkelte kreftformer er denne andelen betydeleg høgare.

Arbeidsforholda har også betydning for andre sjukdomsgrupper som har stor innverknad på helsestilstanden i befolkninga. For eksempel er høyrselsskade nært knytt til støyeksponering, men støy kan også knytast til hjarte- og karsjukdom. Her kan også organisatoriske faktorar, som lange

⁸ Faktabok om arbeidsmiljø og helse 2024. Status og utviklingstrekk. STAMI-rapport (2024).

arbeidsveker, spele inn. Skift- og nattarbeid kan vere ein risikofaktor for utvikling av diabetes. Overvåkingsdata frå Statens arbeidsmiljøinstitutt indikerer at om lag 38 pst. av dei med minst eitt sjukefråværet på meir enn 14 dagar siste året oppgir at fråværet heilt eller delvis kjem av helseproblem som er forårsaka av jobben.⁹ Tidlegare vitskaplege studiar baserte på overvåkingsdata indikerer at ein betydeleg del av det legemelde fråværet som overstig 40 dagar i løpet av eit år, kan tilskrivast mekaniske eksponeringar¹⁰ og psykososiale risikofaktorar¹¹ på arbeidsplassen.

Arbeidsskadar utgjer antakeleg om lag 11 pst. av alle skadetilfelle i Noreg, og det er særleg høg skaderisiko blant unge menn og utanlandske arbeidstakarar. Datagrunnlaget for arbeidsskadar er framleis noko usikkert, bl.a. på grunn av underrapportering. Talet på registrerte arbeidsskadedødsfall har gått betydeleg ned i eit lengre tidsperspektiv, men det har vore nokså stabilt dei siste åra. I 2023 registrerte Arbeidstilsynet 26 arbeidsskadedødsfall, mot 27 i 2022 og 31 i 2021.

3.5 Utviklinga for låginntektsgrupper

Det store fleirtalet i den norske befolkninga har høg levestandard og gode levekår. Sett under eitt har inntektene til norske hushald fått eit betydeleg løft over tid, samtidig som nokre grupper har store økonomiske utfordringar. Inntektsveksten i hushalda har vore svak dei siste åra. Trass i høg lønnsvekst fall den disponible realinntekta i hushalda med om lag 2 pst. i 2023, som følgje av høg prisvekst og auka renter.

Noreg er blant landa med lågast målt ulikskap i inntekt. Høg grad av likskap i Noreg og dei andre nordiske landa blir gjerne sett i samanheng med gode oppvekstvilkår for barn og unge, gratis utdanning, koordinert lønnsdanning og små lønnsforskjellar, eit omfordelende skattesystem og eit velorganisert arbeidsliv. Offentleg finansierte velferdstenester som barnehage, skole og utdanning og helse- og omsorgstenester er viktige for alle innbyggjarar, og bidrar også til å fremme

like moglegheiter. Verdien av offentlege tenester utgjer ein større del av inntekta for personar med låg inntekt enn for dei med høg inntekt. Offentleg finansierte velferdstenester bidrar dermed til å redusere forskjellar i levekår.

Det er forholdsvis høg grad av sosial mobilitet i Noreg, og tendensen til at ulikskap går i arv, er mindre enn i mange andre land. Enkelte analysar tyder på at den sosiale mobiliteten blant gruppene med lågast inntekt har gått noko tilbake over tid. Det betyr at det er auka risiko for at barna og dei unge i dei lågaste inntektsgruppene blir verande i den same gruppa når dei blir vaksne.

Omfanget av låginntekt

Ein del av befolkninga har så låg inntekt at det avvikar betydeleg frå det generelle inntektsnivået i samfunnet. Tidlegare blei låginntekt hovudsakleg knytt til lågare (sosial) deltaking, men no ser ein at særleg låginntektsgrupper i tillegg opplever høgare levekostnader som svært utfordrande.

Inntekt er ein sentral indikator på fattigdom, men det finst også andre levekårsfaktorar som ikkje blir fanga opp av inntektsmålet aleine. Eit reint inntektsomgrep inkluderer kontantinntekter og stønader, men fangar bl.a. ikkje opp verdien av offentlege tenester. Ein mykje brukt indikator på fattigdom og levekårsproblem er likevel kor stor andel av befolkninga som har ei inntekt under eit gitt nivå. Kor stor andel av befolkninga som har låginntekt, og korleis låginntektsgruppa er sett saman, blir i stor grad påverka av korleis ein definerer låginntekt, sjå boks 3.2.

Om lag 11 pst. av personar i Noreg har ei inntekt under 60 pst. av medianinntekta med EUs ekvivalensskala, jf. omtale i boks 3.2. Studentar og aleinebuande barn under 18 år er ikkje inkludert. Talet er noko lågare om vi ser på låginntekt over tre år samanhengande. Denne andelen med vedvarande låginntekt var i 2020–2022 på 9,5 pst. Det er litt lågare enn dei siste åra, men ein del høgare enn kring tusenårsskiftet.

Utviklinga i andelen med vedvarande låginntekt vil vanlegvis henge litt etter utviklinga i årleg låginntekt. I tillegg kan raske befolkningsendringar påverke tala. Andelen i årleg låginntekt i 2022 blei trekke opp av at mange ukrainarar flykta til Noreg dette året. Men desse blir ikkje talde med i talet for vedvarande låginntekt, sidan det føreset at ein har vore busett i tre år.

Førekosten av vedvarande låginntekt er større blant yngre som bur aleine, einslege forsørgarar, barnerike familiar, personar med innvandrar-

⁹ Faktabok om arbeidsmiljø og helse 2024. Status og utviklingstrekk. STAMI-rapport (2024).

¹⁰ Sterud, T. (2014) «Work-related mechanical risk factors for long-term sick leave: a prospective study of the general working population in Norway», *Eur J Public Health*, 24(1)/2014. s. 111-116.

¹¹ Aagestad, C. et al. (2014) «Work-related psychosocial risk factors for long-term sick leave: a prospective study of the general working population in Norway», *J Occup Environ Med*, 56(8)/2014.s. 787-793.

bakgrunn og aleinebuande minstepensjonistar enn i befolkninga elles. Samansettinga av låginntektsgruppa har endra seg over tid. Endra familiemønster, med fleire aleinebuande, har isolert sett bidratt til større førekomst av låginntekt, ettersom hushald med berre éi inntekt er meir utsette for låginntekt enn hushald med to inntekter. Andelen med låginntekt har i fleire år auka blant barnefamiljar, særleg einslege forsørgarar, men dei siste åra har den gått ned. Førekomsten av låginntekt blant unge og unge vaksne har auka over tid, men har gått noko ned dei siste åra. Samtidig har låginntekt i andre grupper, for eksempel blant alderspensjonistar, gått betydeleg ned over tid. Dette må sjåast i samheng med større yrkesaktivitet blant eldre og høgare pensjonsopptening blant nye pensjonistkull. Vidare er minste pensjonsnivå for einslege alderspensjonistar auka i fleire omgangar.

Låginntekt blant innvandrarak og norskfødde med innvandrarakforeldre

Førekomsten av vedvarande låginntekt blant innvandrarak og norskfødde med innvandrarakforeldre

har gått ned dei siste åra, men ligg framleis på eit høgt nivå. 25,1 pst. av alle innvandrarak og norskfødde med innvandrarakforeldre hadde, målt ut frå EU-60, vedvarande låginntekt i treårsperioden 2020–2022. Sidan ukrainarak som flykta frå krigen ikkje har vore busett i heile treårsperioden, er ikkje desse inkludert i dei siste tala for vedvarande låginntekt, og vi vil først sjå desse tala for treårsperioden 2022–2024.

Omfanget av vedvarande låginntekt varierer betydeleg etter landbakgrunn, innvandringsgrunn og butid. Andelen med låginntekt er høgast for personar med landbakgrunn frå Asia, Afrika og Latin-Amerika. I denne gruppa var andelen på 33,2 pst. i treårsperioden 2020–2022. Inntektsnivået heng tett saman med deltaking i arbeid. Innvandrarakgrupper med låge sysselsettingsandelar har også større risiko for å hamne under låginntektsgrensa. Medianinntekta er lågast blant flyktningar og høgast blant arbeidsinnvandrarak. Sysselsettinga blant kvinner med innvandrarakbakgrunn er noko lågare (64,4 pst.) enn blant menn med innvandrarakbakgrunn (71,9 pst.). Mens 38 pst. av alle innvandrarak med kort butid (tre år)

Boks 3.2 Låginntekt som indikator på fattigdom og levekårsproblem

Det er vanleg å bruke relativ låginntekt som ein indikator på fattigdom. Da tar ein utgangspunkt i det generelle inntektsnivået i befolkninga. Låginntektsgrensa blir sett i eit bestemt forhold til medianinntekta, vanlegvis 60 pst. eller 50 pst. av medianinntekta. Medianinntekta er den inntekta som deler befolkninga i to like store delar, der den eine halvparten har lågare inntekt enn medianinntekta og den andre halvparten har høgare inntekt. EU bruker 50 pst. eller 60 pst. (EU-50 og EU-60), og OECD 50 pst. (OECD-50), av medianinntekta som indikator på fattigdom. EU og OECD vektar stordriftsfordelar ulikt. Noreg har inga fastsett låginntektsgrense, og OECDs og EUs grenser for låginntekt blir derfor ofte brukte når omfanget av låginntekt skal kartleggast. EU-60-målet er mest brukt i Noreg, og er ein indikator på andelen personar i risiko for fattigdom («at-risk-of-poverty»).

Inntektsomgrepet omfattar dei fleste konstante inntekter hushalda tar imot, dvs. summen av alle yrkesinntekter, kapitalinntekter og offentlege stønader, fråtrekt skatt. Det er som nemnt ein del faktorar som ikkje er omfatta av inntektsomgrepet, men som likevel påverkar dei

økonomiske ressursane i eit hushald. Det gjeld bl.a. verdien av offentlege tenester, heimeproduksjon og verdien av eigen bustad.

Studenthushald blir ofte haldne utanfor, både fordi studietida er ein forbigåande fase, og fordi studielån ikkje blir rekna som inntekt i inntektsundersøkinga.

For å kunne samanlikne inntekta til hushald med ulik størrelse og samansetting justerer ein hushaldinntekta ved hjelp av ein såkalla ekvivalensskala for å ta høgd for stordriftsfordelar. Ifølge EUs ekvivalensskala treng ein familie med to vaksne og to barn ei inntekt som svarer til 2,1 gonger inntekta til ein einsleg for å ha same levestandard.

Det er vanleg å ta utgangspunkt i låginntekt over tid for å unngå at kortsiktige svingingar i inntekta slår ut i indikatorane. Langvarig låginntekt aukar risikoen for fattigdom og levekårsproblem. Som ein indikator på fattigdom tar ein i Noreg ofte utgangspunkt i vedvarande låginntekt målt som at gjennomsnittsinntekta i ein treårsperiode ligg under ei låginntektsgrense sett ved 60 pst. av medianinntekta med EUs ekvivalensskala (EU-60).

tilhørde eit hushald med vedvarande låginntekt i 2022, var den tilsvarande andelen 19 pst. for dei med lang butid (ti år eller meir).

Barn i familiar med låginntekt

Eitt av ti barn lever i ei familie med vedvarande låginntekt. Sidan årstusenskiftet har denne andelen auka til dels kraftig, men dei siste åra har utviklinga snudd, jf. figur 3.15. I perioden kor tala auka, blir utviklinga knytt bl.a. til at det har blitt fleire barnefamiljar med svak yrkestilknytning. Mange av desse har innvandrarbakgrunn. Det har også vore ein auke i låginntekt blant barn i befolkninga elles, hovudsakleg blant barn som lever med ein einsleg forsørgar. Barn med bakgrunn frå landgrupper der familiane er store og yrkesaktiviteten blant mødrene er låg, er klart overrepresenterte i låginntektsgruppa. Av alle barn i hushald med vedvarande låginntekt har seks av ti innvandrarbakgrunn

Nedgangen vi no ser må sjåast i samanheng med auken i barnetrygd for dei yngste barna og lågare innvandring til Noreg i perioden fram til 2020.

Låginntekt blant alderspensjonistar og uføretrygda

Låginntekt i andre grupper, bl.a. alderspensjonistar, har gått betydeleg ned over tid. Dette må sjåast i samanheng med større yrkesaktivitet blant eldre og høgare pensjonsopptening blant nye pensjonistkull, og ei auke i minste pensjonsnivå for einslege alderspensjonistar. Etter ein lengre periode med klar nedgang i andelen alderspensjonistar med vedvarande låginntekt, har andelen halde seg relativt stabil dei siste åra og er i dag på om lag 8 pst. Aleinebuande minstepensjonistar er framleis sterkt overrepresenterte i låginntektsgruppa. Om lag 69 pst. av aleinebuande minstepensjonistar hadde vedvarande låginntekt i perioden 2020–2022.

Andelen uføretrygda med vedvarande låginntekt auka og var på 14,2 pst. i 2020–2022, mot 13,4 pst. i 2019–2021.

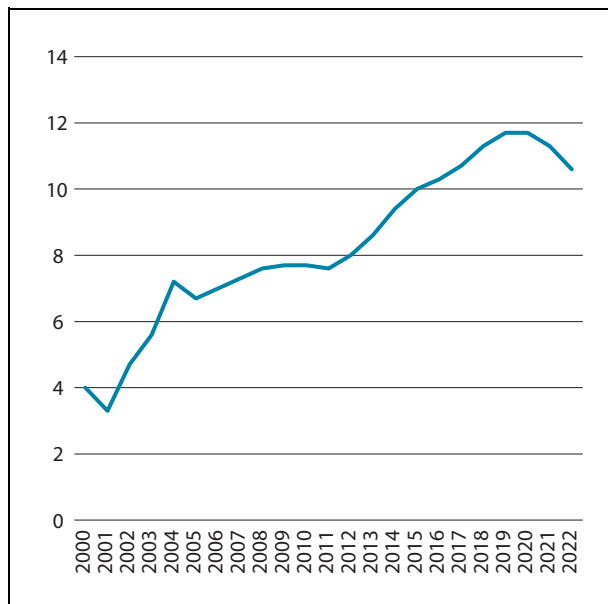
Levekår blant personar med låginntekt

Levekårsundersøkingane viser at låginntektshushaldningar i større grad enn andre hushald rapporterer om materielle og sosiale manglar. Personar med låginntekt har oftare dårleg helse, bur oftare aleine og har mindre sosial kontakt enn andre. Barn i låginntektshushald opplever oftare

enn andre barn at dei ikkje har tilgang til dei same sosiale goda i form av fritidsaktivitetar, skoleaktivitetar og ferie som andre barn har.

Eurostat har utvikla ein indikator for risiko for fattigdom og sosial ekskludering («at-risk-of-poverty or social exclusion», AROPE) som dekker fleire levekårsfaktorar. Indikatoren fangar både opp dei som bur i eit hushald med (årleg) låginntekt, dei som høyrer til eit hushald med låg arbeidsintensitet, og dei som av økonomiske grunnar har betydelege materielle manglar. Ifølgje AROPE-indikatoren er andelen av befolkninga med risiko for fattigdom og sosial ekskludering i Noreg blant dei lågaste i Europa. Om lag 16 pst. av befolkninga i Noreg var i risikosona for fattigdom eller sosial ekskludering i 2023, mot i overkant av 21 pst. i gjennomsnitt i EU.

Det er stor forskjell på å ha ei gitt kontantinntekt i eit land der sentrale velferdstenester er gratis eller subsidierte, og å ha den same inntekta i eit land der slike tenester må kjøpast i den private marknaden. Som følge av eit generelt høgt inntektsnivå er dessutan låginntektsgrensa høgare i Noreg enn i dei fleste andre land, og låginntektsgruppa har derfor ein høgare levestandard her enn i land med eit lågare gjennomsnittleg inntektsnivå. Det kan likevel vere utfordrande å ha låg inntekt i eit land som Noreg, der store delar av befolkninga har høg levestandard og gode levekår.



Figur 3.15 Andel barn under 18 år med vedvarande låg hushaldningsinntekt¹. Pst.

¹ Gjennomsnittlig inntekt etter skatt per forbrukseining (EU-skala) i en treårsperiode under 60 pst. av mediangjennomsnittet i same treårsperiode.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Når verdien av offentlege tenester blir inkludert i inntektene til hushalda blir anslaga for ulikskap og fattigdom lågare enn det som er kjent frå den offisielle statistikken. Studiar har vist at ulikska- pen i inntekt (basert på inntekt etter skattar og overføringar) i Noreg blir redusert med om lag 20 pst. dersom verdien av statlege og kommunale tenester blir lagd til inntektene til hushalda.¹² Det er også anslått at andelen med låginntekt blir nær- mare halvert dersom ein reknar med verdien av kommunale tenester.

Dei siste åra har det vore ein høg prisvekst på viktige varer som mat, straum og drivstoff, men no er prisveksten på veg ned. Dei som har ein

pressa økonomi frå før, er likevel meir utsette for å bli råka av dei auka kostnadane.

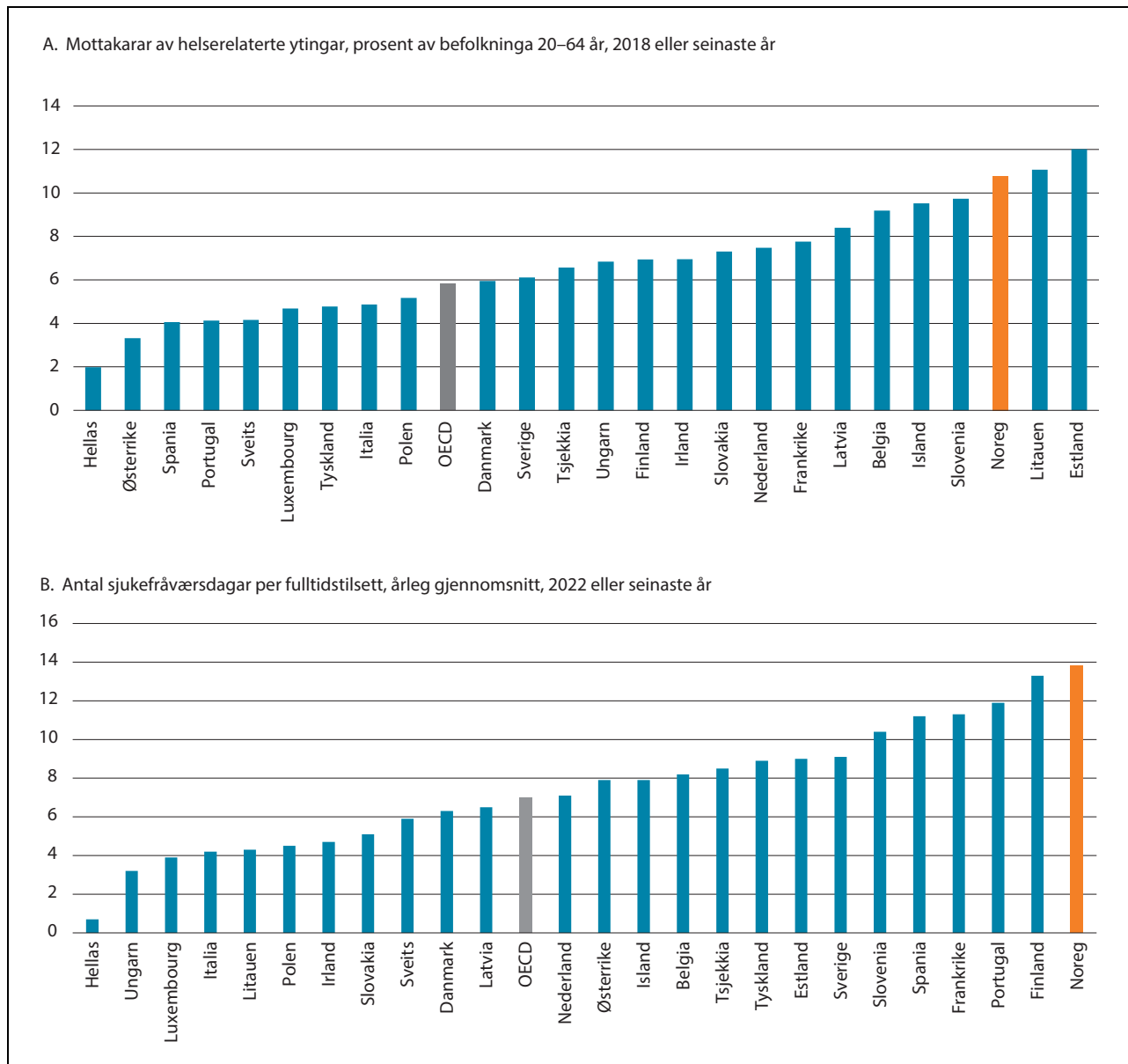
3.6 Utviklinga i helserelevante ytingar

Mange mottakarar i Noreg samanlikna med i andre land

Andelen av befolkninga som tar imot helserelevante ytingar, er høgare i Noreg enn i dei fleste andre land.¹³ Helserelevante ytingar omfattar her sjukepengar, arbeidsavklaringspengar og uføretrygd. Ifølgje OECD er både sjukefråværet og den samla andelen mottakarar av arbeidsavklarings- pengar og uføretrygd høgare i Noreg enn fråvæ- ret og andelen som tar imot liknande ytingar i samanliknbare land, jf. figur 3.16.

¹² Aaberge, R., Langørgen, A., & P. Lindgren (2017). The distribu- tional impact of public services. Aaberge, R., et al. (2010). The distributional impact of public services when needs differ.

¹³ *OECD Economic Surveys: Norway 2024*, OECD Publishing, Paris.



Figur 3.16 Andel mottakarar av helserelevante ytingar, pst. av befolkninga 20–64 år, 2018 eller seinaste år og antal sjukefråværsdagar per fulltidstilsett, årleg gjennomsnitt, 2022 eller seinaste år

Panel A. I figuren inkluderer helserelevante ytingar arbeidsavklaringspengar og uføretrygd for Noreg.

Panel B. Talet på sjukefråværsdagar er basert på tal frå AKU som måler om intervjuobjekta var borte frå jobben delar av eller heile referanseveka på grunn av sjukdom eller skade. Tala i figuren er ikkje korrigert for at AKU-tal som regel undervurderer sjukefråværet samanlikna med administrative data. Nivået på sjukefråværsdagane avvik dermed frå tala OECD nyttar i sin landrapport om Noreg (OECD Economic Survey – Norway 2024, der OECD gjer slike korrigeringsar.

Kjelde: OECD.

At Noreg har mange mottakarar av helserelevante ytingar, er dels eit uttrykk for eit godt utbygd velferdssystem med mål om sosial og økonomisk utjamning. Vidare fører ein høg andel sysselsette til at fleire har rett til inntektsrelaterte ytingar, og det påverkar også kva nivå dei kan få på ytingane. I tillegg er vilkåra for ulike ytingar ulike i forskjellige land. Samtidig som Noreg har ein høg andel mottakarar av helserelevante ytingar, er arbeids-

løysa lågare og andelen sysselsette høgare enn i mange andre OECD-land, jf. punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarknaden.

Stabil andel mottakarar

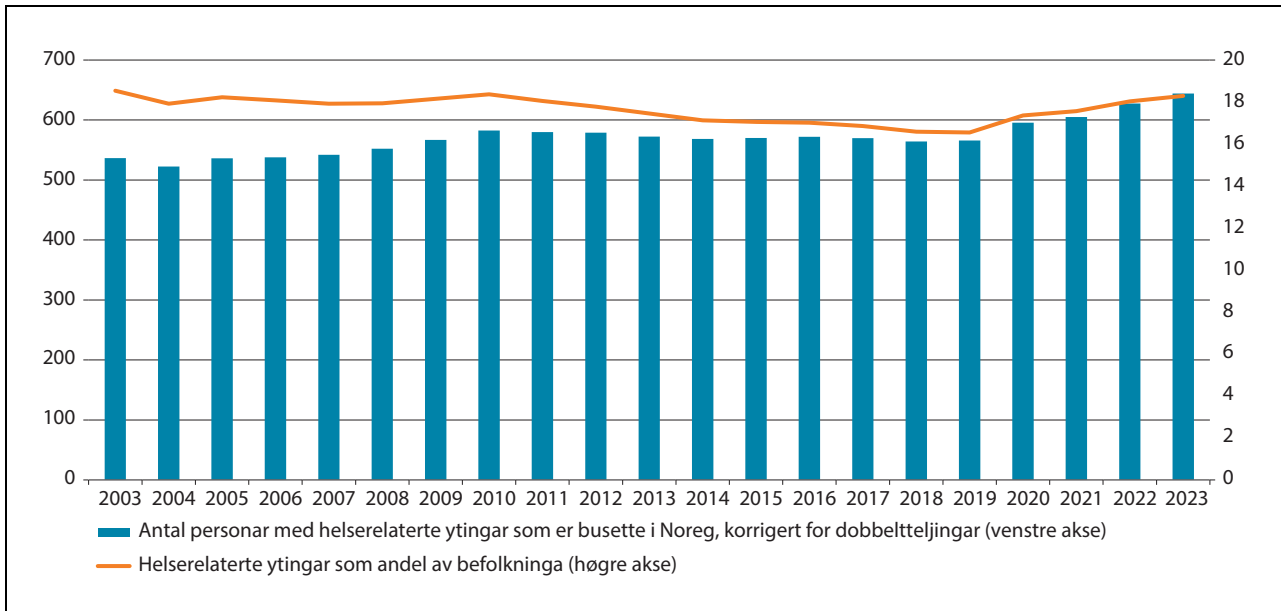
Frå 2003 til 2010 låg andelen mottakarar av helserelevante ytingar¹⁴ forholdsvis stabilt på rundt 18 pst., jf. figur 3.17. Andelen minka så fram til

2019, men har auka betydeleg dei siste fire åra. I 2023 var andelen 18,3 pst. I antal var det ved utgangen av 2023 drygt 640 000 personar som

fekk helse relaterte ytingar.¹⁵ Det er rundt 108 000 fleire enn 20 år tidlegare.

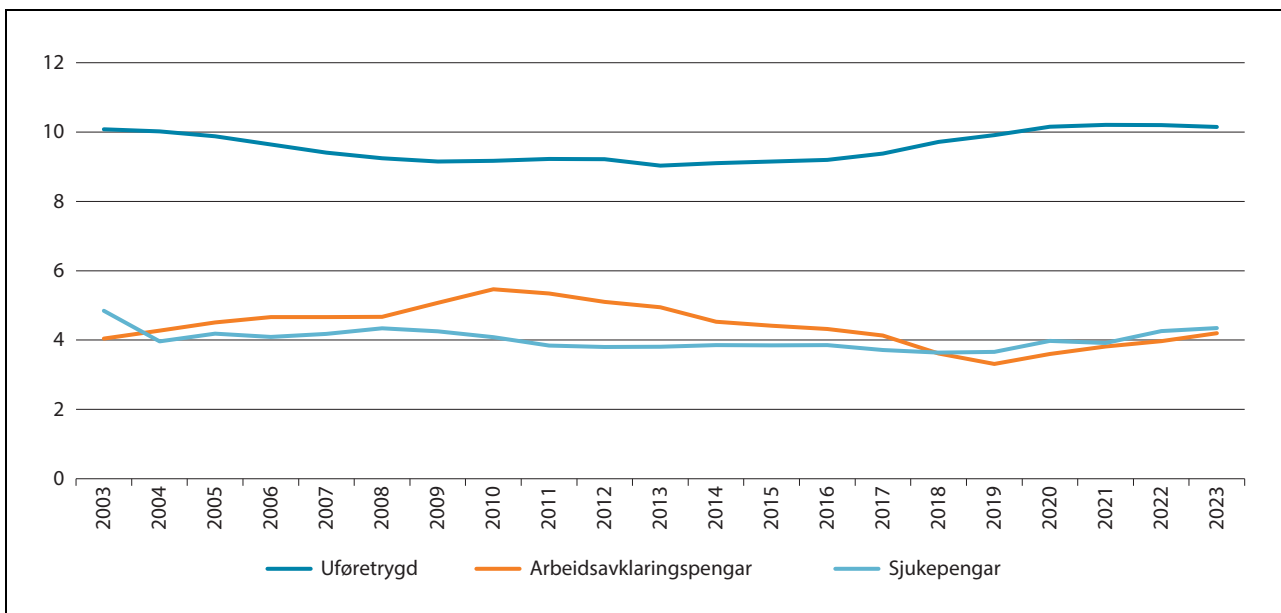
¹⁴ I pst. av befolkninga i alderen 18 til 66 år.

¹⁵ Busette i Noreg.



Figur 3.17 Antal mottakarar av helse relaterte ytingar 18–66 år og mottakarar som andel av befolkninga 18–66 år. Antal i tusen. Andel i pst. Tal ved utgangen av året 2003–2023. Tala er korrigert for at ein kan ta imot meir enn éi yting samtidig

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.



Figur 3.18 Busette mottakarar av sjukepengar, arbeidsavklaringspengar¹ og uføretrygd som andel av befolkninga (busette i Noreg) 18–66 år. Pst.² Tal ved utgangen av året 2003–2023

¹ Arbeidsavklaringspengar inkluderer forløparane rehabiliteringspengar, attføringspengar og tidsavgrensa uførestønad.

² Summane av andelane i figuren avvik noko frå figur 3.17 sidan det er mogleg å få fleire av ytingane samtidig.

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Andelen av befolkninga som tar imot sjukepengar, gjekk svakt nedover i perioden 2009–2012 og låg deretter ganske stabilt fram til koronapandemien. Andelen auka under pandemien og fortsette å auke i 2022 og 2023. Årsakene til auken etter pandemien er truleg samansette. Veksten i sjukefråværsprosenten frå 2019 til 2023 kan i stor grad tilskrivas fleire lengre sjukefråvær, sjølv om det også har blitt mange fleire av dei korte sjukefråværa. Nesten halvparten (43 pst.) av auken i sjukefråværet frå 2019 til 2023 kjem av psykiske lidingar, der først og fremst psykiske symptom/plager og i mindre grad diagnosar som depresjon og angst står for auken. Auken i sjukefråværet på grunn av psykiske lidingar har vore betydeleg sterkare blant dei under 40 år.¹⁶

Andelen av befolkninga som tar imot arbeidsavklaringspengar, gjekk ned frå 2011¹⁷ fram til utbrotet av pandemien, sjå figur 3.18. Andelen med uføretrygd gjekk ned frå 2004 til 2009, etter innføringa av tidsavgrensa uførestønad. I dei påfølgjande åra var andelen forholdsvis stabil, men han auka igjen frå 2016 til 2020. Denne auken må bl.a. sjåast i samanheng med nedgangen i mottak av arbeidsavklaringspengar fram til 2019.¹⁸ Etter 2019 har andelen mottakarar av arbeidsavklaringspengar auka, mens andelen mottakarar av uføretrygd har flata ut.

Overgang mellom ytingane

Det er ein nær samanheng mellom utviklinga i dei ulike helserelevante ytingane. Blant dei som begynte å ta imot arbeidsavklaringspengar i første kvartal 2024, tok 67 pst. imot sjukepengar to månader tidlegare. Blant dei som slutta å ta imot arbeidsavklaringspengar i 2023, tok 37 pst. imot uføretrygd seks månader seinare (utan å kombinere dette med arbeid). Den reelle overgangen til uføretrygd var likevel større, sidan det i tillegg var 11 pst. som kombinerte arbeid og uføretrygd. Statistikk for nye mottakarar av uføretrygd i løpet av hele 2023 viser dessutan at 77 pst. av desse var registrerte som mottakarar av arbeidsavklaringspengar to månader før dei begynte å få uføretrygd.

Mange kombinerer ei helserelevante yting med arbeid. Å ta imot ei helserelevante yting er ikkje nødvendigvis det same som å stå utanfor arbeidslivet. Fleire av dei som tar imot ei helserelevante yting, har eit arbeidsforhold som dei har midlertidig fråvær frå. Andre kombinerer arbeid med ei gradert (delvis) trygdeyting. Mange tar dessutan imot ei yting berre delar av året, og går tilbake til arbeid etter ei stund. Dette gjeld særleg tidleg i stønadsforløpet. Talet på mottakarar av helserelevante ytingar speglar derfor ikkje talet på personar som står utanfor arbeidslivet.

Tilknyttinga til arbeidslivet varierer mellom ordningane og speglar utforminga av desse. I sjukepengeordninga er gjennomstrøyminga av mottakarar stor.¹⁹ Dei aller fleste sjukepengemottakarar er også i eit arbeidsforhold. Nesten halvparten (49 pst.) av alle som var sjukmelde utover arbeidsgivarperioden på 16 dagar i 2023, kombinerte arbeid og sjukepengar gjennom bruk av gradert sjukmelding på eitt eller fleire tidspunkt av sjukepengeperioden. Av alle avslutta sjukefråværsstilfelle med varigheit over 16 dagar i 2023, var meir enn ni av ti registrerte i arbeid seks månader etter ein avslutta sjukmeldingsperiode (enten berre i arbeid eller i arbeid kombinert med ei yting).

Også for mottakarar av arbeidsavklaringspengar er gjennomstrøyminga forholdsvis stor. Gjennomsnittleg varigheit ved avgang frå arbeidsavklaringspengar i 2023 var i overkant av 27 månader, altså noko meir enn to år.²⁰ Nær éin av tre (32 pst.)²¹ av dei som fekk arbeidsavklaringspengar var i arbeid på eitt eller fleire tidspunkt i løpet av 2023. Av dei som slutta å ta imot arbeidsavklaringspengar i løpet av 2023, var rundt 38 pst. i arbeid seks månader seinare. Av dei var drygt halvparten berre i arbeid, enten på heiltid eller på deltid, mens resten kombinerte arbeid med ei yting – i mange tilfelle uføretrygd.

Svært få sluttar å ta i mot uføretrygd og begynner å jobbe heiltid. Men ein del mottakarar av uføretrygd vil i periodar arbeide noko ved sida av uføretrygda. I løpet av 2023 var éin av fem (21 pst.) av alle som tok imot gradert eller heil uføretrygd, i arbeid på eitt eller fleire tidspunkt.²² Regjeringa vil

¹⁶ Nossen, J.P og Delalic, L (2024) «Hvorfor er sykefraværet fortsatt høyt 3-4 år etter starten av pandemien?» Arbeid og velferd 2/2024

¹⁷ Arbeidsavklaringspengar inkluderer forløparane rehabiliteringspengar, attføringspengar og tidsavgrensa uførestønad.

¹⁸ Kalstø, Å.M. og Kann, I.C. (2018) «Færre på helserelevante ytelses – friskere befolkning?», Arbeid og velferd 4/2018.

¹⁹ Brage, S., Kann, I.C. og Thune, O. (2013) «Er det slik at få individer står for det meste av sykefraværet?», Arbeid og velferd 3/2013.

²⁰ Varigheit er da målt frå start av arbeidsavklaringspengar eller frå forrige tilgang til arbeidsavklaringspengar.

²¹ Andelen er berekna ut frå alle som mottok arbeidsavklaringspengar gjennom heile kalenderåret. Arbeid er definert som at vedkommande har registrert arbeid på meldekortet.

utvide dagens unntak frå tilbakekrevjing av uføretrygd ved såkalla arbeidsforsøk, for å tryggje uføre som vil prøve seg i arbeid, sjå punkt 2.2.5 Meir fleksible reglar for uføre som kjem tilbake i arbeid.

Nokre faktorar bak utviklinga

Forklaringa på utviklinga i bruken av helserelaterte ytingar over tid er samansett. Etersom det er store forskjellar i mottaket av desse ytingane mellom kjønn, aldersgrupper og befolkningsgrupper, vil endringar i befolkningssamansettinga på lengre sikt kunne påverke utviklinga i andelen mottakarar. I kva grad det finst tilgjengeleg arbeid for personar med nedsett arbeids- eller inntekts-evne, har også betydning for kor mange som tar imot ytingane. Den høge andelen som tar imot ei helserelatert yting, er dermed til ei viss grad eit uttrykk for at personar med helseproblem har utfordringar med å få innpass i arbeidslivet. På kortare sikt kan også konjunktursituasjonen påverke utviklinga i bruken av ytingane. I tillegg kan regelendringar påverke både den samla bruken av ytingane og fordelinga mellom dei.

Fleire analysar viser at utviklinga i sjukefråværet har stor betydning for antalet nye mottakarar av andre helserelaterte ytingar. Når antalet som bruker opp sjukepengere rettane går ned, blir det

²² Andelen er berekna ut frå alle som fekk uføretrygd gjennom heile kalenderåret. Arbeid er definert som at vedkommande er registrert i Aa-registeret, og at avtalt arbeidstid er minst fire timar i veka.

isolert sett også færre som går over til meir langvarige helserelaterte ytingar.²³

For ungdom i gråsona mellom arbeidsløyse og helseproblem som får innvilga arbeidsavklaringspengar i staden for dagpengar eller økonomisk sosialhjelp, er det påvist større risiko for overgang til varig uføretrygd.²⁴ Nedgangskonjunkturar kan derfor gi uheldige langtidseffektar.

Sidan 2001 har det blitt fleire i dei eldste aldersgruppene i arbeidsdyktig alder i Noreg. Etersom helsa blir dårlegare med alderen, bidrar dette isolert sett til at fleire tar imot helserelaterte ytingar. I dei eldste aldersgruppene har samtidig ein stadig lågare andel tatt i mot helserelaterte ytingar frå 2002 og fram til koronapandemien slo inn i 2020, jf. figur 3.19. Det må sjåast i samanheng med auka utdanningsnivå i befolkninga. I tillegg bidrar betre helse i befolkninga.

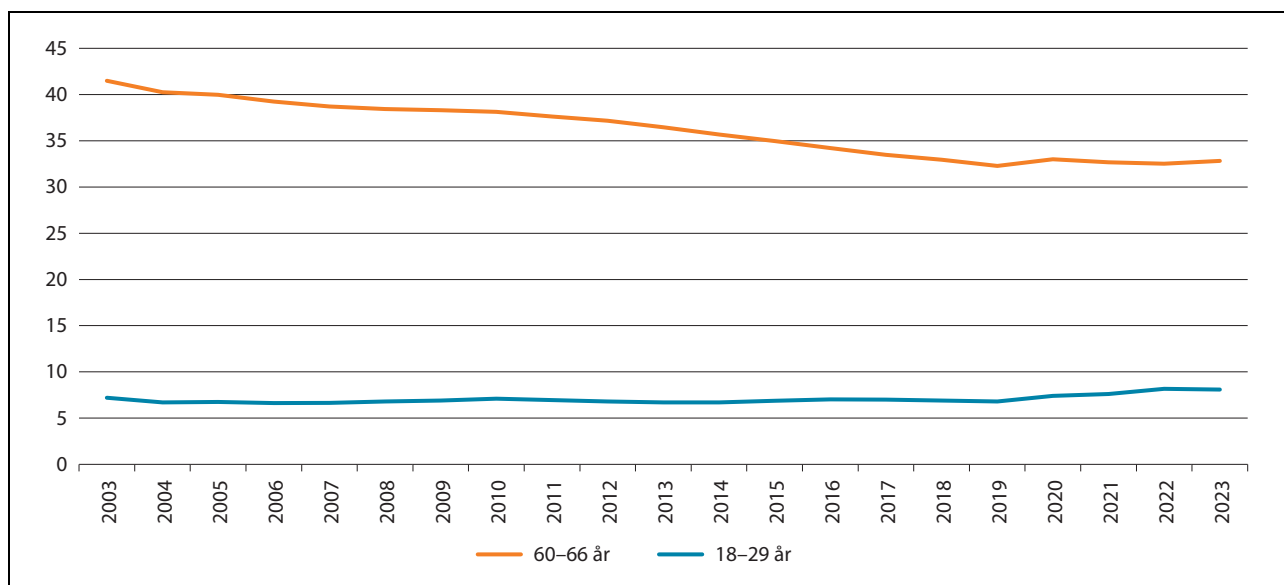
²³ Kann, I.C., Brage, S., Kolstad, A., Nossen, J.P. og Thune, O. (2012) «Har gradert sykmelding effekt på sykefraværet?», *Arbeid og Velferd* 2/2012.

Kann, I.C., Bragstad, T. og Thune, O. (2013) «Stadig flere på trygd?», *Arbeid og velferd* 3/2013.

Kann, I.C. og Lima, I.Å. (2015) «Tiltak i NAV Hedmark ga færre nye mottakere av arbeidsavklaringspengar», *Arbeid og Velferd* 3/2015.

Kann, I.C., Thune, O. og Galaasen, A.M. (2013) «Gir lavere sykefravær færre på langtidsytelser?», *Arbeid og Velferd* 3/2013.

²⁴ Schreiner, R. (2019) «Unemployed or Disabled? Disability Screening and Labor Market Outcomes of Youths», Memorandum 5/2019, Universitetet i Oslo, Økonomisk institutt.



Figur 3.19 Mottakarar av helserelaterte ytingar i alderen 18–29 år og 60–66 år som andel av befolkninga i desse aldersgruppene. Tala er korrigert for at ein kan ta imot meir enn éi yting samtidig. Tal ved utgangen av året 2003–2023

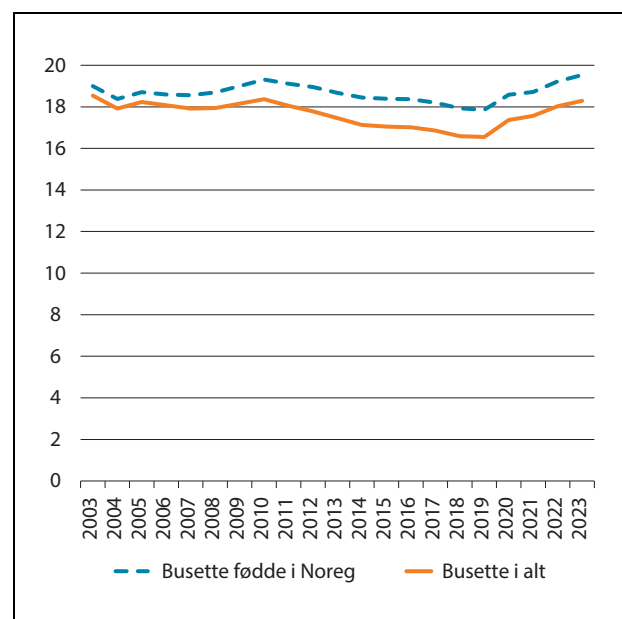
Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Høgare levealder er det tydelegaste målet på betra helsetilstand i befolkninga. Sidan 2002 har den forventade levealderen auka betydeleg. Den betra helsetilstanden i befolkninga vil isolert sett trekke i retning av redusert mottak av helserelevante ytingar. Dersom det har blitt lettare enn før å vere i arbeidslivet med redusert helse, vil også dette trekke i retning av ein lågare andel på helserelevante ytingar.²⁵ Endringar i regelverk, inkludert større satsing på aktivitetskrav, større vekt på kontakt med arbeidslivet i sjukdomsperioden, endringar i vilkår for stønadene og maksimale stønadsperiodar, samt endringar i regelverket for tilgrensande ordningar som alderspensjon, verkar også inn på utviklinga. I perioden frå 2003 til 2023 har andelen i alderen 60–66 år som tar imot ei helserelevante yting gått ned frå om lag 41 pst. til om lag 33 pst., jf. figur 3.19.

For unge i alderen 18–29 år har andelen mottakarar av helserelevante ytingar vore forholdsvis stabil og variert mellom 6,6 pst. og 7,2 pst. i perioden 2003–2019, jf. figur 3.19. Andelen har deretter auka under og etter koronapandemien til 8,1 pst. i 2023. Andelen unge mottakarar av sjukepengar og arbeidsavklaringspengar gjekk ned frå 2003 til 2019, samtidig som andelen som tok imot uføretrygd auka. Frå 2020 til 2023 har andelen unge med alle dei tre ytingane auka.

Noko av auken i andelen med uføretrygd kjem av at fleire barn med alvorlege helseproblem veks opp og når vaksen alder. I tillegg har avviklinga av den tidlegare ordninga med tidsavgrensa uførestønad (2004–2010) ført til at fleire unge får innvilga uføretrygd på eit tidlegare tidspunkt i staden for først å gå på den midlertidige stønaden.²⁶ Innføringa av arbeidsavklaringspengar med ei fast lengde har bidratt til at avklaringa skjer raskare enn tidlegare. Sannsynet for at personar under 30 år får innvilga uføretrygd ti år etter å ha starta i eit oppfølgingsforløp på arbeidsavklaringspengar, har derfor blitt større i perioden 2012–2022 enn det var for dei som starta i eit forløp med ei midlertidig helseytning i perioden mellom 1993–2008.²⁷ Det er færre som ti år seinare deltar i arbeidsstyrken utan helserelevante trygdeytningar, men litt fleire som kombinerer uføretrygd med arbeid. Det er også færre som er registrerte med nedsett arbeidsevne og ei midlertidig helseytning ved start etter 2010; altså ein større andel som er endeleg «avklart».

Innvandringa har vore høg frå midten av 2000-talet, og i periodar har særleg arbeidsinnvandringa vore høg. Den høge arbeidsinnvandringa har bidratt til å trekke ned andelen som tar imot helserelevante ytingar, fordi innvandringa har vore særleg stor i aldersgrupper med låg trygdetilbøyelegheit. I tillegg har nykomne innvandrarar i mindre grad opparbeidd seg trygderettar. Figur 3.20 viser at andelen mottakarar av helserelevante ytingar blant busette som er fødte i Noreg, i heile perioden har vore større enn andelen blant alle busette. Differansen mellom gruppene auka fram t.o.m. 2014, og har deretter vore uendra fram t.o.m. 2019. I dei fire siste åra har differansen vore noko lågare.



Figur 3.20 Mottakarar av helserelevante ytingar som andel av befolkninga i alderen 18–66 år. Busette personar fødte i Noreg og alle busette. 2003–2023. Pst.

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Studiar har vist at fleire innvandrargrupper på lengre sikt har hatt fallande sysselsettingsandelar og auka overgang til helserelevante ytingar.²⁸ I den grad innvandrarar busett seg permanent i Noreg, vil effekten av innvandringa på mottak av helserelevante ytingar i befolkninga dermed kunne endre seg over tid.

²⁵ Kalstø, Å.M. og Kann, I.C. (2018) «Færre på helserelevante ytelser – friskere befolkning?», *Arbeid og velferd* 4/2018.

²⁶ Bragstad, T. (2018) «Vekst i uføretrygding blant unge», *Arbeid og velferd* 2/2018.

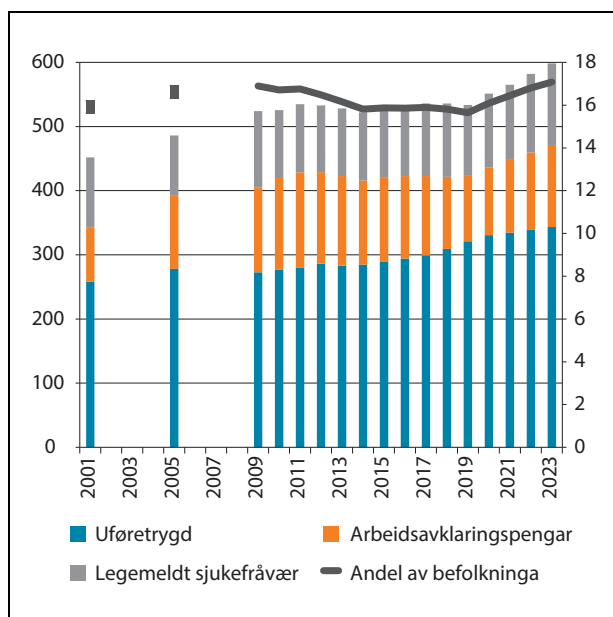
²⁷ Bragstad, T. (2023) «Unge i NAV: Fra arbeidsavklaringspenger til uføretrygd», *Arbeid og velferd* 2/2023.

²⁸ Bratsberg, B., Raaum, O. og Røed, K. (2011) «Yrkesdeltaking på lang sikt blant ulike innvandrargrupper i Norge», Rapport 1/2011, Frischsenteret.

Bratsberg, B., Raaum, O. og Røed, K. (2017) «Immigrant labor market integration across admission classes», *Nordic Economic Policy Review – Labour Market Integration in the Nordic Countries* 2017.

Mange potensielle årsverk går tapt

Den samfunnsmessige betydninga av mottak av helserelevante ytingar i befolkninga kan illustrert med tapte årsverk som følge av mottaket av desse ytingane. Figur 3.21 viser utviklinga i denne størrelsen. Med tapte årsverk knytte til mottak av helserelevante ytingar meiner ein her kor mange ekstra årsverk det ville utgjort dersom alle som hadde legemeldt sjukefråvær eller tok imot arbeidsavklaringspengar eller uføretrygd, i staden hadde vore i heiltidsarbeid. Tala gir eit mål på ein teoretisk arbeidskraftreserve, og kan ikkje tolkast som eit realistisk anslag over kor mange som kan komme i arbeid.



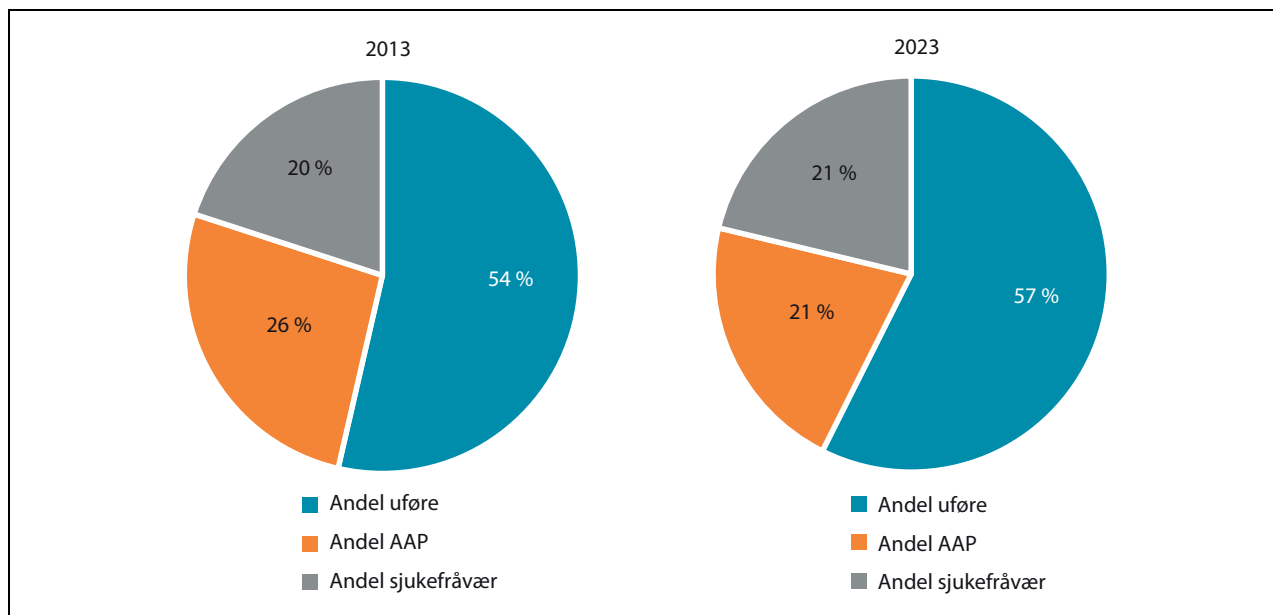
Figur 3.21 Estimat på antal tapte årsverk knytte til mottak av helserelevante ytingar (venstre akse) og som andel av befolkninga 18–66 år (høgre akse). Antal i tusen. Andel i pst. Tapte årsverk i løpet av året for 2001, 2005, 2009–2023

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

I motsetning til statistikken over talet på mottakarar (sjå omtale ovanfor) tar berekninga av tapte årsverk omsyn til kor stor andel av ei full yting kvar person tar imot, og kor stor del av året personen tar imot ei yting. Dette gjer at talet på potensielle årsverk som går tapt som følge av mottak av helserelevante ytingar, er lågare enn andelen mottakarar av helserelevante ytingar. Utviklinga over tid er likevel forholdsvis lik for dei to størrelsane.

Det ligg mange personar bak dei tapte årsverka som er presenterte i figur 3.21. I 2023 var det 1,51 millionar unike personar bak 598 000 tapte årsverk.²⁹ Det inneber eit gjennomsnitt på 2,5 personar per tapte årsverk. Sidan det er store forskjellar i graderinga og varigheita på mottaket av dei ulike ytingane, er det tilsvarende forskjellar i kor mange personar som ligg bak kvart tapte årsverk i dei ulike ordningane. Ettersom dei fleste sjukefråvær er korte, ligg det 8,1 personar bak kvart tapte årsverk i kategorien sjukefråvær. For personar som tar imot arbeidsavklaringspengar, ligg det 1,5 personar bak kvart tapte årsverk, medan det i kategorien uføretrygd ligg 1,1 personar bak kvart tapte årsverk.

²⁹ Til samanlikning var det i overkant av 2,5 millionar sysselsette årsverk i heile befolkninga ved utgangen av 2023.



Figur 3.22 Estimat på fordelinga av tapte årsverk knytt til sjukefråvær, mottak av arbeidsavklaringspengar og uføretrygd som andel av totalt antal tapte årsverk

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

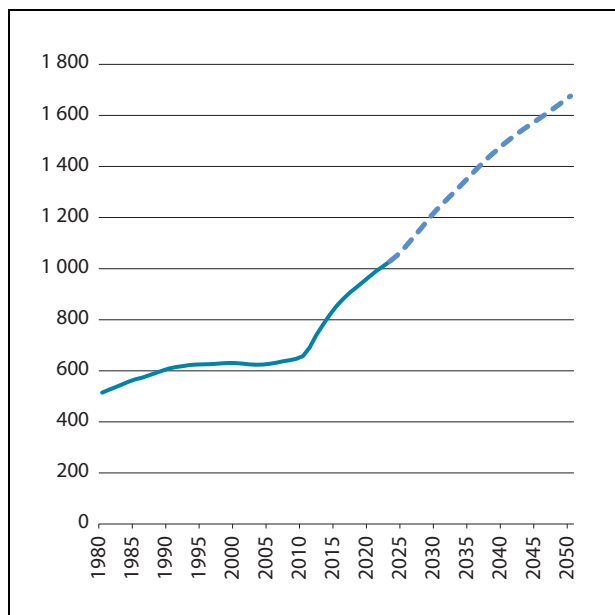
Tapte årsverk som andel av folketalet har variert lite over år. Frå 2001 til 2009 auka andelen noko, men har minka eller vore om lag uendra kvart år frå 2010 til 2019. Dei siste fire åra har andelen igjen auka monaleg, til det høgaste nivået i perioden. Alle dei tre ytingane har medverka til auken. Utviklinga i tapte årsverk blir påverka av dei same forholda som utviklinga i dei helserelaterte ytingane, jf. omtale ovanfor.

Samansettinga av dei ulike ytingane endrar seg over tid. Figur 3.22 viser fordelinga av tapte årsverk knytt til sjukepengar, arbeidsavklaringspengar og uføretrygd som andel av det totale antalet tapte årsverk i 2013 og 2023. Uføretrygd står for ein større andel av dei tapte årsverka i 2023 enn i 2013. Mottakarar av uføretrygd står generelt lengre unna arbeidsmarknaden enn mottakarar av dei to andre ytingane. Samtidig er dagens fordeling om lag den same som i 2001.

3.7 Pensjon

Regjeringspartia og partia Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne inngjekk våren 2024 ei avtale om justeringar i regelverket for pensjon, med mål om å styrke den sosiale berekrafta i pensjonssystemet. Avtalepartane stiller seg bak forslaga til regjeringa i Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil*. Sjå nærmare omtale under del II, punkt 6.7 Gode og føresielege pensjonar for dagens og framtidige generasjonar og programkategori 29.70 Alderdom. Framskrivningane nedanfor tar utgangspunkt i gjeldande regelverk utan endringane som følger av pensjonsavtalen.

Figur 3.23 viser den historiske utviklinga i antal mottakarar av alderspensjon frå folketrygda i perioden 1980–2023, og dessutan framskrivningar til 2050. Ved utgangen av 2023 var det 1 039 500 mottakarar av alderspensjon frå folketrygda.



Figur 3.23 Antal alderspensjonistar frå folketrygda, middelbestand. Tusen. Historiske tal 1980–2023. Framskrivningar 2024–2050

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Antalet har auka sterkt etter 2011, som følge av at ein da kunne ta ut alderspensjon frå ein fylte 62 år. Veksttakten har vore fallande fram mot 2022, før veksten auka noko i 2023. Frå 2025 er det forventa noko høgare vekst som følge av at ny avtalefesta pensjon (AFP) i offentlig sektor blir fasa inn. Etter 2030 fell veksttakten i framskrivningane gradvis til om lag 1 pst. per år i 2050.

Frå 2023 til 2030 er utgiftene til alderspensjon frå folketrygda anslått å auke frå om lag 297 mrd. kroner til om lag 336 mrd. kroner (2023–kroner). Det er ein vekst på 40 mrd. kroner, eller 17 pst. Berekingar frå SSB anslår at auken frå 2018 til 2060 vil vere 50 pst., 128 mrd. kroner målt i faste 2021-lønningar, og at auken ville vore dobbelt så stor utan pensjonsreforma.³⁰

Utover framskrivning av utgifter til alderspensjon frå folketrygda over statsbudsjetta kan framtidige forpliktingar til pensjon også illustrerast ved berekingar av verdien av allereie opparbeidde pensjonsrettar. Ved inngangen til 2024 utgjorde opparbeidde rettar til alderspensjon frå folketrygda om lag 10 900 mrd. kroner. Det utgjør om lag 287 pst. av BNP for Fastlands-Noreg.

Levealderen i befolkinga aukar stadig, og dette bidrar til veksten i talet på mottakarar av

alderspensjon. I 1980 var forventa levealder for menn 72 år og for kvinner 79 år. I 2023 hadde den forventa levealderen for menn og kvinner auka til høvesvis 81 år og 85 år. Forventa levealder er i middelalternativet i SSBs befolkningsframskrivingar frå 2024 anslått å auke vidare til 87 år for menn og 90 år for kvinner i 2060.

Som følge av at fleire tar høgare utdanning, kjem mange seinare ut i yrkeslivet enn tidlegare. Talet på yrkesaktive per alderspensjonist og uføretrygda har minka frå 3,5 da folketrygda blei etablert i 1967, til 2,1 i 2023.³¹ Venteleg vil talet halde fram med å gå ned – til 1,5 i 2060. Denne utviklinga stiller offentlege finansar overfor store utfordringar i dei kommande åra, og pensjonsreforma frå 2011 er eit viktig bidrag til å sikre velferdsstaten i framtida.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått verknader av pensjonsreforma på utgiftene til alderspensjon, både frå folketrygda samla og fordelte på ulike komponentar i perioden 2011–2023. I figur 3.24 er dei ulike komponentane definerte slik:

- Skjermingstillegg er effekten av tillegget som skjermar uføre alderspensjonistar mot delar av levealdersjusteringa.
- Fleksibel pensjonsalder er dei samla endringane i utgifter som heng saman med at den enkelte sjølv kan velje når pensjonen skal takast ut mellom 62 og 75 år. Dette inkluderer følgjande effektar:
 - Meirutgiftene til personar som tar ut pensjonen før den gamle pensjonsalderen på 67 år, og dei seinare innsparingane etter 67 år ved at denne gruppa får lågare alderspensjon livet ut.
 - Innsparinga som følge av at enkelte utsett pensjonsuttaket til etter den gamle pensjonsalderen på 67 år, og seinare meirutgifter som følge av at denne gruppa får høgare alderspensjon livet ut.
 - Levealdersjustering inneber at alderspensjonen blir justert ut frå forventa levealder for kvart årskull. Effekten angir innsparinga som følge av levealdersjusteringa under føresetnad av uttak av alderspensjon ved 67 år.
 - Endra indeksering er innsparinga som følge av at pensjonar under utbetaling blir regulerte lågare enn lønnsveksten.

Reforma har samla bidratt til å redusere utgiftene til alderspensjon i folketrygda med anslagsvis 9,6 mrd. kroner i 2023. Innsparingsselementa i pen-

³⁰ Fredriksen D., Holmøy E., Strøm B. og Stølen N.M. (2019) «Betydningen av pensjonsreformen for arbeidstilbud og offentlige finanser». Søkelys på arbeidslivet 4/2019.

³¹ Talet blir påverka av at relativt mange alderspensjonistar og uføretrygda samtidig er yrkesaktive.

sjonsreforma får meir å seie over tid, bl.a. som følge av levealdersjusteringa.

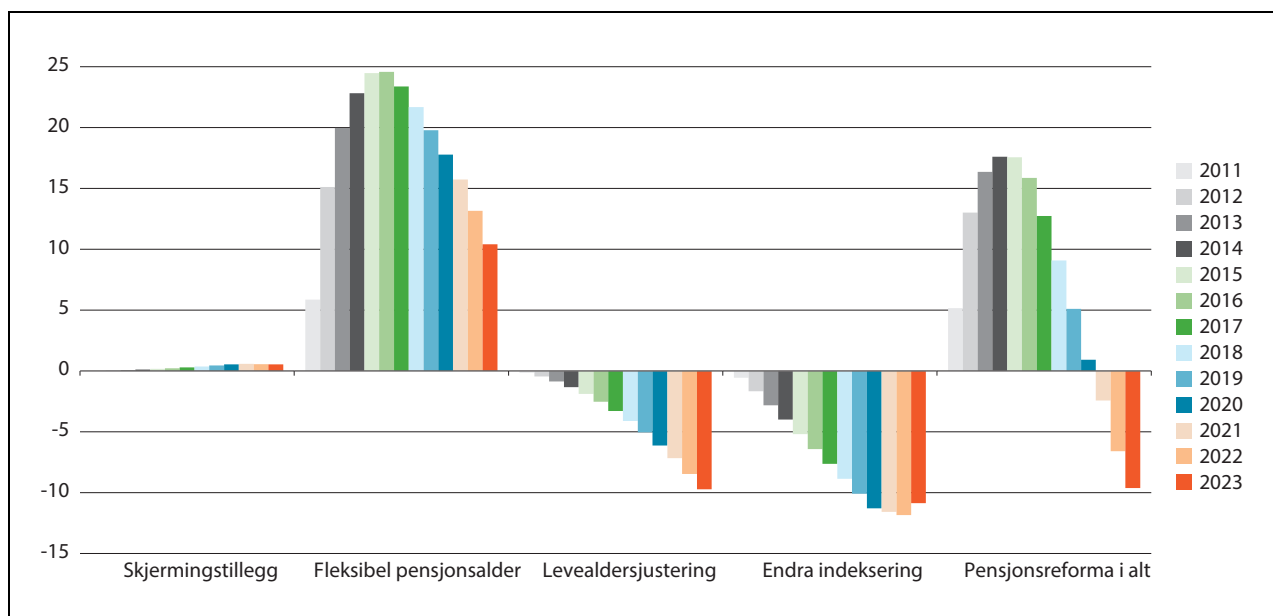
Frå 2015 er det anslått at veksten i utgiftene til alderspensjon har vore lågare med pensjonsreforma enn han ville vore utan reforma. 2021 er det første året pensjonsutgiftene er berekna å ha vore lågare med pensjonsreforma enn utan.

Effekten av fleksibel pensjon har til no blitt klart dominert av uttak av alderspensjon før 67 år. Meirutgiftene til alderspensjon frå folketrygda på grunn av fleksibel pensjonering har auka gradvis frå 2011 til 2016. Frå 2017 har desse meirutgiftene minka, og i 2023 er dei anslått til 10,4 mrd. kroner. Omfanget av tidleg uttak ser no ut til å gradvis gå noko ned. Som følge av dei nøytrale uttaksreglane, der tidleg uttak gir lågare årleg pensjon, vil dei auka utgiftene som følger av tidleg uttak, på kort sikt bli motverka av reduserte utgifter på lengre sikt. Denne effekten, kalla nøytralt uttak, vil komme gradvis, slik at dei auka utgiftene på grunn av tidleg uttak vil halde fram med å dominere dei nærmaste åra. Få personar har foreløpig utsett uttaket av pensjon til etter 67 år.

Levealdersjusteringa ved 67 år har foreløpig hatt avgrensa effekt, ettersom justeringa berre gjeld nye mottakarar av alderspensjon frå 2011. Innsparinga som følge av levealdersjusteringa blir

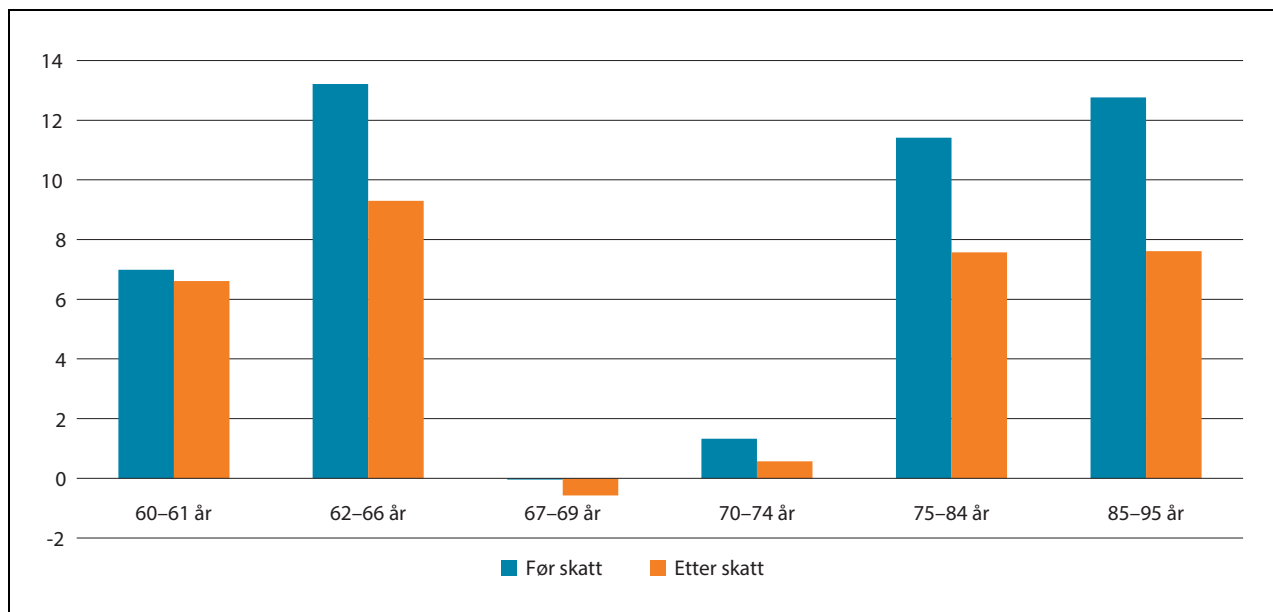
reduisert av at dei første årskulla er delvis skjerma for effekten av levealdersjusteringa. Innsparinga ved levealdersjusteringa er berekna til 9,7 mrd. kroner i 2023. Effekten av levealdersjusteringa vil bli sterkare over tid, og yngre årskull vil i betydeleg grad bidra til innsparing gjennom levealdersjustering. Innsparingar som følge av pensjonsreforma dei første åra er særleg knytte til ny regulering av pensjon under utbetaling, som gjeld alle alderspensjonistar. Den nye reguleringa er isolert sett berekna å ha bidratt til innsparingar på 10,9 mrd. kroner i 2023 samanlikna med om alderspensjonen hadde vore lønnsregulert frå 2011. Innsparinga må sjåast i lys av den sterke auken i utgiftene til alderspensjon som følge av auken i talet på eldre.

Pensjonsreforma tar sikte på å etablere eit berekraftig pensjonssystem som gir ei rimeleg byrdefordeling mellom generasjonane. Mens levealdersjusteringa vil bidra til betydelege innsparingar frå yngre generasjonar, har bidraget frå dei som i dag er eldre i hovudsak samanheng med dei nye reglane for regulering av pensjon under utbetaling. Med dei utfordringane vi står overfor når det gjeld finansieringa av velferdsordningane, er det rimeleg at også dei eldre bidrar til å sikre eit berekraftig pensjonssystem.



Figur 3.24 Utgiftsverknad av pensjonsreforma målt i faste grunnbeløp (G). Mrd. 2024-kroner (G = 122 225 kroner)

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.



Figur 3.25 Realvekst i median samla inntekt før og etter skatt for personar som er 60 år og eldre, 2012–2022. Pst.

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Frå 2022 blir alderspensjon under utbetaling regulert årleg med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, jf. Prop. 41 L (2021–2022), Innst. 194 L (2021–2022) og Lovvedtak 50 (2021–2022). Dei nye reglane gir ei jamnare utvikling av pensjonane enn tidlegare, og ein unngår at alderspensjonistane får nedgang i realinntekta når lønnstakarane får reallønnsvekst, slik tilfellet har vore fleire gonger dei siste åra.

Figur 3.25 viser realveksten i median samla inntekt etter skatt for ulike aldersgrupper i perioden 2012–2022. For aldersgruppa 60 år og eldre sett under eitt har realveksten i samla inntekt etter skatt vore om lag 8 pst. Veksten for aldersgruppa 62–66 år kjem i stor grad av høgare yrkesaktivitet og at mange under 67 år tar ut pensjon mens dei framleis er i jobb. For dei eldste er særleg høgare pensjonar som følge av auka pensjonsopptening ei viktig årsak, samtidig som tidleg uttak av alderspensjon og levealdersjustering trekker i motsett retning for årskulla 1944 og yngre.

Skattereglane behandlar pensjon gunstigare enn yrkesinntekt. For eksempel er trygdeavgifta lågare, og det er eit frådrag i inntektsskatt og trygdeavgift for pensjonistar opp til eit visst beløp på pensjonsinntekta som er dimensjonert slik at minstepensjonistar ikkje betaler skatt. Skattefrådraget blir trappa ned med størrelsen på pensjonen. Dette, kombinert med eit progressivt skattesystem der progressiviteten i skattereglane for pensjon er ekstra sterk, gjer at veksten i inntekt før og

etter skatt varierer noko mellom dei ulike aldersgruppene.

3.8 Utvikling i utgiftene til folketrygda

Her følger ei oversikt over realveksten for dei sentrale stønadene på Arbeids- og inkluderingsdepartementets ansvarsområde og ei oversikt over utviklinga i talet på mottakarar og gjennomsnittleg yting.

Tabellen *Utviklinga i utgiftene til folketrygda etter stønadstype 2017–2025* under viser utviklinga i utgiftene til folketrygda i nominell verdi og realvekst i pst. Beløpa for perioden 2017–2023 er baserte på rekneskapstal, mens beløpa for 2024 er anslag på rekneskap. For 2025 blir utgiftsanslag som følger av regjeringa sitt budsjettforslag i Gul bok 2025, brukte.

Tal for realvekst i tabellen under illustrerer utgiftsendringar utover endringar som kjem av generell prisvekst, lønnsvekst eller andre faste reguleringar som gjeld for dei ulike stønadene. Endringar i sjukepengeutgiftene kjem bl.a. av endringar i det trygdefinansierte fråværet og antal sysselsette. Auken i utgiftene til alderspensjon kjem av ein auke i antal pensjonistar og at nye pensjonistar i gjennomsnitt har høgare pensjon enn dei som fell frå. For uføretrygd og andre stønader illustrerer tala hovudsakleg endringar i antal mottakarar.

For sjukepengar og dagpengar kjem realveksten fram ved at utgiftene blir justerte for lønnsutviklinga. Utgiftene til arbeidsavklaringspengar, uføretrygd, einslege forsørgarar og etterlatne blir justerte for utviklinga i grunnbeløpet (G) i folketrygda, mens det for alderspensjon i åra etter 2011 er tatt omsyn til at dei fleste pensjonar under utbetaling har blitt justerte med G fråtrekt 0,75 pst.³² Realveksten viser dermed ikkje effekten av at alderspensjon i hovudsak har blitt regulert med ein lågare sats enn f.eks. arbeidsavklaringspengar og uføretrygd. Dette går fram av dei nominelle tala.

Samla sett har det vore ein realvekst i utgiftene til folketrygda kvart år i perioden tabellen gjeld for, det vil seie etter 2017. Utgiftsveksten i desse rettsbaserte ordningane har avgrensa handlingsrommet i budsjettpolitikken i betydeleg grad, og dette er forventta å gjelde også i dei kommande åra ved ei vidareføring av dagens regelverk.

³² Tilsvarande justering er brukt også for 2021–2025 sjølv om reguleringsreglane har blitt endra for desse åra. Effektar av endringar i reguleringsreglane for desse åra, som har gitt høgare pensjonsregulering kvart av åra, vil dermed inngå som ein del av realveksten.

Utviklinga i utgiftene til folketrygda etter stønadstype¹ 2017–2025. I nominelle mrd. kroner og gjennomsnittleg årleg realvekst²

Stønadsutgifter	Nominell verdi				Gjennomsnittleg årleg realvekst i pst.		
	2017	2021	2024	2025	2017–2021	2021–2024	2024–2025
Sjukepengar	39,8	50,3	67,5	71,3	2,7	5,1	1,1
Arbeidsavklaringspengar	34,8	33,7	47,2	50,8	-3,6	6,3	3,0
Uførleik	83,1	104,0	125,0	132,7	2,8	1,0	1,6
Alderspensjon	211,2	256,9	316,6	335,6	2,7	2,5	2,2
Stønad til einsleg forsørgar og etterlatne	4,4	3,8	5,0	5,1	-6,5	4,5	-2,3
Dagpengar	13,9	26,0	12,6	14,2	13,2	-25,1	8,3
Stønad til meirutgifter ³	10,2	10,7	14,2	15,2	-1,1	4,6	4,0
Sum	397,4	485,4	588,1	625,0	2,5	1,7	2,1
Sum, ekskl. dagpengar	383,4	459,4	575,5	610,7	2,0	2,8	2,0

¹ Det er korrigert for større tekniske endringar i perioden. Utgifter til bidragsforskott er for eksempel ikkje medrekna (heller ikke for 2022 og tidligare), ettersom ansvaret for ordninga blei overført til Barne- og familiedepartementet frå 2023.

² Stønadsutgiftene følgjer kapittelstrukturen.

³ Stønad til meirutgifter består av Grunn- og hjelpestønad, hjelpemiddel m.m. (kap. 2661, fråtrekt inntekter på 5701.88 Hjelpemiddelsentralar m.m.) og Stønad ved gravferd (kap. 2686).

Hovudtrekka i utviklinga som ligg til grunn for realveksttabellen, er:

Sjukepengar

I tillegg til sjukepengar, omfattar utgiftskapitlet også pleie-, opplærings- og omsorgspengar. Systemsetningsvekst bidrar til å trekke realveksten opp. Det same gjer vekst i det trygdefinansierte sjukefråværet. Regelendringar som auka kompensasjonsgrad for sjukepengar til sjølvstendig næringsdrivande i 2017 og 2019 og pleiepengereforma frå 2017 har òg medverka til auka vekst.

Realveksten var svakt negativ i 2018 og svakt positiv i 2019, og i sum om lag uendra. I 2020–2022 var realveksten i utgiftene sterkt prega av koronapandemien og midlertidige regelendringar for både sjukepengar og omsorgspengar. Dette bidrog til ein realvekst i utgiftene på 15,3 pst. i 2020, ein nedgang på 3,5 pst. i 2021 og ein ny vekst på 1,9 pst. i 2022. I 2023 var realveksten 10,3 pst., medan vi ventar 3,3 pst. vekst i 2024. Sterk vekst i både det trygdefinansierte sjukefråværet og i bruken av pleiepengar er skyld i dette. Realveksten i 2025 er anslått til 1,1 pst. Det svarer til ein auke på om lag 0,8 mrd. 2025-kroner.

Arbeidsavklaringspengar

1. mars 2010 blei rehabiliteringspengar, attføringspengar og tidsavgrensa uførestønad erstatta av arbeidsavklaringspengar. Ein auke i talet på mottakarar førte til realutgiftsvekst i åra 2010–2011, medan ein reduksjon i talet på mottakarar førte til utgiftsnedgang i perioden 2012–2019. Midlertidige regelendringar, generelle forseinkingar i avklaringsløpa og ein lengre periode med auke i arbeidsløysa under koronapandemien bidrog til låg avgang frå ordninga frå og med 2020. Frå 2022 spelar òg nye reglar inn som i større grad enn tidlegare gir høve til å ta imot ytinga utover varigheitsgrensa på tre år, eller å få innvilga ein ny stønadsperiode. Tilgangen har òg auka noko etter 2019. Det kan ha ulike årsakar, men frå 2021 skuldast det særleg høgare sjukefråvær. Auke i tilgangen og lågare avgang har førd til vekst i talet på mottakarar i perioden 2020–2023, og til sterk realutgiftsvekst i åra 2021–2023. Talet på mottakarar har fortsett å auke i 2024. Realveksten i utgiftene til arbeidsavklaringspengar i 2024 er anslått til 9,2 pst. Veksten i talet på mottakarar er venta å avta i 2025, og vi ventar ein realvekst på 3,0 pst., tilsvarande ein auke på om lag 1,5 mrd. 2025-kroner.

Uførleik

Utviklinga i talet på uføre heng særleg saman med befolkningsutviklinga og utviklinga for arbeidsavklaringspengar, sidan dei fleste nye uføre kjem frå arbeidsavklaringspengar. Det har vore ein realutgiftsvekst i alle åra frå 2010, bortsett frå i 2013 og 2014. Utgiftsveksten var særleg stor i 2018 og 2019, med 3,3 og 4,4 pst. Det heng saman med regelendringane for arbeidsavklaringspengar i 2018. I perioden 2020–2023, og særleg frå 2021, var veksten lågare som følge av midlertidige regelverksendringar for arbeidsavklaringspengar i samband med koronapandemien. I tillegg førte pandemien til forseinkingar i avklaringsløpa for mottakarar av arbeidsavklaringspengar. At det også etter pandemien har vore låg avgang frå arbeidsavklaringspengar, bidrar til å trekke utgiftsveksten for uføretrygd ned. I 2024 og 2025 er det forventta ein realvekst på 0,9 og 1,6 pst. I 2025 svarer det til ein auke på om lag 2,1 mrd. 2025-kroner.

Alderspensjon

Vekst i folketalet over 67 år, at nye generasjonar av pensjonistar har høgare pensjonsopptening enn før og fleire aukar av minste pensjonsnivå har

bidratt til ein klar realutgiftsvekst i alle åra frå 2018. Frå og med 2021 har endra reguleringsreglar også bidratt til større vekst. Pensjonsreforma, samt nedgang i andelen som vel å ta ut alderspensjon før 67 år, har bidratt til å dempe veksten. I 2025 er det anslått at pensjonsreforma isolert sett vil redusere utgiftene til alderspensjon med om lag 16 mrd. kroner.

Utgiftene til alderspensjon vil auke betydeleg også i åra som kjem, hovudsakleg som følge av at det blir fleire alderspensjonistar over 67 år og dels fordi AFP-reforma i offentleg sektor frå 2025 fører til fleire alderspensjonistar under 67 år. I 2024 er det anslått at realveksten i utgiftene til folketrygda til alderspensjon vil vere på 2,1 pst. I 2025 blir realveksten for alderspensjon anslått til 2,2 pst., tilsvarande ein auke på om lag 7,1 mrd. 2025-kroner.

Stønader til einslege forsørgarar og etterlatne

Utgiftene til einslege forsørgarar og etterlatne har vore reelt avtakande i heile perioden fram til 2023. Nedgangen for einslege forsørgarar kan ha samanheng med større barnehagedekning, at fleire har delt omsorg, og at regelverket for å ta imot overgangsstønad har blitt stramma inn og gjort meir arbeidsretta. For etterlatne er årsaka til nedgangen høgare levealder, at stadig fleire enker og enkemenn er i arbeid og at færre barn mistar ein eller begge foreldre. I 2024 førde etterlatnereforma til ein betydeleg vekst som følge av høgare satsar og høgare øvre aldersgrense for barnepensjon. Framover vil den innførte tidsbegrensinga og at stadig fleire enker og enkemenn er i arbeid igjen, gi nedgang i utgiftene. Utgiftene vil også gå ned som følge av høgare levealder, da færre vil bli etterlatne i yrkesaktiv alder. Realveksten i utgiftene til folketrygda til einslege forsørgarar og etterlatnepensjon mv. er anslått til -2,3 pst. i 2025, tilsvarande ein reduksjon på om lag 0,1 mrd. 2025-kroner

Dagpengar

Realveksten i utgiftene til dagpengar har variert frå år til år, frå kraftig nedgang til kraftig auke, som følgje av konjunkturendringar og konsekvensar av koronapandemien. Veksten var høgast i 2020 med 301,8 pst. og lågast i 2022 med ein reduksjon på 56,1 pst. I 2024 ventar vi ein realvekst på 22,2 pst. I 2025 er veksten anslått til 8,3 pst., tilsvarande ein auke på 1,1 mrd. i 2025-kroner. Det skuldast bl.a. at vi ventar fleire dagpengemottakarar i 2025.

Stønader til å dekke meirutgifter

Stønader til å dekke meirutgifter inkluderer grunn- og hjelpestønad, hjelpemiddel m.m., samt stønad ved gravferd som utgjer om lag 2 pst. av utgiftene. I åra 2018–2022 var det i sum ein liten realnedgang, men med noko variasjon over tid. I 2020 var det ein særleg stor realnedgang på 3,3 pst., fordi koronapandemien førte til mindre

etterspørsel etter hjelpemiddel og relaterte tenester. Utviklinga har sidan snudd til kraftig vekst, og realveksten i 2023 var på 8,8 pst. I 2024 og 2025 ventar vi ein realvekst på 6,3 og 4,0 pst. Veksten i 2025 svarer til ein auke på om lag 0,6 mrd. 2025-kroner. Årsaka til veksten er fleire eldre, høg prisvekst på importerte hjelpemiddel og fleire mottakarar av grunn- og hjelpestønad, bl.a. fordi fleire får diagnosen ADHD.

Mottakarar¹ av sentrale ytingar 2018–2025. Gjennomsnittstal for året (utvalde stønadsgrupper)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Pst. endring frå 2018 til 2025
1. Varig inntektssikring									
Alderspensjon	928 200	948 800	971 700	993 100	1 010 600	1 030 000	1 049 800	1 075 600	15,9
Uføretrygd	332 500	346 800	356 500	360 200	362 900	366 300	369 500	374 600	12,7
Etterlatnepensjonar ²	26 800	26 000	25 300	24 900	24 600	24 500	26 700	26 800	0,1
I alt	1 287 600	1 321 700	1 353 400	1 378 100	1 398 200	1 420 800	1 446 000	1 477 000	14,7
2. Midlertidig inntektssikring									
Sjukepengar	125 500	134 400	130 000	128 400	125 800	152 400	156 200	157 300	25,3
Arbeidsavklaringspengar	132 700	118 600	119 800	130 300	136 700	145 000	154 900	161 100	21,4
Overgangsstønad til einslege forsørgarar	11 800	10 800	10 500	10 300	9 800	9 600	9 300	9 200	-21,9
Dagpengar til arbeidsledige	53 200	46 100	139 700	109 400	40 700	36 700	41 300	45 200	-14,9
I alt	323 100	309 800	400 000	378 400	313 000	343 600	361 700	372 800	15,4
3. Kompensasjon for meirutgifter									
Grunnstønad	117 400	119 500	125 200	127 300	129 200	133 500	137 800	141 900	20,9
Hjelpestønad	65 900	61 100	62 200	63 000	63 600	67 500	73 100	78 200	18,7
I alt	183 200	180 600	187 400	190 300	192 800	201 000	210 900	220 200	20,1

¹ Ein person kan ha fleire stønader. Summen av antal stønadmottakarar i denne tabellen vil derfor vere høgare enn det reelle antalet personar som får stønad. Tal for 2024 og 2025 er anslag.

² Etterlatnepensjonar inkluderer mottakarar av pensjon til gjenlevande ektefellar, barnpensjon og pensjon til tidlegare familiepleiarar.

Gjennomsnittleg yting¹ for mottakarar av sentrale ytingar, 2018–2025. Tal i 2025-kroner²

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Pst.vis endring frå 2018 til 2025
<i>1. Varig inntektssikring</i>									
Alderspensjon	317 500	316 000	314 400	315 500	313 500	316 700	315 100	312 000	-1,7
Uføretrygd	352 700	353 300	353 000	351 900	352 300	353 200	353 200	354 000	0,3
Etterlatnepensjonar ³	317 500	316 000	314 400	315 500	313 500	316 700	315 100	311 600	-1,9
<i>2. Midlertidig inntektssikring</i>									
Sjukepengar	393 000	375 900	435 300	431 200	447 500	407 800	407 900	407 900	3,8
Arbeidsavklaringspengar ⁴	326 100	321 200	317 900	310 500	306 300	307 300	314 400	310 700	-4,7
Overgangsstønad til einslege forsørgarar	206 600	204 900	202 000	192 800	189 000	181 900	180 900	180 900	-12,5
Dagpengar til arbeidsledige	274 700	260 600	313 800	305 500	297 800	281 200	292 600	294 600	7,2
<i>3. Kompensasjon for meirutgifter</i>									
Grunnstønad	20 800	18 000	15 700	14 600	13 700	13 300	13 500	13 500	-35,2
Hjelpestønad	30 800	31 800	31 900	31 400	30 800	30 900	32 200	33 100	7,7

¹ Gjennomsnittleg yting er berekna som rekneskapstal for året dividert med gjennomsnittleg antal mottakarar. Tal for 2024 og 2025 er anslag. For dei fleste ytingane vil dette tilsvare årleg yting, gitt at ein tar imot ytinga eit heilt år. For sjukepengar og arbeidsavklaringspengar er gjennomsnittleg antal mottakarar berekna som det gjennomsnittlege antalet som har fått ei utbetaling for kvar av månadene i året. Ettersom utbetalingane ikkje alltid gjeld heile månader, vil tala undervurdere årleg yting noko for desse to ytingane.

² Alderspensjon, uføretrygd, etterlatnepensjonar, arbeidsavklaringspengar og overgangsstønad til einslege forsørgarar er deflaterter med veksten i grunnbeløpet i folketrygda (G). For sjukepengar og dagpengar blir gjennomsnittleg årslønnsvekst nytta, mens det for grunnstønad og hjelpestønad blir omrekna med konsumprisindeksen.

³ Etterlatnepensjonar inkluderer pensjon til gjenlevande ektefellar, barnpensjon og pensjon til tidlegare familiepleiarar.

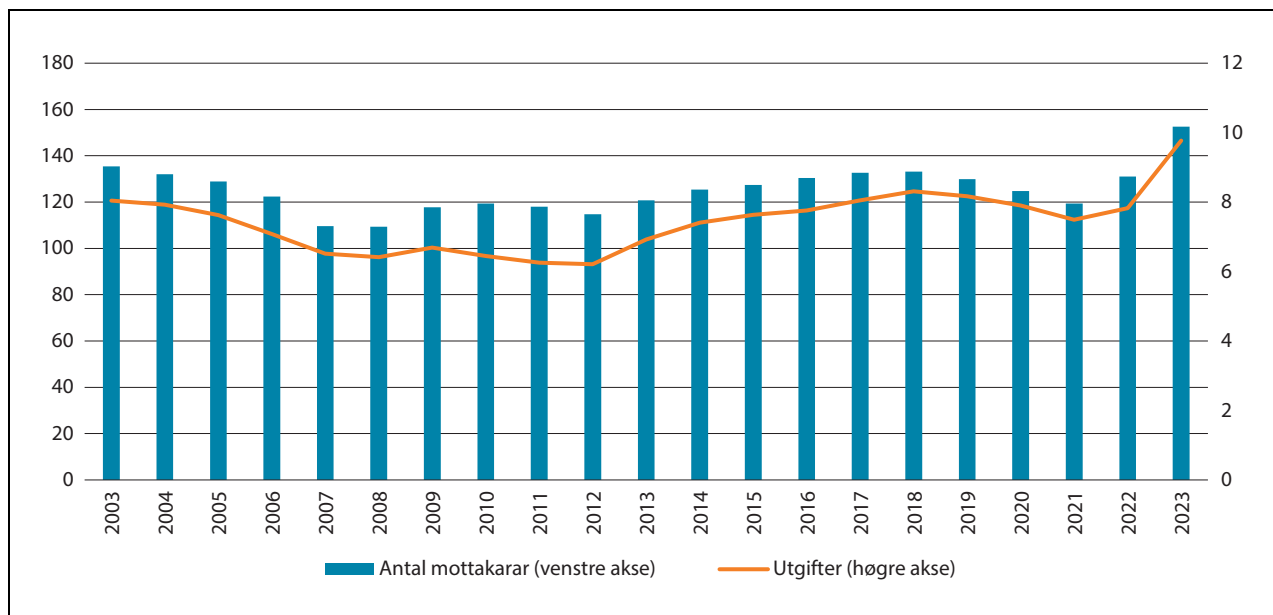
⁴ Omfattar kap. 2651, post 70 (arbeidsavklaringspengar utan tilleggsstønader).

3.9 Kommunale stønader

Økonomisk sosialhjelp

Figur 3.26 viser utviklinga i talet på stønadsmottakarar og utgiftene til økonomisk sosialhjelp i løpet

av året for perioden 2003–2023. Talet på sosialhjelpsmottakarar auka vesentleg i 2023. Det blei utbetalt totalt 9,8 mrd. kroner i økonomisk sosialhjelp i 2023. Dette var ein auke på 24,8 pst. i faste prisar samanlikna med 2022.



Figur 3.26 Utgifter til økonomisk sosialhjelp og antal stønadsmottakarar i løpet av året. Tal i tusen. Utgifter i mrd. faste 2023-kroner. 2003–2023¹

¹ Tala for 2003 og 2004 inkluderer mottak av introduksjonsstønad for nykomne innvandrarakar.

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

I løpet av 2023 fekk i alt 152 600 personar økonomisk sosialhjelp. Dette var 21 600 fleire enn i 2022, ein auke på 16 pst. Talet omfattar personar som tar imot stønad i minst ein måned i løpet av året, og gjeld både personar som får økonomisk sosialhjelp i tillegg til anna inntekt eller stønad, og personar som har stønaden som hovudkjelde til forsørging. Sidan tala i figur 3.26 illustrerer talet på mottakarar som tar imot sosialhjelp minst ein gong i løpet av året, kan ikkje desse tala samanliknast med behaldningstal for antal mottakarar av helserelevante ytingar eller dagpengar. Ein analyse frå Arbeids- og velferdsdirektoratet³³ viser at i 2023 var utgiftene til sosialhjelp og talet på sosialhjelpsmottakarar høgare enn det har vore sidan 2010. Auken frå 2022 til 2023 kan i hovudsak forklarast med at det kom svært mange fordrevne frå Ukraina til Noreg i denne perioden, men auken gjeld også trygdemottakarar som får supplerande sosialhjelp som følge av auken i rente- og prisni-

vået. Det blir vist til at 80 pst. av auken i både talet på mottakarar og utgifter til sosialhjelp i perioden 2021 til 2023 kjem av fordrevne frå Ukraina.

I 2023 var 28 pst. av sosialhjelpsmottakarane under 30 år. Det er 0,4 prosentpoeng lågare enn nivået i 2022. Frå 2022 til 2023 auka likevel talet på mottakarar under 30 år med nærmare 5 400, ein auke på 14 pst.

I 2023 var andelen innvandrarakar³⁴ blant sosialhjelpsmottakarane på drygt 53 pst. Andelen har auka frå 49 pst. i 2022. Dette fører vidare ein lengre trend, og andelen var rundt 31 pst. i 2010. Auken over tid må sjåast i samanheng med at innvandrarbefolkninga har blitt større og at innvandrarakar er overrepresenterte blant dei som ikkje har opptente rettar i folketrygda, bl.a. når det gjeld dei helserelevante ytingane. Frå 2022 til 2023

³³ Lima, I. (2024) «Mange nyankomne flyktningar ga sterk vekst i sosialhjelpsutgiftene», Arbeid og velferd 2/2024.

³⁴ I statistikken definerer SSB innvandrarakar som utanlandsfødde med to utanlandsfødde foreldre, og inkluderer ikkje norskfødde med innvandrarbakgrunn. Den sistnemnde gruppa utgjorde i 2023 om lag 2 pst. av alle sosialhjelpsmottakarar.

auka talet på innvandrarakar med sosialhjelp med 15 800 personar. Dette er ein sterk auke på 24 pst.

Einslege utan barn utgjer ein stor andel av sosialhjelpsmottakarane. I 2023 var 33 pst. av dei som fekk økonomisk sosialhjelp, einslege menn utan barn, mens 14 pst. var einslege kvinner utan barn. Drygt 25 pst. av mottakarane forsørgde barn under 18 år. Rundt 15 pst. av mottakarane var par utan barn.

Eit fleirtal av sosialhjelpsmottakarane har eit midlertidig og forbigåande hjelpebehov. Likevel er det ein ikkje ubetydeleg andel av sosialhjelpsmottakarane som får stønad over lang tid, som er gjengangarar eller i høg grad avhengige av stønad. 40 pst. av mottakarane hadde stønad i seks månader eller meir i 2023, mot 38 pst. i 2022. 21 pst. av mottakarane fekk stønad i ti til tolv månader. Dette er ein auke frå 19 pst. i 2022, men er samtidig på om lag same nivå som resten av perioden attende til 2017. Dette omfattar både personar med sosialhjelp som supplerer til anna inntekt og personar som hadde sosialhjelp som den viktigaste inntekta si. I gjennomsnitt fekk sosialhjelpsmottakarane stønad i 5,3 månader i løpet av 2023. Dette er 0,2 månader meir enn i 2022, men er samtidig på om lag same nivå som dei føregående åra. Yngre mottakarar har gjennomgåande kortare stønadsperiodar enn eldre.

For alle sosialhjelpsmottakarar sett under eitt var det 36 pst. av mottakarane i 2023 som hadde sosialhjelp som den viktigaste inntekta si ved siste mottak av stønaden. Dette var den same andelen som i dei to føregående åra. Ein stor andel av sosialhjelpsmottakarane får økonomisk sosialhjelp som supplement til ytingar frå folketrygda. Om

lag 29 pst. av mottakarane hadde trygd eller pensjon som hovudinntekt i 2023. Dette er ein reduksjon på 1 prosentpoeng frå 2022. Vidare hadde 8 pst. av mottakarane introduksjonsstønad som hovudinntekt ved siste mottak av sosialhjelp. Det er ein auke på i overkant av 2 prosentpoeng frå 2022, og auken på forklarast med dei mange fordrivne frå Ukraina som har komme til Noreg. Om lag 2 pst. av sosialhjelpsmottakarane hadde kvalifiseringsstønad som hovudinntekt i 2023.

I 2023 var det 18 pst. av sosialhjelpsmottakarane som heilt eller delvis var i arbeid ved det siste mottaket av stønaden det året. Denne andelen var like høg som i 2022. Halvparten av desse arbeidde heiltid, resten arbeidde deltid. Avhengig av størrelsen på arbeidsinntekta, vil stønaden da enten vere eit supplement eller vere den viktigaste inntekta.

Kvalifiseringsstønad

Kvalifiseringsprogrammet med tilhøyrande kvalifiseringsstønad er ei lovpålagd oppgåve for alle kommunar.

Ved utgangen av 2023 var det rundt 7 400 deltakarar i kvalifiseringsprogrammet, ein auke frå om lag 6 800 ved utgangen av 2022. Av dei som gjennomførte eller planmessig avvikla programmet i 2023, gjekk 49 pst. til arbeid (heiltid, deltid, med eller utan lønnstilskot) ved programslutt, 2 prosentpoeng færre enn i 2022. Andelen deltakarar i kvalifiseringsprogrammet som er under 25 år, har dei siste åra lege på rundt 12 pst., men auka i 2023 til 16 pst. Andelen deltakarar som er fødte i utlandet, har auka dei seinare åra og er no i overkant av 60 pst.

4 Oppmodingsvedtak

Oppfølging av oppmodings- og utgreiingsvedtak

Nedanfor er ei oversikt over oppfølginga av oppmodings- og utgreiingsvedtak under Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Oversikta inkluderer alle vedtak frå stortingssesjonen 2023–2024, og dei ved-

taka frå tidlegare stortingssesjonar som kontroll- og konstitusjonskomiteen i Innst. 239 S (2023–2024) mente ikkje var kvittert ut. Tabellen nedanfor visar også om departementet reknar med at rapporteringa om oppmodingsvedtaket no er avslutta eller om departementet vil rapportere konkret om vedtaket også i budsjettproposisjonen neste år.

Oversikt over oppmodings- og utgreiingsvedtak, ordna etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avslutta (Ja/Nei)
2023–2024	15	Legge til rette for at pensjonerte sjukepleiarar har gode insentiv for å jobbe i mindre stillingar i det offentlege	Ja
2023–2024	16	Greie ut medlemskap i pensjonsordning for sjukepleiarar for offentleg godkjente sjukepleiarar tilsett i bemanningsføretak	Nei
2023–2024	50	Bruken av omgrepa «tillitsvald» og «tariffavtale» i arbeidsmiljølova	Ja
2023–2024	52	Strategi for å styrke ideell sektor sin rolle og tilbod på arbeids- og velferdsfeltet	Nei
2023–2024	56	Representantforslag om betre ordningar for sjølvstendige og frilansarar ved svangerskap og sjukdom	Nei
2023–2024	69	Oppdatering av rettleiaren om økonomisk sosialhjelp i lys av SIFO-rapport om grunnlaget for dei statlege rettleiande satsane for økonomisk sosialhjelp	Ja
2023–2024	147	Regelverket for pårørande sine permisjonsmoglegheiter i arbeidslivet	Nei
2023–2024	438	Representantforslag om effektivisering av bilstøtteordninga i Nav – saksbehandlingstid	Ja
2023–2024	439	Representantforslag om effektivisering av bilstøtteordninga i Nav – gjennomgang av regelverk og organisering	Ja
2023–2024	550	Sikre krigsseglarane som får krigspensjon ein verdig alderdom	Ja
2023–2024	643	Utgreiing om å fjerne unntaket for helsesektoren i regelverket for innleige	Nei
2023–2024	660	Representantforslag om konkrete tiltak mot æreskriminalitet – økt kunnskap og kompetanse	Nei

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avslutta (Ja/Nei)
2023–2024	661	Representantforslag om konkrete tiltak mot æreskriminalitet – barn og unge som er i utlandet mot sin vilje	Nei
2023–2024	728	Representantforslag om å greie ut korleis staten kan overta inndringa ved dei meir openberre tilfella av lønnstjuveri	Nei
2023–2024	770	Endringar i ekteskapslova (forbod mot ekteskap mellom nære slektningar)	Nei
2023–2024	801	Greie ut forenklingar i regelverket for norske bedrifter som vil rekruttere høgkvalifiserte arbeidstakarar frå tredjeland	Nei
2023–2024	842	Vurdering av eit avgrensa unntak frå arbeidsmiljølova for sjølvstendige konsulentar med spesialkompetanse	Nei
2023–2024	843	Oppfølging av arbeidet med oljepionerane i lys av kunnskapen frå NOU 2022: 19 Oljepionerene – en kompensasjonsordning	Nei
2022–2023	37	Endringar i folketrygdlova mv. (synleggjering av folkerettslege forpliktingar til trygdekoordinering)	Nei
2022–2023	61	Oppheve Arbeidstilsynet si øvre gebyrgrense	Ja
2022–2023	491	Utviklingstrekk og tiltak for heimekontor og stedsuavhengige arbeidsplassar	Nei
2022–2023	493	Endringar i arbeidsmiljølova mv. (arbeidstakaromgrepet og arbeidsgivaransvar i konsern)	Nei
2022–2023	530	Utgreiing av heimel for Arbeidstilsynet til å ta beslag i dokument under tilsyn	Nei
2022–2023	531	Greie ut heimel for Arbeidstilsynet til å hente inn informasjon frå «tredjepartar»	Nei
2022–2023	532	Representantforslag om å gjennomgå og vurdere Arbeidstilsynet sine heimlar for tilsyn, informasjonstilgang og sanksjonsmoglegheiter etter arbeidsmiljølova	Nei
2022–2023	533	Representantforslag om å hindre urimeleg tilbakebetaling for uføre som får seg jobb	Ja
2022–2023	604	Menneskerettar for personar med utviklingshemming – regelendringar for å gi personar med utviklingshemming i VTA-O varig oppfølging	Nei
2022–2023	627	Endringar i folketrygdlova (tilgang til å sjukmelde etter e-konsultasjon)	Ja
2022–2023	727	Prioritering av operative kontrollar, sanksjonering og etterforskning frå a-krimsentera	Nei
2022–2023	728	Vurdere bruk av arrest og utlegg frå kriminelle aktørar i a-krim samarbeidet	Nei
2022–2023	730	Plan for samarbeidet mellom a-krimsentera og ikkje-statlege aktørar	Nei

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Rapportering avslutta (Ja/Nei)
2022–2023	937	Vurdering av omlegging av fribeløpet i uføretrygda	Ja
2021–2022	456	Utgreie om sjølvstendige næringsdrivande og frilansarar skal opparbeide seg sterkare rettar til inntektssikring	Nei
2021–2022	794	Tilgjengelegheit og kvalitet i økonomisk rådgiving og gjeldsrådgiving	Nei
2021–2022	813	Berekning av uføretrygd når inntektsevna tidlegare har vore nedsett pga. delvis uførleik utan at inngangsvilkåret for uføreytingar i folketrygda har vore oppfylt.	Nei
2021–2022	814	Lovendringar for å styrke tilsette sitt vern mot natt- og alenearbeid	Ja
2020–2021	238	Lovendringar for å redusere kravet til innbetaling av premie frå det tidspunktet den enkelte har kompensert for levealdersjusteringa	Ja
2020–2021	239	Styrke arbeidslinja for offentleg tilsette født i årene 1944 – 1962	Ja
2020–2021	530	Rapportering om barn etterlatne i utlandet	Ja
2020–2021	615	Pensjonsutvalets vurdering	Ja
2020–2021	686	Studentar i utlandet kan ha deltidsjobb utan å miste medlemskap i folketrygda	Ja
2020–2021	911	Forenkling av yrkesskadereglene	Nei
2020–2021	930	NAV-ombod	Ja
2020–2021	1149	Endringar i arbeidsmiljølova, tilfeldig uttrekk av meddommarar frå kvar av dei særskilt arbeidslivskyndige utvala	Ja
2020–2021	1200	Avkorting i uføretrygd for fosterforeldre	Nei
2020–2021	1342	Evaluering av brillestøtteordninga	Ja
2019–2020	626	Juridisk og økonomisk medansvar for transportkjøparar/transporttingarar	Nei
2019–2020	627	Rettshevinga til å stanse køyretøy	Nei
2017–2018	42	Særaldergrensen for tilsette i staten	Nei
2017–2018	321	Overgangsordning for fosterforeldre	Nei

Stortingssesjon (2023–2024)

Legge til rette for at pensjonerte sjukepleiarar har gode insentiv for å jobbe i mindre stillingar i det offentlege

Vedtak 15, 7. november 2023

«Stortinget ber regjeringa legge til rette for at pensjonerte sykepleiere har gode insentiver for å jobbe i mindre stillingar i det offentlege, herunder vurdere unntak for innmelding i pensjonsordnin-

gen for sykepleiere. Dette bør gjøres i samråd med partene, og regjeringa skal komme tilbake til Stortinget før lovendringa trer i kraft.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 120 L (2022–2023), Innst. 37 L (2023–2024), Lovvedtak 1 (2023–2024).

Regjeringa har saman med partane blitt einige om ei løysing som gjer det mogleg for sjukepleiarar fødd før 1965 å jobbe ved sida av pensjonen utan at pensjonen blir avkorta.

Vedtaket er fulgt opp i lovproposisjonen som følger opp forslaga i Prop. 1 S (2024–2025) og som blir lagd fram for Stortinget i november.

Greie ut medlemskap i pensjonsordning for sjukepleiarar for offentleg godkjente sjukepleiarar tilsett i bemanningsforetak

Vedtak 16, 7. november 2023

«Stortinget ber regjeringen utrede om offentlig godkjente sykepleiere ansatt i bemanningsforetak og som leies ut til institusjoner under sykepleierpensjonsloven, også bør være medlemmer i pensjonsordningen for sykepleiere.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 120 L (2022–2023), Innst. 37 L (2023–2024), Lovvedtak 1 (2023–2024).

Oppmodingsvedtaket er til behandling i departementet. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Bruken av omgrepa «tillitsvald» og «tariffavtale» i arbeidsmiljølova

Vedtak 50, 28. november 2023

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet vurdere behovet for en bred gjennomgang av arbeidsmiljølovens bruk av begrepene «tillitsvalgt» og «tariffavtale». Dersom det i denne sammenheng viser seg å være behov for endringer, presiseringer eller begge deler, ber Stortinget regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:251 S (2022–2023), Innst. 73 S (2023–2024).

I samråd med partane har departementet teke inn ei presisering i Rettleiaren for innleigeregulverket som tydeleggjer at det å inngå avtale om innleige med andre enn fagforeiningstillitsvalde, i mange tilfelle vil vere tariffstridig.

Med dette ser departementet oppmodingsvedtaket som fulgt opp.

Strategi for å styrke ideell sektor sin rolle og tilbod på arbeids- og velferdsfeltet

Vedtak 52, 28. november 2023

«Stortinget ber regjeringen fremme en strategi for å styrke ideell sektors rolle og tilbod på arbeids- og velferdsfeltet.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:261 S (2022–2023), Innst. 61 S (2023–2024).

Arbeids- og inkluderingsdepartementet er i dialog med Arbeids- og velferdsdirektoratet om korleis arbeidet direktoratet allereie gjer kan inngå i ein slik strategi, og i kor stor grad det vil vere behov for nye element. Det vidare arbeidet med strategien må sjåast i lys av korleis avkommersialeringsutvalet blir fulgt opp. Avkommersialeringsutvalet har levert to rapportar. I delrapporten NOU 2024: 1 *Definisjon og registrering av ideelle velferdsaktører* foreslo eit samla utval ein juridisk definisjon av ideelle aktørar og å opprette eit register for ideelle velferdsaktørar. Utgreiinga har vore på høyring. Sluttrapporten frå utvalet NOU 2024: 17 *Kommersielle og ideelle aktørers rolle i fellesskapets velferdstjenester* gir ein gjennomgang av ulike modellar for korleis kommersielle aktørar kan fasast ut av velferdstenestene, også for arbeidsmarknadstiltaka. Utgreiinga er sendt på høyring av Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

Representantforslag om betre ordningar for sjølvstendige og frilansarar ved svangerskap og sjukdom

Vedtak 56, 30. november 2023

«Stortinget ber regjeringen foreslå bedre ordningar for gründere og selvstendig næringsdrivende ved svangerskap og sykdom for å gi tryggere rammer og større mulighet til å satse.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:234 S (2022–2023), Innst. 68 S (2023–2024).

Regjeringa arbeider med å vurdere utvalde problemstillingar knytt til sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar sine sosiale rettigheter. Sjå nærmare omtale av det planlagde oppfølgingsarbeidet i del II, punkt 6.6.2 Sosiale ordningar for sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar. Sjå også omtale av oppmodingsvedtak 456 (2021–2022). Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget i samanheng med Prop. 1 S for 2026.

Oppdatering av rettleiaren om økonomisk sosialhjelp i lys av SIFO-rapport om grunnlaget for dei statlege rettleiande satsane for økonomisk sosialhjelp

Vedtak 69, 4. desember 2023

«Stortinget ber regjeringen oppdatere veilederen for økonomisk sosialhjelp innen 1. juli 2024 for å tydeliggjøre hvordan deknningen av utgifter til internett, telefon og moderate utgifter til trans-

port skal inngå ved utmåling av stønadsnivå. Oppdateringen skal ses i lys av den kommende SIFO-rapporten om grunnlaget for de statlige veiledende satsene for økonomisk sosialhjelp.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Meld. St. 1 (2023–2024), Innst. 2 S (2023–2024).

På oppdrag frå departementet har Arbeids- og velferdsdirektoratet oppdatert rettleiaren om økonomisk sosialhjelp. Direktoratet har på relevante stadar i rettleiaren lagt inn tekst som minner saksbehandlarane i NAV-kontora på at dei må vere merksame på utgifter til internett, telefon og transport. Slik gjer rettleiaren det tydelegare at ein skal vurdere slike utgifter ved utmåling av økonomisk sosialhjelp der det er relevant.

For omtale av rapporten frå SIFO, sjå del II, punkt 6.8 Inkludering i samfunnet og gode levekår for dei mest vanskelegstilte. Med dette ser departementet oppmodingsvedtaket som følgd opp.

Regelverket for pårørende sine permisjonsmuligheter i arbeidslivet

Vedtak 147, 12. desember 2023

«Stortinget ber regjeringa gjennomgå og forbedre regelverket for pårørendes permisjonsmuligheter i arbeidslivet for å sikre likestilling og bedre mulighetene til å kombinere arbeid og omsorg uten å pådra seg økonomiske problemer eller falle ut av arbeidslivet.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Meld. St. 24 (2022–2023), Innst. 112 S (2023–2024).

Oppmodingsvedtaket er til behandling i departementet. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Representantforslag om effektivisering av bilstøtteordninga i Nav – saksbehandlingstid

Vedtak 438, 4. januar 2024

«Stortinget ber regjeringa senest i forbindelse med statsbudsjettet for 2025 legge frem nødvendige forslag for å kutte den unødvendig lange saksbehandlingstiden for bilstøtte i Nav, eksempelvis forhåndsgodkjenning, forhåndsbestilling og langtidsplanlegging.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:24 S (2023–2024), Innst. 154 S (2023–2024).

Personar som ikkje er i stand til å komme seg inn og ut av bilen på eiga hand, utan å bruke heis eller rampe, kan få rente- og avdragsfritt lån til spesialtilpassa bil frå folketrygda. Dette gjeld òg personar med sterkt avgrensa gangsfunksjon eller personar som er utagerande og som må skjermast frå før-armiljøet i bilen av omsynet til trafikktryggleiken.

Regjeringa foreslår å legge om ordninga med stønad til spesialtilpassa kassebil slik at bilane blir førehandsbestilt. I dag bestiller Arbeids- og velferdsetaten bilar først etter at det er fatta vedtak om stønad til bil. Denne omlegginga kan redusere den totale leveringstida for spesialtilpassa kassebilar med seks til tolv månader.

Sjå nærmare omtale i del II, punkt 6.8.4 Hjelpemiddel og programkategori 09.10.

Med dette ser departementet oppmodingsvedtaket som følgd opp.

Representantforslag om effektivisering av bilstøtteordninga i Nav – gjennomgang av regelverk og organisering

Vedtak 439, 4. januar 2024

«Stortinget ber regjeringa gjennomgå regelverket for og organiseringen av bilstøtten i Nav for å sørge for at saksbehandling, bestillinger og logistikk effektiviseres, slik at folk som er avhengig av bilen som hjelpemiddel i hverdagen, ikke risikerer å stå uten bil.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:24 S (2023–2024), Innst. 154 S (2023–2024).

Departementet viser til omtalen under oppmodingsvedtak nr. 438, 4. januar 2024.

Sjå nærmare omtale i del II, punkt 6.8.4 Hjelpemiddel og programkategori 09.10.

Med dette ser departementet oppmodingsvedtaket som følgd opp.

Sikre krigsseglarane som får krigspensjon ein verdig alderdom

Vedtak 550, 9. april 2024

«Stortinget ber regjeringa sørge for at krigsseilere som mottar krigspensjon, og som under andre verdenskrig ble pålagt av den norske stat aktivitet som medførte direkte fare for eget liv og helse, sikres nødvendig bistand for å sikre en verdig alderdom uavhengig av om de i dag er norske statsborgere bosatt i Norge eller har utvandret til andre land.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:72 S (2023–2024), Innst. 246 S (2023–2024).

I Prop. 92 L (2023–2024) blei det foreslått endringar i lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersonar og lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for heimstyrkepersonell og sivilpersonar – om refusjon av eigen delar ved varig innlegging i institusjon i utlandet. Ein einstemmig arbeids- og sosialkomité og eit einstemmig Storting slutta seg til forslaget, sjå Innst. L 291 (2023–224) og lovvedtak 58 (2023–2024). Lova blei sanksjonert i statsråd og tredje i kraft 1. juni 2024. Vedtaket er dermed følgd opp.

Utgreiing om å fjerne unntaket for helsesektoren i regelverket for innleige

Vedtak 643, 14. mai 2024

«Stortinget ber regjeringen utrede fjerning av unntaket for helsesektoren i regelverket for innleie, med sikte på å redusere bruken av innleie i helsesektoren, uten å svekke kommunenes og helseforetakenes evne og mulighet til å redusere ventetider og opprettholde en forsvarlig helsetjeneste.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:108 S (2023–2024), Innst. 296 S (2023–2024).

Oppmodingsvedtaket er til behandling i departementet. Departementet vil i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet utrede fjerning av unntaket med sikte på å redusere bruken av innleige i helsesektoren. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Representantforslag om konkrete tiltak mot æreskriminalitet – økt kunnskap og kompetanse

Vedtak 660, 23. mai 2024

«Stortinget ber regjeringen sette fokus på og sørge for at ansatte i skolene, barnehagene, barnevernstjenesten, helsetjenesten og politiet får økt kunnskap og kompetanse for tidlig å avdekke og følge opp der barn blir utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:96 S (2023–2024), Innst. 320 S (2023–2024).

Vedtaket vil bli vurdert i arbeidet med ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald (2025–2028). Det er lagt opp til at handlingsplanen blir ferdig våren 2025.

Representantforslag om konkrete tiltak mot æreskriminalitet – barn og unge som er i utlandet mot sin vilje

Vedtak 661, 23. mai 2024

«Stortinget ber regjeringen utarbeide, oppdatere og styrke informasjon og veiledere om hvordan barn og unge som befinner seg i utlandet mot sin vilje, skal følges opp og gis hjelp dersom de oppnår kontakt med ambassader, barnevernet eller andre offentlige instanser, for å sikre at barna det gjelder, opplever å bli tatt på alvor»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:96 S (2023–2024), Innst. 320 S (2023–2024).

Vedtaket vil bli vurdert i arbeidet med ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald (2025–2028). Det er lagt opp til at handlingsplanen blir ferdig våren 2025.

Representantforslag om å greie ut korleis staten kan overta inndrivninga ved dei meir openberre tilfella av lønnstjuveri

Vedtak 728, 7. juni 2024

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan staten kan overta inndrivningen ved de mer åpenbare tilfellene av lønnstjuveri, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte – med sikte på innføring i 2025.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:142 S (2023–2024), Innst. 376 S (2023–2024).

Oppmodingsvedtaket er til behandling i departementet. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Endringar i ekteskapslova (forbod mot ekteskap mellom nære slektningar)

Vedtak 770, 12. juni 2024

«Stortinget ber regjeringen legge frem en styrket handlingsplan mot tvangsekteskap og orientere Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 99 L (2023–2024), Innst. 427 L (2023–2024), Lovvedtak 90 (2023–2024).

Vedtaket vil bli vurdert i arbeidet med ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald (2025–2028). Det er lagt opp til at handlingsplanen blir ferdig våren 2025.

Greie ut forenklingar i regelverket for norske bedrifter som vil rekruttere h ykvalifiserte arbeidstakarar fr  tredjeland

Vedtak 801, 17. juni 2024

«Stortinget ber regjeringen utrede forenklinger i regelverket for norske bedrifter som vil rekruttere h ykvalifiserte arbeidstakere fra tredjeland, utrede om regelverket for selvstendig næringsdrivende bør justeres, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Meld. St. 23 (2023–2024), Innst. 360 S (2023–2024).

Oppmodingsvedtaket er til behandling i departementet. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Vurdering av eit avgrensa unntak frå arbeidsmiljølova for sjølvstendige konsulentar med spesialkompetanse

Vedtak 842, 20. juni 2024

«Stortinget ber regjeringen vurdere et avgrenset unntak fra arbeidsmiljøloven slik at selvstendige IT-rådgivere og konsulenter med spesialkompetanse fortsatt skal kunne levere arbeid og oppdrag.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:154 S (2023–2024), Innst. 449 S (2023–2024).

Oppmodingsvedtaket er til behandling i departementet. Departementet har satt i gang eit utgreiingsarbeid for å vurdere ein særregel for sjølvstendige konsulentar med spesialkompetanse innanfor enkelte bransjar som gjer det mogleg for dem å levere arbeidskraft i tillegg til oppdrag. Etter at saka har vore på høyring vil regjeringa komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Oppfølging av arbeidet med oljepionerane i lys av kunnskapen fr  NOU 2022: 19 *Oljepionerene – en kompensasjonsordning*

Vedtak 843, 20. juni 2024

«Stortinget ber regjeringen, i lys av kunnskapen fra NOU 2022:19 Oljepionerene – en kompensasjonsordning, følge opp arbeidet med oljepionerene og komme raskt tilbake til Stortinget på egnet vis.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:161 S (2023–2024), Innst. 444 S (2023–2024).

Regjeringa har vurdert forslag om etablering av ei særskild kompensasjonsordning for tidlegare oljearbeidarar bl.a. på bakgrunn av kunnskapsgrunnlaget i NOU 2022: 19. Regjeringa vil sikre at det raskt blir etablert bistand i yrkesskadesporet til tidlegare oljearbeidarar. Etter ei nærmare kartlegging av moglegheitene innafor det ordinære yrkesskadesystemet vil regjeringa komme tilbake til Stortinget med ei endeleg vurdering av om det bør etablerast ei eiga kompensasjonsordning for denne gruppa, og ev. korleis ho bør utformast. For ytterlegare omtale, sj  kapittel 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv.

Stortingssesjon (2022–2023)

Endringar i folketrygdlova m.m. (synleggjering av folkerettslege forplikningar til trygdekoordinering)

Vedtak 37, 26. oktober 2022

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en avklaring av forholdet mellom folketrygdlovens bestemmelser og EØS-retten.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 71 L (2021–2022), Innst. 33 L (2022–2023), Lovvedtak 2.

Oppmodingsvedtaket er til behandling i departementet. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Oppheve Arbeidstilsynet si øvre gebyrgrense

Vedtak 61, 24. november 2022

«Stortinget ber regjeringen betydelig heve den øvre grensen for ileggelse av overtredelsesgebyr samt sørge for at arbeidslivskriminalitet av grov karakter skal rutinemessig politianmeldes.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:278 S (2021–2022), Innst. 51 S (2022–2023).

Vedtaket er følgt opp gjennom Prop. 76 L (2023–2024) som blei lagt fram for Stortinget 5. april 2024. I Prop. 76 L (2023–2024) foreslo departementet å heve Arbeidstilsynet si øvre gebyrgrense fra 15 G til 50 G eller inntil 4 pst. av den årlege omsetninga til ei verksemd.

Departementet sitt forslag i Prop. 76 L (2023–2024) blei vedtatt på Stortinget. Endringane trådte i kraft 1. juli 2021.

Med dette ser departementet oppmodingsvedtaket som følgt opp.

Utviklingstrekk og tiltak for heimekontor og stedsuavhengige arbeidsplassar

Vedtak 491, 21. februar 2023

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget, på et egnet tidspunkt, med en oppsummering av kunnskapsinnhenting og om utviklingstrekk for heimekontor og stedsuavhengige arbeidsplasser i arbeidslivet samt en vurdering av behovet for ytterligere tiltak i lys av dette.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:34 S (2022–2023), Innst. 188 S (2022–2023).

Departementet har gjennomført ei større kartlegging av omfang, utviklingstrekk og konsekvensar ved bruk av heimekontor og annet fjernarbeid. Kartlegginga har vore avgrensa til ei tid kor heimekontor i stor grad har vore pålagt, og den blir derfor følgd opp vidare i perioden 2021–2026.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget etter at kartlegginga er gjennomført.

Endringar i arbeidsmiljølova mv. (arbeidstakaromgrepet og arbeidsgivaransvar i konsern)

Vedtak 493, 21. februar 2023

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig utrede et lovforslag om å gi Arbeidstilsynet påleggskompetanse med hensyn til arbeidstakerbegrepet definert i § 1-8 og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 14 L (2022–2023), Innst. 181 L (2022–2023), Lovvedtak 41 (2022–2023).

Departementet har satt i gang eit utgreiingsarbeid for å gjennomgå Arbeidstilsynet sitt verke-middelapparat i breitt. Oppmodingsvedtak 493, 530, 531 og 532 inngår i utgreiingsarbeidet og forslag er på offentleg høyring no. Regjeringa tar sikte på å fremme lovproposisjon for Stortinget for behandling der våren 2025.

Utgreiing av heimel for Arbeidstilsynet til å ta beslag i dokument under tilsyn

Vedtak 530, 14. mars 2023

«Stortinget ber regjeringen utrede forslag om en hjemmel for å ta beslag i relevante dokumenter som firmaer ikke vil vise frem under Arbeidstilsy-

nets kontroller, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:70 S (2022–2023), Innst. 196 S (2022–2023).

Departementet har satt i gang eit utgreiingsarbeid for å gjennomgå Arbeidstilsynet sitt verke-middelapparat i breitt. Oppmodingsvedtak 493, 530, 531 og 532 inngår i utgreiingsarbeidet og forslag er på offentleg høyring no. Regjeringa tar sikte på å fremme lovproposisjon for Stortinget for behandling der våren 2025.

Greie ut heimel for Arbeidstilsynet til å hente inn informasjon frå «tredjepartar»

Vedtak 531, 14. mars 2023

«Stortinget ber regjeringen utrede forslag som sikrer Arbeidstilsynet adgang til å hente informasjon fra flere aktører, en såkalt tredjepart, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:70 S (2022–2023), Innst. 196 S (2022–2023).

Departementet har satt i gang eit utgreiingsarbeid for å gjennomgå Arbeidstilsynet sitt verke-middelapparat i breitt. Oppmodingsvedtak 493, 530, 531 og 532 inngår i utgreiingsarbeidet og forslag er på offentleg høyring no. Regjeringa tar sikte på å fremme lovproposisjon for Stortinget for behandling der våren 2025.

Representantforslag om å gjennomgå og vurdere Arbeidstilsynet sine heimlar for tilsyn, informasjonstilgang og sanksjonsmoglegheiter etter arbeidsmiljølova

Vedtak 532, 14. mars 2023

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå og vurdere Arbeidstilsynets hjemler for tilsyn, informasjonstilgang og sanksjonsmuligheter etter arbeidsmiljøloven.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:70 S (2022–2023), Innst. 196 S (2022–2023).

Departementet har satt i gang eit utgreiingsarbeid for å gjennomgå Arbeidstilsynet sitt verke-middelapparat i breitt. Oppmodingsvedtak 493, 530, 531 og 532 inngår i utgreiingsarbeidet og forslag er på offentleg høyring no. Regjeringa tar sikte på å fremme lovproposisjon for Stortinget for behandling der våren 2025.

Representantforslag om å hindre urimeleg tilbakebetaling for uføre som får seg jobb

Vedtak 533, 14. mars 2023

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag som sikrer at uføre som kommer i arbeid, ikke skal få urimelige tilbakebetalingskrav for allerede utbetalt uføretrygd. Endringen må ikke innebære at dagens fribeløp svekkes eller fjernes.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:76 S (2022–2023), Innst. 195 S (2022–2023). Viss etteroppgjøret viser at årsinntekta har vore så høg at mottakaren eigentleg ikkje hadde rett til uføretrygd, kan Arbeids- og velferdsetaten la vere å krevje tilbake utbetalt uføretrygd viss inntektsoverskridinga blir skulda av eit forsøk på å komme seg tilbake i arbeidslivet. Nærmare reglar om dette (såkalla arbeidsforsøk) er fastsett i forskrift. I desember 2023 sendte departementet eit forslag om endringar i forskrifta på høyring. Forslaget opnar for å gjere unnataket for tilbakekrevjing meir fleksibelt slik at uføre kan prøve seg i arbeid fleire gonger, utan fare for å få eit tilbakebetalingskrav. Sjå nærmare omtale i del II, programkategori 29.50, kap. 2655. Høyringsinstansane har vore positive til forslaget, og departementet tek sikte på å fastsette endringane innan årsskiftet. Med det ser departementet oppmødingsvedtaket som følgd opp.

Menneskerettar for personar med utviklingshemming – regelendringar for å gi personar med utviklingshemming i VTA-O varig oppfølging

Vedtak 604, 18. april 2023

«Stortinget ber regjeringen sørge for nødvendige regelendringar for å gi personer med utviklingshemming i VTA-O varig oppfølging, uavhengig av hvilket fylke man bor i, og med et omfang tilsvarende det som praktiseres i HELT MED. Oppfølgingen må kunne gis også av andre enn Nav, eksempelvis HELT MED eller vekst- og attføringsbedriftene, gjerne ved at dagens tilskudd erstattes med varig oppfølging av både arbeidstaker og arbeidsgiver. Regjeringen bes komme tilbake med sin oppfølging i forbindelse med statsbudsjettet for 2024.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Meld. St. 8 (2022–2023), Innst. 246 S (2022–2023).

Arbeids- og inkluderingsdepartementet arbeider med å gjere nødvendige endringar i forskrift om arbeidsmarknadstiltak for å gi personar i varig tilrettelagt arbeid i ordinær verksemd forsterka oppfølging. Forslag om nye reglar for ei permanent ordning vil bli sendt på høyring.

Arbeids- og velferdsetaten vil i løpet av hausten 2024 sette i gang eit pilotprosjekt med oppfølging av deltakarar i varig tilrettelagt arbeid i ordinær verksemd på oppdrag frå departementet. Erfaringar frå pilotprosjektet vil bidra inn i arbeidet med den permanente ordninga.

Endringar i folketrygdlova (tilgang til å sjukmelde etter e-konsultasjon)

Vedtak 627, 27. april 2023

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering av ordningen med sykmelding basert på elektronisk konsultasjon, senest innen fire år.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 42 L (2022–2023), Innst. 283 L (2022–2023), Lovvedtak 51 (2022–2023).

Arbeids- og inkluderingsdepartementet signerte juni 2023 avtale med Nasjonalt Senter for E-helseforskning om evaluering av sjukmelding etter e-konsultasjon. Formålet er å evaluere erfaringar og effektar av lovendringa. Forskarane vil undersøke kva erfaringar og haldningar legane og pasientane har med sjukmelding over e-konsultasjonar, kva som kjenneteiknar sjukmeldingane og kva betydning innføringa har for sjukefråværet. Prosjektperioden for oppdraget er 2023–2026.

Departementet vil komme tilbake til Stortinget med informasjon om funna frå evalueringa på eigna måte. Med det ser departementet oppmødingsvedtaket som følgd opp.

Prioritering av operative kontrollar, sanksjonering og etterforskning frå a-krimsentra

Vedtak 727, 1. juni 2023

«Stortinget ber regjeringen sørge for at a-krimsentrene prioriterer operative kontroller, sanksjonering og etterforskning, samt at kunnskapsinnhenting innrettes for å understøtte dette.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:198 S (2022–2023), Innst. 388 S (2022–2023)

Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet har gitt Arbeidstilsynet, Arbeids- og

velferdsetaten, politiet og Skatteetaten eit oppdrag knytt til vidareutvikling av a-krimssamarbeidet. Arbeidet blir følgt opp gjennom fleire tiltak for å målrette innsatsen i det tverretatlege samarbeidet. Etatane har komme med ei foreløpig tilbakemelding i samband med årsrapporteringa for 2023.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Vurdere bruk av arrest og utlegg frå kriminelle aktørar i a-krimssamarbeidet

Vedtak 728, 1. juni 2023

«Stortinget ber regjeringa sørge for at man i a-krimssamarbeidet prioriterer bruk av arrest og utlegg fra kriminelle aktører.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:198 S (2022–2023), Innst. 388 S (2022–2023)

Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet har gitt Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, politiet og Skatteetaten eit oppdrag knytt til vidareutvikling av a-krimssamarbeidet. Arbeidet blir følgt opp gjennom fleire tiltak for å målrette innsatsen i det tverretatlege samarbeidet. Etatane har komme med ei foreløpig tilbakemelding i samband med årsrapporteringa for 2023, og rapportert om betra resultat når det gjeld å ta frå dei useriøse aktørane utbytte frå kriminelle handlingar.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Plan for samarbeidet mellom a-krimssentera og ikkje-statlege aktørar

Vedtak 730, 1. juni 2023

«Stortinget ber regjeringa sørge for at a-krimssentrene har en plan for samarbeidet med ikke-statlige aktører som er tett på ofrene for arbeidslivskriminalitet, samt at det etableres et kontaktpunkt / en tipsløsning.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:198 S (2022–2023), Innst. 388 S (2022–2023).

Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet har gitt Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, politiet og Skatteetaten eit oppdrag knytt til vidareutvikling av a-krimssamarbeidet. Arbeidet blir følgt opp gjennom fleire tiltak for å

målrette innsatsen i det tverretatlege samarbeidet. Etatane har komme med ei foreløpig tilbakemelding i samband med årsrapporteringa for 2023, der det bl.a. blir orientert om kva for samarbeid som er etablert med frivillige organisasjonar, aktørar i næringslivet og partane i arbeidslivet.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Vurdering av omlegging av fribeløpet i uføretrygda
Vedtak 937, 16. juni 2023

«Stortinget ber regjeringa i forbindelse med statsbudsjettet for 2024 komme tilbake med en vurdering av en omlegging av fribeløpet i uføretrygden, herunder en vurdering av en økning av fribeløpet inntil 1 G og andre endringer med mål om at uføre med restarbeidsevne i større grad enn med dagens regelverk kan kombinere arbeidsinntekt med uføretrygd.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Meld. St. 2 (2022–2023), Innst. 490 S (2022–2023).

Regjeringa varsla i Prop. 1 S (2023–2024) utlysning av ei ekstern utgreiing for å få eit tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for vurderinga. Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserte rapporten *Utredning av modeller for kombinasjon av arbeidsinntekt og uføretrygd* 27.mai 2024. Rapporten konkluderer med at dagens reglar i hovudsak balanserer ulike omsyn på ein god måte, og at det ikkje er hensiktsmessig å gjere endringar i fribeløpet. SSBs analysar viser at eit fribeløp på om lag dagens nivå har positiv effekt på antalet mottakarar av uføretrygd som deltar i arbeidslivet. Rapporten konkluderer vidare med at eit høgare fribeløp truleg vil bidra i relativt liten grad til å få fleire uføretrygda i arbeid, samtidig som at ein auke av fribeløpet vil skape litt større forskjellsbehandling mellom mottakarar av full og gradert uføretrygd i favør dei med full uføretrygd. Sjå nærmare omtale i del II, programkategori 29.50, kap. 2655.

Departementet ser dermed oppmodingsvedtaket som følgt opp.

Departementet vil likevel sjå nærmare på andre endringar som kan gjere det enklare å kombinere uføretrygd med arbeid. Rapporten frå SSB inneheld forslag til endringar for nokre grupper uføre som i dag har høge kompensasjonsgrader, og derfor tener lite på å arbeide ved sidan av uføretrygda. Regjeringa vil sjå nærmare på dette, og kjem tilbake med ei vurdering i Prop. 1 S for 2026.

Stortingssesjon (2021–2022)

Utgreie om sjølvstendige næringsdrivande og frilansarar skal opparbeide seg sterkare rettar til inntektssikring

Vedtak 456, 31. mars 2022

«Stortinget ber regjeringen utrede om selvtendig næringsdrivende og frilansere skal opparbeide seg sterkere rettigheter til inntektssikring, inkludert forbedring av sykelønnsordningen og sosiale ordninger for selvtendig næringsdrivende.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:92 S (2021–2022), Innst. 215 S (2021–2022).

Regjeringa arbeider med å vurdere utvalde problemstillingar knytt til sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar sine sosiale rettigheter. Sjå nærmare omtale av det planlagde oppfølgingsarbeidet i del II, punkt 6.6.2 Sosiale ordningar for sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget i samanheng med Prop. 1 S for 2026.

Tilgjengelegheit og kvalitet i økonomisk rådgiving og gjeldsrådgiving

Vedtak 794, 15. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en rapport om dekningsgrad for gjeldsrådgivere, ventetiden for å få time hos en gjeldsrådgiver og hvilken kompetanse gjeldsrådgiverne har.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:200 S (2021–2022), Innst. 373 S (2021–2022).

På oppdrag av Arbeids- og inkluderingsdepartementet har Arbeids- og velferdsdirektoratet sette ut eit eksternt FoU-oppdrag for å få oppdatert kunnskap om økonomisk rådgiving i NAV-kontora. Rapport frå Oxford Research vil etter planen liggje føre i november 2024. Økonomisk rådgiving er òg tema for landsomfattande tilsyn med sosiale tenester i NAV i 2024 og 2025.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget når ny kunnskap ligg føre.

Berekning av uføretrygd når inntektsevna tidlegare har vore nedsett pga. delvis uførleik utan at inngangsvilkåret for uføreytingar i folketrygda har vore oppfylt

Vedtak 813, 16. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av problemstillingen om at arbeidsfolk som blir syke, men som ønsker å fortsette i inntektbringende arbeid utover 50 pst., får lavere uføretrygd dersom de på et seinere tidspunkt må søke uføretrygd fordi arbeidskapasiteten blir ytterligere redusert, og komme tilbake på egnet måte til Stortinget.»

Oppmodingsvedtaket er til behandling i departementet. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Lovendringar for å styrke tilsette sitt vern mot natt- og alenearbeid

Vedtak 814, 16. juni 2022

«Stortinget ber regjeringen sette ned et utvalg som skal utrede og legge frem forslag til lovendringer for å styrke ansattes vern mot natt- og alenearbeid. Særlig må det sikres at ansatte i varehandelen er tilstrekkelig beskyttet av arbeidsmiljølovens bestemmelser om kvelds-, helge- og nattarbeid. Partene må være representert i utvalget.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:208 S (2021–2022), Innst. 362 S (2021–2022).

Departementet sette ned eit utval i mars 2023, der partane i varehandelen var representerte. Utvalet har vurdert behovet for endringar i regelverk eller andre tiltak for å vareta omsynet til vernet til arbeidstakarane ved kvelds-, helge- og nattarbeid, og for dei som arbeider aleine. Utvalet la fram sin rapport til Arbeids- og inkluderingsdepartementet i august 2024. Rapporten er send på offentlig høyring. Med det ser departementet oppmodingsvedtaket som følgt opp.

Stortingssesjon (2020–2021)

Lovendringar for å redusere kravet til innbetaling av premie frå det tidspunktet den enkelte har kompensert for levealdersjusteringa

Vedtak 238, 11. desember 2020

«Stortinget ber regjeringen utrede lovendringar for å redusere kravet til innbetaling av premie fra medlemmer i SPK, kommunale pensjonskasser og andre offentlige brutto tenestepensjonsordninger fra det tidspunktet den enkelte har kompensert for levealdersjusteringen.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:141 L (2019–2020), Innst. 71 L (2020–2021).

Arbeids- og inkluderingsdepartementet fremma 15. desember 2023 Prop. 37 L (2023–2024) *Endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (styrket insentiv til å jobbe lenger)*. Lovforslaget inneber ei justering i regelverket for levealdersjustering av alderspensjon (brutto tenestepensjon) som blir samordna med ny folketrygd for personar fødd i åra frå 1954 til og med 1962. Endringane vil styrke insentiva til utsett avgang frå arbeidslivet for personar fødd i desse årskulla. Stortinget vedtok lovendringa 21. mars 2024, sjå Lovvedtak 52 (2023–2024). Lovendringa tredde i kraft 12. april 2024.

I Prop. 37 L (2023–2024) gjer departementet ei vurdering av kravet til innbetaling av premie frå det tidspunktet den enkelte har kompensert for levealdersjusteringa. Innbetalt medlemspremie til offentlig tenestepensjonsordning dekkjer langt meir enn det som bidreg til høgare alderspensjon, bl.a. dekning for uførleik og etterlattedekning. Vidare er det i dag inga differensiering av medlemspremien etter kor stor del av inntekta som bidrar til auka tenestepensjon. Tenestepensjonen gir eit mykje høgare bidrag i årleg opptening for høge inntekter enn for låge inntekter. Det er også mange som har full opptening i bruttoordninga lenge før fylte 67 år. For dei som har full opptening, får ein ingen pensjonsmessig utteljing av å utsette uttaket av pensjon etter fylte 62 år. Endelig vil dei som ikkje har full opptening likevel ha pensjonsmessig utteljing også etter at dei har kompensert for levealdersjusteringa. Å knyte kravet til premiebetaling til om det er kompensert for levealdersjusteringa eller ikkje, vil altså vere svært lite målretta dersom formålet er at det ikkje skal betalast medlemspremie for tenestetid som ikkje bidreg til auka alderspensjon. Det vil også gjere regelverket meir komplisert. Vurderinga til departementet i Prop. 37 L (2023–2024) var derfor

at regelverket for innbetaling av premie ikkje bør endrast. Stortinget slutta seg til vurderingane, sjå Innst. 232 L (2023–2024). Med det ser departementet oppmodingsvedtaket som følgd opp.

Styrke arbeidslinja for offentlig tilsette født i årene 1944–1962

Vedtak 239, 11. desember 2020

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med vurderingar av hvordan en ytterligere kan styrke arbeidslinjen for offentlig ansatte født i årene 1944–1962.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:141 L (2019–2020), Innst. 71 L (2020–2021).

Arbeids- og inkluderingsdepartementet fremma 15. desember 2023 Prop. 37 L (2023–2024) *Endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (styrket insentiv til å jobbe lenger)*. Lovforslaget inneber ei justering i regelverket for levealdersjustering av alderspensjon (brutto tenestepensjon) som blir samordna med ny folketrygd for personar fødd i åra frå 1954 til og med 1962. Endringane vil styrke insentiva til utsett avgang frå arbeidslivet for personar fødd i desse årskulla. Stortinget vedtok lovendringa 21. mars 2024, sjå Lovvedtak 52 (2023–2024). Lovendringa tredde i kraft 12. april 2024. Med det ser departementet oppmodingsvedtaket som følgd opp.

Rapportering om barn etterlatne i utlandet

Vedtak 530, 18. januar 2021

«Stortinget ber regjeringen igangsette en utredning med mål om forsterket rapportering om hvor mange barn som er etterlatt i utlandet, og redegjøre for hvordan handlingsrommet for oppfølging kan forsterkes.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dok. 8:132 S (2019–2020), Innst. 89 S (2020–2021).

Vedtaket er følgd opp gjennom tiltak 28 i handlingsplanen *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold* (2021–2024) og gjennom to forskingsprosjekt om ufrivillige opphald i utlandet: «Barn og unge voksne ufrivillig etterlatt i utlandet» og «Kvinner og deres barn etterlatt i utlandet». Begge rapportane er utarbeidd av Institutt for samfunnsforskning (ISF, april 2024) på oppdrag frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Oppfølging av vedtaket er også omtalt i Prop. 1 S (2023–2024). Under innsatsområde 4 *Forebygge frivillige utenlandsopp-*

hold i handlingsplanen er det omtalt korleis regjeringa vil styrke innsatsen mot ufrivillige opphald i utlandet. Det står også omtalt under tiltak 26 *Heve kompetansen i barnevernstjenestene om ufrivillige utenlandsopphold* og 27 *Styrke informasjon om rettigheter, hjelpetilbud og handlingsalternativer ved ufrivillige utenlandsopphold*.

Med det ser departementet oppmodingsvedtaket som følgt opp.

Pensjonsutvalets vurderingar

Vedtak 615, 16. februar 2021

«Stortinget ber regjeringen om å orientere Stortinget på egnet måte om Pensjonsutvalgets vurderingar når det gjelder minstenivåer, samt hvordan Pensjonsutvalgets innstilling vil bli fulgt opp.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:53 S (2020–2021), Innst. 221 S (2020–2021).

Vedtaket er følgt opp gjennom Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med styrket sosial profil* som blei lagd fram for Stortinget 15. desember 2023.

Med det ser departementet oppmodingsvedtaket som følgt opp.

Studentar i utlandet kan ha deltidsjobb utan å miste medlemskap i folketrygda

Vedtak 686, 25. februar 2021

«Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag slik at norske studenter i utlandet kan ha deltidsjobb ved siden av studiene uten å miste sitt medlemskap i folketrygden.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Meld. St. 7 (2020–2021), Innst. 247 S (2020–2021).

Frivillig medlemskap i folketrygda for studentar har tidlegare blitt praktisert slik at studiane må vere hovudaktiviteten til studenten under utanlandsopphaldet, og at studenten normalt må studera på heiltid. Studentar som arbeider ved sidan av studiane, har blitt vurdert som arbeidstakarar og ikkje som studentar. Frå juni 2024 er praksisen endra. Dette inneber at det ikkje lenger gjeld noko krav om studiebelastning eller progresjon for å vere omfatta av folketrygdlova, og at deltidsarbeid ikkje lenger automatisk skal medføra at personen ikkje skal reknast som student. Sjå nærmare omtale av oppfølginga av oppmodingsvedtaket

under del II, punkt 6.7.4. Departementet legg til grunn at oppmodingsvedtaket er følgt opp.

Forenkling av yrkesskadereglene

Vedtak 911, 11. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen i samråd med partene i arbeidslivet legge frem et forslag til nødvendig forenkling av yrkesskadereglene som er i tråd med utviklingen i samfunnet og arbeidslivet, og som sikrer den enkelte arbeidstaker. Stortinget ber også regjeringen gjennomgå og om nødvendig oppdatere yrkessykdomslisten.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:150 S (2020–2021), Innst. 382 S (2020–2021).

Regjeringa har i Hurdalsplattforma signalisert at ho vil forbetra reglane om yrkesskade og yrkesskadeforsikring. I samheng med dette blei det 15. mai 2023 halde eit innspelsmøte der partane i arbeidslivet og interesseorganisasjonar gav sitt syn på korleis yrkesskadeordninga fungerer og kom med forslag til forbetringar. Vidare blei det 21. juni 2024 sendt på høyring eit forslag til ei ny og modernisert yrkessjukdomsliste, med høyringsfrist 31. oktober 2024. Det blir også foreslått eit opplegg for jamleg revisjon av lista. I tillegg blir høyringsinstansane bedne vurdere behovet for ein sikringsventil for sjukdommar som ikkje er tekne opp på lista. Arbeidet er forventa slutført våren 2025.

NAV-ombod

Vedtak 930, 18. mai 2021

«Stortinget ber regjeringen om snarest mulig å opprette et eget, selvstendig Nav-ombud og avklare en mulig samlokalisering med et av de andre ombudene for å dra nytte av felles faglige og administrative ressurser.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 21 (2020–2021), kapittel 8, Innst. 408 S (2020–2021).

Spørsmålet om innføring av eit NAV-ombod for arbeids- og velferdsforvaltninga bør sjåast i ein brei ressursmessig, forvaltningsmessig og rettstryggingsmessig samheng. I oppfølginga av NOU 2023: 11 *Raskt og riktig* er det igangsett eit breitt utviklingsarbeid for å betre kvaliteten i saksbehandlinga. Strategien til Regjeringa er å styrke rettstryggleiken til brukarane gjennom den foreslåtte budsjettmessige styrkinga av Arbeids- og velferdsetaten og utviklingsarbeidet som er sett i

gang etter Raskt og riktig. Rettstryggleiken til brukarane blir best vareteken gjennom dei etablerte kanalane og ordningane, som rettleiing frå tilsette i arbeids- og velferdsforvaltninga, NAV Serviceklager, klage- og ankebehandlninga i Arbeids- og velferdsetaten og Trygderetten, Helseilsynets tilsynsmyndigheit for dei sosiale tenesene i arbeids- og velferdsforvaltninga og Sivilombodet si rolle som ombod på velferdsområdet.

Sjå nærmare omtale av NOU-en i del II, programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken.

Med dette ser departementet oppfølginga av oppmodingsvedtaket som avslutta.

Endringar i arbeidsmiljølova, tilfeldig uttrekk av meddommarar frå kvar av dei særskilt arbeidslivskyndige utvala

Vedtak 1149, 8. juni 2021

«Stortinget ber regjeringa utrede mulige endringar i arbeidsmiljølova der dagens ordning med utnevning av særskilt arbeidslivskyndige meddommere i den enkelte sak etter forslag fra partene, erstattes med et tilfeldig uttrekk av meddommere fra hvert av de særskilt arbeidslivskyndige utvalgene.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Dokument 8:228 L (2020–2021), Innst. 586 L (2020–2021).

I oppfølginga av vedtaket har departementet innhenta innspel om korleis meddommarordninga i arbeidsmiljølova fungerer frå hovudorganisasjonane i arbeidslivet, enkelte andre organisasjonar i arbeidslivet, Advokatforeininga, Regjeringsadvokaten, og frå Domstoladministrasjonen som igjen har innhenta synspunkt frå eit utval domstolar. Innspela peikar på at ordninga stort sett fungerer godt, og dekkjer eit reelt behov for ekspertise i denne type saker. Vidare peikar dei på at habilitetsreglane som gjeld for dommarar, sørger for at den enkelte meddommar ikkje har bindingar til nokon av partane i saka. Samla sett ser det ikkje ut til at spørsmål om inhabilitet hos meddommarar er noko stort problem i praksis, slik dagens reglar er. Departementet finn det derfor ikkje formålstenleg å foreslå endringar i gjeldande reglar.

Med dette ser departementet oppmodingsvedtaket som følgt opp.

Avkorting i uføretrygd for fosterforeldre

Vedtak 1200, 10. juni 2021

«Stortinget ber regjeringa snarest fremme forslag om at uføre fosterforeldre ikkje får avkorting i sin uføretrygd som følge av fosterhjemsoppdraget.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 133 L (2020–2021), Innst. 625 L (2020–2021), Lovvedtak 173-174 (2020–2021).

Fosterheimsutvalet (NOU 2018: 18) anbefalte å gjere den skattepliktige delen av fosterheimsgodtgjeringa om til ein skattefri og ikkje pensjonsgivande stønad. Med ei slik løysing ville godtgjeringa ikkje gitt avkorting i trygdeytningar. I Prop. 1 S for 2024 varsla regjeringa at ho ville komme tilbake til Stortinget etter å ha tatt stilling til korleis godtgjeringa bør bli utforma. Regjeringa la våren 2024 fram ei melding om fosterheimsomsorga (Meld. 29 (2023–2024)), og Barne- og familiedepartementet har hatt eit forslag om lovregulering av økonomiske rammevilkår for fosterforeldre på høyring. Det nemnde forslaget frå Fosterheimsutvalet om godtgjeringa er ikkje følgt opp. Regjeringa vil arbeide vidare med saka i lys av dette og komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Evaluering av brillestøtteordninga

Vedtak 1342, 18. juni 2021

«Stortinget ber regjeringa om å foreta en evalueringen av brillestøtteordningen for å se om endringene som ble foretatt, har hatt utilsiktede konsekvenser. Evalueringen skal også se på om de forskjellige støtteordningene er godt nok kjent for de som er i målgruppen. Evalueringen skal også se på om støtteordningene er riktig innrettet sånn at de som faktisk har behov, reelt sett får det.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Meld. St. 2 (2020–2021), Innst. 600 S (2020–2021).

På oppdrag frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet har Oslo Economics gjennomført ei kartlegging og evaluering av ordningane med brillestøtte til barn. Evalueringa inkluderer den nye ordninga med briller til barn som blei innført i august 2022. Sjå nærmare omtale i del II, punkt 6.8.4 Hjelpemiddel. Med dette ser departementet oppmodingsvedtaket som følgt opp.

Stortingssesjon (2019–2020)

Juridisk og økonomisk medansvar for transportkjøparar/transporttingarar

Vedtak 626, 28. mai 2020

«Stortinget ber regjeringen utrede innføring av et objektivt juridisk og økonomisk medansvar for transportkjøpere/transportbestillere og komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Det objektive ansvaret må inkludere medansvaret for at lønns- og arbeidsvilkårene i sektoren er oppfylt. Utredningen må videre inneholde en vurdering av behovet for et register med virksomheter som oppfyller kravene til å drive med transporttjenester etter modell av for eksempel Renholdsregisteret. Utredningen må også vurdere en avgrensning av oppdragsgivere som skal omfattes av medansvaret.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 60 L (2019–2020), Innst. 293 L (2019–2020), Lovvedtak 105 (2019–2020).

Regjeringa vil, som ledd i arbeidet med å styrke allmenngjeringsordninga, innhente ei evaluering av den solidaransvarordninga og sjå tilplikta for hovedleverandørar og profesjonelle bestillarar som allereie er nedfelle i allmenngjeringslovgivninga, og vil etter dette vurdere endringer i regelverket. Statens vegvesen og Arbeidstilsynet har, som ei oppfølging av regjeringa sin handlingsplan mot sosial dumping i transportsektoren, fått i oppdrag å klargjere det medansvaret for transportkjøparar mv. som i dag følger av forskrift om arbeidstid for sjåførar.

Det er etablert to registreringsordningar for gods- og persontransport på veg. Krav om løyve og registrering i løyveregister gjeld for store delar av gods- og persontransportnæringa i Noreg og andre EØS-land. Høyring av forslag om å innføre slike krav også for nasjonal transport med varebil med totalvekt mellom 2500 og 3500 kg blei avslutta 1. september. Vidare har Noreg, med verknad frå 3. november 2023, slutta seg til den felles registreringsordninga til EU for internasjonal gods- og persontransport som inneber utsending av sjåførar. Dette inneber at bl.a. kabotasjetransport skal meldast til Arbeidstilsynet på førehand. I tillegg vil forslag om innføring av HMS-kort for varebiltransport blir sendt på høyring i løpet av kort tid. Etter regjeringa sitt syn vil dette gi ytterlegare oversikt og effektivisering av tilsynsarbeidet i denne delen av sektoren.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Rettshevdinga til å stanse køyretøy

Vedtak 627, 28. mai 2020

«Stortinget ber regjeringen utarbeide og legge fram for Stortinget forslag om at Statens Vegvesen skal gis håndhevingsrett til å stanse kjøretøyer etter vedtak fra Arbeidstilsynet.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 60 L (2019–2020), Innst. 293 L (2019–2020), Lovvedtak 105 (2019–2020).

Regjeringa varsla i oktober 2022 i handlingsplanen mot sosial dumping i transportsektoren at vi vil legge fram forslag om å gi Statens vegvesen myndigheit til å reagere mot køyring i strid med stansingsvedtak som Arbeidstilsynet har fastsett. Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Samferdselsdepartementet har bedd Arbeidstilsynet og Statens vegvesen greie ut og utarbeide utkast til høyringsnotat med forslag til nødvendige regelverksendringar for å innføre ein heimel for Statens vegvesen til å hindre vidare køyring i strid med slike stansingsvedtak. Utgreiinga skal også skisere moglege løysingar til korleis ei slik ordning kan gjennomførast i praksis, på ein måte som tek vare på rettstryggleiken i transportføretaka og utan at ordninga blir unødvendig ressurskrevjande.

Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eit seinare tidspunkt.

Stortingssesjon (2017–2018)

Særaldersgrenser for tilsette i staten

Vedtak nr. 42, 4. desember 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere, i samråd med partene i arbeidslivet, om dagens system med særaldersgrenser for ansatte i staten og statlige virksomheter bør endres, i tråd med utviklingen i samfunns- og yrkesliv.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Meld. St. 1 (2017–2018), Innst. 2 S (2017–2018).

Regjeringa og partane i offentleg sektor blei i juni 2022 einige om ein prosessavtale for det vidare arbeidet med særaldersgrensene for å følge opp pensjonsavtalens punkt om at regelverket for personar med særaldersgrenser som er født i 1963 eller seinare må tilpassas påslagsmodellen. Det følger av pensjonsavtalen frå 3. mars 2018 at arbeidet med særaldersgrensene har to ulike prosessar; først ein prosess om pensjonsreglar og deretter ein prosess om framtidige

aldersgrenser. Partane i offentlig sektor blei 25. august 2023 einige om nye pensjonsreglar for personar som har særaldersgrenser som er fødd frå og med 1963. Dei nye reglane inneber at personar med særaldersgrenser får eit særalderspåslag til livsvarig pensjon som kommer på toppen av ordinær pensjon. Avtalen inneber vidare at tidlegpensjonsordninga avviklast frå og med 1965-kullet for dei som har aldersgrense 65 år, samt at moglegheita til å ta ut pensjon før aldersgrensa fasast ut for dei som har aldersgrense 60 og 63 år. Dei nye reglane inneber også at særaldersgrensene og utbetalingsperioden for tidlegpensjon blir flytta oppover i takt med auken av aldersgrensene i folketrygda. 28. juni sendte departementet på høyring forslag om nye pensjonsregler for personar med særaldersgrenser som følger opp avtalen frå august 2023.

Med ei einigheit om pensjonsreglane er partane innforstått med at det no blir sett i gang eit arbeid for å vurdere det framtidige omfanget av særaldersgrenser. Arbeidet har som siktemål at offentlig sektor i større grad får nyttiggjort den kompetansen personar som i dag har særaldersgrenser har. Regjeringa vil komme tilbake til Stortinget på eigna tidspunkt og på eigna måte med resultatet av dette arbeidet.

Overgangsordning for fosterforeldre

Vedtak nr. 321, 15. desember 2017

«Stortinget ber regjeringa komme tilbake til Stortinget på egnet måte, med en ytterligere vurdering av Stortingets anmodningsvedtak 11. mai 2017. Stortinget fastslår at regjeringa i sitt forslag etablerer en overgangsordning for fosterforeldre som mottar dagpenger eller AAP. Stortinget merker seg videre at det ikke er gjennomførbart å utvide ordningen ytterligere innen 1. januar 2018, også fordi det ikke er utredet hvordan ytterligere regelverksendringer knyttet til inntektsbegrepet og dets betydning for avkorting kan utformes.»

Vedtaket blei gjort ved behandling av Prop. 1 S (2017–2018), Innst. 15 S (2017–2018).

Regjeringa viser til at frå 1. januar 2018 skal arbeidsavklaringspengar og dagpenger ikkje bli avkorta ved oppdrag som fosterforeldre. Innstillinga frå Fosterheimsutvalet (NOU 2018: 18) blei avgitt 18. desember 2018. Utvalet anbefalte å gjere den skattepliktige delen av fosterheimsgodtgjeringa om til ein skattefri og ikkje pensjonsgjevande stønad. Med ei slik løysing ville godtgjeringa ikkje gitt avkorting i trygdeytningar. Regjeringa la våren 2024 fram ei melding om fosterheimsomsorga (Meld. 29 (2023–2024)), og Barne- og familiedepartementet har hatt eit forslag om lovregulering av økonomiske rammevilkår for fosterforeldre på høyring. Det nemnde forslaget frå Fosterheimsutvalet om godtgjeringa er ikkje følgt opp. Regjeringa vil arbeide vidare med saka i lys av dette og komme tilbake til Stortinget på eigna måte. Sjå også omtale av vedtak 1200, 10. juni 2021.

5 Oversiktstabellar

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på kapittel

Forslag til statsbudsjett for 2025 under programområde 09 Arbeid og sosiale formål, 29 Sosiale formål, folketrygda og 33 Arbeidsliv, folketrygda.

Utgifter fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
Administrasjon					
600	Arbeids- og inkluderings- departementet	284 376	281 755	300 898	6,8
601	Utgreiingsverksemd, forskning m.m.	417 553	494 135	475 529	-3,8
	<i>Sum kategori 09.00</i>	<i>701 929</i>	<i>775 890</i>	<i>776 427</i>	<i>0,1</i>
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken					
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferds- forvaltninga	227 891	429 079	444 900	3,7
605	Arbeids- og velferdsetaten	13 920 302	14 214 940	15 132 870	6,5
606	Trygderetten	114 155	120 530	120 760	0,2
	<i>Sum kategori 09.10</i>	<i>14 262 348</i>	<i>14 764 549</i>	<i>15 698 530</i>	<i>6,3</i>
Tiltak for betra levkår m.m.					
621	Tilskot til sosiale tenester og sosial inkludering	370 851	402 410	420 880	4,6
	<i>Sum kategori 09.20</i>	<i>370 851</i>	<i>402 410</i>	<i>420 880</i>	<i>4,6</i>
Arbeidsmarknad					
634	Arbeidsmarknadstiltak	9 812 137	10 682 625	11 618 590	8,8
635	Ventelønn	1 774	1 400	100	-92,9
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>9 813 911</i>	<i>10 684 025</i>	<i>11 618 690</i>	<i>8,7</i>
Arbeidsmiljø og sikkerheit					
640	Arbeidstilsynet	864 426	878 310	920 780	4,8
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	166 740	173 450	180 040	3,8
646	Pionerdykkarar i Nordsjøen	3 065	1 325	1 250	-5,7
648	Arbeidsretten, Riksmeklaren m.m.	30 197	29 445	30 200	2,6
	<i>Sum kategori 09.40</i>	<i>1 064 428</i>	<i>1 082 530</i>	<i>1 132 270</i>	<i>4,6</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
Pensjonar m.m. under Statens pensjonskasse					
611	Pensjonar frå statskassa	17 467	17 800	18 800	5,6
612	Tilskot til Statens pensjonskasse	7 745 508	10 320 000	13 016 700	26,1
613	Arbeidsgivaravgift til folketrygda	1 000	1 000	1 000	0,0
2470	Statens pensjonskasse	159 778	197 327	158 960	-19,4
	<i>Sum kategori 09.50</i>	<i>7 923 753</i>	<i>10 536 127</i>	<i>13 195 460</i>	<i>25,2</i>
Kontantytningar					
660	Krigspensjon	113 781	100 000	84 000	-16,0
664	Pensjonsordninga for arbeidstakarar til sjøs	24 000	21 000	18 400	-12,4
665	Pensjonstrygda for fiskarar	4 500		4 400	100,0
666	Avtalefesta pensjon (AFP)	3 695 388	3 990 000	4 340 000	8,8
667	Supplerande stønad	477 518	576 000	680 000	18,1
	<i>Sum kategori 09.60</i>	<i>4 315 187</i>	<i>4 687 000</i>	<i>5 126 800</i>	<i>9,4</i>
Integrering og mangfald					
670	Integrerings- og mangfalds- direktoratet	367 764	377 140	422 400	12,0
671	Busetting av flyktingar og tiltak for innvandrarar	19 838 061	26 017 994	25 697 045	-1,2
672	Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for vaksne innvandrarar	2 293 349	2 395 146	2 185 205	-8,8
	<i>Sum kategori 09.70</i>	<i>22 499 174</i>	<i>28 790 280</i>	<i>28 304 650</i>	<i>-1,7</i>
	<i>Sum programområde 09</i>	<i>60 951 581</i>	<i>71 722 811</i>	<i>76 273 707</i>	<i>6,3</i>
Einslige forsørgarar					
2620	Stønad til einsleg mor eller far	1 688 193	1 685 000	1 750 000	3,9
	<i>Sum kategori 29.20</i>	<i>1 688 193</i>	<i>1 685 000</i>	<i>1 750 000</i>	<i>3,9</i>
Inntektssikring ved sjukdom, arbeidsavklaring og uførleik					
2650	Sjukepengar	62 062 231	62 237 500	71 297 500	14,6
2651	Arbeidsavklaringspengar	41 102 463	44 843 200	50 789 000	13,3
2655	Uførleik	117 840 316	126 105 000	132 715 500	5,2
	<i>Sum kategori 29.50</i>	<i>221 005 010</i>	<i>233 185 700</i>	<i>254 802 000</i>	<i>9,3</i>
Kompensasjon for meirutgifter ved nedsatt funksjonsevne m.m.					
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpe- middel m.m.	12 666 271	13 104 950	14 992 705	14,4
	<i>Sum kategori 29.60</i>	<i>12 666 271</i>	<i>13 104 950</i>	<i>14 992 705</i>	<i>14,4</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
	Alderdom				
2670	Alderdom	296 880 953	316 740 000	335 593 000	6,0
	<i>Sum kategori 29.70</i>	<i>296 880 953</i>	<i>316 740 000</i>	<i>335 593 000</i>	<i>6,0</i>
	Forsørgertap m.m.				
2680	Etterlatne	2 127 010	3 328 600	3 392 700	1,9
2686	Stønad ved gravferd	291 938	315 000	325 000	3,2
	<i>Sum kategori 29.80</i>	<i>2 418 948</i>	<i>3 643 600</i>	<i>3 717 700</i>	<i>2,0</i>
	<i>Sum programområde 29</i>	<i>534 659 375</i>	<i>568 359 250</i>	<i>610 855 405</i>	<i>7,5</i>
	Arbeidsliv				
2541	Dagpenger	10 281 803	12 818 000	14 315 000	11,7
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.m.	792 082	865 000	980 000	13,3
	<i>Sum kategori 33.30</i>	<i>11 073 885</i>	<i>13 683 000</i>	<i>15 295 000</i>	<i>11,8</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>11 073 885</i>	<i>13 683 000</i>	<i>15 295 000</i>	<i>11,8</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>606 684 841</i>	<i>653 765 061</i>	<i>702 424 112</i>	<i>7,4</i>

Inntekter fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
	Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken				
3605	Arbeids- og velferdsetaten	43 919	36 524	37 912	3,8
	<i>Sum kategori 09.10</i>	<i>43 919</i>	<i>36 524</i>	<i>37 912</i>	<i>3,8</i>
	Arbeidsmarknad				
3634	Arbeidsmarknadstiltak	6 588	5 000	5 000	0,0
3635	Ventelønn m.m.	1 947	1 400	100	-92,9
	<i>Sum kategori 09.30</i>	<i>8 535</i>	<i>6 400</i>	<i>5 100</i>	<i>-20,3</i>
	Arbeidsmiljø og sikkerheit				
3640	Arbeidstilsynet	125 839	89 196	91 194	2,2
	<i>Sum kategori 09.40</i>	<i>125 839</i>	<i>89 196</i>	<i>91 194</i>	<i>2,2</i>
	Pensjonar m.m. under Statens pensjonskasse				
5470	Statens pensjonskasse	55 000	55 000	55 000	0,0
	<i>Sum kategori 09.50</i>	<i>55 000</i>	<i>55 000</i>	<i>55 000</i>	<i>0,0</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
Integrering og mangfold					
3671	Busetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	17 300	12 779	13 265	3,8
3672	Opplæring i norsk og samfunns-kunnskap for voksne innvandrere	52 233	40 261	68 726	70,7
	<i>Sum kategori 09.70</i>	<i>69 533</i>	<i>53 040</i>	<i>81 991</i>	<i>54,6</i>
	<i>Sum programområde 09</i>	<i>302 826</i>	<i>240 160</i>	<i>271 197</i>	<i>12,9</i>
Diverse inntekter					
5701	Diverse inntekter	2 246 992	2 297 334	2 397 569	4,4
	<i>Sum kategori 29.90</i>	<i>2 246 992</i>	<i>2 297 334</i>	<i>2 397 569</i>	<i>4,4</i>
	<i>Sum programområde 29</i>	<i>2 246 992</i>	<i>2 297 334</i>	<i>2 397 569</i>	<i>4,4</i>
Arbeidsliv					
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs	196 031	225 000	230 000	2,2
5705	Refusjon av dagpenger	496 232	168 300	72 700	-56,8
	<i>Sum kategori 33.30</i>	<i>692 263</i>	<i>393 300</i>	<i>302 700</i>	<i>-23,0</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>692 263</i>	<i>393 300</i>	<i>302 700</i>	<i>-23,0</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>3 242 081</i>	<i>2 930 794</i>	<i>2 971 466</i>	<i>1,4</i>

5.2 Bruk av stikkordet «kan overførast»

Under Arbeids- og inkluderingsdepartementet blir stikkordet «kan overførast» foreslått knytt til desse postane utanom postgruppe 30-49

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Nemning	Overført til 2024	Forslag 2025
601	21	Spesielle driftsutgifter	24 339	96 045
601	22	Kunnskapsutvikling i IA-avtalen m.m.	23 339	29 165
601	71	Tilskot til bransjeprogram under IA-avtalen m.m.		71 850
601	74	Tilskot til Noregs forskingsråd		172 300
604	21	Spesielle driftsutgifter	31 504	148 685
605	22	Forskings- og utgreiingsaktivitetar	10 281	71 710
621	63	Sosiale tenester og tiltak for vanskelegstilte	38 682	184 605
621	70	Frivillig arbeid	4 639	112 345
634	21	Forsøk med tilrettelagd vidaregåande opplæring	8 000	51 900
634	76	Tiltak for arbeidssøkarar	158 441	8 384 615
634	77	Varig tilrettelagd arbeid	47 400	2 222 085
634	79	Funksjonsassistanse i arbeidslivet	7 394	142 005
646	72	Tilskot	101	1 250
648	21	Spesielle driftsutgifter		590
670	21	Spesielle driftsutgifter		30 000
671	60	Integreringstilskot		22 865 771
672	21	Spesielle driftsutgifter	39 753	88 920
2650	76	Tilskot til ekspertbistand og kompetansetiltak for sjukmelde		97 500

Del II
Budsjettforslag

6 Arbeids- og inkluderingsdepartementets budsjettforslag for 2025

Desse måla er fastsette for ansvarsområdet til Arbeids- og inkluderingsdepartementet:

1. Ein velfungerande arbeidsmarknad med god utnytting av arbeidskrafta
2. Eit sikkert og seriøst arbeidsliv
3. Redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet
4. God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden
5. God integrering av innvandrarakar i arbeid og samfunn
6. Inntektssikringsordningar som gir økonomisk tryggleik og samtidig stimulerer til arbeid
7. Gode og føreseielege pensjonar for dagens og framtidige generasjonar
8. Inkludering i samfunnet og gode levekår for dei mest vanskelegstilte

Høg sysselsetting er avgjerande for å sikre eit berekraftig velferdssamfunn. Ein stor arbeidsstyrke med relevant kompetanse er den viktigaste ressursen vi har, og han må forvaltast godt. Faste heile stillingar skal vere hovudregelen i norsk arbeidsliv. Det gir god utnytting av arbeidskrafta og gjer arbeidslivet meir trygt og føreseieleg for den enkelte. Samtidig er det viktig å legge til rette for fleksibilitet i arbeidslivet og gi tilpassingar til dei som treng det, bl.a. gjennom deltidstillingar for personar med nedsett arbeidsevne.

Eit sikkert og seriøst arbeidsliv med arbeidsplassar der gode arbeidsforhold er varetatt, kan bidra til auka inkludering og redusert sjukefråvær og motverke for tidleg fråfall frå arbeidslivet. Høgt sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet har betydelege konsekvensar både for den enkelte og for samfunnet. God oppfølging av sjukmelde, særleg ved lengre sjukefråvær, er også viktig for å motverke varig fråfall frå arbeidslivet og fleire på uføretrygd.

I Meld. St. 31 (2023–2024) *Perspektivmeldingen 2024* og Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* har regjeringa sett eit mål om at sysselsettingandelen skal vere på 82 pst. av befolkninga i aldersgruppa 20–64 år innan 2030. Innan 2035 skal sysselsettinga auke til 83 pst. for same aldersgruppe. For å nå målet vil regjeringa

føre ein aktiv politikk for å få fleire i arbeid og færre på trygd.

Mange av dei som står utanfor arbeidslivet, har behov for samordna bistand og oppfølging frå arbeids- og velferdsforvaltninga og helsetenestene og treng tilgang til eit tilpassa opplæringstilbod for å skaffe seg den kompetansen som arbeidsmarknaden etterspør. Hjelpemiddel frå folketrygda, saman med andre tilretteleggingsfunksjonar i skole, arbeidsliv og daglegliv, skal bidra til at personar med nedsett funksjonsevne kan delta i arbeidsliv og samfunn på lik linje med andre. Arbeidsmarknadstiltak skal styrke moglegheitene for at fleire kjem i jobb.

Mange innvandrarakar har ikkje tilstrekkelege norskferdigheiter til å kunne delta i arbeid, utdanning og samfunnet elles. God integrering, bl.a. gjennom eit målretta og fleksibelt opplæringstilbod, og at nykomne flyktingar blir busette i kommunar med relevante tilbod om kvalifisering, utdanning og arbeid, vil bidra til at fleire innvandrarakar får stabil tilknytning til arbeidslivet.

Inntektssikringsordningar gir økonomisk tryggleik til personar som midlertidig eller varig ikkje kan delta i arbeidslivet, og bidrar til utjamning av inntekt og levekår. Denne tryggleiken legg til rette for at personar kan delta i samfunnet sjølv om dei ikkje er i stand til å delta i arbeidslivet. Inntektssikringsordningane, og særleg dagpengeordninga, dempar dei konjunkturelle svingingane i økonomien ved at dei som blir arbeidsledige eller midlertidig står utanfor arbeidslivet, held ved lag mykje av kjøpekrafta si gjennom auka statlege overføringar. Tilsvarende blir dei statlege overføringane reduserte når fleire kjem i arbeid. Dette blir gjerne omtalt som automatiske stabilisatorar i den økonomiske politikken. Samtidig må ordningane støtte opp om arbeidslinja ved at det skal lønne seg å jobbe. Det er avgjerande for høg sysselsetting. Inntektssikring gjennom folketrygda er også viktig for evna og viljen til å ta risiko og støttar opp om omstillingsevna i arbeidslivet.

Pensjonsreforma skal bidra til at dagens og framtidige generasjonar får gode og føreseielege

pensjonar. Etter kvart som andelen eldre i befolkninga aukar, blir yrkesaktiviteten blant eldre stadig viktigare. Fleksibilitet og betre insentiv i pensjonssystemet skal stimulere eldre til å stå lenger i arbeid og gjer at vi kan forvente eit auka arbeidstilbod frå eldre arbeidstakarar i tida framover.

Trass i universelle velferdsordningar og ein godt utbygd velferdsstat kan enkeltpersonar og familiar oppleve fattigdom og låginntekt. Det største skiljet i levekår går mellom dei som er i arbeid, og dei som står utanfor. Å delta i arbeidslivet er viktig for sosial tilhøyrse og fellesskap i tillegg til at det gir den enkelte eit sjølvstendig økonomisk livsgrunnlag. Det sosiale sikkerhetsnettet skal bidra til at alle kan delta på ulike samfunnsarenaer, og motverke at personar fell utanfor sosiale fellesskap på grunn av låg inntekt og dårlege levekår.

6.1 Ein velfungerande arbeidsmarknad med god utnytting av arbeidskrafta

Høg yrkesdeltaking og ein velfungerande arbeidsmarknad er ein føresetnad for høg verdiskaping og for å sikre eit berekraftig velferdssamfunn. For at vi skal kunne løyse oppgåvene som ligg framfor oss og trygge velferda, er det avgjerande at flest mogleg deltar i arbeidslivet.

Med Meld. St. 33 (2023–2024) forsterkar regjeringa arbeidslinja og ønsker å føre ein meir aktiv politikk for å få fleire i arbeid og færre på trygd. Arbeidsmarknadspolitikken skal gi høg deltaking i arbeidslivet og legge til rette for at verksemdar får tak i den arbeidskrafta dei treng. Han skal mot-

verke uønskt avgang frå arbeidslivet og støtte opp om at folk blir verande i jobb. Regjeringa vil mobilisere, motivere og kvalifisere fleire av dei som i dag står utan arbeid og styrke moglegheitene deira til å komme i jobb. Det er også viktig å redusere hinder og barrierar for arbeidsgivarar som treng folk til verksemda og støtte opp om moglegheitene deira til å inkludere og kvalifisere personar med den arbeidsevna dei har. I Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* gjer regjeringa greie for korleis arbeidsmarknadspolitikken skal rettes inn for få fleire i jobb og færre på trygd. Dei mest sentrale innsatsområda er omtala i boks 6.1.

Omtalen av dette målet må også sjåast i samanheng med punkt 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden.

6.1.1 Formidling og arbeidsmarknadstiltak

Ein velfungerande arbeidsmarknad krev at arbeidsgivarar som har behov for arbeidskraft, og arbeidssøkarar som har relevant kompetanse raskt kan finne kvarandre. Det føreset informasjon om både jobb-moglegheiter og aktuelle søkarar og effektive møteplassar. Arbeids- og velferdsetaten har ei viktig rolle i å gi mest mogleg fullstendig informasjon om stillingsmarknaden. Etaten har også ei viktig rolle i å tilby individuelt tilpassa formidlingsbistand til dei som ikkje kjem i jobb på eiga hand, og rekrutteringsbistand til arbeidsgivarar som ønsker å tilsette personar med bistandsbehov.

Rekruttering og formidling av arbeidskraft frå og til EØS-området skjer bl.a. gjennom samarbeidet mellom arbeidsmarknadsmyndigheitene i

Boks 6.1 Sentrale innsatsområde i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje – flere i jobb og færre på trygd*

For å få fleire i arbeid inviterer regjeringa Stortinget til ein kraftfull arbeidsmarknadspolitisk innsats. Regjeringa løftar særleg frem følgande innsatsområde:

- Trappe opp og forbetre bruken av arbeidsmarknadstiltak for å få fleire i arbeid og færre på trygd. Regjeringa vil bl.a. legge til rette for betre fleksibilitet i opplæringsstiltaket og etablere nye forsøk med lønnsstilskot.
- Forsterke og vidareutvikle innsatsen overfor unge og støtte opp under ungdomsgarantien. Regjeringa vil bl.a. etablere forsøk med arbeidsretta ungdomsprogram med rett til ei

ny ungdomsyting, der nedsett helsetilstand ikkje er eit inngangsvilkår. Inntektsikringsordninga føreset at arbeidsretta aktivitet blir gjennomført.

- Satse på auka kompetanse og meir stabil tilknytning til arbeidslivet.
- Samarbeide om meir koordinerte tenester frå arbeidsmarknads-, utdannings- og helsesektoren.
- Legge til rette for ein tillits- og kunnskapsbasert gjennomføring av arbeidsmarknadspolitikken.

EØS-landa og Sveits i EURES-nettverket (European Employment Services), sjå også punkt 6.1.4 Arbeidsinnvandring.

Arbeidsmarknadstiltaka er sentrale for å få fleire i arbeid. Tiltaka skal betre arbeidsevna til den enkelte og styrke moglegheitene i arbeidsmarknaden for personar som står utanfor. Tiltaka skal også senke terskelen for å komme inn i arbeidslivet og støtte opp om arbeidsgivarane si evne til å inkludere fleire i verksemda. Målet er å forhindre at personar fell ut av arbeidslivet og blir ståande varig utanfor.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til arbeidsmarknadstiltak, inkludert personellressursar, med 468 mill. kroner i 2025. Det vil kunne bidra til at fleire som står utanfor får tilbod om kvalifisering og bistand til å komme i jobb. Auken i løyvinga er første skritt i å følge opp politikken som er varsla i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*.

Arbeids- og velferdsetaten skal nytte tiltaksløyvinga best mogleg ut frå situasjonen i arbeidsmarknaden og behovet til den enkelte. Personar med nedsett arbeidsevne utgjør ei stor gruppe som potensielt kan komme i arbeid, men mange treng arbeidsretta bistand for å komme dit. Om lag åtte av ti deltakarar i arbeidsmarknadstiltak i 2023 hadde nedsett arbeidsevne.

Nokre grupper kan vere særleg utsette i arbeidsmarknaden, som unge, langtidsledige, og innvandrarakar frå land utanfor EØS-området. Den sistnemnde gruppa inkluderer også fordrivne frå Ukraina. Det er særleg viktig å tidleg fange opp unge som står i fare for å falle ut av arbeidslivet, slik at dei får nødvendig bistand til å fullføre utdanning og komme i arbeid.

Ungdomsgarantien skal sikre at unge får tett oppfølging frå Arbeids- og velferdsetaten heilt til dei kjem i arbeid. Garantien inneber ei forplikning overfor unge, og skal redusere passive periodar utanfor arbeid og utdanning. Han gir også moglegheit for eit tettare samarbeid med utdanningsmyndigheitene og helsetenesta. Målet er varig tilknytning til arbeidslivet og nedgang i andelen som får helserelaterte ytingar. Regjeringa vil vidareutvikle og styrke innsatsen overfor unge, bl.a. ved å sette i gang forsøk med arbeidsretta ungdomsprogram, utvikle betre lågterskeltilbod og etablere forsøk med langvarig lønnstilskot. For nærmare omtale sjå punkt 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden. Sjå også programkategori 09.30 Arbeidsmarknad for nærmare omtale av arbeidsmarknadstiltaka.

6.1.2 Motverke langtidsarbeidsløyse

Å stå lenge utanfor arbeidslivet kan redusere sannsynet for å komme tilbake i jobb. Motivasjonen for å søke jobb kan svekkast i tillegg til at den enkelte ikkje held ved like ferdigheiter og går glipp av kompetansehevinga som skjer gjennom arbeid.

Talet på dei som har vore samanhengande heilt ledige i seks månader eller meir har vore høgare i første halvår 2024 samanlikna med same periode i 2023. Mange langtidsledige har behov for ekstra innsats i form av oppfølging frå NAV-kontoret og deltaking i arbeidsmarknadstiltak for å komme tilbake i arbeid. Det er viktig at desse blir sikra nødvendig arbeidsretta bistand. Frischsenteret og Proba Samfunnsanalyse gjennomførte ei evaluering av den forsterka innsatsen for langtidsledige som blei innført i 2017. Studien viste at innsatsen i lita grad endra oppfølginga av dei med kort tid igjen av dagpengane, og det var heller ikkje mogleg å finne at innsatsen hadde auka sjansane deira for å komme i arbeid.¹

6.1.3 Dagpengeordninga

Dagpengeregelverket skal saman med permitteringsordninga støtte opp under arbeidslinja og omstillingar.

Dagpengeordninga skal sikre delvis kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt ved arbeidsløyse i ein avgrensa periode. Dagpengane blir berekna på grunnlag av tidlegare arbeidsinntekt. Det gir insentiv til å opparbeide seg rettar til dagpengar gjennom arbeid. Samtidig er ordninga utforma med sikte på å motivere til aktiv jobbsøking, bl.a. gjennom aktivitetskrav, mobilitetskrav og sanksjonar. Det skal bidra til rask overgang til arbeid og til god tilgang på arbeidskraft til verksemdar som treng det. Derfor må dagpengemottakarar vere villige til å flytte for å få arbeid eller til å skifte yrke. Mobilitetskrava i regelverket understrekar at dei som får dagpengar, skal vere reelle arbeidssøkarar.

Sjå programkategori 33.30 Arbeidsliv for nærmare omtale av dagpengeordninga og permitteringsregelverket.

¹ Berg, H., Markussen, S., Røed, K., Vestøl, G.M. og Zhang, T. 2024 *Evaluering av satsingen på forsterket oppfølging av langtidsledige høsten 2017*. Oslo 2024. Arbeidsnotat. Tilgjengelig på NAV.no

6.1.4 Arbeidsinnvandring

Når etterspørselen etter arbeidskraft ikkje kan dekkast innanlands, kan arbeidsgivarar rekruttere frå utlandet. Noreg har sida 1954 vore ein del av ein felles nordisk arbeidsmarknad, og med EØS-avtalen og EFTA-konvensjonen er Noreg ein del av den felles europeiske arbeidsmarknaden. I tillegg er det mogleg å rekruttere arbeidskraft frå land utanfor EØS-området.

Arbeids- og velferdsetaten samarbeider med andre arbeidsmarknadsmyndigheiter i EØS-landa og Sveits gjennom EURES-nettverket (European Employment Services) for å hjelpe arbeidsgivarar som har behov for å rekruttere arbeidskraft frå EØS-området, eller hjelpe personar som ønsker å søke jobb i andre EØS-land. EURES-samarbeidet blir vidareført i Det europeiske arbeidsmarknadsbyrået (European Labour Authority, ELA).

Rekruttering av arbeidskraft frå land utanfor EØS omfattar i hovudsak faglærte arbeidstakarar, utsende tenesteytarar og sesongarbeidarar. Desse må ha opphaldsløyve for å kunne arbeide i Noreg. Faglærte må oppfylle ei rekke vilkår for å få eit slikt løyve. For å sikre rask rekruttering av fagkompetanse kan Utlendingsdirektoratet (UDI) innvilge opphaldsløyve etter ein forenkla prosedyre, utan krav til vurdering av om stillinga kan fyllast av arbeidskraft i Noreg eller frå EØS. Ein kvote for faglærte blei innført i 2002 og har fungert som eit tak for kor mange løyve som kan innvilgast årleg etter ein forenkla prosedyre. Faglærtekvoten blei auka frå 5 000 til 6 000 løyve i 2022 på grunn av auka rekruttering frå tredjeland, bl.a. som følge av at britiske borgarar no er omfatta av tredjelandsregelverket. Søknader om opphaldsløyve på grunn av arbeid er prioriterte i saksbehandlinga hos UDI.

Ein stor andel av arbeidsinnvandrane har integreringsutfordringar. Dei manglar norskerdigheiter, deltar lite i frivillig arbeid og politikk og opplever lite tilhøyrse. Sjå omtale under punkt 6.5.2 Innvandrarakjem i jobb og får ei stabil tilknytning til arbeidslivet.

6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv

Den norske arbeidslivsmodellen bygger på høg organisasjonsgrad for arbeidstakarar og arbeidsgivarar, partssamarbeid, medverknad og medråderett på arbeidsplassane. Regjeringa vil jobbe i nært samarbeid med partane for å sikre eit seriøst og organisert arbeidsliv med høg grad av tariffdekning.

Arbeidsforholda i Noreg er i hovudsak bra, men på fleire område er det framleis utfordringar. Det

seriøse arbeidslivet blir bl.a. utfordra av låg organisasjonsgrad, useriøse aktørar, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet i delar av fleire utsette bransjar. Regjeringa har i Hurdalsplattforma vist til behovet for å styrke rettane til arbeidstakarane bl.a. gjennom å sikre faste, heile stillingar med norske lønns- og arbeidsvilkår og at hovudregelen er fast tilsetning direkte i den verksemda der arbeidet blir utført. Innsatsen for eit seriøst arbeidsliv er også styrkt bl.a. gjennom oppfølginga av handlingsplanen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet og handlingsplanen mot sosial dumping i transportsektoren, som begge blei lagde fram i oktober 2022.

Eit sikkert og seriøst arbeidsliv er viktig for å verne arbeidstakarar mot helseskade og utnytting. Tydelege rammevilkår for arbeidslivet, med vekt på sikre og seriøse arbeidsforhold, vil også legge forholda betre til rette for dei seriøse verksemdene. Dei enkelte verksemdene må vareta ansvaret sitt for seriøse arbeidsforhold og førebyggjande arbeidsmiljøarbeid på dei lokale arbeidsplassane, og myndigheitene vil legge til rette gjennom nødvendige regelverksendringar, tilsyn og rettleiing.

Arbeidsplassar der gode arbeidsforhold er varetatt, vil i tillegg bidra til auka inkludering og redusert sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet. Ei satsing på førebyggjande arbeidsmiljøarbeid har derfor vore ein viktig del av IA-avtalen, jf. nærmare omtale under punkt 6.3 Redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet.

Regjeringa styrker ytterlegare innsatsen retta mot utsette bransjar, useriøsitet, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet gjennom ei satsing på 18 mill. kroner til Arbeidstilsynet og 2 mill. kroner i auka tilskot til Fair Play Bygg Norge.

For ein nærmare omtale av sentrale utviklingstrekk på området viser vi til del I, punkt 3.4 Arbeidsmiljøtilstanden og punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarknaden.

6.2.1 Trygge rammer og eit organisert arbeidsliv

Tilknytingsformer

Regjeringa legg vekt på at heile og faste stillingar direkte i den verksemda der arbeidet blir utført skal vere hovudregelen i norsk arbeidsliv. Faste tilsetningar og eit organisert arbeidsliv er viktige element i den norske arbeidslivsmodellen.

Regjeringa har sett i gang, og gjennomført, ei rekke tiltak som på ulike måtar styrker hovudregelen om faste og direkte tilsetningar i arbeidslivet. Arbeidsmiljølova er blitt forsterka og fornya for å møte nye utviklingstrekk i arbeidslivet som kan

føre med seg endringar i måten verksemdene vel å organisere arbeid og knyte til seg arbeidskraft på. Med verknad frå 2024 er arbeidstakaromgrepet i lova gjort tydelegare, slik at grensa mot sjølvstendige oppdragstakarar blir klarare. Ansvar for enkelte arbeidsgivarfunksjonar er no gjort gjeldande for alle føretak som er ein del av eit konsern. Dette gir arbeidstakarane fleire rettar og betre vern ved omstruktureringar av verksemda. Reglane om samarbeid i verksemdene og medverknad for arbeidstakarar er blitt styrkte gjennom krav om at fleire verksemdar må ha verneombod og arbeidsmiljøutval. Det generelle høvet til midlertidig tilsetning i arbeidsmiljølova § 14-9 andre ledd bokstav f er fjerna, og retten for fagforeiningar til å gå til søksmål ved ulovleg innleige er innført igjen.

Faste og direkte tilsetningar i verksemdene legg til rette for tryggleik for arbeidstakarane og investeringar i kompetansen til dei tilsette. Omfattande bruk av innleige frå bemanningsføretak kan fortrengje faste stillingar. Denne tilknytingsforma inneber eit trepartsforhold mellom eit bemanningsføretak som formell arbeidsgivar, den enkelte arbeidstakaren og innleigeverksemda der arbeidet blir utført, mens sentrale reguleringar av norsk arbeidsliv gjennom lovgiving og tariffavtalar bygger på eit topartsforhold mellom ein arbeidstakar og ein arbeidsgivar. Dette gjeld bl.a. reglane om stillingsvern, verneteneste i verksemdene og systemet med tillitsvalde som representantar for arbeidstakarane. Etter vedtak i Stortinget blei arbeidsmiljølova endra med verknad frå 1. april 2023. Høvet til innleige frå bemanningsføretak «når arbeidet er av midlertidig karakter», er oppheva. I forskrift er det fastsett forbod mot innleige frå bemanningsføretak til bygningsarbeid på byggeplassar i Oslo, Akershus, Østfold, Buskerud og Vestfold. Tal frå Statistisk sentralbyrå viser at det etter regelendringane har vore ein auke i talet på personar som har gått frå jobb i bemanningsføretak til faste stillingar i verksemdar innan byggenæringa. EFTA sitt overvakingsorgan, ESA, har opna sak mot Noreg om endringane i regelverket for ut- og innleige av arbeidskraft frå bemanningsføretak. Det er også blitt tatt ut sivile søksmål mot staten. I ei av desse sakene har den norske domstolen lagt fram spørsmål til EFTA-domstolen. Desse rettslege prosessane er foreløpig ikkje avslutta.

Ved innføringa av det nye regelverket blei det gjort enkelte unntak. Dette gjeld bl.a. eit avgrensa unntak for innleige av helsepersonell, grunnleggjande i ansvaret staten og kommunane har for å sikre lov- pålagde plikter om forsvarleg drift av tenestene. Regjeringa vil følge opp vedtak i Stortinget om å greie ut fjerning av dette unntaket, utan å svekke

evna og høvet til å redusere ventetider og oppretthalde ei forsvarleg helseteneste. Også innan helse- og omsorgstenestene er målet å legge til rette for mest mogleg bruk av faste og direkte tilsetningar. Departementet følger opp saka i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, og har innleidd dialog med partane i arbeidslivet for å hente inn deira vurderingar.

Ved innføringa av nye reglar for innleige blei det gitt eit unntak for innleige av rådgivarar og konsulentar med spesialkompetanse. Med verknad frå 1. januar 2024 er det etablert ei godkjenningsordning for bemanningsføretak som Arbeidstilsynet har ansvar for å forvalte og handheve. Desse endringane har ført til eit behov for å avklare situasjonen for aksjeselskap som leverer tenester der eigaren er einaste tilsette. Slike selskap er ikkje omfatta av arbeidsmiljølova, og derfor heller ikkje av innleigereglane eller av godkjenningsordninga. Stortinget har bede regjeringa vurdere eit avgrensa unntak frå arbeidsmiljølova, slik at IT-rådgivarar og konsulentar med spesialkompetanse som er organiserte i eige aksjeselskap, framleis skal kunne levere arbeid og oppdrag. Departementet følger opp dette med å utgreie eit slikt avgrensa unntak.

Innstrammainga av innleigereglane kunne få uføresette følger for avløyssarordninga i landbruket, og på dette området blei ikraftsettinga av nye reglar utsett. Departementet har i samarbeid med Landbruks- og matdepartementet greidd ut tiltak for å vareta omsynet til vidareføring av ei velfungerande avløyssarordning. Eit forslag er no sendt på høyring.

Stortinget har bede regjeringa om å vurdere om verksemdar i arrangementsbransjen har behov for eit unntak som gjeld tidsavgrensa innleige. Foreløpig er ikraftsettinga av nye reglar utsett når det gjeld innleige til kortvarige arrangement. Det trengst meir kunnskap om situasjonen før ein vurderer kva reguleringar som bør gjerast gjeldande. Etter dialog med partane i arbeidslivet har departementet sett i gang eit eksternt FoU-opppdrag for å kartlegge bemanningsløyssingar og oppgåveorganisering ved ulike former for arrangement.

For å belyse konsekvensar av eit nytt regelverk om innleige frå bemanningsføretak har departementet sett i gang ei følgeevaluering. Ein første delrapport blir lagd fram mot slutten av 2024. Evalueringa varer ut 2026. Dei siste åra er det gjennomført fleire FoU-prosjekt for å auke kunnskapen om bruken av andre tilknytingsformer enn fast tilsetning. Dette arbeidet blir vidareført. Departementet samarbeider med partane i arbeidslivet om gjennomføringa av desse tiltaka. For nærmare omtale av utfordringane knytte til

ulike tilknytingsformer viser vi til del I, punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarknaden.

Endringar i arbeidsmiljølova og statstilsettelova for å sikre arbeidstakarar tydelegare og meir føreseielege arbeidsvilkår

Regjeringa er opptatt av å styrke rettane til arbeidstakarane gjennom å fremme tydelegare og meir føreseielege arbeidsvilkår som gir tryggare rammer for arbeidstakarane. Dette er særleg viktig i lys av utviklinga den seinare tida av «ikkje-standard» eller atypiske tilsettingsformer og den uvissa slike tilsettingsformer fører til for arbeidstakarane.

På bakgrunn av forslag frå regjeringa har Stortinget vedtatt endringar i arbeidsmiljølova for å gjennomføre EU-direktivet om tydelege og føreseielege arbeidsvilkår (direktiv (EU) 2019/1152 – arbeidsvilkårskravdirektivet), jf. Prop. 130 L (2022–2023) og Innst. 60 L (2023–2024). Lovendringane tok til å gjelde frå 1. juli 2024.

Endringane som er vedtatt, inneber bl.a. fleire og styrkte krav i arbeidsmiljølova til informasjon i den skriftlege arbeidsavtalen og kortare fristar for å utarbeide avtale og ta inn endringar. I samheng med dette er det også lovfesta reglar om presumisjon for fast tilsetjing og stillingsomfang dersom det manglar informasjon om dette i arbeidsavtalen.

Vidare er det innført ei føresegn i arbeidsmiljølova om rett for deltidstilsette og midlertidig tilsette til å få skriftleg og grunngitt svar frå arbeidsgivaren dersom dei ber om tryggare arbeidsvilkår. Det er også fastsett at prøvetida ved midlertidig tilsetjing ikkje kan overstige halvparten av tilsetjingstida. Det kan heller ikkje avtalast ny prøvetid dersom arbeidstakaren skal halde fram i den same stillinga eller i ei stilling som er vesentleg likearta.

Heiltid/deltid

Faste og heile stillingar skal vere hovudregelen i norsk arbeidsliv. Heiltid er viktig både i eit likestillingsperspektiv og i eit samfunnsøkonomisk perspektiv, for å utnytte arbeidskraftpotensialet best mogleg, og det er viktig for den enkelte arbeidstakaren.

Manglande heiltidskultur er slik regjeringa ser det, framleis eit stort problem i delar av både offentleg og privat sektor. Særleg rammar det kvinner. Heiltid er også viktig for kvaliteten og kontinuiteten i arbeidet og vil kunne påverke arbeidsmiljøet for dei tilsette og rekrutteringa til viktige stillingar bl.a. i helse- og omsorgssektoren. Regjeringa vil saman med partane i arbeidslivet jobbe aktivt for å

bygge heiltidskultur i alle delar av arbeidslivet og har styrkt retten til heiltid i arbeidsmiljølova. Det finst likevel arbeidstakarar som av ulike årsaker har behov for å arbeide deltid gjennom heile eller delar av arbeidslivet sitt. Det er derfor viktig at dei som har behov for å arbeide deltid kan det. Endringane i arbeidsmiljølova er ikkje eit forbod om å arbeide eller tilsette på deltid, men ei bevisstgjerung av arbeidsgivarar ved at behovet for deltidstilsetjing skal dokumenterast.

Det trengst meir kunnskap som kan bidra til å redusere bruken av deltid og til å auke heiltidsandelen. For å endre nåverande praksis bør kunnskapen omfatte konkrete forsøk som verksemdene sjølve ønsker, og som partane har trua på at vil verke. Heiltidspotten er ei treårig satsing for perioden 2023–2025. 17 verksemdar innanfor både privat og offentleg sektor har fått midlar til å gjennomføre forsøk for å redusere bruken av deltid og auke bruken av heiltid.

Organisert arbeidsliv

Høg organisasjonsgrad og sterke fagorganisasjonar er kjernen i den norske arbeidslivsmodellen. Organisasjonsgrada for arbeidstakarar i Noreg har endra seg lite dei siste 15 åra. Ho ligg på om lag 50 pst. samla. Det er høgt i internasjonal samheng, men likevel lågast i Norden. Organisasjonsgrada er størst i offentleg sektor, med om lag 80 pst., og under 40 pst. i privat sektor. Samtidig er det utviklingstrekk som kan gjere det utfordrande å halde ved lag og å styrke organisasjonsgradene i arbeidslivet.

Andelen lønntakarar som jobbar i ei verksemd som er medlem av ei arbeidsgivarforeining, har auka dei siste ti åra. Med utgangspunkt i registertal og opplysningar om AFP-tilknytning blir det anslått at om lag 47 pst. av lønntakarane i privat sektor er tilsette i ei verksemd med tariffavtale, mens andre berekningar ligg noko høgare.² I offentleg sektor har alle verksemdar tariffavtale. Dersom det blir ei negativ utvikling i organisasjonsgrada og tariffavtaledekninga for utsette næringar, kan det auke risikoen for eit meir todelt arbeidsliv.

Regjeringa vil føre ein politikk som stimulerer til auka organisasjonsgrad blant både arbeidstakarar og arbeidsgivarar. Bl.a. vil det bidra til å styrke betydninga til organisasjonane at verksemdar som er bundne av ein landsomfattande tariffavtale med

² Nergaard, K. (2022): Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2020 og 2021. Fafo-notat 2024:05: Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2022.

ei fagforeining med innstillingsrett, kan inngå avtalar om bl.a. arbeidstidsordningar og bruk av innleige. Regjeringa vil i samarbeid med organisasjonane i arbeidslivet jobbe for å auke informasjonen om rolla til fagforeiningane og trepartssamarbeidet. Hausten 2022 og 2023 blei det arrangert eit seminar om korleis organisasjonsgradene i arbeidslivet kan styrkast, og arbeidet blir følgt opp med eit nytt seminar hausten 2024. Det blir også gjennomført forskingsprosjekt for å få oppdatert kunnskap om det organiserte arbeidslivet.

6.2.2 Førebyggjande arbeidsmiljøarbeid

Eit arbeidsmiljø som førebygger skade og sjukdom og fremmar jobbmotivasjon og trivsel, er avgjerande både for at den enkelte skal ha eit godt liv, og for at arbeidslivet skal vere produktivt og inkluderande.

Dei fleste i Noreg har gode og forsvarlege arbeidsforhold, men i fleire yrke og næringar er det framleis utfordringar. Det er også godt dokumentert at det er årsakssamanhengar mellom arbeidsmiljøeksponeringar og redusert helse, redusert jobbengasjement og sjukefråvær hos arbeidstakarar. Arbeidsplassar der gode arbeidsforhold er varetatt, vil bl.a. kunne bidra til betre arbeidshelse, høgare sikkerheit for arbeidstakarane, betre inkludering og redusert sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet.

Nasjonale overvaksingsdata og forskning viser at det framleis finst eit betydeleg potensial for å redusere førekomsten av helsebelastningar blant yrkesbefolkninga gjennom å sette i verk tiltak på arbeidsplassen. Sjå nærmare om utfordringsbildet i del I, punkt 3.4 Arbeidsmiljøtilstanden.

Verksemdene er ansvarlege for at arbeidsmiljøet er fullt forsvarleg, og for at førebyggjande arbeidsmiljøarbeid blir gjennomført. For å redusere negative arbeidsmiljøforhold og utvikle trygge og helsefremmande arbeidsplassar må verksemdene kartlegge risikoar og sette i verk tiltak ut frå risikoforholda. Det førebyggjande arbeidsmiljøarbeidet må vidare gjennomførast med omfattande arbeidstakarmedverknad og inngå i drifta til verksemda.

Myndighetene legg til rette gjennom å gi rammer i lovverk og sørge for at det blir drive eit kunnskapsbasert arbeid med tilsyn og rettleiing, og dessutan at det kontinuerleg blir bygd opp ny kunnskap. Regjeringa vektlegg samarbeid med partane i arbeidslivet som ein vesentleg suksessfaktor.

Det førebyggjande arbeidsmiljøarbeidet er heilt sentralt i innsatsen for å redusere sjukefråvær og førebygge fråfall frå arbeidslivet og er der-

for eit av innsatsområda i Intensjonsavtalen for et meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen) 2019–2024. Gjennom eit av verkemidla i IA-avtalen, Arbeidsmiljøopplæringsprogrammet, bidrar Arbeidstilsynet, STAMI, Arbeids- og velferdsetaten og Havindustritilsynet til å utvikle kunnskap, kompetanse og verktøy om førebyggjande arbeidsmiljøarbeid til verksemdene. Det er også etablert bransjeprogram i sju bransjar som hovudorganisasjonane i arbeidslivet leier. Regjeringa forhandlar hausten 2024 med partane i arbeidslivet for å få på plass ein ny IA-avtale frå januar 2025. Sjå nærmare omtale av IA-avtalen under punkt 6.3 Redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet.

6.2.3 Seriose og anstendige arbeidsvilkår, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet

Trygge arbeidstakarar i heile og faste stillingar gir det beste vernet mot sosial dumping og useriøse arbeidsforhold, bl.a. ved at terskelen for å ta opp problem på arbeidsplassen blir lågare. Etter forslag frå regjeringa er det innført regelverksendringar som styrker rettane til arbeidstakarane og legg til rette for å auke bruken av faste tilsettingar. Det organiserte arbeidslivet utgjer førstelinjeforsvaret for å sikre seriøse og anstendige arbeidsvilkår for alle. Regjeringa har dobla skattefrådraget for fagforeiningskontingent og arbeider saman med partane i arbeidslivet om tiltak for meir organisering og utbreiing av tariffavtalar.

Å handheve regelverket er viktig for å unngå at verksemdar forsøker å organisere seg bort frå arbeidsgivaransvaret, eller at seriøse verksemdar taper oppdrag og kundar til useriøse aktørar. Arbeidstilsynet har viktige oppgåver når det gjeld å førebygge og avdekke sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, og regjeringa held fram med å styrke Arbeidstilsynet slik at dei kan vere meir synlege og tydeleg til stades i arbeidslivet. Når det blir avdekt alvorlege brot på reglane i arbeidslivet, skal Arbeidstilsynet gi strenge reaksjonar som bidrar til auka etterleving frå verksemdene. Frå 1. juli 2024 blei det lovfesta ei høgare øvre grense for lovbrotsgebyr i arbeidsmiljølova. Den øvre grensa blei auka frå 15 G til 50 G, og i særskilde høve har etaten moglegheit til å ilegga eit gebyr på fire pst. av verksemda si omsetning.

Det er viktig at handhevingsheimlane til Arbeidstilsynet er tenlege og tilstrekkelege. Som grunnlag for ei vidare styrking av Arbeidstilsynet har regjeringa sendt på høyring eit lovforslag som vil styrke Arbeidstilsynets tilgang til informasjon og sanksjonsheimlane deira, spesielt i dei mest utfor-

drande sakane mot dei mest useriøse aktørane. I høyringa foreslår regjeringa bl.a. at Arbeidstilsynet i visse tilfelle skal kunne innhente opplysningar frå andre verksemdar enn den dei fører tilsyn med, og at det skal vere mogleg for Arbeidstilsynet å ilegge lovbrotsgebyr dersom verksemda ikkje gir tilsynsmyndigheita tilgang til lokala sine. Av andre forslag i høyringa kan det trekkast fram at politiet skal få ei uttrykkeleg bistandsplikt, noko som vil bety at politiet får eit sikkert heimelsgrunnlag for å gi bistand til tilsynsmyndigheita ved handheving av for eksempel eit stansingsvedtak.

Arbeidstilsynet skal vidareføre den styrkte tilsynsoppfølginga av dei nye reglane om bl.a. innleige av arbeidskraft og godkjenningsordninga for bemanningsføretak.

Som innkjøpar har det offentlege eit særleg ansvar for å sikre seriøse og anstendige lønns- og arbeidsvilkår hos leverandørane sine. Regjeringa følger opp gjennom nye tiltak i Noregsmodellen. Regjeringa aukar også tilskotet til Fair Play Bygg Norge.

Sosial dumping og useriøse forhold i arbeidslivet inneber bl.a. brot på føresegnar i arbeidsmiljølova om arbeidskontraktar, arbeidstid, overtid m.m. og brot på allmenngjeringsforskrifter. Det kan også innebere manglar ved opplæring, sikkerheitstiltak og innkvartering som arbeidsgivaren har ansvar for. Arbeidslivskriminalitet er karakterisert ved at det skjer systematiske brot på lover og reglar som gjeld ei rekke ulike område, gjerne utførte organisert, på måtar som utnyttar arbeidstakarar eller verkar konkurransevridande for verksemdene og undergrev samfunnsstrukturen.

Utanlandske arbeidstakarar, med avgrensa språkkunnskapar og manglande kunnskap om rettar og plikter i det norske arbeidslivet, er særleg utsette for å få dårlege lønns- og arbeidsvilkår, og dei kan også oppleve å bli utnytta av useriøse og kriminelle verksemdar og aktørar til svart og ulovleg arbeid. Ikkje minst gjeld dette nykomne og dei som har kortare opphaldstid i landet. Regjeringa vil styrke bistanden til arbeidstakarar som blir utnytta, og til offer for tvangsarbeid eller menneskehandel.

For å førebygge sosial dumping og at arbeidstakarar blir utnytta, er det viktig å sette alle som utfører arbeid i Noreg i stand til å vareta rettane sine og oppfylle pliktene sine. Gjennom Service-sentera for utanlandske arbeidstakarar (SUA), samarbeider Arbeidstilsynet, Skatteetaten, politiet og Utlendingsdirektoratet om å gi informasjon og rettleiing om norsk arbeidsliv til utanlandske arbeidstakarar og arbeidsgivarane deira. Etatane arbeider med å styrke og vidareutvikle desse servicesentera.

Regjeringa la hausten 2022 fram ein handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet med ei rekke tiltak for å fremje eit organisert arbeidsliv, hindre at arbeidstakarar blir utnytta, mobilisere forbrukar- og innkjøpsmakt og styrke det tverretatlege samarbeidet om kontroll og oppfølging. Dei fleste tiltaka i handlingsplanen er under gjennomføring. Innsatsen må også sjåast i samanheng med oppfølging av tiltaka i Meld. St. 15 (2023–2024) om økonomisk kriminalitet. Regjeringa utarbeider årlege rapportar om korleis tiltaka i handlingsplanen blir følgde opp, og drøftar utfordringar og vidare innsats med partane i arbeidslivet.

Regjeringa foreslår å styrke Arbeidstilsynet med 18 mill. kroner i 2024 for å bidra til at tilsynet kan auke kapasiteten til å følge opp og motverke utfordringane, først og fremst gjennom tilsyn og ved å vere til stades på arbeidsplassane der utfordringane er størst.

Tverretatleg samarbeid

Det krevst samordna innsats frå ei rekke offentlege myndigheiter for å førebygge og få bukt med arbeidslivskriminalitet.

Det er organisert eit tverretatleg samarbeid mellom Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferds-etaten, Skatteetaten og politiet. Det tverretatlege samarbeidet har som mål å førebygge og motverka arbeidslivskriminalitet og er organisert på nasjonalt og lokalt nivå. Det er etablert a-krimsen-ter i Oslo, Tønsberg, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim, Bodø og Alta. Utover dei samlokaliserte a-krimsen-ter har etatane også etablert lokale a-krimssamarbeid i Møre og Romsdal, Innlandet, Romerike, Follo og Østfold.

Regjeringa er opptatt av at det tverretatlege a-krimssamarbeidet blir vidareutvikla, at det blir tilpassa utviklinga i samfunnet, og at dei ulike verke-midla, kompetansane og ressursane til etatane blir brukt best mogleg mot felles mål. Dei fire samarbeidande etatane er einige om at dei får betre resultat i arbeidet mot arbeidslivskriminalitet saman enn om dei jobba kvar for seg. Dei har også sett i verk fleire tiltak for å vidareutvikle samarbeidet.

Etatane har fått felles oppdrag frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Finansdepartementet og Justisdepartementet. I tillegg til å vurdere aktuelle moment frå evalueringa som KPMG gjennomførde har etatane blitt bedne om også å vurdere andre tiltak som kan bidra til å vidareutvikle samarbeidet for å førebygge og motverke arbeidslivskriminalitet, med mål om ein meir effektiv, kunnskapsstyrt og risikostyrt felles innsats.

I utviklingsarbeidet er det framheva kor mykje samarbeidet betyr. Samtidig finst det nokre utfordringar, og etatane jobbar allereie med fleire konkrete tiltak for å møte desse. Det er bl.a. utarbeidd felles styringsdokument for heile landet som skal definere tydelegare kva som skal vere fokusområda og dei prioriterte oppgåvene for a-krimsentra. Målet er at a-kriminnsatsen skal bli meir felles og slagkraftig. Andre tiltak er å vidareutvikle den felles årsrapporteringa av etatssamarbeidet, å revidere styringsmodellen for a-krimisamarbeidet og å avklare roller og ansvar i samarbeidet. Vidare har etatane betra resultatane sine når det gjeld å ta frå dei useriøse aktørane utbytte frå kriminelle handlingar.

Det blir gitt tilbakemelding om utviklingsarbeidet i samanheng med årsrapporteringa og i eigne leveransar frå etatane på bestilling frå departementa. Stortingsvedtaka i samanheng med eit representantforslag om å styrke a-krimsentra (jf. Dokument 8:198 S (2022–2023)) og Innst. 388 S (2022–2023) blir følgde opp av departementa dette gjeld, i dialog med etatane som medverkar i det tverretatlege samarbeidet.

Dei tre ansvarlege departementa jobbar tett saman på departementsnivå for å sikre at arbeidet med vidareutviklinga er breitt forankra og beveger seg i felles, ønskt retning.

Treparts bransjeprogram

I samsvar med målet til regjeringa om eit forsterka trepartssamarbeid i arbeidslivet kan treparts bransjeprogram vere ei eigna arbeidsform for at arbeidsgivarar, arbeidstakarar og myndigheter i fellesskap kan ta fatt i utfordringar i enkelte utsette bransjar. Det er i dag bransjeprogram i reinhalds-, transport-, utelivs- og bilbransjen. Arbeidstilsynet har leiar- og sekretariatsfunksjonen i bransjeprogramma i tillegg til å vere den sentrale representanten for myndighetene i samarbeidet med partane. Ein evalueringsrapport har vist at bransjeprogramma blir opplevde som ein verdifull arena for samarbeid mellom partane og tilsynsmyndighetene. Evalueringa er bl.a. følgd opp med tydeleggjering av mandat og tiltaksplanar for dei enkelte bransjeprogramma.

Allmenngjering av tariffavtalar

Allmenngjering av tariffavtalar er eit viktig verkemiddel for å sikre utanlandske arbeidstakarar lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med dei vilkåra norske arbeidstakarar har, og for å hindre konkurransevriding til ulempe for den norske arbeidsmarknaden. Tariffnemnda, som er eit uav-

hengig forvaltningsorgan, fastset allmenngjeringsforskrifter. Etter krav frå arbeidstakar- eller arbeidsgivarorganisasjonar som er part i avtalen og har innstillingsrett etter arbeidstvistlova, kan Tariffnemnda fastsette at lønns- og arbeidsvilkåra som følger av ein tariffavtale, heilt eller delvis skal gjelde for alle arbeidstakarar som utfører arbeid innanfor verkeområdet til tariffavtalen. I praksis betyr det at eit lønnsnivå framforhandla av tariffpartane blir minstelønn for ein bestemt bransje. Det er no allmenngjorde forskrifter i ni bransjar. Arbeidstilsynet fører tilsyn med etterlevinga av forskriftene.

I Handlingsplanen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet følger regjeringa opp sentrale målsettingar i Hurdalsplattforma. For eksempel vil regjeringa betre allmenngjeringsordninga. Departementet gjennomførte våren 2023 tre innspelsmøte med partane i arbeidslivet for å drøfte korleis ordninga kan styrkast. Innspelsrundane stadfesta at partane i stor grad er einige om at hovudelementa i ordninga fungerer godt. Innspela til å forbetre ordninga blir no følgde opp i departementet.

Seriøsitet i anskaffingar

Noregsmodellen inneber ei styrking av nasjonale seriøsitetskrav for offentlege anskaffingar. Stortinget har vedtatt endringar i anskaffingslova, som inneber ei utviding av forskriftsheimlane for å kunne innføre nye tiltak mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping gjennom regelverket for offentlege anskaffingar. Det er også fastsett endringar bl.a. i forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlege kontraktar mv. og i byggherreforskrifta, som tok til å gjelde frå 1. januar 2024.

Noregsmodellen blir utarbeidd gradvis og vil nytte eit breitt spekter av verkemiddel. Eksempel på slike er regelverksendringar, meir rettleiing og utvikling av digitale hjelpemiddel. På oppdrag frå Nærings- og fiskeridepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet har Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ) utarbeidd ei rettleiing om beste praksis for kontraktsoppfølging, som er tilgjengeleg på nettstaden anskaffelser.no. Det blir arbeidd vidare med tiltak for å forenkle kontraktsoppfølginga, bl.a. med vekt på effektivisering gjennom digitalisering. Det blir no innhenta ei ekstern utgreiing av det rettslege rammeverket for dette. Utgreiinga skal ferdigstillast i oktober 2024.

Regjeringa har innført ei godkjenningssordning for bemanningsbransjen, som tok til å gjelde 1. januar 2024. Ordninga gjer det lettare for

offentlege innkjøparar, så vel som forbrukarar og private verksemdar, å finne fram til og nytte seriøse leverandørar.

FNs berekraftsmål

Den samla innsatsen for eit sikkert og seriøst arbeidsliv er viktig for å oppfylle FNs berekraftsmål, der mål 8 handlar om anstendig arbeid og økonomisk vekst. Delmål 8.8 omhandlar behovet for å verne om arbeidstakarrettar og fremme eit trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakarar, irekna arbeidsinnvandrarar, særleg kvinnelege arbeidsinnvandrarar, og dessutan arbeidstakarar i vanskelege arbeidsforhold. Rammevilkåra i norsk arbeidsliv sikrar den store majoriteten av arbeidstakarar i Noreg eit trygt og sikkert arbeidsmiljø i samsvar med delmål 8.8. Oppfølging av berekraftsmåla er nærmare omtalt i del III.

Den internasjonale arbeidstakarorganisasjonen (ILO) ILO er ein viktig internasjonal arena for å fremme grunnleggande rettar i arbeidslivet og treparts-samarbeidet.

ILO sitt styremøte avgjorde i november 2023 å sende eit fortolkings spørsmål til FN-domstolen i Haag (ICJ). Noreg haldt innlegg på styremøtet og støtta at spørsmålet blei oversendt ICJ for avklaring. ILO har bedd domstolen om ein rådgivande uttale. Spørsmålet som er sendt domstolen er om streikeretten er beskytta av ILO konvensjon 87 (1948). Noreg har i eit skriftleg innlegg til domstolen vore tydeleg på at retten til å streike er ein menneskerett som er beskytta av konvensjon 87 om foreiningsfridom og beskyttelse av organisasjonsretten. Dette er eit prinsipielt spørsmål som det har vore stor ueinigheit om i ILO over lang tid. Det er viktig å få ei rettsleg avklaring med bindande verknad. Noregs innspel er basert på regjeringas ønske om å vektlegge arbeidstakarrettigheter i arbeidet for å fremme menneskerettar internasjonalt. Det er også ei solidarisk handling med arbeidstakarar i alle verdas land.

ILO heldt i juni 2024 si årlege generalforsamling, Arbeidskonferansen 2024. Konferansen samlar regjeringar, arbeidsgivar- og arbeidstakarrepresentantar frå ILO sine 187 medlemsland for å behandle ulike tema i relasjon til det globale arbeidslivet. Generaldirektøren sin rapport til konferansen handla i år om «The new Social Contract». Det blei i år også halde ein særskild sesjon om forholda for arbeidadarar i dei okkuperte palestinske områda.

Konferansen innleia med ei drøfting av moglege nye instrument om beskyttelse mot biologiske

risikoforhold i arbeidslivet. Det var einigheit om behovet for å utarbeide ein internasjonal konvensjon supplert med ein rekommendasjon som kan bidra til å beskytte arbeidstakarar mot biologiske farar i arbeidsmiljøet. Konferansen diskuterte også korleis ILO og organisasjonens medlemmar kan fremme overhalding av ILOs 10 kjernekonvensjonar, med ei erkjenning av at behovet for grunnleggande globale rettar er større enn nokon gong. Ein komite hadde også ein generell diskusjon om behovet for anstendig arbeid i omsorgsøkonomien.

Gjennomføringskomiteen, som er ein fast komite under konferansen, har som hovudoppgåve å gå gjennom konkrete sakar i land som ofte og vedvarande bryt ILO sine viktigaste konvensjonar. Sakane er basert på rapporten som ILOs ekspertkomite utarbeidar på grunnlag av medlemslanda sine rapportar. Komiteen behandla 24 slike landsakar, og i år var det ein særskild behandling av manglande overhalding av arbeidstakarrettar i Belarus. Det blei i tillegg avgjort på konferansen å oppheva fire ILO-konvensjonar som reknast som utdatert/forelda.

Myndighetene og partane i arbeidslivet samarbeider om norsk oppfølging av ILO gjennom arbeidet i Den norske ILO-komiteen. Nordiske myndigheter samarbeider tett om arbeidet i ILO gjennom Nordisk ILO Samrådsgruppe.

European Labour Authority

ELA-forordninga³ blei vedtatt i EU 20. juni 2019 for å opprette ei europeisk arbeidsmarknadsmyndigheit, European Labour Authority (ELA). Forordninga blei tatt inn i EØS-avtalen 8. desember 2023. ELA har som formål å bidra til å sikre rettferdig arbeidsmobilitet og å hjelpe medlemsstatane og Kommisjonen med koordinering av trygdeordningar i den indre marknaden. Arbeids- og inkluderingsdepartementet hadde på høyring eit lovforslag om gjennomføring av ELA-forordninga i norsk rett med frist 1. juli 2024. Departementet tar sikte på å levere ein lov- og samtykkeproposisjon til Stortinget i løpet av hausten 2024.

Mandatet til ELA omfattar fleire EU-rettsakter som er tatt inn i EØS-avtalen og gjennomført i norsk rett. Det gjeld bl.a. utsending av arbeidstakarar i samanheng med tenesteyting, visse reglar innafor vegtransport, fri rørsle av arbeidskraft og trygdekoordineringsreglane.

³ Europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2019/1149 av 20. juni 2019 om innføring av ei europeisk arbeidsmarknadsstyresmakt, om endring av forordning (EF) nr. 883/2004, (EU) nr. 492/2011 og (EU) 2016/589 og om oppheving av avgjerd (EU) 2016/344.

Noreg (og dei andre EØS/EFTA-statane) har deltatt frå oppstarten som observatør i styret i ELA. Sidan forordninga no er tatt inn i EØS-avtalen, vil EØS/EFTA-statane også kunne delta fullt ut i det operative arbeidet til ELA, bl.a. gjennom ein eigen nasjonal kontaktperson («National Liaison Officer»), når Stortinget har gitt sitt samtykke.

Samarbeidet innafor ELA inngår som eit av tiltaka i Handlingsplanen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Full deltaking i aktivitetane til ELA vil kunne bidra til ein meir samordna og effektiv innsats mot grenseoverskridande arbeidslivskriminalitet. Noreg kan dessutan nyttiggjere seg felles kunnskap, betre informasjonsflyt og bistand ved tilsyn som blir gjennomførte saman med andre statar. Samtidig skal ELA bidra til meir effektiv og rettferdig arbeidsmobilitet i den indre marknaden, bl.a. gjennom EURES.

6.2.4 Vurdering av ei særskild kompensasjonsordning for «oljepionerane»

Regjeringa viser til Stortingets oppmodingsvedtak 843, 20. juni 2024:

«Stortinget ber regjeringen, i lys av kunnskapen fra NOU 2022: 19 Oljepionerene – en kompensasjonsordning, følge opp arbeidet med oljepionerene og komme raskt tilbake til Stortinget på egnet vis.»

«Oljepionerkommisjonen» blei oppnemnd 3. september 2021. Bakgrunn for saka om oljearbeidarane var at mange opplever å ikkje nå fram i dei etablerte yrkesskadeordningane, jf. førespurnader frå Arbeidsmiljøskaddes Landsforening til Stortingets arbeids- og sosialkomite. Kommisjonenens mandat innebar at kommisjonen skulle legge fagleg og dokumentert kunnskap til grunn for sine vurderingar, samt vurdere om etablering av ei særskild kompensasjonsordning for oljepionerane vil vere ei riktig og hensiktsmessig oppfølging av denne gruppa. Kommisjonenens rapport ble lagt fram i NOU 2022: 19 *Oljepionerene – en kompensasjonsordning* 15. desember 2022. Ein samla kommisjon meiner at ei eiga kompensasjonsordning vil vere ei riktig og hensiktsmessig ordning for oljepionerane. Samtidig er det ueinigheit om korleis målgruppa for ordninga bør avgrensast, både med omsyn til tidsperioden, relevante arbeidstakargrupper offshore og relevante helseskadar. Kommisjonen beskriv seks moglege modellar for ei kompensasjonsordning, men delar seg på tre ulike modellar med omsyn til anbefa-

ling. Det blir ikkje foreslått eit konkret nivå på kompensasjonen, med det er skissert ulike nivå som grunnlag for konsekvensberekningane i saka, frå 65 G til 70 000-250 000 kroner.

NOU 2022: 19 har vore sendt på ei brei høyring. *Arbeidstakarorganisasjonane og dei vedkommande interesseorganisasjonane* støtter etablering av ei særskild kompensasjonsordning. Ingen høyringsinstansar har gått imot etablering av ei ordning, men *fagmiljø* visar til at dette er eit politisk spørsmål og at det er prinsipielle utfordringar knytt til saka. Fagmiljøa peiker også på at det kan synes som at kommisjonenens vurderingar og forslag i mindre grad tek utgangspunkt i kunnskapsgrunnlaget i utredninga. Det vises blant anna til at det i liten grad kan sannsynleggjerast at risikoen for/kor alvorleg det er å pådra seg arbeidsrelatert sjukdom som følge av kjemiske eksponeringar generelt er vesentleg forskjellig mellom den målgruppa som er foreslått og andre arbeidstakargrupper, offshore og på land. I same periode var det ikkje berre utfordringar med det førebyggjande arbeidet offshore, men også onshore. Spørsmålet om ei eiga kompensasjonsordning for oljepionerar sett difor ei rekke krevjande og prinsipielle spørsmål på dagsorden: Det må leggast vekt på å grunngje sakleg kvifor eller på kva for måte denne gruppa eventuelt bør løftast fram og behandlast på ei anna måte enn andre, samanliknbare grupper. Dette kan vera tilsvarande yrkesgrupper i industrien på land eller andre yrkesgrupper som jobba offshore og som har blitt skada pga. arbeidsmiljøet. Arbeidstakarar offshore var også, som andre arbeidstakarar, yrkesskadedekka etter yrkesskadetrygdelova av 1958, frå 1971 avløyst av folketrygdlovas yrkesskadederegler. Frå 1990 var dei i tillegg omfatta av yrkesskedeforsikringslova. Ei kartlegging gjennomført av Oslo Economics for kommisjonen visar at andelen godkjente yrkesskadar og saker godkjent av forsikring for oljearbeidarar er på nivå med andre, tilsvarande yrkesgrupper.

Oljepionerane gjorde ein stor innsats og var avgjerande for etableringa av norsk oljeindustri. Det fortener dei anerkjenning for. Det er dokumentert i NOU 2022: 19 at det var eit utfordrande arbeidsmiljø og risiko for arbeidsrelaterte helseskadar dei første åra av norsk petroleumsvirksomd. Mange oljearbeidarar har fått helseskadar på grunn av arbeidet i pionertida. Regjeringa er opp-tatt av at alle skal få sikra den erstatninga dei har hatt krav på som følge av skade eller sjukdom påført som følge av forhold på arbeidsplassen. Folketrygda og yrkesskedeforsikringsordninga skal ivareta alle arbeidstakarar som får yrkesskadar likt,

uavhengig av yrke eller næring, nasjonalitet eller kjønn. Saker om yrkesskadar bør derfor, som eit utgangspunkt, handsamast likt og innafor det etablerte yrkesskadesystemet. Krav om yrkesskadeerstatning skal behandlast ut frå den kunnskapen man har i dag om samanheng mellom arbeidsmiljøforhold og helse. I høve der det finnes eit kunnskapsmessig grunnlag for at skadar og sjukdom skyldast arbeidet, må dette handsamast innafor den etablerte yrkesskadeordninga, på lik linje med andre yrkesskadesakar. Yrkesskadeordninga kan også gi gjenlevande ektefelle og barn rett til støtte.

Det går fram av Hurdalsplattforma at regjeringa vil forbetre reglane om yrkesskade og yrkesskade-forsikring. Yrkesskaderegelverket verkar i all hovudsak etter hensikta, men det blir samstundes arbeidd med å vidareutvikle dette regelverket i tråd med samfunnsutviklinga, slik at det verkar etter hensikta også framover. Som første del av arbeidet med å modernisere yrkesskaderegelverket, er det sendt på høyring ei fagleg oppdatering av Yrkessjukdomsutvalgets forslag til ny yrkessjukdomsliste i NOU 2008: 11. Ei oppdatert yrkessjukdomsliste kan vere eit av fleire målretta verkemiddel for å forbetre yrkesskaderegelverket. Dagens yrkessjukdomsliste stammar frå 1958 og er ikkje vesentleg revidert sidan. Forslaget bidrar til å sikre ei liste bestående av sjukdommar som det er eit kunnskapsmessig grunnlag for at kan skyldast arbeidet, og dermed for at dei godkjennast som yrkessjukdom. Forslaget opnar også for jamleg revisjon av ei ny liste og moglegheit for at ho supplerast med unntaksreglar for sjukdommar som ikkje er inkludert.

Regjeringa vil fortsette moderniseringa av yrkesskaderegelverket. I neste fase skal det undersøkast om arbeidsulykkeomgrepet bør endrast. At det har skjedd ei arbeidsulykke er eit nødvendig vilkår for å få godkjend ei yrkesskade. Dagens arbeidsulykkeomgrep inneber at enkelte ikkje får skade godkjend som yrkesskade fordi man i utgangspunktet har eit risikofylt arbeid kor skadar i større grad må forventast. Det kan opplevast som urimeleg dersom ibuande auka risiko på arbeidsplassen inneber at det er høgare terskel for å få skade godkjend som yrkesskade. Eit eventuelt endra arbeidsulykkeomgrep vil derfor kunne vere svært viktig for den enkelte, ikkje minst i yrke der arbeidskvardagen er risikofylt. Eit endra arbeidsulykkeomgrep skal likevel ikkje føre til vesentleg auke i samla volum av erstatningsutbetalingar.

Det er ytterlegare aspekt ved yrkesskadeordninga som inngår i regjeringas arbeid med å forbetre og forenkla yrkesskaderegelverket, basert på blant anna innspel frå partar og interesseorganisasjonar. Regjeringa vil komme tilbake til kor-

leis det vidare arbeidet vil skje, og måtar å involvera partar og organisasjonar på. I den forbindelse nemnes også oppmodingsvedtak nr. 911 (2020–2021) om nødvendige endringar i regelverket for yrkesskade, der regjeringa kommer tilbake til Stortinget på eit egna tidspunkt.

Regjeringa er opptatt av at tilsette i offshore-sektoren får den erstatning dei har krav på. Det kan vere krevjande for den enkelte å skaffa seg oversikt over forhold som ligg langt tilbake i tid, og å finne ut av kor man skal vende seg. Regjeringa vil derfor sikre at det raskt vil bli etablert bistand i yrkesskadesporet til tidlegare oljearbeidarar. Oljepionerar kan be Arbeids- og velferdsetaten om å gjera om vedtak om å ikkje godkjenne sjukdom som yrkessjukdom dersom ny forskning visar at avslaget var feil. Ny forskning kan også gi rett til ny behandling i forsikringsselskapa. Det kan vera krevjande for den enkelte å vite korleis ein skal gå fram dersom man ønsker ei ny vurdering av si sak. For å gjera det enklare for denne gruppa å komme i kontakt med Arbeids- og velferdsetaten, kan det for eksempel opprettast eit eige kontaktpunkt i etaten for å gi rask bistand. Regjeringa er innstilt på å gå i dialog med dei organisasjonane det gjeld for å vurdere eventuelt behov for rettleiing frå myndighetene til tidlegare oljearbeidarar når det gjeld å fremme krav om yrkesskadeerstatning.

Etter ei nærmare kartlegging av moglegheitene innafor det ordinære yrkesskadesystemet vil regjeringa komme tilbake til Stortinget med ei endeleg vurdering av om det bør etablerast ei eiga kompensasjonsordning for denne gruppa, og ev. korleis ho bør utformast.

6.3 Redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet

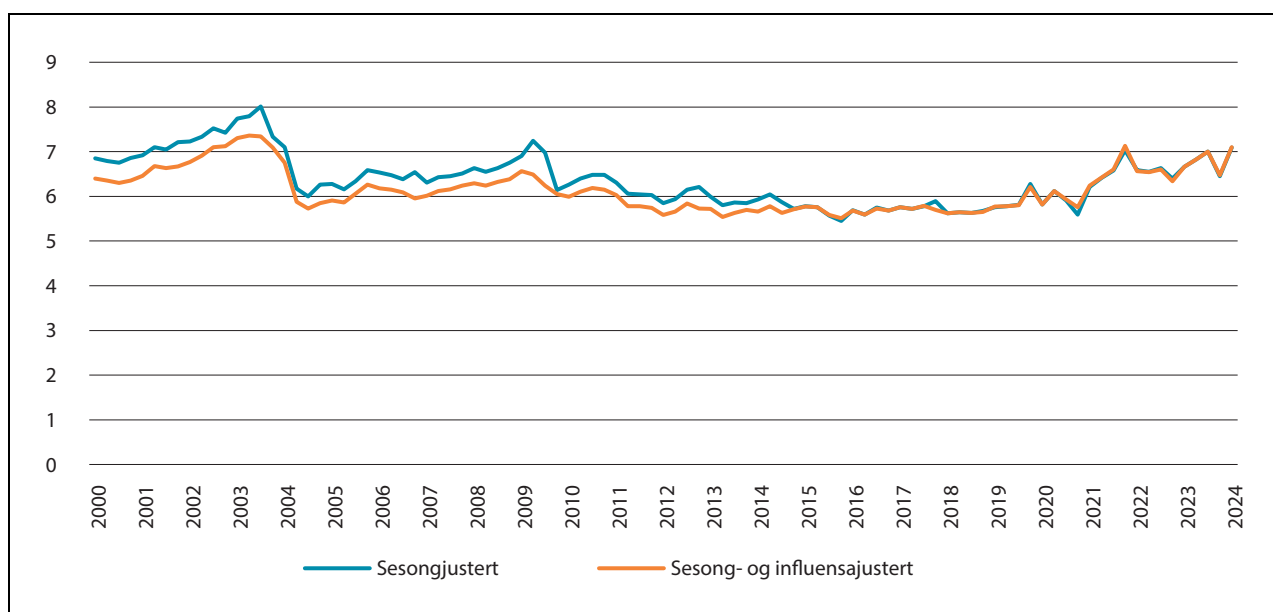
Høgt sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet har betydelege konsekvensar både for den enkelte og for samfunnet. Omtalen under punkt 6.3.1 Redusere sjukefråværet og 6.3.2 Intensjonsavtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen) beskriv innsats retta mot å redusere sjukefråvær og fråfall gjennom sjukdom og tidlegpensjonering. Førebyggjande arbeidsmiljøarbeid, måten pensjonssystemet er innretta på og innsatsen retta mot arbeidsledige er også viktige for dette målet, jf. omtale under punkt 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv, punkt 6.7 Gode og føreseielege pensjonar for dagens og framtidige generasjonar og punkt 6.1 Ein velfungerande arbeidsmarknad med god utnytting av arbeidskrafta.

Utviklinga i sjukefråvær og fråfall

Sjukefråværet i Noreg har over mange år vore høgt samanlikna med i andre land. Det auka ytterlegare i samanheng med koronapandemien, og i 2023 var sjukefråværet på om lag same nivå som året før. Utviklinga i sjukefråværet og mottak av sjukepengar har svært mykje å seie for talet på nye mottakarar av dei andre helserelevante ytingane. Når talet på dei som bruker opp sjukepengere rettane går ned, blir det også færre som går over til meir langvarige

helserelevante ytingar, jf. omtale i del I, punkt 3.6 Utviklinga i helserelevante ytingar.

Sjukefråværet justert for sesongvariasjonar var på 6,5 pst. i 1. kvartal og 7,1 pst. i 2. kvartal 2024, sjå figur 6.1. Sjukefråværet er dermed framleis på eit høgare nivå enn før pandemien, og det er så langt i år også høgare enn det gjennomsnittlege nivået i fjor. Det er særleg det legemelde sjukefråværet i diagnosegruppa «psykiske lidningar» som bidrar til auken. Sjå også del I, pkt. 3.6 Utviklinga i helserelevante ytingar for omtale av utviklinga i sjukefråværet etter pandemien.



Figur 6.1 Sjukefråværsprosenten. Sesongjustert og sesong- og influensajustert. 2. kvartal 2000–2. kvartal 2024

Kjelde: Statistisk sentralbyrå.

Det er til dels store forskjellar i sjukefråværet mellom ulike grupper. Kvinner har eit vedvarande høgare sjukefråvær enn menn. Det er også betydeleg forskjell mellom ulike næringer, der kvinne-dominerte yrke ofte har eit høgt sjukefråvær. Eldre har eit høgare sjukefråvær enn yngre, men i perioden frå 2. kvartal 2023 til 2. kvartal 2024 auka sjukefråværet mest blant dei i aldersgruppa 25–39 år. Dei vanlegaste årsakene til legemeldt sjukefråvær er muskel- og skjelettlidningar og psykiske lidningar. Over tid har det vore ein viss nedgang i muskel- og skjelettlidningar som andel av det totale sjukefråværet, og ein auke i andelen psykiske lidningar, særleg blant dei yngre.

Fråfall gjennom sjukdom kan resultere i mange år utanfor arbeidslivet. Det er særleg viktig å arbeide for å redusere langtidssjukefråværet, ikkje minst for å hindre varig fråfall frå arbeidslivet ved at personar endar opp med uføretrygd. Fråfall i ung alder gir atskilleg lågare inntekt gjen-

nom livsløpet for den enkelte og høgt samfunns-økonomisk tap fordi fleire år med forventta yrkesaktivitet går tapt. Dei som fell frå eit arbeidsforhold, er ei sårbar gruppe. Regjeringa legg stor vekt på målet om eit arbeidsliv der alle kan delta. Sjå nærmare omtale under punkt 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden.

Det vil bli ein større andel eldre i befolkninga i åra som kjem, og yrkesaktiviteten blant eldre blir derfor stadig viktigare. Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidd ein indikator for «forventta yrkesaktivitet etter 50 år». Indikatoren viser ein klar auke dei siste åra. I perioden før pensjonsreforma, frå 2001 til 2010, auka forventta yrkesaktivitet med 1,3 år. Frå 2010 til 2023 auka talet på forventta yrkesaktive år etter 50 år med ytterlegare 1,2 år. I 2023 kunne ein 50-åring forvente å ha 11,9 årsverk igjen i arbeidslivet. Ved berekning av indikatoren er det teke omsyn til stillingsandel, som bl.a. bidrar til at forventta yrkesaktivitet etter 50 år

målt i årsverk er vesentleg lågare for kvinner enn for menn. Indikatoren er vidare basert på sysselsetting for heile befolkninga over 50 år, inkludert dei som har slutta i arbeid før 50 år på grunn av arbeidsløyse eller dårleg helse. Hadde indikatoren tatt utgangspunkt berre i dei som framleis er yrkesaktive ved 50 år, ville tala vore høgare.

Faggruppa for IA-avtalen har etablert eit indikatorsett for fråfall frå aktive arbeidsforhold. Indikatorane måler fråfall etter langtidssjukefråvær (sjukefråvær utover ni månader) og fråfall ved tidlegpensjonering. Dei måler utviklinga på eit gitt tidspunkt og kan ikkje seie om fråfallet blir varig eller ei. Utviklinga i fråfall etter langtidssjukefråvær som andel av dei langtidssjukmelde har vist ein fallande trend sidan 2016, men med ein liten auke frå 2022 til 2023. Auken det siste året kjem av at talet på dei som har falle frå, har auka noko meir enn talet på langtidssjukmelde har. I perioden 2016–2023 har mellom 29 og 33 pst. av dei langtidssjukmelde falle frå eit aktivt arbeidsforhold seks månader seinare. Det utgjer mellom 15 000 og 18 000 personar årleg. Indikatoren for fråfall ved tidlegpensjonering som andel av tilsette i alderen 62–66 år har halde seg stabil på om lag 1 pst. i perioden 2016–2023. Mellom 11 og 14 pst. av dei tilsette i alderen 62–66 år har i denne perioden gått frå eit aktivt arbeidsforhold til pensjon. Det utgjer mellom 23 000 og 26 000 personar årleg.

For å redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet er det nødvendig å ta i bruk ulike verkemiddel. Eit effektivt og tenleg system for oppfølging av sjukmelde er viktig. Systemet for oppfølging av sjukmelde og tiltak for å styrke rolla dei ulike aktørane har, er omtalte under punkt 6.3.1 Redusere sjukefråværet.

Trepartssamarbeidet er også sentralt for å bidra til å redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet, sjå omtale under punkt 6.3.2 Intensjonsavtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen).

6.3.1 Redusere sjukefråværet

Systemet for sjukefråværsoppfølging

For å redusere sjukefråværet er det avgjerande med målretta innsats frå alle dei fire sentrale aktørane i sjukefråværsoppfølginga – den sjukmelde, arbeidsgivaren, sjukmeldaren og Arbeids- og velferdsetaten. Det er i dag eit omfattande lovregulert system for rollene dei ulike aktørane har i oppfølginga av sjukefråvær, gjennom både arbeidsmiljølova og folketrygdlova. Arbeidsgivaren har hovudansvaret for å legge arbeidet til rette og for å

følge opp arbeidstakarar som er sjukmelde, mens den sjukmelde har plikt til å medverke, vere i arbeidsrelatert aktivitet og til å samarbeide om å finne løysingar. Sjukmeldaren og Arbeids- og velferdsetaten har også klart definerte roller i oppfølgingsarbeidet, og etaten har eit særleg ansvar for å følge opp sjukmelde utan arbeidsgivar. Det er fastsett «stoppunkt» med konkrete krav til oppfølging innan gitte tidsfristar. Godt førebyggjande arbeidsmiljøarbeid i verksemdene vil vere eit godt grunnlag for å førebygge og redusere sjukefråværet i verksemdene. Tidleg innsats, tett oppfølging, tilrettelegging, oppfølging av aktivitetskrav og utprøving av arbeidsevne er sentrale element som skal bidra til å redusere sjukefråværet – og som dermed også er viktige for å redusere meir langvarig fråvær og fråfall frå arbeidslivet. For å støtte opp om rollene til dei ulike aktørane i dette systemet og for å sette dei i betre stand til å oppfylle pliktene og rollene sine, er det over tid sett i verk ei rekke tiltak retta mot dei ulike aktørane.

Arbeids- og velferdsetaten arbeider med å utvikle digitale løysingar for å bidra til betre oppfølging og betre brukarmøte for sjukmelde. Det er i gang ei omfattande digitalisering av arbeidet etaten gjer når det gjeld sjukefråvær, ikkje berre for å støtte arbeidet til NAV-rettleiarane, men også for å forbetre tenester retta mot dei sjukmelde, arbeidsgivarar og sjukmeldarar. Det er utvikla digitale løysingar der den sjukmelde og arbeidsgivaren kan be om dialogmøte med Arbeids- og velferdsetaten, og digitale løysingar for innkalling til dialogmøte. Også helseføretaka bruker no digital sjukmelding i større grad. I forlenging av prosjektet informasjonsutveksling mellom NAV og helse (omtalt nedanfor) har etaten gjennomført eit tenestedesignprosjekt på sjukmeldingsløpet, og planlegg for utvikling av ny sjukmelding. Etaten arbeider også med forbetringar for den digitale oppfølgingsplanen som er tilgjengeleg via Altinn.

Gradert (delvis) sjukmelding kan gi auka yrkesdeltaking og kortare sjukefråvær og er derfor eit viktig verkemiddel for å redusere sjukefråværet. Gradert sjukmelding skal vere hovudalternativet ved sjukmelding, og det blir derfor stilt krav til den sjukmelde om at hen så tidleg som mogleg, og seinast innan åtte veker, skal vere i arbeidsrelatert aktivitet.⁴ Konsekvent handheving av aktivitetskravet kan bidra til å redusere sjukefråværet.⁵ Den gjennomsnittlege sjukmeldings-

⁴ Den sjukmelde kan få unntak frå dette aktivitetskravet for rett til sjukepengar når medisinske grunnar klart er til hinder for slik aktivitet, eller når arbeidsrelaterte aktivitetar ikkje kan gjennomførast på arbeidsplassen.

grada gjekk mykje ned i 2004 da aktivitetskravet blei innført og legane blei pålagde å alltid vurdere gradert sjukmelding. Den gjennomsnittlege sjukmeldingsgrada heldt fram med å minke fram mot 2015, før ho auka fram mot 2020, for så å gå ned igjen.⁶ Arbeids- og velferdsetatens oppfølging av sjukmelde har dei seinare åra blitt justert for å bidra til meir aktivitet.

Seinast innan 26 vekers sjukefråvær skal Arbeids- og velferdsetaten halde dialogmøte 2 mellom den sjukmelde og arbeidsgivaren og eventuelt også med sjukmeldaren til stades.⁷ Formålet med møtet er å snakke saman om kva som skal til for å hindre at sjukefråværet blir unødige langvarig. Aktørane skal saman sjå på moglegheiter og avgrensingar og legge planar for det vidare oppfølgingsarbeidet. Over tid har det vore ei utvikling i retning av at Arbeids- og velferdsetaten held færre dialogmøte 2. I 2019 innførte etaten ei digital møtebehovsteneste som gir NAV-rettleiarane eit betre informasjonsgrunnlag for å vurdere kven som skal innkallast til dialogmøte 2.

Det er gjennomført fleire studiar av effekten av dialogmøte 2, sjå nærmare omtale i Prop. 1 S (2022–2023). Funna er ikkje eintydige. Det er også gjennomført ein kvalitativ og ein kvantitativ studie om bruken av og effekten av møtebehovstenesta for dialogmøte med Arbeids- og velferdsetaten. Desse studiane⁸ tyder på at både innføringa av møtebehovstenesta og endra prioriteringar frå Arbeids- og velferdsdirektoratet bidrar til å forklare nedgangen i talet på haldne dialogmøte 2. Funn i den kvalitative studien kan tyde på at ein i større grad gjennomfører dei rette dialogmøta, men at det varierer mykje korleis enkeltsaker blir vurderte, og kva opplysningar som blir vektlagde ved vurderinga av om det skal haldast eit dialogmøte 2. Den kvantitative studien estimerer moglege effektar på sjukefråværet. Estimata er usikre, men færre dialogmøte ser ikkje ut til å ha ført til

ein vesentleg auke i den gjennomsnittlege sjukefråværsvarigheita eller sjukmeldingsgrada.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet gjennomfører, saman med Arbeids- og velferdsdirektoratet, eit større arbeid med å utvikle sjukefråværsoppfølginga. Arbeidet tar utgangspunkt i at sjukefråværsoppfølginga skal bidra til at sjukmelde kjem så raskt som mogleg tilbake til jobb, og gjennom det hindre fråfall frå arbeidslivet og overgang til meir varige helserelevante ytingar. Bakgrunnen for arbeidet er bl.a. erfaringar med og utfordringar ved dagens system sett frå ståstaden til dei ulike aktørane, og dessutan nye moglegheiter som følge av teknologisk utvikling. Partane i arbeidslivet er involverte i arbeidet, som starta opp i 2023 og er ført vidare i 2024. Arbeidet blir også sett i samanheng med forhandlingar om ein ny IA-avtale. Sjå omtale under punkt 6.3.2 Intensjonsavtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen) nedanfor.

Friskmelding til arbeidsformidling er ei ordning for sjukmelde som av helseårsaker ikkje kan gå tilbake til det arbeidet dei hadde før, men som elles er arbeidsføre. For å få rett til sjukepengar etter denne ordninga må ein ha meldt seg som arbeidssøkar, og arbeidsforholdet ein hadde før, må vere avslutta. Ordninga inneber at den sjukmelde blir friskmeld, men kan behalde sjukepengane fullt ut i inntil tolv veker for å søke nytt arbeid. Ordninga er lite brukt. Arbeids- og velferdsdirektoratet har på oppdrag frå departementet fått gjennomført ei evaluering av ordninga, der formålet var å skaffe meir kunnskap om korleis Arbeids- og velferdsetaten kan auke bruken av ordninga. Oppdraget blei gitt til Oxford Research, som la fram ein rapport frå evalueringa i desember 2023. Departementet og direktoratet arbeider vidare med funn og anbefalningar i samanheng med den nemnde utviklinga av sjukefråværsoppfølginga.

I tilfelle der bedriftsintern tilrettelegging ikkje fører fram, skal Arbeids- og velferdsetaten så tidleg som mogleg vurdere om arbeidsretta tiltak skal prøvast. I slike tilfelle kan også verkemiddel i IA-avtalen vere aktuelle. Eksemplar på slike verkemiddel i avtalen for 2019–2024 er tilskot til ekspertbistand, kompetansetiltak for langtidssjukmelde og tilbodet HelseIArbeid. Verkemidla er nærmare omtalte under 6.3.2 Intensjonsavtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen) nedanfor.

Tiltak knytte til sjukmeldarrolla og dialog mellom aktørane i eit sjukefråvær

Det er over tid etablert fleire verkemiddel for å støtte opp om sjukmeldarrolla i sjukefråværsopp-

⁵ Kann, I. C., Lima, I. A. Å. og Kristoffersen, P. (2014). Håndheving av aktivitetskravet i Hedmark har redusert sykefråværet. *Arbeid og velferd* 3/2014 og Kann, I. C., Lima, I. A. Å. og Brage, S. (2017). NAVs håndheving av aktivitetskravet for sykmeldte. *Forsøk med Hedmarksmodellen. Arbeid og velferd* 1/2017.

⁶ I perioden frå 2015 til 2022 har den gjennomsnittlege sjukmeldingsgrada lege på mellom 82 pst. og 87 pst.

⁷ Dialogmøte 1 blir halde mellom arbeidsgivar og arbeidstakar, i utgangspunktet utan at Arbeids- og velferdsetaten deltar.

⁸ Oslo Economics (2021). *Bruk av dialogmøte 2 i sykefråværsoppfølgingen. Rapport 2021:61 (kvalitativ studie) og Myhre, A. og Lima, I. (2022). Markant nedgang i dialogmøter for langtidssjukmelde da NAV begynte å spørre om behov. Arbeid og velferd* 2/2022 (kvantitativ studie).

følginga. Det er etablert eit avgjerdsstøttesystem som skal gi fagleg støtte til sjukmeldarar og bidra til meir føreseielege vilkår og større likebehandling i sjukmeldingsprosessen. Vidare er det etablert obligatorisk opplæring i sjukmeldingsarbeid for å sikre at legar har tilstrekkeleg kunnskap til å vurdere arbeidsevna til pasientane og moglegheta deira til å vere heilt eller delvis i arbeid. Som ei oppfølging av IA-avtalen 2019–2024 er det etablert ein kursmodul i sjukmeldingsarbeid i regi av Senter for kvalitet i legetenester (SKIL), sjå nærmare omtale under punkt 6.3.2 nedanfor.

For å få rett til sjukepengar krevst det i utgangpunktet personleg oppmøte hos sjukmeldaren for at sjukmeldaren skal kunne vurdere om vilkåra er oppfylte. Frå og med 1. juli 2023 kan legen òg gi sjukmelding ved e-konsultasjon. Legane har ei portvaktrolle for sjukepengar, og det er viktig at denne rolla ikkje blir svekt. Personleg oppmøte er framleis hovudregelen, og alle som ønsker å møte personleg, skal alltid ha rett til det.

I samsvar med Stortingets vedtak nr. 627 (2022–2023) skal retten til å sjukmelde etter e-konsultasjon evaluerast. Departementet har inngått avtale med Nasjonalt senter for e-helseforskning om denne evalueringa, som skal vare ut 2026. Sjå omtale av oppmodingsvedtak i del I, punkt 4 Oppmodingsvedtak.

Ei ekspertgruppe som har gjennomgått allmennlegetenesta, la i april 2023 fram ein rapport for Helse- og omsorgsdepartementet med fleire forslag til tiltak som kan bidra til å redusere arbeidsbelastninga til fastlegane. Rapporten inneheld også forslag på ansvarsområdet til Arbeids- og inkluderingsdepartementet, bl.a. endringar knytte til oppfølging og attestering ved sjukefråvær i arbeidsgivarperioden (dei første 16 dagane). Rapporten var på offentlig høyring hausten 2023, og regjeringa arbeider med å vurdere forslaga.

Arbeidsgivaren har etter folketrygdlova § 8-24 fjerde ledd høve til å gi arbeidstakaren rett til å bruke eigenmelding i heile arbeidsgivarperioden. Arbeids- og inkluderingsdepartementet gav i mai 2024 Proba samfunnsanalyse i oppdrag å kartlegge bruken av utvida rett til eigenmelding innanfor gjeldande regelverk, og effektar av det. Rapport skal leverast 30. november 2024.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i samråd med Helsedirektoratet utarbeidd rapporten *Informasjonsutveksling mellom NAV og fastleger – en gjennomgang av attester og erklæringer som fastleger utsteder for Arbeids- og velferdsetaten*. I rapporten er det anbefalt å halde fram arbeidet med å digitalisere dialogen mellom Arbeids- og velferd-

setaten og fastlegar og anna helsepersonell. Det kjem fram at det største forbetningspotensialet handlar om korleis informasjonsinnhentinga blir gjennomført, irekna prosessen for dialog og samhandling. Som følge av rapporten ga Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet eit felles oppdrag til Arbeids- og velferdsdirektoratet, Direktoratet for e-helse og Helsedirektoratet om forbetra informasjonsutveksling mellom Arbeids- og velferdsetaten og helsetenesta. Direktoratata leverte 1. oktober 2023 rapporten *Nå snakker vi* der dei skisserte fleire anbefalingar for korleis ein bør gå fram for å betre informasjonsutvekslinga. Departementa har bede direktorata om å følge opp anbefalingane i rapporten i tildelingsbrev for 2024. Arbeidet med oppfølging av tilrådingane vil ikkje vere ferdig i 2024, men vil strekke seg over fleire år.

Syssettingsutvalet peika på behovet for å utvikle betre digital samhandling mellom alle aktørane i sjukefråværsoppfølginga.⁹ Regjeringa og partane vil i samheng med forhandlingane om ein ny IA-avtale vurdere å igangsette eit oppdrag for å utgreie korleis behova for informasjonsdeling og dialog mellom aktørane kan bli tilstrekkeleg dekt.

Andre tiltak for å redusere sjukefråværet

Syssettingsutvalet har i rapportane sine diskutert tiltak for å redusere sjukefråværet.¹⁰ Dei har særleg lagt vekt på å redusere langtidfråværet og dermed også redusere risikoen for fråfall frå arbeidslivet. Dei har foreslått tiltak knytte til sjukepengeordninga og til oppfølging av sjukmelde. Regjeringa vurderer i samråd med partane i arbeidslivet korleis forslag frå utvalet på dette området eventuelt skal følgast opp. I samheng med forhandlingar om ein eventuell ny IA-avtale er det lagt opp til at regjeringa og partane skal drøfte enkelte sider av sjukepengeordninga.

Vista Analyse og Frischsenteret har evaluert og greidd ut moglege endringar i skjermingsordninga for kronisk sjuke og forsikringsordninga for små bedrifter. Rapporten blei publisert i september 2022. Oppfølginga av rapporten vil bl.a. bli sett i samheng med IA-drøftingane.

⁹ NOU 2021: 2 *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring – Tiltak for økt sysselsetting*.

¹⁰ NOU 2019: 7 *Arbeid og inntektssikring – Tiltak for økt sysselsetting* og NOU 2021: 2 *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring – Tiltak for økt sysselsetting*.

6.3.2 Intensjonsavtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen)

Eitt av verkemidla for å redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet er intensjonsavtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen). Den noverande avtalen varer ut 2024.

IA-avtalen er ein avtale mellom myndigheitene og partane i arbeidslivet om å skape eit arbeidsliv med plass til alle gjennom å førebygge og redusere sjukefråvær og fråfall, og på den måten bidra til å auke sysselsettinga. Arbeidet med å førebygge og redusere sjukefråvær skal skje på den enkelte arbeidsplassen, og innsatsområda, organiseringa og verkemidla i avtalen skal støtte opp under arbeidet til verksemdene.

IA-avtalen 2019–2024 har to mål. Det eine målet er å redusere sjukefråværet med 10 pst. samanlikna med årsgjennomsnittet for 2018, som var på 5,7 pst. Det andre målet er å redusere fråfallet frå arbeidslivet. Den bransje- og sektorvise utviklinga innan arbeidsmiljø, sjukefråvær og fråfall er viktig for utviklinga i dei nasjonale måla i avtalen. For å støtte opp under måla i avtalen er betre førebyggjande arbeidsmiljøarbeid og innsats mot lange og/eller hyppig gjentakande sjukefråvær løfta fram som innsatsområde i avtalen.

I første halvåret 2024 var sjukefråværet 19 pst. høgare enn i 2018. Det var dermed vel 32 pst. høgare enn målet i IA-avtalen. Det har vore ein liten auke i fråfallet etter langtidssjukmelding (som andel av alle sysselsette) frå 2022 til 2023. Fråfallet blant arbeidstakarar i alderen 62–66 år ved tidlegpensjonering har vore om lag uendra i perioden 2018–2023.

Oppfølginga av IA-avtalen på nasjonalt nivå blir varetatt gjennom Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd, som er sett saman av partane i arbeidslivet og myndigheitene og blir leidd av arbeids- og inkluderingsministeren. Den operative oppfølginga blir varetatt av ei partssamansett koordineringsgruppe leidd på statssekretærnivå i Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Ei partssamansett faggruppe følger og drøftar statusen for og utviklinga i IA-måla.

I samanheng med forlenginga av IA-avtalen hausten 2022 blei avtalepartane einige om å opprette eit samarbeidsforum for å drøfte aktuelle problemstillingar om arbeidsinkludering. Samarbeidet skal bidra til å utvikle innsatsen frå partane og myndigheitene for å inkludere fleire som står utanfor arbeidslivet. Forumet består av IA-partane og blir leidd av Arbeids- og inkluderingsdepartementet på statssekretærnivå. Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet deltar også på embetsnivå.

For å få ned sjukefråværet må innsatsen vere basert på kunnskap om kva for tiltak som har effekt. IA-avtalen skal stimulere til kunnskapsutvikling, både innanfor innsatsområda i avtalen og når det gjeld tiltak på arbeidsplassane og partsamarbeidet på arbeidsplassnivå. Det er sett av midlar til å utvikle betre data- og kunnskapsgrunnlag. Det er etablert eit statistikkforum og eit FoU-program, begge leidd av Arbeids- og velferdsgeneralsektoret. Det er vidare iverksett FoU-aktivitetar for å evaluere bransjeprogramma og arbeidsmiljøatsinga. For nærmare omtale, viser vi til programkategori 09.00, kap. 601, post 22.

Verkemiddel i IA-avtalen

IA-avtalen 2019–2024 omfattar desse verkemidla:

- Arbeidsmiljøatsing
- Bransjeprogram
- Opplæring i arbeidsmiljøarbeid
- Ei koordinert arbeidslivsteneste
- Tilskot til ekspertbistand
- Forsøk med kompetansetiltak
- HelseIArbeid
- Betre data- og kunnskapsgrunnlag
- Utvikling av kursmodul i sjukmeldingsarbeid

Verkemidla er nærmare omtalte nedanfor og til dels også under programkategoriane.

Arbeidsmiljøatsinga, i regi av Arbeidstilsynet, STAMI, Arbeids- og velferdsetaten og Havindustri-tilsynet, bidrar til å støtte opp under ansvaret partane har for førebyggjande arbeidsmiljøarbeid i verksemdene. Satsinga bygger og gjer tilgjengeleg bransjespesifikk kunnskap om arbeidsmiljø, og myndigheitene har auka rettleiings-, informasjons- og tilsynsarbeidet. Satsinga skal støtte det førebyggjande arbeidsmiljøarbeidet i verksemdene på dei områda som i størst grad bidrar til å redusere sjukefråvær og fråfall. Det er gjennom satsinga etablert ein nettbasert portal for å formidle målretta og bransjeretta kunnskap og verktøy om effektivt førebyggjande arbeidsmiljøarbeid til ulike bransjar/ sektorar og verksemdar. Per juni 2024 er det utvikla og lansert innhald for 26 bransjar på portalen. Arbeidsmiljøportalen er eit langsiktig arbeid som vil bli bygd ut over tid. Agenda Kaupang har utført ei følgeevaluering av arbeidsmiljøatsinga, og sluttrapporten var klar i mai 2023. Rapporten viser bl.a. at det har vore ei betydeleg positiv utvikling i arbeidsmiljøatsinga sidan starten, og at dei involverte aktørane opplever satsinga som relevant. Verktøya og produkta frå satsinga framstår likevel ikkje som godt nok kjende ute blant norske verksemdar. Arbeidet med å få verksemdene til å ta i

bruk kunnskapen og verktyøya blir derfor prioritert framover. Regjeringa er i dialog med partane i arbeidslivet om korleis formidlingsarbeidet retta mot verksemdene bør innrettast.

For å målrette innsatsen mot bransjar og sektorar som har stort potensial for å redusere sjukefråvær og fråfall, er det etablert *bransjeprogram* i sju bransjar: sjukehus, sjukeheimar, barnehagar, leverandørindustrien innanfor olje og gass, næringsmiddelindustrien, rutebuss og persontrafikk og bygg og anlegg. Eit viktig mål for bransjeprogramma er å tydeleggjere og forsterke det arbeidet partane gjer på bransje- og verksemdsnivå, og det er partane som har hovudansvaret for å drive programma. Myndigheitene, ved Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten og Havindustritilsynet, deltar på strategisk nivå. Bransjeprogramma prøver ut ulike målretta og kunnskapsbaserte tiltak retta mot reelle behov på den enkelte arbeidsplassen. Gjennomføringa skjer i regi av relevante organisasjonar på bransjenivå og i samarbeid mellom partane på arbeidsplassane. Sjå nærmare omtale under kap. 601, post 71. På oppdrag frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet gjennomførte Deloitte ei evaluering av IA-bransjeprogram. Evalueringa blei levert i desember 2023, og fann at bransjeprogram er eit eigna verkemiddel for å bidra til å oppnå måla og ambisjonane i IA-avtalen. Deloitte vektlegg at bransjeprogram bidrar til betre partssamarbeid både på lokalt og sentralt nivå, og at bransjeretning gjer at kunnskap, aktivitetar og tiltak i større grad rettes inn mot spesifikke utfordringar i bransjen og opplevast relevante for verksemdene. Myndigheitene vil saman med partane framover arbeide for at verkemidla bransjeprogram og arbeidsmiljøsatsinga skal byggje på einannan, og for at gode tiltak frå bransjeprogram blir spreidd i bransjen som heilheit. STAMI har fått midlar til å gjennomføre arbeidsmiljøkartleggingar i bransjar som har bransjeprogram. Sluttrapportar frå desse kartleggingane vil vere klare i 2024.

Opplæring i arbeidsmiljøarbeid er eit verkemiddel i IA-avtalen, der partane i arbeidslivet har eit særleg ansvar for oppfølging. Det går fram av avtalen at organisasjonane skal bidra til betre og kunnskapsbasert opplæring i arbeidsmiljøarbeid. Opplæring i arbeidsmiljø og målretta arbeidsmiljøarbeid skal byggje på kunnskap og kompetanse frå arbeidsmiljøsatsinga og skal inngå i leiar-, tilitsvald- og verneombodsopplæringa. På vegner av Arbeids- og inkluderingsdepartementet gjorde Deloitte ei evaluering av opplæring i arbeidsmiljøarbeid. Evalueringa peiker på enkelte barrierar for at organisasjonane kan bidra til ei betre og meir

kunnskapsbasert opplæring. Samtidig trekk evalueringa fram at forutsetningane for å lykkast med oppdraget er betre i dag enn dei var ved verkemiddelets oppstart.

For omtale av arbeidsmiljøtilstanden, viser vi til del I, punkt 3.4 Arbeidsmiljøtilstanden. For nærmare omtale av arbeidsmiljø- og sikkerheitsområdet, viser vi til punkt 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv. For omtale av Arbeidstilsynet, Havindustritilsynet og Statens arbeidsmiljøinstitutt, viser vi til programkategori 09.40.

Oppfølging av IA-avtalen er eit oppdrag for heile Arbeids- og velferdsetaten, og mest sentralt er NAV Arbeidslivssenter, NAV-kontor, NAV Kontaktsenter, NAV Hjelpemiddel og tilrettelegging og informasjon på nav.no og idebanken.org. Den samla innsatsen til Arbeids- og velferdsetaten overfor verksemdene skal sikre *heilskaplege og koordinerte tenester til arbeidsgivarar* i form av sjølvbetente digitale tenester og tenester med prosessstøtte til prioriterte verksemdar. Arbeids- og velferdsetatens innsats overfor verksemdene er retta mot å støtte opp under arbeidet deira med å utvikle arbeidsmiljøet og forbetre sjukefråværsoppfølginga.

Primæroppgåvene til NAV Arbeidslivssenter er oppfølging av verksemdar innanfor IA-arbeid og i tillegg prosessretteleing av verksemdar innanfor disse fire hovudtenestene: reduksjon av sjukefråværet, førebyggjande arbeidsmiljøarbeid, utvikling av partssamarbeidet og bedriftstiltaket HelseIA-arbeid. For i størst mogleg grad å bidra til å nå måla i IA-avtalen, er innsatsen frå NAV Arbeidslivssenter retta mot dei verksemdene med høgast sjukefråvær og størst potensial for å redusere sjukefråværet. Det er i avtaleperioden gjennomført fleire evalueringar av NAV Arbeidslivssenter og tenestene dei tilbyr. På oppdrag frå Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomførte Oslo Economics¹¹ ei kartlegging av arbeidet til NAV Arbeidslivssenter. Rapporten, som blei levert i mai 2023, viser at dei verksemdene som får hjelp opplever positive verknader i form av betre arbeidsmiljø og redusert sjukefråvær, men at det ser ut til å vere potensial for å nå ut til fleire verksemdar og behov for å målrette bistanden ytterlegare, slik at sentera i enda større grad treffer bransjar og verksemdar med store utfordringar.

Som ein del av IA-avtalen 2019–2024 er det etablert ei ordning med *tilskot til ekspertbistand* til bruk i enkeltsaker med lange og/eller hyppig gjentakande sjukefråvær. Ordninga kan bli tilbydd

¹¹ <https://osloeconomics.no/2023/05/11/hvordan-bistar-nav-arbeidslivssentre-virksomheter-i-arbeid-med-a-forbedre-arbeidsmiljo-og-reducere-sykefravaer/>

når arbeidstakaren og arbeidsgivaren har vurdert og/eller forsøkt å løse utfordringane på arbeidsplassen utan å lykkast. Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) har i samarbeid med Proba samfunnsanalyse evaluert ordninga med tilskot til ekspertbistand.¹² Evalueringa frå 2022 viste at til tross for informasjonsarbeidet som var gjennomført, var kjennskapen til ordninga blant arbeidsgivarar låg. Ei ny evaluering frå juni 2024 viser at bruken av ordninga har auka betydeleg, men at det er store variasjonar mellom fylker og bransjar, og at kjennskapen til ordninga framleis er relativt låg. Dei fleste arbeidsgivarar og arbeidstakarar som har nytta ordninga, opplever at ekspertbistanden har bidratt til å avklare situasjonen og finne løysningar. Det blei også peikt på at ekspertbistand kan bidra til å styrke arbeidsmiljøkompetansen til arbeidsgivaren.¹³ Arbeids- og velferdsdirektoratet har i samråd med partane i arbeidslivet etablert ei referansegruppe som skal vurdere moglege tiltak for å gjere ordninga betre kjend og slik bidra til at ho blir tatt meir i bruk.

Det er også sett i gang eit forsøk med kompetansetiltak for sjukmelde som på grunn av sjukdom eller skade ikkje kan komme tilbake til den tidlegare arbeidsgivaren sin. Ei evaluering frå Oslo Economics viste at meir enn halvparten av deltakarane i kompetansetiltak fikk ny jobb etter at dei hadde slutta i tiltaket, men av disse held ein av fem fram med å ta imot helserelevante ytingar (i hovudsak arbeidsavklaringspengar). Vurderinga til Arbeids- og velferdsdirektoratet er at tiltaket truleg har styrka jobbmoglegheitene til dei sjukmeldte som har deltatt. Rekrutteringa til forsøket har vore dårlegare enn ein opphavleg trudde. Hovudårsaka er at det berre er mogleg å tilby relativt korte AMO-kurs innanfor sjukepengeperioden på maksimalt 52 veker, og slike kurs er lite relevante for dei fleste i målgruppa for forsøket. Oslo Economics finner likevel at forsøket har bidratt til utvikling av arbeidsmetodikk og organisering av sjukefraværsoppfølginga i Arbeids- og velferdsetaten og ny kunnskap om bruken av opplærings tiltak for sjukmelde.

Tilskot til ekspertbistand og forsøk med kompetansetiltak for sjukmelde er nærmare omtalte under kap. 2650, post 76.

HelseIArbeid er eit tiltak i IA-avtalen og ein modell for tenestehandling om helsefremmande og førebyggjande tiltak retta mot arbeidslivet. Modellen siktar seg inn mot grupper som står i fare for å bli sjukmelde eller falle ut av arbeidslivet på grunn av muskel-, skjelett- og/eller psykiske plager. Vidare består modellen av eit bedriftstiltak retta mot verksemdene og eit individtiltak retta mot enkeltpersonar. Det er fleire pågåande forskingsprosjekt både av bedriftstiltaket og individtiltaket. Dette er nærmare omtalt under punkt 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden.

IA-FoU-programmet blei etablert for å bidra til betre kunnskapsutvikling innanfor innsatsområda for IA-avtalen. Formålet er å gjere kunnskapsutviklinga meir målretta, handterleg, koordinert og heilskapleg. Som ein del av dette programmet har det blitt sett i gang fleire forskingsaktivitetar knytte til fokusområda i IA-avtalen: førebyggjande arbeidsmiljøarbeid og innsats mot lange og/eller hyppige gjentakande sjukefråvær. Arbeids- og velferdsetaten publiserer resultatata frå desse aktivitetane på nettsidene sine.¹⁴

Statistikkforum blei etablert for å bidra til samarbeid og koordinering mellom statistikkproducentane Arbeids- og velferdsdirektoratet, STAMI og Statistisk Sentralbyrå på område knytte til IA-avtalen 2019–2024. I tillegg er det eit formål at forumet skal bidra til eit godt samarbeid med faggruppa for IA-avtalen og andre grupper som er etablerte i regi av IA-avtalen, og som har behov for statistikk. Forumet har sett i gang fleire statistikkutviklingsprosjekt bl.a. knytte til sjukefråvær og arbeidsmiljø. Det er bl.a. sett av midlar til etablering og drift av eit nasjonalt arbeidstidsregister i STAMI, til utviding av utval for levekårsundersøking om arbeidsmiljø (LKU-A), og til ei rekkje mindre statistikkutviklingsprosjekt.

Som ei oppfølging av IA-avtalen og for å støtte sjukmeldingsarbeidet til legar har Senter for kvalitet i legetenester (SKIL) utvikla ein *kursmodul i sjukmeldingsarbeid*, som no er del av det faste kurstilbodet frå SKIL.

I samheng med forlenginga av IA-avtalen hausten 2022 var regjeringa og partane i arbeidslivet einige om å føre vidare verkemidla i avtalen. Dei var vidare einige om å vurdere tiltak for å revitalisere og forsterke IA-samarbeidet på den enkelte arbeidsplassen.

¹² Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) og Proba samfunnsanalyse (2022) «Evaluering av tilskudd til ekspertbistand». AFI-rapport 2022-05.

¹³ Oxford Research og Proba Samfunnsanalyse (2024) «Evaluering av tilskudd til ekspertbistand». Rapport 2024/6.

¹⁴ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/foumidler/pagaende-fou-prosjekter2/fou-programmet-under-ia-avtalen>

Forhandlingar om ein eventuell ny i IA-avtale frå 2025

IA-avtalen 2019–2024 varer ut desember 2024. Regjeringa er hausten 2024 i forhandlingar med partane i arbeidslivet om ein eventuell ny IA-avtale frå 2025. Forhandlingane omfattar både eventuell vidareføring av dagens verkemiddel og eventuelle nye verkemiddel.

6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden

For å nå regjeringa sitt sysselsettingsmål må vi mobilisere, motivere og kvalifisere fleire av dei som står utan arbeid, og styrke moglegheitene deira til å komme i jobb.

Det er for mange i yrkesaktiv alder som ikkje deltar i arbeidsmarknaden, og talet på personar med nedsett arbeidsevne har auka sidan 2019. Fleire av dei som har vore utan arbeid lenge, har omfattande bistandsbehov og treng arbeidsretta oppfølging for å komme i jobb. Personar med låg formell kompetanse, personar med helseproblem og nokre innvandrargrupper er overrepresenterte blant dei som har utfordringar med å komme i arbeid. I tillegg er det mange unge som strever med å få innpass i arbeidslivet.

For å bidra til god inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden er det sentralt å motverke passivitet og styrke jobbmoglegheitene for personar med nedsett arbeidsevne og arbeidsledige som har problem med å skaffe seg arbeid på eiga hand. Vidare er det viktig å motverke utstøying og diskriminering, og sikre eit tilrettelagt arbeidstilbod for grupper som treng det.

Det er eit mål for regjeringa at personar med nedsett funksjonsevne skal kunne delta i arbeid på linje med andre. Hjelpemiddel og tilrettelegging er sentrale verkemiddel for å hjelpe denne gruppa inn i arbeidslivet og til å bli verande i jobb.

Mange av dei som står utanfor arbeidslivet, opplever fleire utfordringar samtidig. Det dreier seg ofte om manglande kompetanse og psykiske og/eller fysiske helseproblem. Samarbeidet mellom ulike offentlege tenester er viktig, og verkemidla innanfor arbeids- og velferdspolitikken og på utdannings- og helsefeltet må sjåast i samanheng for at personar med samansette utfordringar skal få god hjelp. Arbeids- og velferdsetaten samarbeider derfor med andre tenester for å få på plass fleire tilrettelagde tilbod, blant anna knytte til helse og utdanning. Det er særleg viktig å fange opp unge tidleg,

slik at dei får nødvendig bistand til å fullføre utdanning og delta i arbeidslivet.

Under dette målet omtaler vi korleis innsats innanfor arbeids- og velferdspolitikken, i samarbeid med opplærings- og helsepolitikken, kan bidra til god inkludering i arbeid for utsette grupper.

6.4.1 Innsats for unge

Mange unge strever med å komme i jobb. Det er også viktig å tidleg fange opp unge som står i fare for å falle ut av arbeidslivet, slik at dei får nødvendig bistand til å fullføre utdanning og delta i arbeidslivet. Unge personar som ikkje kjem inn i og får fotfeste i arbeidsmarknaden, risikerer å bli ståande varig utanfor.

Mange unge som har behov for arbeidsretta oppfølging frå Arbeids- og velferdsetaten har ikkje fullført vidaregåande opplæring og har lite arbeidserfaring. Ein stor andel har også nedsett arbeidsevne og helseproblem, særleg psykiske plager og lidingar, og andre tillegg utfordringar. Unge innvandrarar med svake norskkferdigheiter og lågt utdanningsnivå er særleg utsette i arbeidsmarknaden.

Ungdomsgarantien i Arbeids- og velferdsetaten skal sikre at unge får tidleg, tilpassa og tett oppfølging heilt fram til arbeid. Målgruppa for ungdomsgarantien er personar under 30 år som har eit behov for arbeidsretta bistand for å komme i arbeid.

I Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* foreslår regjeringa fleire tiltak som vil forsterke og vidareutvikle innsatsen for unge. For å heve kvaliteten i tilbodet til unge med samansette problem og støtte opp under ungdomsgarantien vil regjeringa utvikle betre lågterskeltilbod og meir tilpassa tenester. Fleire kommunar manglar eit hensiktsmessig tilbod for unge som fell utanfor arbeid og utdanning, særleg for unge som ikkje kan nytte statlege arbeidsmarknadstiltak. Derfor ønsker regjeringa å sette i gang eit utviklingsarbeid i arbeids- og velferdsforvaltninga som skal bidra til at utsette unge er betre førebudd til arbeidslivet. Utviklingsarbeidet vil bestå i å utarbeide og prøve ut lokale arbeidsretta lågterskeltilbod i utvalde kommunar, modellar for kvalifisering og inkludering på arbeidsplassen, og samarbeid om å førebygge fråfall frå vidaregåande opplæring og auke inkluderinga i arbeid og utdanning. Utviklingsarbeidet vil bli følgt opp gjennom ei følgjeevaluering. Regjeringa foreslår å løyve 17 mill. kroner til å utvikle slike tenester i 2025, sjå omtale under del II kap. 605, post 01, kap. 605, post 22 og kap. 621, post 63.

Regjeringa vil også etablere eit forsøk med eit arbeidsretta ungdomsprogram med ei ny ungdomsyting, der nedsett helsetilstand ikkje er eit inngangsvilkår. Programmet skal gi tett oppfølging og stiller høge krav til arbeidsretta aktivitet. Det inneber krav om å delta i arbeidsmarknadstiltak eller annan arbeidsretta aktivitet som er tilpassa behova til den enkelte. Programmet skal vere tidsavgrensa, på tilnærma heiltid og inntektssikringa føreset at aktivitetane blir gjennomført. Målet er å auke overgangen til jobb og utdanning, og førebygge og avgrense tilstrøyminga til helse-relaterte ytingar. Regjeringa tar sikte på å starte forsøket hausten 2025, og foreslår å løyve 30 mill. kroner til ei ny saksbehandlingsløyving, sjå omtale under del II kap. 605, post 01.

I juni 2024 fekk Arbeids- og inkluderingsdepartementet ein søknad frå Arbeids- og velferdsdirektoratet om å etablere eit forsøk med «Eit enklare NAV». Prosjektet er eit samarbeid mellom NAV Falkenberg, NAV Lerkendal, Trondheim kommune, statsforvaltaren i Trøndelag, NAV Trøndelag og Arbeids- og velferdsdirektoratet. Forsøket skal prøve ut éin stønad til unge under 30 år med tett og individuelt tilpassa oppfølging og aktivitet.

Målet med «Eit enklare NAV» og forsøket med arbeidsretta ungdomsprogram er i stor grad samanfallande. Begge forsøka skal bidra til at unge kjem raskare i gang med arbeidsretta oppfølging, bl.a. ved at dei får tilgang til inntektssikring utan eit helserelatert inngangsvilkår. Likevel har forsøka forskjellig innretning. «Eit enklare NAV» inneber at dagens inntektsikringsordningar, med unntak av sosialhjelp, blir erstatta med éi yting for aldersgruppa 18–29 år. Søknaden er til behandling i departementet. Forsøket med arbeidsretta ungdomsprogram er meir avgrensa. Andre ordningar som arbeidsavklaringspengar og uføretrygd, vil i dette forsøket vidareførast med dagens regelverk.

For unge som står langt frå arbeidsmarknaden kan det vere behov for arbeidsmarknadstiltak som gir føreseielege rammar både for dei unge og for arbeidsgivarane over ein lengre periode. Regjeringa vil sette i gang eit forsøk med fireårig lønns-tilskot for utsette unge som står i fare for å bli uføretrygda, eller som allereie er uføretrygda, sjå nærmare omtale under del II programkategori 09.30 Arbeidsmarknad.

Fleire ulike satsingar er retta mot unge. Unge med psykiske lidningar og/eller rusmiddelproblem er målgruppa for forsøk med IPS ung. IPS ung inneber tett og samtidig oppfølging frå Arbeids- og velferdsetaten og helse- og omsorgstenesta for å få fleire til å gjennomføre utdanning og komme

over i lønt arbeid. Sjå også omtale under punkt 6.4.3 Arbeid og helse.

Arbeids- og velferdsetaten samarbeider med oppfølgingstenesta i fylkeskommunen om unge som fell ut av vidaregåande opplæring. I den nye opplæringslova som gjeld frå hausten 2024, er den øvre aldersgrensa for målgruppa for oppfølgingstenesta heva frå 21 år til 24 år. Det vil innebera at samarbeidsflata mellom etaten og den fylkeskommunale oppfølgingstenesta aukar.

Regjeringa vil innhente meir kunnskap om erfaringar med samarbeid og samordning mellom arbeid, helse og utdanning med sikte på ein meir koordinert og heilskapleg oppfølging av unge med samansette bilstandsbehov.

Innsatsen for utsette unge må sjåast i samanheng med oppfølginga av FN's berekraftsmål, delmål 8.6 om å vesentleg redusere prosentandelen unge som verken er i arbeid, under utdanning eller i opplæring. Oppfølginga av berekraftsmåla er omtala samla i del III.

6.4.2 Kompetanse for inkludering og omstilling

Personar som står utanfor arbeidslivet på grunn av låge kvalifikasjonar utgjer ein arbeidskraftreserve som i større grad må bli mobilisert og kvalifisert slik at fleire kjem i arbeid. I Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* har regjeringa foreslått fleire tiltak for å styrke kvalifikasjonane til den enkelte.

Arbeidsmarknadspolitikken og utdanningspolitikken må virke godt saman. I den nye opplæringslova, som tredde i kraft hausten 2024, er retten til opplæring utvida slik at langt fleire kan fullføre vidaregåande opplæring eller få kompetansepåfyll i vaksen alder. Det gir nye moglegheiter også for arbeids- og velferdsforvaltninga sine brukarar. Samtidig vil innføringa av modulstrukturert opplæring som hovudmodell for all opplæring for vaksne, bidra til meir fleksible og tilpassa opplæringsløp. Samla vil endringane lette samhandlinga mellom utdaningssektoren og arbeids- og velferdsforvaltninga.

For at fleire skal få tilgang til opplæringstiltak som gir formell kompetanse må tilboda i Arbeids- og velferdsetaten bli betre tilpassa brukarane sine behov. Regjeringa vil derfor foreslå endringer i opplæringstiltaket til Arbeids- og velferdsetaten. For å bidra til at fleire med nedsett arbeidsevne kan gjennomføre høgare utdanning som opplæringstiltak vil regjeringa vurdere å utvide varigheita på tiltaket for dei som har behov for studiespesialisering før dei kan begynne på høgare utdanning.

Nokre treng norskopplæring eller opplæring på grunnskolenivå for å kunne fullføre eit opplæringsløp. Det gjeld særleg innvandrarak. For å gi eit meir heilskapleg tilbod til målgruppa vil regjeringa opne for å innvilge førebuande opplæring for vaksne som opplæringstiltak i Arbeids- og velferdsetaten, og utvide varigheita av opplæringstiltaket for personar som gjennomfører førebuande opplæring i forkant av eller i kombinasjon med fag- og yrkesopplæring. Regjeringa vil vidare legge til rette for at fleire innvandrarak skal kunne få tilbod om norskopplæring som arbeidsmarknadstiltak, eventuelt i kombinasjon med andre tiltak.

I 2021 fekk Arbeids- og velferdsdirektoratet og Kompetanse Noreg, i dag Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse, i oppdrag å inngå eit samarbeid om å utvikle effektive og gode utdannings- og opplæringstenester for arbeidsledige, permitterte og utsette grupper i arbeidsmarknaden. Oppdragsgivarar var Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Seinare er samarbeidet utvida til også å omfatte Integrerings- og mangfaldsdirektoratet. Oppdraget blir ført vidare i 2025.

For å stimulere til utvikling og utprøving av modellar for tilpassa opplærings- og utdanningstiltak er det etablert fleire forsøk og tilskotsordningar, sjå for eksempel forsøk med tilrettelagd opplæring under del II programkategori 09.30 Arbeidsmarknad. For nærmare omtale av ulike modellar for tilpassa opplæring og utdanning sjå omtale i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*. Erfaringar frå forsøka og tilskotsordningane vil vere viktige innspel til vidareutvikling av tilbod om tilrettelagt fag- og yrkesopplæring. Regjeringa vil føre vidare og forsterke samarbeidet mellom utdanningssektoren og arbeids- og velferdsforvaltninga, og bidra til at verkemiddel og system støttar betre opp om kvarandre.

For ytterlegare omtale av relevante tiltak på integreringsfeltet viser vi til punkt 6.5 God integrering av innvandrarak i arbeid og samfunn. Sjø også omtale av opplæringstiltak og andre arbeidsmarknadstiltak frå Arbeids- og velferdsetaten under programkategori 09.30 Arbeidsmarknad. Politikken til regjeringa på området til Arbeids- og inkluderingsdepartementet må også sjåast i samanheng med politikken til regjeringa på området til Kunnskapsdepartementet. Sjø Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet for nærmare omtale.

6.4.3 Arbeid og helse

Mange med ulike helseproblem står utanfor arbeidslivet, og har behov for samtidig bistand frå både arbeids- og velferdsforvaltninga og helse- og omsorgstenestene for å komme i arbeid og få betre helse. Fleire har også kompetansmessige utfordringar, jf. omtale under punkt 6.4.2 Kompetanse for inkludering og omstilling. Personar som får behandling og arbeidsretta bistand samtidig, kjem i mange tilfelle raskare i arbeid enn dei som får arbeidsretta tenester etter eller seint i behandlingsforløpet. Helse- og omsorgstenestene og arbeids- og velferdsforvaltninga må derfor samarbeide for å kunne møte behovet brukarane har for tenester. Behovet for og tiltak knytte til samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og helsesektoren er blant anna omtala i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*, som regjeringa nyleg har lagt fram.

Helse- og omsorgsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil i 2025 føre vidare samarbeidet med mål om å betre tenestetilbodet til personar som treng samtidige helsetenester og arbeidsretta tenester for å bli verande i eller komme i arbeid. Målet er at fleire med nedsett arbeidsevne og ulike helseproblem skal kunne delta i arbeidslivet.

Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsdirektoratet fører derfor også vidare samarbeidet om å utvikle arbeid- og helseområdet som fagfelt. Direktoratata har sett ned eit nasjonalt fagråd for arbeid og helse, som skal styrke fagrolla til myndigheitene ved å gi kunnskapsbaserte råd. Rådet er evaluert og blir vidareført for ein ny periode. Direktoratata har utarbeidd ein felles strategi, som vektlegg blant anna tidleg innsats, større satsing på lokale aktørar og kunnskaps- og kompetansebygging på tvers av sektorar. Direktoratata samarbeider om oppfølginga av denne strategien.

Det er over tid utvikla fleire samhandlingsmodellar for ulike grupper av brukarar og pasientar som treng samtidige eller samordna tenester frå arbeids- og helsesektoren. Det går også føre seg arbeid med å utvikle nye modellar, sjå nærmare omtale nedanfor. Direktoratata utarbeider også felles nasjonale faglege anbefalingar for tenesteutarar innan fagområdet, i første omgang for Individuell jobbstøtte (IPS) og HelseIArbeid. Desse anbefalingane skal etter planen ferdigstillast i løpet av 2024.

IPS skal bidra til at personar med moderate til alvorlege psykiske lidningar og/eller rusmiddelproblem kjem over i lønt arbeid. Tett og samtidig oppfølging frå Arbeids- og velferdsetaten og helse-

og omsorgstenesta set den enkelte deltakeren i betre stand til å få og behalde arbeid. IPS kan tilbydast brukarar som er under behandling i psykisk helsevern eller tverrfagleg spesialisert rusbehandling i spesialisthelsetenesta eller får oppfølging frå psykisk helse- og rustenester i kommunen. I 2021 starta også eit forsøk for unge under 30 år med psykiske lidningar og/eller rusproblem, IPS ung. Målet med IPS ung er at fleire gjennomfører utdanning og kjem i ordinært lønt arbeid. I ei evaluering som Arbeidsforskningsinstituttet ved Oslo Met har gjennomført, fant forskarane at IPS ung bidrar til auka arbeidsdeltaking, særleg for den eldste delen av målgruppa.

Regjeringa vil føre vidare og bygge ut tilbodet om IPS. For 2025 foreslår regjeringa å auke løyvinga til arbeidsmarknadstiltak, sjå nærmare omtale under programkategori 09.30 Arbeidsmarknad. Auken gir grunnlag for å styrke innsatsen med Individuell jobbstøtte (IPS). Satsinga må også sjåast i samanheng med bl.a. Meld. St. 23 (2022–2023) *Opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033)* og Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*.

Også mange med milde til moderate psykiske lidningar og/eller rusmiddelproblem har behov for å kombinere arbeidsretta tenester og behandling. Som varsla i Meld. St. 23 (2022–2023) *Opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033)* og etter anbefaling frå Helsedirektoratet og Arbeids- og velferdsgeneralsektoratet, er det sett i gang eit arbeid for å utvikle og prøve ut to ulike modellar for tenestesamhandling mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunehelsetenesta. Modellane er retta mot personar med milde til moderate psykiske lidningar og/eller rusproblem, eventuelt også muskel- og skjelettplager. Mange av desse vil ha behov for å kombinere arbeidsretta tenester og behandling.

Målet med modellutviklinga er å få til ei betre og meir systematisk tenestesamhandling mellom helsetenesten og Arbeids- og velferdsetaten. Pasientar/bukarar skal oppleve eit heilskapleg og godt koordinert tenestetilbod. Det skal igjen bidra til forbetra helsetilstand og meistringsevne, raske retur til arbeid og redusert overgang til arbeidsavklaringspengar og uføretrygd.

Dei to direktorata har i 2024 jobba med å utvikle dei to modellane som skal piloterast, med mål om å sette dei i verk frå og med hausten 2024. Gjennom pilotane skal ein vurdere om modellane er eigna til å førebygge og redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet. Ein skal også vurdere moglegheita for å videreutvikle og skalere opp samarbeidsmodellane. Pilotane skal følgeevaluerast. Satsinga blir samfinansiert av Arbeids- og

inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

Den eine modellen inneber eit samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og Rask psykisk helsehjelp (RPH) der ein NAV-rettleiar og ein kognitiv terapeut frå RPH jobbar saman om oppfølginga av felles brukarar. For denne modellen er det lagt opp til fem pilotar i utvalde kommunar. NAV-kontora og kommunane skal involverast i korleis dei enkelte pilotane skal utformast.

Den andre modellen inneber at NAV-rettleiar, kognitiv terapeut og fastlege samarbeider om oppfølginga av felles brukarar. Det er valt ut fire kommunar/bydelar som skal motta tilskot og delta i piloten. Kor mange fastlegekontor som blir inkluderte i kvar enkelt kommune, kan variere.

Som varsla i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*, vil regjeringa, basert på erfaringane med utprøving av modellane, vurdere om det bør utviklast eigne modellar for systematisk tenestesamhandling mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunehelsetenesta målretta mot unge, og korleis utdanningsmyndighetatene kan koblast på ved behov.

HelseIArbeid er ein modell for tenestesamhandling om helsefremmande og førebyggjande tiltak retta mot arbeidslivet. Modellen siktar seg inn mot grupper som står i fare for å bli sjukmelde eller falle ut av arbeidslivet på grunn av muskel- og skjelettplager og/eller psykiske plager. HelseIArbeid består av både eit bedrifts- og eit individtiltak. Gjennom individtiltaket tilbyr helsetenesten saman med Arbeids- og velferdsetaten rask tverrfagleg utgreiing. I dag tilbyr elleve av tolv fylke/regionar i Arbeids- og velferdsetaten individtiltaket. Totalt åtte av tolv fylke/regionar i Arbeids- og velferdsetaten kan levere bedriftstiltaket til verksemder som er prioriterte for IA-bistand. Til verksemder som ikkje er prioriterte, eller der tilbodet ikkje er tilgjengeleg, er det utvikla eit lynkurs i HelseIArbeid. Lynkurset gir eit innblikk i kunnskapen som ligg i HelseIArbeid og er enkelt å ta i bruk utan bistand frå Arbeids- og velferdsetaten eller helsetenestene. I tråd med IA-avtalen 2019–2024 blir det arbeid for å gjennomføre tiltaket i større omfang, innanfor ramma av dagens regelverk og prioriteringsforskrifta. Arbeidslivssentera deltar i dette arbeidet.

Forskarar frå Universitetet i Tromsø, Universitetssjukehuset Nord-Noreg og NAV Troms og Finnmark leverte i mai 2024 rapport frå ei evaluering av bedriftstiltaket. Ein hovudkonklusjon i rapporten er at kunnskapsformidling på arbeidsplassen om alminnelige muskel- og skjelettplager, psykiske helseplager og arbeidsmiljø har potensial for å redusere sjukefråværet og auke bruk av til-

rettelegging på arbeidsplassen. Nordlandssjukehuset har også fleire pågåande forskingsprosjekt som skal evaluere effekten av individtiltaket og forskjellige komponentar ved dette helsetilbodet. Prosjekta går føre seg fram til høvesvis utgangen av 2024, 2026 og 2030.

Arbeids- og velferdsdirektoratet og Helsedirektoratet har saman med dei regionale helseføretaka fått i oppdrag å vurdere behovet for å samordne og styrke kompetanse og kvalitet innanfor arbeid og helse på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå og greie ut korleis dette kan følgast opp. Endeleg rapport frå arbeidet blei levert i august 2024. I rapporten har direktorata saman med dei regionale helseføretaka fremma eit forslag til ein tversektoriell kompetansemodell. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil saman med Helse- og omsorgsdepartementet vurdere oppfølging av rapporten.

Sjå også omtale av arbeid og helse i Prop. 1 S (2024–2025) for Helse- og omsorgsdepartementet, i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*, Meld. St. 23 (2022–2023) *Opptrappingsplan for psykisk helse (2023–2033)* og Meld. St. 9 (2023–2024) *Nasjonale helse- og samhandlingsplan 2024–2027*.

6.4.4 Varig tilrettelagt arbeid

Varig tilrettelagt arbeid (VTA) er eit tiltak for personar som får eller i nær framtid er venta å få innvilga uføretrygd, og som har behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging. VTA er eit viktig arbeidsmarknadstiltak for personar med utviklingshemming og gruppa er prioritert ved inntak til tiltaket. Vidare deltar mange personar med psykiske lidningar i tiltaket, og til saman utgjør desse to gruppene om lag tre firedelar av deltakarane.

VTA kan arrangerast både hos førehandsgodkjende verksemdar eller i ordinære verksemdar med oppfølging. Eit fleirtal av VTA-deltakarane jobbar i ei førehandsgodkjent verksemd, men andelen deltakarar i ordinære verksemdar er aukande.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet arbeider med regelendringar for å styrke oppfølginga i VTA i ordinært arbeidsliv. Departementet vil sende forslag om nye reglar på høyring. Arbeidet følger opp Stortingets oppmodingsvedtak nr. 604 av 18. april 2023.

Parallelt med arbeidet med ei permanent ordning for oppfølging, har eit forslag om midlertidig forskrift om pilotprosjekt med oppfølging av deltakarar i VTA i ordinær verksemd vore ute på høyring og departementet har vurdert høyringssvara. Arbeids- og velferdsetaten har fått i oppdrag å sette i gang pilotprosjektet med planlagt oppstart i løpet

av hausten 2024. Erfaringar frå pilotprosjektet vil bidra inn i arbeidet med ei permanent ordning.

I statsbudsjettet for 2024 la regjeringa opp til ei langsiktig opptrapping av VTA-plassar med sikte på å auke talet på plassar med om lag 2 000 innan utgangen av 2027. Planen følger opp oppmodingsvedtak nr. 605 av 18. april 2023.

Sjå programkategori 09.30 Arbeidsmarknad for nærmare omtale av arbeidsmarknadstiltak og del 1 i proposisjonen for nærmare omtale av oppmodingsvedtak.

6.5 God integrering av innvandrarar i arbeid og samfunn

Over 1 million innbyggjarar i Noreg er enten sjølve innvandrarar eller har to foreldre som er innvandra. Innvandrarar og norskfødde med innvandrareldre utgjør 21 pst. av befolkninga og har bakgrunn frå over 200 land. Det er ulike årsaker til at dei har komme til landet, bl.a. arbeidsinnvandring, flukt og familieinnvandring. Ved inngangen til 2024 var det flest frå Polen, Ukraina, Litauen, Syria, Somalia, Pakistan, Sverige, Irak, Eritrea og Tyskland. Sidan februar 2022 har det komme særleg mange fordrivne frå Ukraina.

Noreg har eit ansvar for å gi vern til menneske på flukt og stille opp for fordrivne frå Ukraina. Russlands fullskalainvasjon i Ukraina har sett systema for mottak og integrering på prøve. Rekordmange har komme til Noreg, og rekordmange er blitt busette i kommunar over heile landet. Dette hadde ikkje vore mogleg utan den store innsatsen frå kommunane og evna dei har hatt til å omstille seg og finne gode løysingar. Regjeringa er innstilt på å halde fram med å bidra. Samtidig skal antalet flyktingar og fordrivne som kjem til Noreg, vere berekraftig over tid. Hausten 2023 og vinteren 2024 innførte regjeringa ei rekke tiltak for å få innkomstane av fordrivne til Noreg nærmare nivået i nabolanda våre. Mykje tyder på at tiltaka har hatt effekt, og innreisetala i 2024 har fram til september vore neste 40 pst. lågare enn same periode i 2023. Reduserte innreisetalar bidrar til å dempe presset på kommunane og sikre eit forsvarleg tenestetilbod. På same tid er det å hjelpe flyktingane ut i arbeid og sjølvforsørging den beste måten å sikre berekraft på. Kor mange som vil søke vern frå krigen mot Ukraina i tida som kjem, er svært usikkert, men situasjonen i Ukraina vil krevje mykje av fellesskapet også i 2025.

I Meld. St. 17 (2023–2024) *Om integreringspolitikken: Stille krav og stille opp* stakar regjeringa ut kursen for ein effektiv, heilskapleg og målretta inte-

greringspolitikk for Noreg. Målet for integreringspolitikken er god integrering av innvandrarak i arbeid og samfunn. Integreringsarbeidet skal få fleire i jobb, bygge sterke fellesskap og gode fellesarenaer, fremme likestilling og kjempe mot negativ sosial kontroll. Frivillige organisasjonar har ei viktig rolle i arbeidet med integrering og inkludering. Integreringspolitiske verkemiddel rettar seg i størst grad mot innvandrarak, men i noko grad også mot norskfødde med innvandrarforeldre.

Samtidig som innvandringa har mange positive sider, er det også fleire utfordringar. Sjølv om fleirtalet av innvandrarak er i arbeid, er det for mange som ikkje kjem i jobb og fell utanfor arbeidslivet. Låg utdanning, svake norskkunnskapar og diskriminering er sentrale barrierer for deltaking i arbeidslivet. Innvandrarak er meir utsette for vedvarande låginntekt enn den øvre delen av befolkninga, særleg gjeld dette dei med flyktningbakgrunn. Fleire lever i familiar med dårlege buforhold, høg arbeidsløyse og ulike levekårsproblem. Barn og ungdommar i låginntektsfamiliar deltek mindre i organiserte fritidsaktivitetar, og dei har òg større utfordringar på skulen. Det å bu i levekårsutsatte nabolag, streve på skulen og å ha konfliktyfalte heimeforhold er risikofaktorar for utanforskap og kriminalitet. Personar med innvandrarbakgrunn er overrepresenterte i kriminalitetsstatistikken. Negativ sosial kontroll og æresrelatert vald i enkelte familiar og miljø er barrierar for samfunnsdeltaking og fri livsutfolding. Mange innvandrarak opplever rasisme og diskriminering som kan skape ein kjensle av utanforskap og vere ein barriere for integrering og deltaking.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for integreringspolitikken til regjeringa og har ei pådrivarrolle og eit ansvar for samordning på tvers av ulike sektorar. Departementet har ansvar for politikken for busetting av flyktningar, kvalifisering av innvandrarak, tolking i offentleg sektor, statsborgarskap, førebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vald, og oppmoding til mangfald i arbeidslivet. Førebygging av rasisme og diskriminering er også ein del av arbeidet til departementet. Samtidig har alle sektorar eit sjølvstendig ansvar for å sikre at politikken og tiltaka deira inkluderer og treffer heile befolkninga, også innvandrarak og norskfødde med innvandrarforeldre. God integrering krev innsats på tvers av sektorar, og det krev godt samarbeid mellom kommunane, fylkeskommunane, statsforvaltarane, Integrerings- og mangfaldsdi- rektoratet, Arbeids- og velferdsetaten, arbeidsgivarar og sivilsamfunnet.

6.5.1 Flyktningar blir busette raskt og treffsikkert over heile landet

Flyktningar og fordrivne blir som hovudregel busette med offentleg hjelp etter avtale mellom staten og ein kommune. Busetting er ein frivillig oppgåve for kommunane. Busettinga skal skje styrt og spreidd, raskt og treffsikkert. Styrt og spreidd busetting inneber at nykomne flyktningar og fordrivne skal busettast i alle landsdelane og i kommunar av ulik størrelse. Rask busetting inneber at nykomne flyktningar skal busettast så raskt som mogleg etter at dei har fått opphaldsløyve. Treffsikker busetting inneber bl.a. at nykomne flyktningar skal busettast i kommunar med eit relevant tilbod om kvalifisering, utdanning, arbeid og andre tenester. Einslege mindreårige flyktningar og barnefamiliar er prioriterte i busettingsarbeidet.

Svingingar i busettingsbehovet

Sidan februar 2022 har det store antalet fordrivne som har komme frå Ukraina, gjort at busettingsbehovet har auka mykje. I 2024 er norske kommunar oppmoda om å busette ekstraordinært mange for tredje året på rad. Høge innreisetalar fører til auka press på tilbod og tenester i kommunane. For å redusere innreisetala og dempe presset på kommunane, har regjeringa i 2023 og 2024 fremma fleire tiltak som strammar inn på tilbodet og nivået på ytingar. Det er svært usikkert korleis situasjonen i Ukraina og innreisetala utviklar seg i tida framover. Prognosane for busettingsbehovet i 2024 og 2025 er dermed usikre, og kan komme til å endre seg betydeleg. Uvissa er ei utfordring i arbeid med busetting av flyktningar. Samtidig viser erfaringane at dagens busettingsordning er godt rusta til å møte store og raske svingingar i busettingsbehovet.

Styrt, spreidd, rask og treffsikker busetting

Oppmodingskriteria for busetting, som departementet fastset kvart år, er eit tiltak for å bidra til styrt og spreidd, rask og treffsikker busetting av nykomne flyktningar. Kriteria fastset bl.a. at flyktningar skal busettast i alle landsdelane og i kommunar av ulik størrelse. Tenestetilbodet i kommunane og kompetansen dei har til å sikre godt integreringsarbeid, også for barn og unge og personar med særskilde behov, skal takast omsyn til. I samanheng med dei høge innreisetala for fordrivne frå Ukraina er det lagt til grunn nye og forenkla oppmodingskriterium.

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) har ansvaret for å oppmode kommunane om å busette eit gitt antal personar. Fylkeskommunane skal anbefale kor mange flyktningar som bør busettast i kvar av kommunane. Busetting av flyktningar krev samordning og koordinering mellom mange etatar, blant andre IMDi, Utlendingsdirektoratet (UDI), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet (AV-dir), Helsedirektoratet, Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir), Husbanken, statsforvaltarar, KS, kommunar og fylkeskommunar.

Det er eit klart mål å ha så kort ventetid som mogleg frå ein flyktning får vedtak om opphald, til busetting. Som følge av dei høge innreisetalane for flyktningar frå Ukraina, er det gjort fleire forenklingar i busettingsordninga. Den gjennomsnittlege ventetida frå vedtak om opphald til busetting i ein kommune har vore historisk kort dei siste åra.

Å kartlegge flyktningar før busetting er viktig for å oppnå mest mogleg treffsikker busetting. IMDi nyttar slik kartlegging for å finne ein eigna busettingskommune, og busettingskommunen nyttar kartlegginga for å legge til rette for busettinga. Kartlegginga omfattar bl.a. opplysningar om tilknytning til ein kommune, relasjonar i Noreg, eventuelle behov for tilrettelegging og annan informasjon som det er nødvendig for IMDi og kommunen å kjenne til. I tillegg har flyktningar rett og plikt til å gjennomføre kompetansekartlegging før dei blir busette. Personar med kollektivt vern har ikkje rett til kompetansekartlegging før etter busetting. Det blir likevel innhenta informasjon om utdanning, yrke, språkferdigheiter og førarkort gjennom ei forenkla kartlegging. Etter busetting har personar med kollektivt vern rett til kompetansekartlegging, og dei som deltar i introduksjonsprogrammet, har frå 1. juli 2023 også plikt til å gjennomføre kompetansekartlegging.

6.5.2 Innvandrarakjem i jobb og får ei stabil tilknytning til arbeidslivet

Målet til departementet er at fleire innvandrarakjem skal delta i jobb og få ei stabil tilknytning til arbeidslivet. Vaksne som får opphald i Noreg, skal så raskt som mogleg bli ein del av og bidra i samfunnet på lik linje med alle andre. For å bidra til at innvandrarakjem i arbeid eller utdanning er det utvikla ei rekke kvalifiseringstiltak. Kvalifiseringstiltaka skal bidra til å fylla gapet mellom kompetansen den enkelte nykomne har, og det arbeidsmarknaden krev. Det er mange aktørar på kvalifiseringsfeltet, og kvalifisering av nykomne innvandrarakjem skjer i vaksenopplæring, vidaregåande opplæring, arbeids-

marknadstiltak og tilbod og aktivitetar i frivillig sektor, for de fleste gjennom introduksjonsprogrammet. Kommunane og fylkeskommunane er hovudansvarlege for tiltaka. Departementet, i samarbeid med relevante direktorat, har ei sentral rolle som tilretteleggar, pådrivar og samordnar overfor kommunane, fylkeskommunane, sektormyndigheitene og andre samarbeidspartnarar.

Dei sentrale ordningane for nykomne innvandrarakjem er lovregulerte, slik som introduksjonsprogram og norskopplæring. Det er viktig med god etterleving av integreringslova. Statsforvaltaren har ei viktig rolle som tilsynsmyndigheit og rettleiar.

Forutan dei lovregulerte ordningane for nykomne innvandrarakjem, er det utvikla særskilde ordningar retta mot ei større målgruppe. IMDi, i samarbeid med HK-dir og AV-dir, arbeider bl.a. for å auke bruken av tilrettelagd fag- og yrkesopplæring for vaksne innvandrarakjem (bl.a. gjennom særskilde tilskot til fylkeskommunen). Det blir også sett inn ein særleg innsats for at fleire kvinner skal komme i arbeid eller utdanning, bl.a. gjennom Jobbsjansen. Sjå nærmare omtale under programkategori 09.70 Integrering og mangfald.

Det er eit utstrakt samarbeid mellom kommunane og NAV-kontora om kvalifisering av nykomne flyktningar både mens flyktningane deltar i introduksjonsprogrammet og etter at dei har fullført programmet. Inkludering av innvandrarakjem i arbeidslivet skjer både gjennom det generelle arbeidsretta arbeidet Arbeids- og velferdsetaten har ansvar for og gjennom innsatsen til kommunane og frivillige organisasjonar. Som det kjem fram i stortingsmeldinga om arbeidsmarknadspolitik (Meld. St. 32 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*), vil regjeringa innhente meir kunnskap om korleis overgangen mellom introduksjonsprogrammet og arbeidsretta oppfølging i NAV-kontoret fungerer, og kva som er barriererane og moglegheitene for å få til ein smidig overgang for deltakarar som ikkje når sluttmålet sitt i introduksjonsprogrammet.

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Målgruppa for rett og plikt til opplæring i norsk etter integreringslova er asylsøkarar, nykomne flyktningar og familiesameinte med desse, i tillegg til familiesameinte til norske og nordiske borgarar. Det er viktig at denne opplæringa har god kvalitet. For å bidra til dette blir det sett inn tiltak for å utvikle kompetanse, metodar og læringsressursar for den obligatoriske opplæringa i norsk og gitt midlar til etter- og vidareutdanning for lærarar. Satsinga på vidareutdanning har ført til ein auke i talet på lærarar som oppfyller kompetansekravet i norsk

som andrespråk etter integreringslova. I 2023 var det 66 pst. av lærarane som tilfredsstilte kompetansekravet. Dette er ein auke på 19 prosentpoeng frå 2018. 2023 var det andre året der deltakarar med rettar etter integreringslova utgjorde fleirtalet av deltakarane i norskopplæringa. Norskprøveresultata for 2023 var av varierende måloppnåing. Det var ein klar framgang på den munnlege prøven samanlikna med i 2022, samstundes som resultatata for den skriftlege norskprøven var noko dårlegare. Fordrivne frå Ukraina, som har rett, men ikkje plikt til opplæring, bidrog til at talet på deltakarar i opplæringa auka atskilleg i 2022 og 2023.

Arbeidsinnvandrarar frå land utanfor EØS og familiesameinte til desse har plikt til norskopplæring, mens dei frå EØS verken har rett eller plikt. Svake norskferdigheiter er ei utfordring for arbeidsinnvandrarar, som ikkje har krav på gratis norskopplæring. For arbeidsinnvandrarar, familiedlemmane deira og andre nykomne til Noreg som ikkje er omfatta av introduksjonsprogrammet, er det viktig med god og tilgjengeleg informasjon. Som ei oppfølging av Arbeidsinnvandrerrutvalget si utgreiing, NOU 2022: 18 *Mellom mobilitet og migrasjon*, skal fylkeskommunane bidra til å koordinere etableringa av kommunale, interkommunale eller regionale velkomstilbod. Det skal også utarbeidast ein nasjonal rettleiar for å etablere slike tilbod.

Fordrivne frå Ukraina med midlertidig kollektivt vern har rett til opplæring i norsk inntil eitt år, jf. midlertidige lovendringar i integreringslova i samheng med at eit stort antal fordrivne frå Ukraina har søkt om vern i Noreg. Kommunar som har kapasitet, kan dessutan gi opplæring i norsk utover eitt år til personar i målgruppa som treng det for å nå eit minimumsnivå i norsk. I mars 2024 lanserte regjeringa eit nasjonalt digitalt tilbod om norskopplæring. Det nye nasjonale tilbodet blei etablert for å bidra til å auke kapasiteten og fleksibiliteten i det kommunale norskopplæringstilbodet. Med det nasjonale digitale tilbodet har det blitt enklare å kombinere norskopplæring med arbeid.

Tilskot til norskopplæringsordninga er eit supplement til det kommunale norsktilbodet. Gjennom ordninga kan godkjende tilbydarar av opplæring i norsk for vaksne innvandrarar søke om tilskot til å gi eit avgrensa antal timar gratis norskopplæring. Dette skal bidra til at deltakarane på sikt når nivå B1 eller høgare. Formålet med norskopplæringsordninga er å gi eit målretta og fleksibelt tilbod til innvandrarar som har behov for å styrke norskferdigheitene sine, uavhengig av innvandringsårsak og butid. Målgruppa for ordninga er personar utan lovbasert rett til norskopplæring, for eksempel

arbeidsinnvandrarar. Ordninga med tilskot til norskopplæringsordninga er følgevaluert. Sluttrapporten frå 2023 viser at ordninga, i tråd med formålet, har ført til eit skalerbart og fleksibelt tilbod, der ulike typar tilbydarar – private og kommunale – bidrar med opplæring tilpassa ulike delar av målgruppa. Evalueringa konkluderer med at tilboda generelt har god kvalitet når det gjeld opplæring og lærarkompetanse. Deltakarane opplever at ordninga har gitt dei god språkutvikling og større motivasjon til å halde fram på norskkurs.

Frivillige organisasjonar kan, gjennom tilskotsordninga for integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjonar, søke om tilskot til å tilby norsk- og engelsktrening. Denne ordninga er også evaluert. Evalueringa viser at norsktreningstilboda jamt over har høg måloppnåing og bidrar positivt til deltakarane sine norskferdigheiter.

Introduksjonsprogram

Flyktingar og familiesameinte til desse som er mellom 18 og 55 år og busette i ein kommune etter avtale med IMDi, har rett og plikt til å delta i introduksjonsprogrammet. Personar med same opphaldsstatus, men som er mellom 55 og 67 år, kan få tilbod om introduksjonsprogram, men har ikkje rett og plikt til å delta. Introduksjonsprogrammet skal gi deltakarane grunnleggande ferdigheiter i norsk, grunnleggande innsikt i norsk samfunnsliv og førebu dei til arbeid eller utdanning. Deltakarar i målgruppa for introduksjonsprogrammet har rett og plikt til å gjennomføre kompetansekartlegging og karriererettleiing. Dette skal bidra til at introduksjonsprogrammet blir tilpassa etter dei behova den enkelte har. Kommunen skal sørge for kompetansekartlegging, og fylkeskommunen skal sørge for karriererettleiing.

Personar med midlertidig kollektivt vern etter utlendingslova § 34 er omfatta av ordningane i integreringslova om introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Stortinget vedtok 7. juni 2022 eit midlertidig kapittel 6A i integreringslova. Formålet med dei midlertidige endringane var bl.a. å forenkla kvalifiseringsordningane for personar med kollektivt vern, lempe på lovpålagde plikter for kommunane og støtte opp under målet om at flest mogleg skal komme raskt ut i arbeid eller annan aktivitet. Som det følger av kapittel 6A i integreringslova, har fordrivne frå Ukraina rett, men ikkje plikt, til introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

I februar 2024 blei krava til arbeidsretting i introduksjonsprogrammet etter dei midlertidige reglane skjerpte gjennom krav til arbeidsretta innhald etter

tre måneder. Det blei også innført strengare krav til arbeid eller arbeidspraksis for å få forlenga programmet. Den 14. juni 2024 blei det vedtatt å vidareføre dei midlertidige endringane i integreringslova til 1. juli 2026, med enkelte tilpassingar.

Målet er at introduksjonsprogrammet skal bidra til stabil tilknytning til arbeid. Av deltakarane som avslutta programmet i 2021, var 65 pst. i arbeid eller utdanning året etter. Sysselsettinga blant innvandrarar er høgare jo høgare utdanning dei har (Statistisk sentralbyrå, 2021). Fleire skal derfor få formell kvalifisering gjennom introduksjonsprogrammet. Fag- og yrkesopplæring blir særleg vektlagd. Trass dette, viser forskning at minst halvparten av deltakarane manglar grunnskole eller vidaregåande opplæring når dei avsluttar programmet. Eit mindretal av desse fullfører desse nivåa etter dei har avslutta. Etter dei store deltakartala frå Ukraina, har dette endra seg drastisk, då omtrent ni av ti ukrainske fordrivne har minst gjennomført vidaregåande skole tidlegare, og såleis får tilbod om korte introduksjonsprogram. Utfordringa for andre deltakargrupper er likevel framleis gjeldande.

Den nye opplæringslova som tok til å gjelde hausten 2024, gir vaksne styrkte rettar til opplæring, bl.a. med innføring av rett til særskild norskopplæring i vidaregåande opplæring, rett til å fullføre vidaregåande og rett til å få ein ny fagkompetanse.

Modulstrukturert opplæring for vaksne blei innført hausten 2024 og vil vere positivt for fullføringa av formell kvalifisering for deltakarar i introduksjonsprogrammet. Realkompetansevurdering og opplæring i norsk språk og fag parallelt, er viktig for å lykkast med denne opplæringa. Kompetansekartlegging og karriererettleiing vil vere ein føresetnad for tidleg realkompetansevurdering i introduksjonsprogrammet. Sjå Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet, programkategori 07.50 Kompetansepolitikk og livslang læring, for nærmare omtale.

For ytterlegare omtale av dei grepa regjeringa gjer for å kvalifisere dei som står utanfor arbeidsmarknaden, sjå punkt 6.4.3 Kompetanse for inkludering og omstilling.

Gjennomgang av integreringslova

Departementet har ønskt å få kunnskap om integreringslova har blitt implementert i tråd med reguleringa og intensjonen, eller om det er behov for justeringar. Fafo har følgevaluert implementeringa, og Proba samfunnsanalyse har følgevaluert dei midlertidige lovendingane som blei innført i samanheng med dei høge innkomstane frå

Ukraina. Med utgangspunkt i desse evalueringane har departementet begynt på ein gjennomgang av integreringslova. Som ein del av gjennomgangen er det utgreia forslag til endringar for dei med kort programtid, bl.a. basert på erfaringane med kort programtid for dei fordrivne frå Ukraina, og forslag for å styrke samordninga og koordineringa av introduksjonsprogrammet. Forslag om å utvide tilsynet med integreringsregelverket i regi av statsforvaltarane er også utgreia. Som det kjem fram i Meld. St. 17 (2023–2024) vil regjeringa også foreslå å innføre rett og plikt til introduksjonsprogram for flyktningar mellom 55 og 60 år. Departementet sendte 9. september 2024 forslag til endringar i integreringslova og tilhøyrande forskrifter om økt arbeidsretting og formell opplæring i introduksjonsprogrammet mv. på høyring med høyringsfrist 9. desember 2024.

Jobbsjansen

For mange kvinner med innvandrarbakgrunn står langt unna arbeidsmarknaden og treng grunnleggande kvalifisering for å komme i arbeid. Dette er ei utfordring for den enkelte kvinne sin økonomi og sjølvstende, men også for familien sin økonomi, for barn som veks opp i låginntekt, for velferdssamfunnet og i eit likestillingsperspektiv. Det er eit særskilt mål å auke sysselsettinga blant kvinner med innvandrarbakgrunn. Tilskotsordninga Jobbsjansen er eit viktig verkemiddel for ein målretta innsats overfor innvandrar kvinner som står langt frå arbeidsmarknaden, og som har behov for grunnleggande kvalifisering for å komme i jobb eller ordinær utdanning. Jobbsjansen er eit individuelt tilpassa program som skal gi styrkte kvalifikasjonar for varig tilknytning til arbeidslivet og økonomisk sjølvstende. Ordninga har i ei årrekke hatt gode resultat når det gjeld overgang til arbeid og utdanning. Av deltakarane som avslutta ordninga i 2023, gjekk 76 pst. direkte over i arbeid eller utdanning.

I 2023 etablerte IMDi, på oppdrag frå departementet, eit eige Jobbsjansenregister. Dette skal bidra til meir treffsikre opplysingar om måloppnåinga. Registeret skal også danne grunnlag for kunnskapsutvikling sentral og lokalt, og for analyser og statistikk til bruk i forskning og utvikling av ordninga.

I perioden 2022–2025 blir det gjennomført eit forsøk med per capita-finansiering av Jobbsjansen. Formålet er å undersøke om ei slik ordning gir mindre administrasjon for prosjektkommunane, slik at fleire deltakarar og kommunar kan ta del i Jobbsjansen. Ideas2evidence følgeevaluerer for-

søket. På bakgrunn av denne evalueringa, og i samråd med IMDi, vil departementet i løpet av 2025 vurdere ei alternativ innretning av Jobbsjansen.

Mangfald i arbeidslivet

Det er eit mål at kompetansen og ressursane til innvandrarak blir nytta på ein god måte i det norske arbeidslivet. I eit integreringsperspektiv handlar mangfald i arbeidslivet om innsatsen retta mot arbeidsgivarar for å gjere dei meir bevisste på etnisk mangfald som ein ressurs, å auke rekrutteringa av innvandrarak til arbeidslivet og å bidra til at innvandrarak får brukt kompetansen sin i arbeidslivet. Det handlar også om at arbeidsgivarar, i både offentleg og privat sektor, har eit ansvar for å jobbe strategisk med etnisk mangfald. Dette inneber bl.a. å sjå potensialet i eit mangfald av tilsette og å systematisk utvikle ein organisasjonskultur der forskjellane utløyser auka effektivitet og trivsel.

Arbeidet for etnisk mangfald i arbeidslivet omfattar alle innvandrargrupper. Dei statlege verkemidla for å styrke det etniske mangfaldet i arbeidslivet består bl.a. av ei tilskotsordning for verksemdar, ei rettleiingsteneste for arbeidsgivarar i regi av IMDi, med bl.a. nettsida mika.no, utvikling av kunnskap om mangfald i arbeidslivet og utdeling av Mangfaldsprisen. Formålet med IMDi sine mangfaldstiltak er at arbeidsgivarar skal kunne finne kunnskap og råd om koreis dei kan lukkast med å skape eit etnisk mangfald på arbeidsplassen og få ut meirverdien av mangfaldet. Samarbeidet med partane i arbeidslivet er viktig for å få til brei rekruttering og forhindre diskriminering. Alle mangfaldstiltaka IMDi forvaltar, er utarbeidd i samarbeid med partane i arbeidslivet.

6.5.3 Fleire innvandrarak deltar i samfunnslivet

Det er eit mål for integreringspolitikken at innvandrarak skal delta i det norske samfunnslivet gjennom sterke fellesskap og gode fellesarenaer. For å leggja til rette for eit godt og rettferdig samfunn for alle må innvandrarak og barna deira kunne delta på alle samfunnsarenaer, uavhengig av bakgrunn. Barn skal ha ein trygg og god oppvekst og like moglegheiter. Dei skal få delta i barnehage, gå på skule og vere med i fritidsaktivitetar der dei kan oppleve inkludering, fellesskap og vennskap, og der dei kan lære og utvikle seg. Integreringspolitikken skal bidra til at innvandrarak får innsikt i og sluttar opp om dei grunnleggande verdiane i det norske samfunnet. Frivillige organisasjonar bidrar til å skape viktige arenaer for integrering

og deltaking i samfunnet. Integreringspolitikken er viktig for å redusere barrierar mot deltaking i både arbeids- og samfunnsliv.

Rasisme og diskriminering

Rasisme og etnisk diskriminering kjem til uttrykk når nokon meiner at andre er mindre verd på grunn av kva hudfarge dei har, kva dei heiter, kva dei trur på, eller kvar dei har røtene sine frå. Innvandrarak og norskfødde med innvandrarakforeldre opplever diskriminering på fleire samfunnsområde. Det kan gå ut over levekår og helse, deltaking i arbeidslivet og utbytte av skolegang. I november 2023 la regjeringa fram ein handlingsplan mot rasisme og diskriminering som gjeld t.o.m. 2027. Planen inneheld 50 tiltak som saman skal bidra til å førebygge rasisme og diskriminering i arbeidsliv, på ungdomsarenaer og i lokalsamfunn. Regjeringa vil i tillegg gjere ein særskild innsats mot hets og diskriminering av bestemte etniske og religiøse minoritetar. Regjeringa tar sikte på å legge fram to nye handlingsplanar i 2024, éin mot antisemittisme og éin mot muslimfiendskap, og dessutan éin i 2025 mot hets og diskriminering av samar. Vi viser til Kultur- og likestillingsdepartementet, som har koordineringsansvaret på politikkområda likestilling og diskriminering, og til Kommunal- og distriktsdepartementet, som har ansvaret for politikk overfor samar og nasjonale minoritetar.

Frivillige organisasjonar og rolla deira i det lokale og nasjonale integreringsarbeidet

Frivillig arbeid og frivillige organisasjonar spelar ei viktig rolle i integreringsprosessar og i arbeidet med å skape felles møteplassar og samfunnsdeltaking for alle. Dei frivillige organisasjonane har bl.a. spelt ei viktig rolle under koronapandemien og i samanheng med handteringa av fordrevne frå Ukraina.

Regjeringa vil styrkje rolla til dei frivillige organisasjonane i integreringsarbeidet. Frivillige organisasjonar jobbar både i asylmottak og i lokalsamfunn med å tilby språktrening, møteplassar, kurs og fritidsaktivitetar innan kultur, idrett og friluftsliv.

Negativ sosial kontroll og æresrelatert vald

Alle i Noreg har rett til å leve eit trygt og fritt liv. Derfor er det eit av hovudmåla til regjeringa å kjempe mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald, herunder tvangsekteskap og kjønnslemlesting.

Det er etablert fleire særskilde tenester med spisskompetanse på negativ sosial kontroll, æresrelatert vald, tvangsekteskap og kjønnslemlesting. Det nasjonale tverretatlege kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald er ei viktig teneste som rettleiar og gir råd til tilsette i dei ordinære tenestene om korleis dei kan følge opp utsette. Kompetanseteamet rettleiar også enkeltpersonar som sjølve tar kontakt for å få hjelp. Teamet bidrar i tillegg med kompetanseheving for dei tilsette i tenestene gjennom å halde foredrag og seminar om tematikken.

Det er utplassert 65 mangfaldsrådgivarar på utvalde skolar og vaksenopplæringscenter i alle fylka i landet. Ordninga blei styrkt med seks nye stillingar i 2024. Mangfaldsrådgivarane blir tilsette av IMDi og er eit viktig lågterskeltilbod for utsette personar. Dei kan komme tidleg inn med rådgiving og førebyggjande tiltak. Mangfaldsrådgivarane skal styrke kompetansen om tematikken blant skoletilsette og i det offentlege tenesteapparatet.

IMDis fagteam for førebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vald er ei rettleiings-teneste som i hovudsak er retta mot tilsette på skolar som ikkje har mangfaldsrådgivar, flykningtenester, NAV-kontor, vaksenopplæringsinstitusjonar og andre hjelpetenester. Formålet er å bidra til at fleire barn og vaksne som blir, eller står i fare for å bli, utsette for negativ sosial kontroll, æresrelatert vald, tvangsekteskap eller kjønnslemlesting, får råd, rettleiing og oppfølging i tråd med behova og rettane sine.

Det er også fire spesialutsendingar for integreringssaker på utanriksstasjonane i Kenya, Jordan, Pakistan og Tyrkia. Dei gir konsuler bistand til personar som er utsette for negativ sosial kontroll, æresrelatert vald, tvangsekteskap og kjønnslemlesting, og bidrar til å spreie kunnskap om tematikken i Noreg.

Det nasjonale bu- og støttetilbodet for personar som er utsette for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald, gir utsette over 18 år ein trygg stad å bu og støtte til å etablere seg på nytt. Det er totalt 26 plassar i butilbodet, fordelt på fem kommunar. I 2024 blei det sett i gang ein pilot med butilbod for personar over 18 år som har blitt utsette for ufrivillige opphald i utlandet. Piloten omfattar personar som har returnert til Noreg etter eit ufrivillig utanlandsopphald og har store hjelpebehov, men som ikkje oppfyller kriteria for å få ein plass i det eksisterande butilbodet. Det kan vere fordi dei ikkje er trusselutsette, eller fordi dei har ein tilleggsproblematikk som ikkje er foreinleg med eit opphald i det eksisterande butilbodet, av omsyn til sikkerheita for dei sjølve eller andre.

Den gjeldande handlingsplanen, *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vald (2021–2024)*, er konsentrert om innsats for nykomne flyktingar og innvandrarak, kunnskap og kompetanse for eit heilskapleg hjelpetilbod, eit styrkt rettsvern for utsette personar, førebygging av ufrivillige utanlandsopphald og internasjonalt samarbeid. Ein ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald for perioden 2025–2028 skal vere ferdig våren 2025. Tiltak mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald inngår også i opptrappingsplanen om vald mot barn og vald i nære relasjonar, som regjeringa la fram i desember 2023.

Eit lovutval har gjort ei heilskapleg juridisk utgreiing av problemstillingar i saker som omhandlar negativ sosial kontroll, æresmotivert vald, tvangsekteskap, kjønnslemlesting, psykisk vald og ufrivillig utanlandsopphald. Utgreiingsrapporten blei levert 24. juni 2024 og er send på høyring med høyringsfrist 28. oktober. Den juridiske utgreiinga er ei oppfølging av tiltak 21 i handlingsplanen *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vald (2021–2024)*. Lovutvalet fekk i mandat å særleg vurdere om barn og unge som er utsette for slike handlingar, har eit godt nok rettsvern, eller om det er behov for endringar i lovgivinga. Lovutvalet skulle også vurdere om fenomenene er tilstrekkeleg regulert i norsk lov og om Noreg oppfyller dei menneskerettslege pliktene sine på området. I eit supplerande mandat bad regjeringa lovutvalet om å vurdere om det er behov for endringar i straffelova.

Tolking i offentleg sektor

For å sikre forsvarleg hjelp og rettssikkerheit, for å oppnå likeverdige offentlege tenester for alle innbyggjarar og for at nye borgarar skal få god informasjon om plikter og rettar i det norske samfunnet, er det viktig å bruke kvalifiserte tolkar og tilpassa kommunikasjon. Tilrettelagd informasjon frå offentleg sektor kan føre til auka deltaking i samfunnet og større tillit til det offentlege. Bruken av kvalifiserte tolkar er låg. I 2022 blei 34 pst. av tolkeoppdraga i offentleg sektor utført av tolkar utan dokumenterte kvalifikasjonar.

Tolkelova tok til å gjelde 1. januar 2022. Lova regulerer bl.a. eit krav om å bruke kvalifisert tolk dersom det er nødvendig for å vareta omsyn til rettssikkerheita eller for å yte forsvarleg hjelp og forsvarlege tenester. Det er dispensasjon frå dette kravet fram til 31. desember 2026. Offentlege organ kan velje mellom frammøtetolking og fjerntolking.

IMDi er nasjonal fagmyndigheit for tolking i offentleg sektor. Direktoratet har ei sentral rolle i å rettleie om tolkelova og om bruk av tolk i offent-

leg sektor, i å bidra til at offentlege verksemdar bestiller og bruker kvalifiserte tolkar, og i å sikre at det blir kvalifisert nok tolkar i aktuelle språk. IMDi har også ansvar for å drifte Nasjonalt tolke-register og for kunnskapsutvikling på feltet.

Tolkelova er sektorovergripande og regulerer også teiknspråktolking og tolking på samiske språk. Samtidig er det kvar enkelt sektormyndigheit som har ansvar for tilstrekkeleg og forsvarleg bruk av tolkar innanfor sitt ansvarsområde og for gode organisatoriske løysingar for å bestille og bruke tolk. Som integreringsmyndigheit har IMDi primært eit ansvar for rettleiing m.m. som gjeld tolking på språk som flyktingar og innvandrarakter brukar. AVdir har ansvaret for tolking for døve, personar med nedsett høyrsel og døvblinde. Retten til bruk av samiske språk blir regulert gjennom samelova.

Utsette byområde

I fleire byområde med opphoping av dårlege levekår er personar med innvandrarbakgrunn i fleirtal. Det å bu i levekårsutsette nabolag, leve i fattigdom, streve på skulen og ikkje ha ein jobb å gå til, kan føre til at ein blir ståande på utsida eller søker seg mot fellesskap i randsona av storsamfunnet. Områdesatsingane i levekårsutsette område er viktige for å skape gode og trygge bustad- og nærmiljø, gode offentlege tenestetilbod og for å førebygge kriminalitet. Regjeringa vil halde fram med å nytte områdesatsingar som eit verkemiddel for å betre levekåra i utsette byområde.

Se nærmare omtale i Prop. 1 S for Kommunal- og distriktsdepartementet og Meld. St. 28 (2022–2023) *Gode bysamfunn med små skilnader*, som regjeringa la fram i august 2023.

Statsborgarskap

Norsk statsborgarskap har ei viktig symbolsk verdi ved at det markerer ein tilhøyrse til det norske samfunnet og dei grunnleggjande verdiane i det. Statsborgarskapet gir vidare viktige rettar og plikter som har mykje å seie for at innbyggjarane deltar i det norske samfunnet. Kva statsborgarskapet inneber som politisk verkemiddel, varierer frå land til land. Kva staten ønsker å oppnå, blir reflektert i kva vilkår, rettar og plikter som er knytte til statsborgarskapet. Norsk statsborgarskap er viktig som ei ramme for fellesskap og skal bidra til integrering. Det har i løpet av dei siste åra blitt gjort endringar i statsborgarlova som har vore grunnlagt med integreringsomsyn. Kravet om ferdigheiter i norsk munnleg blei skjerpt i 2022 for å bidra til at fleire får gode ferdig-

heiter i norsk. Kravet om opphaldstid blei også skjerpt til åtte års opphald i løpet av dei siste elleve åra som hovudregel. For personar som har hatt tilstrekkeleg inntekt det siste året, er kravet seks år. Ei grunngeving for endringa var å fremme integrering og auke sysselsettinga blant innvandrarakter.

Etter at prinsippet om eitt statsborgarskap blei oppheva i 2020, har det komme mange søknader om norsk statsborgarskap, og restansane i statsborgarskapsaker var på eit historisk høgt nivå ved utgangen av 2022. Gjennom 2023 har restansane blitt bygde ned frå om lag 35 500 til om lag 24 000 saker, men framleis må mange vente lenge på å få saka si behandling. Ventetida for dei ubehandla sakene har auka frå 269 til 405 dagar i 2023. UDI jobbar med å få til raskare saksbehandling. Allereie no blir svært mange søknader om statsborgarskap behandla automatisk. I 2023 var automatiseringsgrada 39 pst. Regjeringa greier ut endringar i statsborgarlova og statsborgarfor-skrifta for å få til eit meir digitaliseringsvennleg regelverk som kan gi meir automatisering.

Eit nytt regelverk for å kalle tilbake statsborgarskap tok til å gjelde 15. januar 2020. Bl.a. blei det lovfesta at norsk statsborgarskap ikkje skal kallast tilbake dersom det – i lys av kor alvorleg forholdet er, og kva slags tilknytning statsborgaren har til Noreg – vil vere eit uforholdsmessig inngrep overfor vedkommande sjølv eller dei næraste familiemedlemmene. Departementet har gitt Oslo Economics i oppdrag å evaluere kva effekt endringane i statsborgarlova §§ 26 og 27 har hatt på praksisen for tilbakekall av statsborgarskap, under dette bortleggingar. Utgreiinga skal omfatte gjennomgang av vedtak frå tilbakekallingsporteføljen til Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE) i perioden januar 2020–desember 2023, og dessutan gjennomgang av relevante rettsavgjerder i same periode.

6.6 Inntektssikringsordningar som gir økonomisk tryggleik og samtidig stimulerer til arbeid

Inntektssikringsordningane skal gi økonomisk tryggleik til personar som midlertidig eller varig ikkje kan delta i arbeidslivet, og gjennom det bidra til utjamning av inntekt og levekår og støtte sosial inkludering. Ordningane skal sikre inntekt og kompensere for særlege utgifter i samanheng med sjukdom, arbeidsløyse, sjukdom hos barn, midlertidig svikt i arbeids- og inntektsevna, uførleik og alderdom. Ordningane skal samtidig utformast slik at dei i tilstrekkeleg grad tar omsyn til målet om høg sysselsetting og eit omstillingsdyktig arbeidsliv,

ved å gjere det lønnsamt for den enkelte å utnytte arbeidsevna si og ved å gi ein økonomisk tryggleik som støttar viljen og evna til å ta risiko. Utover omsyna til insentiv og fordeling bidreg inntektssikringsordningane, og særleg dagpengeordninga, til å stabilisere den økonomiske utviklinga.

Folketrygdsystemet er utforma slik at ein i hovudsak opparbeider seg rettar gjennom arbeid. Nivået på ytingane er stort sett knytt til tidlegare inntekt, og for fleire ytingar er tidlegare arbeidsinntekt også ein føresetnad for å komme inn under ordninga. Det sikrar at ordningane har eit betydeleg innslag av forsikring. Det gir også insentiv til å opparbeide seg rettar til ytingar gjennom arbeid. Kompensasjonsgrada, eller kor stor andel av den tapte inntekta som blir erstatta, er noko ulik i dei forskjellige ordningane. For sjukepengar, pleiepengar, omsorgspengar og opplæringspengar blir det som hovudregel gitt full inntektskompensasjon opp til seks gonger grunnbeløpet i folketrygda (G). Dei andre ordningane har ei lågare kompensasjonsgrad. Dei fleste vil dermed få høgare inntekt frå arbeid enn frå trygd, noko som stimulerer til å delta i arbeidslivet. Samtidig gir moglegheit for minsteytingar i enkelte ordningar eit sikkerheitsnett for alle.

Inntektssikringsordningane skal både støtte opp om arbeidslinja ved at det skal lønne seg å jobbe, og samtidig gi gode nok ytingar til at dei gir økonomisk tryggleik for dei som ikkje kan jobbe. Desse omsyna kan stå i motstrid og må balanseast i utforminga av ordningane. For å sikre føreseielege vilkår og berekraft må hovudprinsippa i ordningane ligge fast over tid. Samtidig må dei tilpassast behova dei skal møte. For å finne ein god balanse mellom desse omsyna er det viktig å nytte erfaringar og stadig ny kunnskap i arbeidet med å vidareutvikle gode inntektssikringsordningar.

Bruk av forsøksordningar for å teste ut om justeringar fungerer etter intensjonen, kan bidra til det same. Regjeringa vil etablere eit forsøk med eit arbeidsretta ungdomsprogram med ei ny ungdomsyting, der nedsett helsetilstand ikkje er eit inngangsvilkår. Arbeidsavklaringspengar kan i mange tilfelle stå fram som den einaste moglegheita unge har til inntektssikring. For sterk vekt på helse som inngangsvilkår kan medføre at oppfølgingsarbeidet til dei unge blir prega av avgrensingane deira heller enn ressursane deira. Målet med ungdomsprogrammet er å auke overgangen til jobb og utdanning, og førebygge og avgrense tilstrøyminga til helserelevante ytingar. Departementet har også tatt imot ein søknad frå Arbeids- og velferdsgeneralsektoret om å etablere eit forsøk med «Eit enklare NAV». Forsøket skal prøve ut éin stønad til

unge under 30 år med tett og individuelt tilpassa oppfølging og aktivitet. Målet med «Eit enklare NAV» og forsøket med arbeidsretta ungdomsprogram er i stor grad samanfallande. Begge forsøka skal bidra til at unge kjem raskare i gang med arbeidsretta oppfølging, bl.a. ved at dei får tilgang til inntektssikring utan eit helserelevanter inngangsvilkår. Likevel har forsøka forskjellig innretning. Ungdomsprogrammet og «Eit enklare NAV» er nærmare omtalt under punkt 4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden.

I juni 2024 blei det igangsett ein områdegjennomgang av dei helserelevante ytingane i folketrygda. Områdegjennomgangen har to formål. Det eine er å tydeleggjere kva som er årsakene til bruken av helserelevante ytingar, og å sjå breitt på årsakene til at personar får helserelevante ytingar. Det andre er å foreslå tiltak som kan føre til redusert tilgang til helserelevante ytingar og auka overgang frå helserelevante ytingar til arbeid. Målet er auka sysselsetting ved at fleire kjem heilt eller delvis i arbeid. Tiltaka skal over tid føre til redusert vekst i utgiftene til folketrygda. Gjennomgangen blir utført av Oslo Economics. Sluttrapport skal etter planen leverast i juni 2025.

I juni 2024 leverte Proba samfunnsanalyse ein rapport frå ein analyse der dei såg nærmare på korleis Arbeids- og velferdsetaten følger opp mottakarar av arbeidsavklaringspengar.¹⁵ I analysen brukte dei kvalitative forskingsmetodar for å undersøke korleis oppfølginga fungerer sett opp mot hensikta med arbeidsavklaringspengar. Hovudintrykket til forskarane var at det skjer mykje god oppfølging, men dei fann også potensial for forbetringar, særleg knytt til oppfølginga av mottakarar med eit komplekst utfordringsbilde og uavklarte sider ved helsesituasjon, behandling og prognose. Rapporten gir anbefalingar når det gjeld tiltaksporteføljen og tilgangen rettleiarane har til kompetanse om helse og nødvendige verkøy til bruk i oppfølgingsarbeidet. Rapporten inngår i kunnskapsgrunnlaget for den vidare utviklinga av oppfølgingsarbeidet i Arbeids- og velferdsetaten.

I mai 2024 publiserte OsloMet ein rapport som samanstiller og samanfattar litteratur om ordninga med arbeidsavklaringspengar frå 2010 til 2023.¹⁶ Til saman er 231 forskings- og analysearbeid av både kvantitativ og kvalitativ art inkluderte i rapporten. Rapporten viser også til kunnskapshol på

¹⁵ Proba (2024): NAVs oppfølging av personer som mottar AAP (Proba rapport 2024-08)

¹⁶ OsloMet (2024): Arbeidsavklaringspenger – en sammenstilling og oppsummering av kunnskap på området (AFI-rapport 2024:11)

området, og kjem med forslag til område som det vil vere nyttig å forske meir på når det gjeld arbeidsavklaringspengar.

Regjeringa har gjort fleire endringar i inntekts-sikringsordningane dei siste åra.

Regelverket for arbeidsavklaringspengar blei endra frå 1. juli 2022. Endringane er viktige for å unngå at personar på arbeidsavklaringspengar fell ut av ordninga før dei er ferdig avklarte. Det vil gi meir tid til å avklare arbeidsevna for dei som treng det. Arbeidsavklaringspengar er framleis ei tidsavgrensa yting, og mottakarane skal ha tett og god oppfølging undervegs i avklaringsløpet.

For å betre inntekta til utsette barnefamiliar avvika ein frå 1. juli 2022 regelen om at summen av uføretrygd og barnetillegg ikkje kan utgjere meir enn 95 pst. av inntekta før uførleik. I samanheng med budsjettavtalen mellom regjeringa og SV om statsbudsjettet for 2023 blei barnetillegga til mottakarar av dagpengar, arbeidsavklaringspengar og kvalifiseringsstønad oppjusterte frå 1. februar 2023. I tillegg det er det med verknad frå 1. januar 2023 gitt rett til barnetillegg til begge forsørgarane, dersom begge og får dagpengar.

I samanheng med budsjettavtalen mellom regjeringa og SV om statsbudsjettet for 2024 blei minstesatsane for arbeidsavklaringspengar, uføretrygd og kvalifiseringsstønad oppjusterte frå 1. juli 2024. Minstesatsane for arbeidsavklaringspengar og deltakarar i kvalifiseringsprogrammet auka med 0,041 G. Mottakarar under 25 år vil framleis få to tredelar av den ordinære satsen. Kommunane er kompenserte for den anslåtte heilårseffekten av endringane i kvalifiseringsstønad for 2025, jf. Prop. 1 S (2024–2025) for Kommunal- og distriktsdepartementet. Minstesatsane for uføretrygd auka med 0,049 G.

For nærmare omtale av regelverket for inntekts-sikringsordningane viser vi til programkategoriomtalane. Sjå også punkt 6.1 Ein velfungerande arbeidsmarknad med god utnytting av arbeidskrafta for ein nærmare omtale av dagpengeordninga for arbeidsledige og punkt 6.7 Gode og føreseielege pensjonar for dagens og framtidige generasjonar for ein omtale av ordninga med alderspensjon.

Dei sosiale tenestene i arbeids- og velferdsforvaltninga er det nedre økonomiske og sosiale sikkerhetsnettet. Sjå nærmare omtale av desse tenestene under punkt 6.8 Inkludering i samfunnet og gode levekår for dei mest vanskelegstilte.

6.6.1 Kombinere uføretrygd og arbeid

Noreg har ein høg andel mottakarar av uføretrygd og andre helserelevante ytingar, jf. omtale i del I, punkt 3.6 Helserelevante ytingar.

Det viktigaste for å hindre at nokon hamnar utanfor arbeidslivet på grunn av helseutfordringar, er gode tiltak og tett oppfølging før uføretrygd blir aktuelt, særleg for unge med samansette utfordringar. Derfor vil regjeringa styrke innsatsen gjennom meir målretta og effektive arbeidsmarknadstiltak, med særleg vekt på unge.

Som det går fram av Hurdalsplattforma, vil regjeringa gjere det lettare å kombinere trygd og arbeid. Eitt av tiltaka i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* er å vurdere om unge som får uføretrygd bør få målretta informasjon frå Arbeids- og velferdsetaten om korleis ein kombinerer arbeid og trygd og moglegheiter for arbeidsretta oppfølging. Ifølgje opplysningar frå Arbeids- og velferdsdirektoratet ønsker fleire unge uføre arbeid ved sidan av trygda, men dei treng støtte og informasjon. Sjå elles nærmare omtale av innsatsen for å inkludere unge under punkt 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden.

Våren 2024 hadde departementet på høyring eit forslag om meir fleksible reglar for uføre som er på veg mot full jobb. Forslaget gjeld ei utviding av unntak frå tilbakekrevjing av uføretrygd når årsinntekta overstig 80 pst. av tidlegare inntekt ved såkalla arbeidsforsøk. Regjeringa vil også sjå nærmare på reglane om avkorting av uføretrygd for mottakarar som har inntekt ved sida av trygda. Målet er å hindre at nokre grupper uføretrygda får ein særleg høg reduksjon i uføretrygda si ved samtidig inntekt, og såleis tener lite på å arbeide. Sjå nærmare omtale under Programkategori 29.50, kap. 2655 Uførleik.

6.6.2 Sosiale ordningar for sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar

Sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar har mange av dei same rettane til inntektssikring som arbeidstakarar. Samtidig er det nokre forskjellar, som heng saman med skatteinnbetalingane og at desse gruppene blir rekna som sine eigne arbeidsgivarar. I tillegg er ordningane utforma med omsyn til at næringsverksemd og frilansoppdrag ofte inneber større grad av fleksibilitet og moglegheit til å tilpasse eiga arbeidstid enn arbeidstakarforhold.

Regjeringa arbeider med utvalde problemstillingar knytte til dei rettane sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar har. Regjeringa meiner at dei sosiale ordningane for sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar samla sett er gode, særleg sett opp mot dei samla skatte- og avgiftsinnbetalingane for desse gruppene. Samtidig er det nokre utfordringar som det har vore viktig å sjå nær-

mare på. Arbeids- og inkluderingsdepartementet, dels i samarbeid med Kultur- og likestillingsdepartementet og Barne- og familiedepartementet, arbeider derfor med å greie ut desse problemstillingane og finne fram til moglege tiltak. Arbeidet må også sjåast i samanheng med oppfølging av oppmodingsvedtaka 456 (2021–2022) og 56 (2023–2024) om same temaet, sjå omtale under del I, punkt 4 Oppmodingsvedtak.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet, saman med Kultur- og likestillingsdepartementet, har gjennomført ein innspelsrunde retta mot sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar om utfordringar knytt til rettane til desse gruppene. Det kom innspel frå bransjeorganisasjonar, fagforeiningar, enkeltpersonar og partar i arbeidslivet. Innspela ga god innsikt i korleis aktørane opplever utfordringane i tillegg til at det kom inn forslag til tiltak. Innspela vil gå inn som ein del av Arbeids- og inkluderingsdepartementet si utgreiing av moglege tiltak på området. I tillegg har begge departementa vurdert informasjonstiltak, høvesvis generelt og innafor kunstfeltet. God informasjon og rettleiing om konsekvensane av organisasjonsform for rettar og pliktar, vil gjere aktørane betre i stand til å ta opplyste val.

Som ein del av utgreiingsarbeidet vurderer Arbeids- og inkluderingsdepartementet grensa for når Arbeids- og velferdsetaten skal gjere ein skjønsmessig fastsetting av sjukepengegrunnlaget for arbeidstakarar og frilansarar.

Vidare vurderer departementet utforminga av forsikringsordningane for tilleggssjukepengar for sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar, bl.a. på bakgrunn av ein rapport som Vista Analyse leverte til departementet i 2023. Departementet arbeider med sikte på å sende ut eit høyringsnotat om enkelte regelverksendringar hausten 2024.

Stortinget slutta seg våren 2024 til enkelte endringar i foreldrepengeordninga om forlenging av stønadperioden og styrking av fedrars rett til foreldrepengar. Desse lovendringane er viktige, også for sjølvstendig næringsdrivande.

Utgreiingsarbeidet omfattar også eit oppdrag til Arbeids- og velferdsdirektoratet knytt til rettleiing om og forvaltning av rettane til desse gruppene. Arbeidet har tatt noko lengre tid enn venta og vil halde fram utover hausten 2024.

Utgreiingsarbeidet vil fortsette inn i 2025, og regjeringa vil derfor komme tilbake med ei nærmare utgreiing og vurdering i Prop. 1 S (2025–2026).

6.7 Gode og føreseielege pensjonar for dagens og framtidige generasjonar

6.7.1 Mål for pensjonspolitikken

Pensjonspolitikken har som mål at pensjonssystemet skal vere økonomisk og sosialt berekraftig, og at det skal sikre både dagens og kommande generasjonar føreseielege og gode pensjonar. Pensjonssystemet må derfor gi gode insentiv til arbeid, samtidig som det er fleksibelt, slik at alle kan velje sjølv når dei vil ta ut pensjon, og kor stor andel dei skal ta ut. Det må vidare ha ein god likestillings- og fordelingsprofil, opplevast som rettferdig, vere mest mogleg oversiktleg og føreseieleg og ha god oppslutning i befolkninga.

Det er frå 2011 gjennomført ei omfattande reform av pensjonssystemet som tryggjer pensjonane i framtida og bidrar til å styrke den økonomiske berekrafta. Reforma stimulerer til auka yrkesdeltaking, noko som igjen aukar dei offentlege inntektene. Yrkesaktiviteten blant eldre har gått opp etter 2010, jf. målet om redusert fråfall frå arbeidslivet (punkt 6.3) og omtalen av utviklinga i sysselsetting blant eldre (del I, punkt 3.2). Samtidig gjer reforma det mogleg med ein fleksibel overgang mellom arbeid og pensjon. Utgiftene til alderspensjon blir på lang sikt lågare enn om reforma ikkje hadde blitt gjennomført, men utgiftene vil, sjølv med pensjonsreforma, halde fram med å auke sterkt i åra framover som følge av at det blir fleire eldre.

På lang sikt er det særleg levealdersjusteringa som bidrar til innsparingar. Nye årskull med alderspensjonistar må ved aukande levealder utsette uttaket av pensjon for å få like høg pensjon som dei eldre årskulla får. I forlika som leidde opp til pensjonsreforma, var det brei einigheit om at alderspensjon under utbetaling skal regulerast svakare enn lønnsveksten. Dette gjeld for alle alderspensjonistar og dempar utgiftsveksten også på kortare sikt. Det er rimeleg at også dagens eldre bidrar til å sikre eit berekraftig pensjonssystem, slik at ikkje heile rekninga blir send til neste generasjon.

Stortinget vedtok våren 2022 nye reglar for regulering av alderspensjon under utbetaling. Dei gamle reglane som blei innførte med pensjonsreforma, blei innførte med sikte på at pensjonane over tid skulle ha ei utvikling som svarte til gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Dei gamle reglane innebar at pensjonane blei regulerte med lønnsveksten, og deretter blei det trekt frå ein fast faktor på 0,75 pst. Alderspensjon under utbetaling blir frå og med 2022 regulert med gjennomsnittet av den faktiske lønns- og prisveksten. Dette gjeld

også for regulering av minste pensjonsnivå og garantipensjon. Avtalefesta pensjon (AFP) i privat sektor blir regulert i tråd med dei gamle reglane.

Regjeringa vil styrke den sosiale berekrafta i pensjonssystemet, samtidig som dette må vektast mot den økonomiske berekrafta. Regjeringa la fram Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil* 15. desember 2023. I meldinga foreslår regjeringa ei rekke tiltak for å styrke den sosiale berekrafta: ein gradvis auke av aldersgrensene, ei betre regulering av minsteytingane og ei styrking av alderspensjonen til uføre. I samband med stortingsbehandlinga av meldinga inngjekk regjeringspartia og partia Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne ein avtale om justeringar i regelverket for pensjon. Sjø vidare omtale under punkt 6.7.3 Igangverande prosessar på pensjonsområdet og programkategori 29.70 Alderdom.

6.7.2 Det samla pensjonssystemet

Det samla pensjonssystemet blir ofte omtalt som tredelt, med alderspensjonen frå folketrygda, tenestepensjonar (pensjonar opptente i arbeidsforhold) inkludert AFP og dessutan individuell pensjonssparing.

- Alderspensjonen i folketrygda er berebjelken i pensjonssystemet og utgjer for dei fleste den klart største delen av den samla alderspensjonen deira. Dei samla utbetalingane av alderspensjon frå folketrygda i 2025 er anslått til 336 mrd. kroner, og noverdien av dei opptente rettane til alderspensjon i folketrygda er anslått til nær 10 900 mrd. kroner ved inngangen til 2024.
- Retten til tenestepensjon blir gradvis bygd opp gjennom tilsettingsforhold og finst i ulike ordningar med varierende utforming og ytingsnivå. Innskotspensjon har over tid blitt det tenestepensjonsproduktet som langt dei fleste arbeidstakarane i privat sektor blir dekte av. Innskotspensjon er kjenneteikna av at eit årleg innskot til pensjon, normalt som ein prosentandel av lønna til den enkelte, er definert i pensjonsavtalen. Det årlege innskotet skal frå 1. januar 2022 minst utgjere 2 pst. av lønna opp til tolv gonger grunnbeløpet i folketrygda (G). I offentleg sektor er tenestepensjonsordninga for årskull fødde før 1963 ei bruttoordning som garanterer eit gitt samla nivå på den årlege pensjonen frå folketrygda og tenestepensjonsordninga. Årskull fødde frå og med 1963 tener frå og med 2020 opp offentleg tenestepensjon i ei påslagsordning

som blir berekna uavhengig av folketrygda. Ifølge Statistisk sentralbyrå utgjorde pensjonsforpliktingane i tenestepensjonsordningane, eksklusiv AFP, drygt 2 600 mrd. kroner ved inngangen til 2024. Av dette beløpet utgjorde forpliktingane til offentleg sektor om lag 59 pst.

- AFP i privat sektor gir eit livsvarig påslag til alderspensjon frå folketrygda. AFP i offentleg sektor er lagd om etter mønster av AFP-ordninga i privat sektor for tilsette fødde i 1963 eller seinare, jf. Prop. 35 L (2023–2024), Innst. 231 L (2023–2024) og Lovvedtak 51 (2023–2024). I offentleg sektor er AFP framleis ei tidlegpensjonsordning i alderen 62–66 år for tilsette fødde til og med 1962. Alle tilsette i offentleg sektor er omfatta av AFP-ordninga, mens om lag halvparten av dei tilsette i privat sektor arbeider i ei verksemd som er tilslutta AFP-ordninga.
- Individuell pensjonssparing (IPS), avgrensa til dei skattefavoriserte ordningane, utgjer ein avgrensa del av pensjonssystemet. Pensjonsforpliktingane i desse ordningane utgjorde nær 74 mrd. kroner ved inngangen til 2024.

For den enkelte vil den årlege samla pensjonen særleg avhenge av kva pensjonsordningar vedkommande har rett til, inntekta i og lengda på oppteningsperioden, fødselsår og når pensjonen blir tatt ut. Alderspensjonen frå folketrygda er berebjelken i pensjonssystemet, og dei andre pensjonsordningane er tilpassa denne. Innføringa av fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygda og levealdersjustering frå 2011 har gjort det nødvendig å justere ei rekke tilgrensande ordningar, både i og utanfor folketrygda. Mykje av dette arbeidet er ferdig, men det er enno i gang arbeid på pensjonsområdet. Dette er omtalt nærmare nedanfor.

6.7.3 Igangverande prosessar på pensjonsområdet

Pensjonsforliket

Pensjonsutvalet, leidd av Kristin Skogen Lund, hadde som mandat å vurdere behov for justeringar som bidrar til å sikre den økonomiske og sosiale berekrafta i pensjonssystemet. Utvalet leverte rapporten sin, NOU 2022: 7 *Et forbedret pensjonssystem*, til Arbeids- og inkluderingsdepartementet 16. juni 2022. Eit samla utval viste til at pensjonsreforma var nødvendig for å avgrense veksten i utgiftene til alderspensjon frå folketrygda og betre berekrafta i offentlege finansar. Vidare vurderte utvalet at reforma ser ut til å verke etter hensikta, og at hovudelementa i reforma må ligge fast. Utva-

let peikte samtidig på behov for justeringar for å styrke den sosiale berekrafta i pensjonssystemet, irekna ein gradvis auke i aldersgrensene i pensjonssystemet, ei betre regulering av minstenivåa og ein auka alderspensjon til uføre.

Regjeringa la fram Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil* 15. desember 2023. I meldinga foreslår regjeringa ei rekke tiltak for å styrke den sosiale berekrafta i pensjonssystemet. Tre sentrale forslag er

- ein gradvis auke av aldersgrensene i pensjonssystemet og tilgrensande ordningar (helserelaterte ytingar, dagpengar m.m.) for personar fødte i 1964 og seinare, i takt med auken i forventale levealder
- lønnsregulering av minstesatsane i alderspensjon, kombinert med at løpende pensjonar blir regulerte med gjennomsnittet av pris- og lønnsveksten
- auka pensjon til uføre i yngre årskull gjennom auka alder for opptening og overgang til alderspensjon for personar som får uføretrygd

Arbeids- og sosialkomiteen leverte Innst. 233 S (2023–2024) 14. mars 2024. Med innstillinga følgde ein avtale mellom regjeringspartia og partia Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne. Avtalepartane stiller seg bak forslaga til regjeringa om ein gradvis auke av aldersgrensene, ei betre regulering av minsteytingane i pensjonssystemet og ei styrking av alderspensjonen til uføre. Vidare har avtalepartane blitt einige om å opprette ei slitarordning i folketrygda samtidig med dei andre endringane i pensjonssystemet, å ikkje innføre plikta til å fråtre ved særaldersgrensa igjen, å auke den alminnelege aldersgrensa for statstilsette og dessutan å utarbeide ein heilskapleg strategi for informasjon på pensjonsområdet. Avtalen seier vidare at skjermingstillegget i alderspensjon til tidlegare mottakarar av uføretrygd skal utvidast til også å omfatte årskulla 1954–1962. Uføre alderspensjonistar i dei aktuelle årskulla skal få eit tillegg i alderspensjon opptent etter gammal oppteningsmodell med same sats som årskullet 1953.

Departementet tar sikte på å sende forslag om auka aldersgrenser i pensjonssystemet og tilgrensande ordningar, og ei slitarordning i folketrygda, på høyring i løpet av kort tid. Regjeringa foreslår at skjermingstillegget blir utvida til også å omfatte årskulla 1954–1962 med verknad frå 2025. Sjå også omtale under programkategori 29.70 Alderdom.

Som ein del av pensjonsforliket i Stortinget 29. februar 2024 blei det avtalt at den alminnelege aldersgrensa for statstilsette og andre medlem-

mer i Statens pensjonskasse blir auka frå 70 til 72 år. Dermed blir aldersgrensa harmonisert med den generelle aldersgrensa i arbeidsmiljølova på 72 år for tilsette i privat sektor. Det blei også avtalt at det skal gjerast ei vurdering av reglane om bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljølova. Regjeringa vil våren 2025 legge fram forslag om auka aldersgrense i staten og endringar i reglane i arbeidsmiljølova om bedriftsintern aldersgrenser. Forslag til endringar i arbeidsmiljølova vil bli sendt på høyring i løpet av kort tid.

Offentleg tenestepensjon

Partane i offentlig sektor blei 3. mars 2018 einige om ei ny pensjonsløyning for offentlig sektor. Avtalen omfattar både alderspensjon og avtalefesta pensjon (AFP). Departementet følgde opp avtalen med lovforslag i dei lovfesta offentlege tenestepensjonsordningane, som blei vedtatt av Stortinget 5. juni 2019, jf., Prop. 87 L (2018–2019), Innst. 314 L (2018–2019), Lovvedtak 72 (2018–2019) og lov 21. juni 2019 nr. 26.

I tråd med pensjonsavtalen frå 3. mars 2018 skal ny AFP i offentlig sektor utformast etter mønster av AFP i privat sektor. Departementet følgde opp avtalen om ny AFP med lovforslag for medlemmer av Statens pensjonskasse, som blei vedtatt av Stortinget 21. mars 2024, jf. Prop. 35 L (2023–2024), Innst. 231 L (2023–2024), Lovvedtak 51 (2023–2024) og lov 12. april 2024 nr. 14.

Dei nye tenestepensjonsordningane gjeld frå 2020 og omfattar årskull fødte frå og med 1963. Ny AFP i offentlig sektor omfattar dei same årskulla og vil gjelde frå 2025. Dei nye ordningane gir betre uttelling for å stå lenger i arbeid, bygger ned mobilitetshindringar mellom offentlig og privat sektor og er tilpassa pensjonsreforma.

I pensjonsavtalen frå 3. mars 2018 går det fram at regelverket for personar med særaldersgrense som er fødte i 1963 eller seinare, må tilpassast påslagsmodellen. Inntil ein endeleg avtale om pensjon til personar med særaldersgrense ligg føre, blir det vidareført ei tidlegpensjonsordning for personar med særaldersgrense for åra fram til fylte 67 år, jf. Prop. 87 L (2018–2019), Innst. 314 L (2018–2019) og Lovvedtak 72 (2018–2019). Etter vedtak i Stortinget i juni 2021, jf. Prop. 138 L (2020–2021), Innst. 519 L (2020–2021) og Lovvedtak 160 (2020–2021), har det frå 1. juli 2021 ikkje lenger vore noka plikt til å fråtre ei stilling ved aldersgrensa for personar med særaldersgrense 60, 63 eller 65 år.

Regjeringa og partane i offentlig sektor blei 25. august 2023 einige om nye pensjonsreglar for

personar som har ei særaldersgrense og er fødde frå og med 1963. Dei nye reglane inneber at personar med særaldersgrense får eit særalderspåslag som er eit påslag til livsvarig pensjon som kjem på toppen av ordinær pensjon. Særalderspåslaget er 5,8 pst. for dei som har aldersgrense 65 år, 6,5 pst. for dei som har aldersgrense 63 år, og 7,7 pst. for dei som har aldersgrense 60 år. Avtalen inneber vidare at tidlegpensjonsordninga blir avvikla frå og med 1965-kullet for dei som har aldersgrense 65 år, og dessutan at 85-årsregelen blir fasa ut for dei som har aldersgrense 60 og 63 år. Dei nye reglane inneber også at særaldersgrensene og utbetalingsperioden for tidlegpensjon blir flytta oppover i takt med hevinga av aldersgrensene i folketrygda. Den 28. juni sende regjeringa eit forslag til nye pensjonsreglar for personar som har ei særaldersgrense, på høyring. Forslaget følger opp avtalen med partane. Høyringsfristen er 1. november 2024.

I avtalen frå 25. august 2023 erkjenner avtalepartane at dei som pliktar å fråtre ved aldersgrensa, står i ei særstilling. Partane har avtalt ein prosess for å avklare særreglane for denne gruppa. I avtalen går det fram at denne prosessen skal avsluttast innan 1. juli 2024, men partane har seinare blitt einige om å utsette fristen til 1. oktober 2024.

Regjeringa og partane i offentleg sektor er innforstått med at det no blir sett i gang eit arbeid for å vurdere det framtidige omfanget av særaldersgrenser. Arbeidet har som siktemål at offentleg sektor i større grad får nyttiggjort seg kompetansen til personar som i dag har særaldersgrense.

Regjeringa la 26. mai 2023 fram ein lovproposisjon om å oppheve minstegrensa på 20 pst. stilling for rett til medlemskap i dei lovfesta offentlege tenestepensjonsordningane i lov om Statens pensjonskasse, apotekarpensjonslova og sjukepleiarpensjonslova. Stortinget har vedtatt lovendringa, men iverksettinga er utsett, jf. Prop. 120 L (2022–2023), Innst. 37 L (2023–2024) og Lovvedtak 1 (2023–2024). I samband med stortingsbehandlingen blei regjeringa beden om å legge til rette for at pensjonerte sjukepleiarar har gode insentiv til å jobbe i mindre stillingar i det offentlege, under dette å vurdere unntak for innmelding i pensjonsordninga for sjukepleiarar. Regjeringa har blitt einig med partane om ei løysing som gjer det mogleg for sjukepleiarar fødde før 1965 å jobbe ved sida av pensjonen utan at pensjonen blir avkorta. Opphevinga av minstegrensa inneber at også alle offentleg tilsette vil få pensjonsopptening frå første krone og første dag.

AFP i privat sektor

LO og NHO evaluerte i 2017 AFP-ordninga i privat sektor, som blei lagd om som ein del av pensjonsreforma i 2011, og konkluderte med at ordninga etter omlegginga i hovudsak har fungert som føreset, men at det er enkelte forhold ved den noverande ordninga som bør greiast ut vidare.

LO og NHO blei i tariffoppgjeret i 2018 einige om å greie ut alternativ til den gjeldande AFP-ordninga, jf. protokollen til tariffpartane 8. april 2018. Av protokollen går det fram at eit felles mål for ei framtidig ordning er at det skal vere betre samsvar mellom kor lenge ein har vore i ei AFP-bedrift, og kva ein får utbetalt i pensjon. Det daverande Arbeids- og sosialdepartementet og Finansdepartementet hjalp partane i utgreiingsarbeidet.

Utgreiingsarbeidet identifiserte eit mogleg handlingsrom og etablerte nokre ramar for løysingar som kan balansere ulike omsyn. Arbeidet er dokumentert i rapporten *Utredning av en mulig reformert AFP-ordning i privat sektor*, som blei publisert 12. mai 2021. AFP i privat sektor er partane si ordning. Regjeringa er innstilt på å gå i forhandlingar med partane med sikte på ei omlegging dersom partane ønsker å gå vidare med ei omlegging av ordninga.

Reform av ytingar til etterlatne

Etter forslag frå Regjeringa Solberg vedtok Stortinget 10. desember 2020 ei reform av etterlatneytingane frå folketrygda, jf. Prop. 13 L (2020–2021), lovvedtak 39 (2020–2021) og Innst. 128 L (2020–2021). Vedtaket må sjåast i lys av pensjonsreforma og inneber ei omfattande omlegging av ytingane frå folketrygda til etterlatne. Dei nye reglane tok til å gjelde 1. januar 2024. Ytingane til vaksne etterlatne under 67 år er gjorde om til ein tidsavgrensa omstillingsstønad med aktivitetsplikt, der målet er at den etterlatne i løpet av omstillingsperioden skal komme ut i jobb og bli sjølvforsørgande. Barnepensjonane er styrkte og forenkla. Vidare blir særreglane for å berekne uføretrygd og alderspensjon til etterlatne fasa ut.

Pensjonstrygda for fiskarar

Fiskarar som heilt eller delvis har inntekt i form av lott, blir i dag i skatte- og trygderettsleg samanheng rekna som sjølvstendig næringsdrivande. Til liks med andre sjølvstendig næringsdrivande er fiskarane ikkje omfatta av obligatorisk tenestepensjon, men dei har i motsetting til andre sjølvstendig næringsdrivande likevel ei pliktig pensjons-

ordning gjennom pensjonstrygda for fiskarar. Pensjonstrygda er ei lovbestemt, pliktig tidlegpensjonsordning (avtrappingspensjon) frå 60 til 67 år for personar som har eller har hatt fiske som hovudnæring.

Pensjonstrygda for fiskarar er utlikningsfinansiert. Det vil seie at ordninga ikkje er fondert, men at pensjonsutgiftene for året blir dekte av årets inntekter frå medlemspremie og ei omsetningsavgift på salet av fisk. Utgiftene ordninga har til pensjonar, har over fleire år vore høgare enn inntektene til ordninga, og det har derfor vore nødvendig med til dels betydelege bidrag frå likviditetsfondet for ordninga, som i si tid blei bygd opp av den tidlegare utførselsavgifta som blei avvikla i 1993. I 2020 var likviditetsfondet brukt opp, og sidan ordninga er garantert av staten, har det blitt gitt tilskot frå staten over statsbudsjettet i perioden 2020–2023.

For å sikre ein betre balanse mellom inntektene og utgiftene til ordninga har ein auka både medlemspremien og omsetningsavgifta i fleire omgangar. Medlemspremien og omsetningsavgifta utgjorde i 2023 høvesvis 16 142 kroner og 0,4 pst.

Under Regjeringa Solberg sende departementet 16. september 2021 på høyring eit forslag om å lukke ordninga, slik at ho på sikt blir avvikla. Bakgrunnen var at ordninga var underfinansiert og i tillegg hadde ei rekke svakheiter. I høyringsnotatet foreslo departementet at ordninga blei lukka for nye medlemmer og dermed på sikt blei avvikla. Som ei følge av at ei lukking ville redusere inntektene til pensjonstrygda, uttalte departementet i høyringsnotatet at regjeringa var innstilt på å dekke delar av underdekninga, med eit beløp som motsvarte det beløpet ein gjeikk ut frå at staten måtte utbetale i statsgaranti dersom ordninga blei vidareført. Endeleg uttalte departementet i høyringsnotatet at det blei føresett at næringa sjølv ville finansiere kostnadene ved ei raskare lukking eller ei vidareføring av dagens ordning.

I høyringsrunden retta enkelte høyringsinstansar kritikk mot prosessen. Som ei følge av dette blei det hausten 2022 sett ned ei partssamansett arbeidsgruppe til å greie ut om det var behov for ei eiga pensjonstrygd for fiskarar, og korleis denne i så fall burde vere utforma. Høyringsnotatet og rapporten frå arbeidsgruppa vil bli følgde opp på eigna måte. Arbeidet i arbeidsgruppa har vore forsinka. Samtidig er det forventa en nedgang i ordningas inntekter for 2025 som gjer at det er behov for eit statstilskott for 2025. Ein forventa ubalanse mellom inntektene og utgiftene til ordninga i 2025 trekk i retning av at medlemspremien og omsetningsavgifta burde aukast. I påvente av ein ferdig rapport frå arbeidsgruppa er regje-

ringas vurdering at medlemspremien og omsetningsavgifta ikkje aukast no.

Innspel frå pensjonistorganisasjonane til utforminga av eldrepolitikken

Regjeringa meiner at pensjonistane i større grad skal kunne komme med innspel til utforminga av eldrepolitikken til regjeringa og til politikken på andre område som vedkjem dei. I Hurdalsplattforma har regjeringa derfor slått fast at ho vil gi pensjonistorganisasjonar forhandlingsrett på andre område enn reguleringa av pensjonar for å gi dei moglegheita til å drøfte viktige spørsmål i eldrepolitikken. På denne bakgrunnen inngjekk regjeringa 20. juni 2022 ein avtale med organisasjonane til pensjonistane og arbeidstakarane om fire årlege møte om statsbudsjetta for at regjeringa gjennom desse årlege møta kan nyttiggjere seg kompetansen til organisasjonane og innsikta dei har i eit viktig politikkområde. Politikken regjeringa har på område som vedkjem eldre, vil på denne måten vere betre forankra i ønska og behova til pensjonistane, og verkemidla i eldrepolitikken kan slik innrettast til det beste for levekåra og livssituasjonen til dei eldre, jf. også omtale i Prop. 41 L (2021–2022) *Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (endret regulering av alderspensjon under utbetaling)*, kapittel 10.

Pensjonist- og arbeidstakarorganisasjonane har til budsjettet for 2025 fremma krav på områda til fleire departement. Regjeringa viser til ønska frå organisasjonane om høgare minstepensjon, betre alderspensjon til uføre og sjukepengerettar etter fylte 67 år. Dette er område som også er behandla i i Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med styrket sosial profil*, Innst. 233 S (2023–2024) frå Arbeids- og sosialkomiteen og i pensjonsavtalen mellom regjeringspartia og partia Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne. Departementet tar sikte på å sende forslag om endringar i pensjonssystemet på høyring i løpet av kort tid. Regjeringa foreslår at skjermingstillegget utvidast til òg å omfatte årskulla 1954–1962 med verknad allereie frå 2025, jf. omtale under programkategori 29.70 Alderdom.

Organisasjonane har spilt inn ønske om å styrkje insentiva til å stå lenger i arbeid. Regjeringa viser til at pensjonssystemet over mange år er blitt lagd om for å gjere det meir lønnsamt å stå lenger i arbeid. Alderspensjon frå folketrygda, private tenestepensjonar og AFP i privat sektor blei lagt om frå 2011 og frå 2025 får også offentleg tilsette fødd i

1963 eller seinare styrka insentiv til å stå lenger i arbeid. Vidare foreslo regjeringa i Prop. 37 L (2023–2024) *Endringer i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (styrket insentiv til å jobbe lenger)* ei lovendring som gjer det meir lønnsamt å stå lenger i arbeid også for offentleg tilsette fødd 1954–1962. Stortinget slutta seg til forslaget, jf. Innst. 37 L (2023–2024) og Lovvedtak 52 (2023–2024). Regjeringa vil gi auka utbetaling av tenestepensjon for offentleg tilsette fødd 1954–1962, som fortsett i arbeid utover alderen kor dei har kompensert for verkinga av levealdersjustering.

Organisasjonane har etterspurt ei satsing på styrkt grunnbemanning i dei kommunale helse- og omsorgstenestene, satsing på heiltid og faste stillingar, fleire studieplassar innan helsesektoren og fleire praksisplassar. *Opptrappingsplan for heiltid og god bemanning i omsorgstjenesten* har som mål å bidra til tilstrekkeleg med årsverk med relevant utdanning i omsorgstenesta og består av tiltak knytte til tenesteutvikling, rekruttering og kvalifisering av tilsette og også knytte til leiinga og til planlegging.

Helsepersonellkommissjonens utgreiing, NOU 2023: 4 *Tid for handling*, gir ei heilskapleg og kunnskapsbasert vurdering av behova for personell og kompetanse fram mot 2040 og foreslår tiltak for å møte utfordringane. Regjeringa har fulgt opp utgreiinga i stortingsmeldingane Nasjonal helse- og samhandlingsplan og profesjonsmeldinga. I tillegg arbeidar regjeringa med ei stortingsmelding om høgare yrkesfagleg utdanning. Vidare inngjekk regjeringa i september 2022 ein samarbeidsavtale med KS for å auke kapasiteten og kvaliteten i praksisplassar i kommunane for helse- og sosialfagstudantar. Regjeringa vil også føre vidare satsinga på bu- og reisestønad til studentane og andre tiltak som støttar opp under kvalitet og kapasitet i praksis i kommunar langt frå campus. Vi viser til nærmare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) og (2023–2024) Kunnskapsdepartementet.

Regjeringa foreslår midlar til fleire studieplassar innan medisin, dette kjem i tillegg til den styrkte kapasiteten frå 2024 i medisin, fysioterapi og vernepleie. For å kunne møte utfordringane i dei kommunale helse- og omsorgstenestene med kunnskapsbasert politikk tildelte regjeringa midlar til KS for å opprette og utvikle Kommunane sitt strategiske forskingsorgan (KSF). KSF bygger samarbeid mellom små og store kommunar, forskingsmiljøa og andre aktørar, for å fremme kunnskapsbaserte slutningar og utvikling av tenester i kommunane. KSF skal medverke til å samordne og prioritere kommunanes kunnskapsbehov, meir relevant forskning for kommunane og betre spreiding

og bruk av kunnskap, innovasjons- og forskingsresultata, jf. Prop. 1 S (2024–2025) Helse- og omsorgsdepartementet og Prop. 1 S (2024–2025) og (2023–2024) Kunnskapsdepartementet. I tillegg har regjeringa tildelt midlar til program i Forskningsrådet for forskning som er forankra i kommunale helse- og omsorgsbehov, jf. Prop. 1 S (2024–2025) og (2023–2024) Kunnskapsdepartementet.

Organisasjonane ønsker ei satsing på fastlegeordninga og at tannhelse blir ein del av eigenandelsordninga. Regjeringa sette i august 2022 ned eit hurtigarbeidande ekspertutval som skulle gjennomgå fastlegeordninga og levere konkrete forslag til forbetringar frå 2024 og framover. Den 18. april 2023 leverte utvalet rapporten over til regjeringa. Rapporten har fleire interessante anbefalingar knytte til bl.a. organisering og finansiering, kompetanse og legevakt. Regjeringa er allereie i gang med å vurdere og greie ut mange av tiltaka som er foreslått i rapporten. Regjeringa har varsla ein stortingsmelding om allmennelegetenestene våren 2025. Tannhelsefeltet er styrkt atskilleg i statsbudsjetta for 2022, 2023 og 2024. Parallelt med styrkinga har regjeringa sett ned eit utval som skal komme med forslag som kan sikre at tannhelsetenestene blir likestilte med andre helsetenester. Utvalet leverte si utgreiing 26. september 2024. Utgreiinga vil bli sendt på offentleg høyring før regjeringa tar stilling til vidare oppfølging.

Organisasjonane har i krava sine løfta fram eldre si psykiske helse, einsemd blant eldre, behovet for satsing på habilitering og rehabilitering, ulike dagtilbod til eldre og at tilboda blir fylte med kulturelt og sosialt innhald, og bustadsituasjonen for eldre. Regjeringa har lagt fram Meld. St. 15 (2022–2023) *Folkehelsemeldinga – Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar* med den samla innsatsen til regjeringa for å fremme betre folkehelse og god livskvalitet i befolkninga, Meld. St. 23 (2022–2023) *Opptrappingsplan for psykisk helse* som viser innsatsen til regjeringa for alle aldersgrupper på heile det psykiske helsefeltet, og Meld. St. 24 (2022–2023) *Fellesskap og meistring – Bu trygt* som skal bidra til eit meir aldersvennleg samfunn, at fleire eldre kan leve aktive liv lenger og oppleve tryggleik ved å bu i eigen heim. Å bo heime vil ikkje være en løysning for alle og det vil framleis være et stort og aukande behov for heldøgns omsorgsplassar. Som oppfølging av Bo trygt heime-reforma foreslår regjeringa ei tilsegnsramme for investeringstilskotet til heildøgns omsorgsplassar på 3 250 mill. kroner i 2025, tilsvarande investeringstilskot til om lag 1 500 heildøgns omsorgsplassar, jf. omtale i Prop. 1 S (2024–2025) Helse- og omsorgsdepartementet. Det er og behov

for fleire tiltak for å auke rekruttering av kompetent personell til dei kommunale helse- og omsorgstenestene. Som ein del av oppfølginga av Bo trygt heime-reforma foreslår derfor regjeringa å styrkje tiltaka Menn i helse og Jobbvinnar med totalt 12 mill. kroner i 2025 jf. omtale i Prop. 1 S (2024–2025) Helse- og omsorgsdepartementet. Regjeringa la i mars 2024 fram Meld. St. 9 (2023–2024) *Nasjonal helse- og samhandlingsplan 2024–2027*. Meldinga omtalar bl.a. viktigheita av det førebyggjande arbeidet i helse- og omsorgstenesta, og følger opp områda habilitering, rehabilitering og meistring.

Regjeringa har styrka satsinga på Senteret for eit aldersvennleg Noreg til opplæring av dei kommunale og fylkeskommunale eldreråda for å bidra til betre opplæring av eldreråda. I 2024 er det gjennomført kurs i alle fylka for dei nye eldreråda etter kommune- og fylkestingsvala. Hensikten er å styrke stemma til eldre innbyggjarar i lokalsamfunnet, medverknaden deira i demokratiske prosessar og styrke eldreperspektivet i kommunal planlegging og lokalpolitikk. Kursa har fått svært god tilbakemelding frå deltakarane og kommunane, som ser at eldreråda er blitt meir engasjert i fleire saker overfor kommunestyra og administrasjonen. Kursa skal vidareførast med tilbod til bl.a. leiare av råda og om dei fylkeskommunale råda si rolle.

Vidare har senteret ei viktig rolle i oppfølginga av Bu trygt heime-reforma gjennom Program for eit aldersvennleg Noreg 2030, bl.a. gjennom informasjon om bustadtilpassing, medverknad og frivillig arbeid. Viktige kanalar for deltaking er det nasjonale nettverket for aldersvennlige kommuner med over 230 kommunar og partnerskapsordningen kor om lag 30-40 ulike organisasjonar og verksemder er med. Sjå nærmare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) Helse- og omsorgsdepartementet.

Organisasjonane har i møta med regjeringa fremma krav om styrkt kommuneøkonomi. Kommuneøkonomi er eit prioritert område for regjeringa, og i 2025 blir det foreslått ein vekst i dei frie inntektene til kommunesektoren på 6,8 mrd. kroner, sjå nærare omtale Prop. 1 S (2024–2025) Kommunal- og distriktsdepartementet.

Organisasjonane meiner bustøtta bør styrkast. Regjeringa meiner det er viktig med ei god bustøtteordning som gjer det enklare for husstandar med låge inntekter å behalde ein eigna bustad. I samband med revidert nasjonalbudsjett for 2024, blei bustøtta vesentleg styrkt gjennom ei rekkje tiltak som regjeringa foreslår å vidareføre i budsjettet for 2025. Bl.a. blei dei årlege buutgiftstaka auka med 4 000 kroner og berekninga av eigendelen er forenkla.

Organisasjonane har også fremma krav om styrking av Husbanken og auka bustadbygging. Regjeringa har i 2024 starta opp eit eldrebustadprogram, jf. Meld. St. 24 (2022–2023) *Fellesskap og meistring – Bu trygt heime*. Programmet skal bidra til at alle har tilgang til ein eigna bustad i et aldersvennleg bumiljø. Våren 2024 la regjeringa fram Meld. St. 13 (2023-2024) - *Bustadmeldinga*. Ein heilskapleg og aktiv bustadpolitikk for heile landet. Regjeringa vil at offentlege verkemiddel skal leggje til rette for framtidretta oppgradering av eksisterande bustader og bygg, slik at dei i større grad er tilpassa ei aldrande befolkning. Regjeringa vil bl.a. fornye lån til oppgradering frå Husbanken og legg fram tiltak for å gjere eksisterande bustader betre eigna for eldre. Det er ikkje minst viktig i område der det blir bygd få nye bustader, og der det bur mange eldre. Regjeringa foreslår ei låneramme på 29 mrd. kroner i 2025. Låneramma går bl.a. til lån til å bygge livsløpsbustader og lån til oppgradering for å gjere bustaden meir tilgjengeleg.

Organisasjonane ønsker ei satsing på digital kompetanse for eldre. Regjeringa la i juni 2023 fram «*Handlingsplan for auka inkludering i eit digitalt samfunn*». Målet med handlingsplanen er å sikre at alle innbyggjarar skal få likeverdige offentlege tenester, uavhengig av bakgrunn, språkkunnskapar eller alder. Handlingsplanen retter seg primært mot dei gruppene som opplever digitale barrierar og digitalt utanforskap. Det skal mellomanna etablerast eit betre samarbeid mellom offentlege verksemder, frivillige organisasjonar og næringslivet for å koordinere innsatsen for å hindre digitalt utanforskap. Regjeringa vil også sørge for at offentlig sektor tilbyr rettleiing i bruk av digitale løysingar til brukarar med ingen eller svake digitale ferdigheiter. Offentleg sektor har eit ansvar for å levere offentlege tenester til alle, også til dei som ikkje er digitale. Det blir foreslått løyvd 5 mill. kroner til Senteret for eit aldersvennleg Noreg for å styrkja digital inkludering og utvikla opplæringstilbod for eldre, i samarbeid med m.a. organisasjonane til pensjonistane, IKT-Noreg, KS og Frivillighet Norge, jf. omtale i Prop. 1 S (2023–2024) Helse- og omsorgsdepartementet. Regjeringa foreslår vidare ei løyving på 2 mill. kroner til ei tilskotsordning for å bidra til aldersvennleg frivilligheit og utvikling av lågterskel-møteplassar for eldre. Satsinga ses i samband med Bo trygt heime-reforma. Ordninga vil bli administrert av Norges Frivilligsentraler. Rådet for eit aldersvennleg Noreg har digital inkludering som satsingsområde, og vil bidra til meir bevisstheit og forslag til tiltak saman med IKT-Norge, frivilligheita og kommunane.

Regjeringa foreslår for 2025 at det blir løyva av 8 mill. kroner til tilskot til hjelpe- og rettleiingstilbod til innbyggjarar med manglande eller låg digital kompetanse. Føremålet med ordninga er å bidra til at alle innbyggjarar blir gitt høve til å bli digitalt kompetente til å kunne bruke digitale verktøy og tenester frå offentlege og private aktørar. Digitaliseringsdirektoratet forvaltar ordninga. Målet med driftstilskotet til Seniornett Norge er å styrkje aktivitetar retta mot målgruppa svake eller ikkje-brukarar av internett over 65 år over heile landet. Regjeringa foreslår eit driftstilskot på 5 mill. kroner for 2025. Dette inneber ei auke på 1,6 mill. kroner som følgje av stor etterspørsel etter kursa og rettleiingstilbodet til Seniornett Norge.

Regjeringa arbeider med tillitsreforma, og i samband med dette arbeidet blir også synspunkta til pensjonistorganisasjonane om reforma vurderte. Vi viser til omtale av arbeidet med tillitsreforma i arbeids- og velferdsforvaltninga og Arbeids- og velferdsetaten under programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken, kap. 605, Rapportering, strategiar og tiltak for 2025.

6.7.4 Oppmodingsvedtak 25. februar 2021 nr. 686

Innleiing

Oppmodingsvedtaket blei gjort i samband med handsaminga av Meld. St. 7 (2020–2021) *En verden av muligheter – Internasjonal studentmobilitet i høyere utdanning*, sjå Innst. 247 S (2020–2021).

Som hovudregel beheld studentar det pliktige medlemskapet i folketrygda om dei studerer mindre enn 12 månader i utlandet, eller om dei får støtte frå Lånekassa til studiar i utlandet. Dette gjeld ikkje dersom dei får seg deltidsjobb ved sidan av studiane. Hovudregelen er at medlemskapet i folketrygda stansar ved arbeid i utlandet, sjå folketrygdlova § 2-14 fjerde ledd første punktum. Den nedre grensa for kva som utgjer «arbeid» etter denne føresegna, er låg. Arbeidet må vere inntektsgivande, det vil seia at det må vere arbeid med sikte på å tene pengar, men utover dette er det i utgangspunktet ikkje noko krav til arbeidstid, stillingsprosent eller lønn.

Departementet har sett på moglegheita for å innføre eit unntak frå opphøyrsgeloen for studentar i utlandet med deltidsjobb.

Om ein student beheld tilknytninga til folketrygda i samband med studiar og arbeid i utlandet, kjem an på fleire forhold, bl.a. om studenten studerer i eit land med eller utan avtale med betyding for trygdekoordinering.

Studentar i land med avtale med betyding for trygdekoordinering

Noregs folkerettslege forpliktingar set betraktelege grenser for rekkjevidda av ein slik mogleg unntaksregel. Noreg har inngått fleire avtalar med betyding for trygdekoordinering, for eksempel EØS-avtalen og ei rekke bilaterale trygdeavtalar. Det er også inngått ein plurilateral avtale som regulerer trygdekoordineringa med Storbritannia.

Avtalane har føresegner om lovval, og desse går ved motstrid framfor føresegnene i folketrygdlova, sjå folketrygdlova §§ 1-3 a og 1-3 b.

Arbeidstakarar skal etter desse avtalene som hovudregel vere trygdedekka i staten der dei arbeider. Dette gjeld også for norske studentar som har ein deltidsjobb ved sida av studiane i eit land innanfor EØS eller i eit anna avtaleland. Tall frå Lånekassa sine nettsider viser at dei fem mest populære landa for gradsstudentar i studieåret 2023–2024 var Danmark, Nederland, Polen, Storbritannia og USA. Dette er alle land som Noreg har avtale med betyding for trygdekoordinering med. For utvekslingsstudentar i studieåret 2023–2024 var dei fem mest populære landa Australia, Frankrike, Italia, Spania og USA. Også desse er land Noreg har avtale med. Endringar i reglane i folketrygdlova vil ikkje endre på lovvalet for studentar i avtaleland, og derfor heller ikkje på deira situasjon med omsyn til pliktig medlemskap.

Etter både EØS-avtalen og dei andre avtalane er det ei viss moglegheit til å be om unntak frå dei ordinære lovvalsreglane, slik at norske studentar i utlandet med deltidsjobb likevel kan vera omfatta av norsk trygdellovgiving. Det må då inngåast ein avtale om dette for den aktuelle studenten mellom trygdestyresmaktene i Noreg og trygdestyresmaktene i arbeidsstaten. Etter det departementet er kjent med, er det likevel slik at fleire land har ein restriktiv praksis med omsyn til å tillata slike unntak.

Studentar i land utan avtale med betyding for trygdekoordinering

Studentar i land utan avtale med betyding for trygdekoordinering mistar i utgangspunktet medlemskapet i folketrygda om dei kjem i arbeid i utlandet, og eventuelle endringar i folketrygdlova vil derfor kunne få noko å seia for denne gruppa. Innføring av ein unntaksregel for denne gruppa medfører likevel risiko for dobbel pliktig trygdedekning, og dermed plikter til begge land.

Personar som studerer ved universitet eller høgskule i utlandet, kan søkja om frivillig med-

lemskap i folketrygda. Dette gjeld også studentar med lån eller stipend frå Lånekassa som mister medlemskapet på grunn av arbeid. Det er eit absolutt og ufråvikeleg vilkår for å få innvilga frivillig medlemskap, at søkjaren har vore medlem i folketrygda i minst tre av dei siste fem kalenderåra før søknadstidspunktet. I tillegg må søkjaren ha nær tilknytning til det norske samfunnet. Studentar som skal opphalde seg i utlandet i samband med studiar i ein avgrensa periode, oppfyller som hovudregel dette tilknytingsvilkåret.

Frivillig medlemskap for studentar etter folketrygdlova § 2-8 første ledd bokstav b, har tidlegare vorte praktisert slik at studiane må vere hovudaktiviteten til studenten under utanlandsopphaldet, og at studenten normalt må studera på heiltid. Studentar som arbeider ved sidan av studiane, har vorte vurderte som arbeidstakarar og ikkje som studentar. Frå juni 2024 er Arbeids- og velferdsetatsens praksis endra. Praksisendringa inneber at det ikkje lenger gjeld noko krav om studiebelastning eller progresjon for å vere omfatta av folketrygdlova § 2–8 første ledd bokstav b, og at deltidsarbeid ikkje lenger automatisk skal medføra at personen ikkje skal reknast som student.

Totalt sett vurderer departementet at moglegheitene for å behalda tilknytninga til folketrygda for norske studentar i utlandet etter den nemnde praksisendringa er gode, også dersom dei tek seg arbeid ved sida av studiane. Dersom pliktig medlemskap fell bort, vil dei fleste ha gode moglegheitene til å få innvilga frivillig medlemskap. Det er då opp til kvar enkelt, ut frå eigen situasjon, å vurdere om ein vil behalda tilknytninga til folketrygda. Det er ein viktig prinsipiell forskjell mellom det å ha høve til å velja å ha forplikingar til to lands trygdeordningar, og det å vera lovpålagt å ha slike doble forplikingar.

Med dette reknar departementet oppmodingsvedtaket som følgt opp.

6.8 Inkludering i samfunnet og gode levekår for dei mest vanskelegstilte

Det sosiale sikkerhetsnettet skal bidra til at alle får nødvendig hjelp til å kunne delta i arbeidslivet og på andre arenaer i samfunnet. Regjeringa vil ha eit samfunn med eit sterkt sikkerhetsnett, med velferdstenester for dei som treng det permanent eller i fasar av livet.

Trass i universelle velferdsordningar og ein godt utbygd velferdsstat, blir enkeltpersonar og familiar ramma av fattigdom og låginntekt. Å vekse opp i fattigdom aukar risikoen for å stå utan-

for arbeidslivet og ha låginntekt som vaksen. Fattigdom skal reduserast, særleg fattigdom som rammar barnefamiliar.

Dei sosiale tenestene i arbeids- og velferdsforvaltninga er det nedre sikkerhetsnettet i velferdsordningane. Tenestene skal bidra til økonomisk og sosial tryggleik og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltaking i samfunnet.

Frivillige organisasjonar og sosiale entreprenørar bidrar på ulike måtar i arbeidet med å gi fleire ein sjanse til å komme i arbeid og aktivitet, og er eit viktig supplement til det offentlege velferdstilbodet.

Det er eit mål for regjeringa at personar med nedsett funksjonsevne skal kunne delta i arbeidslivet og samfunnet på lik linje med andre. Hjelpemiddel og tilrettelegging er viktige verkemiddel for å bidra til dette. Hjelpemiddel frå folketrygda er støttefunksjonar, og verkar saman med andre tilretteleggingsfunksjonar i skolen, arbeidslivet og dagleglivet for å tette gapet mellom isolasjon og deltaking.

6.8.1 Dei sosiale tenestene i NAV-kontoret og førebyggjande sosialt arbeid

Kommunane har, gjennom ansvaret for dei sosiale tenestene i NAV-kontoret, ei sentral rolle i å fremme sosial og økonomisk tryggleik. Ansvaret omfattar både førebyggjande sosialt arbeid og dei individuelle tenestene opplysning, råd og rettleiing, økonomisk stønad, midlertidig butilbod, individuell plan og kvalifiseringsprogram.

Arbeids- og velferdsdirektoratet er fagdirektoratet for dei kommunale sosiale tenestene og skal gjennom ulike tilretteleggjande tiltak bidra til at kommunane varetar sitt ansvar for desse tenestene på ein god måte. Blant viktige verkemiddel i arbeidet til direktoratet er kompetansehevande tiltak og tilskotsmidlar til å utvikle dei sosiale tenestene. Statsforvaltarane er her ein viktig samarbeidspartnar.

Førebyggjande sosialt arbeid

Sosiale tenester og sosialfagleg arbeid er viktig i eit heilskapleg tenestetilbod til personar som opplever sosiale problem, men også i arbeidet kommunane gjer for å førebygge at slike problem oppstår. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har gitt Arbeids- og velferdsdirektoratet i oppdrag å gjennomføre eit program for førebyggjande sosialt arbeid og heilskapleg førebyggjande innsats lokalt. Eit overordna mål for programmet er å førebygge at folk fell utanfor og får sosiale problem, slik at

færre blir ståande permanent utanfor arbeids- og samfunnslivet. Programmet skal bidra til meir merksemd rundt førebyggingsansvaret, og til at kommunar og NAV-kontor varetar dette ansvaret på ein betre måte. Arbeids- og velferdsdirektoratet har utarbeidd ein overordna plan som omfattar desse elementa: Kompetansehevande tiltak, arenaer for å utveksle erfaringar, tilskotsmidlar til forsøks- og utviklingsarbeid, tilrettelegging av statistikk og styringsdata, og nasjonale (samordna) forventningar om førebygging.

Direktoratet har i 2024 bl.a. gitt tilskotsmidlar til tolv NAV-kontor til utvikling av samarbeid med frivillige organisasjonar og sosiale entreprenørar for å førebygge utanforskap og sosial ekskludering. Statsforvaltarane i Troms og Finnmark, Trøndelag, Innlandet og Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus skal delta i arbeidet med å utvikle programmet. Dei skal også delta i oppfølginga av NAV-kontor som får tilskotsmidlar og legge til rette for og følge opp læringsnettverk for kontora.

Kvalifiseringsprogrammet

Kvalifiseringsprogrammet med tilhøyrande kvalifiseringsstønad er ei lovpålagd oppgåve for kommunane og ein rett for dei som oppfyller vilkåra i lova. Programmet er innretta mot personar mellom 18 og 67 år med vesentleg nedsett arbeids- og inntektsevne, og ingen eller svært avgrensa ytingar til livsopphald etter folketrygdlova eller arbeidsmarknadslova. Formålet med programmet er å bidra til at fleire i målgruppa kjem i arbeid.

Ved utgangen av 2023 var det i underkant av 7 400 deltakarar i kvalifiseringsprogrammet, ein auke frå om lag 6 800 ved utgangen av 2022.

Det går fram av rapportering frå Arbeids- og velferdsdirektoratet at det er stor variasjon i korleis NAV-kontora arbeider med kvalifiseringsprogrammet. Nokre vedvarande utfordringar er knytte til å identifisere og kartlegge moglege deltakarar, fyller eit fulltidsprogram og følgje opp deltakarane, forvaltninga av programmet i NAV-kontoret og prioritering av ressursar til arbeidet med programmet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har saman med statsforvaltarane gjennomført ei rekke kompetansehevande og andre tilretteleggjande tiltak overfor kommunane sidan programmet blei innført. Direktoratet har bl.a. dei siste åra utarbeidd verktøy for arbeidet med å kartlegge brukarar, identifisere deltakare og utarbeide moglege innhald i programmet. Arbeidet med kompetansehevande og andre tilretteleggjande tiltak blir ført vidare i 2025.

Departementet har i tillegg starta eit arbeid med å gå gjennom erfaringar med programmet. Gjennomgangen tar utgangspunkt i eksisterande forskning og rapportering, og ser erfaringane med kvalifiseringsprogrammet i samheng med dei samla verkemidla arbeids- og velferdsforvaltninga har for den aktuelle målgruppa. Departementet vil i lys av gjennomgangen vurdere om det er nødvendig å gjere endringar.

Økonomisk sosialhjelp

Kommunane har ei plikt til å stille vilkår om aktivitet til sosialhjelpsmottakarar under 30 år. Det inneber også å stille vilkår om norskopplæring for sosialhjelpsmottakarar dersom manglande norsk-kunnskap er årsaka til at dei ikkje er sjølvhjelpne. I ei evaluering av aktivitetsplikta¹⁷ blir det trekt fram at aktivitetsplikta bidrar til betre opplæring av brukargruppa, men ein generell og betydeleg mangel er at få NAV-kontor evnar å gi meningsfull og velegna aktivitet til heile breidda av ei samansett gruppe. Oslo Economics har på oppdrag frå Arbeids- og velferdsdirektoratet kartlagt kva typar tiltak og aktivitetar kommunane tilbyr sosialhjelpsmottakarane.¹⁸

Kartlegginga viser at det er stor variasjon i aktivitetane og tiltaka kommunane tilbyr. Vidare tydar kartlegginga på at kommunane ofte bruker statlege arbeidsmarknadstiltak framfor kommunale tiltak. Det kommunale aktivitetstilbodet omfattar tre hovudkategoriar: Breie og generelle aktivitetstiltak som dei aller fleste i målgruppa får tilbod om, ulike kommunale tiltak som ofte er retta mot ein mindre del av målgruppa, og oppfølging frå rettleiarar ved NAV-kontoret i form av hyppigare møter med kontoret eller oppmøte i kommunale lågterskeltiltak retta mot breie målgrupper.

Ifølge kartlegginga framstår aktivitetsplikta for mottakarar under 30 år som eit nyttig verkemiddel for NAV-kontoret i dei tilfella plikta er basert på god kunnskap om føresetnader og behov hos brukaren. Men det er fleire tilfelle der brukarar får sosialhjelp i mange år og deltar på ei rekke ulike tiltak og aktivitetar utan at dette ser ut til å bidra til endring i form av overgang til arbeid eller avklaring til andre ytingar. I slike tilfelle kan tiltak og

¹⁷ Hernæs, Ø. M. (2021). *Delrapport 2 Kvantitativ evaluering av innføring av plikt for kommunene til å stille vilkår om aktivitet til sosialhjelpsmottakere under 30 år*. Oslo: Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning. Rapport 3/2021.

¹⁸ Oslo Economics (2023). *NAV's tjenestetilbud til sosialhjelpsmottakere: Oppfølging, aktivitetstilbud og aktivitetsplikt*. Oslo.

aktivitetar likevel ha positive effektar; dei kan bidra til å gi ein følelse av fellesskap, struktur i kvardagen og meistring.

Direktoratet har i tildelingsbrevet for 2024 fått i oppdrag å vurdere og foreslå korleis ein kan arbeide vidare med å styrke kvaliteten i arbeidet med aktivitetsplikta for sosialhjelpsmottakarar under 30 år. Dette skal dei gjere med utgangspunkt i den nemnde kartlegginga.

Digital søknad om økonomisk sosialhjelp (DIGI-SOS) blei tilgjengeleg for kommunane våren 2020, og alle kommunane har no tatt i bruk løysinga.

I desember 2022 utarbeidde Arbeids- og velferdsdirektoratet ein ny rettleiar om økonomisk sosialhjelp som følge av prisauken på ei rekke varer og eit høgare rentenivå. Formålet med rettleiaren er å synleggjere det store handlingsrommet sosialtenestelova gir kommunane. Rettleiaren framhevar at NAV-kontoret skal vere spesielt merksam på forhold som har betydning for barn og unge og oppvekstvilkåra deira. Anbefalingane i rettleiaren ligg innanfor dagens regelverk og fråvik ikkje alminnelege forsvarlegvurderingar.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har sendt ei spørjeundersøking til alle NAV-kontora om rettleiaren. Av dei kontora som svarte på undersøkinga, oppgav nær på alle at dei hadde tatt rettleiaren i bruk. Om lag 85 pst. vurderte rettleiaren som eit praktisk hjelpemiddel, og like mange meinte at han hadde bidratt til å synleggjere handlingsrommet i behandlinga av søknader om økonomisk sosialhjelp. Litt under halvparten svarte at rettleiaren i lita grad hadde ført til endringar i praksis. Fleire NAV-kontor svarte at praksisen deira var endra ved at barneperspektivet var blitt styrkt. Dei la større vekt på behova til barna og dei unge i familiane enn før. Av dei kontora som ikkje hadde tatt rettleiaren i bruk eller ikkje hadde endra praksis, svarte fleire at praksisen deira allereie var i tråd med rettleiaren.

I juni 2024 oppdaterte Arbeids- og velferdsdirektoratet rettleiaren for å gjere det tydelegare at utgifter til internett, telefon og moderate utgifter til transport skal inkluderast ved vurdering av søknader om økonomisk sosialhjelp der det er relevant. Sjå omtale under del I, punkt 4 Oppmodingsvedtak.

Utgiftene til økonomisk sosialhjelp i 2025 vil bli påverka av kor mange fordrivne frå Ukraina som blir busette i kommunane, kor raskt dei kjem i gang med introduksjonsprogram, og i kva grad dei kan vareta livsopphaldet sitt ved egne midlar etter å ha avslutta introduksjonsprogrammet. Talet på fordrivne frå Ukraina som kjem til Noreg, vil også kunne påverke ressursbruken til kommunane ved at fleire treng opplysning, råd og rettlei-

ing. Dette er ei kommunal teneste alle fordrivne frå Ukraina har rett til etter sosialtenestelova.

For å fortsette å ta imot fordrivne frå Ukraina på ein kontrollert måte, og sikre eit forsvarleg tenestetilbod i kommunane, har regjeringa komme med ein rekke forslag som skal bidra til å bringe innkomsttala til Noreg nærmare nivåa til nabolanda våre, jf. omtale under del III. Kommunane er kompenserte for anslåtte meirutgifter til økonomisk sosialhjelp av butidskrav på tolv månader for rett på eingongsstønad ved fødsel og adopsjon, jf. Prop. 1 S (2024–2025) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Forbruksforskningsinstituttet (SIFO) har på oppdrag frå departementet utarbeidd ein rapport om grunnlaget for dei statlege rettleiande satsane for økonomisk sosialhjelp. Oppdraget innebar å utarbeide eit kunnskapsgrunnlag for forsvarleg livsopphald, og inkluderte å fastsette beløp for ulike utgiftstypar, vurdere kva utgiftstypar som kan inngå i dei statlege rettleiande retningslinjene, og vurdere inndelinga av ulike brukarkategoriar. SIFO anbefaler at alle satsane blir auka, og at kategoriane blir endra slik at dei eldste barna får meir enn før. Utgreiinga vil inngå i vurderinga til departementet av om det er behov for å endre nivået på dei statlege rettleiande satsane eller måten å innrette satsane på. Rapporten må vurderast i ein breiare samanheng, der ein bl.a. vurderer korleis nivået på satsane kan påverke overgang til arbeid, og dessutan forholdet til andre ytingar. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med ei slik vurdering i Prop. 1 S for 2026.

Barn, unge og familiar

Barn er spesielt sårbare i vanskelege livssituasjonar, og det er viktig at behova deira blir varetatt i familien sitt møte med NAV-kontoret. Dette gjeld i samanheng med både dei kommunale sosiale tenestene og statlege tenester og ytingar. Arbeids- og velferdsdirektoratet har sett i gang utviklingsarbeid og tiltak for å vareta og styrke barne- og familieperspektivet i arbeids- og velferdsforvaltninga. Blant tiltaka er utvikling av kompetansemateriell til bruk i NAV-kontora. Det er også utarbeidd ein rettleiar for vurdering av barnets beste i arbeids- og velferdsforvaltninga.

Barne- og familiedepartementet leier ei kjernegruppe som koordinerer samarbeidet om utsette barn og unge mellom sektorområde og forvaltningsnivå. Arbeids- og inkluderingsdepartementet deltar i arbeidet, saman med Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartemen-

tet, Kultur- og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

Undersøkingar av og tilsyn med dei sosiale tenestene

Statsforvaltarane gjennomførte i 2022 og 2023 eit landsomfattande tilsyn med NAV-kontoret og ansvaret deira for å vareta behova til barna når familiar søker økonomisk sosialhjelp. Ved 58 av 68 undersøkte NAV-kontor blei det avdekt lovbrøt. Lovbrøta var i stor grad knytte til mangelfull kartlegging av behova til barna og manglande individuelle vurderingar av hjelpebehov og stønadsbeløp. Statsforvaltarane undersøkte også praksisen for oppfølging av familiar med barn. Dei fleste av NAV-kontora som blei undersøkte, gjennomførte ei form for oppfølging av familiar med barn, og det var få lovbrøt i oppfølginga av familiane samanlikna med dei andre områda i tilsynet. Tilsynet til statsforvaltarane er samanfatta av Statens helsetilsyn i ein oppsummeringsrapport i 2024. Rapporten blir eit viktig bidrag i det vidare arbeidet med å ta vare på og styrke barneperspektivet i arbeids- og velferdsforvaltninga.

Universitetet i Stavanger (SHARE) har på oppdrag frå Helsetilsynet, og finansiert med midlar frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet, følgd dette landsomfattande tilsynet. Formålet med forskingsprosjektet har vore å undersøke kva betydning tilsynet får for forbetningsarbeidet i dei sosiale tenestene i arbeids- og velferdsforvaltninga etter at statsforvaltarane har gjennomført systemrevisjonen og påpeika lovbrøt. Undersøkinga viser at NAV-kontora har sett i verk fleire tiltak og aktivitetar, og har organisert og gjennomført endringar/forbetringar av eigen praksis etter det landsomfattande tilsynet.

6.8.2 Samarbeid med frivillig sektor og sosiale entreprenørar

Frivillige organisasjonar og sosiale entreprenørar yter viktige bidrag i arbeidet med å utvikle og ta i bruk nye løysingar på sosiale og samfunnsmessige problem og dermed supplerer det offentlege tilbodet.

Det blir lagt til rette for meir samarbeid mellom NAV-kontor og frivillig sektor og sosiale entreprenørar på ulike måtar. Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeider rettleiingsmaterieill for NAV-kontora om samarbeid med denne typen aktørar, og gir tilskot til forsøk med effektkontraktar eller liknande modellar for innovasjon i dei

sosiale tenestene. Sjå nærmare omtale under kap. 621, post 63.

Over kap. 621, post 70 blir det løyvd tilskot til frivillige organisasjonar og sosiale entreprenørar som utfører arbeid for sosialt og økonomisk vanskelegstilte. Tilskot til aktivisering og arbeidstrening og tilskot til sosialt entreprenørskap er blitt evaluerte eksternt. Departementet følger opp evalueringa saman med Arbeids- og velferdsdirektoratet. Over kap. 621, post 70 blir det løyvd tilskot til Samarbeidsforum mot fattigdom. Representantar frå Samarbeidsforum mot fattigdom deltar på møter i Kontaktutvalet mellom regjeringa og representantar for sosialt og økonomisk vanskelegstilte. Sjå nærmare omtale under kap. 621, post 70.

6.8.3 Tiltak mot fattigdom

2030-agendaen med berekraftsmåla er verdas felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, motverke ulikskap og stoppe klimaendringane innan 2030. Berekraftsmål 1 om å utrydde fattigdom blir følgd opp nasjonalt gjennom innsatsen for å redusere fattigdom og utjamne økonomiske og sosiale forskjellar. Den samla og tverrsektorielle innsatsen mot fattigdom og oppfølginga av berekraftsmål 1 er nærmare omtalt i del III i denne proposisjonen.

Regjeringa ønsker eit samfunn med små forskjellar. Fattigdom skal reduserast, særleg fattigdom som rammar barnefamiljar. Regjeringa vil føre ein politikk som reduserer dei økonomiske, sosiale og geografiske forskjellane i samfunnet. Dei viktigaste grepa for å jamne ut forskjellar og redusere fattigdom er å inkludere fleire i arbeid, gode velferdsordningar og meir rettferdig og omfordelende skatt.

Manglande tilknytning til arbeidslivet er ei viktig årsak til fattigdom og låg inntekt. Deltaking i arbeidslivet gir enkeltmenneske eit sjølvstendig økonomisk livsgrunnlag, sosial tilhøyrse og fellesskap. Høg sysselsetting er også avgjerande for den sosiale og økonomiske berekrafta i samfunnet. Innsatsen til regjeringa for ein velfungerande arbeidsmarknad (punkt 6.1), for eit sikkert og seriøst arbeidsliv (punkt 6.2) og for inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden (punkt 6.4) er viktig for å førebygge og redusere fattigdom. Arbeids- og velferdsetaten forvaltar ei rekke verkemiddel som skal hjelpe dei som står utanfor arbeidslivet til å komme i arbeid, bl.a. arbeidsmarknadstiltak. Integreringslova og ungdomsgarantien i Arbeids- og velferdsetaten er også verkemiddel som skal bidra til at utsette grupper blir inkluderte i arbeidsmarknaden. Regjeringa har nyleg lagt fram Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*. Regjeringa

foreslår nye tiltak for å vidareutvikle og styrke innsatsen overfor unge, sjå omtale under punkt 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden.

Skattesystemet bidrar til omfordeling gjennom finansiering av offentlege tenester og overføringar. Regjeringa har dei siste åra redusert inntektskatten for dei med inntekter under 750 000 kroner, og inntektsskatten er redusert mest for dei med dei lågaste inntektene.

Offentlege og universelle velferdsordningar som barnehage, skole og helse- og omsorgstenester bidrar til like moglegheiter og til å redusere forskjellar i levekår. Velferdstenestene skal bidra til at alle får nødvendig bistand, slik at dei kan delta i arbeidslivet og på andre arenaer i samfunnet. Stønadsordningane frå folketrygda gir inntekt ved sjukdom, arbeidsløyse, uførleik, tap av forsørgar og høg alder. Sjå omtale under punkt 6.6 Inntektssikringsordningar som gir økonomisk tryggleik og samtidig stimulerer til arbeid.

Dei fleste barn i Noreg veks opp i ein familie med gode økonomiske kår. Samtidig er det barn og familiar som fell utanfor sosiale fellesskap på grunn av låg inntekt og dårlege levekår. I treårsperioden 2020–2022 tilhøyrde 10,6 pst. av alle barn eit hushald med vedvarande låginntekt. Sjå nærmare omtale i del I, punkt 3.5 Utviklinga for låginntektsgrupper.

Like muligheter i oppveksten – Samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023), som Solberg-regjeringa la fram hausten 2020, er følgt opp i strategiperioden og er ført vidare i 2024.

Regjeringa skal legge fram ei stortingsmelding om sosial mobilitet og sosial utjamning retta mot barn og unge og familieane deira våren 2025. Formålet med meldinga er å forsterke politikken for å redusere sosiale forskjellar og motverke at dårlege levekår går i arv. Meldinga skal bl.a. sjå på betydninga av dei første leveåra til barnet, inkludert svangerskapet, og overgangar frå barndom til ungdoms- og vaksenliv, utdanning og arbeid. Stortingsmeldinga skal følge opp to ekspertgrupperapportar: *En barndom for livet – Økt tilhørighet, mestring og læring for barn i fattige familier*, og *Et jevnere utdanningsløp – Barnehage og skole/SFO som innsats mot ulikhet blant barn*. Meldingsarbeidet er eit samarbeid mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og familiedepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet. Arbeidet vil bli sett i samanheng med samfunnsoppdraget om å inkludere fleire barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsliv. For-

sking, innovasjon og utprøving av tiltak er viktige element i samfunnsoppdraget. Sjå nærmare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Barne- og familiedepartementet.

Det er høg førekomst av låginntekt blant innvandrarar med flyktningbakgrunn. Mange nykomne flyktingar har ei svak tilknytning til arbeidsmarknaden. Nokre innvandrargrupper har låg inntekt også etter å ha budd lenge i Noreg. Integreringslova av 1. januar 2021 legg til rette for at fleire nykomne flyktingar kan ta formell utdanning innanfor ramma av introduksjonsprogrammet, og lova stiller tydelegare krav til norskkunnskapar. Kvalifisering, utdanning og arbeid er viktige innsatsområde. Auka sysselsetting og deltaking på andre samfunnsarenaer vil betre levekåra og redusere utanforskap blant innvandrarar. Når det gjeld flyktingane frå Ukraina, vedtok Stortinget i juni 2022 midlertidige endringar i fleire lover. Endringane skal bidra til å gjere det enklare for kommunane å busette raskt og til at kommunar og fylkeskommunar kan handtere situasjonen og tilpasse tenestetilbodet sitt. Regjeringa la våren 2024 fram Meld. St. 17 (2023–2024) *Om integreringspolitikken: Stille krav og stille opp*. Målet er at fleire innvandrarar skal få ei stabil tilknytning til det seriøse arbeidslivet og at fleire skal delta i små og store fellesskap. Regjeringa satsar vidare på tilskotsordninga Jobbsjansen slik at fleire kvinner med innvandrarbakgrunn kan få kvalifisering for å komme ut i arbeid. Sjå også punkt 6.5 God integrering av innvandrarar i arbeid og samfunn.

Regjeringa har også lagt fram Meld. St. 28 (2022–2023) *Gode bysamfunn med små skilnader*. I enkelte byar og område med konsentrasjon av levekårsutfordringar har staten og kommunane eit avtalebasert samarbeid om ein felles ekstra innsats. Områdesatsingane er eit verkemiddel for å bidra til inkludering og likeverdige levekår i utsette byområde.

Kommunane har gjennom ansvaret for barnehagar, skole og grunnleggande velferdstenester ei sentral rolle i å førebygge fattigdom. Frivillige organisasjonar og sosiale entreprenørar yter også viktige bidrag for å skape eit inkluderande samfunn og hindre utanforskap.

6.8.4 Hjelpemiddel

Hjelpemiddel bidrar til at folk i størst mogleg grad blir sette i stand til å klare seg sjølve. Det gjer at menneske med funksjonshindringar kan leve eit godt liv der dei kan mestre, delta og vere aktive i arbeids- og samfunnsliv. Yrkesdeltakinga er relativt låg blant personar med nedsett funksjonsevne.

Den demografiske utviklinga tilseier at det framover kjem til å bli stadig færre i yrkesaktiv alder. I lys av dette vil det bli desto viktigare med hjelpemiddel, tilpassingar og tiltak som bidrar til at flest mogleg personar med funksjonshindringar kan gjennomføre utdanning og delta i arbeid. Vi viser til Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje – fleire i jobb og færre på trygd*, som regjeringa la fram i september, og omtale under punkt 5.3 om tilrettelegging i arbeidslivet. For å legge til rette for at også personar som får uføretrygd i større grad kan ta arbeid, vil regjeringa framover vurdere å utvide retten til hjelpemiddel i arbeidslivet for uføretrygda. Sjå nærmare omtale i arbeidsmarknadsmeldinga.

Regjeringa si eldrereform, Bu trygt heime, blei lagt fram sommaren 2023, jf. Meld. St. 24 (2022–2023) *Felleskap og meistring – Bu trygt heime*. Utgangspunktet for meldinga er den demografiske utviklinga og utfordringane og moglegheitene som følger av denne samfunnsendringa. Det overordna målet er å skape eit meir aldersvennleg samfunn prega av inkludering, tryggleik og fellesskap. Som ei oppfølging av stortingsmeldinga har Arbeids- og inkluderingsdepartementet gitt Arbeids- og velferdsetaten i oppdrag å delta i arbeidet med Eldrebustadprogrammet. Eldrebustadprogrammet er leidd av Husbanken og skal stimulere til at fleire eldre tar ansvar for, og blir meir bevisste på, sin eigen bustadsituasjon. Arbeids- og velferdsetaten formidlar bustadhjelpemiddel som saman med andre tiltak for tilpassing av bustad kan gjere det enklare for eldre å bu heime lenger. Sjå også omtale i budsjettproposisjonen for Helse- og omsorgsdepartementet.

Kortare leveringstid for spesialtilpassa kassebilar

Personar som ikkje er i stand til å komme seg inn og ut av bilen på eiga hand, utan å bruke heis eller rampe, kan få rente- og avdragsfritt lån til spesialtilpassa bil frå folketrygda. Dette gjeld også personar med sterkt avgrensa gangfunksjon eller personar som er utagerande, og som må skjermast frå førarmiljøet i bilen av omsyn til trafikksikkerheita. Desse personane er avhengige av spesialtilpassa bil for å komme seg til arbeid og for å gjennomføre oppgåver i dagleglivet. Det er derfor viktig at leveringstida for slike bilar er så kort som mogleg.

I dag bestiller Arbeids- og velferdsetaten bil først etter at det er gjort vedtak om stønad til bil. Etter at bilen er bestilt, følger ein lang og tidkrevjande prosess før han kjem til Noreg. Dersom det er ledige produksjonsplassar og det ikkje er forseinkingar på levering av ekstrautstyr, er den esti-

merte leveringstida litt under seks månader. Ved mangel på kapasitet hos produsenten og lang leveringstid på delar og ekstrautstyr er leveringstida mykje lengre, i ein del tilfelle over eitt år. Ved modellskifte hos produsenten kan det i tillegg oppstå periodar der etaten ikkje får bestilt bilar.

Når bilen har komme til Noreg, må han tilpassast dei individuelle behova til stønadmottakaren. Tilpassinga blir gjort hos ein ekstern ombygger og kan vere komplisert og tidkrevjande. I dag er den totale leveringstida for spesialtilpassa kassebilar om lag 15–22 månader.

Regjeringa foreslår å legge om bilstønadsordninga slik at Arbeids- og velferdsetaten førehandsbestiller bilar. Da kan ombygginga av ein bil starte kort tid etter at det er gjort vedtak om stønad til bil. Dette kan redusere leveringstida med seks til tolv månader. Ei slik endring vil redusere sannsynet for at personar som treng spesialtilpassa bil, blir ståande utan bil over lengre tid. Endringane følger opp Stortingets oppmodingsvedtak nr. 438 og 439, 4. januar 2024.

I dag kan stønadmottakarane sjølve betale for oppgraderingar av bilen som blir gjorde på produksjonsstadiet, og som ikkje har med den nedsette funksjonsevna å gjere, for eksempel ein annan lakktype, ein spesiell farge, navigasjon, firehjulstrekk, ekstra skyvedør, elektriske dører og diverse tillegg. Med ei ordning der bilane blir bestilte utan at bestillingane er knytte til konkrete stønadmottakarar, vil det ikkje vere mogleg å få slike oppgraderingar etter individuelle ønske. I staden vil bilane bli bestilte med eit standardisert sett tilpassingar.

Lang leveringstid for spesialtilpassa kassebilar inneber i dag store ulemper for brukarane. For dei fleste brukarane vil sannsynlegvis ein reduksjon i leveringstida på seks–tolv månader ha langt større fordelar enn ulempene knytte til ein noko redusert valfridom.

Nokre brukarar vil truleg uansett ikkje kunne få behova sine dekte fullt ut ved ombygging av ein førehandsbestilt bil. I desse tilfella vil Arbeids- og velferdsetaten framleis måtte bestille bilane etter at det er gjort vedtak om stønad. Dette vil også kunne vere aktuelt for brukarar som av andre grunnar ikkje ønsker ein førehandsbestilt bil, men vil bestille ein bil med spesielle oppgraderingar.

For at førehandsbestilling av bilar skal ha den ønskete effekten, må dei bestilte bilane kunne tilpassast ut frå dei fleste av behova til brukarane. Arbeids- og velferdsetaten vil derfor kartlegge kva for tilpassingar dei bestilte bilane skal ha for at behova til brukargruppa skal bli dekte i størst mogleg grad. Vidare må Arbeids- og velferdseta-

ten gjere systemendringar for å kunne legge om ordninga. Endringane vil føre til auka utgifter for Arbeids- og velferdsetaten, sjå programkategori 09.10 for nærmare omtale. Arbeids- og velferdsetaten kan begynne å bestille bilar etter den nye ordninga i 2026.

Evaluering av brillestøtte til barn

Regjeringen innførte ei ny ordning med brillestøtte til barn som treng ordinær korrigerings av synet av ulike årsaker frå 1. august 2022. Eit oppdrag om å evaluere ordninga, og dei to andre ordningane med støtte til briller til barn, blei lyst ut i juni 2023. Oslo Economics fekk tildelt oppdraget og leverte evalueringsrapporten *Kartlegging og evaluering av brillestøtteordningar til barn* i mai 2024. Evalueringa er ei oppfølging av oppmodningsvedtak nr. 1342, 18. juni 2021 om å evaluere brillestøtteordningane, jf. Kapittel 4 Oppmodningsvedtak.

Det er i dag tre ulike ordningar med brillestøtte til barn. Det er ei ordning med briller til barn som har fått synsevna varig og vesentleg nedsett på grunn av sjukdom, skade eller lyte. Denne kallar Oslo Economics for ordning A i rapporten sin. Vidare er det ei ordning med briller til behandling og/eller forebygging av amblyopi, kalla ordning B i rapporten frå Oslo Economics. Den siste ordninga er den nye ordninga med briller til barn som har behov for ordinær korrigerings av synet, kalla ordning C i rapporten. Oslo Economics har kartlagt og evaluert dei tre ordningane, samspelet mellom ordningane, regelverk, brukarar og forvaltninga av ordningane.

Oslo Economics sin rapport viser at dei viktigaste formidlingsmiljøa har god kjennskap til ordningane, men at skoler og helsestasjonar ikkje nødvendigvis kjenner til ordningane. Foreldre med barn som ikkje oppsøker augelege eller optikar, blir derfor ikkje alltid gjorde kjende med ordningane. Ressursbruken i Arbeids- og velferdsetaten er særleg knytt til ordning A og B, der mange søknader blir behandla manuelt og krev optikarfagleg kompetanse. Ressursbruken er langt mindre i ordning C, der dei aller fleste sakene går gjennom direkteoppgjersløyninga. Vidare bidrar overlapp mellom ordning B og C til auka ressursbruk i forvaltninga. Oslo Economics anbefalar at ordning B og C blir knytte tettare saman med ei felles stønads- og oppgjersløyning. Vidare anbefalar dei å innføre fleire standardiserte satsar i ord-

ning B og meir automatisk saksbehandling. Desse endringane vil gjere ordningane lettare for brukarane, og lettare å forvalte.

Rapporten viser vidare at det kan vere uklart for augelegar og optikarar når kriteria for å søke på høvesvis ordning A og B er oppfylte. Oslo Economics foreslår derfor å gjennomgå regelverket for ordning A for å sikre at det er forståeleg, og at det så godt som mogleg famnar barn med store og varige synsutfordringar.

Oslo Economics vurderar i rapporten dekninga av utgifter til briller, og kor treffsikker ordninga med brillestøtte til barn er (ordning C). Rapporten viser at stønadsatsane i den nye ordninga med briller til barn i stor grad dekker kostnadane for eit par rimelege og formålstenelege briller. Oslo Economics konkluderer med at det ikkje ser ut til å vere grunnlag for å anbefale ein auke av satsane utover den generelle prisstigninga.

Oslo Economics finn at målgruppene i hovudsak har tilgang til støtteordningane, men at enkelte grupper ikkje får dekt alle behova sine. I rapporten kjem dei med forslag til moglege endringar i ordning C dersom det er ønskeleg å forbetre ordninga ytterlegare. Det gjeld bl.a. å utvide ordning C til å dekke fleire briller per år, reparasjon, å inkludere eit fleirstyrketillegg og å vareta behovet for prisme i satsstrukturen. Departementet vil framover, i samråd med direktoratet, vurdere forslaga i rapporten frå Oslo Economics.

For nærmare omtale av hjelpemiddelforvaltninga og igangverande arbeid for å betre hjelpemiddelenestene viser vi til programkategori 09.10. For nærmare omtale av hjelpemiddel frå folketrygda viser vi til programkategori 29.60.

Ny modell for kjøp av tolketenester frå frilanstolkar

Tolketenester til døvblinde og til personar som er døve eller har dårleg høyrsel, blir gitt både av fast tilsette og av frilans teiknspråktolkar. Arbeids- og velferdsdirektoratet har på sjølvstendig og generelt grunnlag komme fram til at det er behov for å sjå på andre modellar for anskaffing av tolketenester frå frilans teiknspråktolkar. Direktoratet er for tida i gang med å legge om til ein rammeavtale med ein eller fleire leverandørar. Ein ny modell vil mest sannsynleg kunne tre i kraft frå sommaren/hausten 2025. Endringa vil ha budsjettmessige konsekvensar. Sjå nærmare omtale under programkategori 29.60, og under programkategori 09.10, kap. 605, post 01.

Programkategori 09.00 Administrasjon

Utgifter under programkategori 09.00 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
600	Arbeids- og inkluderings- departementet	284 376	281 755	300 898	6,8
601	Utgreiingsverksemd, forskning m.m.	417 553	494 135	475 529	-3,8
	Sum kategori 09.00	701 929	775 890	776 427	0,1

Utgifter under programkategori 09.00 fordelte på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	382 549	446 475	441 768	-1,1
50–89	Overføringer til andre	319 380	329 415	334 659	1,6
	Sum kategori 09.00	701 929	775 890	776 427	0,1

Kap. 600 Arbeids- og inkluderingsdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	284 376	281 755	300 898
	Sum kap. 600	284 376	281 755	300 898

Overført frå 2023 til 2024:
Post 01: 5 335 000 kroner

Oppgåvene og prioriteringane til Arbeids- og inkluderingsdepartementet følger av politikken som blir utforma, og dei måla som er fastsette for arbeids-, velferds- og integreringspolitikken.

Hovudoppgåva til administrasjonen er å legge til rette for ein kunnskapsbasert, samordna og heilskapleg politikk på ansvarsområda til departementet. Departementet skal vere eit utviklingsorientert og effektivt fagleg sekretariat for den politiske leiinga. Det skal vere ein tydeleg og føreseieleg etatsstyrar og forvaltar av gjeldande lover og anna regelverk.

Rapport 2023

Per 31. desember 2023 var det 242 tilsette. Kvinneandelen var på 71,5 pst. Vi viser til omtale av kjønnsfordeling for dei ulike stillingskategoriene i del III, punkt 9 Likestilling og mangfald.

Rekneskapen for 2023 under kap. 600, post 01 viste eit forbruk på 284,4 mill. kroner. Midlane er nytta til å dekke dei ordinære driftsutgiftene til departementet. Av den totale rekneskapen blei 232,8 mill. kroner nytta til å dekke lønn og sosiale kostnader og 51,6 mill. kroner til å dekke andre driftskostnader.

Budsjettforslag 2025

Post 01 Driftsutgifter

Løyvinga dekker dei ordinære driftsutgiftene som er nødvendige for at departementet skal kunne vareta oppgåvene sine. Dei største driftsutgiftene er knytte til lønn, husleige og tenesteavtar med Trygging- og serviceorganisasjonen til departementa.

I revidert nasjonalbudsjett for 2024 blei løyvinga auka med 5 mill. kroner for å styrke kapasiteten på sentrale fagområde, samtidig som aktiviteten og den løpande drifta av departementet blir ivaretatt. Dette vil også gjelde framover. Løyvinga er foreslått auka med 5 mill. kroner.

Statsbygg har inngått ny husleigeavtale for Akersgata 64 gjeldande frå 2024. Den nye avtalen gjer at kvadratmeterprisen aukar vesentleg. I tillegg kjem høgare kostnader knytte til fjernvarme og eigedomsskatt og høgare kostnader knytte til drifta av bygget. Løyvinga er bl.a. av den grunn foreslått auka med 4 mill. kroner.

Løyvinga er foreslått auka med 1,9 mill. kroner for å dekke auka utgifter til lisens- og supportkostnader knytte til Nasjonalt avgrensa nett (NBN).

Løyvinga er foreslått redusert med 135 000 kroner i samanheng med at SoMe-tenesta ikkje lenger skal betalast etter faktura, men av Departementenes digitaliseringsorganisasjon. Løyvinga under Digitaliserings- og forvaltningsdepartementets kap. 1515 Digitaliseringsorganisasjonen til departementa, post 01 Driftsutgifter, er foreslått auka tilsvarande.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 300,9 mill. kroner.

Kap. 601 Utgreiingsverksemd, forskning m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	60 296	121 430	96 045
22	Kunnskapsutvikling i IA-avtalen m.m., <i>kan overførast</i>	25 439	28 200	29 165
23	Tiltak for redusert deltid og auka heiltidsandel	12 438	15 090	15 660
50	Noregs forskingsråd	195 115	172 650	
70	Tilskot	33 787	60 815	65 125
71	Tilskot til bransjeprogram under IA-avtalen m.m., <i>kan overførast</i>	67 493	71 495	71 850
72	Tilskot til Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv	17 700	18 830	19 545
73	Tilskot til trygderettsleg/EØS-rettsleg forskning og kompetanseutvikling	5 285	5 625	5 839
74	Tilskot til Noregs forskingsråd, <i>kan overførast</i>			172 300
	Sum kap. 601	417 553	494 135	475 529

Overført frå 2023 til 2024:
Post 21: 24 339 000 kroner

Post 22: 23 339 000 kroner
Post 23: 2 091 000 kroner

Allmenn omtale

Dei overordna måla regjeringa har for norsk forskning og høgare utdanning, går fram av Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2023–2032*. Departementet følger opp dei tematiske prioriteringane i langtidsplanen som gjeld sektoransvaret til departementet. Dette er i hovudsak omtalt under prioriteringane *Tillit og fellesskap* og *Helse*. Langtidsplanen er nærmare omtalt i del III, kap. 5, i Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet.

Sektorprinsippet i norsk forskingspolitikk inneber at departementet har eit overordna ansvar for forskning innanfor sine ansvarsområde. Ansvarer inneber å bidra til forskning og kompetansebygging for sektoren og å sørge for forskning for politikktutvikling og forvaltning. Myndighetene og forvaltninga utgjer ein stor del av eigen sektor og er viktige brukarar av forskingsresultata.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har eit samordnings- og pådrivaransvar for integreringspolitikken i Noreg. Det inneber at departementet skal bidra til å skaffe fram eit godt kunnskapsgrunnlag både i eigen sektor og på tvers av sektorar og departement.

Strategien til departementet er å utvikle eit godt kunnskapsgrunnlag for heile breidda i ansvarsområda sine og samtidig vareta prioriterte kunnskapsbehov med utgangspunkt i fastsette mål for arbeids-, integrerings- og velferdspolitikken. Kunnskapsutviklinga skal bidra til god forståing av korleis samfunnet, arbeidsmarknaden, arbeidslivet og integreringa utviklar seg, og dessutan bidra til treffsikker politikk og utvikling av gode og effektive tenester og tiltak i møte med store samfunnsutfordringar.

Departementet og dei ulike sektorane treng eit variert kunnskapsgrunnlag med god kvalitet for at det skal fungere som grunnlag for avgjerder og vegval. Nokre område er avhengige av føreseieleg og løpande statistikkproduksjon og årlege monitorar som analyserer utviklinga over tid. Andre område, for eksempel arbeidsmarknadstiltak, integreringstiltak og reguleringar i arbeidslivet, må jamleg evaluerast og vurderast med tanke på måloppnåing og effekt. Større samfunnsutfordringar og utviklingstrekk må møtast med langsiktig forskning basert på omfattande datagrunnlag og empiri. Eksempel er utfordringar og moglegheiter knytte til globalisering og migrasjon, endringar i demografi og teknologi, digitalisering og dessutan omstilling i norsk økonomi og arbeidsliv og næringsliv.

Departementet varetar sektoransvaret for forskning hovudsakleg gjennom fem verkemiddel/aktørar:

- Noregs forskingsråd
- Anskaffingar departementet gjer sjølv
- Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI)
- Arbeids- og velferdsdirektoratet
- Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi)

Tildelinga frå departementet til Noregs forskingsråd skal hovudsakleg bidra til langsiktig og målretta kompetanse- og kunnskapsoppbygging for sektoren. Vi viser til omtale av Noregs forskingsråd under kap. 601, post 74.

Anskaffingar departementet gjer sjølv av forskning og utgreiingar, har som hovudformål å gi departementet eit godt kunnskapsgrunnlag for politikktutvikling og forvaltning på kort og mellomlang sikt. Anskaffingane er ofte knytte til igangverande eller kommande utviklingsprosessar og til dagsaktuelle problemstillingar som krev relativt presise beskrivingar av kunnskapsbehov frå departementet si side. Vi viser til omtale under kap. 601, post 21.

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskingsinstituttet for arbeidsmiljø og arbeidshelse i Noreg. STAMI skal bl.a. få fram og formidle kunnskap om samanhengen mellom arbeid og helse. STAMI leverer kvalitetssikra fagkunnskap til bl.a. departementet, Arbeidstilsynet, Havindustritilsynet, bedriftshelsetenesta og partane i arbeidslivet. Vi viser til omtale av STAMI under kap. 643.

Midlar frå Arbeids- og velferdsdirektoratet til forskning og utgreiing er omtalte under kap. 605, post 22. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal gjennom rolla si som rådgivar og fagleg premisslevarandør for departementet arbeide for at eiga verksemd er kunnskapsbasert. Direktoratet skal som hovudregel ha ansvar for kunnskapsinnhenting knytt til verkemiddel, tenester og tiltak på områda til arbeids- og velferdsforvaltninga. Dette inneber både kjøp av forskning i marknaden og bruk av den utgreiings- og analysekompetansen direktoratet har sjølv. Direktoratets FoU-plan for NAV 2021–2025 gir retning for arbeidet.

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) er fagdirektorat med ansvar for å sette i verk integreringspolitikken til regjeringa og for kunnskapsutvikling på feltet saman med departementet. IMDi har som fagdirektorat særleg ansvar for å skaffe fram og formidle forskings- og utviklingsprosjekt, evalueringar og kunnskapsoppsummeringar om integrering og mangfald, som kan danne grunnlag for kunnskapsbasert politikktutvikling og ein opp-

lyst offentlig debatt. Dette inneber både å kjøpe forskning i marknaden og å bruke den utgreiings- og analysekompetansen direktoratet har sjølv. Vi viser til omtale under kap. 670, post 21.

Departementet har sett inn verkemiddel for å styrke trygderettsleg/EØS-rettsleg forskning og kompetanseutvikling. Dette blir gjort både gjennom innsatsen i Noregs forskingsråd og gjennom ein samarbeidsavtale med dei juridiske fakulteta ved Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen og Universitetet i Tromsø. Det er etablert ei tilskotsordning øyremerkte desse fakulteta, sjå omtale under kap. 601, post 73 Tilskot til trygderettsleg/EØS-rettsleg forskning og kompetanseutvikling.

Deltaking i internasjonale organisasjonar er også ei kjelde til kunnskap for departementet. Departementet gir tilskot til internasjonale organisasjonar under kap. 601, post 70.

Departementet yter tilskot til Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv, og av dette går ein andel til forskings- og utviklingsarbeid. Vi viser til omtale under kap. 601, post 72.

Utgifter til arbeid med kunnskapsutvikling i avtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen), og dessutan tilskot til bransjeprogram og enkelte administrative utgifter knytte til oppfølging av avtalen, blir finansierte under kap. 601. Vi viser til omtale under postane 22 og 71.

Utgifter til ei treårig satsing knytt til søkbare midlar til forsøksprosjekt for å redusere deltid og auke heiltidsandelen blir finansierte under kap. 601. Vi viser til omtale under post 23.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overførast

Allmenn omtale

Posten finansierer anskaffingar av forskning og utgreiingsverksemd som departementet gjer sjølv. Hovudformålet med anskaffingane er å gi departementet eit godt kunnskapsgrunnlag for politikkutvikling og praksis. Posten dekkjer breidda av fagområdet til departementet, samtidig som det faglege fokuset varierer over tid avhengig av kva kunnskapsbehov departementet har, og kommande utviklingsprosessar. Posten finansierer hovudsakleg forskning og utviklingsprosjekt, evalueringar, kunnskapsoppsummeringar, statistikk og analysar, i tillegg til utvalsarbeid, informasjon og rettleiing og formidling av kunnskap. Årleg finansierer posten internasjonalt samarbeid om utvikling og utveksling av kunnskap. Det omfattar bl.a. samarbeid i regi av OECD, ILO og EU-kommisjonen.

Rapport

Nedanfor følger nokre eksempel på oppdrag som blei ferdigstilte i 2023–2024:

- Områdegjennomgang av arbeidsmarkedstiltak
 - Delrapport 1: Kartlegging av kunnskap og praksis, Delrapport 2: Anbefalinger for effektiv og kunnskapsbasert bruk (Oslo Economics mfl., OE-rapport 2023:33 og 2023:88)
- Evaluering av varig lønnstilskudd (Proba 2024:05)
- Atypisk arbeid som hovedtilknytning i arbeidslivet 1995-2021 (Institutt for samfunnsforskning 2023:9)
- Evaluering av dagens rett til utdanningspermisjon (Proba-rapport 2023:21)
- Fokus på formell kvalifisering. En implementeringsstudie av nye områder og grep i integreringsloven (Fafu-rapport 2024:04)
- Trøblete utenlandsopphold. Barn og unge voksne tilbakeholdt i utlandet: fenomenforståelse og oppfølging (ISF-rapport 4:2024)
- Utredning av kunnskapsgrunnlaget for sosialhjelpssatser (SIFO-rapport 5-2024)
- Arbeidsavklaringspenger – en sammenstilling og oppsummering av kunnskap på området (AFI-rapport 2024:11)
- Yrkesdeltakelse, inntekt og trygd blant ansatte i stillinger med særaldersgrense (Frischsenteret – Rapport 1-2023)

Budsjettforslag 2025

Delar av midlane på posten blir sette av til å finansiere inngåtte avtalar og aktivitet som blir ført vidare i 2025. Ny aktivitet som skal finansierast over posten i 2025, blir planlagt hausten 2024.

Aktivitet som blir ført vidare, omfattar bl.a. innhenting av statistikk og analysar for å belyse status, utviklingstrekk og utfordringar på ansvarsområda til departementet, igangverande evalueringar, utvalsarbeid, forskingsavtalar, ramme- og samarbeidsavtalar og internasjonalt samarbeid om utvikling og utveksling av kunnskap.

Departementet har strategiske innsatsar som skal bidra til systematisk oppbygging og vedlikehald av kompetanse og kunnskap i forskingsmiljøa og i departementet. Dette inkluderer langsiktige forskingsavtalar som også gir rom for forskarinitierte problemstillingar og vinklingar. Tematiske innsatsområde som blir følgde opp i 2025, omhandlar utviklinga når det gjeld ulike tilknytingsformer i arbeidslivet, det kollektive arbeidslivet, pensjonssystemet, evalueringar av arbeidsmarkedstiltak og sivilsamfunnet sitt bidrag på integreringsfeltet.

Departementet fører vidare fleire avtalar med Statistisk sentralbyrå (SSB), irekna delfinansiering av forløpsdatabasen FD-Trygd og MOSART-modellen. FD-Trygd er ei viktig kjelde til data om arbeidsmarknadstilpassinga til målgrupper for arbeidsmarknadspolitikken og for trygdeforskinga. Departementet hentar inn kunnskap gjennom bruk og utvikling av MOSART-modellen bl.a. for å kunne vurdere langsiktige effektar av pensjonsreforma.

Vi viser til forslag om å opprette ein ny budsjettpost under Integrerings- og mangfaldsdirektoratet, jf. kap. 670 Integrerings- og mangfaldsdirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter. Løyvinga under kap. 601, post 21 er foreslått redusert med 30 mill. kroner, mot ein tilsvarande auke under kap. 670 Integrerings- og mangfaldsdirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 96 mill. kroner.

Post 22 Kunnskapsutvikling i IA-avtalen m.m., kan overført

Allmenn omtale

Løyvinga på posten dekker utgifter til kunnskapsutvikling i IA-avtalen og dessutan enkelte andre utgifter knytte til oppfølging av avtalen. For nærmare informasjon om sjølve avtalen viser vi til omtale under punkt 6.3 Redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet.

For at IA-avtalen skal bidra til å få ned sjukefråværet må innsatsen vere basert på kunnskap om kva for tiltak som har effekt. I gjeldande avtale er det einigheit om å satse på utvikling av betre data- og kunnskapsgrunnlag. Det skal i samanheng med det satsast på kunnskapsutvikling innanfor innsatsområda i avtalen og på kunnskap om tiltak på arbeidsplassen og om partssamarbeidet på arbeidsplassnivå. I tillegg er det peikt på behov for å utvikle eit betre data- og statistikkgrunnlag innanfor området for IA-avtalen.

Som ein del av IA-avtalen er det etablert bransjeprogram i sju bransjar. Tilskotsmidlar under ordninga blir løyvde under ein eigen post, kap. 601, post 71, mens midlar til å dekke utgifter til forvaltning av tilskotsordninga, kunnskapsutvikling og evaluering av bransjeprogramma blir løyvde under post 22.

Oppfølging av IA-avtalen inneber eit omfattande arbeid for både partane og myndigheitene. Delar av dei administrative utgiftene knytte til dette blir finansierte over løyvinga på denne posten, irekna utgifter til faggruppa og koordineringsgruppa for IA-avtalen og dessutan utgifter til utvikling av informasjonstiltak.

Rapport

Arbeids- og velferdsdirektoratet har eit sentralt ansvar for utvikling av FoU og statistikk innan områda for IA-avtalen. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2024 fått tildelt 4 mill. kroner til drift av FoU-program og statistikkforum innan IA-avtalen og til leing av sekretariatet for faggruppa.

Departementet har i 2024 tildelt 3 mill. kroner til Arbeids- og velferdsdirektoratet for å kunne sette i verk nye prosjekt i IA-FoU-programmet. Det er i sum gjennom IA-perioden 2019–2024 løyvd 72 mill. kroner til prosjekt i IA-FoU-programmet. IA-FoU-programmet skal bygge målretta, koordinert og heilskapleg kunnskapsgrunnlag for IA-avtalen. Dei prioriterte temaområda for programmet er førebyggjande arbeidsmiljøarbeid og innsats mot lange og/eller hyppige gjentakande sjukefråvær. For nærmare informasjon om programmet og iverksette prosjekt viser vi til omtale av IA-FoU-programmet på nettsidene til Arbeids- og velferdsetaten.¹

Departementet inngjekk i 2020 ein fleirårig avtale med Deloitte om evaluering av bransjeprogram som verkemiddel i IA-avtalen. Sluttrapporten frå evalueringa blei levert i desember 2023. Deloitte har også evaluert korleis partane følger opp opplæring i arbeidsmiljøarbeid. Evalueringsrapporten blei levert til departementet i april 2024. Vidare har STAMI fått tildelt midlar for å kartlegge arbeidsmiljøet i bransjar med bransjeprogram. Sluttrapporten frå kartlegginga vil vere klar i løpet av 2024. Arbeidstilsynet har forvaltningsansvar for oppfølging av tilskotsordninga for bransjeprogramma og fekk i 2024 tildelt 0,5 mill. kroner.

Arbeidet med kunnskapsutvikling under IA-avtalen, irekna arbeid med FoU-program, blir gjennomført i samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og STAMI. Det er også dialog med faggruppa i IA-avtalen og partane i arbeidslivet.

Partane i IA-avtalen har vurdert at det er behov for å utvikle heilskapleg informasjon og rettleiing om satsingane og verkemidla i IA-avtalen. Informasjon skal samlast inn og gjerast tilgjengeleg og kjend gjennom Idébanken. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2024 fått tildelt 7 mill. kroner til dette formålet.

Partane i IA-avtalen har også vurdert at det er behov for å skape meir merksemd om IA-avtalen og dei tilhøyrande verkemidla gjennom regionale IA-konferansar. Hovudorganisasjonane i arbeidslivet står som arrangørar av konferansane. Arbeids-

¹ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/fou-midler/fou-programmet-under-ia-avtalen>

og velferdsdirektoratet, som administrerer utbetalinga av midlane til hovudorganisasjonane i arbeidslivet, har fått tildelt 4 mill. kroner til dette formålet i 2023 og 2024.

Budsjettforslag 2025

Myndighetene og partane forhandlar hausten 2024 om ein eventuell ny IA-avtale, jf. omtale under punkt 6.3.2 Intensjonsavtalen om eit meir inkluderande arbeidsliv (IA-avtalen). I budsjettforslaget er det lagt til grunn at midlane på posten også i 2025 skal nyttast til satsinga i IA-avtalen på å skaffe fram eit betre data- og kunnskapsgrunnlag, til administrative utgifter som faggruppa og koordineringsgruppa har, og dessutan til utgifter til utviklinga av informasjonstiltak og støtte til regionale IA-konferansar.

I oppfølginga av IA-avtalen og i dialog med partane er det vidare lagt til grunn at det skal løyvest midlar over denne posten til felles kunnskapsutvikling og evaluering av bransjeprogramma og til forvaltning av tilskotsordninga. Løyvinga til tilskotsordninga for bransjeprogramma er omtalt under kap. 601, post 71.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 29,2 mill. kroner.

Post 23 Tiltak for redusert deltid og auka heiltidsandel

Allmenn omtale

Det er viktig at verksemdar legg til rette for heiltidsstillingar for tilsette som ønsker det. Løyvinga på posten dekkjer utgifter til ein heiltidspott, som inneber ei treårig satsing for perioden 2023–2025. Heiltidspotten omfattar ei ordning med søkbare midlar for å gjennomføre forsøksprosjekt for redusert bruk av deltid og auka bruk av heiltid.

Løyvingssandelen til den søkbare ordninga blir foreslått til 12,6 mill. kroner i 2025.

Det skal vidare gjennomførast følgeforskning på forsøka. Løyvingsandelen til følgeforskinga blir foreslått til 1,5 mill. kroner.

Arbeids- og velferdsdirektoratet administrerer ordninga, og kostnadene til administrasjon er berekna til 0,9 mill. kroner. Tildelinga av midlane skal skje i samarbeid med partane i arbeidslivet.

Budsjettforslag 2025

Løyvinga inneber søkbare midlar til gjennomføring av forsøksprosjekt for redusert bruk av deltid og auka bruk av heiltid, administrasjon av ordninga og dessutan midlar til følgeforskning på forsøka.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 15,7 mill. kroner.

Post 50 Noregs forskingsråd

Ny budsjettmodell for Forskingsrådet er omtalt under kap. 601, post 74.

Rapport

Den generelle vurderinga til departementet er at Forskingsrådet innrettar innsatsen sin i tråd med dei føringane og sektorpolitiske prioriteringane som departementet har. Innsatsen inkluderer tiltak for å bygge forskingskapasitet på område som er strategisk viktige for departementet og sektoren, og der det er ønskeleg å få fram fleire og betre søknader.

Forskingsrådet rapporterer om gjennomgåande høg kvalitet og relevans i prosjekt som har fått midlar på sektorområdet til departementet. Avslutta prosjekt kan vise til resultat i form av bl.a. publisering på høgaste vitenskaplege nivå, metodeutvikling, kompetanseoppbygging, etablering av samarbeid mellom forvaltning og FoU-miljø, formidlingsaktivitet, deltaking i offentlege utval og deltaking i samfunnsdebatten.

Arbeids- og velferdssektoren er svært aktiv som samarbeidspartnar i ulike typar prosjekt. Dette er positivt og i tråd med departementet sine forventingar om at Forskingsrådet skal bidra til brukarmedverknad der dette kan gi betre kvalitet og relevans i forskinga.

På oppdrag for Forskingsrådet er det utarbeidd to forenkla kunnskapsoppssummeringar på områda *Arbeidsmiljø og arbeidshelse* og *Arbeids- og velferdstenestene*, som grunnlag for det forskingsstrategiske arbeidet til departementet og for Forskingsrådets arbeid med vidare prioriteringar og utlysingar på områda.

Budsjettforslag 2025

Vi viser til forslag om å opprette ein ny budsjettpost for Noregs forskingsråd, jf. forslag under kap. 601, post 74 Tilskot til Noregs forskingsråd.

Post 70 Tilskot

Løyvinga dekkjer tilskot til institusjonar og organisasjonar på politikkområda til departementet og forpliktingane departementet har knytt til internasjonale avtalar. Store delar av løyvinga er bundne opp av internasjonale avtalar og driftstilskot til ulike organisasjonar.

Rapport

Av ei løyving på 34,4 mill. kroner er det utgiftsført 33,8 mill. kroner i 2023.

Om lag 89 pst. av den totale rekneskapen på posten knyter seg til dei internasjonale forpliktingane til departementet. Av desse gjeld dei to største deltaking i ESF+/EaSI-programmet og Det europeiske arbeidsmiljøinstituttet i Bilbao.

Institusjonar og organisasjonar som fekk tildelt midlar i 2023 var:

Mottakar/formål	Beløp	Rapportering
<i>Sum internasjonale forpliktingar</i>	29 967 000	Midlane er nytta til å dekke utgifter til EU-kontingentar, driftsstøtte til internasjonale organisasjonar mv.
Mental helse – drift av arbeidslivstelefonen	1 725 000	Tilskotet går til drift av arbeidslivstelefonen. Arbeidslivstelefonen er eit lågterskeltilbod med hovudvekt på svarteneste og rettleiing innan psykososiale problemstillingar og mellommenneskeleg rådgiving for enkeltpersonar som har utfordringar i arbeidslivet. Førespurnader kjem primært via telefon, men med ei dreining over tid til meir bruk av e-post og chat. Frå 2022 til 2023 gjekk talet på oppringingar og svar på samtalar på telefon og chat opp med 24% etter ein liten nedgang året før, mens talet på førespurnader via e-post og sms auka med 28 pst.
Norsk Arbeidslivsforum	95 000	Norsk Arbeidslivsforum skal framme tverrfagleg utveksling av kunnskap, informasjon og forskning om arbeidslivsspørsmål. Tilskotet blir nytta til å styrkja aktivitetane i forumet.
Fair Play Bygg Norge	2 000 000	Formålet med tilskotet er å styrke bygg- og anleggsnæringa si eiga innsats mot useriøsitet og sosial dumping. Fair Play Bygg Norge er ein non-profit-organisasjon med styresamansetning frå partane på arbeidstakar- og arbeidsgivarsida. Organisasjonen har gjennom fleire år bidratt med informasjonsverksemd, tips til myndigheitene om useriøse aktørar og rettleiing til utsette grupper. Fair Play Bygg Norge fordelar i all hovudsak tilskotet frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet til dei regionale avdelingane i organisasjonen.
<i>Totalt rekneskapsført</i>	<i>33 787 000</i>	

Budsjettforslag 2025

Store delar av løyvinga blir nytta til å følge opp dei internasjonale forpliktingane departementet har. I norske kroner vil størrelsen på kontingenten til internasjonale forpliktingar variere noko frå år til år gjennom perioden, avhengig av aktiviteten og endringar i proporsjonalitetsfaktor og valutakurs.

Det blir gitt tilskot til Det europeiske arbeidsmiljøinstituttet i Bilbao som leverer fagleg, vitenskapleg og økonomisk informasjon til EØS-land, Kommissjonen og andre avgjerdstakarar for å

fremme betre arbeidsmiljø, helse og sikkerheit på arbeidsplassane.

For perioden 2021–2027 deltar Noreg i ein del av EU-programmet Det europeiske sosialfondet pluss (European Social Fund Plus ESF+). Den norske deltakinga er knytt til programmet sosialfondet har om sysselsetting og sosial innovasjon (ESF+/EaSI). Denne delen av sosialfondet dekker samarbeid på heile arbeids- og sosialområdet og bidrar til fleire møteplassar og samarbeidsarenaer der EU-politikk blir diskutert og utforma. Programmet gir tilgang til erfaringsutveksling og kunnskapsutvikling som kan bidra til utvikling av

nasjonal politikk på arbeids- og sosialfeltet. God tilgang til informasjon om og god forståing av politikken til EU og dei enkelte medlemslanda er nødvendig for å kunne ha ein aktiv europapolitikk, særleg knytt til å forme ut og gjennomføre EØS-relevante rettsakter. Deltaking i programmet bidrar i tillegg til aktivitetar for dei europeiske paraplyorganisasjonane, særleg på det sosialpolitiske området, der norske frivillige organisasjonar er medlemmer. Deltakinga opnar for moglegheiter for prosjektmidlar innan forskning og utprøving av nye metodar.

Det er etablert eit europeisk arbeidsmarknadsbyrå, European Labour Authority (ELA), i EU, og kontingenten for norsk deltaking blir dekt under denne posten. ELA skal bidra til meir informasjon om arbeidsmarknaden for arbeidstakarar og verksemder, og styrke myndighetssamarbeidet om grensekryssande arbeid. Det er ein viktig faktor i arbeidet med å få bukt med sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Fleire europeiske samarbeidsarenaer der Noreg bidrar aktivt, ligg no under ELA. Det gjeld bl.a. plattformen mot svart arbeid og samarbeidet mellom dei europeiske arbeidsformidlingane (EURES) og samarbeidsarenaer for trygdekoordinering.

Andre tilskotsmottakarar knytte til internasjonale forpliktingar er:

- EUROFOUND (kontingent)
- Nordiska ekspertgruppen for kriteriedokument om kjemiska h lsorisker (driftsstøtte)
- Grensetenesta i Morokulien (informasjonsteneste mellom Noreg og Sverige)
- FN-sambandet (informasjonsverksemd om International Labour Organisation)
- Nordens v lf rdscenter (landkontingent)

Løyvinga blir også nytta til å gi støtte til ulike institusjonar og organisasjonar, og for 2025 blir det foreslått å gi tilskot til desse:

- Mental helse (tilskot til drift av telefon for arbeidslivet)
- Norsk arbeidslivsforum (driftstilskot)
- Fair Play Bygg Norge

For 2025 er det foreslått ei løyving på 65,1 mill. kroner.

Post 71 Tilskot til bransjeprogram under IA-avtalen m.m., kan overførast

Som oppfølging av IA-avtalen 2019–2024 er det etablert sju bransjeprogram som skal støtte opp

under måla for IA-avtalen om å redusere sjukefråvær og fråfall fr  arbeidslivet.

Løyvinga på posten dekker tilskot til bransjeprogramma. Bransjetiltaka skal vere målretta og kunnskapsbaserte med formål om å redusere sjukefråvær og fråfall fr  arbeidslivet. Tilskotet blir forvalta gjennom ei eiga tilskotsordning som Arbeidstilsynet administrerer.

Rapport

I tråd med forlenginga av IA-avtalen er bransjeprogramma forlengde ut 2024.

Deloitte gjennomførte ei evaluering av bransjeprogram som verkemiddel i IA-avtalen. Sluttrapporten fr  evalueringa ble levert i desember 2023.

For nærmare informasjon om bransjeprogram viser vi til omtalen av IA-avtalen i del II, punkt 6.3 Redusere sjukefråvær og fråfall fr  arbeidslivet.

Budsjettforslag 2025

Det er lagt til grunn at løyvinga skal nyttast til tilskot knytte til gjennomføring av bransjeprogramma under IA-avtalen etter nærmare vilkår fastsette i forskrift.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 71,9 mill. kroner.

Post 72 Tilskot til Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv

Det som tidlegare heitte Senter for seniorpolitikk (SSP), fekk nytt namn sommaren 2024: Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv. Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv er eit nasjonalt kompetansesenter som skal stimulere og bidra til å utvikle god seniorpolitikk i private og offentlege verksemder og til at fleire seniorar held fram i arbeid. Ein hovudstrategi er å synleggjere dei ressursane seniorane representerer i arbeidslivet. Verksemda til Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv skal vere basert på fakta og relevant kunnskap.

Målgruppene for arbeidet til Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv er verksemder i norsk arbeidsliv, seniorane sjølve, politiske myndigheter, arbeidsgivar- og arbeidstakarorganisasjonar, arbeids- og velferdsforvaltninga og organisasjonslivet elles.

Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv har sitt eige styre der arbeidslivsorganisasjonar er representerte. I alt er 29 organisasjonar tilslutta Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv i 2024. Tilskotet går til dagleg drift av senteret, irekna informasjon

og rådgiving, utvikling og formidling av kunnskap og til haldningsskapande arbeid.

Rapport

Kunnskapscenter for lengre arbeidsliv har eit høgt aktivitetsnivå, og senteret deltok på meir enn 110 arrangement hos verksemder og organisasjonar i 2023. Om lag halvparten av arrangementa har vore retta mot senior arbeidstakarar og resten mot tillitsvalde eller personal- og leiargrupper i verksemder og organisasjonar. Senteret jobbar kontinuerleg med å utvikle området for rådgiving og rettleiing, frå innlegg og foredrag til meir opplæring og prosessrettleiing i verksemder, kommunar og etatar. Dei ulike publikasjonane og arrangementa til Kunnskapscenter for lengre arbeidsliv bidrar til merksemd om seniorar i arbeidslivet og har fått dekning i ei rekke riksmidium, i ulike radio- og TV-program og på sosiale medium.

FoU er eit viktig grunnlag for arbeidet Kunnskapscenter for lengre arbeidsliv gjer med å gi norsk arbeids- og samfunnsliv meir kunnskap om kva som motverkar utstøying, og kva som fremmar auka yrkesdeltaking blant seniorar. Det har vore høg aktivitet på FoU-området i heile 2023 og inn i 2024. Aktiviteten omfattar bl.a. fleire kartleggingsprosjekt om seniorane sin situasjon i ulike bransjar og yrke, der formålet er å bidra til ein betre seniorpolitikk. Eit prosjekt om vegar ut av arbeidslivet, seinkarrierar og yrkesavgang har undersøkt overgangen frå arbeidslivet til pensjonisttilværa, og korleis denne overgangen kan planleggast. Av funna kan nemnast at moglegheitene for ulike fleksible overgangsordningar kan bidra til at fleire jobbar lenger. Eit anna funn er at når seniorar ikkje har dialog med leiaren sin om overgangen, kan det framskande avgjerda om å pensjonere seg.

Den årlege undersøkinga *Norsk seniorpolitisk barometer*, som måler oppfatningar av og haldningar til seniorar og seniorpolitiske spørsmål i arbeidslivet, er gjennomført i regi av Kunnskapscenter for lengre arbeidsliv sidan 2003. Barometeret for 2023 var konsentrert om å fange opp eventuelle endringar i haldningar til og oppfatningar om seniorpolitiske spørsmål blant leiarar i private verksemder og offentleg sektor. Resultata frå undersøkinga og andre nye forskingsresultat, blei presenterte på den årlege forskingskonferansen i november 2023.

Budsjettforslag 2025

Kunnskapscenter for lengre arbeidsliv har vedtatt ein ny strategiplan fram til 2030. Kunnskapscenter for lengre arbeidsliv skal framleis vere det sentrale kunnskapscenteret innanfor seniorpolitikk for partane i arbeidslivet og myndigheitene. Planen fører vidare hovudmål og satsingar frå den førre perioden. I planen heiter det at Kunnskapscenter for lengre arbeidsliv skal formidle forskingsbasert kunnskap og relevante erfaringar til norsk arbeidsliv. Senteret skal stimulere verksemder til å sette aldring og arbeid på dagsordenen, og dessutan utvikle strategiar for å auke yrkesdeltakinga blant dei eldste. Desse satsingsområda er prioriterte:

- forskings- og utviklingsarbeid (FoU)
- opplæring, rettleiing og samarbeid.
- kommunikasjon og samfunnspåverknad

I 2025 vil senteret først og fremst rette innsatsen mot å synleggjere kva ressursar seniorane utgjer og kva utviklingsmoglegheitene dei har i arbeidslivet, å bidra til å utvikle eit inkluderande arbeidsliv og å arbeide for eit utvida samarbeid om seniorpolitikk mellom arbeidslivsorganisasjonane og mellom organisasjonane og myndigheitene. Eit sentralt mål for senteret i 2025 er å etablere nye samarbeidsprosjekt og å styrke formidlings- og kommunikasjonsarbeidet. I tillegg vil FoU framleis vere eit viktig grunnlag for arbeidet med å gi norsk arbeids- og samfunnsliv meir kunnskap om seniorane i arbeidslivet.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 19,5 mill. kroner.

Post 73 Tilskot til trygderettsleg/EØS-rechtsleg forskning og kompetanseutvikling

Posten omfattar tilskot til dei juridiske fakulteta ved Universitetet i Oslo (UiO), Universitetet i Bergen (UiB) og Universitetet i Tromsø (UiT). Formålet med tilskotet er å bidra til satsingane fakulteta gjer på trygderettsleg og EØS-rechtsleg forskning og kompetanseutvikling.

Rapport

Tilskotet blei oppretta i samanheng med revidert nasjonalbudsjett for 2021, jf. Prop. 195 S (2020–2021) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2020* og Innst. 600 S (2020–2021). Tilskotsmottakarane leverte skriftleg rapport i mars 2024. Det er oppretta eit samarbeid mellom institusjonane om å tilby rettleiingsressursar for

vitskaplege rekrutteringsstillingar. Vidare er det lyst ut stipendiatstillingar ved alle institusjonane og tildelt mastergradsstipend. Det er også oppretta eller vidareutvikla spesialelmne i undervisninga som behandlar relevante problemstillingar innanfor trygderett og EØS-rett. Fakulteta arrangerer i samarbeid ein årleg konferanse for akademia og forvaltninga for å formidle og diskutere utviklinga innan trygderett og EØS-rett. Ved UiO og UiB er det med finansiering frå Forskningsrådet oppretta to forskningssenter som skal utvikle kunnskap om integrering av EØS-rett i norsk rett.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 5,8 mill. kroner.

Post 74 Tilskot til Noregs forskingsråd, kan overførast

Noregs forskingsråd (Forskningsrådet) er eit forvaltningsorgan som er underlagt Kunnskapsdepartementet. Forskningsrådet har fem mål:

- auka vitskapleg kvalitet
- auka verdiskaping i næringslivet
- å møte store samfunnsutfordringar
- eit velfungerande forskningssystem
- god rådgiving

Måla er felles for alle departementa. Kunnskapsdepartementet har ansvaret for å samordne styringssignala frå departementa, og har i samarbeid med departementa og Forskningsrådet utarbeidd systemet for departementa si styring av Forskningsrådet. Den samla måloppnåinga for verksemda er omtalt i budsjettproposisjonen for Kunnskapsdepartementet.

Forskningsrådet er eit viktig verkemiddel for å nå dei forskingspolitiske måla til regjeringa. Vi viser til Meld. St. 5 (2022–2023) *Langtidsplan for forskning og høgere utdanning 2023–2032*. Forskningsrådet har eit ansvar for å følge opp dei tematiske prioriteringane i langtidsplanen som gjeld sektoransvaret til departementet. Dette er i hovudsak omtalt under prioriteringane *Tillit og fellesskap* og *Helse*.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet er ansvarleg for styringa av eigne midlar som blir kanaliserte gjennom Forskningsrådet. Tilsegnsramma for posten definerer kor mykje ny aktivitet som kan setjast i gang i budsjettåret. Nye tilsegner skal over tid resultere i forskning som reflekterer breidda i sektoransvaret for forskning, det vil seie forskning relatert til arbeidsmarknad, arbeidsmiljø, arbeidshelse og sikkerheit, integrering,

økonomisk og sosial tryggleik, arbeids- og velferdstenestene og pensjon.

Innsatsen gjennom Forskningsrådet skal hovudsakleg bidra til langsiktig og målretta kompetanse- og kunnskapsoppbygging for sektoren, inkludert forskning til nytte for politikk- og tenesteutvikling og oppgaveløysinga til forvaltninga. Forskinga skal halde høg vitskapleg kvalitet og samtidig vere relevant for utfordringane og måla i sektoren, irekna problemstillingar som bør belysast gjennom sektorovergripande forskning.

Ny budsjettmodell for Noregs forskingsråd

Stortinget har slutta seg til at Forskningsrådet frå og med 2025 skal vere bruttobudsjettert med tilsegnfullmakter, jf. Innst. 12 S (2023–2024). Nedanfor følger ein kort omtale av bakgrunnen for og hovudtrekka ved den nye budsjettmodellen.

Forskningsrådet er i dag ei nettobudsjettert verksemd med særskilde fullmakter til å overføre ubrukte midlar ved utgangen av eitt budsjettår til eit anna. Det har over fleire år bygd seg opp vesentlege avsetningar, og det er gjennomført fleire tiltak for å redusere avsetningane, jf. omtale i Prop. 1 S (2022–2023) for Kunnskapsdepartementet.

I 2022 blei det kjent at Forskningsrådet var i ein alvorleg økonomisk situasjon med negative avsetningar. Det blei gjennomført fleire tiltak for å handtere dei negative avsetningane, både på kort og lang sikt. Blant desse var ei heilskapleg vurdering av dagens budsjettmodell for Forskningsrådet og om andre budsjettmodellar kunne vere betre eigna for verksemda. Det har i dette arbeidet vore eit viktig prinsipp at Forskningsrådet har ein budsjettmodell som gir gode rammevilkår for effektiv oppgaveløysing og som tar omsyn til forskinga sin langsiktige karakter. Det har også vore viktig å ha ein modell som kan legge til rette for god økonomistyring og kontroll, og avkjere moglegheita for å bygge opp betydelege avsetningar.

Basert på gjennomgangen har regjeringa vurdert det som mest hensiktsmessig at Forskningsrådet blir bruttobudsjettert med tilsegnfullmakter. Bruttobudsjettering er hovudregelen for budsjettering i staten, og dei fleste statlege forvaltningsorgan er bruttobudsjetterte. Bruttobudsjettering understøttar dei fire overordna prinsippa i Stortingets løyvingreglement: Eittårsprinsippet, heilskapsprinsippet, kontantprinsippet og bruttoprinsippet. I tillegg til budsjetteringsmodellen, har det vore gjennomført tiltak for å forenkle finansieringsstrukturen gjennom færre budsjettkapittel- og postar i departementa sine løyvingar til Forskningsrådet. Dette har gitt betre oversikt over løyvingane.

Regjeringa vil i den nye budsjettmodellen i dei årlege budsjetta frå og med 2025-budsjettet fremme forslag om to beløp, eitt for *løyving* og eitt for *tilsegnfullmakt* for kvart departement sine tilskotspostar til Forskingsrådet.

Forslaget til løyving er rekna ut med utgangspunkt i anslåtte kontante utbetalingar i det aktuelle budsjettåret. Løyvinga vil bestå av anslåtte utbetalingar av tidlegare gitte tilsegner og utbetaling av nye tilsegner gitt i det aktuelle budsjettåret. Beløpet for tilsegnfullmakt angir samla beløp for tidlegare inngåtte forpliktingar og nye tilsegner som kjem til utbetaling etter det aktuelle budsjettåret.

For ein meir detaljert omtale av bakgrunnen for og hovudtrekka ved den nye budsjettmodellen, sjå kap. 10 i Kunnskapsdepartementets Prop. 1 S (2024–2025).

Rapport

Sjå rapport under kap. 601, post 50.

Budsjettforslag 2025

I ny budsjettmodell for Forskingsrådet skal kap. 601, post 74 erstatte kap. 601, post 50.

Løyvinga på posten skal dekke forventa utbetalingar i det gjeldande budsjettåret av tilsegner som Forskingsrådet allereie har inngått frå tidlegare år og av nye tilsegner som kjem til utbetaling i budsjettåret. For 2025 er det foreslått ei løyving på 172,3 mill. kroner på posten. Av dette er 4,7 mill. kroner til nye tilsegner som kjem til utbetaling i 2025 og 167,6 mill. kroner til å dekke tilsegner som er gitt tidlegare år, men som kjem til utbetaling i 2025.

Posten må budsjetterast med ei tilsegnfullmakt fordi Forskingsrådet finansierer fleirårige forskingsprosjekt og treng fullmakt frå Stortinget til å kunne forplikte staten utover gjeldande budsjettår. Tilsegnfullmakta skal vise statens uteståande forpliktingar på posten, det vil seie den delen av gitte tilsegner som enno ikkje er utbetalte, ved utgangen av budsjettåret. For 2025 er det foreslått ei tilsegnfullmakt på 561 mill. kroner knytt til posten, jf. forslag til romartalsvedtak.

Tilsegnsramma for posten skal svare til summen av nye tilsegner som Forskingsrådet kan gi i budsjettåret. Det er tilsegnsramma som vil definere kor mykje ny aktivitet som kan settast i gang i budsjettåret, ikkje løyvinga. Regjeringas forslag til løyving og tilsegnfullmakt gir ei tilsegnsramme for 2025 for posten på 192,1 mill. kroner.

Programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken

Utgifter under programkategori 09.10 fordelt på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltninga	227 891	429 079	444 900	3,7
605	Arbeids- og velferdsetaten	13 920 302	14 214 940	15 132 870	6,5
606	Trygderetten	114 155	120 530	120 760	0,2
Sum kategori 09.10		14 262 348	14 764 549	15 698 530	6,3

Utgifter under programkategori 09.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	13 826 195	14 140 145	15 402 315	8,9
30–49	Nybygg, anlegg o.a.	436 153	624 404	296 215	-52,6
Sum kategori 09.10		14 262 348	14 764 549	15 698 530	6,3

Kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltninga

(i 1 000 kr)				
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 45</i>		127 913	148 685
45	Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>		99 978	296 215
Sum kap. 604			227 891	444 900

Overført frå 2023 til 2024:

Post 21: 31 504 000 kroner

Post 45: 15 605 000 kroner

Allmenn omtale

Løyvinga dekker utgifter til særskilde utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltninga. For 2025 dekker løyvinga utgifter knytte til Prosjekt 4 i IKT-moderniseringa i Arbeids- og velferdsetaten.

Modernisering av IKT-systema til etaten har vore og er nødvendig for å skifte ut svært gamle system som ikkje tilfredsstiller krav til sikkerheit og brukarvennlege tenester. Systema fører også til unødvendig mykje manuell behandling i ytingsforvaltninga, og komplekse og gamle løysingar gjer det vanskeleg å implementere politiske reformer. Formålet med moderniseringa er å bidra til betre tenester for brukarane, ei einenskapleg og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning og betre tenester overfor offentlege og private samarbeidspartnarar.

Moderniseringa gir bl.a. auka automatisering av vedtaksbehandlinga, nye sjølvbeteningsløysingar for brukarane, digital samhandling med samarbeidspartnarar og betre integrasjon med viktige fellesløysingar i offentleg sektor. Dette vil bidra til betre kvalitet i ytingsforvaltninga og for dei arbeidsretta tenestene, raskare saksbehandling og redusert risiko for feilutbetalingar. Brukarane vil i stadig høgare grad oppleve at dei ikkje treng å gi opplysningar til forvaltninga meir enn éin gong. I moderniserte løysingar er nødvendig informasjonssikkerheit definert som eit absolutt krav.

Prosjekt 4 blei starta opp i 2021, jf. Stortingets vedtak om igangsetting av prosjektet i samanheng med behandlinga av Prop. 195 S (2020–2021). Prosjektet er opphavleg planlagt gjennomført i perioden 2021–2025 og skal legge til rette for å ta kritisk funksjonalitet ut av Arena og fase ut Abetal. Desse systema handterer i dag bl.a. vesentlege ytingsområde som dagpengar og arbeidsavklaringspengar. I prosjektet moderniserer etaten også tenesteytinga og forvaltninga av arbeidsmarknadstiltaka. Prosjekt 4 er eit stort og komplekst prosjekt med tydeleg risiko i gjennomføringa, ikkje minst når det gjeld å automatisere eit komplisert regelverk. Arbeids- og inkluderingsdepartementet følger prosjektet tett med omsyn til gjennomføring, risiko og nødvendige tiltak undervegs for å nå formålet med moderniseringsarbeidet.

I Prosjekt 4 er det så langt bl.a. lansert nye søknads- og innsynsløysingar for dagpenger, arbeidsavklaringspengar, tiltakspenger, ei løysing for digital utveksling av informasjon med tiltaksarrangørar og laga ny saksbehandlingsløysing for tilleggsstønadens tilsyn barn. Det er også utvikla ei nasjonal løysing for arbeidslivsentenerane, slik at desse betre kan støtte verksemder som får tenester frå sentenerane. Det er også utvikla ei løysing som samlar kvalitetssikra informasjon om arbeidsmarknadstiltak på éin stad. Utfasinga av utbetalingsløysinga Abetal blei, som planlagt, gjennomført tidleg i 2023.

Prosjekt 4 følger prinsipp for smidig utvikling. Framdrifta og budsjettbehovet vil utvikle seg dynamisk undervegs. For 2024 er det anslått eit mindreforbruk samanlikna med totalloyvinga (inkludert overført beløp frå 2023) på om lag 175 mill. kroner. Over halvparten av beløpet består av uvisseavsetjing i departementet. Elles utgjer årsaka til mindreforbruket lågare aktivitet enn planlagt i Arbeids- og velferdsetaten. Mindreforbruket i 2024 inneber berre ei forskyving av aktivitet frå 2024 til 2025. Kap. 604 er isolert sett foreslått auka med om lag 175 mill. kroner for 2025 som følge av dette. Det er vidare behov for å fortsette prosjektet i 2026, jf. prinsipp for smidig utvikling. Det inneber at midlane til prosjektet blir periodiserte på ein annan måte enn opphavleg planlagt.

Budsjettforslag 2025

For 2025 blir det foreslått ei løyving på 444,9 mill. kroner til Prosjekt 4 i IKT-moderniseringa i Arbeids- og velferdsetaten.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 45

For 2025 er det foreslått ei løyving på 148,7 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, kan overførast, kan nyttast under post 21

For 2025 er det foreslått ei løyving på 296,2 mill. kroner.

Kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	13 493 255	13 792 750	15 061 160
21	Spesielle driftsutgifter	35 498		
22	Forskings- og utgreiingsaktivitetar, <i>kan overførast</i>	55 374	59 935	71 710
45	Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	336 175	362 255	
	Sum kap. 605	13 920 302	14 214 940	15 132 870

Overført frå 2023 til 2024:

Post 01: 160 473 000 kroner

Post 22: 10 281 000 kroner

Post 45: 24 118 000 kroner

som NAV-kontora forvaltar, og ytingar på vegner av Statens pensjonskasse kjem i tillegg. I 2023 fekk om lag 2,9 millionar brukarar ei utbetaling frå Arbeids- og velferdsetaten.

Allmenn omtale

Arbeids- og velferdsforvaltninga består av den statlege Arbeids- og velferdsetaten og dei delane av kommunetenestene som inngår i NAV-kontoret. Det statleg-kommunale samarbeidet i NAV-kontoret, partnerskapet, gir brukarane både statlege og kommunale arbeids- og velferdstenester. Arbeids- og velferdsforvaltninga skal fremme overgang til arbeid, sikre inntekt og kompensere for særlege utgifter og bidra til sosial inkludering eller aktiv deltaking i samfunnet.

Arbeids- og velferdsetaten har ansvaret for å gjennomføre den statlege delen av arbeids- og velferdspolitikken og forvaltar arbeidsmarknadslova, folketrygdlova (med unntak av kapittel 5) og andre lover der oppgåver er lagde til etaten. Etaten skal sikre rett yting og teneste til kvar enkelt og følge opp og kontrollere tenester, ytingar og utbetalningar. Sentrale brukargrupper omfattar arbeidssøkarar, mottakarar av helserelevante ytingar og familieytingar, pensjonistar og brukarar av hjelpemiddel. Etaten yter også tenester til arbeidsgivarar og samhandlar med aktørar i ulike sektorar.

Arbeids- og velferdsdirektoratet leier Arbeids- og velferdsetaten og er fagdirektorat for etaten og for dei kommunale sosiale tenestene. I dei fleste tilfella er det dei lokale NAV-kontora som følger opp brukarar og tilbyr tenester. Per første tertial 2024 var det 13 722 statlege årsverk og 6 600 kommunalt tilsette i arbeids- og velferdsforvaltninga.

I 2023 blei det utbetalt om lag 600 mrd. kroner i statlege ytingar. Utgifter til kommunale stønader

Rapportering, strategiar og tiltak for 2025

Arbeids- og velferdsforvaltninga har ei viktig rolle i å bidra til bl.a. arbeid til alle i eit inkluderande arbeidsliv og dessutan gode velferdstenester og mindre ulikskap når det gjeld levekår. Vi viser til nærmare omtale av hovudprioriteringar og mål i del I.

Regjeringa har allereie styrkt ramma til Arbeids- og velferdsetaten varig med 225 mill. kroner. I tillegg foreslår regjeringa for 2025 ei ytterlegare varig styrking av ramma til etaten med 100 mill. kroner for å møte utfordringa med lange saksbehandlingstider og betre kvaliteten i saksbehandlinga, jf. nærmare omtale nedanfor under overskriftene Ytingsforvaltninga og Budsjettforslag 2025

Regjeringa legg gjennom tillitsreforma vekt på å gi NAV-kontora og tilsette i førstelinja større handlingsrom til å nyttiggjere seg av sin faglege kompetanse i arbeidet. Formålet er at folk skal få betre tenester som er tilpassa ulike behov og livssituasjonar. Det betyr bl.a. å utnytte det statleg-kommunale samarbeidet i NAV-kontora betre for å gi fagleg gode og lokalt tilpassa tenester og at dei tilsette reelt skal vere med på å bestemme.

Arbeids- og velferdsetaten har sett i gang tiltak og forsøk med formål om at samarbeidet mellom leiing, medarbeidarar, tillitsvalde, vernetenesta og brukarutval i etaten skal vere tett og tillitsfullt. Dette arbeidet vil i hovudsak skje lokalt.

Arbeids- og velferdsetaten forvalter store mengder opplysningar om heile Noregs befolkning. Ein stor del av desse personopplysningane er svært

sensitive, og alle som arbeider i etaten har teieplikt. Det er viktig at etaten behandlar desse opplysningane på ein sikker måte i tråd med personvernregelverket. Arbeids- og velferdsetaten treng å innhente personopplysningar, for å hjelpe folk så effektivt som mogleg og samtidig ha nødvendig kontroll med at fellesskapet sine midlar ikkje blir misbrukte. Det er ein balansegang mellom ulike omsyn som høvesvis kan vere utfordrande for etaten. Etaten søker så langt det lar seg gjere å avgrense både det å innhente data og å gi tilgang til innhenta data for den enkelte medarbeidaren.

Utfordringane knytte til balansegangen mellom ulike omsyn når det gjeld å innhente og behandle data, har etaten lenge arbeidd målretta med. Mange av fagsystema er gamle og utdaterte, og det tar tid å endre dei. Moderniseringa av Arbeids- og velferdsetaten sine system har vore og er framleis nødvendig for å gi betre tenester, men også for å etterleve krav til sikkerheit og personvern på ein best mogleg måte, jf. omtale av IKT-moderniseringa i etaten under kap. 604. Etaten erkjenner likevel at det er behov for forbetringar i det å etterleve personvernregelverket. Å etterleve personvernregelverket er eit kontinuerleg arbeid. Teknologisk utvikling gjer at etaten kan og må handtere personvern på nye måtar, noko som gjer at det alltid er rom for forbetringar. Etaten vil framover arbeide systematisk og breitt i personvernarbeidet. Samtidig er det viktig å identifisere område som har svakheiter i det å etterleve regelverket og at etaten har ein plan for, og gjennomfører ein vurdering av personvernkonvensar på område der det manglar.

Arbeidsretta tenester

Arbeids- og velferdsetatens arbeidsretta tenester skal bidra til at fleire kjem i arbeid, og til at verksemdene får dekt behovet sitt for arbeidskraft. Etaten har såleis ei viktig rolle i å hjelpe personar som treng hjelp til å komme i arbeid, både ordinære arbeidssøkarar og personar som står lenger unna arbeidsmarknaden og som har eit meir omfattande oppfølgingsbehov.

Arbeidsgivarar som treng bistand i samanheng med opp- og nedbemanningar og ved permitteringar, kan bl.a. få formidlings- og rekrutteringsbistand.

Over tid har etaten auka samarbeidet med arbeidsgivarar for å inkludere fleire personar frå utsette grupper i arbeid. Det er lagt vekt på at marknadsarbeidet og rekrutterings- og formidlingstenestene til etaten skal sjåast i samanheng med inkluderingsarbeidet etaten gjer, og på å støtte opp under dette.

Arbeids- og velferdsetaten har også ei sentral rolle i sjukefråværsarbeidet og har bl.a. ansvar for å halde dialogmøte 2 for sjukmelde.

Vi viser til nærmare omtale av arbeidet etaten gjer for å auke inkludering og følge opp IA-avtalen under punkt 6.3 Redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet. Vidare viser vi til omtale av arbeidsmarknadstiltak under programkategori 09.30 Arbeidsmarknad.

For å sikre ei kunnskapsbasert utvikling av arbeids- og velferdsforvaltninga er det viktig å utvikle god informasjon om resultatane av innsatsen Arbeids- og velferdsetaten legg ned for å få fleire i arbeid. Oslo Economics og Frischsenteret har på oppdrag frå Arbeids- og velferdsdirektoratet utarbeidd ei anbefaling om korleis Arbeids- og velferdsetaten betre kan måle om dei lykkast med å få arbeidsledige og personar med nedsett arbeidsevne i arbeid.¹ Anbefalinga baserer seg på ein gjennomgang av eksisterande forskning på temaet, erfaringar andre sektorar har gjort seg, og korleis arbeidsmarknadsetatar i andre land gjer dette. Sidan anbefalinga kom, har Arbeids- og velferdsdirektoratet arbeidd med å vidareutvikle indikatorar og statistikk som kan gi eit meir fullstendig bilde av Arbeids- og velferdsetatens resultat og innsats. Den nye indikatoren for overgang til arbeid tar omsyn til samansettinga av brukarar og lokale arbeidsmarknadsforhold. Dermed viser han eit resultatbilde som i større grad enn dagens indikator kan få fram kva forvaltninga bidrar med for å få fleire i arbeid. Indikatoren blir prøvd ut i Arbeids- og velferdsetaten gjennom 2024, og det blir henta inn innspel og vurderingar frå etaten. Målet er endeleg implementering i 2025. For ein nærmare omtale av indikatorprosjektet sjå Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*. Arbeidet med nye indikatorar må sjåast i samanheng med evalueringar, jf. omtalen nedanfor om *Kunnskapsbaserte tenester*.

Ytingsforvaltninga

Eit sentralt mål for ytingsforvaltninga er at brukarane skal få utbetalt rett yting til rett tid. Vidare skal forvaltninga av ytingane sørge for høg kvalitet i vedtaka og at brukarane får varetatt rettane sine på ein god måte. Arbeids- og velferdsetaten må sørge for ein tenleg balanse mellom god kvalitet, kontroll og effektivitet i saksbehandlinga.

Situasjonen i ytingsforvaltninga er krevjande med betydelege restansar og for lang saksbehand-

¹ Oslo Economics og Frisch-senteret (2022). *Hvordan kan vi måle om NAV lykkes med å få flere i arbeid?* Rapport 2022:10. Oslo: Oslo Economics.

lingstid på fleire område. I tillegg er det i ytingsforvaltninga kvalitetsutfordringar som er identifiserte gjennom hhv. Arbeids- og velferdsetatens eigne kvalitetsgjennomgangar og NOU 2023: 11 *Raskt og riktig*, jf. nærmare omtale av oppfølginga av NOU-en nedanfor. Arbeids- og velferdsetaten fortsett å arbeide målretta og systematisk for å betre kvaliteten i saksbehandlinga.

For 2025 foreslår regjeringa ei varig styrking av ramma til etaten med 100 mill. kroner for å møte utfordringa med lange saksbehandlingstider og betre kvaliteten i saksbehandlinga.

Det går fram av Prop. 1 S (2023–2024) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet at departementet ville komme tilbake til oppfølginga av utvalet som har gjort ein heilskapleg gjennomgang av klage- og ankesystemet i Arbeids- og velferdsetaten og Trygderetten, jf. NOU 2023: 11 *Raskt og riktig*.

Hovudfunna i utgreiinga er at det er eit stort klageomfang og for lang saksbehandlingstid i Arbeids- og velferdsetaten og Trygderetten. Utvalet peiker på for dårleg kvalitet i behandlinga i førstinstansen og manglande etterleving av forvaltningslova i etaten. Det bidrar til unødvendige klagar og ankar. Utvalet kjem med fleire anbefalingar som skal bidra til at det blir fatta fleire riktige ved-

tak av god kvalitet. Dette vil kunne redusere tidsbruken i klage- og ankesakskjeda og inngangen av klagar og ankar. Sjå boks 6.2 for nærmare omtale av oppfølginga i Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Arbeids- og velferdsetaten og Trygderetten.

Som ledd i kontrollarbeidet til Arbeids- og velferdsetaten deltar etaten i det tverretatlege samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet. Grov trygdesvindel er ofte mogleg gjennom, eller blir kombinert med, annan arbeidslivskriminalitet eller andre former for økonomisk kriminalitet. Arbeids- og velferdsetaten er derfor ein viktig deltakar i akrimssamarbeidet.

Vi viser til nærmare omtale av det tverretatlege samarbeidet under både punkt 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv og kap. 640 Arbeidstilsynet.

Regjeringa la fram Meld. St. 15 (2023–2024) *Felles verdier – felles ansvar – Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet* i mars 2024. Fleire tiltak i meldinga gjeld Arbeids- og velferdsetatens innsats mot trygdesvindel. Oppfølging av meldinga vil krevje bidrag frå Arbeids- og velferdsetaten. Sjå nærmare omtale i budsjettproposisjonen frå Justis- og beredskapsdepartementet.

Boks 6.2 Oppfølgingstiltak – NOU 2023: 11 Raskt og riktig*I Arbeids- og velferdsdirektoratet:*

Arbeids- og velferdsdirektoratet har i lys av funna i NOU 2023: 11 satt i gang fleire tiltak. Dette er eit løpande forbetningsarbeid som det vil ta noko tid å sjå resultat av. Direktoratet har gruppert aktuelle tiltak som kan gjennomførast innanfor det eksisterande regelverket:

- Kvalitet og produktivitet – Tiltaka går ut på bl.a. betre søknadsdialog med brukar og etterleving av forvaltningslovas reglar om utgreingsplikt og foreleggingsplikt, grunn- givning i enkeltvedtak og produktiviteten i forvaltninga av ytingar. Tiltaka skal ivareta ein god balanse mellom kvalitet i vedtak og produktivitet i forvaltninga.
- Organisering av NAV Klageinstans – Utvalet foreslår at NAV Klageinstans (KA) blir ein del av direktoratet, og ikkje ei sjølvstendig eining som i dag. Direktoratet vil flytte KA til direktoratet i tråd med forslaget frå utvalet, noko som vil gi kortare veg frå klagesaksbehandlinga til rettsleg avklaring i direktoratet, og som er i tråd med normalordninga i forvaltninga.
- Internkontroll – Arbeids- og velferdsetaten er i gang med å forbetre arbeidet med kvalitetsstyring, og skal etablere eit system for heilskapleg kvalitetsleing og styring, inkludert internkontroll.
- Samhandling mellom arbeidsretta oppfølging og vedtaksmyndigheit for arbeidsavklaringspengar (AAP) og uføretrygd – For saker som er i overgangen mellom sjukepen- gar/AAP og uføretrygd, har direktoratet sett i gang eit prosjekt for å betre samhand- linga mellom arbeids- og tenestelinja og ytingslinja i etaten. Tiltaka handlar om nye samhandlingsarenaer, kompetansetiltak og meir heilskapleg styring.
- Kompetanse – Det er sett i gang arbeid for å betre forvaltningskompetansen blant tilsette i Arbeids- og velferdsetaten.

I Arbeids- og inkluderingsdepartementet

- Departementet følger opp endringar i Arbeids- og velferdsetaten gjennom etats-

styringa og har framheva kvalitetsarbeidet i styringsdokument til etaten. Departementet har gitt føringar om at kvaliteten i saksbe- handlinga skal bli betre, samtidig som etaten må sørge for ein hensiktsmessig balanse mel- lom kvalitet og produktivitet. Departementet har i tillegg framheva behovet for god intern- kontroll i Instruks om virksomhets- og øko- nomistyring for Arbeids- og velferdsdirekto- ratet, og vil følge internkontrollen tettare opp i styringsdialogen med direktoratet.

- Prop. 53 L (2023–2024) *Endringer i trygde- rettsloven (rettens sammensetning, aktiv saks- styring og krav til kjennelser)* blei vedtatt våren 2024 og tredde i kraft 1. juli 2024. For- målet er å legge til rette for meir effektiv saksbehandling i Trygderetten.
- Departementet vil sende på høyring fleire forslag til endringar i trygderettslova i løpet av hausten 2024.
- Departementet vil evaluere effekten av for- betningsarbeidet i Arbeids- og velferdsetaten før det blir aktuelt å foreslå eventuelle lov- endringar som utvalet foreslo, bl.a. lovfesta direkte klage.

I Trygderetten

- I 2023 har Trygderetten starta opp tiltak for å redusere saksbehandlingstida, bl.a. knytte til retten si samansetning, val av avgjerds- form, tidsbruk og hensiktsmessige måtar å arbeide på.
- Trygderetten starta opp eit restanseprosjekt hausten 2023. Resultata for 2023 viser at Trygderetten har avsagt fleire avgjerder og at restansane er redusert. Dette har bidratt til å redusere den gjennomsnittlege saksbe- handlingstida i Trygderetten.
- Trygderetten samarbeider i eit prosjekt med NAV Klageinstans om å sikre raskare over- sending av enkelte sakstypar for å bidra til redusert saksbehandlingstid i klage- og ankesakskjeda.

Hjelpemiddelforvaltninga

Hjelpemiddel frå folketrygda skal kompensere for utgifter til å betre arbeidsevna eller funksjonsevna i dagleglivet for personar som har varig sjukdom, skade eller lyte. I samarbeid med kommunar, fylkeskommunar og den statlege spesialisthelsetenesta skal hjelpemiddelsentralane bidra til å halde ved lag tilgjengelege og samanhengande tenester av høg kvalitet.

Hjelpemiddelforvaltninga står overfor ulike utfordringar, særleg knytte til ei auka saksmengd, som i hovudsak skriv seg frå den demografiske utviklinga med ein aukande andel eldre i befolkninga. Det er også utfordringar knytte til korleis hjelpemiddelforvaltninga skal imøtekomme endra forventningar blant brukarane.

Hjelpemiddelsentralane

Saksbehandlingstidene for saker behandla på hjelpemiddelsentralane har vore god trass auka saksmengde. Det gjeld særleg hjelpemiddel til dagleglivet.

Det blir satsa på digitale løysingar for å effektivisere og forenkle handteringa av hjelpemiddel for å ta hand om den auka saksmengda.

NAV Hjelpemiddelsentral gjenbruker ei rekke hjelpemiddel. Dette gir innsparingar på stønadsbudsjettet (kap. 2661, post 75) som er særleg relevant i ei tid med stadig fleire hjelpemiddelbrukarar. For å kunne oppretthalde dagens gjenbrukandel, vil regjeringa styrke kapasiteten til å drive gjenbruk på hjelpemiddelsentralane. Sjå nærmare omtale under budsjettforslag, post 01.

Hjelpemiddelsaker i NAV Arbeid og ytingar

NAV Arbeid og ytingar behandlar også enkelte hjelpemiddelsaker, slik som høyreapparat og ortopediske hjelpemidlar. Dei fleste sakene gjeld refusjonar til firma som leverer hjelpemiddel til brukarar. Det har vore lang saksbehandlingstid på hjelpemiddelsaker i NAV Arbeid og yting både i 2022 og 2023.

Vi viser til nærmare omtale av hjelpemidlar under punkt 6.8 Inkludering i samfunnet og gode levekår for dei mest vanskelegstilte og programkategori 29.60.

Betre brukarmøte

Arbeids- og velferdsetaten arbeider for å legge til rette for betre brukarmøte. Arbeids- og velferdsdirektoratet hentar inn informasjon om erfaringane personbrukarane og arbeidsgivarane har med eta-

ten og vurderingane deira av tenestene frå etaten gjennom årlege brukarundersøkingar. Brukarundersøkingane for 2023 er venta å vere klare i oktober 2024.

Nav.no blir mykje brukt. I 2023 hadde nav.no om lag 2,5 millionar innloggingar i månaden. Digitaliseringa av tenestene endrar måten arbeids- og velferdsforvaltninga tilbyr tenestene sine på. Det blei forsterka i samheng med koronapandemien. Det generelle arbeidet med å utvikle digitale tenester tar utgangspunkt i behova og føresetnadene til innbyggjarane. Det har over år blitt lansert fleire nye digitale løysingar for både brukarar, arbeidsgivarar og saksbehandlarar.

Digitale tenester gir i mange tilfelle grunnlag for å erstatte og supplere besøk på NAV-kontoret. Kombinasjonen av digitale tenester og dialog, telefoni og fysiske møte gjer brukarmøtet meir fleksibelt og tilgjengeleg. For nærmare omtale av digital utvikling, sjå overskrifta Effektivisering gjennom digitalisering og kap. 604. For brukarar som har behov for å oppsøke NAV-kontoret, for eksempel ved individuelle vurderingar om stønad til livsopphald og arbeidsretta oppfølging, vil det vere tenleg med ein timeavtale slik at både brukaren og rettleiaren kan vere førebudde og ha moglegheit til å sette av tilstrekkeleg tid. NAV-kontoret skal samtidig sørge for nødvendig bistand til brukarar som ikkje er på digitale plattformer, er i ein nødsituasjon, har lese- og skrivevanskar, språkproblem, eller som av andre årsaker har vanskeleg for å bruke sjølvbeteningsløysingar og telefoni. I 2024 har NAV Kontaktsenter hatt eit forsøk med ei samisk telefonteneste. Brukarane av tenesta var nøgde med ho, og ho er derfor gjort permanent.

Kunnskapsbaserte tenester

Brukarane til Arbeids- og velferdsforvaltninga skal bli møtt av kunnskapsorienterte rettleiarar og saksbehandlarar med høg kompetanse.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har sidan 2016 styrkt samarbeidet med universitets- og høgskolesektoren for å auke kvaliteten og relevansen i forskinga, utdanningane og kunnskapsutviklinga på tenesteområda til forvaltninga. Direktoratet har per hausten 2024 samarbeidsavtalar med OsloMet – Storbyuniversitetet, Høgskolen i Innlandet (HiNN), Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet (NTNU), Juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo (UiO) og Universitetet i Agder (UiA).

Kunnskapstilfanget på arbeids- og velferdsfeltet er betydeleg, både gjennom forskingsprogram, evalueringar, kunnskapsoversikter og ei rekke

FoU-prosjekt og analysar i regi av Arbeids- og velferdsetaten.

Arbeids- og velferdsetaten nyttar ordninga offentleg sektor-ph.d. Til saman har fire kandidatar disputerte sida ordninga blei oppretta, og Arbeids- og velferdsdirektoratet finansierer per hausten 2024 sju stipendiatar i ordninga.

Direktoratet har inngått rammeavtalar med ei rekke forskingsmiljø på områda effektstudiar, kartlegging og evalueringar, og kunnskapsoppsamlingar. Undersøkingar av effektar av tiltak og tenester forvaltninga administrerer og set i verk, blir supplerte med systematiske kartleggingar av erfaringar frå tenesteytarar og brukarar. Kunnskapen blir brukt inn i tenesteutviklinga til forbetring av praksis, og som grunnlag for råd og avgjerder.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet samarbeider med Arbeids- og velferdsdirektoratet om kunnskapsbehov i arbeids- og velferdssektoren. Direktoratet har utarbeidd ein FoU-plan for arbeids- og velferdsforvaltninga for perioden 2021–2025. Planen vert oppdatert hausten 2023 for å harmonisere med den nye verksemdsstrategien for etaten. FoU-planen stadfestar prinsippa for FoU-arbeidet i arbeids- og velferdsforvaltninga. Planen presenterer verkemiddel for FoU-arbeidet, beskriv korleis FoU-arbeid kan bidra til kunnskapsbasert praksis- og utviklingsarbeid i forvaltninga og til å forsterke rolla som fagdirektorat gjennom å forbetre grunnlaget for avgjerder, råd og anbefalingar. Det er i planperioden lagt særleg vekt på kunnskapsoppbygging innan fire tematiske satsingsområde – «samhandling med brukarane», «arbeidsretta tiltak og verkemiddel», «påliteleg forvaltning» og «sosiale tenester i NAV». I 2022 blei 30 mill. kroner lyst ut innan satsingsområdet «påliteleg forvaltning», og det er oppretta ein portefølje med FoU-prosjekt innan tema som rettstryggleiken til brukarane, skjønnsforvaltning, digital velferdsforvaltning, forvaltning av EØS-regelverk og bruk av kunstig intelligens som avgjerdsstøtte. 26 mill. kroner blei tildelt våren 2024 etter ei open utlysning for forskingsprosjekt innan satsingsområdet sosiale tenester i NAV-kontora. Eit tilsvarande beløp innan satsingsområdet «samhandling med brukarane» vert lyst ut hausten 2024.

Rolla Arbeids- og velferdsdirektoratet har som fagdirektorat for etaten og dei kommunale sosiale tenestene skal framleis vidareutviklast, og FoU-planen bygger opp under dette. Det inneber både å legge til rette for kunnskapsutviklinga på feltet, og bygge opp under ein lærande organisasjon der kunnskap kan bli formidla og tatt i bruk i forvaltninga på tenlege måtar lokalt, regionalt og sentralt. Den kunnskapsfunksjonen og rolla direktoratet har

som fagleg rådgivar for departementet, og som kompetanseorgan ut mot sektoren, andre offentlege organ og allmenta, skal også vidareutviklast.

Effektivisering gjennom digitalisering

Gode, digitale løysingar for brukarane og organisatoriske tilpassingar for auka kvalitet og effektivitet i saksbehandlinga og tenesteproduksjonen er viktige for å kunne gi betre oppfølging av dei brukarane som treng bistand for å komme i arbeid. Etaten har over tid dreidd frå manuell saksbehandling til digitale løysingar og er i gang med fleire viktige tiltak for tenesteutvikling og digitalisering som kvar for seg vil kunne gi positive verknader for brukarane og for effektiviseringa av forvaltninga.

Ei grunnleggande modernisering av IKT-systema i Arbeids- og velferdsetaten er nødvendig for å skifte ut svært gamle system som ikkje tilfredsstiller krav til sikkerheit og brukarvennlige tenester. IKT-moderniseringa i etaten har så langt bestått av fleire prosjekt der etaten no gjennomfører Prosjekt 4, jf. nærmare omtale under kap. 604.

Pensjons- og utbetalingssystema i Arbeids- og velferdsetaten er bygd på tekniske plattformer som ikkje er eigna til å bli drifta og forvalta framover i tid. Utbetaling av ytingar frå Arbeids- og velferdsetaten og saksbehandling på pensjonsområdet er samfunnskritiske oppgåver for bl.a. å sikre livsopphald.

Ikkje minst for å kunne vareta krav til grunnleggande nasjonale funksjonar (GNF) og forpliktingar etaten har gjennom relevant lovverk som sikkerheitslova og verksemdforskrifta, er det nødvendig å gjennomføre risikoreduserande tiltak no, samtidig som etaten planlegg for ei grunnleggande modernisering fram i tid.

Regjeringa foreslår å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 77 mill. kroner til risikoreduserande tiltak på pensjons- og utbetalingsområda, og eit forprosjekt for ei større modernisering av dei same områda.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet arbeider saman med underliggande verksemder og forvaltninga elles for å tilpasse regelverket slik at det legg til rette for digital utvikling, forenkling og ei effektiv forvaltning. Mindre manuell saksbehandling og fleire digitale løysingar medfører at ein større del av driftsutgiftene blir nytta til digital produksjon og utvikling og til vedlikehald av digitale løysingar. Dette vil bl.a. hindre at nye digitale løysingar raskt blir utdaterte og forelda. Departementet legg til grunn at det blir gjennomført ein benchmark mot andre relevante aktørar, for å få eit betre grunnlag for å vurdere nivået på driftsut-

giftene og Arbeids- og velferdsetatens effektivitet i drift av løysingane sine.

Partnerskapet

Det var 258 NAV-kontor ved utgangen av 2023. Som følge av kommunesamanslåingar og verts-kommunesamarbeid har det gjennom åra vore endringar i dei lokale partnerskapa. Det var 59 vertskommunesamarbeid med til saman 180 kommunar i 2023.

Partnerskapet mellom stat og kommune i NAV-kontora blir utøvd lokalt. Tenesteinnhaldet i NAV-kontora vil variere, avhengig av samarbeidsavtalen som er inngått mellom etaten og den enkelte kommunen. For å styrke partnerskapet og bidra til vidareutvikling av NAV-kontora har KS og Arbeids- og inkluderingsdepartementet ein samarbeidsavtale om partnerskapet i NAV-kontora. Samarbeidsavtalen er en del av konsultasjonsordninga mellom regjeringa og KS. Fokusområda for avtalen er tilgjengelege, heilskaplege tenester og førebyggjande arbeid, arenaer og prosessar for å styrke partnerskapet, og digitalisering i NAV-kontora. I tråd med avtalen har KS og Arbeids- og inkluderingsdepartementet samarbeidd om ein felles strategi for digitalisering i NAV-kontora og har etablert ein felles samarbeidsarena for digitalisering i NAV-kontora. Dette støttar opp under digitaliseringspolitikken, med formål om auka samhandling og samordning mellom statleg og kommunal sektor for å sikre samanhengande tenester, auka deling av data og auka bruk av felles IKT-løysingar.

Prosjektet Digisov har gitt betre tenester for dei som søker om stønad til livsopphald etter sosialtenestelova hos kommunane. Digital søknad om økonomisk sosialhjelp er tilgjengeleg for 99,7 pst. av befolkninga, og 99,3 pst. har tilgang til digitalt innsyn i eiga sak

Budsjettforslag 2025

Post 01 Driftsutgifter

Løyvinga under posten skal dekke lønns- og driftsutgifter i Arbeids- og velferdsetaten.

For 2025 blir det foreslått ei løyving på 15 061,2 mill. kroner, som samla sett inneber ein auke med 1 268,4 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2024. Dette inkluderer lønns- og prisjustering og at midlane til formål under kap. 605, post 45 frå og med 2025 blir foreslått løyvde under kap. 605, post 01, jf. nærmare omtale nedanfor. Nedanfor er dei fleste forslaga til løyvingsendringar på posten samanfatta.

Regjeringa foreslår ei varig styrking av driftsbudsjettet med 100 mill. kroner for å møte utfordringa med lange saksbehandlingstider og betre kvaliteten i saksbehandlinga, jf. nærmare omtale under Rapportering, strategiar og tiltak for 2025, Yttingsforvaltninga.

For å styrke den arbeidsretta oppfølginga i NAV-kontora foreslår regjeringa å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 75 mill. kroner under kap. 605, post 01. Dette er ei vidareføring av bemanningsauken frå Revidert nasjonalbudsjett 2024.

Som følge av forslaget om auka løyving til arbeidsmarknadstiltak i 2025 foreslår regjeringa å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 72,1 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2024. Sjå nærmare omtale under kap. 634.

Det blir også foreslått å auke løyvinga under kap. 605, post 01, med 19,6 mill. kroner til å gjennomføre 500 nye VTA-plassar i 2025, jf. omtale under kap. 634.

Regjeringa foreslår å etablere eit forsøk med arbeidsretta ungdomsprogram. Regjeringa tar sikte på å starte forsøket hausten 2025, og foreslår å løyve 30 mill. kroner til ei ny saksbehandlingsløysing. Sjå omtale under punkt. 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden.

Regjeringa foreslår å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 77 mill. kroner til risikoreduserande tiltak på pensjons- og utbetalingsområda, og eit forprosjekt for ei større modernisering av dei same områda, jf. nærmare omtale under Rapportering, strategiar og tiltak for 2025, Effektivisering gjennom digitalisering.

For å kunne oppretthalde dagens gjenbruk-sandel av hjelpemiddel frå Arbeids- og velferdsetaten, foreslår regjeringa å auke løyvinga under kap. 605, post 01 med 50 mill. kroner i 2025. Det er venta at tiltaket vil gi ei innsparing under kap. 2661, post 75.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga under kap. 605, post 01 med 17,1 mill. kroner i 2025 for å dekke eingongsutgiftene knytte til å legge om bilstønsordninga slik at Arbeids- og velferdsetaten kan førehandsbestille bilar. Sjå nærmare omtale under punkt 6.8.4 Hjelpemiddel.

Arbeidet med ny modell for kjøp av tolketenester frå frilanstolkar vil medføre administrative utgifter ved endringar i Arbeids- og velferdsetaten sin bestillingsportal. Regjeringa foreslår derfor å auke løyvinga med 3 mill. kroner til formålet. Sjå nærmare omtale under punkt 6.8.4 Hjelpemiddel.

Regjeringa foreslår å løyve 3 mill. kroner til å utvikle betre lågterskeltilbod og meir tilpassa

tenester for unge med samansette problem. Sjå også omtale under punkt 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden, kap. 605, post 22 og kap. 621, post 63.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga i 2025 under kap. 605, post 01 med til saman 4,2 mill. kroner knytte til meir fleksible reglar for uføre som kjem tilbake i arbeid (reglar om arbeidsforsøk), jf. omtale under kap. 2665. 3,5 mill. kroner skal dekke utgiftene til endringar i systemløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten. I tillegg aukar dei varige forvaltningskostnadene med 0,7 mill. kroner.

Tolketenesta i Arbeids- og velferdsetaten gir alle rett til både språktolk og tolk for døve, personar med nedsett høyrsel og døvblinde når dei har kontakt med etaten. Som følge av at tolketenesene som etaten kjøper inn er meirverdiavgiftspliktig, blir det foreslått å auke løyvinga med 12 mill. kroner.

Regjeringa foreslår å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 2 mill. kroner knytte til varige forvaltningskostnader etter regelendringa for eingongsstønad, som del av innstrammingar i samanheng med fordrivne frå Ukraina.

Dei vedtatte endringane i etterlatneytingane i folketrygdlova inneber store endringar i saksbehandlingssystemet til Arbeids- og velferdsetaten. For å implementere reforma har det tidlegare år blitt løyvd midlar til formålet. Det ligg føre eit auka løyvingsbehov for gjennomføring av reforma i 2025. Løyvinga blir foreslått auka med 11,3 mill. kroner i 2025.

Regjeringa har i Meld. St. 6 (2023–2024) foreslått ei rekke endringar i regelverket for alderspensjon, og i stortingsbehandlingen av meldinga inngjekk eit bredt fleirtal på Stortinget ein avtale om bl.a. auka aldersgrenser i alderspensjon og tilgrensande ordningar, og ei sliterordning i folketrygda. Dette vil krevje omfattande arbeid med systemutvikling i Arbeids- og velferdsetaten. Som følge av pensjonsavtalen foreslår regjeringa å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten med 49 mill. kroner. Sjå nærmare omtale under kap. 2670.

Steg ein i prosjektet for framtidens innkrevjing i Skatteetaten blir avslutta i 2024. Midlar til Arbeids- og velferdsetaten i steg ein er løyvd under kap. 605, post 45 for 2024. Steg to startar opp i 2025, og regjeringa foreslår å auke kap. 605, post 01 med 23,2 mill. kroner.

Regjeringa foreslår ein ny finansieringsmodell for Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Det inneber at ei stilling i Arbeids- og velferdsetaten som har vore finansiert over Barne- og familiedirektoratets budsjett, no blir foreslått finansiert over driftsbudsjettet til

Arbeids- og velferdsetaten. Det blir rammeoverført 1 mill. kroner frå Barne- og familiedirektoratets kap. 858, post 01 til Arbeids- og velferdsetatens kap. 605, post 01.

I 2024 blei driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten midlertidig auka med 2,5 mill. kroner som følge av endringar i kontantstøtteordninga. Desse midlane blir ikkje førte vidare i 2025.

Driftsløyvinga blei i 2024 midlertidig auka med 2,5 mill. kroner som følge av endringar i foreldrepengordninga. Desse midlane blir ikkje førte vidare i 2025.

Arbeids- og velferdsetatens driftsløyving blir foreslått redusert med 23 mill. kroner som følge av gevinstuttak frå Prosjekt 4 i IKT-moderniseringa. Dette svarer til 50 pst. av dei årlege netto innsparingane.

Utgiftene som blir finansierte over kap. 605, post 45, skil seg ikkje vesentleg frå utgiftene som blir finansierte over kap. 605, post 01. Midlane til formål under kap. 605, post 45, blir derfor frå og med 2025 foreslått løyvde under kap. 605, post 01. Steg ein i prosjektet for framtidens innkrevjing i Skatteetaten blir avslutta i 2024, jf. omtale ovanfor. 23,6 mill. kroner til formålet under tidlegare kap. 605, post 45 er trekte ut av driftsbudsjettet til Arbeids- og velferdsetaten.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 15 061,2 mill. kroner.

Post 22 Forskings- og utgreiingsaktivitetar, kan overført

FoU-midlane til Arbeids- og velferdsdirektoratet er i hovudsak samla under post 22. Løyvinga blir bl.a. nytta til kunnskapsinnhenting knytt til verkemiddel på områda til arbeids- og velferdsforvaltninga. Arbeids- og velferdsdirektoratet lyser ut FoU-midlar både som enkeltoppdrag og i form av opne utlysingar av prosjektmidlar innanfor tematiske satsingsområde. Vi viser til nærmare omtale ovanfor om kunnskapsbaserte tenester.

Som ei oppfølging av bevilgningsendringar i samanheng med Revidert nasjonalbudsjett 2024, foreslår regjeringa å løyve 7,5 mill. kroner under denne posten til ei satsing på forskingsstøtta digitalisering av arbeids- og velferdstenestene.

Regjeringa foreslår å løyve 2 mill. kroner under denne posten til å utvikle betre lågterskeltilbod og meir tilpassa tenester for unge med samansette problem. Sjå også omtale under punkt 6.4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden, kap. 605, post 01 og kap. 621, post 63.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 71,7 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, kan overførast

Løyvinga blir i 2024 bl.a. nytta til ordinære IKT-investeringar i Arbeids- og velferdsetaten. Dette omfattar bl.a. å skifte ut og oppgradere utstyr som ikkje lenger tilfredsstillar gjeldande krav til funk-

sjonalitet og driftssikkerheit, og å skifte ut programvare.

Utgiftene som blir finansierte over kap. 605, post 45, skil seg ikkje vesentleg frå utgiftene som blir finansierte over kap. 605, post 01. Midlane til formål under kap. 605, post 45, blir derfor frå og med 2025 foreslått løyvde under kap. 605, post 01.

Kap. 3605 Arbeids- og velferdsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Administrasjonsvederlag	9 598	11 061	11 481
04	Tolketenester	4 595	4 708	4 887
05	Oppdragsinntekter m.m.	29 726	20 755	21 544
	Sum kap. 3605	43 919	36 524	37 912

Post 01 Administrasjonsvederlag

Inntektene under post 01 består av vederlag for administrasjonen etaten gjer av enkelte andre ytingar enn dei ytingane som er frå folketrygda.

Kjeldene for administrasjonsvederlag er

- kommunale tilleggsytingar
- Statens pensjonskasse

Arbeids- og velferdsetaten kan overskride løyvinga under kap. 605, post 01, mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til romartalsvedtak II.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 11,5 mill. kroner.

Arbeids- og velferdsetaten skal dekke. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride løyvinga under kap. 605, post 01, mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til romartalsvedtak II.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 4,9 mill. kroner.

Post 05 Oppdragsinntekter m.m.

Under post 05 blir det inntektsført bl.a. driftsrelaterede inntekter. Arbeids- og velferdsetaten kan overskride løyvinga under kap. 605, post 01, mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til romartalsvedtak II.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 21,5 mill. kroner.

Post 04 Tolketenester

Under post 04 blir det rekneskapsført inntekter frå tolketenester som andre instansar enn

Kap. 606 Trygderetten

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	114 155	120 530	120 760
	Sum kap. 606	114 155	120 530	120 760

Overført frå 2023 til 2024:

Post 01: 2 415 000 kroner

Allmenn omtale

Trygderetten er eit domstolsliknande forvaltningsorgan som skal avgjere om enkeltpersonar har rett til trygd og pensjon. Trygderetten behandlar saker frå Arbeids- og velferdsetaten,

Nasjonalt klageorgan for helsetenesta og offentlege pensjonskasser der det er ueinigheit om retten til trygde- og pensjonsytingar.

Trygderetten er styrkt dei seinare åra og disponerte om lag 67 årsverk i 2023.

Rapportering, strategiar og tiltak for 2025

Nøkkeltal saksbehandling 2019–2023

År	2019	2020	2021	2022	2023
Innkomne saker	4 600	4 151	4 663	3 934	3 108
Behandla saker (produksjon)	4 166	3 304	3 415	4 114	5 149
Gjennomsnittleg saksbehandlingstid (dagar)	218	246	359	414	398
Saker med saksbehandlingstid på meir enn 12 månader	135	624	2 245	3 254	3 413
Restansar ved utgangen av året	2 905	3 752	4 826	4 646	2 505

Tabellen viser utviklinga i vesentlege indikatorar for ankebehandlinga i Trygderetten.

Saksinngangen til Trygderetten har vore svingande. I 2022 og 2023 var saksinngangen lågare enn dei tidlegare åra. I 2024 har det igjen vore ein auke. I første halvår 2024 har saksinngangen auka med ca. 25 pst. samanlikna med 2023.

Arbeids- og velferdsetaten er ankemotpart i over 90 pst. av ankesakene. Saksinngangen til Trygderetten blir dermed påverka av bl.a. talet på vedtak om pensjons- og trygdeytingar i Arbeids- og velferdsetaten (NAV Klageinstans). Arbeids- og velferdsdirektoratet og Trygderetten forsett å samarbeide for å lage betre prognosar for ankeinngang til Trygderetten.

Trygderetten har dei seinare åra sett i gang fleire utviklings- og forbetringstiltak som har bidratt til å effektivisere saksavviklinga og drifta elles. Dette gjeld bl.a. innføring av fullelektronisk saksbehandling. Det er også iverksett tiltak for å betre saksflyten i saker som skal settast med tverrfagleg rett. I 2024 har Trygderetten jobba med å skaffe seg eit nytt saks- og arkivsystem, jf. Prop. 1 S (2023–2024).

Som del av oppfølginga av NOU 2023: 11 *Raskt og riktig* sette Trygderetten hausten 2023 i gang eit tidsavgrensa restanseprosjekt for å bygge ned restansar og gjennomføre andre tiltak som utvalet foreslo. Restanseprosjektet, saman med andre tiltak, har så langt gitt positive effektar.

Med lågare saksinngang og kraftig auka produksjon (rundt 1 000 fleire avgjerder enn i 2022) reduserte Trygderetten saksbehandlinga i 2023 med over 2 100 saker (46 pst. av restansane). Gjennomsnittleg saksbehandlingstid gjekk ned med 16 dagar i 2023.

Prop. 53 L (2023–2024) *Endringer i trygderettsloven (rettens sammensetning, aktiv saksstyring og krav til kjennelser)* blei vedtatt våren 2024 og tredde i kraft 1. juli 2024. Endringane er forventa å auke effektiviteten. Vidare vil departementet sende på høyring fleire forslag til endringar i trygderettsloven i løpet av hausten 2024. For oppfølging av NOU-en elles viser vi til omtale under kap. 605, Rapportering, strategiar og tiltak for 2025, Ytingsforvaltninga.

I saker der det er venta at ei avgjerd får betydning for praksisen på eit saksområde, kan det settast utvida rett (rett med fem medlemmer eller tre medlemmer etter § 7 andre ledd bokstav d). I 2023 blei det avsagt tre slike prinsipielle avgjerder med fem medlemmer og sju prinsipielle avgjerder med tre medlemmer. Saker sette med utvida rett er viktige for å bidra til rettsavklaring og einsarta praksis.

Budsjettforslag 2025

Post 01 Driftsutgifter

Løyvinga under post 01 skal dekke lønns- og driftsutgifter i Trygderetten.

Driftsbudsjettet til Trygderetten blei midlertidig styrka med 2,7 mill. kroner i 2024 til anskaffing av eit nytt saks- og arkivsystem. Det blir foreslått at Trygderettens driftspost blir redusert med tilsvarande beløp i 2025. Vidare blir det foreslått å

reduere driftsposten med 0,5 mill. kroner som følge av avviklinga av den midlertidige ekstra arbeidsgivaravgifta frå 1. januar 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 120,8 mill. kroner.

Programkategori 09.20 Tiltak for betra levekår m.m.

Utgifter under programkategori 09.20 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
621	Tilskot til sosiale tenester og sosial inkludering	370 851	402 410	420 880	4,6
	Sum kategori 09.20	370 851	402 410	420 880	4,6

Utgifter under programkategori 09.20 fordelte på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post- gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	92 181	103 505	107 440	3,8
50–89	Overføringer til andre	278 670	298 905	313 440	4,9
	Sum kategori 09.20	370 851	402 410	420 880	4,6

Kap. 621 Tilskot til sosiale tenester og sosial inkludering

(i 1 000 kr)				
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
21	Spesielle driftsutgifter	92 181	103 505	107 440
63	Sosiale tenester og tiltak for vanskelegstilte, <i>kan overførast</i>	154 367	174 790	184 605
70	Frivillig arbeid, <i>kan overførast</i>	109 231	108 230	112 345
74	Tilskot til pensjonistorganisasjonar m.m.	15 072	15 885	16 490
	Sum kap. 621	370 851	402 410	420 880

Overført frå 2023 til 2024:
Post 21: 4 621 000 kroner
Post 63: 38 682 000 kroner
Post 70: 4 639 000 kroner

Kap. 621 omfattar løyvingar til kompetanse- og kvalitetsutvikling av dei sosiale tenestene i kommunane og tilskot til frivillig arbeid for sosialt og økonomisk vanskelegstilte. Løyvingane blir forvalta av Arbeids- og velferdsdirektoratet, som varetar oppgåver på sosial- og levekårsområdet.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Løyvinga går til tiltak for å legge til rette for kompetanse- og kvalitetsutvikling i dei sosiale tenestene i kommunane. Størsteparten av midlane går til å dekke drift av Arbeids- og velferdsdirektoratets og Statsforvaltarens kompetanse- og kvalitetsutviklingstiltak retta mot kommunar og NAV-kontor, jf. kap. 621, post 63.

Arbeids- og velferdsdirektoratet er fagdirektoratet for kommunale sosiale tenester. Direktoratet skal gjennom kompetansehevande og tilretteleggande tiltak bidra til at kommunane varetar ansvaret sitt for dei sosiale tenestene på ein god måte. Arbeidet med kompetansehevande og andre tilretteleggande tiltak blir ført vidare i 2025.

Direktoratet har ansvaret for å gjennomføre eit nytt program for å styrke og vidareutvikle førebyggjande sosialt arbeid og heilskapleg førebyggjande innsats lokalt, *Program førebygging*, jf. omtale under punkt 6.8 Inkludering i samfunnet og gode levekår for dei mest vanskelegstilte. Statsforvaltarane skal bidra i planlegginga og gjennomføringa av programmet.

Direktoratet samarbeider med Statsforvaltaren om kompetanseutviklingstiltak for dei sosiale tenestene i NAV-kontora. Viktige innsatsområde i 2025 skal vere tiltak som støttar opp under krava i lova om individuelle vurderingar, barne- og familieperspektivet, og at tenestene er godt tilgjengelege.

Arbeids- og velferdsdirektoratet skal, i samarbeid med statsforvaltarane, halde fram arbeidet med å auke kvaliteten og kompetansen i den økonomiske rådgivinga i NAV-kontora. Det skal bl.a. gjennomførast kurs, samlingar og faglege forum for økonomiske rådgivarar. Den landsdekkande økonomirådstelefonen, NAV Økonomi- og gjeldsrådgiving, er eit lågterskeltilbod som har til formål å gjere økonomisk rådgiving lettare tilgjengeleg med sikte på hjelp til sjølvhjelp. Telefonen er drifta av NAV Kontaktsenter Nordland. Kapasiteten ved økonomirådstelefonen er styrkt. Sjå også omtale under kap. 621, post 63.

Statsforvaltaren har i samarbeid med NAV fylke særlege oppfølgingsoppgåver knytte til kvalifiseringsprogrammet. Tiltak for å auke kunnskapen om kvalifiseringsprogrammet og bidra til at alle som oppfyller vilkåra for å delta, får tilbod om program, blir førte vidare i 2025.

Statsforvaltarane skal også i samarbeid med NAV fylke bidra til individuell tilpassing av tiltak i aktivitetsplikta for sosialhjelpsmottakarar under 30 år.

Arbeids- og velferdsdirektoratet deltar i samarbeidet om ei rekke tverrsektorielle strategiar og

satsingar. Parallelt med kjernegruppa departementa har for å koordinera samarbeidet om utsette barn og unge, er det ein struktur på direktoratsnivå med 13 underliggjande etatar. Arbeids- og velferdsdirektoratet deltar i arbeidet. Statsforvaltarane skal vere pådrivarar for tverrsektorielt samarbeid og samordning av tenestene i kommunane, slik at utsette barn og unge og familiane deira får eit heilskapleg og samordna tenestetilbod.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 107,4 mill. kroner.

Post 63 Sosiale tenester og tiltak for vanskelegstilte, kan overførast

Løyvinga går til tilskot til kommunane for å utvikle dei sosiale tenestene i NAV-kontoret og prosjekt retta mot sosialt og økonomisk vanskelegstilte. Kommunane har gjennom sosialtenestelova ansvar for viktige fellesoppgåver for å sikre alle innbyggjarar gode levekår.

Midlar over denne posten har frå 2017 vore samla i ei kommuneretta tilskotsordning, tilskot til utvikling av dei sosiale tenestene i NAV-kontoret.

Formålet med tilskotsordninga er å stimulere til utvikling av dei sosiale tenestene og tiltak i kommunane etter sosialtenestelova. Målgruppa er sosialt og økonomisk vanskelegstilte som har behov for sosiale tenester, og andre som står i fare for å komme i ein vanskeleg livssituasjon. Tiltaka skal ta utgangspunkt i lokale utfordringar, sett i samheng med måla for ordninga. I tråd med måla for ordninga kan det også givast tilskot til lokale tiltak som inngår i nasjonale forsøk og satsingar.

Statsforvaltarane har sidan 2021 hatt vedtaksmyndigheit for tilskot til lokalt initierte tiltak innanfor tilskotsordninga. Statsforvaltarane følger opp tiltak og tilbyr opplæring i prosjektleiing og fagnettverk. Det er i 2024 fordelt i overkant av 127 mill. kroner til 162 lokale utviklingstiltak. I tillegg kjem 11 tiltak som berre har fått overført midlar frå 2023, så samla er det 173 lokale utviklingstiltak i 2024. Målgruppene for tiltaka er bl.a. unge med svak tilknytning til arbeidslivet, unge med psykiske helseutfordringar og/eller rusutfordringar, familiar med låginntekts- og levekårsproblem, flyktningar og innvandrarar i tillegg til langtidsmottakarar av sosialhjelp.

Direktoratet starta i 2022 opp eit arbeid med overføring av lovande arbeidsmodellar mellom NAV-kontor. Formålet er å få meir kunnskap om resultatane av dei lokale utviklingstiltaka, og å over-

føre erfaringar mellom kontora. Det blei først identifisert kriterium for å velje ut lovande arbeidsmodellar. Sidan 2023 har to modellar blitt overførte til seks NAV-kontor. Samtidig er det gjennomført ei prosessevaluering. Modellane som har blitt prøvde ut, er «Språkmentor» videreutvikla av NAV Frogner og «Back to school, stay at school» utvikla av NAV Midt-Telemark. Sluttrapporten foreligger 1. desember 2024. Det har også vore satsa meir på kompetanseheving i kommunane. Satsinga må sjåast i samheng med andre kompetansetiltak i regi av Arbeids- og velferdsdirektoratet og statsforvaltarane.

Økonomi- og gjeldsrådgiving

Økonomisk rådgiving, irekna gjeldsrådgiving, er ein del av rettleiingsplikta som NAV-kontora har etter sosialtenestelova. Formålet med økonomisk rådgiving er å bidra til at enkeltpersonar og familiar med økonomiske problem og gjeldsbyrder får kontroll og styring over eigen økonomi. Tenesta har i utgangspunktet alle innbyggjarane i kommunen som målgruppe, men er også eit verkemiddel for å redusere behovet for økonomisk stønad.

Det er over fleire år sett iverk tiltak for å heve kvalitet og kompetanse og gjere tilbodet om økonomisk rådgiving meir tilgjengeleg for personar med økonomi- og gjeldsproblem. På oppdrag frå Arbeids- og velferdsdirektoratet gjennomfører Oxford Research ei undersøking som skal gi oppdatert kunnskap om kor god og tilgjengeleg den økonomiske rådgivinga i NAV-kontora er. Rapport skal etter planen ligge føre i november 2024.

Økonomisk rådgiving krev god og i enkelte tilfelle spesialisert kompetanse. Statsforvaltarane gjennomfører opplæring og kompetanseheving gjennom kurs, samlingar og faglege forum for tilsette i NAV-kontora som jobbar med økonomisk rådgiving. Fagleg materiell for tilsette i NAV-kontora og til bruk i undervisning blir jamleg oppdatert. Vidare er det oppretta ei rådgivings- og rettleiingsteneste der NAV-rettleiarar kan få støtte frå eit kompetansesenter for økonomi- og gjeldsrådgiving. Det er også vidareutdanningstilbod i økonomisk rådgiving. Enkelte stader er det interkommunale kompetansesenter som hjelper kommunane i økonomirådgivings- og gjeldssaker.

Det er sett i verk tiltak for å gjere økonomisk rådgiving meir tilgjengeleg. Økonomi- og gjeldsrådgivingstelefonen til NAV er eit lågterskeltilbod og supplement til den personlege rådgivinga i NAV-kontora. I tillegg er det utvikla ein digital vegvisar for økonomisk rådgiving på nav.no.

Nærmare om nasjonale forsøk og satsingar

Midlar over denne posten blir også nytta til oppfølging av ei rekke nasjonale forsøk og satsingar.

Staten bidrar med ein særskild innsats i enkelte område i storbyane som har høg konsentrasjon av levekårsutfordringar. Desse områda er ofte prega av dårlege bumiljø, av at folk bur trengt, av stor arbeidsløyse, ein relativt høg andel barn i familiar med låginntekt, ein høg andel med låg utdanning, stor innvandrarbefolkning, og kriminalitet m.m. Mange står utanfor skole, arbeids- og samfunnsliv. Områdesatsingane skal forbetre tenester og nærmiljøkvalitetar der behova er størst, slik at fleire blir økonomisk sjølvstendige og aktivt deltakande i lokalsamfunn og storsamfunn. Det er sett av 5 mill. kroner til Groruddalssatsinga over denne posten og 4 mill. kroner til områdesatsinga i Oslo indre aust. Midla går til kvalifisering til arbeid. Det er også sett av 1 mill. kroner til områdesatsinga i Oslo sør. Midlane blir førte vidare i 2025.

Staten og Stavanger kommune inngjekk i 2017 eit langsiktig samarbeid om områderetta innsats i dei nordaustlege delane av Storhaug bydel. Eitt av satsingsområda er sosialt entreprenørskap for å skape nye vegar til velferd og arbeid. Kvart år sidan 2017 har det vore sett av 3 mill. kroner til dette formålet. 2024 er siste året. Sjå nærmare omtale av områdesatsingane i Prop. 1 S (2024–2025) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

For å heve kvaliteten i tilbodet til unge med samansette problem og støtte opp under ungdomsgarantien, vil regjeringa utvikle betre lågterskeltilbod og meir tilpassa tenester. Fleire kommunar manglar eit hensiktsmessig tilbod for unge som fell utanfor arbeid og utdanning, særleg for unge som ikkje kan nytte statlege arbeidsmarknadstiltak. Derfor ønsker regjeringa å sette i gang eit utviklingsarbeid i arbeids- og velferdsforvaltninga som skal bidra til at utsette unge er betre førebudd til arbeidslivet. Utviklingsarbeidet vil bl.a. bestå i å utarbeide og prøve ut lokale arbeidsretta lågterskeltilbod i utvalde kommunar. Utviklingsarbeidet vil bli følgt opp gjennom ei følgjeevaluering. Det skal settes av 12 mill. kroner til formålet over denne posten i 2025.

Arbeids- og velferdsdirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet samarbeider om å gjennomføre eit pilotprosjekt med formål om å teste ut velferdsobligasjonar som modell for å utvikle og finansiere nye tiltak for å førebygge tilbakefall til kriminalitet. Velferdsobligasjonar, eller effektkontraktar, som det også blir kalla, blir brukte om resultatbaserte avtalar mellom fleire partar, inkludert offentlege myndigheiter, investorar/stiftelsar

og private eller ideelle tenesteleverandører. Denne modellen har som formål å løyse sosiale problem på ein ny måte.

Det er gitt tilsegn om tilskot til å dekke delar av sluttoppgjæret for lokale prosjekt, eitt samarbeidsprosjekt mellom fire kommunar i Vestfold og Telemark og eitt prosjekt i Trøndelag. Prosjekta skal etter planen vare i to år. Larvik kommune administrerer samarbeidsprosjektet i Vestfold og Telemark og har inngått kontrakt med Back in the Ring, ein ideell organisasjon. Ferd Sosiale Entreprenører er investor. I Trøndelag har Trondheim kommune inngått kontrakt med HOGST AS, eit ideelt aksjeselskap eigd av Røde Kors og Trønder Energi. Trønder Energi er også investor i prosjektet. To rapportar frå evalueringa av pilotprosjekta er klare. Den første rapporten inneheld ei samanstilling av kunnskap på feltet, og den andre presenterer førebelse funn frå pilotprosjektet i Vestfold og Telemark. Evaluatoren vurderer dette som ein interessant pilot som genererer god læring om effektkontraktar i ein norsk, kommunal kontekst, men tar bl.a. opp spørsmål knytte til det å forankre modellen hos alle aktørane. Pandemien har også gitt ei krevjande ytre ramme for prosjektet. Prosjektet i Trøndelag er avslutta i 2024, prosjektet i Vestfold og Telemark blir avslutta i 2025. Arbeids- og velferdsdirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet utbetalar høsten 2024 midlar til dekning av deler av sluttoppgjæret for det lokale prosjektet til Trondheim kommune.

I 2022 fekk kommunane/NAV-kontora moglegheit til å søke om tilskot til lokale forsøk med effektkontraktar eller liknande modellar. Formålet er å prøve ut nye løysingar på sosiale problem og stimulere til meir samarbeid mellom kommunar/NAV-kontor og sosiale entreprenørar. Det er også eit mål å få meir erfaring med bruk av effektkontraktar og liknande modellar for å finansiere og utvikle nye løysingar på sosiale problem. Forsøka blir utforma i tråd med lokale prioriteringar, og resultatkrava blir sette lokalt. Midlane skal nyttast til å dekke kostnader kommunen har til å greie ut og inngå avtalar og til å koordinere og følge opp forsøket. I tillegg kan det søkast om eigne midlar til å koordinere erfaringsdeling mellom forsøka som får midlar. Det blir ikkje gitt tilskot til å dekke sluttoppgjær. Det er sett av 5 mill. kroner (årleg) til formålet. I 2022 blei det tildelt tilskot til 47 NAV-kontor og oppretta eit læringsnettverk som bydel St. Hanshaugen leier, og som i tillegg består av NAV-kontora og KS. I 2024 har eitt NAV-kontor avslutta forsøket sitt. Midlane blir førte vidare i 2025.

I 2024 har det vore mogleg for NAV-kontora å søke om tilskot til å utvikle samarbeidet med frivillige organisasjonar og sosiale entreprenørar for å førebygge utanforskap og sosial ekskludering. Det skal i 2024 rettast merksemd mot NAV-kontora sitt ansvar for førebyggjande arbeid etter sosialtenestelova. Det er fordelt 23,5 mill. kroner i tilskot til tolv NAV-kontor i fire fylke. NAV-kontora blei inviterte til å søke om tilskot og fekk også hjelp i søknadsprosessen.

Som ledd i oppfølginga av handlingsplanen mot radikaliserings og valdeleg ekstremisme kan midlar over denne posten gå til kompetanse- og utviklingstiltak og til prosjekt knytte til dei sosiale tenestene retta mot radikaliserings og valdeleg ekstremisme.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 184,6 mill. kroner.

Post 70 Frivillig arbeid, kan overførast

Løyvinga går til frivillige organisasjonar og private stiftelsar som arbeider for vanskelegstilte. Desse fungerer som talerøyr for sosialt og økonomisk vanskelegstilte og utfører likemanns- og sjølvhjelpsarbeid. Enkelte organisasjonar tilbyr tenester og tiltak til målgruppa.

Over denne posten gis det tilskot til Stiftelsen Kirkens Bymisjon, 2,6 mill. kroner til drift av Samarbeidsforum mot fattigdom og 10,85 mill. kroner til drift av Batteriet Oslo, Batteriet Sør, Batteriet Vest-Norge og Batteriet Midt-Norge. Det gis også 2,2 mill. kroner i tilskot til Stiftelsen Kirkens Bymisjon Nordland til drift av Batteriet Nord-Norge. I tillegg blir det gitt tilskot til Foreningen for sosialt arbeid over posten. Dette tilskotet utgjer 160 000 kroner.

Samarbeidsforum mot fattigdom består av ti landsdekkande brukar- og pårørandeorganisasjonar. Representantar frå samarbeidsforumet deltar på møte i Kontaktutvalet mellom regjeringa og representantar for sosialt og økonomisk vanskelegstilte. Det blei halde tre møte i Kontaktutvalet i 2023 og eitt møte i første halvår 2024.

Batteria er ressurscenter for frivillige organisasjonar og grupper som arbeider mot fattigdom og sosial ekskludering. Batteria skal legge til rette for at desse kan drive med interessepolitisk arbeid, bidra til auka brukarmedverknad og styrke moglegheitene for organisering, likepersonsarbeid, sjølvhjelp og politisk påverknadsarbeid. Batteriet Oslo er sekretariat for Samarbeidsforum mot fat-

tigdom. Batteria er i kontakt med eit stort nettverk av organisasjonar lokalt.

Tilskot til brukarstyrte organisasjonar som arbeider mot fattigdom

Over denne posten blir det også gitt tilskot til brukarstyrte organisasjonar som arbeider mot fattigdom. Målet med tilskotsordninga er å fremme eigenorganisering, sette organisasjonane betre i stand til å drive interessepolitisk arbeid, og bidra til meir brukarmedverknad.

Tilskotsordninga er eksternt evaluert, og det blei fastsett eit nytt regelverk for ordninga i forskrift i 2021. Ifølge evalueringa bidrar tilskotet til meir robuste brukarorganisasjonar, til eit mangfald i arbeidsmåtar og målgrupper og til meir samarbeid mellom organisasjonane på fattigdomsfeltet. Tilskotet bidrar også til aktivitetar innan eigenorganisering, sjølvhjelp og påverknad, og inkluderingsarbeid som målgruppa opplever som meningsfylt.

I 2024 er det gitt tilskot til 13 organisasjonar. Arbeids- og velferdsdirektoratet forvaltar tilskotsordninga. Tilskotet blir ført vidare i 2025.

Tilskot til humanitære tiltak retta mot EØS-borgarar

Posten dekker også tilskot til frivillige organisasjonar og kommunar som tilbyr overnatting, sanitære tiltak og matutdeling til EØS-borgarar som kjem til Noreg for å tigge i kortare eller lengre periodar. Formålet med tilskotsordninga er å betre dei humanitære forholda for EØS-borgarar som kjem til Noreg utan eigne midlar og utan rett til offentlege ytingar. Det blir gitt tilskot til overnattingstilbod og sanitære tiltak, rådgivingstiltak m.m. I 2024 er det fordelt tilskot til 16 tiltak. Arbeids- og velferdsdirektoratet forvaltar tilskotsordninga. Tilskotet blir ført vidare i 2025.

Tilskot til aktivisering og arbeidstrening

Det blir over posten også gitt tilskot til frivillige organisasjonar som tilbyr aktivisering og arbeidstrening til personar med lita eller inga tilknytning til arbeidsmarknaden. Formålet er å gi alle moglegheiter til å komme i arbeid og å betre levekåra for dei mest vanskelegstilte. Målgruppa er personar som står langt frå arbeidsmarknaden, og som i mange samanhengar er sosialt ekskluderte. Målet for enkelte vil vere rehabilitering, inkludering og høgare livskvalitet, mens andre vil kunne nyttiggjere seg meir arbeidsretta tiltak med sikte på inkludering i arbeidslivet. Det er eit breitt spekter

av tiltak, frå sosial trening og kvardagsmeistring til arbeidsretta tiltak.

Arbeids- og velferdsdirektoratet forvaltar tilskotsordninga. I 2024 er det tildelt tilskot til totalt 86 prosjekt, irekna 14 nye prosjekt og 72 prosjekt som er sette i gang tidlegare år. Tilskotet blir ført vidare i 2025.

Tilskotsordninga er evaluert eksternt (Probarapport nr. 2021-12). Ifølge evalueringa bidrar tiltaka til inkludering av målgruppene gjennom fleksible løysingar som er tilpassa deltakarane. Mange av organisasjonane har utvikla ein eigen arbeidsmåte basert på erfaringar frå arbeid med målgruppa, framfor å følge ein formell metodikk. Tilbodet i regi av dei frivillige organisasjonane bidrar til eit mangfald i tilbodet til målgruppene, og i enkelte tilfelle til å dekke hol i det offentlege tenestetilbodet.

På bakgrunn av den eksterne evalueringa legg departementet opp til enkelte endringar i tilskotsordninga. For å betre føresetnadene for vidare drift etter tilskotsperioden vil kravet til samarbeid mellom tilskotsmottakar og kommunen og/eller NAV-kontoret bli forsterka. Det foreslås vidare å legge forvaltninga av tilskotet til NAV fylke. Tilskotsordninga vil dessutan bli forskriftsfesta. Eit forslag til forskrift vil bli sendt på høyring. Forslaget til forskrift vil føre vidare hovudinnhaldet i dagens regelverk når det gjeld mål, målgrupper for tiltak og kven og kva som kan få tilskot.

Tilskot til sosialt entreprenørskap

Det blir over posten gitt tilskot som skal stimulere til utvikling av sosialt entreprenørskap, og tilskot til sosiale entreprenørar som rettar verksemda si mot å få bukt med fattigdom og sosial ekskludering. Formålet med tilskotsordninga er også å bidra til at eigenorganiserte som har erfart fattigdom og sosial ekskludering, blir stimulerte til å utvikle sosialt entreprenørskap. Målgruppa er sosialt og økonomisk vanskelegstilte som enten opplever eller står i fare for å oppleve fattigdom og sosial ekskludering. Det er innanfor tilskotsordninga også mogleg å søke om utviklingstilskot. Utviklingstilskotet skal stimulere til at søkarar som er eller vil bli sosiale entreprenørar på fattigdomsfeltet, utviklar gode idear og forretningsmodellar.

Arbeids- og velferdsdirektoratet forvaltar tilskotsordninga. I 2024 har 11 aktørar fått tilskot gjennom ordninga. Personar med rusproblem, tidlegare innsette og personar med innvandrar- eller flyktningbakgrunn er i målgruppa for fleire av aktørane. Tilskotet blir ført vidare i 2025.

Sjå kap. 621, post 63, for omtale av sosialt entreprenørskap som innsatsområde i ei områdes-

atsing i ein bydel i Stavanger og i eit pilotprosjekt med velferdsobligasjonar.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 112,3 mill. kroner.

Post 74 Tilskot til pensjonistorganisasjonar m.m.

Tilskotsordninga skal gi økonomiske bidrag til drifta av pensjonistorganisasjonar og til det eldrepolitiske arbeidet deira. Ordninga er regulert i ei eiga forskrift. Målgruppa for tilskotsordninga er landsdekkande pensjonistorganisasjonar som har som formål å fremme eldrepolitiske interesser, irekna dei sosiale, økonomiske, helsemessige og kulturelle interessene til pensjonistar.

Pensjonistorganisasjonar uttrykker store ambisjonar om å vere ein aktør som tar ansvar for korleis samfunnet skal utvikle seg slik at alder ikkje står i vegen for gode, aktive og verdige liv. Regjeringa ønsker eit meir aldersvennleg samfunn og aktive eldre. Det er viktig at regjeringa nyttiggjer seg kompetansen organisasjonane har når det gjeld

behova til eldrebefolkninga, og at verkemidla kan innrettast best mogleg. Derfor står det i Hurdalsplattforma at regjeringa vil gi pensjonistorganisasjonar forhandlingsrett på andre område enn reguleringa av pensjonane og dermed gjere det mogleg for dei å drøfte viktige spørsmål i eldrepolitikken. Som ei oppfølging av dette er det inngått ein avtale med pensjonist- og arbeidstakarorganisasjonar om at det skal haldast fire årlege møte mellom representantar frå regjeringa og organisasjonane om dei årlege statsbudsjetta, leidde av arbeids- og inkluderingsministeren. Sjå nærmare omtale under punkt 6.7 Gode og føreseielege pensjonar for dagens og framtidige generasjonar.

Tilskotet til pensjonistorganisasjonar m.m. er sentral for at desse organisasjonane bl.a. skal kunne vere i stand til å gi innspel til eldrepolitikken. Det er innvilga tilskot til åtte organisasjonar i 2024, fordelt forholdsmessig etter talet på medlemmer.

Arbeids- og velferdsdirektoratet forvaltar tilskotsordninga.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 16,5 mill. kroner.

Programkategori 09.30 Arbeidsmarknad

Utgifter under programkategori 09.30 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
634	Arbeidsmarknadstiltak	9 812 137	10 682 625	11 618 590	8,8
635	Ventelønn	1 774	1 400	100	-92,9
	Sum kategori 09.30	9 813 911	10 684 025	11 618 690	8,7

Utgifter under programkategori 09.30 fordelte på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	511 762	638 370	755 815	18,4
50–89	Overføringer til andre	9 302 149	10 045 655	10 862 875	8,1
	Sum kategori 09.30	9 813 911	10 684 025	11 618 690	8,7

Kap. 634 Arbeidsmarknadstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	503 412	586 970	703 815
21	Forsøk med tilrettelagd vidaregåande opplæring, <i>kan overførast</i>	6 576	50 000	51 900
76	Tiltak for arbeidssøkarar, <i>kan overførast</i>	7 207 484	7 763 805	8 384 615
77	Varig tilrettelagd arbeid, <i>kan overførast</i>	1 896 658	2 072 020	2 222 085
78	Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser	93 722	90 720	114 170
79	Funksjonsassistanse i arbeidslivet, <i>kan overførast</i>	104 285	119 110	142 005
	Sum kap. 634	9 812 137	10 682 625	11 618 590

Overført frå 2023 til 2024:
Post 21: 8 000 000 kroner
Post 76: 158 441 000 kroner

Post 77: 27 100 000 kroner
Post 79: 7 394 000 kroner

Boks 6.3 Arbeidsmarknadstiltak

Avklaring – Formålet med tiltaket er å kartlegge og vurdere arbeidsevna til ein person og kva spesifikke behov personen eventuelt har for hjelp til å komme i eller behalde arbeid når behovsvurderinga som Arbeids- og velferdsetaten gjer, ikkje er tilstrekkeleg.

Oppfølging – Tiltaket skal styrke moglegheitene deltakarane har for å få eller behalde arbeid. Oppfølginga kan gjennomførast av eksterne leverandørar og i Arbeids- og velferdsetatens eigenregi. Arbeids- og velferdsetatens oppfølgingstiltak i eigenregi består av arbeid med støtte (utvida oppfølging), individuell jobbstøtte og ungdomsgaranti.

Mentor – Tiltaket skal gi deltakarane nødvendig hjelp til å kunne gjennomføre arbeidsmarknadstiltak eller få eller behalde lønt arbeid i ei ordinær verksemd. Mentoren kan gi praktisk bistand, rettleiing og opplæring i arbeidsrelaterte ferdigheiter tilpassa behova til kvar enkelt deltakar.

Arbeidstrening – Tiltaket skal prøve ut moglegheitene personen har på arbeidsmarknaden, gi relevant arbeidserfaring og bidra til å styrke moglegheitene til å få arbeid. Tiltaksdeltakaren får tilrettelagd arbeidstrening i ordinært arbeidsliv. Personar med nedsett arbeidsevne som har behov for arbeidstrening i eit skjermja og tilrettelagt arbeidsmiljø før arbeidstrening eller opplæring i ordinært arbeidsliv, kan få tilbod om arbeidsførebuande trening.

Opplæring – Tiltaket skal bidra til at arbeidsøkarar blir kvalifiserte til ledige jobbar. Opplæringa kan dei få på kortvarige kurs som vanlegvis skal gi formell kompetanse i form av offentlege prøvebevis, sertifikat e.l. Opplæringa kan også bestå av fag- og yrkesopplæring på vidaregåande skole-nivå, høgare yrkesfagleg utdanning eller som høgare utdanning.

Arbeidsretta rehabilitering – Tiltaket skal bidra til meistring av helsereelaterte og sosiale problem som kan vere til hinder for deltaking i arbeidslivet.

Inkluderingsstilskot – Tilskotet skal kompensere for tilleggskostnader arbeidsgivarar har i samband med tilrettelegging av arbeidsplassen for personar med behov for arbeidsretta bistand frå Arbeids- og velferdsetaten.

Tilskot til sommarjobb – Tilskotet kan givast til arbeidsgivarar som tilbyr sommarjobb til personar under 30 år med behov for arbeidsretta bistand frå Arbeids- og velferdsetaten.

Midlertidig lønnsstilskot – Tilskotet kan givast til arbeidsgivarar for å bidra til at personar kan bli fast tilsette i ordinære verksemder, og for å hindre utstøyting av personar som står i fare for å falle ut av arbeidslivet.

Varig lønnsstilskot – Tiltaket skal bidra til at personar med varig og vesentleg nedsett arbeidsevne kan skaffe seg eller behalde ordinært arbeid, og bidra til å motverke overgang til uføretrygd.

Arbeids- og utdanningsreiser – Tiltaket – ei pengestøtte – skal bidra til at personar som har vanskar med å flytte på seg på grunn av nedsett funksjonsevne, kan vere i ordinært arbeid eller gjennomføre arbeidsretta utdanning. Støtta kan givast til personar som er i ordinært arbeid, eller som gjennomfører arbeidsretta utdanning for å skaffe seg eller behalde ordinært arbeid.

Funksjonsassistanse i arbeidslivet – Tiltaket er retta mot yrkesaktive personar som har omfattande fysiske funksjonsnedsettingar, og til blinde og sterkt svaksynte. Ordninga inneber at dei får ein lønt assistent som hjelper til med praktiske formål i arbeidssituasjonen.

Varig tilrettelagt arbeid – Tiltaket blir arrangert i førehandsgodkjende verksemder eller ordinære verksemder for personar som får, eller i nær framtid er venta å få, innvilga uføretrygd, og som har behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging. Tiltaket er utan tidsavgrensing.

Allmenn omtale

Arbeids- og velferdsetaten rettleier og følger opp jobbsøkarar, kartlegg kva behov den enkelte har for bistand, og gir informasjon om arbeidsmarknaden, jf. nærmare omtale av Arbeids- og velferdsetatens arbeidsretta innsats under kap. 605. Der som det er behov for meir omfattande bistand, kan Arbeids- og velferdsetaten tilby arbeidsmarknadstiltak.

Målet med dei fleste arbeidsmarknadstiltaka er å sette tiltaksdeltakarane i betre stand til å skaffe seg eller behalde arbeid. Tiltaka kan også nyttast for å avklare arbeidsevne eller gi eit meningsfullt arbeid til personar som har vanskar med å få arbeid på ordinære lønns- og arbeidsvilkår. Personar som ikkje har rett til andre ytingar frå arbeids- og velferdsforvaltninga, kan få tiltakspengar når dei deltar i arbeidsmarknadstiltak.

Arbeidsmarknadstiltak skal tildelast etter ei individuell vurdering av kva slags arbeidsretta bistand den enkelte treng. Dei fleste som blir arbeidsledige, kjem raskt i arbeid igjen utan annan bistand frå Arbeids- og velferdsetaten enn bruk av sjølvbetente løysingar. For ledige blir derfor arbeidsmarknadstiltak vanlegvis først vurderte etter ei tid med jobbsøking i kombinasjon med oppfølging frå ein NAV-rettleiar. Sjølv om talet på ledige som har behov for bistand er lågare i periodar med låg arbeidsløyse, vil andelen av dei ledige med eit slikt behov typisk vere høgare. I 2023 hadde om lag åtte av ti deltakarar i arbeidsmarknadstiltak nedsett arbeidsevne. Dei er vurderte å ha eit meir omfattande behov for bistand for å komme i arbeid enn arbeidsledige har. Arbeidsmarknadstiltak er derfor eit viktig verkemiddel for å auke arbeidsstyrken på tvers av konjunkturane.

Arbeidsmarknadstiltaka arbeidsretta rehabilitering, avklaring og oppfølging blir kjøpte etter regelverket for offentlege anskaffingar. Oppfølging kan også skje i Arbeids- og velferdsetatens eigenregi. Oppfølgingstiltaket individuell jobbstøtte (IPS) samarbeider etaten med helse- og omsorgstenesta om. Opplæring blir gjennomført i det ordinære utdanningssystemet eller kjøpt etter regelverket for offentlege anskaffingar. Vidare blir det for fleire arbeidsmarknadstiltak gitt direkte tilskot til arbeidsgivarar og leverandørar av tenester til enkeltpersonar. Dei direkte tilskota til arbeidsgivarar for tiltaka, varig lønnsstilskot, inkluderingsstilskot og mentor blir utforma og tildelte på individuelt grunnlag som kompensasjon for nedsett produktivitet eller tilretteleggingskostnader. For tiltaket midlertidig lønnsstilskot er det faste satsar. For tiltaka varig tilrettelagt arbeid (VTA) og arbeidsføre-

buande trening (AFT) er tilskota standardiserte per tiltaksplass, og tiltaksarrangørane er førehandsgodkjent av Arbeids- og velferdsetaten.

Etter arbeidsmarknadslova skal arbeidsmarknadstiltak som hovudregel bli gjennomført i Noreg. I 2021 blei det likevel starta opp eit forsøk med avklaring og arbeidsutprøving på skip. For å legge til rette for at det skal vere mogleg å segle i internasjonalt farvatn, blei det gitt ei midlertidig forskrift som opnar for at tiltaket kan nyttast utanfor landegrensene. Hensikta med forsøket på skip er å rekruttere unge brukarar som enten har vore vanskeleg å motivere for andre tiltak, eller der tradisjonelle avklarings- og arbeidstreningstiltak ikkje har gitt tilstrekkeleg effekt. Forsøket blir gjennomført i NAV Oslo, men inkluderer også deltakarar frå andre fylke. Den midlertidige forskrifta er forlengd fram til 30. april 2025. I løpet av hausten 2024 vil departementet sende på høyring eit forslag om at det skal opnast for tiltaksgjennomføring også på andre transportmiddel som jamleg kryssar grenser mellom Noreg og andre land.

Arbeidsmarknadstiltaka er rammefinansierte, og utgiftene er fordelt på ulike postar under kap. 634 Arbeidsmarknadstiltak. Post 01 Driftsutgifter inneheld utgifter til Arbeids- og velferdsetatens oppfølgingstenester i eigenregi, med unntak av rettleiarar til ungdomsgarantien som er finansierte over kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter. Post 21 Spesielle driftsutgifter inneheld ei finansieringsordning for å støtte opp under tilrettelagd vidaregåande opplæring. Hovudvekta av arbeidsmarknadstiltaka, og utgifter til tiltakspengar, blir budsjetterte under post 76 Tiltak for arbeidssøkarar. Tiltaket varig tilrettelagt arbeid blir budsjettert under post 77 Varig tilrettelagt arbeid. Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser blir budsjettert under post 78. Post 79 inneheld utgifter til funksjonsassistans i arbeidslivet.

Rapport og utvikling

Gjennomføring av arbeidsmarknadstiltak

Tal frå Arbeids- og velferdsdirektoratet viser at det blei gjennomført om lag 56 900 tiltaksplassar per månad i gjennomsnitt i 2023 under kap. 634, post 01 Driftsutgifter og post 76 Tiltak for arbeidssøkarar. Samanlikna med 2022 er det ein nedgang på om lag 4 100 plassar i gjennomsnitt per månad. Det samla talet på plassar i 2023 fordelte seg med om lag 10 800 plassar retta mot ledige og 46 100 plassar til personar med nedsett arbeidsevne. I tillegg kjem tiltaksplassar i varig tilrettelagt arbeid, sjå omtale i eit eige avsnitt nedanfor.

I første halvår 2024 blei det i gjennomsnitt gjennomført i underkant av 65 600 plassar per måned. Av desse var om lag 15 000 plassar for ledige og om lag 50 600 plassar for personar med nedsett arbeidsevne under kap. 634, post 01 Driftsutgifter og post 76 Tiltak for arbeidssøkarar. I første halvår 2024 deltok i gjennomsnitt 4 100 ukrainere i eit arbeidsmarknadstiltak per måned. Det er omtrent 3 200 fleire enn årsgjennomsnittet for 2023.

Dei to mest brukte tiltaka i 2023 under post 76 var oppfølging og arbeidsførebuande trening (AFT). Desse utgjorde til saman om lag 31 pst. av tiltaksplassane. Dei to tiltaka som utgjorde størst andel av kostnadane i kroner under post 76 i 2023, var AFT og midlertidig lønnstilskot, med andelar på rundt 25 og 19 pst. kvar av totale kostnader.

Samanlikna med 2022 var det ein reduksjon i bruken av midlertidig lønnstilskot på om lag 2 500 plassar i gjennomsnitt per måned i 2023. Andelen tiltaksplassar som gjekk til midlertidig lønnstilskot sank frå om lag 14 pst. til om lag 11 pst i same periode. Nedgangen har samanheng med reduksjonen i løyvinga til arbeidsmarknadstiltak i samband med revidert nasjonalbudsjett for 2022. Frå andre halvår 2023 har bruken av midlertidig lønnstilskot igjen auka, ei utvikling som har fortsett inn i 2024. I første halvår 2024 var det i gjennomsnitt rundt 7 500 deltakarar på midlertidig lønnstilskot, rundt 2 500 deltakarar fleire enn i første halvår 2023.

Formell opplæring gjennom opplæringstiltaket har vore tydelegare vektlagt dei siste åra, særleg fag- og yrkesopplæring. I 2023 blei det gjennomført om lag 4 700 plassar innan fag- og yrkesopplæring på vidaregåande skole-nivå eller høgare yrkesfagleg utdanning. Dette utgjorde om lag 10 pst. av tiltaksplassane under post 76 i 2023, mot 8,4 pst. i 2022.

Oppfølgingstiltaket individuell jobbstøtte (IPS) og forsøket IPS ung er styrkt dei siste åra. Det inneber at fleire med moderate til alvorlege psykiske lidingar og/eller rusmiddelproblem får tilbod om samtidig helsemessig og arbeidsretta oppfølging. Frå inngangen til 2024 til utgangen av juni måned auka talet på deltakarar under 30 år i IPS og i IPS Ung frå 2 130 til om lag 2 280. Totalt har talet på deltakarar i IPS og IPS Ung auka frå om lag 350 deltakarar i gjennomsnitt i 2018 til nær 4 200 deltakarar i snitt per august 2024.

Kvalifiseringsprogrammet rettar seg mot personar som har vesentleg nedsett arbeids- og inntektsevne, og som ikkje har ytingar frå folketrygda eller berre har svært avgrensa ytingar frå folketrygda. Arbeidsmarknadstiltak i statleg eller kommunal regi inngår som viktige element i pro-

grammet. Ved utgangen av 2023 deltok 57 pst. av deltakarane i kvalifiseringsprogrammet berre i statlege tiltak. 12 pst. av deltakarane deltok i både statlege og kommunale tiltak, mens 31 pst. deltok i berre kommunale tiltak.

Unge, langtidsledige og innvandrarar frå land utanfor EØS er særleg utsette i arbeidsmarknaden, og deltar oftare i arbeidsmarknadstiltak enn andre. Blant innvandrarar frå land utanfor EØS, arbeidssøkarar under 30 år og langtidsarbeidssøkarar¹ deltok høvesvis 22 pst., 20 pst. og 28 pst. på arbeidsmarknadstiltak i 2023, mot 17 pst. blant arbeidssøkarar sett under eitt. I gruppa personar med nedsett arbeidsevne var andelane på tiltak for innvandrarar utanfor EØS-området og unge under 30 år høvesvis 22 pst. og 40 pst. i 2023, samanlikna med 28 pst. for personar med nedsett arbeidsevne samla sett.

Varig tilrettelagt arbeid

Det blei gjennomført om lag 12 900 plassar i gjennomsnitt per måned i varig tilrettelagt arbeid (VTA) i 2023. I første halvåret 2024 blei det gjennomført om lag 13 300 plassar i gjennomsnitt per måned, av desse var om lag 9 500 plassar i førehandsgodkjende verksemdar og om lag 3 800 plassar i ordinær verksemd.

Andelen av VTA-plassane som er i ordinær verksemd, har auka gradvis over tid. Ved utgangen av juni 2024 utgjorde plassar i ordinær verksemd 28,5 pst. av alle plassane i VTA, mot 27 pst. i 2023.

Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser

I 2023 var det i gjennomsnitt om lag 860 personar som fekk tilskot til arbeids- og utdanningsreiser. Nivået har auka til gjennomsnittleg om lag 910 i første halvåret 2024, og talet er stigande. Arbeids- og utdanningsreiser kan givast til personar som er i ordinært lønt arbeid, irekna dei med varig eller midlertidig lønnstilskot, eller som er i arbeidsretta utdanning.

Funksjonsassistanse i arbeidslivet

I 2023 var det i gjennomsnitt om lag 340 personar som fekk tiltaket funksjonsassistanse i arbeidslivet. Gjennomsnittleg tal på mottakarar har auka til nesten 370 i første halvåret 2024.

¹ Her avgrensa til arbeidssøkarar som har vore arbeidssøkande i meir enn to år.

Utvikling, kvalitet, resultat

For å betre bruken av arbeidsmarknadstiltaka er det sentralt å vidareutvikle kunnskapen om kva som er god tiltaksbruk. Arbeids- og velferdsdirektoratet formidlar resultat frå evalueringar og analysar av arbeidsmarknadstiltak til rettleiarane i NAV-kontoret, slik at dei kan bruke denne kunnskapen når dei vel tiltak. Arbeids- og velferdsetaten stiller krav til kvalitet og resultat av arbeidsmarknadstiltaka og følger opp dette overfor tiltaksleverandørane.

Ved samanlikning av ulike evalueringar og analysar er det viktig å understreke at det blir nytta ulike utval, metodar og føresetnadar. Det er derfor viktig å søke eit breitt kunnskapsgrunnlag. Det er også viktig å hugse på at alle som er registrert hos Arbeids- og velferdsetaten er forskjellige individ med ulike behov. Det inneber at tiltak som er relativt lite lønnsame på gruppenivå, kan vere lønnsame og effektive for den enkelte brukar.

Arbeidsmarknadstiltak kan ha ei rekke ulike effektar på individnivå og på arbeidsmarknaden. Arbeidsmarknadstiltak har heller ikkje berre direkte verknader for deltakarane, men kan også påverke andre arbeidssøkarar og måten arbeidsmarknaden fungerer på meir generelt. Arbeids- og inkluderingsdepartementet jobbar saman med Arbeids- og velferdsdirektoratet om å utvikle denne kunnskapen.

I 2022 satte regjeringa i gang ein områdegjennomgang av bruken av arbeidsmarknadstiltak. Gjennomgangen blei gjennomført av Oslo Economics, Proba samfunnsanalyse og Frischsenteret, med bistand frå CMS Kluge.² Gjennomgangen gir systematisert kunnskap om kva tiltak som har god effekt for ulike brukargrupper, og han identifiserer forslag til korleis arbeids- og velferdsforvaltninga kan ta i bruk og utvikle denne kunnskapen i møte med brukarane. Områdegjennomgangen inneheld også ein forenkla samfunnsøkonomisk analyse av utvalde tiltak. Funn frå analysen tilseier at fleire av arbeidsmarknadstiltaka framstår som samfunnsøkonomisk lønnsame. Midlertidig lønnstilskot og utdanning er tiltaka som kjem best ut.

Det blei også satt i gang ei overordna effektevaluering av arbeidsmarknadstiltaka hausten 2022.

² Oslo Economics, Proba Samfunnsanalyse og Frischsenteret (2023). *Områdegjennomgang av arbeidsmarkedstiltak: Kartlegging av kunnskap og praksis*. Rapport 2023: 33. Oslo: Oslo Economics.

Oslo Economics, Frischsenteret, Proba Samfunnsanalyse og CMS Kluge (2023). *Områdegjennomgang av arbeidsmarkedstiltak: Anbefalinger for effektiv og kunnskapsbasert bruk*. Rapport 2023: 88. Oslo: Oslo Economics.

Oslo Economics og Frischsenteret blei tildelt oppdraget, og sluttrapporten blei levert våren 2024. Evalueringa finner at dei fleste arbeidsmarknadstiltaka har netto samfunnsøkonomisk nytte.³ Som for områdegjennomgangen er det likevel midlertidig lønnstilskot som skil seg ut som det mest samfunnsøkonomiske arbeidsmarknadstiltaket. Sjå nærmare omtale av effektevalueringa og områdegjennomgangen av arbeidsmarknadstiltaka i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*.

I løpet av dei siste åra har det også blitt satt i verk fleire ulike evalueringar av enkelttiltak. Desse vil danne grunnlag for vidareutvikling av arbeidsmarknadstiltaka.

I 2023 gjennomførte bl.a. Oslo Economics ei kvalitativ undersøking av arbeidsmarknadstiltaket arbeidstrening, medan dei gjennomførte ei effektevaluering av tiltaket i 2024.⁴ Evalueringa indikerer at arbeidstrening gir positive effektar på overgang til arbeid. Vidare har Proba samfunnsanalyse gjennomført ei evaluering av varig lønnstilskot i 2023.⁵ Eit hovudfunn frå evalueringa er at varig lønnstilskudd framstår som klart samfunnsøkonomisk lønnsamt. Samtidig blir det peikt på behov for å betre kvaliteten på forvaltninga av tiltaket.

Eit anna tiltak som har vore evaluert i 2023 er arbeidsførebuande trening.⁶ Frischsenteret og Proba samfunnsanalyse, som har gjennomført evalueringa, konkluderer med at arbeidsførebuande trening har positiv effekt på overgang til arbeid og utdanning. Dei siste studiane av tiltaket viser likevel nokre forskjellige resultat og funn. I Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* blir det vurdert endringar som kan auke nytten av arbeidsførebuande trening.

Vidare har Oslo Economics og Frischsenteret på oppdrag frå Arbeids- og velferdsdirektoratet, utarbeidd ei anbefaling om korleis Arbeids- og velferdsetaten betre kan måle om dei lykkast med å få arbeidsledige og personar med nedsett arbeidsevne i arbeid. Sjå nærmare omtale under programkategori 09.10 Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken.

³ Oslo Economics og Frischsenteret (2024). *Effekter av arbeidsmarkedstiltak*. Rapport 2024: 26. Oslo: Oslo Economics.

⁴ Oslo Economics (2023). *Kvalitativ undersøkelse av arbeidsmarkedstiltaket Arbeidstrening. Delrapport 1*. Oslo og Oslo Economics (2024). *Effekter av arbeidsmarkedstiltaket Arbeidstrening. Delrapport 2*. Oslo

⁵ Proba samfunnsanalyse (2024). *Evaluering av varig lønnstilskudd*. Rapport 2024:05. Oslo.

⁶ Berg, H., Gleinsvik, A., Golombek, R., Røed, K., Staalesen, P.D., Vestøl, G.M. og Zhang, T. (2023). *Hvor godt virker arbeidsforberedende trening?* Oslo: Frischsenteret og Proba samfunnsanalyse.

Forsøk med lønnstilskot

I Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* varsler regjeringa to forsøk med lønnstilskot for å legge til rette for auka bruk av arbeidsmarknadstiltak i ordinært arbeidsliv. Det eine er eit fireårig lønnstilskot for utsette unge som står i fare for å bli uføretrygda, eller som allereie er uføretrygda. Det andre tar sikte på å etablere eit forsøk med auka bruk av lønnstilskot i utvalde kommunar. Kommunane er store arbeidsgivarar, og fleire vil trenge arbeidskraft i tida framover. Forsøket skal gi fleire som står utanfor arbeidslivet moglegheiter for å jobbe, enten i nye kommunale stillingar som eit resultat av oppgåvedeling, eller i allereie etablerte stillingar. Begge forsøka vil bli utgreia vidare. Forsøket med fireårig lønnstilskot krev forskriftsendringar, medan forsøket i kommunane kan gjennomførast innafor gjeldande regelverk. Korleis forsøket med økt bruk av lønnstilskot i kommunane kan leggjast til rette vil bl.a. bli drøfta i samråd med KS-kommunesektoren si interesseorganisasjon. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil hausten 2024 gå i gang med førebuinga av forsøka.

Budsjettforslag 2025

I 2023 sto om lag 620 000 personar i alderen 20–66 år utanfor arbeid, utdanning og arbeidsmarknadstiltak, ifølge tal frå Statistisk sentralbyrå. Talet på personar registrert med nedsett arbeidsevne har auka sidan 2019, og utgjer i gjennomsnitt 227 000 personar ved utgangen av august 2024. Dette er personar Arbeids- og velferdsetaten har konkludert med at har behov for betydeleg oppfølging og støtte for å skaffe eller behalde arbeid. Sjølv om arbeidsløysa har vore låg dei siste åra, har talet på registrerte med nedsett arbeidsevne auka. Høva deira til å komma i arbeid blir i mindre grad påverka av dei økonomiske konjunkturane enn for andre arbeidssøkarar. Det er heller andre forhold som svake kvalifikasjonar, lågt utdanningsnivå eller helseproblem som utgjer barrierane for å komme i jobb. For å få fleire i arbeid og færre på trygd varsler regjeringa i Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* at bruken av arbeidsmarknadstiltak skulle trappast opp og forbetrast. Sentralt i dette står å gi fleire moglegheit til å delta i arbeidsmarknadstiltak. Regjeringa foreslår derfor at løyvinga til arbeidsmarknadstiltak, inkludert personellressursar i etaten, blir styrkt med 468 mill. kroner i 2025 samanlikna med Saldert budsjett 2024. Løyvinga til tilskot til arbeids- og utdanningsreiser og funksjonsassistanse i arbeidslivet blir styrkt med til saman

32 mill. kroner i 2025 samanlikna med Saldert budsjett 2024.

Varig tilrettelagt arbeid, inkludert personellressursar i etaten, blir foreslått styrkt med 73,5 mill. kroner samanlikna med Saldert budsjett 2024.

Berekningsteknisk gir løyvinga under kap. 634, post 01 Driftsutgifter og post 76 Tiltak for arbeidssøkarar, rom for å gjennomføre om lag 65 900 plassar i 2025. Det er 5 800 fleire tiltaksplassar enn berekna nivå for 2024. Auken skriv seg frå styrkt løyving og ei endring i samansetninga av tiltak samanlikna med anslaget som ligg til grunn for 2024.

Kva tiltakstypar som bør veljast, kjem an på kva som er mest tenleg for den enkelte. Prisane på tiltaka varierer. I tillegg kan samansetninga av arbeidssøkarane og behova deira vise seg å avvike frå det som er lagt til grunn for årets budsjett. Det realiserte tiltaksnivået vil derfor avvike frå det som berekningsteknisk er lagt til grunn for løyvinga.

Beregningsteknisk gir løyvinga under kap. 634, post 77 Varig tilrettelagt arbeid rom for å gjennomføre om lag 14 200 plassar i 2025.

Budsjettforslaget blir omtalt nærmare nedanfor under dei enkelte postane.

Post 01 Driftsutgifter

Oppfølgingstenester i Arbeids- og velferdsetatens eigenregi omfattar arbeid med støtte (utvida oppfølging) og individuell jobbstøtte og er heimla i forskrift om oppfølgingstiltak i Arbeids- og velferdsetatens eigenregi.

Ein jobbspesialist utfører oppfølginga. I samband med individuell jobbstøtte samarbeider jobbspesialisten og helsetenesta for å hjelpe personar med moderate til alvorlege psykiske lidningar og/eller rusproblem ut i arbeid.

I 2021 blei det sett i verk forsøk med IPS ung for personar under 30 år med samansette psykiske problem og/eller rusutfordringar. Målet er at fleire i målgruppa får arbeidsretta oppfølging i kombinasjon med behandling frå helsetenesta, gjennomfører utdanning og kjem over i ordinært arbeid.

Innsatsen frå Arbeids- og velferdsetaten i form av arbeid med støtte og individuell jobbstøtte under kap. 634, post 01, inngår i det samla tiltaksnivået, jf. omtale ovanfor.

Regjeringa foreslår å styrke løyvinga til oppfølgingstenester i Arbeids- og velferdsetatens eigenregi med 85 mill. kroner i 2025. Styrkinga gir grunnlag for å auke innsatsen med individuell jobbstøtte. Det skal bidra til at fleire med psykiske

lidingar og/eller rusproblem får tilbod om oppfølging og kan delta i arbeidslivet. Vidare vil styrkinga også gi grunnlag for at fleire NAV-kontor kan tilby arbeid med støtte i Arbeid- og velferdsetatens eigenregi.

Regjeringa foreslår også å flytte 15 mill. kroner frå Helse- og omsorgsdepartementets tilskotsordning arbeid og psykisk helse, over til kap. 634, post 01. Endringa skyldast endringar i tilskotsposten og at regjeringa vil sikre at midlane framleis går til jobbspesialistar i IPS.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 703,8 mill. kroner.

For å sikre nødvendig fleksibilitet i gjennomføringa av arbeidsmarknadstiltaka foreslår regjeringa følgande omdisponeringsfullmakt:

Fullmakt til å omdisponere midlar frå kap. 634, post 01, til kap. 634, post 76

Regjeringa foreslår at Arbeids- og inkluderingsdepartementet får fullmakt til å omdisponere inntil 10 pst. av løyvinga under kap. 634, post 01 Driftsutgifter, til kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkarar, for å sikre fleksibilitet, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 21 Forsøk med tilrettelagd vidaregåande opplæring, kan overførast

Posten omfattar midlar til forsøk med ei tilskotsordning som skal støtte opp under tilrettelagd fag- og yrkesopplæring for Arbeids- og velferdsetatens brukarar. Forsøket blei starta opp i 2023 og har ei ramme på fem år.

Mange arbeidssøkarar som er i kontakt med Arbeids- og velferdsetaten, har ikkje fullført vidaregåande opplæring. Dei har auka risiko for å bli ståande utanfor arbeidslivet. Formålet med forsøksmidlane er å stimulere til eit utvida, lokalt samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og fylkeskommunen om gjennomføring av fag- og yrkesopplæring som er betre tilpassa brukarane til Arbeids- og velferdsetaten, og som inkluderer verkemidla til både Arbeids- og velferdsetaten og fylkeskommunen.

Midlane skal bidra til å dekke tenester som kjem i tillegg til det som vanlegvis inngår i ordinære skoleløp i vidaregåande opplæring, men som mange arbeidssøkarar treng for å kunne fullføre opplæringa. Forsøksmidlane skal vidare kunne dekke administrative kostnader ved tverrsektorielt samarbeid. Forsøket blir evaluert.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 51,9 mill. kroner.

Post 76 Tiltak for arbeidssøkarar, kan overførast

Dei fleste tiltaka som er omtalte i boks 6.3, samt tiltakspengar, blir finansierte over kap. 634, post 76.

Arbeids- og velferdsetaten skal nytte tiltaksløyvinga best mogleg ut frå situasjonen i arbeidsmarknaden og behova til den enkelte. Nokre grupper kan vere særleg utsette i arbeidsmarknaden, som unge, personar som har vore lenge ledige, og innvandrarar frå land utanfor EØS-området. Den sistnemnde gruppe inkluderer også fordrivne frå Ukraina.

Regjeringa foreslår å styrke tiltaksløyvinga med 295,6 mill. kroner i 2025. Styrkinga vil gi fleire moglegheit til å delta i arbeidsmarknadstiltak. Som følge av fleire tiltaksdeltakarar i 2025 foreslår regjeringa også å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten. Sjå nærmare omtale under kap. 605, post 01.

Forslaget om å styrke innsatsen med oppfølgingstenester i Arbeids- og velferdsetatens eigenregi, vil gi fleire tiltaksdeltakarar med krav på tiltakspengar. Regjeringa foreslår derfor å auke tiltaksløyvinga med 15,3 mill. kroner i 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 8 384,6 mill. kroner.

I tillegg til løyvinga i 2025 kjem behovet for tilsegnfullmakter på 3 138 mill. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak. Desse tilsegnfullmaktene er knytte til tiltaksplassar som blir gjennomførte i 2025, men der kostnadene kjem til utbetaling i 2026, og til å halde ved lag tiltaksaktiviteten over årsskiftet 2025–2026.

For å sikre nødvendig fleksibilitet og god ressursutnytting i gjennomføringa av arbeidsmarknadstiltaka foreslår regjeringa følgande omdisponeringsfullmakter:

Fullmakt til å omdisponere midlar frå kap. 634, post 01, til kap. 634, post 76

Vi viser til omtale under kap. 634, post 01 Driftsutgifter.

Fullmakt til å omdisponere midlar frå kap. 634, post 76, til kap. 634, post 79

Vi viser til omtale under kap. 634, post 79 Funksjonsassistanse i arbeidslivet.

Fullmakt til å omdisponere midlar frå kap. 634, post 77, til kap. 634, post 76

Vi viser til omtale under kap. 634, post 77 Varig tilrettelagt arbeid.

Fullmakt til å omdisponere midlar frå kap. 634, post 76, til kap. 634, post 78

Vi viser til omtale under kap. 634, post 78 Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser.

Post 77 Varig tilrettelagd arbeid, kan overførast

Varig tilrettelagt arbeid (VTA) er eit tiltak for personar som får eller i nær framtid er venta å få innvilga uføretrygd, og som har behov for spesiell tilrettelegging og tett oppfølging. Tiltaket tilbyr tilrettelagde arbeidsplassar i førehandsgodkjende eller ordinære verksemder. Tiltaket blir finansiert gjennom tilskot etter faste satsar.

For 2025 blir det foreslått å styrke løyvinga med 53,9 mill. kroner. Forslaget gir rom for å opprette om lag 500 nye plassar i VTA i 2025. Styrkinga er i tråd med opptrappingsplanen for VTA (2024–2027) som regjeringa la fram i statsbudsjettet for 2024.

I tillegg auker det berekningstekniske talet på plassar med ytterlegare 500 i 2025 samanlikna med Saldert budsjett 2024. Dette kjem av at den berekningstekniske fordelinga mellom førehandsgodkjende og ordinære verksemder er oppdatert, frå det som var lagt til grunn i saldert budsjett for 2024.

Samla gir forslaget rom for å gjennomføre om lag 14 200 plassar i VTA i 2025.

Prisen per tiltaksplass varierer mellom VTA i førehandsgodkjende verksemder og VTA i ordinære verksemder. Fordelinga mellom VTA i førehandsgodkjende verksemder og ordinære verksemder skal reflektere behova til brukarene, og det gjennomførte tiltaksnivået kan derfor avvike frå det tiltaksnivået som berekningsteknisk ligg til grunn for løyvinga.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 2 222,1 mill. kroner.

I tillegg til løyvinga i 2025 kjem eit behov for tilsegnfullmakter på 1 266 mill. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak. Desse tilsegnfullmaktene er knytte til tiltaksplassar som blir gjennomførte i 2025, men der kostnadene kjem til utbetaling i 2026, og til å halde ved lag tiltaksaktiviteten over årsskiftet 2025–2026.

For å sikre nødvendig fleksibilitet og god ressursutnytting i gjennomføringa av arbeidsmar-

knadstiltaka foreslår regjeringa følgende omdisponeringsfullmakt:

Fullmakt til å omdisponere midlar frå kap. 634, post 77, til kap. 634, post 76

Regjeringa foreslår at Arbeids- og inkluderingsdepartementet får fullmakt til å omdisponere inntil 10 pst. av løyvinga under kap. 634, post 77 Varig tilrettelagt arbeid, til kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkarar, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 78 Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser

Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser skal bidra til at personar som har vanskar med å flytte på seg på grunn av nedsett funksjonsevne, kan vere i ordinært arbeid eller gjennomføre arbeidsretta utdanning. Tilskotet kan givast til personar som er i ordinært arbeid, eller som gjennomfører arbeidsretta utdanning for å skaffe seg eller behalde ordinært arbeid.

Regjeringa foreslår å styrke løyvinga til tilskot til arbeids- og utdanningsreiser med 20 mill. kroner i 2025. Styrkinga skal bidra til å integrere fleire med nedsett funksjonsevne i arbeidsmarknaden.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 114,2 mill. kroner.

For å sikre nødvendig fleksibilitet i gjennomføringa av ordninga med arbeids- og utdanningsreiser foreslår regjeringa følgende omdisponeringsfullmakt:

Fullmakt til å omdisponere midlar frå kap. 634, post 76, til kap. 634, post 78

Regjeringa foreslår at Arbeids- og inkluderingsdepartementet får fullmakt til å omdisponere eit beløp frå kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkarar, til kap. 634, post 78 Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser, på inntil 10 pst. av løyvinga under kap. 634, post 78, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 79 Funksjonsassistanse i arbeidslivet

Funksjonsassistanse kan givast til yrkesaktive personar som har omfattande fysiske funksjonsnedsettingar, og til blinde og sterkt svaksynte. Funksjonsassistanse må vere nødvendig for at personane skal kunne vere i ordinært lønt arbeid. Ordninga inneber ein lønt assistent som hjelper den enkelte med praktiske formål i arbeidssituasjonen. Assistenten skal ikkje utføre dei ordinære arbeidsoppgåvene arbeidstakaren har.

Regjeringa foreslår å styrke løyvinga til funksjonsassistanse i arbeidslivet med 12 mill. kroner i 2025. Styrkinga skal bidra til at fleire med nedsett funksjonsevne kan delta i arbeidsmarknaden.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 142 mill. kroner.

I tillegg til denne løyvinga i 2025 kjem eit behov for tilsegnfullmakter på 65,7 mill. kroner, jf. forslag til romartalsvedtak. Desse tilsegnfullmaktene er knytte til funksjonsassistanse som blir gitt i 2025, men der kostnadene kjem til utbetaling i 2026, og til å halde ved lag aktiviteten over årsskiftet 2025–2026. Som følge av ordninga med tilsegnfullmakter foreslår regjeringa at posten får stikkordet «kan overførast».

For å sikre nødvendig fleksibilitet i gjennomføringa av funksjonsassistanse i arbeidslivet foreslår regjeringa følgande omdisponeringsfullmakt:

Fullmakt til å omdisponere midlar frå kap. 634, post 76, til kap. 634, post 79

Regjeringa foreslår at Arbeids- og inkluderingsdepartementet får fullmakt til å omdisponere eit beløp frå kap. 634, post 76 Tiltak for arbeidssøkarar, til kap. 634, post 79 Funksjonsassistanse i arbeidslivet, på inntil 10 pst. av løyvinga under kap. 634, post 79, jf. forslag til romartalsvedtak.

Kap. 3634 Arbeidsmarknadstiltak

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
85	Innfordring av feilutbetaling, arbeidsmarknadstiltak	6 588	5 000	5 000
	Sum kap. 3634	6 588	5 000	5 000

Budsjettforslag 2025

Post 85 Innfordring av feilutbetalingar, arbeidsmarknadstiltak

Inntektene under post 85 kjem frå avrekningar frå andre ytingar til enkelte tiltaksdeltakarar.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 5 mill. kroner.

Kap. 635 Ventelønn

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	1 774	1 400	100
	Sum kap. 635	1 774	1 400	100

Hovudtrekk ved regelverket

Ventelønnsordninga gav tenestemenn som blei sagde opp utan eiga skyld, rett til ventelønn dersom bestemte vilkår var oppfylte. Verksemdene måtte sjølve dekke ventelønnskostnadene gjen-

nom refusjonsplikt. Arbeids- og velferdsetaten bereknar og betalar ut ventelønna.

Ventelønnsordninga blir fasa ut med verknad frå 1. mars 2016. Personar som før dette tidspunktet hadde fått utløyst retten til ventelønn, vil framleis ha desse rettane i samsvar med tidlegare regelverk.

Rapport

Dei siste åra har det blitt betydeleg færre mottakarar av ventelønn. Frå 2022 til 2023 gjekk det gjennomsnittlege talet på mottakarar gjennom året ned frå 11 til 9 personar. Utbetalingane gjekk ned frå om lag 2,3 mill. kroner i 2022 til om lag 1,8 mill. kroner i 2023. Dei fleste mottakarane går ut den maksimale stønadsperioden, som oftast til dei fyller 67 år. Dagens ventelønsmottakarar er alle 60 år eller eldre.

Ved utgangen av første halvåret 2024 var det berre eit fåtal personar som fekk utbetaling frå ventelønnsordninga. Dei siste mottakarane vil gå ut av ordninga i 2025.

Budsjettforslag 2025

Post 01 Driftsutgifter, overslagsløyving

For 2025 er det foreslått ei løyving på 0,1 mill. kroner.

Kap. 3635 Ventelønn m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Refusjon statleg verksemd m.m.	1 947	1 400	100
	Sum kap. 3635	1 947	1 400	100

Budsjettforslag 2025

Post 01 Refusjon statleg verksemd m.m.

Under posten blir det ført refusjonspliktige inntekter frå statlege arbeidsgivarar.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 0,1 mill. kroner.

Programkategori 09.40 Arbeidsmiljø og sikkerheit

Utgifter under programkategori 09.40 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
640	Arbeidstilsynet	864 426	878 310	920 780	4,8
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt	166 740	173 450	180 040	3,8
646	Pionerdykkarar i Nordsjøen	3 065	1 325	1 250	-5,7
648	Arbeidsretten, Riksmeklaren m.m.	30 197	29 445	30 200	2,6
	Sum kategori 09.40	1 064 428	1 082 530	1 132 270	4,6

Utgifter under programkategori 09.40 fordelte på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	892 580	905 625	948 770	4,8
50–89	Overføringar til andre	171 848	176 905	183 500	3,7
	Sum kategori 09.40	1 064 428	1 082 530	1 132 270	4,6

Ansvarsområdet

Arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet omfattar arbeidsrett, arbeidsmiljø og sikkerheit i norsk landbasert arbeidsliv. Arbeidsmiljø- og sikkerhetsmyndigheitene har ansvaret for å forvalte arbeidsmiljølova, med tilhøyrande forskrifter, og arbeidstvistlovgivinga. Forvaltningsansvaret inkluderer også bl.a. regelverk for medraderett i selskapslovgivinga, ferielova og lønnsnemndlova. På arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet har departementet etatsstyringsansvar for Arbeidstilsynet (kap. 640) og Statens arbeidsmiljøinstitutt (kap. 643) og administrativt ansvar for Riksmeklaren (kap. 648) og Arbeidsretten (kap. 648).

Målbildet på arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet omfattar bl.a. tilknytingsformer, førebyggjande arbeidsmiljøarbeid og innsatsen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, jf. også omtalen under punkt 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv.

Hovudstrategien til myndigheitene for å nå måla er å støtte opp under arbeidsgivaransvaret og bidra til at verksemdene driv systematisk og førebyggjande helse-, miljø- og sikkerheitsarbeid og sørger for lovlege arbeidsforhold. Dette er i samsvar med krava i arbeidsmiljølova om at det er arbeidsgivaren sjølv som skal sørge for eit fullt forsvarleg arbeidsmiljø.

Strategiske verkemiddel

Tilsyn, rettleiing, informasjon og myndigheitssamarbeid

Arbeidstilsynet prioriterer kva bransjar og verksemdar innsatsen bør rettast mot, basert på kunnskap om risiko. Valet av verkemiddel tar utgangspunkt i forholda i den aktuelle bransjen, utfordringane til verksemdene og den kunnskapen tilsynet har om kva som vil bidra til mest effektiv påverknad.

Kunnskapsformidling gjennom rettleiing og informasjon er viktige verkemiddel for å bidra til

at verksemdene har tilstrekkeleg kunnskap for å kunne arbeide førebyggjande med helse, miljø og sikkerheit (HMS).

Samtidig er det viktig at myndigheitene følger opp brot på regelverket med tilsyn og kontroll. I samband med tilsyn i enkeltverksemdar kan Arbeidstilsynet nytte ulike reaksjonar dersom det blir avdekt regelverksbrot. Arbeidstilsynet er ein førebyggjande etat, der pålegg om å rette opp i forhold for på den måten å bidra til forbettringsarbeid i verksemdene, er sentralt. Regjeringa legg samtidig vekt på at det skal nyttast strenge reaksjonsmiddel som tvangsmulkt og gebyr for brot når det er behov for det, og at reaksjonane må stå i forhold til kor alvorlege og vesentlege brota er.

I kampen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet blir innsatsen bl.a. retta mot aktuelle aktørar basert på kunnskap frå dei samarbeidande etatane, jf. punkt 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv.

Regelverksutvikling

Regelverket på arbeidsretts-, arbeidsmiljø- og sikkerhetsområdet skal bidra til god HMS-tilstand og gode arbeidsforhold i verksemdene, utan sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Regelverket skal vere brukarvennleg og tilgjengeleg, og det er også eit mål at det er stabilt og føreseieleg. Samtidig må regelverket handtere dei stadige endringane og utfordringane i arbeidslivet. I tråd med EØS-avtalen gjennomfører Noreg bl.a. EU-direktivet om arbeidsrett og arbeidsmiljø. Både rettspraksis og regelverksendringar i EU påverkar behovet for regelverksutvikling på feltet.

Kunnskapsutvikling

Det er store og samansette kunnskapsbehov knytte til områda arbeidsrett, arbeidsmiljø, arbeidshelse og sikkerheit. Oppdatert kunnskap om risikoforhold og årsakssamanhengar mellom arbeid og helse er avgjerande både for at verksemdene og partane i arbeidslivet skal kunne følge opp det ansvaret dei har for å førebygge helseskadar og vareta arbeidstakarane, og for at myndigheitene skal kunne følge opp sitt ansvar og sine oppgåver.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet varetar det overordna sektoransvaret for forskning på området arbeidsvilkår, arbeidsrett, arbeidsmiljø og sikkerheit gjennom tre sentrale strategiske verkemiddel: gjennom Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI, kap. 643), gjennom relevante forskingsprogram i Noregs forskingsråd (kap. 601) og dessutan gjennom målretta FoU-oppdrag knytte til den forskinga departementet har behov for i samband med politikkutforming og forvaltning (kap. 601).

Partssamarbeid

Den norske arbeidslivsmodellen, med bl.a. eit omfattande partssamarbeid, er ein av føresetnadene for dei gode resultatane som er oppnådde med eit velfungerande arbeidsliv, eit godt arbeidsmiljø, låg arbeidsløyse samanlikna med andre europeiske land og høg yrkesdeltaking.

Regjeringa vil legge til rette for eit organisert arbeidsliv med høg organisasjonsgrad og eit velfungerande trepartssamarbeid. Partssamarbeidet er eitt av fleire verkemiddel i kampen mot useriøsitet, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

Kap. 640 Arbeidstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	845 979	859 900	901 670
21	Spesielle driftsutgifter, regionale verneombod	18 447	18 410	19 110
	Sum kap. 640	864 426	878 310	920 780

Overført frå 2023 til 2024:

Post 01: 10 348 000 kroner

Allmenn omtale

Arbeidstilsynet skal legge premissane for og følge opp at verksemdene held eit høgt nivå med omsyn til helse, arbeidsmiljø og sikkerheit. På eit fagleg og sjølvstendig grunnlag skal tilsynet følge opp at verksemdene varetar ansvaret sitt etter arbeidsmiljølovgivinga, allmenngjeringslovgivinga og anna relevant regelverk som ligg til myndigheita Arbeidstilsynet har.

Regjeringa foreslår at Arbeidstilsynet frå 2024 blir styrkt med 18 mill. kroner for å auke kapasiteten i innsatsen mot useriøsitet og sosial dumping, jf. del I, punkt 2.2 Satsingar og hovudprioriteringar.

Tilsynsmyndigheita til Arbeidstilsynet omfattar meir enn 220 000 verksemder med om lag 2,8 millionar tilsette i det landbaserte arbeidslivet. Den utoverretta aktiviteten til etaten er kunnskaps- og risikobasert. Dette inneber at innsatsen frå Arbeidstilsynet er retta mot næringane, yrka og verksemdene der det er størst risiko for arbeidsrelaterte helsebelastningar, useriøsitet og alvorlege brot på arbeidsmiljølova.

Arbeidstilsynet er også sekretariat for Rikslønnsnemnda, Tariffnemnda og Tvisteløysingsnemnda, som er eigne forvaltningsorgan.

Arbeidstilsynet består av eit direktorat og ein ytre etat som utgjer det lokale arbeidstilsynet. Arbeidstilsynet disponerte 753 årsverk i 2023, jf. også likestillingsomtalen i del III.

Rapportering, strategiar og tiltak for 2024

Innsatsen til Arbeidstilsynet bidrar både til at det førebyggjande arbeidet i verksemdene blir betra, at verksemdene sørger for forsvarlege arbeidsforhold, og at fleire kriminelle aktørar blir avdekte og stansa eller får redusert handlingsrom. Dette vil kunne bidra til målet om eit sikkert og seriøst arbeidsliv, medrekna å hindre fråfall og auke inkluderinga. Slik kan det også bidra til målet om å redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet.

Det er viktig at Arbeidstilsynet er synlege og nærverande i arbeidslivet. Det viktigaste verkemiddelet deira er tilsyn, og den mest brukte reaksjonen deira er pålegg til verksemdene om å utbetre påpeikte forhold. I 2023 blei det gjennomført nesten 13 000 tilsyn, og det blei avdekt brot i fleire tilsyn enn tidlegare år. Ei kunnskapsoppsumming frå STAMI viser at pålegg om å rette opp brot på regelverket fører til betre etterleving hos dei aller fleste kontrollerte verksemdene. Pålegg er såleis ein sær effektiv reaksjon i veldig mange tilfelle.

Arbeidstilsynet rår også over andre verkemiddel når dei følger opp verksemder, for eksempel rettlei-

ing og kunnskapsformidling, regelverksutvikling, og godkjenningsordningar. Etaten skal nytte det verkemiddelet som har størst effekt basert på den kunnskapen dei har om forholda i arbeidslivet.

I tida framover skal Arbeidstilsynet gjennomføre fleire tilsyn og vere meir til stades og synlege, og på den måten påverke fleire direkte. Fleire og meir treffsikre tilsyn vil også kunne føre til meir bruk av strenge reaksjonar i dei mest alvorlege sakene. For å komme dit må Arbeidstilsynet effektivisere arbeidsprosessane sine og metodikken sin, for eksempel gjennom å bruke meir digitalisering i delar av prosessane.

Arbeidstilsynet har også eit forpliktande strategisk og operativt samarbeid med andre myndigheter, også internasjonalt, og dei samhandlar med partane i arbeidslivet og bransjeorganisasjonar.

Innsats for betre førebyggjande arbeid i verksemdene

I delar av arbeidslivet er det verksemder som ikkje i tilstrekkeleg grad arbeider systematisk og førebyggjande med kjende og til dels alvorlege arbeidsmiljøutfordringar. Primærnæringane, helse og sosial, bygg og anlegg, industri, transport og overnatting/servering er eksempel på næringar med høg førekomst av ulike arbeidsmiljøeksponeringar.¹ Arbeidstilsynet erfarer at særleg små verksemder kan ha mangelfulle risikovurderingar, og utfordringane varierer både mellom yrke og bransjar og frå arbeidsplass til arbeidsplass. Arbeidstilsynet samarbeider tett med STAMI for å sikre ei oppdatert og kunnskapsbasert tilstandsvurdering og risikobilde. Kva verkemiddel Arbeidstilsynet vel, avheng bl.a. av kva som er arbeidsmiljøutfordringane i den aktuelle verksemda, og kor omfattande, komplekse og alvorlege utfordringane er. I tillegg avheng det av kva kunnskap, motivasjon og ressursar verksemda har til å forbetre arbeidsmiljøet.

Arbeidsmiljø handlar om innhaldet i arbeidet og korleis verksemdene organiserer, planlegg og gjennomfører arbeidet på den enkelte arbeidsplassen. Førebygging er eit langsiktig og kontinuerleg arbeid, der bl.a. kunnskapen og samarbeidet til arbeidsgivarane og arbeidstakarane om systematisk førebyggjande arbeid er viktige faktorar for å lykkast. Arbeidstilsynet vil i samarbeid med STAMI, Arbeids- og velferdsetaten og Havindustritilsynet arbeide vidare med arbeidsmiljøsettinga. Vi viser til nærmare omtale av verkemidla under IA-avtalen under punkt 6.3 Redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet.

¹ Faktabok om arbeidsmiljø og helse 2024. STAMI.

Innsats mot sosial dumping og useriøsitet

Arbeidstilsynet følger opp at verksemdene oppfyller krava frå arbeidstakarane til lønns- og arbeidsvilkår, innkvartering og sikkerheit, spesielt i næringar med ein høg andel utanlandske arbeidstakarar og i næringar med allmenngjord lønn. Arbeidstilsynet følger også opp at verksemdene varetar ansvaret sitt for å etterleve vilkåra for innleige.

Arbeidstilsynet nyttar ulike verkemiddel for å bidra til at verksemdene har seriøse og anstendige arbeidsvilkår. I dette inngår bl.a. tilsyn, rettleiing om rettar og plikter i arbeidsforhold, bl.a. gjennom Servicesentera for utanlandske arbeidstakarar (SUA), og dessutan målretta informasjonstiltak og kampanjar retta mot utanlandsk arbeidskraft. Arbeidstilsynet forvaltar fleire godkjeningsordningar og register som bidrar til større seriøsitet, bl.a. godkjeningsordning for reinhaldsverksemder, godkjeningsordning for verksemder som tilbyr tenester innanfor manuell bilpleie, hjulskift og hjulagring, og godkjeningsordning for bemanningsføretak. Desse skal bidra til at verksemder som tilbyr slike tenester, varetar krav til seriøse lønns- og arbeidsvilkår for arbeidstakarane sine, og at det blir enklare for kjøparar av tenester og innleigarar å velje seriøse leverandørar.

Allmenngjeringsordninga bidrar til å hindre sosial dumping og konkurransevriding. Tilsyn og reaksjonar forsterkar denne effekten fordi dei gjer det meir sannsynleg at brot på regelverket blir oppdaga. Arbeidstilsynet fører tilsyn med informasjonsplikta og påseplikta til bestillarar og oppdragsgivarar, og følger opp om offentlege oppdragsgivarar etterlever krava til kontroll og oppfølging av lønns- og arbeidsvilkår ved anskaffingar.

I treparts bransjeprogram for transport, reinhald, uteliv og bil har Arbeidstilsynet, saman med partane i arbeidslivet, gjennomført fleire rettleiings- og informasjonstiltak for å auke kunnskapen om arbeidsmiljøutfordringar og førebygge useriøsitet i desse bransjane. Treparts bransjeprogram er eit viktig tiltak i kampen mot useriøsitet, sjå også omtale under punkt 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv.

Innsats mot arbeidslivskriminalitet

Arbeidslivskriminalitet er framleis ei utfordring i delar av arbeidslivet, og innsatsen krev eit breitt samarbeid mellom ulike myndigheiter.

Arbeidstilsynet samarbeider med politiet, Skatteetaten og Arbeids- og velferdsetaten bl.a. i a-krimsentera. Samarbeidet er viktig for å bygge felles kunnskap som grunnlag for å prioritere inn-

satsen, avdekke kriminelle aktørar og nettverk, gjennomføre kontrollar, og for å kunne følge opp verksemder og aktørar med eit breitt sett av verkemiddel og sanksjonar. Det tverretatlege samarbeidet mellom etatane er også eit av dei sentrale tiltaka i regjeringa sin handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

I tillegg til samarbeidet i a-krimsentera er det etablert operativt samarbeid fleire andre stader i landet. Gjennom a-krimssamarbeidet er det også eit breitt samarbeid med andre aktuelle myndigheiter.

Arbeidstilsynet har samarbeidsavtalar med tilsynsmyndigheitene i Estland, Litauen, Latvia, Polen, Romania og Bulgaria. Formålet med avtalane er å samarbeide om tiltak på kontrollsida, og informasjons- og rettleiingssida, slik som felles samordna kontrollar for å gjere det vanskelegare for utanlandske aktørar å utføre arbeidslivskriminalitet i Noreg. På same måte har Arbeidstilsynet eit tett samarbeid med European Labour Authority (ELA) knytt til kunnskapsdeling, tilsynsverkøy og informasjonstiltak.

Flyktningar frå Ukraina som er i arbeid i Noreg, kan vere utsette for useriøsitet, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Arbeidstilsynet har høg tilsynsaktivitet i dei delane av norsk arbeidsliv som har auka risiko for utnytting av sårbar arbeidskraft, irekna flyktningar frå Ukraina.

For meir informasjon om utfordringar, strategiar og tiltak knytte til innsatsen for eit sikkert og seriøst arbeidsliv viser vi til omtale under punkt 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv.

Budsjettforslag 2025

Post 01 Driftsutgifter

Løyvinga dekker lønns- og driftsutgifter til Arbeidstilsynet. Dette skal bl.a. finansiere tilsyn, rettleiing, kunnskapsutvikling og informasjon, behandling av søknader, dispensasjonar, regelverksarbeid og internasjonalt arbeid.

For 2025 foreslår regjeringa ei løyving på 901,7 mill. kroner, noko som samla sett inneber ei endring på 41,8 mill. kroner frå saldert budsjett for 2024, inkludert pris- og lønnsjusteringar.

Regjeringa foreslår å redusere driftsløyvinga til Arbeidstilsynet med 0,7 mill. kroner som følge av gevinstrealisering knytt til reduserte leigekostnader for statlege verksemder.

Regjeringa foreslår å styrke løyvinga med 18 mill. kroner til Arbeidstilsynet. Styrkinga inneber auka tilsynsoppfølging og kontroll av useriøsitet og sosial dumping, jf. del I, punkt 2.2 Satsingar og hovudprioriteringar.

Regjeringa foreslår at løyvinga under kap. 640, post 01, kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3640, post 06 og post 07, jf. forslag til romartalsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, regionale verneombod

Løyvinga dekker kostnader som Arbeidstilsynet har ved å administrere ordninga med regionale

verneombod i overnattings- og serveringsverksemdene og reinhaldsbransjen.

Regjeringa foreslår at løyvinga kan overskridast mot tilsvarende meirinntekter under kap. 3640, post 08, jf. forslag til romartalsvedtak.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 19,1 mill. kroner.

Kap. 3640 Arbeidstilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
04	Kjemikaliekontroll, gebyr	7 283	5 376	5 580
06	Refusjonar	4 749	3 759	3 902
07	Byggesaksbehandling, gebyr	21 901	24 738	25 678
08	Refusjon utgifter regionale verneombod	18 671	18 698	19 409
85	Tvangsmulkt	13 438	7 175	7 175
86	Gebyr for brot på arbeidsmiljøregelverket	59 797	29 450	29 450
	Sum kap. 3640	125 839	89 196	91 194

Post 04 Kjemikaliekontroll, gebyr

Posten omfattar inntekter frå gebyr i samband med kjemikaliekontroll.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 5,6 mill. kroner.

Regjeringa foreslår at Arbeidstilsynet kan overskride løyvinga under kap. 640, post 01, mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til romartalsvedtak.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 25,7 mill. kroner.

Post 06 Refusjonar

Posten omfattar bl.a. refusjonar for midlertidige utlegg og innbetaling av kursavgift der Arbeidstilsynet tar deltakaravgift.

Regjeringa foreslår at Arbeidstilsynet kan overskride løyvinga under kap. 640, post 01, mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til romartalsvedtak.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 3,9 mill. kroner.

Post 08 Refusjon utgifter regionale verneombod

Inntektene under posten er refusjon for utgifter til drift av regionale verneombod som blir administrerte av Arbeidstilsynet. Utgiftene blir førte på kap. 640, post 21.

Regjeringa foreslår at Arbeidstilsynet kan overskride løyvinga under kap. 640, post 21, mot tilsvarende meirinntekter under denne posten, jf. forslag til romartalsvedtak.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 19,4 mill. kroner.

Post 07 Byggesaksbehandling, gebyr

Posten omfattar gebyrinntekter for tenester Arbeidstilsynet utfører for verksemdene ved byggesaksbehandling, etter arbeidsmiljølova § 18-9.

Post 85 Tvangsmulkt

Inntektene under posten omfattar innkravd tvangsmulkt som verksemder er blitt ilagde på grunn av manglande oppfølging av pålegg frå Arbeidstilsynet.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 7,2 mill. kroner.

Post 86 Gebyr for brot

Posten omfattar inntekter frå gebyr som er blitt ilagde verksemder for brot på arbeidsmiljøregelverket.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 29,5 mill. kroner.

Kap. 643 Statens arbeidsmiljøinstitutt

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
50	Statstilskot	166 740	173 450	180 040
	Sum kap. 643	166 740	173 450	180 040

Allmenn omtale

Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) er det nasjonale forskingsinstituttet på arbeidsmiljø- og arbeidshelseområdet i Noreg. STAMI skal få fram og foredle kunnskap om arbeidsmiljø og arbeidshelse og formidle denne kunnskapen til heile breidda av norsk arbeidsliv.

STAMI bygger verksemda si på forskning og vitskapleg fagkompetanse, og fordeler ressursinnsatsen mellom forskning, arbeidsmiljøovervaking, arbeidslivsstøttande oppgåver, myndighetsstøttande funksjonar, undervisning og kunnskapsformidling. STAMI skal bidra til den internasjonale forskingsfronten, hente heim kvalitetssikra kunnskap og omsette og formidle denne til det beste for norsk arbeidsliv. Gjennom dette skal STAMI bidra til kunnskapsbaserte tiltak og prioriteringar i norske verksemder og hos arbeidsmiljømyndighetene og partane i arbeidslivet.

STAMI forskar på faktorar som kan bidra til å fremme god arbeidshelse, gode arbeidsmiljøforhold og førebygge arbeidsrelatert sjukdom, skade og fråfall frå arbeidslivet. Det faglege nedslagsfeltet til STAMI dekkjer alle forhold som har noko å seie for arbeidsmiljø og arbeidshelse. Instituttet skal, så langt det er mogleg, dekke det behovet arbeidslivet har for ny kunnskap om arbeidsmiljø og arbeidsforhold, og har bl.a. ansvaret for å halde ved lag og vidareutvikle kompetanse på forskning om arbeidsrelaterte kjemikalieskader. Innsatsen til instituttet skal støtte opp under arbeidet med å vidareutvikle eit trygt og inkluderande arbeidsliv i Noreg.

Instituttet har eit fagråd med representasjon frå partane i arbeidslivet og arbeidsmiljømyndighetene.

STAMI disponerte ved inngangen av 2024 om lag 145 årsverk.

Rapportering, tiltak og strategiar for 2025

STAMI bidrar til kvalitetssikra kunnskap om årsakssamanhengar mellom arbeid og helse og arbeidsevne. Sikker kunnskap er viktig for å drive god førebygging og forbetring, særleg i ei tid prega av høg endrings- og omstillingstakt. På arbeidsmiljøområdet er det spesielt viktig med ein uavhengig og partsnøytral premissleverandør av kunnskap med høg vitskapleg standard og tillit.

Den vitskaplege publiseringsaktiviteten ved STAMI var prega av ein solid produksjon i 2023, med 72 vitskaplege artiklar publiserte i fagfelle-vurderte tidsskrift. 1,8 vitskaplege artiklar per forskarårsverk i 2023 indikerer ein høg kunnskapsproduksjon. Instituttet hadde 64 løpande forskingsprosjekt i 2023, av desse var eitt deltaking i EU-programmet «Partnership for the Assessment of Risk from Chemicals», der STAMI deltar i om lag 30 delprosjekt og aktivitetar. Forskingsporteføljen ved STAMI ber i 2023 preg av større, meir internasjonale og meir omfattande prosjekt enn tidlegare, og tematikken i prosjekta dekkjer godt breidda i kunnskapsbehova på arbeidsmiljøområdet i norsk arbeidsliv.

På basis av nasjonale arbeidsmiljøovervakingss-data har STAMI i 2023 vore særleg opptatt av å formidle kunnskap om kva for arbeidsmiljøfaktorar som er blant dei viktigaste å arbeide med i Noreg. I

tillegg har dei retta merksemd mot samanhengane mellom arbeidsmiljøet i verksemdene og kva kvalitet og resultat dei oppnår. Gjennom aktivitetane sine identifiserer STAMI førebyggingspotensialet på arbeidsmiljøområdet i Noreg.

STAMI har i tråd med strategien sin fordelt forskingsinnsatsen mellom tre hovudområde. Desse områda speglar utfordringar knytte til arbeidsrelatert sjukdom i norsk arbeidsliv:

- psykososialt og organisatorisk arbeidsmiljø, irekna arbeidstid, fråfall, inkluderande arbeidsliv og nye organisasjons- og arbeidsformer
- fysiske og mekaniske arbeidseksposeringar
- kjemisk og biologisk arbeidsmiljø, irekna effektar av nanoteknologi og andre nye teknologiar

Eit av dei sentrale innsatsområda til STAMI er Nasjonal overvaking av arbeidsmiljø og -helse (NOA). NOA har som mål å utvikle eit felles kunnskapsgrunnlag om statusen og utviklinga på arbeidsmiljøområdet for aktørane i arbeidslivet. Dei viktigaste oppgåvene til NOA er å samle, analysere og formidle informasjon om arbeidsmiljø og arbeidshelse i Noreg og å legge dette materialet til rette for kunnskapsbaserte risikovurderingar og prioriteringar hos tilsynsetatane. NOA gjer data og informasjon tilgjengelege på noa.stami.no og gjennom ei eiga faktabok om arbeidsmiljø og -helse kvart tredje år, siste lansert i september 2024.

NOA bidrar også, i samarbeid med blant andre Arbeidstilsynet, til at det ligg føre eit sams og heilskapleg bilde av arbeidsmiljøtilstanden og risikoforholda som grunnlag for å følge opp og sette i verk førebyggjande tiltak i det landbaserte arbeidslivet.

STAMI har i samarbeid med Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten og Havindustritilsynet arbeid vidare med arbeidsmiljøatsinga. Vi viser til nærmare omtale av verkemidla under IA-avtalen under punkt 6.3 Redusere sjukefråvær og fråfall frå arbeidslivet. STAMI har ei sentral rolle i kunnskapsproduksjonen, og arbeid knytt til vidare oppbygging av arbeidsmiljøatsinga har vore eit viktig satsingsområde for STAMI sidan oppstarten i 2019.

STAMI vidareutviklar kontinuerleg metodar og kanalar for kunnskapsutvikling og -formidling for å styrke tilbodet til alle målgrupper og dermed legge til rette for forskingsbasert førebyggjande verksemd. STAMI har eit særskilt ansvar for å følge med på, kvalitetssikre og hente heim relevant kunnskap frå den internasjonale forskingsfronten og for å lage systematiske kunnskapsopsummeringar på viktige fagområde for norsk arbeidsliv.

Budsjettforslag 2025

Post 50 Statstilskot

STAMI er eit forvaltningsorgan med særskilde fullmakter, med løyving som netto tilskot til drift av instituttet. Inntektene instituttet får frå bidragsforskninga, har dei siste åra utgjort om lag 15 pst. av det totale budsjettet deira. Inntektskjeldene elles er i all hovudsak offentlege midlar frå andre finansieringskjelder, først og fremst Noregs forskingsråd, fond i EU/EØS og andre forskingsfond.

Løyvinga er endra som følge av pris- og lønnsjusteringar og gevinstrealiseringar m.m.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 180 mill. kroner.

Kap. 646 Pionerdykkarar i Nordsjøen

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
72	Tilskot, <i>kan overførast</i>	3 065	1 325	1 250
	Sum kap. 646	3 065	1 325	1 250

Allmenn omtale

Med bakgrunn i Stortingets behandling av St.meld. nr. 47 (2002–2003), og Innst. S. nr. 137 og 138 (2003–2004) blei stiftelsen Kontakttelefonen for pionerdykkerne (Dykkerkontakten) oppretta, med bl.a. ei døgnopen telefoneneste for oppfølging av tidlegare nordsjødykkarar.

Rapport

Dykkerkontakten har i 2023 hatt ein dagleg leiar i 20 pst. stilling og ein sosionom/familieterapeut i full stilling. Ein kontaktsjukepleiar/helserådgivar slutta i Dykkerkontakten ved årsskiftet. Den døgnbemanna svartelefontenesta blei avvikla ved årsskiftet og er no bemanna berre på dagtid. Dykkerkontakten har framleis ei eiga nettside for informasjon. I tråd med avgjerda til Stortinget, jf.

Meld. St. 12 (2017–2018), blei det tatt sikte på at Dykkerkontakten gradvis skulle avviklast. Det er no bestemt at Dykkerkontakten blir avvikla ved utgangen av 2025. Eventuelle vidare oppfølgingsbehov vil etter dette bli varetatt i det ordinære helse- og velferdssystemet.

Budsjettforslag 2025

Post 72 Tilskot, kan overførast

Posten dekker tilskot til Dykkerkontakten. Stiftelsen er knytt til Sjømannskyrkja og driftar bl.a. ein kontakttelefon for tidlegare nordsjødykkarar. Stiftelsen har vidare knytt til seg relevant kompetanse på gjeldsrådgiving og anna rådgiving for å kunne hjelpe nordsjødykkarar som er i ein vanskeleg situasjon.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1,3 mill. kroner.

Kap. 648 Arbeidsretten, Riksmeklareren m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	28 154	26 745	27 400
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 01</i>		570	590
70	Tilskot til fagleg utvikling	2 043	2 130	2 210
	Sum kap. 648	30 197	29 445	30 200

Allmenn omtale

Arbeidsretten er ein spesialdomstol som avgjer kollektivrettslege tvistar innanfor dei rammene for domsmyndighetene som arbeidstvistlova og tenestetvistlova trekker opp. Arbeidsretten behandlar også tvistar om forståing, gyldigheit og eksistens av tariffavtalar og saker om brot på fredsplikta og om erstatningsansvar for tariffbrot og ulovleg arbeidskamp.

Kor omfattande den dømmende verksemda til retten er, kjem an på kor mange saker som blir bringa inn for retten. I tillegg til den dømmende verksemda skal Arbeidsretten drive utoverretta fagleg verksemd.

Riksmeklareren er ein uavhengig institusjon som meklar i tariffkonfliktar der det er brot mellom partane i forhandlingane om å opprette og/eller fornye tariffavtale. Samfunnsoppdraget til Riksmeklareren er å bidra til å bevare arbeidsfreden ved å hjelpe

partane i arbeidslivet gjennom mekling og finne minnelege løysingar i interessedvistar.

Arbeidsretten og Riksmeklareren disponerte ved inngangen av 2024 høvesvis fire og to tilsette, jf. også likestillingsomtalen i del III.

Rapport

Arbeidsretten fekk inn 28 nye saker i 2023, mot 44 i 2022. Det blei avsagt 17 dommar i 2023, mot 20 i 2022. Talet på dagar med hovudforhandlingar var 44 i 2023, mot 54 i 2022. Tida som gjekk frå ei stemning kom inn til Arbeidsretten, til det blei halde hovudforhandling, var i 2023 9 månader og 10 dagar, mot 7 månader og 18 dagar i 2022.

Saksmengda til Riksmeklareren kan variere mykje mellom år med hovudoppgjer og år med mellomoppgjer. I 2023 var det mellomoppgjer, og dette blei gjennomført tilnærma som normalt.

Det kom inn totalt 20 meklingsaker i 2023, mot 93 i 2022. Sju saker enda i konflikt. Talet på meklingsaker var på linje med eit «normalår» og var lågare enn i dei to føregåande mellomoppgjersåra (2021 og 2019).

Budsjettforslag 2025

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfattar driftsutgiftene til Arbeidsretten og Riksmekleren m.m.

Løyvinga er styrkt som følge av nye lokale og noko høgare kostnader til husleige m.m. Løyvinga er endra som følge av pris- og lønnsjusteringar, gevinstrealiseringar m.m.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 27,4 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overførast, kan nyttast under post 01

Saksmengda og utgiftene til institusjonane på kapitlet varierer ut frå korleis lønnsoppgjera går, om det er hovud- eller mellomoppgjer, og om oppgjera er samordna eller forbundsvise. Posten skal

dekke utgifter ved institusjonane på kapitlet og dessutan kompetanseoppbygging og utgreiingar innan feltet kollektiv arbeidsrett.

For å kunne handtere svingingane i budsjettbehova frå år til år har posten stikkorda «kan overførast» og «kan nyttast under post 01».

For 2025 er det foreslått ei løyving på 0,6 mill. kroner.

Post 70 Tilskot til fagleg utvikling

Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo driv eit løpande fagleg utviklingsarbeid der formålet er ei langsiktig satsing for å vareta og vidareutvikle brei fagleg kompetanse innan arbeidsrett, både i eit samfunnsmessig perspektiv og for det praktiske retts- og arbeidsliv. Arbeidet dekker både nasjonal og internasjonal arbeidsrett, inkludert EØS-rett. Arbeidet er eit viktig bidrag til kunnskapsutviklinga på feltet. For inneverande periode (2018–2027) bidrar myndighetene årleg med 50 pst. av kostnadene i prosjektet.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 2,2 mill. kroner.

Programkategori 09.50 Pensjonar m.m. under Statens pensjonskasse

Utgifter under programkategori 09.50 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
611	Pensjonar frå statskassa	17 467	17 800	18 800	5,6
612	Tilskot til Statens pensjonskasse	7 745 508	10 320 000	13 016 700	26,1
613	Arbeidsgivaravgift til folketrygda	1 000	1 000	1 000	0,0
2470	Statens pensjonskasse	159 778	197 327	158 960	-19,4
	Sum kategori 09.50	7 923 753	10 536 127	13 195 460	25,2

Utgifter under programkategori 09.50 fordelte på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	7 641 311	10 231 800	13 016 500	27,2
30–49	Nybygg, anlegg o.a.	174 778	212 327	178 960	-15,7
50–89	Overføringar til andre	107 664	92 000		-100,0
	Sum kategori 09.50	7 923 753	10 536 127	13 195 460	25,2

Inntekter under programkategori 09.50 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
5470	Statens pensjonskasse	55 000	55 000	55 000	0,0
	Sum kategori 09.50	55 000	55 000	55 000	0,0

Allmenn omtale

Programkategorien omhandlar både ytingane som Statens pensjonskasse administrerer, og den administrative drifta av Statens pensjonskasse som forvaltningsbedrift. Statens pensjonskasse forvaltar Noregs største tenestepensjonsordning. Ytingane frå Statens pensjonskasse omfattar

- alderspensjon
- uførepensjon
- etterlatnepensjon (barnepensjonar og enke- og enkemannspensjonar)

Statens pensjonskasse administrerer også pensjonsordningar for bl.a. statsrådar, stortingsrepresentantar, apotekverksemd, det kunstnariske personalet ved Den Norske Opera & Ballett og følgepersonar i utanrikstenesta. I tillegg administrerer Statens pensjonskasse

- pensjonar av statskassa, jf. nærmare omtale under kap. 611
- avtalefesta pensjon (AFP)
- enkelte særordningar for forsvarspersonell (kompensasjon for psykisk belastningsskade etter tenestegjering i internasjonale operasjonar m.m.)
- eingongserstatningsordning for vernepliktige m.m.
- tariffbaserte personskadeerstatningar (særavtalar for reiser innanlands og utanlands, stasjonering i utlandet m.m.)
- krav etter bilansvarslova for personskade forårsaka av bilane til staten
- bustadlån for yrkesaktive medlemmer og pensjonistar i Statens pensjonskasse, jf. kap. 1565 under Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet
- krav etter yrkesskadeforsikringslova for tilsette i staten, jf. kap. 1566 under Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet
- gruppelivsordninga heimla i hovudtariffavtalen (HTA) § 23 (erstatning til etterlatne når medlemmer døyr), jf. kap. 1567 under Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet

Medlemmer¹

Staten har sidan 1917 hatt ei lovheimla tenestepensjonsordning for embets- og tenestemennene sine og for skoleverket. Statens pensjonskasse hadde ved utgangen av 2023 om lag 1 163 000 medlemmer. Av desse er det om lag 331 000 pensjonistar, 305 000 yrkesaktive medlemmer og nærmare 12 000 som er delvis yrkesaktive i kombinasjon med pensjon. I tillegg har 515 000 medlemmer rett til oppsett pensjon. Desse medlemmene har opparbeidd seg pensjonsrettar i Statens pensjonskasse, men er for tida ikkje tilsette i ei medlemsverksemd.

Statstilsette (tilsette i staten som juridisk eining) og kommunalt og fylkeskommunalt tilsette lærarar har obligatorisk medlemskap i Statens pensjonskasse. Av dei yrkesaktive medlemmene høyrer i overkant av halvparten til i statsforvaltninga, om lag ein tredjedel høyrer til i skoleverket i kommunal og fylkeskommunal sektor, og om lag ein tidel høyrer til i andre verksemdar.

Overføringsavtalen

Det er inngått ein overføringsavtale mellom Statens pensjonskasse og andre leverandørar av offentlege tenestepensjonsordningar (kommunale pensjonskasser, livsforsikringsselskap og lovfesta pensjonsordningar). Overføringsavtalen skal sikre at pensjonen til medlemmene ikkje blir påverka ved skifte av arbeidsgivar innanfor offentlig sektor. Statens pensjonskasse er koordinerende organ for overføringsavtalen og administrerer bl.a. regelverket for oppgjør (refusjon) mellom pensjonsordningane. Arbeidet med ein revidert refusjonsavtale innanfor overføringsavtalen er fullført, og ein revidert overføringsavtale tredde i kraft i juli 2024.

¹ Tala er ekskl. apotekverksemd. Dette er ei endring samanlikna med omtalen i Prop. 1 S for 2021.

Kap. 611 Pensjonar frå statskassa

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	17 467	17 800	18 800
	Sum kap. 611	17 467	17 800	18 800

Allmenn omtale

Pensjon frå statskassa (rettferdspensjon) er ei særordning etablert gjennom praksis med heimel i Grunnlova § 75 bokstav i. Gjennom ordninga kan Stortinget, ut frå ei rimelegvurdering, gi pensjon til personar som ikkje har kunna tene opp pensjonsrettar i Statens pensjonskasse på ordinær måte. Dei som får pensjon frå statskassa, er i hovudsak tidlegare lokalt tilsette arbeidstakarar ved norske utanriksstasjonar som ikkje er dekte av adekvate lokale trygde- og forsikringsordningar.

Pensjon frå statskassa blir berre gitt unntaksvis, men representerer ein viktig sikringsventil som har stor verdi for dei få det gjeld. Ordninga blir administrert i samarbeid med Utanriksdepartementet, og pensjonen blir utbetalt gjennom utanrikstenesta.

Rapport

Arbeids- og inkluderingsdepartementet gir midlertidig tilsegn om pensjonar frå statskassa etter søknad. Forslag til vedtak blir lagde fram for Stortinget i ein eigen årleg proposisjon. Departementet gav tilsegner om 16 nye pensjonar i 2023. I åra 2022 og 2021 blei det gitt tilsegner om høvesvis 15 og 10 nye pensjonar.

Budsjettforslag 2025**Post 01 Driftsutgifter, overslagsløyving**

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025.

Anslaget for 2025 er på 18,8 mill. kroner. Dette er 1,3 mill. kroner høgare enn rekneskapen for 2023 og 1,0 mill. kroner høgare enn anslaget i saldert budsjett for 2024. Anslaget for 2025 er basert på utbetalt beløp i 2023 og prognose for 2024.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 18,8 mill. kroner.

Kap. 612 Tilskot til Statens pensjonskasse

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	7 637 844	10 228 000	12 834 700
22	Sluttoppgjer, <i>overslagsløyving</i>			182 000
70	For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, <i>overslagsløyving</i>	107 664	92 000	
	Sum kap. 612	7 745 508	10 320 000	13 016 700

Allmenn omtale

Den delen av netto pensjonsutgifter som ikkje blir finansiert av premieinnbetalingar, dekker staten ved tilskot. Ifølge § 16 i lov om Statens pensjonskasse skal alle medlemmer betale innskot med to pst. av pensjonsgrunnlaget. Ifølge § 18 skal alle medlemsverksemdar betale arbeidsgivarandelen av pensjonspremien. Sjå nærmare omtale av pensjonspremie nedanfor under overskrifta *Premiebetaling til Statens pensjonskasse og synleggjering av pensjonskostnadene til staten*.

Inntektssida utgjer i første rekke pensjonspremie frå medlemsverksemdene. Dette er innskot for pensjonsrettar som skal utbetalast langt fram i tid, mens utbetalingane er til dei som tidlegare har vore yrkesaktive, eller etterlatne etter dei. Det er

derfor ikkje nokon direkte samanheng mellom utgiftene og inntektene på kapitlet i kvart enkelt budsjettår. Utgiftssida utgjer i første rekke utbetalingar til alderspensjon, uførepensjon, etterlatnepensjon og avtalefesta pensjon (AFP). I tillegg blir det budsjettert avskrivningar, administrasjonsutgifter og renteutbetalingar. Det blir også budsjettert utbetalingar til yrkesskadeforsikring før 1. januar 1996 som ikkje blir dekte av premieinnbetalingar.

Hovudtrekk ved regelverket og foreslåtte endringar

For dei som i dag får alderspensjon frå offentleg tenestepensjon, er tenestepensjonsordninga ei bruttoordning, det vil seie at ho sikrar eit samla nivå på tenestepensjonen og folketrygda. Først blir det berekna ein brutto tenestepensjon, som

ved full oppteningstid utgjør 66 pst. av pensjonsgrunnlaget (sluttlønn) opp til 12 G før levealdersjustering. Netto tenestepensjon blir berekna ved at det blir gjort frådrag for alderspensjon frå folketrygda etter bestemte samordningsreglar.

Stortinget har vedtatt ei ny tenestepensjonsordning for medlemmer av Statens pensjonskasse, jf. lovvedtak 72 (2018–2019), Innst. 314 L (2018–2019) og Prop. 87 L (2018–2019). Den nye ordninga gjeld for årskull fødde i 1963 eller seinare og blei sett i verk 1. januar 2020. Årskull fødde før 1963 skal behalde bruttoordninga. Den nye tenestepensjonen får verknad for utbetalt pensjon når 1963-kullet fyller 62 år, det vil seie frå 2025. Den nye tenestepensjonsordninga følger opp avtalen som blei inngått 3. mars 2018 mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter om tenestepensjon for tilsette i offentleg sektor. Avtalen omfattar både alderspensjon og AFP.

Som i bruttoordninga er dei nye reglane like for kvinner og menn, og dei sikrar ei livsvarig utbetaling av pensjon. Den nye ordninga gir betre insentiv til å stå lenger i jobb og gjer det lettare for offentleg tilsette å kompensere for effekten av levealdersjusteringa. Den nye alderspensjonen er utforma som ei påslagsordning der

- alle år i jobb fram til 75 år gir pensjonsopptening
- pensjonen blir berekna uavhengig av folketrygda
- pensjonen kan takast ut fleksibelt frå 62 år og kan kombinerast med arbeidsinntekt utan at pensjonen blir redusert

I tråd med avtalen frå 3. mars 2018 skal ny AFP i offentleg sektor utformast etter mønster av AFP i privat sektor. Forslag til lovvedtak om ny avtalefesta pensjon blei fremma 15. desember 2023 ved Prop. 35 L (2023–2024). Stortinget har vedtatt lovendringane, jf. behandlinga av Innst. 231 L (2023–2024) og lovvedtak 51 (2023–2024). Ny avtalefesta pensjon får verknad for utbetalt pensjon når 1963-kullet fyller 62 år, det vil seie frå 2025. Lovendringane trer i kraft frå 1. oktober 2024 av omsyn til saksbehandlinga av søknader om pensjon. Departementet fremja i juni 2024 eit forslag til utfyllande reglar om AFP i forskrift. Høyringsfristen var 30. september 2024. I høyringsforslaget var det også bl.a. eit forslag om lovendring som innebar at Statens pensjonskasse utan hinder av teieplikt kan innhenta nødvendige lønnsopplysningar som er gitt etter skatteforvaltningslova § 7-2 og opplysningar om pensjonsgjevande inntekt frå skattestyresmaktene til bruk i arbeidet med AFP. Departementet

tek sikte på å fremja eit lovforslag om dette i ein samleproposisjon seinare i haust. Departementet vil her foreslå at også desse endringane trer i kraft 1. oktober 2024. Det same gjeld eit forslag om å lovfeste at Statens pensjonskasse kan inngå avtale om fordeling av kostnadene til AFP med andre leverandørar av AFP. Dei sentrale pensjonsleverandørane er så langt einige om ei fordeling av kostnadene basert på tenestetida for medlemmen. Ein slik lovheimel har ein parallell i heimelen Statens pensjonskasse har etter lov om Statens pensjonskasse til å inngå overføringsavtale med andre pensjonsleverandørar, sjå ovanfor om overføringsavtalen.

Årskull fødde før 1963 skal behalde gammal AFP, som er ei tidlegpensjonsordning. Toleransebelegget for avkorting for medlemmer av Statens pensjonskasse for arbeidstakarar fødde i 1962 eller tidlegare, er auka frå 15 000 kroner til 0,26 G per 1. januar kvart år med verknad frå 1. januar 2025.

I pensjonsavtalen som blei inngått 3. mars 2018, går det fram at regelverket for personar med særaldersgrenser som er fødde i 1963 eller seinare, må tilpassast påslagsmodellen. I påvente av ein endeleg avtale om pensjon til personar med særaldersgrense har Stortinget vedtatt å føre vidare ei tidlegpensjonsordning for personar med særaldersgrense for åra fram til dei fyller 67 år, jf. Prop. 87 L (2018–2019), Innst. 314 L (2018–2019) og lovvedtak 72 (2018–2019).

Frå og med 1. juli 2021 er plikta til å fråtre ved nådd aldersgrense oppheva i aldersgrenselova og sjukepleiarordninga. Opphevinga av plikta til å fråtre ved særaldersgrense inneber ingen endringar i rettane til pensjon for personar med særaldersgrense.

Regjeringa og partane i offentleg sektor blei 25. august 2023 einige om nye pensjonsreglar for personar som har særaldersgrense og er fødde i 1963 eller seinare. Dei nye reglane inneber at personar med særaldersgrense får eit særalderspåslag, som er eit påslag til livsvarig pensjon som kjem på toppen av ordinær pensjon. Særalderspåslaget er 5,8 pst. for dei som har aldersgrense 65 år, 6,5 pst. for dei som har aldersgrense 63 år, og 7,7 pst. for dei som har aldersgrense 60 år. Avtalen inneber vidare at tidlegpensjonsordninga blir avvikla frå og med 1965-kullet for dei som har aldersgrense 65 år, og dessutan at 85-årsregelen blir fasa ut for dei som har aldersgrense 60 og 63 år. Dei nye reglane inneber også at særaldersgrensene og utbetalingsperioden for tidlegpensjon blir flytta oppover i takt med hevinga av aldersgrensene i folketrygda. Den 28. juni sende regjeringa eit forslag til nye pensjonsreglar for personar med særalders-

grense på høyring. Forslaget følger opp avtalen med partane. Høyringsfristen er 1. november 2024.

Frå og med 2015 blei det innført ny uføretrygd i folketrygda, og skattereglane for uføreytingar blei endra. I den samanhengen blei det innført ei ny uføreordning i offentleg sektor. Den nye uførepen sjonen frå offentlege tenestepensjonsordningar er ei nettoordning der ytinga blir berekna uavhengig av folketrygda. Reglane for avkorting av uførepen sjon mot arbeidsinntekt er lagde tett opp til reglane som gjeld for den nye uføretrygda i folketrygda.

Bruttopen sjonar, jf. omtalen ovanfor, skal i Statens pensjonskasse bereknast av pensjonsgrunnlaget medlemmene har når dei fråtrer stillinga si. Grunnlaget blir i utgangspunktet fastsett ut frå den faste arbeidsinntekta medlemmene har idet dei fråtrer. Dersom ein medlem har hatt eit høgare pensjonsgrunnlag på eit tidlegare tidspunkt, skal det høgare grunnlaget gjelde for tida før grunnlaget gjekk ned. Pensjonen for resten av tida blir rekna av grunnlaget på fråtredingstidspunktet. Statens pensjonskasse vurderer no, i samråd med departementet, praksis og eventuelle framtidige regelverksendringar knytte til vurderingar av om det har skjedd ein nedgang i pensjonsgrunnlaget eller ikkje. Arbeidet er starta opp, bl.a. på grunnlag av ein orskurd avsagd av Trygderetten. Eit forslag til lov- og forskriftsendring blei sendt på høyring med høyringsfrist 19. mai 2024.

Regjeringa la 26. mai 2023 fram ein lovproposisjon om å oppheve minstegrensa på 20 pst. stilling for rett til medlemskap i dei lovfesta offentlege tenestepensjonsordningane i lov om Statens pensjonskasse, apotekarpensjonslova og sjukepleiarpensjonslova. Stortinget har vedtatt lovendringa, men iverksettinga er utsett, jf. Prop. 120 L (2022–2023), Innst. 37 L (2023–2024) og Lovvedtak 1 (2023–2024). I samheng med stortingsbehandl inga blei regjeringa beden om å legge til rette for at pensjonerte sjukepleiarar har gode insentiv for å jobbe i mindre stillingar i det offentlege, under dette å vurdere unntak for innmelding i pensjonsordninga for sjukepleiarar. Regjeringa har blitt einig med partane om ei løysing som gjer det mogleg for sjukepleiarar som er fødte før 1965, å jobbe samtidig som dei får pensjon, utan at pensjonen blir avkorta. Dette blir følgt opp i lovproposisjonen som følger opp forslaga i Prop. 1 S (2024–2025) og som blir lagd fram for Stortinget i november. Om Stortinget sluttar seg til forslaget, vil departementet foreslå at regelverket trer i kraft 1. januar 2025. Å oppheve minstegrensa inneber at også offentleg tilsette vil få pensjonsopp tening frå første krone og første dag.

Regjeringa la fram Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil*

15. desember 2023. I meldinga foreslår regjeringa ei rekke tiltak for å styrke den sosiale berekrafta i pensjonssystemet. Tre sentrale forslag er

- ei gradvis heving av aldersgrensene i pensjonssystemet og tilgrensande ordningar (helserele terte ytingar, dagpengar m.m.) for personar fødte i 1964 og seinare, i takt med auken i forventa levealder
- lønnsregulering av minstesatsane i alderspen sjon, kombinert med at løpande pensjonar blir regulerte med gjennomsnittet av pris- og lønnsveksten
- auka pensjon til uføre i yngre årskull gjennom auka alder for opptening og overgang til alderspensjon for personar som får uføretrygd.

Arbeids- og sosialkomiteen leverte si innstilling (Innst. 233 S (2023–2024)) 14. mars 2024. Med innstillinga følgde ein avtale mellom regjeringspartia og partia Høgre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Miljøpartiet Dei Grøne. Avtalepartane stiller seg bak forslaga frå regjeringa om ei gradvis heving av aldersgrensene, ei betre regulering av minsteytingane i pensjonssystemet og ei styrking av alderspensjonen til uføre. Vidare har avtalepartane blitt einige om å opprette ei slitarordning i folketrygda samtidig med dei andre endringane i pensjonssystemet, og at den alminnelege aldersgrensa for statstilsette og andre medlemmer i Statens pensjonskasse går opp frå 70 til 72 år. Departementet tar sikte på å sende eit forslag som følger opp avtalen, på høyring i løpet av kort tid.

Opptente pensjonsrettar

Verdien av opptente pensjonsrettar i Statens pensjonskasse (med unntak av pensjonsordninga for apotekverksemd) blei ved utgangen av 2023 estimert til 718 mrd. kroner. Av dette beløpet gjeld 85 pst. alderspensjon, påslagspensjon, AFP og særalderspensjon, ti pst. gjeld etterlatnepensjon, mens fem pst. gjeld uførepensjon.

Pensjonar frå Statens pensjonskasse – utviklingstrekk

Talet på pensjonistar i Statens pensjonskasse har auka kraftig frå 2010 og fram til i dag. I denne perioden har talet på alderspensjonistar gått frå 129 000 til 246 000. Talet på særalderspensjonistar (pensjonistar som går av ved særaldersgrense før dei fyller 67 år) har auka frå 8 600 til 11 900, mens talet på AFP-pensjonistar har minka frå 13 200 i 2010 til 11 000 i 2023. Talet på AFP-pensjonistar

har gått ned sidan 2018, og nedgangen var ekstra kraftig i 2023.

I perioden 2024–2035 er det venta at veksten i talet på alders- og særalderspensionistar held fram. Deretter er det venta at veksten avtar. I tråd med avtalen av 3. mars 2018 og Stortingets vedtak i samanheng med behandlinga av Prop. 35 L (2023–2024) skal dagens AFP, med verknad frå 2025, erstattast av ein ny AFP etter mønster av AFP i privat sektor. I 2029 vil dagens AFP vere utfasa. Når ny, livsvarig AFP erstattar dagens AFP, som er ei rein tidlegpensjonsordning, vil talet på AFP-mottakarar auke markant over tid.

Talet på uførepensionistar har vist ein nedgåande tendens i fleire år. Frå midten av 2019 har nedgangen flata noko ut, men talet gjekk likevel litt ned også i 2023.

Premiebetaling til Statens pensjonskasse og synlegging av pensjonskostnadene til staten

Alle dei over 1 300 medlemsverksemdene i Statens pensjonskasse betaler no ein arbeidsgivarandel. Betalinga av pensjonspremie for yrkesaktive medlemmer i Statens pensjonskasse kan i dag delast inn etter verksemdar som betaler pensjonspremie utan at det blir gjennomført eit forsikringsteknisk oppgjer (bl.a. statlege verksemdar), og verksemdar som betaler pensjonspremie med forsikringsteknisk oppgjer (i hovudsak fristilte statlege verksemdar).

Det har over fleire år vore arbeid med å modernisere premiesystemet i Statens pensjonskasse. Frå 2022 blei det innført ein ny verksemds-

spesifikk og hendingsbasert premiemodell for betaling av pensjonspremie for statlege verksemdar. Premiemodellen tar løpande omsyn til dei faktiske hendingsane i medlemsbestanden, slik at premiereserven til kvar tid samsvarer med oppteninga til medlemmene. Dette skal bidra til å ansvarleggjere statlege verksemdar meir for eigne pensjonskostnader. Vi viser til nærmare omtale i Prop. 1 S (2021–2022) for Arbeids- og sosialdepartementet.

For medlemsverksemdene elles har Statens pensjonskasse innført ein hendingsbasert premiemodell gradvis over fleire år. Per 1. januar 2017 hadde 60 fristilte statlege medlemsverksemdar fått innført denne modellen. Grunnskolar og vidaregåande skolar fekk innført hendingsbasert premiemodell med utjamna premie frå 2018. Frå 2023 har også medlemsverksemdene elles, som folkehøgskolar, private grunnskolar og vidaregåande skolar, stiftelsar osv., fått innført ein verksemds-spesifikk hendingsbasert premiemodell.

I 2023 har høg lønnsregulering og pensjonsregulering påverka premien. Dette har gjort at fleire verksemdar har fått ein høgare pensjonspremie enn det som var estimert i prognosen frå Statens pensjonskasse til verksemdene. Årsaka til dette er i all hovudsak ein høgare faktisk lønnsvekst enn den som blei lagt til grunn i prognosen.

Statens pensjonskasse vil forbetre arbeidet med hendingsbasert premiemodell ytterlegare. Dei arbeider bl.a. med tiltak for å gi medlemsverksemdene betre forståing av kva som påverkar pensjonspremien, og betre forståing av premie per termin, og dessutan med forbetringar i informasjonen til verksemdene.

Rapport

Utvikling i talet på pensjonar 2022–2023 og anslag for 2024–2025

Pensjonsart	2022	2023	2024	2025
Alderspensjon	237 000	246 000	252 000	262 000
Avtalefesta pensjon	11 600	11 000	10 900	10 000
Særalderspensionar	11 900	11 900	12 200	12 400
Uførepensjon	41 800	41 600	41 000	40 600
Ektefellepensjon (etterlatnepensjon)	50 300	50 900	51 500	52 200
Barnpensjon (etterlatnepensjon)	1 900	1 800	1 800	1 800
Alle pensjonsartar	354 500	363 200	369 400	379 000

Det er anslått ein netto auke i alle pensjonsartar på 6 200 i 2024 og ytterlegare 9 600 i 2025.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 13 016,7 mill. kroner, fordelt med 12 834,7 mill. kroner på post 01 og 182 mill. kroner på post 22. Dette er 2 696,7 mill. kroner høgare enn saldert budsjett for 2024 og 5 271,2 mill. kroner høgare enn rekneskapen for 2023.

Regulering av pensjonar under utbetaling

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Stortinget har vedtatt at pensjonar under utbetaling skal regulerast med eit gjennomsnitt av pris- og lønnsveksten med verknad frå 2022. Anslaget for verknaden i 2025 av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025 utgjer 1 443 mill. kroner under kap. 612.

Pensjonsutbetalingar

Utbetalingane for alderspensjonar, uførepensjonar og etterlatnepensjonar er i sum venta å utgjere 36 097,7 mill. kroner i 2025. Dette er ein auke på 4 435,7 mill. kroner samanlikna med rekneskapen for 2023 og ein auke på 2 681,7 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2024. Av dette utgjer anslaget for verknaden i 2025 av trygdeoppgjera i 2024 og 2025 totalt 1 299 mill. kroner. Vidare er det lagt til grunn ein netto vekst i talet på alderspensjonar, uførepensjonar og etterlatnepensjonar med totalt 10 500, frå 358 500 i 2024 til 369 000 i 2025. Anslaga for dei ulike pensjonsartane går fram av tabellen ovanfor.

Anslaget for utbetalingar aukar med 0,7 mill. kroner som følgje av forslaget om at mottakarar av

uførepensjon frå Statens pensjonskasse kan prøva seg i arbeid fleire gonger, utan fare for å få eit tilbakebetalingskrav dersom årleg arbeidsinntekt overstig 80 pst. av samla inntekt før uforleik, jf. nærare omtale under kap. 2655.

Avtalefesta pensjon

Det er budsjettert med ei utbetaling på 4 090 mill. kroner til avtalefesta pensjonar i 2025. Dette er ein auke på 149 mill. kroner samanlikna med rekneskapen for 2023 og ein reduksjon på 206 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2024. Av dette utgjer anslaget for verknaden i 2025 av trygdeoppgjera i 2024 og 2025 ein auke på 144 mill. kroner.

Pensjonspremie

Anslaget for innbetaling av pensjonspremie er 26 811 mill. kroner. Dette er 694 mill. kroner lågare enn i rekneskapen for 2023 og 202 mill. kroner lågare enn i saldert budsjett for 2024. Reduksjonen i anslaget samanlikna med 2024 skriv seg i hovudsak frå at statlege fristilte verksemder har gått frå å vere underfinansiert ved utgangen av 2022 til å vere overfinansierte ved utgangen av 2023. I motsett retning trekker statlege verksemder der anslaget aukar som følge av høgare lønnsgrunnlag, og at premien for lærarar i kommunar og fylkeskommunar aukar som følgje av at lønnsgrunnlaget og talet på medlemmer har auka. Anslaget tar omsyn til effekten av at minstegrensa på 20 pst. stilling for rett til medlemskap blir oppheva i lov om Statens pensjonskasse med verknad frå 1. januar 2025, jf. omtale under overskrifta Hovudtrekk ved regelverket og foreslåtte endringar ovanfor.

Inntekter og utgifter til Statens pensjonskasse – postane 01, 22 og 70 (i 1 000 kroner)

	Rekneskapen 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
Sluttoppgjer	0	0	182 000
Alderspensjonar	21 247 003	22 578 000	24 766 000
Særalder	3 478 000	3 643 000	3 860 000
Uførepensjonar	2 289 000	2 412 000	2 391 700
Etterlatnepensjonar	4 648 000	4 783 000	5 080 000
AFP-pensjonar	3 940 733	4 296 000	4 090 000
Yrkesskedeforsikring	1 396	1 000	4 000
Renter pensjonsutbetalingar	10 853	8 000	8 000
Renter refusjonspensjonar	60	2 000	2 000
Avskrivningar	27 950	30 000	30 000
Administrasjonsutgifter	552 143	583 000	620 000
Utgifter i alt	36 195 138	38 336 000	41 033 700
Pensjonspremie inkl. AFP	27 504 606	27 013 000	26 811 000
Refusjon yrkesskade	1 426	1 000	4 000
Refusjonspensjonar andre pensjonsordningar	942 899	1 000 000	1 200 000
Renteinntekter refusjonspensjonar andre ordningar	699	2 000	2 000
Inntekter i alt	28 449 630	28 016 000	28 017 000
Samla tilskot (utgifter – inntekter)	7 745 508	10 320 000	13 016 700

Post 01 Driftsutgifter, overslagsløyving

Løyvinga på posten gjeld differansen mellom premieinntekter og pensjonar utbetalte for tidlegare opptente rettar for medlemmer i Statens pensjonskasse. Med verknad frå 2025 er det foreslått at løyvinga på kap. 612, post 70, blir overførte til kap. 612, post 01.

Løyvinga på post 70 gjeld differansen mellom premieinntekter og pensjonar utbetalte til tilsette i ikkje-statlege verksemder som er medlemmer av Statens pensjonskasse. Dette gjeld for eksempel ideelle og humanitære verksemder. Forslaget om endring kjem av at frå 2023 har desse verksemdene betalt pensjonspremie tilsvarende som andre medlemsverksemder i Statens pensjonskasse.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 12 834,7 mill. kroner.

Post 22 Sluttoppgjer, overslagsløyving

Løyvinga på posten skal dekke sluttoppgjer for verksemder som melder seg ut av Statens pensjonskasse frå 1. januar 2025. Det er anslått eit foreløpig berekna sluttoppgjer for Den norske kyrkja som medfører ei utbetaling på 182 mill. kroner. Vidare inkluderer anslaget eit foreløpig berekna sluttoppgjer for Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond på 0 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 182 mill. kroner.

Post 70 For andre medlemmer av Statens pensjonskasse, overslagsløyving

For 2025 er det foreslått å overføra løyvinga frå posten til kap. 612, post 01, jf. omtale under kap. 612, post 01.

Kap. 613 Arbeidsgivaravgift til folketrygda

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	1 000	1 000	1 000
	Sum kap. 613	1 000	1 000	1 000

Allmenn omtale

Kapittelet omfattar arbeidsgivaravgift til folketrygda av berekna arbeidsgivarandel og medlemsandel for verksemder som ikkje er pålagde å betale arbeidsgivarandel, og medlemsandel direkte til Statens pensjonskasse. Kapittelet har utgjort ei teknisk berekning av arbeidsgivaravgifta.

Budsjettforslag 2025

Post 01 Driftsutgifter, overslagsløyving

Løyvinga på posten skal dekke berekna arbeidsgivaravgift for arbeidsgivarandelen og medlemsandelen av pensjonsinnskottet for verksemder som ikkje er pålagde å betale arbeidsgivarandel og medlemsandel direkte til Statens pensjonskasse. Arbeidsgivaravgifta i 2025 er berekna til 1 mill. kroner. Dette er same beløpet som i rekneskapen for 2023 og same beløpet som i saldert budsjett for 2024.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1 mill. kroner.

Kap. 2470 Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
24	Driftsresultat	-15 000	-15 000	-20 000
45	Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	174 778	212 327	178 960
	Sum kap. 2470	159 778	197 327	158 960

Overført frå 2023 til 2024:

Post 45: 2 923 000 kroner

Allmenn omtale

Statens pensjonskasse er ei forvaltningsbedrift, jf. § 7 i løyvingsreglementet. Dette inneber at driftsbudsjettet til Statens pensjonskasse er nettobudsjettet. Statens pensjonskasse hadde i 2023 i gjennomsnitt 458 avtalte årsverk. Ytingane frå Statens pensjonskasse er nærmare omtalte under innleiinga til programkategori 09.50.

Dei ordningane som Statens pensjonskasse forvaltar, skal sikre økonomisk tryggleik for medlem-

mene i alle fasane av livet. Ordningane skal forvaltast slik at dei bidrar til at staten blir oppfatta som ein attraktiv og profesjonell arbeidsgivar. Informasjon og rettleiing skal bidra til at medlemmene kan ta opplyste val ut frå sin livssituasjon. Forvaltninga og informasjon til medlemmer og medlemsverksemder skal bidra til målet for pensjonsreforma om at fleire jobbar lenger. Statens pensjonskasse skal sikre rettar gjennom god forvaltning, ha tilgjengelege tenester med god service og vere effektive og skape meirverdi for samfunnet. Styringsparametrar og resultatkrav blir fastsette i styringsdialogen mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Statens pensjonskasse.

Rapportering, strategiar og tiltak for 2025

Utbetaling av ytingar og innkrevjing av premie

Statens pensjonskasse skal utbetale rett yting til rett tid og fastsette og krevje inn rett premie til

rett tid. Tabellen nedanfor viser resultatkrava for 2023 knytte til desse måla og dessutan resultatata for 2023:

Mål og resultatkrav 2023	Resultat 2023
<i>Statens pensjonskasse skal utbetale rett yting til rett tid</i>	
Av nye og endra pensjonar skal minst 96 pst. vere utan vesentlege feil ved høvesvis første gongs utbetaling og endringstidspunktet.	99,0 pst.
Statens pensjonskasse skal sikre at medlemmene får ytingane til rett tid i tråd med relevant lov- og regelverk.	100,0 pst.
<i>Statens pensjonskasse skal fastsette og krevje inn rett premie til rett tid</i>	
Premien skal vere minst 98 pst. korrekt ut frå mottatt grunnlag og føresetnader i premieberekninga.	98,8 pst.

Administrative førebuingar til det nye pensjonsregelverket

Statens pensjonskasse vil halde fram arbeidet med dei administrative førebuingane i 2025, slik at dei kan forvalte det nye pensjonsregelverket (ny offentlig tenestepensjon, jf. omtale under kap. 612) effektivt og korrekt og dermed sikre rettssikkerheit og tryggleik for medlemmer og medlemsverksemdar i Statens pensjonskasse.

Tredje fase av pensjonsprogrammet til Statens pensjonskasse, Pro25, er i rute med implementeringa av nytt regelverk. Statens pensjonskasse har følgd opp alle merknader og anbefalingar frå kvalitetssikringa. Det valde konseptet vil sikre at pensjonsreglane blir godt varetatt i den nye løysinga, og samtidig gi eit godt grunnlag for at medlemmer av Statens pensjonskasse skal kunne ta opplyste pensjonsval.

På bakgrunn av kvalitetssikringsrapporten (KS2) anbefalte regjeringa Stortinget i Prop. 118 S (2022–2023) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2023* at Pro 25, fase III, skulle starte opp i 2023, med ei kostnadsramme på 391 mill. 2023-kroner inkl. mva. På bakgrunn av Innst. 490 S (2022–2023) vedtok Stortinget dette, jf. romartalsfullmakt XIV.

Informasjon og kunnskapsformidling

For Statens pensjonskasse har informasjonsarbeidet i 2023 handla mykje om ny offentlig tenestepensjon. Nye pensjonsreglar inneber større fleksibilitet og fleire valmoglegheiter, og dermed må

kvar og ein ta større ansvar for sin eigen pensjon. Saman med fleire andre pensjonsaktørar deltok Statens pensjonskasse i ein informasjonskampanje for å auke kjennskapen til pensjon og tenestepensjon blant nordmenn i aldersgruppa 18–56 år. Statens pensjonskasse har i mange år arbeidd systematisk med klarspråk, og blei i 2023 revidert av Riksrevisjonen på etterlevinga av språkløva i vedtaksbrev. Riksrevisjonen konkluderte med at Statens pensjonskasse i hovudsak nyttar klarspråk.

Brukarundersøkingar viser at medlemmene er nøgde med Statens pensjonskasse. I 2023 var det samla resultatet 83 poeng av 100 – same resultat som i 2022. Mest nøgde er medlemmene med kursverksemda, og med servicen på telefon og chatt. Gjennom heile 2023 har resultatata vist at medlemmene blir meir og meir nøgde med informasjonen frå Statens pensjonskasse.

I 2023 gjennomførte Statens pensjonskasse 300 kurs for 11 600 medlemmer og utarbeidde 5 600 pensjonsprognosar for deltakarane. Kundensenteret har behandla 152 000 førespurnader på e-post, telefon og chatt, ein liten auke frå 2022.

I 2023 har Statens pensjonskasse informert medlemsvirksomhetene godt i samanheng med innføringa av ny premiemodell. Det har vore arrangert særskilde webinar og individuelle møte for å dekke informasjonsbehovet. Vidare vil Statens pensjonskasse styrke informasjonsarbeidet mot HR-tilsette, for å sette dei i stand til å orientere andre tilsette om to ulike pensjonsregelverk og til å rettleie dei tilsette om kvar dei kan finne informasjon, slik at dei blir betre skikka til å gjere opplyste pensjonsval.

Sjølvetening

Ambisjonen til Statens pensjonskasse er at flest mogleg skal kunne betene seg sjølve og finne informasjonen dei treng, på spk.no. I sjølveteningsløysinga Min side kan medlemmene bl.a. berekne framtidig pensjon, søke om lån og pensjon og sjå kommande pensjonsutbetalingar. I 2023 blei Min side forbetra. Det blei lettare å finne fram i løysinga, som også fekk ny funksjonalitet, og fleire brukargrupper kunne nytte pensjonskalkulatoren. Statens pensjonskasse erfarer at brukarane lærer mest om eigen pensjon når dei får utforske valmoglegheiter og sjå konsekvensar. I snitt gjorde brukarane ni berekningar når dei nytta pensjonskalkulatoren i 2023. Min virksomhet er sjølveteningsløysinga for arbeidsgivarane.

I 2023 hadde spk.no 2,4 millionar besøk, noko som er like mykje som i 2022. Det blei registrert 994 000 innloggingar til Min side og Min virksomhet. Dette er 13,6 pst. meir enn året før. Noko av

auken kjem av at renta på bustadlån har vore gunstig, og at mange derfor har logga inn for å søke om lån.

For å informere om pensjonsopptening og få fleire til å logge inn på Min side har Statens pensjonskasse sidan 2022 årleg sendt e-post til medlemmer som er fødte i 1963 og seinare. I 2023 gjekk e-posten ut til 123 000 aktive medlemmer. I 2024 fekk både aktive og tidlegare medlemmer e-posten, totalt 220 000 mottakarar. Statens pensjonskasse arbeider også for at fleire medlemsgrupper skal få e-post med skreddarsydd informasjon om pensjonsordninga, rettar og valmoglegheiter.

Dei aller fleste arbeidsgivarane loggar seg inn på Min virksomhet ein gong i månaden for å rapportere lønns- og stillingsdata. Statens pensjonskasse har planlagt fleire forbetringar dei neste åra basert på nye behov hos verksemdene. I 2023 blei det utarbeidd eit målbilde for Min virksomhet, og implementeringa har starta.

Post 24 Driftsresultat

(i 1 000 kr)

Underpost	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
24.1	Driftsinntekter, <i>overslagsløyving</i>	-713 669	-730 000	-790 000
24.2	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	572 290	594 000	637 000
24.3	Avskrivningar	82 207	90 000	100 000
24.4	Renter av statens kapital	-4 777	1 000	3 000
24.5	Til investeringsformål	55 000	55 000	55 000
24.6	Til reguleringsfond	-6 051	-25 000	-25 000
	Sum post 24	-15 000	-15 000	-20 000

Sidan 2001 har Statens pensjonskasse vore delt inn i to rekneskapsmessige einingar. Bl.a. dette har over tid medført at det finansielle rammeverket for Statens pensjonskasse har fått ein kompleks struktur. Det har gjort det utfordrande for Statens pensjonskasse å utarbeide ein oversiktleg og lett forståeleg rekneskap. Riksrevisjonen har på denne bakgrunnen meint at det finansielle rammeverket for Statens pensjonskasse må avklarast og vidareutviklast. Frå og med rekneskapsåret 2025 blir det rekneskapsmessige skiljet med to einingar avskaffa.

Endringa inneber at modellen med stykkprisfinansiering av tenestene til Statens pensjonskasse blir justert. For dei fleste pensjonsordningane som Statens pensjonskasse administrerer, vil finansieringa av tenestene framover komme direkte frå administrasjonspremien og ikkje ved stykkprisfinansiering. Endringa inneber inga endring i kva verksemdene skal betale i administrasjonspremie.

Det er foreslått ei løyving på –20,0 mill. kroner på post 24 Driftsresultat for 2025.

Underpost 24.1 Driftsinntekter, overslagsløyving

Inntektene til Statens pensjonskasse er knytte til betaling for dei administrative tenestene som blir utførte i pensjons-, låne- og personskadeordningane og andre ordningar som Statens pensjonskasse tilbyr. Vel 80 pst. av inntektene kjem frå administrasjon av dei ulike pensjonsordningane, der inntekta knytt til den statlege pensjonsordninga etter lov om Statens pensjonskasse utgjer det aller meste. Inntektene aukar med 60 mill. kroner frå saldert budsjett for 2024. Auken kjem av auka prisar og volum knytte til dei ordningane som Statens pensjonskasse forvaltar, irekna auka volum og termingebyr i bustadlånordninga etter skifte av lånesystem.

Underpost 24.2 Driftsutgifter, overslagsløyving

Lønnskostnader utgjer om lag halvparten av driftsutgiftene til Statens pensjonskasse. Det blir foreslått å auke driftsutgiftene med 43 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2024. Auken skriv seg i hovudsak frå auka lønns- og prisvekst og auka forvaltningskostnader til nye systemløysingar på alle tenestemråde.

Underpost 24.3 Avskrivningar

Avskrivningane er foreslått auka med 10 mill. kroner samanlikna med saldert budsjett for 2024. Auken skriv seg frå nye systemløysingar som er utvikla og skaffa gjennom dei siste åra, spesielt i samanheng med nytt pensjonsregelverk og nytt lånesystem.

Underpost 24.4 Renter av statens kapital

I samsvar med reglane for forvaltningsbedrifter skal det bereknast rente for den kapitalen som er investert i bedrifta. Det er budsjettert med 3 mill.

kroner i renter i 2025. Dette er ein auke på 2 mill. kroner frå saldert budsjett for 2024.

Underpost 24.5 Til investeringsformål

Posten omfattar avsetting til eigenfinansierte investeringar, jf. kap. 5470, post 30. Det er budsjettert med ei eigenfinansiering på 55 mill. kroner i 2025. Dette er same nivået som i saldert budsjett for 2024, og inkluderer trekk frå reguleringsfondet på 25 mill. kroner, jf. omtale under post 24.6 Til reguleringsfondet.

Underpost 24.6 Til reguleringsfondet

Reguleringsfondet skal nyttast til å dekke svingingar i økonomien til verksemda mellom ulike år og til å dekke uføresette utgifter i det enkelte budsjettåret. Fondet er ein del av eigenkapitalen til forvaltningsbedrifta. Det blir lagt til grunn at fondet kan nyttast til gjenkjøp av bl.a. systemløysingar. Det er budsjettert med eit trekk på fondet på 25 mill. kroner. Trekket skal nyttast til å dekke eigenfinansieringa av utviklingsaktivitetane Statens pensjonskasse driv med i samanheng med ny offentleg tenestepensjon, jf. også omtale under post 24.5 Til investeringsformål.

Det blir fremma forslag om at det blir gitt høve til å omdisponere inntil 50 mill. kroner frå reguleringsfondet til investeringsformål, jf. forslag til romartalsfullmakt.

Post 45 Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, kan overførast

Løyvinga på posten gjeld investeringar i varige driftsmiddel, primært systemutvikling.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 179 mill. kroner. Dette er 33 mill. kroner lågare enn i saldert budsjett for 2024. Midlane skal i hovudsak dekke utgifter knytte til ny offentleg tenestepensjon, nytt lånesystem for bustadlånordninga, nytt analyseverktøy og utvikling av eksisterande it-system.

Balanse Statens pensjonskasse

	kroner	
	Rekneskap 2022	Rekneskap 2023
Eigedelar		
<i>Anleggsmiddel</i>		
Driftsmiddel, eigedommar	507 983 510	600 554 940
<i>Sum anleggsmiddel</i>	507 983 510	600 554 940
<i>Omløpsmiddel</i>		
Varebeholdning, varer i arbeid	0	0
Kortsiktige fordringar	24 997	55 092
Kortsiktige plasseringar	0	0
Mellomvære med statskassa	168 398 256	167 013 181
<i>Sum omløpsmiddel</i>	168 423 253	167 068 273
Sum eigedelar	676 406 764	767 623 214
Eigenkapital og gjeld		
<i>Eigenkapital</i>		
Eigenkapital utan reguleringsfond	481 174 910	536 174 910
Reguleringsfond	144 072 096	138 021 118
<i>Sum eigenkapital</i>	625 247 006	674 196 028
<i>Langsiktig gjeld</i>		
Den renteberande kapitalen til staten	26 808 600	64 380 030
Anna langsiktig gjeld	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	26 808 600	64 380 030
<i>Kortsiktig gjeld</i>		
Kortsiktig gjeld	24 351 157	29 047 156
<i>Sum kortsiktig gjeld</i>	24 351 157	29 047 156
Sum eigenkapital og gjeld	676 406 764	767 623 214

Kap. 5470 Statens pensjonskasse

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
30	Avsetting til investeringsformål	55 000	55 000	55 000
	Sum kap. 5470	55 000	55 000	55 000

Post 30 Avsetting til investeringsformål

Løyvinga på posten skal dekke avsetningar til investeringsformål til inntekt i statsrekneskapen, jf. omtale under kap. 2470, underpost 24.5.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 55 mill. kroner.

Programkategori 09.60 Kontantyttingar

Utgifter under programkategori 09.60 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
660	Krigspensjon	113 781	100 000	84 000	-16,0
664	Pensjonsordninga for arbeidstakarar til sjøs	24 000	21 000	18 400	-12,4
665	Pensjonstrygda for fiskarar	4 500		4 400	100,0
666	Avtalefesta pensjon (AFP)	3 695 388	3 990 000	4 340 000	8,8
667	Supplerande stønad	477 518	576 000	680 000	18,1
	Sum kategori 09.60	4 315 187	4 687 000	5 126 800	9,4

Utgifter under programkategori 09.60 fordelte på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
50–89	Overføringar til andre	4 315 187	4 687 000	5 126 800	9,4
	Sum kategori 09.60	4 315 187	4 687 000	5 126 800	9,4

Kategorien omfattar kontantyttingar og tilskot til visse lovregulerte pensjonsordningar utanom folketrygda som heilt eller delvis blir finansierte av staten. Det gjeld krigspensjon, statstilskot til pen-

sjonsordninga for arbeidstakarar til sjøs, statstilskot til pensjonstrygda for fiskarar, statstilskot til avtalefesta pensjon (AFP) i privat sektor og supplerande stønad.

Kap. 660 Krigspensjon

(i 1 000 kr)					
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	
70	Tilskot, militære, <i>overslagsløyving</i>	28 416	26 000	19 000	
71	Tilskot, sivile, <i>overslagsløyving</i>	85 365	74 000	65 000	
	Sum kap. 660	113 781	100 000	84 000	

Hovudtrekk ved regelverket

Hovudformålet med krigspensjonen er å gi invalidepensjon til personar som har fått mein eller redusert arbeidsevne som følge av skade eller påkjenningar under krigsdeltaking, motstandsverksemd, politisk fangenskap eller sjøteneste under den andre verdskrigen.

Krigspensjonen er primært ein invalidepensjon og er heimla i fire lover:

- lov 13. desember 1946 nr. 21 om krigspensjonering for militærpersoner (militærlova), som omfattar militærpersonar som har fått mein som følge av skade, sjukdom eller påkjenningar under tenestegjering i den andre verdskrigen
- lov 13. desember 1946 nr. 22 om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner (sivillova), som omfattar militærpersonar som har fått mein som følge av skade, sjukdom eller påkjenningar under tenestegjering i den andre verdskrigen
- tilleggslov 29. juni 1951 nr. 34, som gjeld sjømenn med ei fartstid på minst seks månader under den andre verdskrigen som ikkje var utsette for krigsulykke som oppgitt i sivillova, og personell ved det norske feltsjukehuset i Korea
- lov 22. mars 1968 nr. 2 om tillegg til krigspensjoneringslovene av 1946, som omfattar seks kategoriar av krigsdeltakarar og politiske fangar som var utsette for usedvanleg hard påkjenning

Det gjeld eitt felles pensjonsgrunnlag for dei såkalla innsats- og overgrepssgruppene og eitt for tilfeldige krigsramma.

Hovudprioriteringa framover er framleis å sikre at dei krigsskade og dei etterlatne etter dei får rett yting til rett tid.

Rapport

Dei aktuelle pensjonslovene regulerer forhold som ligg mange år tilbake i tid, og utgiftene til krigspensjon går ned for kvart år som følge av at talet på pensjonistar går ned.

Militære

Utgiftene til militære krigspensjonistar i 2023 fordelte seg med 1,1 mill. kroner til invalidepensjon, 27,3 mill. kroner til enkepensjon og 0,0 mill. kroner til skadekur. Korrigert for den årlege reguleringa er dette ein nedgang frå 2022 på 50 pst. for invalidepensjonistane og 21 pst. for enkepensjonistane.

I desember 2023 var det 9 militære invalidepensjonistar og 205 militære enkepensjonistar.

Talet på invalidepensjonistar gjekk ned med 31 pst. frå same perioden i 2022, mens talet på enkepensjonistar gjekk ned med 19 pst. I 2023 var avgangen fire invalidepensjonistar og 49 enkepensjonistar. Det var ingen tilgang av militære krigspensjonistar i 2023. Gjennomsnittsalderen ved utgangen av 2023 var 92,6 år for invalidepensjonistane og 92,5 år for enkepensjonistane.

Sivile

Utgiftene til sivile krigspensjonistar i 2023 fordelte seg med 23,8 mill. kroner til invalidepensjon, 61,4 mill. kroner til enkepensjon og 0,1 mill. kroner til skadekur. Korrigert for den årlege reguleringa er dette ein nedgang frå 2022 på 20 pst. for invalidepensjonistane og 18 pst. for enkepensjonistane.

I desember 2023 var det 225 sivile invalidepensjonistar og 529 sivile enkepensjonistar. Talet på invalidepensjonistar gjekk ned med 13 pst. frå same perioden i 2022, mens talet på enkepensjonistar gjekk ned med 18 pst. I 2023 var det ein avgang på 33 invalidepensjonistar og 131 enkepensjonistar, mens det var ein tilgang på 14 enkepensjonistar (og ingen invalidepensjonistar).

Gjennomsnittsalderen ved utgangen av 2022 var 87,2 år for invalidepensjonistane og 89,7 år for enkepensjonistane.

Budsjettforslag for 2025

Post 70 Tilskot, militære, overslagsløyving

Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg mottakarartal på 145 pensjonistar og ei gjennomsnittleg yting på 129 222 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjering i 2024 og 2025.

Som følge av dette aukar utgiftsanslaget med 1 mill. kroner på post 70.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 19 mill. kroner.

Post 71 Tilskot, sivile, overslagsløyving

Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg mottakarantal på 577 pensjonistar og ei gjennomsnittleg yting på 112 188 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjering i 2024 og 2025.

Som følge av dette aukar utgiftsanslaget med 3 mill. kroner på post 71.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 65 mill. kroner.

Kap. 664 Pensjonsordninga for arbeidstakarar til sjøs

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Tilskot	24 000	21 000	18 400
	Sum kap. 664	24 000	21 000	18 400

Allmenn omtale

Pensjonsordninga for arbeidstakarar til sjøs er ei pliktig tenestepensjonsordning som blei oppretta i 1948. Ordninga omfattar som hovudregel norske statsborgarar og dessutan personar med fast adresse i Noreg som er tilsette som arbeidstakarar på skip og visse flyttbare innretningar som er innførte i norsk skipsregister (NOR eller NIS) med minst hundre bruttotonn.

Maritim pensjonskasse (MPK) forvaltar ordninga, og pensjonskassa er ei ordning for tilsette i private verksemdar innanfor maritim sektor. I 2023 forvalta Maritim pensjonskasse pensjonsrettar for om lag 140 000 medlemmer, av desse om lag 30 000 yrkesaktive medlemmer. Maritim pensjonskasse har eit eige styre på fem medlemmer som departementet utnemner for fire år om gongen. Styret leier Maritim pensjonskasse i samsvar med føresegner fastsette i lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonsordning for arbeidstakere til sjøs og dessutan etter instruksen departementet gir styret i Maritim pensjonskasse.

Styret har ansvar for å utvikle den overordna strategien for verksemda og har også det overordna ansvaret for forvaltninga av reguleringsfondet. Styret har vidare ansvar for drifta innanfor dei rammane departementet har trekt opp i tildelingsbrev og instruks med meir, herunder godkjenning av Maritim pensjonskasse sitt administrasjonsbudsjett.

Inntektene til ordninga er pensjonspremie frå arbeidstakarar og reiarlag, avkastning frå fondet til ordninga og lovbestemte tilskot frå staten. Hovudprinsippet for finansieringa av ordninga er at ho skal vere sjølvfinansiert ved at arbeidstakarane og arbeidsgivarane skal betale det pensjonen kostar. Dei årlege inntektene til ordninga dekkjer løpande dei årlege utgiftene til pensjonar og administrasjon etter eit utlikningsprinsipp. Derksom dei årlege inntektene til ordninga overstig dei årlege utgiftene, skal differansen overførast til reguleringsfondet til ordninga. Reguleringsfondet er bygd opp av midlar frå partane i ordninga og inngår ikkje i statsrekneskapen.

Det er eit mål at pensjonsordninga skal ha ei berekraftig finansiering over tid, og at ordninga skal vere sjølvfinansierende. Dersom dei årlege inntektene til ordninga ikkje dekkjer dei årlege utgiftene, dekkjer overføring frå fondet differansen. Dersom det ikkje er tilstrekkelege midlar i reguleringsfondet til ordninga, dekkjer garantitilskot frå staten differansen.

Staten dekkjer den berekna delen av pensjonsutgiftene som kjem av tillegg for fartstid under den andre verdskrigen, enkepensjonar etter menn som var medlem i ordninga før 1. september 1939, og utanlands kvalfangst. I tillegg har staten sidan 1983 ytt eit fast årleg tilskot på 8 mill. kroner som erstatning for laste- og fyravgifter. I 2023 kravde Maritim pensjonskasse inn om lag 1,3 mrd. kroner i premiar frå om lag 700 reiarlag fordelte på om lag 2 200 skip. Premieinntektene dekte pensjonsutbetalingane fullt ut i 2023. Det lovpålagde tilskotet til staten utgjorde 24 mill. kroner. Tilskotet er på veg ned, og ein går ut frå at det i 2030 blir tilnærma likt det faste tilskotet i lova på 8 mill. kroner.

Hovudtrekk ved regelverket

Ordninga er fleire gonger tilpassa endringar i folketrygdlova, sist med verknad frå 1. januar 2020, jf. Prop. 118 L (2018–2019) *Endringer i lov 3. desember 1948 nr. 7 om pensjonstrygd for sjømenn m.m. (ny pensjonsordning)*. Dei som er tilsette etter 2020, og medlemmer som per 1. januar 2020 ikkje hadde fylt 50 år, får pensjon etter nye reglar. Medlemmer som har opptente rettar etter tidlegare reglar, får rettane konverterte til ei pensjonsbeholdning ved overgang til ny ordning ved pensjonering. Medlemmer som hadde fylt 50 år ved årsskiftet, følger gammalt regelverk fullt ut og får ikkje opptening etter nye reglar.

Personar som fell inn under den gamle ordninga, må ha minst 150 pensjonsgivande månader (12,5 år) for å få pensjon og minst 360 månader (30 år) for å få full alderspensjon. Årleg pensjon utgjer 0,91 pst. av G per fartsmånad for overordna arbeid-

stakar og 0,76 pst. av G for underordna arbeidstakar (0,65 pst. av G for fartstid før 1. mai 1993). Pensjonen blir ytt fullt ut ved sida av eventuell alderspensjon frå folketrygda. Alderspensjon under utbetaling blir regulert som alderspensjon frå folkestrygda. Det blir utbetalt eit eingongsbeløp (tilbakebetaling av pensjonsavgift) etter nærmare reglar for personar som ikkje har opptent nok fartstid til å få pensjon. Det kan ytast eit pensjonstillegg til personar som har minst tre års fartstid dei siste fem åra før dei går av med pensjon.

Pensjonen frå pensjonsordninga for arbeidstakarar til sjøs fell bort dersom pensjonisten får arbeidsavklaringspengar eller uføretrygd frå folkestrygda for full uførleik. Er ytinga frå folkestrygda gradert, fell ein tilsvarande del av pensjonen frå pensjonsordninga bort. Tilsvarande gjeld dersom pensjonisten får avtalefesta pensjon i offentleg sektor fram til pensjonisten fyller 65 år.

Personar som fell inn under den nye ordninga, må ha tre års opptening for å få rett til pensjon. Pensjonen blir tent opp til ei pensjonsbeholdning med 6,3 pst. av eiga inntekt opp til eit tak på 12 G. Det er fleksible og nøytrale reglar for uttak av pensjon. Tidlegaste nedre uttaksalder er 62 år. Pensjon kan takast ut i perioden mellom 62 og 70 år og blir utbetalt i perioden mellom 62 og 80 år. Det er ein minste utbetalingsperiode på sju år. Ein kan kombinere uttak av pensjon med å halde fram med å arbeide. Slikt framhald av arbeid i ordninga gir opptening av pensjon fram til ein fyller 70 år. Uttak av pensjon kan og kombinerast med uttak av pensjon frå andre ordningar.

Rapport, strategiar og tiltak for 2025

Hovudprioriteringane for Maritim pensjonskasse er å sikre at dei som har rett til det, får pensjon til rett tid, yte god service til medlemmer og kundar, forvalte reguleringsfondet til ordninga og dessutan gjennomføre løpande og langsiktige analysar av den økonomiske situasjonen for ordninga. Maritim pensjonskasse har hatt god måloppnåing på dagleg drift i 2023 og legg vekt på god og effektiv administrasjon og brukarservice og på forenkling og fornying. Verksemda har høg grad av automatisering, med nettbaserte sjølvbeteningsløysingar for kundar og medlemmer.

Etter ein lengre periode der Maritim pensjonskasse har retta nødvendig merksemd mot interne systemløysingar, viser kunde- og medlemsundersøkinga at det no er behov for tiltak som kan gjere kundane og medlemmene meir nøgde med Maritim pensjonskasse. Slike tiltak omfattar både det å gi opptenande medlemmer meir informasjon om

rettane deira og det å sørge for ei forbetra brukeroppleving i portalane.

Pensjonsordninga hadde eit overskot i 2023 på 185 mill. kroner, som er tilførte reguleringsfondet. Reguleringsfondet var ved utgangen av 2023 på om lag 700 mill. kroner. Pensjonsforpliktingane til ordninga er på om lag 21 mrd. kroner. Styret i Maritim pensjonskasse fastset reglementet for forvaltning av reguleringsfondet i samsvar med instruksen departementet har gitt styret.

Økonomien i ordninga er knytt til den generelle sysselsettingssituasjonen for arbeidstakarar til sjøs og offshorepersonell om bord på norske og utanlandske skip og installasjonar som blir disponerte av norske reiarlag, noko som igjen har samanheng med rammevilkåra for norsk skipsfart og offshoreverksemd. Om lag halvparten av den aktive medlemsmassen er sysselsett innanfor offshoresektoren.

Ifølge prognosane til Maritim pensjonskasse vil inntektene til ordninga dei neste åra overstige utgiftene, slik at reguleringsfondet vil bli bygd ytterlegare opp. Men inntektene til ordninga er usikre, mellom anna som følge av uvisse om den framtidige medlemsmassen. Ifølge Maritim pensjonskasse vil for eksempel ein lineær medlemsreduksjon på totalt 7 000 medlemmer (23 pst.) i løpet av ein femårsperiode føre til at reguleringsfondet går i null. Basert på oppdaterte prognosar er dette likevel eit lite sannsynleg scenario.

Verksemda har hatt ei tilknytning til staten sidan opprettinga i 1948 og har vore følgd opp av departementet gjennom ein formalisert og dokumentert styringsdialog. Dette inneber at departementet utarbeider tildelingsbrev og instruks til Maritim pensjonskasse i tillegg til å gjennomføre etatsstyringsmøte.

I 2023 har departementet hatt to etatsstyringsmøte med Maritim pensjonskasse, der også styreleiar i Maritim pensjonskasse har deltatt. Sentrale område i styringsdialogen er økonomien til ordninga, rett pensjon og premie og dessutan risikovurderingar knytte til drifta og økonomien til ordninga.

Riksrevisjonen reviderer Maritim pensjonskasse og hadde ingen vesentlege merknader til rekneskapen for 2023. Departementet er i gang med å vurdere kva slags tilknytning Maritim pensjonskasse skal ha til staten i framtida. Vurderingane departementet gjer, er omfattande og har nokre års perspektiv. Direktoratet for forvaltning og økonomistyring har gitt departementet fagleg bistand i dette arbeidet. Departementet foreslår at dagens praksis og rammer for verksemda, inkludert rekneskap og styringsdialog, blir vidareførte

inntil tilknytingsforma er avklart. Departementet vil komme tilbake til Stortinget på eigna måte.

Budsjettforslag 2025

Post 70 Tilskot

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar utgiftsanslaget med 0,4 mill. kroner på kap 664.

Det er forventa at ordninga vil gå med over-skot i 2024 og 2025. Dette inneber at reguleringsfondet vil auke ytterlegare. Statstilskotet etter § 15 i lova er forventa å utgjere 18,4 mill. kroner. Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg tal på mottakarar på om lag 600 og ei gjennomsnittleg årleg yting på om lag 17 500 kroner. Det faste årlege statstilskotet, jf. ovanfor, utgjier 8 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 18,4 mill. kroner.

Kap. 665 Pensjonstrygda for fiskarar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Tilskot	4 500		4 400
	Sum kap. 665	4 500		4 400

Allmenn omtale

Pensjonstrygda for fiskarar er ei lovbestemt pliktig ordning for personar som har fiske som hovudnæring. Det er om lag 5 000 aktive fiskarar i ordninga og om lag 1 550 pensjonistar. Pensjonstrygda er utlikningsfinansiert og blir finansiert av partane sjølve ved medlemspremie, omsetningsavgift på førstehandsverdien av råstoff levert frå norske fiskarar og eventuelle bidrag frå eit likviditetsfond. Trygda er garantert av staten, det vil seie at dersom inntektene eit år ikkje er tilstrekkelege til å dekke utgiftene, pliktar staten å dekke underskotet dersom det ikkje er midlar i likviditetsfondet. Det følger av forarbeida til fiskarpen-sjonslova (Ot.prp. nr. 46 og Innst. O. VIII – begge for 1957) at det er ein klar føresetnad at det er fiskerinæringa sjølv som skal dekke alle kostnader knytte til Pensjonstrygda for fiskarar og administrasjonen av denne. Det er Garantikassa for fiskarar som administrerer pensjonstrygda.

Effektivisering i fiskerinæringa har ført til at det har blitt færre aktive fiskarar dei siste 20–30 åra, og dette har skapt ein ubalanse mellom talet på avgiftsbetalande fiskarar og pensjonistar. Som ei følge av dette har pensjonsutgiftene vore høgare enn inntektene, og det har vore behov for betydelege bidrag frå likviditetsfondet. Fondet blei oppbrukt i 2020, og som ei følge av det blei det ytt eit tilskot over statsbudsjettet til å dekke utgiftene ved ordninga i perioden 2020–2023.

For å sikre ein betre balanse mellom inntektene og utgiftene til ordninga har ein auka både med-

lemspremien og omsetningsavgifta i fleire omgan-gar. Medlemspremien og omsetningsavgifta utgjier i 2023 høvesvis 16 142 kroner og 0,4 pst.

Under Regjeringa Solberg varsla det dave-rande Arbeids- og sosialdepartementet i statsbud-sjettet for 2020 ein gjennomgang av pen-sjonstrygda for fiskarar med sikte på å finne fram til ei varig løysing. Bakgrunnen for dette var dels at ordninga må tilpassast pensjonsreforma, dels at ho er underfinansiert. Som ei følge av dette sende departementet 16. september 2021 på høyring eit forslag om å lukke ordninga, slik at ho på sikt blei avvikla. I høyringsrunden reiste enkelte kritikk mot prosessen, og som ei følgje av det blei det hausten 2022 sett ned ei partssamansett arbeids-gruppe som fekk i oppdrag å greie ut om det var behov for ei særskild pensjonsløysing for fiskarar, og korleis denne i så fall burde vere. Sjå nærmare omtale under målet om gode og føreseielege pen-sjonar for dagens og framtidige generasjonar under punkt 6.7 og punkt 6.7.3 Igangverande pro-sessar på pensjonsområdet og overskrifta Pen-sjonstrygda for fiskarar.

Hovudtrekk ved regelverket

Pensjonstrygda for fiskarar blei oppretta ved lov 28. juni 1957 nr. 12. Ordninga er ei pliktig lovfesta tidlegpensjonsordning for aldersgruppa 60–67 år for personar som er oppførte på blad B i fiskar-manntalet.

For rett til pensjon må ein ha betalt premie i minimum 14,4 år (750 veker). Full pensjon oppnår

ein når ein har betalt premie i 30 år (1 560 veker). Full årleg pensjon utgjer 1,6 G. Pensjonen blir regulert som alderspensjon i folketrygda. Pensjonen blir avkorta mot uføreytingar, arbeidsavklaringspengar og avtalefesta pensjon.

Ordninga er utlikningsfinansiert og er føresett å vere sjølvfinansiert av partane gjennom medlemspremie og avgift på omsetting av fisk. Trygda er garantert av staten.

Rapport

I 2023 var utgiftene til trygda på 180 mill. kroner, av dette utgjorde pensjonsutgiftene 175 mill. kroner, mens det resterande var utgifter til refusjon av medlemspremie og administrasjonsutgifter. Inntektene frå medlemspremien var på 74,5 mill. kroner, mens omsettingsavgifta var på 101 mill.

kroner. Underskotet på 4,5 mill. kroner blei dekt opp ved tilskot frå staten.

Budsjettforslag 2025

Post 70 Tilskot

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar utgiftsanslaget med 2,2 mill. kroner under kap. 665. Trygdeoppgjeret påverkar både inntekts- og utgiftssida i trygda.

Det er forventa at trygda vil gå med 12,7 mill. kroner i underskot i 2025, og at likviditetsfondet vil utgjere 8,3 mill. kroner ved utgangen av 2024. Dette inneber eit anslått statstilskot på 4,4 mill. kroner i 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 4,4 mill. kroner.

Kap. 666 Avtalefesta pensjon (AFP)

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Tilskot, <i>overslagsløyving</i>	3 695 388	3 990 000	4 340 000
	Sum kap. 666	3 695 388	3 990 000	4 340 000

Hovudtrekk ved regelverket

Staten gir tilskot til AFP etter lov 19. februar 2010 nr. 5 om statstilskot til arbeidstakarar som tar ut avtalefesta pensjon i privat sektor (AFP-tilskotslova). Tilskotet frå staten skal etter lova utgjere ein tredel av pensjonsutgiftene til AFP-pensjonistane. Staten skal og dekke utgiftene til eit kompensasjonstillegg som blir ytt til arbeidstakarar som er fødte i åra 1944–1962. Andelen staten står for av AFP-utbetalingane, når kompensasjonstillegget er medrekna, utgjorde 43 pst. i 2023.

Pensjonsutgiftene til AFP i privat sektor elles er det arbeidsgivarane som dekker. I tillegg til å dekke ein del av pensjonsutgiftene bidreg staten indirekte til finansieringa ved å dekke utgiftene frå administrasjonen Arbeids- og velferdsetaten gjer, ved at kompensasjonstillegget er skattefritt, og ved at det er skattefritak for premieinnbetalingane frå bedriftene. Dei direkte utgiftene staten hadde til statstilskot til AFP, var i 2023 på 3 695 mill. kroner.

Ytinga er utforma som eit livsvarig påslag til alderspensjonen frå folketrygda. Pensjonen blir berekna på grunnlag av alle år med pensjonsgi-

vande inntekt til og med det året arbeidstakaren fyller 61 år. Årskulla fødde i 1944–1962 får også eit kompensasjonstillegg. Formålet med kompensasjonstillegget er å kompensere dei aktuelle årskulla som hadde kort tid igjen til pensjonering då pensjonsreglane blei endra, og dermed avgrensa moglegheiter til å tilpasse seg ny AFP. AFP blir berekna slik at summen av dei årlege utbetalingane skal vere uavhengig av når pensjonen blir tatt ut, det vil seie same nøytrale løysing som gjeld for alderspensjon frå folketrygda. AFP kan takast ut frå 62 år og fritt kombinerast med arbeidsinntekt. AFP-ordninga er ei kvalifikasjonsordning, det vil seie at arbeidstakarar må oppfylle bestemte krav for å ha rett til ytinga. Dei må mellom anna vere yrkesaktive på uttakstidspunktet og vere tilsette i ei bedrift som er omfatta av AFP-ordninga.

Tilsyn med ordninga osv.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet fører tilsyn med Fellesordningen for AFP i privat sektor. Formålet med tilsynet er å sikre at administrasjonen og finansieringa av pensjonsordninga er i samsvar med føresegnene i AFP-tilskotslova og vedtek-

tene. Departementet gjennomførte to tilsyn i 2023, i tråd med forskrift om tilsyn med AFP-ordningar. Riksrevisjonen får kopi av referata frå tilsynsmøta.

Ifølge AFP-tilskotslova skal premien til arbeidsgivarane fastsettast slik at han er stor nok til å dekke løpande utgifter og til å gi grunnlag for å legge seg opp eit pensjonsfond. Pensjonsfondet skal, saman med den erkjende plikta arbeidsgivarane har til å halde fram med premiebetaling etter at avtalane eventuelt har enda, gi tilstrekkeleg sikkerheit for å dekke dei forventa framtidige forpliktingane til arbeidsgivarane.

Ifølge årsrapporten for 2023 frå Fellesordningen for AFP i privat sektor svarte pensjonsforpliktingane til om lag 96 mrd. kroner, og pensjonsfondet var i overkant av 69 mrd. kroner, slik at pensjonsfondet utgjorde om lag 73 pst. av pensjonsforpliktingane til Fellesordningen. Ved årsslutt 2023 var det dermed vel 24 mrd. kroner av pensjonsforpliktingane til ordninga som ikkje var sikra i pensjonsfondet, men som i tråd med lova er sikra av den erkjende plikta arbeidsgivarane har til å halde fram med premiebetaling etter at avtalen eventuelt endar.

I tilsynsmøta med Fellesordningen har departementet tatt opp med dei om premiesatsen blir fastsett slik at han gir tilstrekkeleg sikkerheit for dekning av forpliktingane Fellesordningen har framover. Ifølge Fellesordningen følger styret deira kontinuerleg opp forholdet mellom forpliktingane og pensjonsfondet, bl.a. i samanheng med at styret behandlar årsresultatet, og når årets premiesats blir fastsett. Departementet vil i tilsynsmøta framover følgje med på utviklinga av forpliktingane og dekningsgrada til ordninga og på størrelsen på fondet.

Fakturert premie var i 2023 om lag 9 mrd. kroner. Utbetalingane til AFP i 2023 var om lag 4,9 mrd. kroner. Styret har fastsett premiesatsen for 2024 til 2,7 pst.

Styret i Fellesordningen har ifølge lova ansvar for plasseringa av midlane til fondet. Som eit ledd i tilsynsansvaret til departementet blir det no utført ei ekstern vurdering av kapitalforvaltningsstrategien til Fellesordningen. Vurderinga skal etter planen vere ferdig i løpet av 2024. Departementet vil komme tilbake til funn og konklusjonar.

Revisoren for Fellesordningen hadde ingen vesentlege merknader til rekneskapen for 2023.

Rapport

Utgiftsutviklinga

Det er berre AFP-ordninga i privat sektor som får statstilskot under kap. 666, post 70. I kommunal og statleg sektor dekker arbeidsgivaren utgiftene fullt ut.

Utgiftene til AFP under kap. 666 i 2023 var på 3 695 mill. kroner, mot 3 350 mill. kroner i 2022. Målt i løpande prisar var dette ein auke på 345 mill. kroner, eller 10,3 pst. Auken kjem av ein vekst i talet på mottakarar og i det gjennomsnittlege statstilskotet per mottakar.

Ettersom den nye AFP-ordninga i privat sektor framleis er under innfasing, må det forventast høg årleg vekst i talet på mottakarar og i utgiftene i åra framover også.

Viktige utviklingstrekk for grupper som er omfatta av kap. 666, post 70

Ved inngangen til 2024 var om lag 11 900 føretak med om lag 943 000 arbeidstakarar tilknytte ordninga. 123 817 pensjonistar fekk AFP i privat sektor ved utgangen av 2023, og av desse var 45 990 under 67 år. Auken frå utgangen av 2022 er på 10 196 personar. Den årlege auken i perioden 2011–2023 har vore på 9 000–10 000 personar.

Talet på mottakarar av AFP med statstilskot under kap. 666, post 70, tal ved utgangen av året, 2021–2023

År	Tal			Endring i pst. frå året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2021	104 365	76 150	28 215	9,8	9,5	10,7
2022	113 621	82 543	31 078	8,9	8,4	10,1
2023	123 817	89 664	34 153	9,0	8,6	9,9

Det har vore ein omfattande vekst i talet på mottakarar av ny AFP i privat sektor. Veksten kjem i hovudsak av at AFP no blir gitt som eit livsvarig tillegg til alderspensjonen, og at den nye ord-

ninga, som blei innført i 2011, framleis er under innfasing. Talet på mottakarar av ny AFP som andel av befolkninga i alderen 62–66 år har auka frå 3,3 pst. i 2011 til 14,9 pst. i 2023.

Talet på nye mottakarar av AFP med statstilskot under kap. 666, post 70, tal ved utgangen av året, 2021–2023

År	Tal			Endring i pst. frå året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2021	10 202	7 277	2 925	0,7	-0,3	3,2
2022	10 254	7 204	3 050	0,5	-1,0	4,3
2023	11 329	8 054	3 275	10,5	11,8	7,4

Utviklinga i gjennomsnittleg AFP-pensjon

Ved utgangen av 2023 var den gjennomsnittlege årlege pensjonen 71 823 kroner for mottakarar av AFP. Den gjennomsnittlege pensjonen var høgare for menn enn for kvinner.

Gjennomsnittleg pensjon per 31. desember 2021–2023, nominelle beløp, kroner

År	Ny AFP		
	Alle	Kvinner	Menn
2021	68 351	61 253	70 971
2022	69 752	62 471	72 476
2023	71 823	64 334	74 657

Dei fleste som tar ut AFP, startar uttaket når dei fyller 62 år. I 2023 gjaldt dette 84 pst. av dei nye mottakarane. Andelen som tar ut AFP ved 62 år, har variert mellom 55 og 87 pst. sidan 2011. 97 pst. av dei som tok ut AFP i 2023, tok ut ytinga før dei fylte 67 år.

Blant mottakarane av AFP i alderen 62–66 år var det 65 pst. som kombinerte pensjonen med arbeid ved utgangen av 2023, ein auke frå 63 pst. ved utgangen av 2022.

At det er mogleg å kombinere arbeid og pensjon utan avkorting, har ført til at mange som elles ikkje ville tatt ut pensjon, no har tatt ut alderspensjon og AFP ved sida av arbeid.

Dei i alderen 62–66 år som kombinerte AFP med arbeid, hadde ei gjennomsnittleg avtalt arbeidstid på 33,5 timar per veke, noko som viser at dei fleste arbeider opp mot heiltid. Dette var ein liten auke samanlikna med 2022.

Budsjettforslag 2025

Post 70 Tilskot, overslagsløyving

Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg statleg bidrag på om lag 31 200 kroner per mottakar og eit gjennomsnittleg tal på pensjonistar på 138 800 personar.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjæret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar utgiftsanslaget med 93 mill. kroner under kap. 666.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 4 340 mill. kroner.

Kap. 667 Supplerande stønad

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Tilskot til personar over 67 år med kort butid, <i>overslagsløyving</i>	477 518	400 000	420 000
71	Tilskot til uføre flyktningar med kort butid, <i>overslagsløyving</i>		176 000	260 000
	Sum kap. 667	477 518	576 000	680 000

Supplerande stønad har som formål å garantere ei minsteinntekt for personar med kort butid i Noreg. Ordninga er meint å avlaste kommunane med tanke på utgiftene dei har til økonomisk stønad til den aktuelle gruppa. Stønaden er behovsprøvd.

Hovudtrekk ved regelverket

Stønaden er regulert i lov 29. april 2005 om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg og er ikkje ei folketrygdyting. For å ha rett til stønad må ein ha rett til opphald, og vere busett, i Noreg. Det krevst ikkje avgiftsbetaling, og ordninga har klare trekk av å vere ei sosialhjelpsordning.

Ordninga sikrar personar som har fylt 67 år, og som har liten eller ingen alderspensjon frå folketrygda, ei inntekt på nivå med garantipensjon frå folketrygda.

Frå 2021 omfattar ordninga også uføre flyktningar. For å få stønad må ein ha fått behandla kravet sitt om uføretrygd, og det må vere konkludert med at vilkåra i folketrygdlova for rett til uføretrygd er oppfylte, med unntak av kravet om å ha medlemskap på førehand. Denne gruppa blir sikra ein stønad inntil den minste årlege ytinga for uføretrygd frå folketrygda.

Stønaden blir gitt etter ei streng behovsprøving og blir redusert eller fell bort dersom mottakaren har pensjon, inntekt eller formue. Det same skjer dersom ektefellen, sambuaren eller den registrerte partnaren har det. Det er vidare avgrensa kor lenge dei som får stønaden, kan opphalde seg i utlandet. Søknad må derfor settast fram ved personleg oppmøte, og stønaden blir berre gitt for tolv månader om gongen.

Trygdeforordninga (forordning 883/2004) har ei eiga føresegn i artikkel 70 om «særlige ikke-avgiftsbaserte kontantytelser». For å bli omfatta

av denne kategorien av ytingar må ytingane vere førte opp i vedlegg X til forordninga. Dette er gjort for ordninga med supplerande stønad gjennom EØS-komiteens vedtak 1. juli 2011, nr. 76/2011, sjå EØS-avtalen vedlegg VI, del I, nr. 1, bokstav k. Dette inneber at trygdeforordninga ikkje får full verknad for stønaden, og ho kan vere unntatt frå eksport også innanfor EØS.

Rapport

Ved utgangen av 2023 var det 2 855 mottakarar av supplerande stønad over 67 år. Det er 152 fleire enn ved utgangen av 2022. Frå 2021 har ordninga også omfatta uføre flyktningar. Dette er mottakarar under 67 år. Førebelse tal per desember 2023 viser at det da var 683 uføre flyktningar som fekk supplerande stønad. 43 pst. av dei var kvinner og 57 pst. menn. Om lag to tredelar av mottakarane over 67 år er einslege, og om lag 61 pst. er kvinner. Ved utgangen av 2023 fekk 91 pst. av mottakarane over 67 år redusert yting, dei aller fleste fordi dei også fekk alderspensjon frå folketrygda. For åttande året på rad i 2023 var andelen kvinner med redusert yting høgare enn andelen menn med redusert yting, høvesvis 91,3 pst. og 89 pst. Over tid har andelen med redusert yting auka fordi mottakarane i gjennomsnitt har høgare opptening av rettar ved alderspensjon enn før.

I 2023 fekk 5,3 pst. av innvandrarane over 67 år supplerande stønad. Mottakarane er hovudsakleg innvandrarar frå land med lite utbygde sikringsystem i Afrika, Asia og Aust-Europa utanfor EU. Mange har budd lenge nok i Noreg til å ha fått norsk statsborgarskap. Blant mottakarane i desember 2023 var 69 personar fødte i Noreg.

Utgiftene til supplerande stønad var 478 mill. kroner i 2023. Utgiftene til uføre flyktningar var 121 mill. kroner, mens utgiftene til mottakarar over 67 år var 357 mill. kroner. Blant uføre flykt-

ningar var den gjennomsnittlege årlege ytinga 220 500 kroner i 2023, og blant mottakarar over 67 år var ho 129 850 kroner i. Blant mottakarar over

67 år har den gjennomsnittlege ytinga (i faste kroner) gått ned. Det er fordi mottakarane i stadig større grad har andre inntekter ved sida av.

Talet på personar med supplerande stønad, andel med redusert yting og gjennomsnittleg yting, gjennomsnitt for året. 2021–2023

År	Gjennomsnittleg antal stønadsmottakarar	Andel med redusert yting, pst.	Gjennomsnittleg yting, nominelle kroner	Gjennomsnittleg ytingi 2023-kroner
2021	2 531	90,50	120 261	133 495
2022	2 609	90,00	126 164	133 582
2023	2 747	90,68	129 848	129 848

Utgiftsutviklinga 2021–2023

År	Mill. 2023-kroner	Endring frå året før	Endring i pst.	Mill. kroner (nominelle kroner)	Endring frå året før	Endring i pst.
2021	338	-25	-7	304	-11	-3
2022	348	11	3	329	25	8
2023	357	8	2	357	28	8

Talet på uføre flykningar med supplerande stønad (mottakarar under 67 år), del med redusert yting og gjennomsnittleg yting, gjennomsnitt for året. 2021–2023.

År	Gjennomsnittleg tal på stønadsmottakarar	Andel med redusert yting, pst. ¹	Gjennomsnittleg yting, nominelle kroner	Gjennomsnittleg yting i 2023-kroner
2021	39	33	217 505	241 438
2022	259	42	215 399	228 063
2023	548	41	220 575	220 575

¹ Andelen er berekna frå mottakarar per desember, og blant mottakarar som har fleire enn 1 periode med stønad.

Utgiftsutviklinga 2021–2023

År	Mill. 2022-kroner	Endring frå året før	Endring i pst.	Mill. kroner (nominelle kroner)	Endring frå året før	Endring i pst.
2021	9	9		8	8	
2022	59	50	530	56	47	560
2023	121	62	104	121	65	116

Budsjettforslag for 2025

Frå 2024 består kapittel 667 av to postar for høvesvis tilskot til personar over 67 år og tilskot til uføre flykningar. Denne endringa gjer det enklare å

skilje mellom dei to gruppene både i budsjettforslaget kvart år og når utviklinga blir følgd over tid. Dette får likevel ingen ytterlegare betydning for budsjettforslaget.

Post 70 Tilskot til personar over 67 år med kort butid, overslagsløyving

Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg tal på mottakarar på 3 010 og ei gjennomsnittleg yting på 139 279 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar utgiftsanslaget med 15 mill. kroner på post 70.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 420 mill. kroner.

Post 71 Tilskot til utføre flyktningar med kort butid, overslagsløyving

Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg tal på mottakarar på 1 107 og ei gjennomsnittleg yting på 232 386 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar utgiftsanslaget med 11 mill. kroner på post 71.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 260 mill. kroner.

Programkategori 09.70 Integrering og mangfold

Utgifter under programkategori 09.70 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
670	Integrerings- og mangfalds- direktoratet	367 764	377 140	422 400	12,0
671	Busetting av flyktingar og tiltak for innvandrara	19 838 061	26 017 994	25 697 045	-1,2
672	Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for vaksne innvandrara	2 293 349	2 395 146	2 185 205	-8,8
Sum kategori 09.70		22 499 174	28 790 280	28 304 650	-1,7

Utgifter under programkategori 09.70 fordelte på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
01–29	Statens egne driftsutgifter	561 407	497 030	566 425	14,0
30–49	Nybygg, anlegg o.a.	59 844	60 940	67 305	10,4
50–89	Overføringar til andre	21 877 923	28 232 310	27 670 920	-2,0
Sum kategori 09.70		22 499 174	28 790 280	28 304 650	-1,7

Inntekter under programkategori 09.70 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
3671	Busetting av flyktingar og tiltak for innvandrara	17 300	12 779	13 265	3,8
3672	Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for vaksne innvandrara	52 233	40 261	68 726	70,7
Sum kategori 09.70		69 533	53 040	81 991	54,6

Kap. 670 Integrerings- og mangfaldsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
01	Driftsutgifter	367 764	377 140	392 400
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast</i>			30 000
	Sum kap. 670	367 764	377 140	422 400

Overført frå 2023 til 2024:
Post 01: kr 17 002 000

Allmenn omtale

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) skal sørge for iverksetting og oppfølging av integreringspolitikken, vere pådrivar og bidra til samordning av integreringsarbeidet.

IMDi skal legge til rette for rask og treffsikker busetting av nykomne flyktingar og dessutan sikre god kvalitet i kvalifiserings- og integreringstilbodet. IMDi er eit fagdirektorat og nasjonalt kompetansesenter med ansvar for integreringsfeltet, irekna tolking i offentleg sektor og arbeid mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald. IMDi hadde 264 tilsette per 31. desember 2023. Desse var lokaliserte i Oslo (178 tilsette) og Narvik (26 tilsette). 60 mangfaldsrådgivarar var plasserte på skolar rundt om i landet.

Rapportering, strategiar og tiltak for 2025

IMDi skal sørge for rask busetting og integrering av nykomne flyktingar og legge til rette for at fleire med innvandrarbakgrunn deltar i arbeids- og samfunnslev.

Russlands fullskalainvasjon av Ukraina har ført til at vi i Noreg har fått eit stort antal flyktingar frå våre egne nærrområde. Dei høge innreisetala frå Ukraina har lagt eit stort press på utlendingsforvaltninga i breitt og prega arbeidet til IMDi sidan 2022. Direktoratet har hatt ei viktig rolle og bidratt til at det har blitt busett rekordmange flyktingar dei siste åra. Dette har IMDi gjort i samarbeid med blant andre kommunane, ansvarlege sektormyndigheiter og frivillige organisasjonar. Det har blitt utvikla nye digitale løysingar, utvikla nye rettleiingar og foreslått ei rekke tiltak for å gi rask busetting, kvalifisering og arbeidsmarknadsintegrering. Målet til regjeringa er at dei fordrivne frå Ukraina skal komme raskt i arbeid eller annan aktivitet. Dei

fleste av dei fordrivne deltar i introduksjonsprogram, og behovet for norskopplæring har vore større enn først antatt. For å støtte arbeidet i kommunane og samarbeidet med tenester elles har IMDi gjennomført ei rekke kompetansehevande tiltak retta mot kommunane.

Flyktingar blir busette raskt og treffsikkert over heile landet

Busetting av flyktingar skjer i eit samarbeid mellom stat og kommune. IMDi har det statlege ansvaret for busetting av flyktingar og samtidig ei pådrivarrolle på tvers av etatar og forvaltningsnivå. For å vareta heilskapsperspektivet og sikre eit koordinert busettingsarbeid samarbeider IMDi med Utlendingsdirektoratet (UDI), Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Helse- og sosialtjenestedirektoratet (Hdir), Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir), Husbanken, kommunar og fylkeskommunar, statsforvaltarar og KS (kommunesektorens organisasjon). IMDi har tett dialog og samarbeid med alle aktuelle partar om mottak og busetting av fordrivne frå Ukraina og flyktingar frå andre land.

Kartlegging av flyktingane skal bidra til at koplinga mellom den enkelte flyktingen og busettingskommunen blir treffsikker. Formålet er at flyktingar skal få tilbod om tilpassa kvalifisering og relevante tenester etter dei er busette. IMDi har ansvaret for kompetansekartlegging av overføringsflyktingar, mens vertskommunar for mottak skal kartlegge mottaksbebuvarar. Busettingskommunar kartlegg kompetansen til flyktingane som ikkje har blitt kartlagt før busetting.

Ekstraordinært høge innreisetala frå Ukraina førte til at busettingsbehovet blei seksdobra i 2022 og 2023. Svært mange har blitt og vil bli busette i 2024. I 2025 kan behovet for busetting òg bli ekstraordinært høgt, men prognosane er svært usikre. Trass i dei høge tala på innkomstar, har busettingstempoet vore historisk høgt sidan 2022. Den gjen-

nomsnittlege ventetida for busetting av flyktningar var 2,5 månader i 2023, og har vore låg også så langt i 2024. Per 1. september ligg gjennomsnittleg ventetid for busette i 2024 på 3,1 månader.

Som følge av krigen i Ukraina er det gjort tilpassingar i integreringslova. Tilpassingane skal bidra til raskare busetting av flyktningar frå Ukraina og til at kommunar og fylkeskommunar skal kunne handtere situasjonen og tilpasse tenestetilbodet sitt.

Innvandrarar kjem i jobb og får stabil tilknytning til arbeidslivet

Regjeringas integreringspolitikk skal bidra til at fleire innvandrarar kjem i arbeid og blir sjølvforsørga. For mange innvandrarar står i dag utanfor arbeidslivet. Regjeringa vil at fleire skal komme inn i og få stabil tilknytning til det seriøse arbeidslivet. Deltaking i arbeidslivet og sjølvforsørging er viktig for kvar enkelt, for den norske økonomien og for den politiske oppslutnaden om velferdsordningane og om ein rettferdig og konsekvent innvandringspolitikk.

Det er sentralt at nykomne flyktningar og fordrivne får tilbod om kvalifisering av god kvalitet, og at dei gjennomfører kvalifiseringa. Dette skal både sikre rask overgang til arbeid for nykomne som har med seg kompetanse og relevant erfaring, og tilførsel av formell kompetanse til dei som treng det for å oppnå ei stabil tilknytning til arbeidslivet. Kvalifiseringstiltaka skal fylla gapet mellom kompetansen den enkelte har, og det arbeidsmarknaden treng. IMDi skal gjere aktørar som tilbyr kvalifiseringstiltak, i betre stand til å gjere gode prioriteringar og utvikle god praksis. Det er mange ulike aktørar på kvalifiseringsfeltet, og kvalifisering av nykomne innvandrarar skjer i vaksenopplæring, vidaregåande opplæring, høgare utdanning, arbeidsmarknadstiltak og tilbod og aktivitetar i frivillig sektor, for de fleste gjennom introduksjonsprogrammet. Arbeidsgivarar er heilt sentrale aktørar for å sikre god arbeidsmarknadsintegrering.

Det er eit stort behov for samordning og samhandling mellom aktørar, ordningar og verkemiddel. Innsatsen til IMDi skal bidra til at kommunane og fylkeskommunane kan jobbe kunnskapsbasert, og at arbeidsgivarar får nødvendig støtte i inkluderinga av nykomne innvandrarar. IMDi gjennomfører evalueringar, FoU-prosjekt og kompetanseheving og gir tilskot for å sikre god praksis på tvers av kommunar og andre aktørar.

Introduksjonsprogrammet er det viktigaste verkemiddelet for å kvalifisere nykomne flyktningar til arbeid og til å forsørge seg sjølve. Busettings- og

kvalifiseringsarbeidet har vore krevjande dei siste åra som følge av krigen i Ukraina. IMDi har jobba målretta for å gjere kvalifiseringstilboda til nykomne meir effektive. Direktoratet har utvikla ei rekke kompetansepakkar, og lanserte bl.a. kompetansepakkar om arbeidsretta introduksjonsprogram og fleksibel arbeidsretta norskopplæring i februar 2024. Kompetansepakkane er utarbeidde i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet (AVdir) og HK-dir og er retta mot programrådgivarar, rettleiarar og leiarar i Arbeids- og velferdsetaten, vaksenopplæringa eller flyktningtenesta. Målet med kompetansepakkane er bl.a. å bidra til at deltakarar i introduksjonsprogram får gode arbeidsretta program, slik at dei kjem i jobb og blir ein del av det norske arbeidslivet.

IMDi har dei siste åra lagt til rette for kompetanseheving og erfaringsdeling for å sikre at implementeringa av integreringslova som tok til å gjelde 1. januar 2021, held fram. Også implementeringa av det midlertidige kapittel 6A i integreringslova, som Stortinget vedtok våren 2022 i samanheng med dei store innkomstane av fordrivne frå Ukraina, har vore ein viktig del av arbeidet til direktoratet. Dei vedtatte tilpassingane i integreringslova for fordrivne frå Ukraina har som mål å gi kommunane fleksible rammer og sikre at personar med midlertidig kollektivt vern kan delta i kvalifiseringstilbod som gir overgang til arbeid. Ulike lovverk og midlertidige reglar, og dessutan mange nytilsette i kommunane for å handtere innreisevolumet, har medført at det har vore eit stort behov for rettleiing og teknisk støtte til kommunane i 2022 og 2023. Statsforvaltarane har dei siste tre åra hatt i oppdrag å rettleie kommunane med deira etterleving av det midlertidige kapittelet i integreringslova.

På grunn av det store antalet med kollektivt vern og med bakgrunn i rolla arbeidsgivarane spelar i inkluderinga av alle nykomne, har IMDi bl.a. lagt meir vekt på arbeidsgivarrolla i kvalifiseringsarbeidet. Dette har dei gjort gjennom å formidle rettleiing, informasjon og kunnskap, og ved hjelp av støtteverktøy for arbeidsgivarar som skal bidra til at dei blir meir bevisste på mangfald som ein ressurs.

Fleire innvandrarar deltar i samfunnslivet

IMDi har ei viktig oppgåve i jobbe for å redusere barrierar som kan hindra deltaking i arbeids- og samfunnsliv. Det inneber bl.a. arbeid mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald, arbeid mot rasisme og diskriminering og arbeid for å styrke både rolla og kompetansen kommunane og frivillige har i integrerings- og inkluderingsarbeidet.

IMDi skal bidra til auka deltaking i og initiativ frå sivilsamfunnet for å oppnå målet om at fleire innvandrarak deltakar i arbeids- og samfunnslev.

Pådrivar- og samordningsrolla til IMDi er avgjerande bl.a. for å sikre at økonomiske verke-middel, som tilskot til frivillige organisasjonar, bidrar til auka samfunnsdeltaking. Eit viktig pedagogisk verkemiddel for IMDi er rettleiing til frivillige organisasjonar og kommunar som forvaltar tilskot til lokalt integreringsarbeid. Samarbeidet bidrar til at organisasjonar og kommunar drar nytte av erfaringsdeling seg imellom. IMDi har hatt løpande kontakt med kommunane det siste året og har følgd opp kommunane gjennom fleire møte for å forbetre og standardisere praksisen knytt til tilskotsforvaltning – særleg praksisen for å rapportere om måloppnåing.

IMDi skal støtte opp om frivillig innsats og bidra til at frivillige organisasjonar har høg aktivitet og eit breitt nedslagsfelt. IMDi forvaltar to tilskotsordningar som skal styrke den rolla frivillige organisasjonar har i arbeidet med inkludering og integrering. Tilskotsordningane blei evaluert i 2024. Evalueringa fann bl.a. at ordningane bidrar til auka aktivitet og betre samspel mellom kommunane og frivillige organisasjonar. Departementet og IMDi vil vurdere funna i det vidare arbeidet med å styrke frivilligheita si rolle i integreringsarbeidet. Sidan 2022 har IMDi samla eit ungdomspanel med ungdommar frå heile landet. Panelet gir viktige innspel om bl.a. sivilsamfunnet si rolle i integreringsarbeidet, negativ sosial kontroll og æresrelatert vald, og rasisme og diskriminering som barrierar for integrering. IMDi har også etablert ein referansegruppe med representantar frå innvandrarakorganisasjonar og sivilsamfunnet elles. Referansegruppa har følgd arbeidet med å styrke sivilsamfunnet si rolle på integreringsfeltet og har komme med innspel til regjeringa sitt arbeid, jf. *Hverdagsintegrering – Strategi for å styrke sivilsamfunnets rolle på integreringsfeltet 2021–2024*.

IMDi har ei sentral rolle i det førebyggjande arbeidet og tidleg innsats mot negativ sosial kontroll, æresrelatert vald, tvangsekteskap og kjønnslemlesting. Direktoratet har ansvaret for å følge opp mange av tiltaka i handlingsplanen *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vald* (2021–2024). I 2024 har IMDi 65 mangfaldsrådgjevarar på ungdomsskolar, vidaregåande skolar og på vaksenopplærings-senter over heile landet. Desse gir råd og rettleiing til utsette elevar. I 2023 rettleidde dei i til saman 899 saker. Ordninga endra namn frå minoritetsrådgivar til mangfaldsrådgivar i november 2023. Etter forslag frå regjeringa blei ordninga styrka med seks mangfaldsrådgjevarar i statsbud-

sjettet for 2024. Det er viktig med tidleg innsats, og dei fire siste åra har IMDi hatt ein pilot med mangfaldsrådgjevarar på ungdomsskolar i utsette byområde og vaksenopplærings-senter. Piloten er følgevaluert og sluttrapporten blei levert hausten 2024.

Det er viktig at tilsette som jobbar i tenester som kan møte utsette, for eksempel lærarar, politifolk og tilsette i barnevernet og helsesektoren, har kunnskap om korleis dei skal avdekke negativ sosial kontroll og æresrelatert vald, og korleis dei skal rettleie og hjelpe personar som er utsette for det. Kompetanseheving er derfor ein sentral del av arbeidet IMDi gjer på dette feltet. Mangfaldsrådgjevarar, spesialutsendingar for integreringssaker ved utanriksstasjonar og IMDi's fagteam for førebygging av negativ sosial kontroll og æresrelatert vald gjennomførte i 2023 ei rekke kompetansehevingstiltak for tilsette i ulike tenester over heile Noreg. IMDi driv også nettportalen Nora, som gir informasjon om rettar og kven ein kan kontakte for å få hjelp.

Det nasjonale tverretatlege kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald er også ei viktig teneste, som rettleier og gir råd til dei ordinære tenestene, til dømes tilsette i politi, barnehagar, skolar, asylmottak, helsestasjon, barnevernstenesta, krisesenter, norske utanriksstasjonar og UDI, om korleis dei skal handtere enkeltsaker og følge opp utsette. Teamet bidrar også med kompetanseheving til tilsette i dei ordinære tenestene gjennom å halde foredrag og seminar om tematikken. Teamet består i 2024 av i underkant av tolv stillingar, med representantar frå Bufdir, IMDi, UDI, Politidirektoratet, AVdir og Hdir. I tillegg blei teamet i 2024 utvida med ein representant frå Utdanningsdirektoratet (Udir) som har ansvar for spørsmål som gjeld barn i barnehage og skole, og støtteapparatet rundt.

Stadig fleire kontaktar Kompetanseteamet, og i 2023 rettleidde dei i 1 137 enkeltsaker. Bufdir har ansvar for koordinering og dagleg drift av kompetanseteamet.

I tillegg til å rettleie i enkeltsaker og drive kompetanseheving skal kompetanseteamet forvalte refusjonsordninga som dekkar retur til Noreg for personar som blir utsette for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald i utlandet. Teamet er også kontaktpunkt for Utanriksdepartementet i saker der utsette personar oppheld seg i utlandet. Teamet bistår med kartlegging og koordinerer kontakten med aktuelle etatar i Noreg. Kompetanseteamet koordinerer og tildeler også plassar i det nasjonale bu- og støttetilbodet for personar over 18 år som er utsette for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald. I 2024 blei bu- og støttetilbodet utvida med ei

pilotordning for personar som har returnert frå ufrivillig utanlandsopphald og har store hjelpebehov, men som ikkje fyller kriteria for å få ein plass i det ordinære bu- og støttetilbodet fordi dei ikkje er trusselutsette eller fordi dei har ein tilleggsproblematikk som av hensyn til eigen eller andres sikkerhet ikkje er kan foreinast med eit opphald i butilbodet.

Lov om offentlege organs ansvar for bruk av tolk mv. (tolkelova) pålegg offentlege organ å nytte tolk når det er nødvendig for å vareta rettssikkerheit og forsvarleg hjelp og teneste for minoritetspråklege innbyggjarar. Talet på tolkeoppdrag i offentlig sektor har auka med 40 pst. frå 2022 til 2023, jf. Tolkemonitor SPRÅK 2023.

IMDi er nasjonal fagmyndigheit for tolking i offentlig sektor. Direktoratet har ei sentral rolle i å rettleie om tolkelova og bruk av tolk i offentlig sektor, i å bidra til at offentlege verksemdar bestiller og bruker kvalifiserte tolkar, og i å sikre at det blir kvalifisert nok tolkar i aktuelle språk. IMDi har også ansvar for å drifte Nasjonalt tolkeregister og for kunnskapsutviklinga på feltet.

Post 01 Driftsutgifter

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) er fagdirektorat, premissleverandør og utøvande organ for integreringspolitikken. IMDi samarbeider med sektormyndigheiter, kommunane og fylkeskommunane.

Budsjettforslag 2025

Det er venta at det framleis vil komme mange flyktningar frå Ukraina framover. For at IMDi skal kunne handtere høge innreisetel også i tida som kjem, og for at dei skal kunne følge opp den rekordhøge busettinga dei siste åra, foreslår regjeringa å føre vidare den midlertidige ekstraløyvinga til IMDi og dermed løyve 60 mill. kroner i 2025.

Regjeringa foreslår å auke ramma for mangfaldsrådgivarordninga med 4 mill. kroner, som vil finansiere fire stillingar. Midlane skal gå til å styrke ordninga for å sikre tidleg innsats mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald.

Det er etablert ein ny finansieringsmodell for kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald. Teamet blir koordinert av Bufdir, med representantar frå IMDi, UDI, Politidirektoratet, AVdir, Hdir og Udir. Den nye finansieringsmodellen inneber at deltakinga frå representantane i teamet blir finansiert frå direktorata sine egne driftspostar. Formålet med det er å forenkle finansieringa av teamet, klargjere styringslinjene for representantane og synleggjere fagområda som er representerte i teamet. Departementet foreslår derfor å auke løyvinga under posten med 1 mill. kroner, mot ein tilsvarande reduksjon på kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og fellesfunksjonar i Barne- ungdoms- og familieetaten, post 01 Driftsutgifter. Løyvinga skal gå til ein stillingsressurs i IMDi for deltaking i kompetanseteamet. I 2025 består teamet totalt av 13,5 stillingar, med følgende fordeling:

Ansvarlig departement	Direktorat	Antal stillingar
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	Bufdir (drift, koordinering, kompetanseheving, forvalte refusjonsordning og bo- og støttetilbud, koordinere retur og oppfølging av utsatte for ufrivillige utenlandsopphold m.v.)	5,5
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	AVdir	2
Arbeids- og inkluderingsdepartementet	IMDi	1,5
Justis- og beredskapsdepartementet	POD	1
Justis- og beredskapsdepartementet	UDI	1
Helse- og omsorgsdepartementet	Hdir	1
Kunnskapsdepartementet	Udir	1
Barne- og familiedepartementet	Bufdir (barnefaglig ansvar)	0,5
Totalt		13,5

Regjeringa foreslår tilskot til frivillige organisasjonar under kap. 671, post 71 til tiltak retta mot å skape sosiale møteplassar for gutar og unge menn, for å førebygge kriminalitet og rekruttering til kriminelle miljø. Tiltaket er ein del av ei satsing frå regjeringa for å førebygge utanforskap og kriminalitet blant barn og unge. Regjeringa foreslår å auke løyvinga til IMDis driftspost med 1 mill. kroner til saksbehandling og oppfølging i IMDi.

Regjeringa foreslår å redusere kvoten for talet på overføringsflyktningar frå 1 000 til 200 i 2025. Løyvinga til arbeid med uttak og busetting av overføringsflyktningar er redusert med 4,5 mill. kroner.

Vidare foreslår regjeringa å redusere løyvinga med 0,3 mill. kroner, mot ein tilsvarande auke på kap. 1605 Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ), post 01 Driftsutgifter. Midlane er knytte til tilleggstenesta brukarstøtte og avtalte drifts- og forvaltningskostnader for systemløyvinga DFØ lønnsforhandlingar i IMDi.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 392,4 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overførast (NY)

Frå 2025 blir FoU-midlane til Integrerings- og mangfaldsdirektoratet samla under kap. 670, post

21. Løyvinga skal nyttast til forskings- og utviklingsprosjekt, evalueringar, informasjon og rettleiing og kunnskapsoppssummeringar for å utvikle og formidle kunnskap om integrering og mangfald. Midlane skal bidra til å auke kunnskapen om integrering blant myndigheitene og aktørar med ansvar for integreringspolitikk. Løyvinga på posten skal også dekke utgifter til berekningsutvalet som kartlegg utgiftene kommunane har til busetting og integrering av flyktningar.

Budsjettforslag 2025

Det blir foreslått ein auke på 30 mill. kroner, mot ein tilsvarande reduksjon på kap. 601, post 21. For 2025 er det foreslått ei løyving på 30 mill. kroner.

Kap. 3670 Integrerings- og mangfaldsdirektoratet

Løyvinga under kap. 670 Integrerings- og mangfaldsdirektoratet, post 01 Driftsutgifter, kan overskridast mot tilsvarande meirinntekter under kap. 3670, post 01, jf. romartalsvedtak II.

Kap. 671 Busetting av flyktingar og tiltak for innvandrarar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	73 605		
45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	59 844	48 940	51 140
60	Integreringstilskot, <i>kan overførast</i>	18 026 295	23 627 135	22 865 771
61	Særskilt tilskot ved busetting av einslege mindreårige flyktingar, <i>overslagsløyving</i>	1 166 887	1 788 725	2 166 297
62	Kommunale integreringstiltak	240 322	291 393	337 587
70	Busettingsordninga og integreringstilskot, oppfølging	2 538	2 645	2 746
71	Tilskot til integreringsarbeid i regi av sivilsamfunn og frivillige organisasjonar	226 724	217 493	230 524
72	Kvalifiseringsordninga for tolkar	21 652	21 513	22 330
73	Tilskot	20 194	20 150	20 650
	Sum kap. 671	19 838 061	26 017 994	25 697 045

Overført frå 2023 til 2024:
Post 45: 12 501 000 kroner

Kap. 671 omfattar integreringstilskot og særskilt tilskot ved busetting av einslege mindreårige som går til kommunar for arbeidet med busetting, kvalifisering og integrering av flyktingar. Kapitlet omfattar også ulike tilskotsordningar der kommunar og fylkeskommunar kan søke om tilskot til å styrke og vidareutvikle kvalifiserings- og integreringsarbeidet og dessutan midlar til KS (kommunesektorens organisasjon) for arbeidet deira på feltet. Vidare ligg tilskot til sivilsamfunn og frivillige organisasjonar på integreringsfeltet og tilskot til kvalifiseringsordningar under dette kapitlet. Kapitlet omfattar også midlar til digitaliseringsarbeid i regi av IMDi.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Løyvinga har blitt nytta til evalueringar, forskings- og utviklingsprosjekt, informasjon og rettleiing og til kunnskapsoppsummeringar for å utvikle og formidle kunnskap om integrering og mangfald. Løyvinga har også gått til ulike samarbeids- og rammeavtalar og forskingsprogram med integreringsfaglege tema og dessutan til utvalsarbeid. Midlane på posten blei frå 2024 overført til kap. 601, post

21 for å samle løyvingane til forskning og utvikling i departementet.

Midlane har bidratt til å auke kunnskapen om integrering blant myndighetene og aktørar med ansvar for integreringspolitikk. Ein del av midlane er nytta til prosjekt som inngår i samarbeidsavtalen med Statistisk sentralbyrå (SSB) om å utvikle og halde ved like statistikk og analysar som er relevante for innvandrings- og integreringspolitikken. Midlane på posten har også gått til forskning om sivilsamfunnet og frivillig sektor i regi av NORCE Norwegian Research Centre og Institutt for samfunnsforskning (ISF) og til rammeavtalar med Nasjonalt kunnskapssenter om vald og traumatisk stress (NKVTS) og Velferdsforskningsinstituttet NOVA. Vidare har løyvinga dekt utgifter til Ekstremismekommissjonen, lovutvalet om negativ sosial kontroll og berekningsutvalet som kartlegg utgiftene kommunane har til busetting og integrering av flyktingar og familiemedlemmer. Midlane har i tillegg bidratt til forskning på busetting og integrering av flyktingar frå Ukraina. IMDi's forskings- og utgreiingsarbeid er også dekt av løyvinga.

Nedanfor er det lista opp døme på oppdrag som blei ferdigstilte i 2023:

- Evaluering av Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll (Proba 2023)

- Flyktninger med store helseutfordringer – Bruk av helseinformasjon i arbeid med bosetting og kvalifisering (NTNU 2023)
- Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen (NKVTS 2023)
- Transnasjonal undertrykking – begrepsavklaring og sektoransvar (Proba 2023)

Post 45 Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, kan overførast

Løyvinga på posten skal nyttast til å utvikle gode digitale verktøy som skal gjere arbeidet med busetting, integrering og tilskotsforvaltning enklare. Dei digitale løysingane til IMDi skal gi effektive system for brukarane, bidra til betre resultat i integreringsarbeidet og sikre ei meir einskapleg behandling av kommunar og flyktningar.

Midlane har bl.a. bidratt til å ferdigstille registreringsløysingar for Jobbsjansen og mangfaldsrådgivarane. Desse registerløysingane bidrar til betre styringsdata, statistikk og grunnlag for forskning. Det er også ferdigstilt ei teknisk plattform der det blir utvikla nye busettingstenester, og ein forbetra versjon for kompetansekartlegging er i produksjon. Ein betydeleg andel av midlane har også gått til å vidareutvikle dei digitale tenestene for tilskotsordningar. IMDis nettløysingar har også vore prioriterte, med større vektlegging av sluttbrukarane som målgruppe. Det blei lansert ein minimumsversjon av nettstaden Ny i Norge (nyinorge.no) 1. juni 2023 med samla informasjon til fordrivne frå Ukraina på fire språk. Nettstaden skal i løpet av 2024 utvidast til andre flyktningar. Den nye nettstaden for mangfald i arbeidslivet, mika.no, er også publisert og blei tilgjengeleg frå januar 2024.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 51,1 mill. kroner.

Post 60 Integreringstilskot, kan overførast

Hovudtrekk ved regelverket

Kommunane får integreringstilskot når dei buset personar som får opphald som overføringsflyktningar eller på bakgrunn av søknad om asyl, og for familiesameining med desse. Tilskotsordninga skal også medverke til å busette eldre og personar med alvorlege, kjende funksjonsnedsettingar eller åtferdsvanskar.

Kommunane skal gjennomføre eit målretta busettings-, kvalifiserings- og integreringsarbeid,

slik at flyktningane kan forsørge seg sjølve og delta i samfunnet.

Tilskotet skal gi ei rimeleg dekning av dei gjennomsnittlege meirutgiftene kommunane har til busettings- og kvalifiseringsarbeidet i busettingsåret og dei fire neste åra.

Rapport

Det høge talet på fordrivne frå Ukraina som har komme til Noreg, har ført til at busettingsbehovet og talet på busette i kommunane har auka atskilleg dei siste åra. I 2022 og 2023 blei til saman ca. 65 000 flyktningar busette i kommunane. Per 1. september 2024 er ytterlegare 17 000 busette, sjå tabellen nedanfor, som viser utviklinga i talet på busette og ventetida dei siste åra. Tala i tabellen inkluderer både fordrivne frå Ukraina og flyktningar frå andre land, irekna overføringsflyktningar.

Integreringstilskotet, saman med tilskot til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, særskilt tilskot ved busetting av flyktningar med alvorleg nedsett funksjonsevne eller åtferdsvanskar og særskilt tilskot ved busetting av einslege mindreårige, utgjer den viktigaste finansieringa av busettings- og integreringsarbeidet til kommunane. Som følge av auken i talet på busette flyktningar i kommunane har løyvinga til integreringstilskotet auka betydeleg dei siste åra.

Eit berekningsutval kartlegg årleg dei gjennomsnittlege utgiftene kommunane har til busetting og integrering av flyktningar og personar med opphald på humanitært grunnlag. Rapporten frå berekningsutvalet for 2023 viser at dekningsgraden for integreringstilskotet var 91,8 pst. Dette er ein nedgang frå 2022, då dekningsgraden var på 97,3 pst. Årsaka til at dekningsgraden har blitt lågare, er bl.a. at dei gjennomsnittlege utgiftene kommunane har til sosialhjelp og ventestønad/etableringsstønad, har auka. I tillegg har det vore ein auke i utgiftene til sosial rådgiving, ekstratiltak i grunnskolen og integreringstiltak i kommunane.

Det er stor uvisse knytt til korleis utgiftene til kommunane og dekningsgrada for integreringstilskotet vil utvikle seg i 2024 og åra framover. Det er mange usikre komponentar som spelar inn på kostnadsbildet, som bl.a. samansettinga av flyktningane, kva behov dei har, korleis dei fordeler seg på årskulla i integreringsløpet, når på året dei blir busette, utforminga og dimensjoneringa av tiltaka og tenestene til kommunane og også overgang til arbeid eller utdanning. Det er særskild stor uvisse knytt til bustadutgifter og kor mange

som vil gå over til arbeid etter avslutta introduksjonsprogram. I tillegg er prognosane for kor mange fordrivne frå Ukraina som vil komme til

Noreg, og kor mange det blir behov for å busette, svært usikre.

Nøkkeltal for busetting 2020–september 2024

År	2020	2021	2022	2023	Per 1. september 2024
Busette totalt ¹	2 819	4 489	31 258	33 701	17 032
Busette einslege, mindreårige	80	108	510	647	452
– av desse IMDI	56	89	423	560	382
– av desse Bufetat	24	19	87	87	70
Busette i barnefamiliar ²	1 923	3 606	20 160	20 159	9 549
– av desse busette barn	1 097	2 110	10 328		4 439
Busette andre vaksne ³	805	775	10 576	12 894	7 031
Gjennomsnittleg ventetid frå vedtak til busetting (månader)					
– totalt ¹	6,8	6,3	2,3	2,5	3,1
– einslege, mindreårige	5,1	3,1	2,5	2,8	4,7
– barnefamiliar ²	7,8	6,7	2,4	2,5	3,0
– andre vaksne ³	4,6	4,3	2,0	2,4	3,2

¹ Totalen inneheld busette personar med skjerma identitet.

² Inkluderer vaksne i familiar med barn under 18 år og barn i familiar.

³ Inkluderer alle vaksne som ikkje er ein del av barnefamiliar.

Målet er at introduksjonsprogrammet skal bidra til stabil tilknytning til arbeid. Det er derfor særleg interessant å måle deltakinga i arbeid og utdanning eitt eller fleire år etter avslutta introduksjons-

program. Tabellen nedanfor viser andelen deltakarar som var sysselsett eller under utdanning (vidaregåande nivå eller høgare) eitt og fem år etter avslutta program.

Nøkkeltal for resultat i kvalifiseringsarbeidet (introduksjonsprogram).

	Totalt pst.	Kvinner pst.	Menn pst.
Andel av dei som avslutta program 2021, sysselsett eller under utdanning 2022	65	58	75
Andel som avslutta program i 2017, sysselsett eller i utdanning i 2022	71	59	77
Andel av dei som avslutta program i 2023 som gjekk direkte over i arbeid eller utdanning.	49	44	60
Andel som hadde grunnskole/fag i grunnskole som del av sitt program 2023			6 pst.
Andel som hadde vidaregåande skole/fag i vidaregåande skole som del av sitt program 2023			3 pst.

Oppfølging og kontroll

Kommunane skal ikkje legge fram særskild rekneskap for integreringstilskotet. Eit berekningsutval kartlegg kvart år utgiftene kommunane har til busetting og integrering, sjå omtale ovanfor. Denne kartlegginga gir ei oversikt som viser om det er rimeleg samsvar mellom tilskotet og utgiftene til kommunane. Kartlegginga inkluderer bl.a. utgifter til integreringstiltak som intro-

duksjonsprogram/introduksjonsstønad, barne- og ungdomsverntenester, sysselsettingstiltak, yrkeskvalifisering og arbeidstrening, kommunale helse-tenester, sosialkontor/sosialtenester, barnehagar og integreringstiltak i grunnskolen.

Budsjettforslag 2025

Alle kommunar får tilskot etter den same satsstrukturen og nivået. Satsane er viste i tabellen.

Satsar for integreringstilskot, kroner.

Busettingsår	2021	2022	2023 ¹	2024	2025
År 1 (einslege, vaksne)	241 000	234 900	241 100	241 100	250 500
År 1 (andre vaksne)	194 300	189 400	194 400	194 400	202 000
År 1 (einslege, mindreårige)	187 000	182 300	187 000	187 000	194 300
År 1 (barn)	194 300	189 400	194 400	194 400	202 000
År 2	249 000	243 100	249 500	249 500	259 200
År 3	177 300	172 900	177 400	177 400	184 300
År 4	88 000	85 700	88 000	88 000	91 400
År 5	72 000	70 200	72 000	72 000	74 800
Sum (einslege, vaksne)	827 300	806 800	828 000	828 000	860 200
Sum (andre vaksne)	780 600	761 300	781 300	781 300	811 700
Sum (einslege, mindreårige)	773 300	754 200	773 900	773 900	804 000
Sum (barn)	780 600	761 300	781 300	781 300	811 700

¹ I tillegg fekk kommunane eit tilskot på 50 000 kroner for kvar flyktning dei busette i 2023 utover det talet kommunen opphavleg blei oppmoda om for 2023.

Ved busetting av barn i barnehagealder (0–5 år) får kommunane eit eingongstilskot til særskild tilrettelegging for barn av nykomne innvandrarak, for eksempel til tospråklege assistentar. Satsen er foreslått til 28 900 kroner i 2025.

Ved busetting av personar som har fylt 60 år, får kommunen eit ekstra eingongstilskot. Satsen er foreslått til 187 600 kroner i 2025.

Ved busetting av personar med alvorleg nedsett funksjonsevne eller åtferdsvanskar kan kommunane få ekstra tilskot på grunnlag av dokumenterte behov. Ordninga har to delar. Personar kan utløyse enten tilskot 1 eller tilskot 2. Satsen for tilskot 1 er foreslått til 204 100 kroner og satsen for tilskot 2 til 1 692 000 kroner i 2025. For personar som blir busette frå to av UDIs særskilde buløysingar, særskild bu- og omsorgsløysing for valdelege og utagerande bebuarak (særbol) og særskild

pleie- og omsorgsløysing for bebuarak med omfattande helse- og omsorgsbehov (særpleie), er satsen for tilskot 2 foreslått til 2 597 500 kroner. Tilskot 1 er eit eingongstilskot, mens tilskot 2 kan utbetalast i inntil fem år. Flyktningar som blir busette frå UDIs særskilde buløysingar – tilrettelegd avdeling, særbol eller særpleie – kan utløyse tilskot 2 i inntil ti år. Einslege mindreårige kan utløyse tilskotet til og med det året dei fyller 20 år, sjølv om perioden for integreringstilskot er ferdig.

Tilskot til ressurskrevjande tenester, jf. Prop. 1 S (2023–2024) for Kommunal- og distriktsdepartementet, omfattar også ressurskrevjande flyktningar. Innslagspunktet for 2025 ligg i flukt med innslagspunktet for tilskot 2 og er i 2025 på 1 692 000 kroner.

Det er svært usikkert korleis dei kommunale utgiftene til busetting og integrering, og deknings-

grada for integreringstilskotet, vil utvikle seg framover. Sjø omtale av faktorar som påverkar utgiftsnivået under rapportering på kap. 671, post 60. Departementet følger nøye med på utviklinga i dekningsgrada for tilskotet.

Regjeringa foreslår å redusere kvoten for talet på overføringsflyktningar frå 1 000 til 200 i 2025. Dette inneber isolert sett ein reduksjon i talet på personar i målgruppa for tilskot, og løyvinga under posten er redusert i tråd med dette.

Reduksjonen i løyvingsbehovet under posten samanlikna med saldert budsjett for 2024 kjem i hovudsak av ein reduksjon i prognosen for innreisetalet for fordrivne frå Ukraina i 2024 og 2025. Situasjonen i Ukraina er uføreseieleg, og det er knytt svært stor uvisse til innreisetalet i 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 22,9 mrd. kroner.

Post 61 Særskilt tilskot ved busetting av einslege mindreårige flyktningar, overslagsløyving

Hovudtrekk ved regelverket

Kommunane får eit særskilt tilskot når dei buset einslege mindreårige flyktningar. Einslege mindreårige skal busettast så raskt som mogleg i gode bu- og omsorgstilbod tilpassa den enkelte og lokale forhold.

Det blir utbetalt ein høg sats til og med det året barnet fyller 16 år, og ein lågare sats frå og med det året ungdommen fyller 17 år. Tilskotet blir utbetalt frå og med den månaden barnet blir busett, og det blir utbetalt til og med det året den einslege mindreårige fyller 20 år.

Rapport

I 2023 blei det busett 647 einslege mindreårige flyktningar. Ventetida for einslege mindreårige frå vedtak til busetting var på 2,8 månader i 2023. Meir informasjon finst i tabellen *Nøkkeltal for busetting 2020–juni 2024*.

Rapporten for 2023 frå berekningsutvalet som årleg kartlegg dei gjennomsnittlege utgiftene kommunane har til busetting og integrering av einslege mindreårige flyktningar, viser at dekningsgrada for integreringstilskotet og det særskilde tilskotet ved busetting av einslege mindreårige over dei fem første åra er på 113,8 pst. Årsaka til den høge dekninga er at fleire av dei einslege mindreårige flyktningane som kjem frå Ukraina, kjem med følgepersonar. I tillegg bidrar alderssamansetninga blant dei einslege mindreårige, med

andelsvis færre under 15 år, også til lågare gjennomsnittsutgifter. Det er store variasjonar i utgiftene for enkeltpersonar og mellom kommunar. Dekningsgrada for 2023 viser ein nedgang frå 2022, da den samla dekningsgrada var på 117 pst. Årsaka til nedgangen er bl.a. at dei gjennomsnittlege utgiftene kommunane har til sosialhjelp og ventestønad/etableringsstønad i samheng med einslege mindreårige har auka. Det er stor uvisse knytt til korleis utgiftene til kommunane og dekningsgrada for tilskota vil utvikle seg i 2024 og åra framover. Det er også usikkert kor mange fordrivne frå Ukraina, irekna einslege mindreårige, som vil komme til Noreg og kor mange det blir behov for å busette i åra som kjem.

I perioden frå 2022 og fram til august 2024 har det komme fleire einslege mindreårige enn åra før. Det har også komme fleire under 15 år. Spesielt har talet på einslege mindreårige utan følgeperson med behov for tilrettelagde omsorgstiltak, auka dei siste åra. Samtidig er kapasiteten i kommunane med vedtak om å busette einslege mindreårige under press.

Dette har gjort busettingsarbeidet ekstra krevjande, og ventetida frå vedtak til busetting for einslege mindreårige har auka frå 2,8 månader i 2023 til 4,7 månader i 2024 (per 1. september). I mai 2024 sende IMDi brev til 57 kommunar og oppfordra dei til å vurdere å auke talet på busettingsplassar som er haldne av til einslege mindreårige utan følgeperson. Dette resulterte i nokre fleire plassar, men per september ventar IMDi framleis på tilbakemelding frå ein del kommunar.

Oppfølging og kontroll

Kommunane skal ikkje legge fram særskild rekneskap for særskilt tilskot ved busetting av einslege mindreårige flyktningar. Eit berekningsutval kartlegg utgiftene kommunane har til busetting og integrering. Denne kartlegginga gir ei oversikt som viser om det er rimeleg samsvar mellom tilskotet og utgiftene til kommunane.

Budsjettforslag 2025

Tilskota kommunane får ved busetting av einslege mindreårige flyktningar, har dei siste åra vore betydeleg høgare enn kommunane sine gjennomsnittlege utgifter. Regjeringa foreslår å redusere tilskotssatsane slik at det blir betre samsvar mellom tilskota og kommunane sine gjennomsnittlege utgifter til busetting og integrering av einslege mindreårige flyktningar i 2025. Dette inneber ein reduksjon i løyvinga under posten. Departe-

mentet følger nøye med på utviklinga i dekningsgrada for tilskotet.

Samtidig har det blitt fleire personar i målgruppa for tilskot som følge av auken i talet på fordrivne frå Ukraina dei siste åra. Det gir isolert sett ein auke i løyvingsbehovet under posten samanlikna med saldert budsjett for 2024. Situasjonen i Ukraina er uføreseieleg, og det er knytt svært stor uvisse til innreisetala i 2025.

Regjeringa foreslår å redusere kvoten for talet på overføringsflyktingar frå 1 000 til 200 i 2025. Dette inneber isolert sett ein reduksjon i talet på personar i målgruppa for tilskot, og løyvinga under posten er redusert i tråd med dette.

Satsane for særskilt tilskot ved busetting av einslege mindreårige flyktingar i 2025 er fore-

slått til 1 059 100 kroner til og med det året personen fyller 16 år, og 667 900 kroner frå og med det året personen fyller 17 år.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 2,2 mrd. kroner.

Post 62 Kommunale integreringstiltak

Tilskotsposten består av seks tilskotsordningar i 2025: Jobbsjansen, tilskot til områdesatsingar, tilskot til utvikling av kvalifiserings- og integreringstiltak, tilskot til nasjonalt bu- og støttetilbod til personar over 18 år utsett for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald, tilskot til kvalifiseringstiltak i integreringsmottak og tilskot til tilrettelagd fag- og yrkesopplæring for vaksne innvandrarar.

Rapport

	Rekneskap 2023 (mill. kroner)
Jobbsjansen, kvalifiseringsprosjekt for heimeverande innvandrarkvinner	104,0
Områdesatsing	38,5
Utvikling av kommunale integreringstiltak	56,4
Nasjonale bu- og støttetilbod til personar over 18 år utsett for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald	18,9
Kvalifiseringstiltak i integreringsmottak	6,3
Tilrettelagd fag- og yrkesopplæring for vaksne innvandrarar	16,2

Jobbsjansen

Formålet med Jobbsjansen er å auke sysselsettinga blant innvandrarkvinner som står langt frå arbeidsmarknaden og har behov for grunnleggande kvalifisering for å komme i jobb eller ordinær utdanning. Jobbsjansen skal, gjennom individuelt tilpassa program, gi styrkte kvalifikasjonar for stabil tilknytning til arbeidslivet og økonomisk sjølvstende.

I tidsperioden 2022–2025 blir det prøvd ut ein per capita-modell for finansieringa av Jobbsjansen. Forsøket skal gi kunnskap om ein slik finansieringsmodell er meir oversiktleg og gir mindre administrasjon for prosjektkommunane og deltakarane, slik at fleire deltakarar og kommunar kan innlemmast i ordninga. Målet er også å teste ut om ei per capita-finansiering av Jobbsjansen vil gi like høg kvalitet og like gode resultat som dagens finansiering gjer. IMDi forvaltar Jobbsjansen-ordninga.

I 2023 blei det løyvd 110,6 mill. kroner til Jobbsjansen. Av dette beløpet var 100 mill. kroner til den ordinære ordninga og 10,6 mill. kroner til forsøket med per capita-modell. IMD fekk 36 søknader om Jobbsjansen-prosjekt i 2023. 30 av søknadene fekk innvilga midlar, av desse var ni frå ulike bydelar i Oslo og 21 frå andre kommunar. Dei fleste av dei innvilga prosjekta dreidde seg om vidareføringar frå 2022.

Det var totalt 1 183 deltakarar i den ordinære ordninga i 2023. Av desse avslutta 489 deltakinga si i løpet av året. Av dei som avslutta Jobbsjansen i 2023, gjekk 76 pst. over til enten arbeid eller utdanning. Dette er ein framgang frå 74 pst. i 2022. Frå 2017 til 2023 har måloppnåinga vore mellom 70 og 79 pst.

I 2023 var det fem kommunar som deltok i forsøket med per capita-finansiering. Dei hadde til saman 100 deltakarar. Ideas2evidence følgeevaluerer forsøket.

Områdesatsing

Områdesatsingar er eit verkemiddel for å betre miljø, butilhøve og levekår i utsette byområde. Satsingane har særleg handla om å forbetre oppvekstvilkåra for barn og unge, men rettar seg også mot auka sysselsetting, betre folkehelse, auka deltaking, inkluderande bumiljø og førebygging av kriminalitet.

Løyvinga til områdesatsingane over kap. 671, post 62, var i 2023 på 37,7 mill. kroner. Tilskotet var fordelt med 18,4 mill. kroner til Oslo indre aust, 15,4 mill. kroner til Oslo sør, 2,9 mill. kroner til Groruddalen i Oslo og 1 mill. kroner til Strømsø i Drammen.

Utvikling av kommunale integreringstiltak

Kommunane har best kjennskap til lokale forhold, bedrifter og organisasjonar, og har gode føresetnader for å sjølve løfte fram gode prosjekt som kan forbetre kvalifiseringsarbeidet. Formålet med ordninga er å heve kvaliteten og forbetre resultatane i kvalifiserings- og integreringsarbeidet til kommunane og fylkeskommunane med sikte på å få målgruppa ut i arbeid eller utdanning. Tilskotsordninga skal bidra til kunnskaps- og metodeutvikling av nasjonal interesse med overføringsverdi til andre kommunar og fylkeskommunar. Målgruppa er innvandrarak. Innanfor delområde tre til seks er nykomne innvandrarak som er omfatta av introduksjonslova (jf. §§ 2 og 17) og integreringslova (jf. §§ 9 og 28), prioriterte.

Ordninga bestod i 2023 av sju delområde. Forsøk med å utvikle ein nasjonal samarbeidsmodell for tilrettelagd fag- og yrkesopplæring var eit nytt delområde frå 2022. Det har blitt etablert modellar for samarbeid mellom kommunar, fylkeskommunar, NAV-kontor, andre arbeidsgivarar og opplæringskontor med mål om å lage yrkesfaglege opplæringstilbod til personar som har for svake norskferdigheiter til å følge ordinær opplæring utan tilrettelegging. Forsøket blir gjennomført i tre utvalde fylkeskommunar. I 2023 disponerte forsøket 5 mill. kroner. Dei tre fylkeskommunane som deltar i forsøket, søkte om, og fekk tildelt, 4,7 mill. kroner.

For delområde ein til seks var tilskotsramma på 56,9 mill. kroner i 2023. Etter to utlysingsrundar fekk IMDi totalt 91 søknader. 55 av søknadene blei innvilga, og 35 fekk avslag. Eitt prosjekt trakk søknaden etter tildeling.

I 2023 kunne kommunane søke om prosjektmidlar til sju delområde:

1. Lengre kvalifiseringsløp (fire år) etter gjennomført 3-årig introduksjonsprogram
2. Modellar for arbeidsretta kvalifisering i samarbeid med sosiale entreprenørar
3. Arbeidsmåtar i norskopplæringa
4. Kvalitet i innhaldet i introduksjonsprogrammet
5. Tiltak som gir psykisk støtte
6. Innovative løysingar i introduksjonsordninga
7. Forsøk med å utvikle ein nasjonal samarbeidsmodell for fag- og yrkesopplæring

Det nasjonale bu- og støttetilbodet til personar over 18 år utsette for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald

Formålet med bu- og støttetilbodet er å gi brukarane hjelp innanfor trygge rammer til reetablering og til å kunne leve eit så normalt liv som mogleg. Tilbodet skal vere eit tillegg til dei lovpålagde hjelpetilboda og tenestene kommunane yter. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har eit overordna ansvar for støttetilbodet. Kompetanse- teamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald koordinerer og administrerer tilbodet. Kommunane har det operative ansvaret for innhaldet i og drifta av det enkelte tilbodet.

I 2023 budde til saman 48 personar i butilbod i fem ulike kommunar, av desse var det 23 personar som flytta inn i 2023. Dei fleste var kvinner. I snitt var belegget i butilbodet i 2023 på 91 pst. I butilbodet får bebuarane miljøterapeutisk oppfølging, etablert kontakt med aktuelle tenester i kommunen, kontakt med frivillige frå ulike aktuelle organisasjonar og dessutan tilbod om å delta i nettverk for bebuarar og tidlegare bebuarar. I 2024 blei bu- og støttetilbodet utvida med ei pilotordning for personar som har returnert frå ufrivillig utanlandsopphald og har store hjelpebehov, men som ikkje fyller kriteriana for å få ein plass i det ordinære bu- og støttetilbodet. Piloten blir iverksett gjennom etablering av fire nye plassar til denne målgruppa i det eksisterande bu- og støttetilbodet.

Kvalifiseringstiltak i integreringsmottak

Integreringsmottak er eit tilbod for bebuarar som har fått eller med stort sannsyn vil få opphald. Integreringsmottaka skil seg frå andre mottak ved at alle bebuarane over 18 år får tilbod om, og forpliktar seg til, å delta i eit fulltidsprogram. Tilbodet skal omfatte opplæring i norsk, kultur- og samfunnskunnskap, utdannings- og arbeidsretta aktivitetar i tillegg til kompetansekartlegging og karriererettleiing.

Tilskotet skal bidra til at bebuarar i integreringsmottak får eit fulltidsprogram som er tilpassa føresetnadene til den enkelte og behovet vedkommande har for grunnleggjande kvalifisering. Kommunar som har etablert integreringsmottak etter avtale med IMDi, kan søke om tilskotet. Tilskotet blir tildelt kommunane basert på kor mange plassar det er i integreringsmottaket.

I 2023 var det to integreringsmottak, eitt i Kristiansand og eit i Steinkjer. I 2023 deltok 350 personar i fulltidsprogram. 149 flyktningar blei busette frå integreringsmottak i 2023, mot 98 personar i 2022.

Tilrettelagd fag- og yrkesopplæring for vaksne innvandrarar

Tilskotet skal stimulere til å etablere og gjennomføre tilbod om tilrettelagd fag- og yrkesopplæring for vaksne innvandrarar som har rett til vidaregåande opplæring, men som har behov for tilrettelegging og oppfølging utover det fylkeskommunen er forplikta til å gi etter opplæringslova § 19-8 andre ledd. Deltakarar blir rekruttert frå introduksjonsprogrammet, blant brukarane av NAV-kon-

tora og blant søkarane til fylkeskommunen. Tilskotsordninga skal bidra til å dekke meirutgifter ved tilrettelegging. Fylkeskommunar kan søke om tilskotet. IMDi forvaltar ordninga.

I 2023 var det totalt 914 vaksne innvandrarar som deltok i ordninga, noko som er ein oppgang frå 714 i 2022. Av det totale talet var 3 pst. deltakarar i introduksjonsprogrammet. Dette er ein liten nedgang frå 2022, da 6 pst. var deltakarar i introduksjonsprogrammet. I 2021 var andelen 20 pst. Det er uvisst kva nedgangen dei siste åra kjem av, og fleire fylkeskommunar melder at dei var usikre på om deltakarane var med i introduksjonsprogrammet eller nyleg hadde avslutta det, på inn- takstidspunktet. I 2023 fekk ti fylkeskommunar tildelt midlar. Fylkeskommunane som har fått midlar, har etablert samarbeid med kommunar, Arbeids- og velferdsetaten og arbeidsgivarar.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 337,6 mill. kroner. Tabellen nedanfor viser korleis midlane skal fordelast mellom dei ulike tilskotsordningane.

Fordeling av midlar til kommunale integreringstiltak.

	Mill. kroner
Jobbsjansen, kvalifiseringsprosjekt for heimeverande innvandrarkvinner	169,8
Jobbsjansen, per capita-modell	10,8
Områdesatsing	50,7
Utvikling av kvalifiserings- og integreringstiltak	51,5
Nasjonale bu- og støttetilbod til personar over 18 år utsette for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald	29,7
Kvalifiseringstiltak i integreringsmottak	8,4
Tilrettelagd fag- og yrkesopplæring for vaksne innvandrarar	16,7

Regjeringa foreslår å omprioritere 15 mill. kroner frå posten, mot ein tilsvarande auke under kap. 1520, post 01, jf. omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. Midlane skal gå til å styrke statsforvaltarane sitt arbeid med rettleiing og tilsyn med integreringsarbeidet i kommunane etter integreringslova. Styrkinga skal bidra til høgare kvalitet og redusert ulikskap i kvalifiseringstilbodet til nytilkomne flyktningar og til at fleire flyktningar kjem i arbeid.

Regjeringa foreslår å auke tilskot til Jobbsjansen med 68 mill. kroner i 2025, for at fleire innvan-

drarkvinner som står langt frå arbeidsmarknaden skal få den oppfølginga og kvalifiseringa dei treng for å komme inn i arbeid eller utdanning. Dette inneber ei vidareføring av auka tilskotsramme frå revidert nasjonalbudsjett i 2024 som ga 240 nye deltakarplassar i ordninga, i tillegg til ein ytterlegare auke for nye 170 deltakarplassar i 2025.

Regjeringa foreslår å auke tilskotet til nasjonale bu- og støttetilbod til personar over 18 år utsette for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald med 3,5 mill. kroner. Det er ein stor pågang av førespurnader, og styrking av butilbodet vil føre til oppret-

ting av fleire plassar, styrking av nettverksarbeidet og auka oppfølging for bebuarar etter enda butid.

Regjeringa foreslår også å auke tilskotet til områdesatsingar med 10 mill. kroner over budsjettet til Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Områdesatsingane skal bidra til betre oppvekstvilkår for barn og unge og er bl.a. retta inn mot førebygging av kriminalitet. 7 mill. kroner blir fordelte til Oslo sør, og 3 mill. kroner blir fordelte til Oslo indre aust. Tiltaket er ein del av ei felles satsing frå regjeringa for å førebygge utanforskap og kriminalitet blant barn og unge.

Midlane til områdesatsingar under denne posten blir dermed fordelte med 22,8 mill. kroner til Oslo indre aust, 23,6 mill. kroner til Oslo sør, 3,1 mill. kroner til Groruddalen i Oslo og 1,1 mill. kroner til Strømsø i Drammen.

Utvikling av kvalifiserings- og integreringstiltak

Regjeringa foreslår å løyve 51,5 mill. kroner til utvikling av kvalifiserings- og integreringstiltak.

Det blir foreslått at kommunane kan søke om prosjektmidlar til fem delområde i 2025. I tillegg kan fylkeskommunar søke om midlar til prosjekt innanfor delområde tre. Dei fem delområda er:

1. Innovative løysningar i introduksjonsordninga og opplæring i norsk og samfunnskunnskap
2. Utvikling av tiltak som gir psykisk støtte
3. Forsøk med å utvikle ein nasjonal samarbeidsmodell for fag- og yrkesopplæring
4. Etablering av kommunale, interkommunale eller regionale velkomstilbod
5. Arbeid for mangfald og mot rasisme og diskriminering

Delområda Modellar for arbeidsretta kvalifisering i samarbeid med sosiale entreprenørar, Arbeidsmåtar i norskopplæringa og Kvalitet i innhald i introduksjonsprogrammet blir innlemma i delområde 1.

Post 70 Busettingsordninga og integreringstilskot, oppfølging

Midlane på posten skal nyttast til det samla arbeidet KS (kommunesektorens organisasjon) gjer på flyktningfeltet. Formålet er å sikre kunnskapsgrunnlag og samarbeid mellom staten og KS om busetting og kvalifisering av flyktningar.

Midlane er brukte til KS si oppfølging av tilskotsordningar og deltaking i berekningsutvalet og i Nasjonalt utval for mottak og busetting av flyktningar. KS deltar også i fylkesvise møte for å vurdere oppmodingar om busetting i kvar av kom-

munane. I tillegg er midlane brukte til samarbeid med IMDi og UDI, jf. samarbeidsavtalen om mottak og busetting av flyktningar.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 2,7 mill. kroner.

Post 71 Tilskot til integreringsarbeid i regi av sivilsamfunn og frivillige organisasjonar

Tilskotsposten består av tre tilskotsordningar i 2023: tilskot til integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjonar, tilskot til nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet og tilskot til norskopplæringsordninga.

Rapport

Tilskot til integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjonar

Formålet med tilskotsordninga er å auke arbeids- og samfunnsdeltakinga blant personar med innvandrarakgrunn. Målgruppa for ordninga er personar med innvandrarakgrunn, bebuarar i statlege mottak for asylsøkarar og befolkninga elles i lokalsamfunn. Tilskotsordninga skal bl.a. støtte tiltak som stimulerer til fellesskap, tillit, tilhøyrse og frivillig norsktraining, og dessutan tiltak som motverkar negativ sosial kontroll, rasisme, diskriminering og utanforskap. Tilskotet skal også gå til å styrke små og nyetablerte organisasjonar på integreringsfeltet. Frivillige organisasjonar kan søke om tilskot.

IMDi forvaltar 30 pst. av løyvinga og gir i hovudsak støtte til tiltak og prosjekt av nasjonal karakter. 40 kommunar forvaltar dei resterande 70 prosent, og dei gir støtte til prosjekt av lokal karakter og driftsstøtte til lokale innvandrorganisasjonar.

Det blei løyvd 132,5 mill. kroner til tilskot til integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjonar i 2023. IMDi har rettleidd kommunane og lagt til rette for erfaringsdeling knytt til forvaltninga av tilskotsordninga. IMDi tildelte midlar til 82 prosjekt av nasjonal karakter og driftsstøtte til regionale innvandrorganisasjonar. Kommunane tildelte til saman midlar til 987 lokale prosjekt og tiltak og driftsstøtte til lokale innvandrorganisasjonar.

Tilskotsordninga har ulike delmål som støttar forskjellige aktivitetar for innvandrarakgrunn og barna deira. Det er bl.a. gitt støtte til informasjon om norsk samfunnslev, til norsktraining og til førebyggjande tiltak mot rasisme, diskriminering, negativ sosial kontroll, æresrelatert vald, tvangsekteskap

og kjønnslemlesting. Det er i tillegg gitt støtte til tiltak og aktivitetar som bidrar til at innvandrarar og barna deira i større grad deltar på møteplassar og aktivitetar i regi av frivillige organisasjonar i lokalsamfunnet. I januar 2024 blei ordninga forskriftsfesta. Det skal sikre at ordninga er i tråd med krava i økonomiregelverket og forvaltningslova. Forskrifta gir eit meir presist og tilgjengeleg regelverk, med god samanheng mellom reglane.

Tilskotsordninga blei evaluert i 2024. Ifølge evalueringa rapporterer tilskotsmottakarane om høg måloppnåing. I evalueringsrapporten viser ein til at tilskotsordninga kan ha stor verdi som eit verktøy i lokalt integreringsarbeid og i samarbeidet mellom kommunar og frivillige organisasjonar, men at dette potensialet på langt nær blir utløyst i alle kommunane. Det kjem også fram at enkelte av behova som blei identifiserte i evalueringa, allereie var handterte gjennom forskrifta.

Tilskot til nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet

Tilskotet til nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet skal medverke til betre kunnskap om integrering i befolkninga, irekna kunnskap om moglegheiter og utfordringar i integreringsprosessen. Ordninga skal bidra til at vaksne, barn og unge med innvandrarakgrunn får meir tillit og opplever å høyre til i det norske samfunnet. I tillegg skal ho bidra til at barn og unge med innvandrarakgrunn både deltek meir og blir meir representerte på ulike samfunnsarenaer. Tilskotsmottakarane er organisasjonar som står oppført med namn i budsjettproposisjonen til Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Tilskotet er innretta som eit driftstilskot. Organisasjonane er forskjellige og tilbyr ulike typar aktivitetar, bl.a. knytt til førebygging av rasisme og diskriminering, brubygging og dialogarbeid, norsktraining, rettshjelp og inkluderingsarbeid. IMDi forvaltar tilskotsordninga og skal føre kontroll med at midlane blir nytta etter føresetnadene for ordninga.

Det blei løyvd 37,5 mill. kroner til ordninga i 2023 fordelt på 14 nasjonale ressursmiljø. Dei nasjonale ressursmiljøa har bidratt med kunnskap og kompetanse i kontakt med offentlege instansar, næringsliv og internasjonale organisasjonar. Organisasjonane har i 2023 spelt ei viktig rolle i å handtere store flyktninginnkomstar og bidratt med bl.a. rettshjelp, språkkurs og arbeidskvalifiserande tiltak. Fleire nasjonale ressursmiljø driv også med rettleiing og rådgiving. Desse hjelper enkeltindivid og grupper som er utsette for marginalisering, negativ sosial kontroll, utanforskap og diskriminering. Dei er også aktive i samfunnsde-

batten og driv med formidlings- og påverknadsarbeid overfor myndigheitene og andre aktørar.

Ei evaluering av ordninga viser at tilskotet bidrar til auka aktivitet blant organisasjonane, og at tildelingsforma gir tilskotsmottakarane ein stabilitet som er positiv for verksemda. Samtidig etterlyser fleire av organisasjonane ein tydelegare samanheng mellom måloppnåing og tildeling, og tydelegare signal om kva aktivitetar som bør prioriterast. Fleire av organisasjonane tar også til orde for ei søknadsbasert ordning, men med fleirårige tildelingar for å halde oppe stabiliteten.

Tilskot til norskopplæringsordninga

Formålet med tilskotet til norskopplæringsordninga er å gi eit målretta og fleksibelt tilbod til innvandrarar som har behov for å styrke norskferdighetene sine uavhengig av innvandringsårsak og butid. Ordninga skal bidra til at deltakarane på sikt når norsknivå B1 eller høgare. Ordninga skal også bidra til innovasjon i metodar for norskopplæring der frivillige organisasjonar og offentlege og private aktørar samarbeider. Ordninga er eit supplement til tilbod om norskopplæring til personar som har rettar etter integreringslova eller introduksjonslova. Det er IMDi som forvaltar ordninga.

Det blei løyvd 52,8 mill. kroner til ordninga i 2023. Midlane gjekk til opplæringstilbod til om lag 5 280 deltakare frå 33 tilbydarar. Gjennom ordninga får kvar deltakar 80–100 timar lærarstyrt norskopplæring frå godkjende tilbydarar. Midlane blei fordelte på 33 godkjende tilbydarar av norskopplæring, både private tilbydarar, frivillige organisasjonar og kommunale vaksenopplæringsenter. Det har vore stor pågang av deltakarar. Ei følgeevaluering av ordninga viser at mange av deltakarane har stort fagleg utbytte av å delta på norskkurs, og at opplæringstilbodet er eit viktig steg på vegen mot kvalifisering og arbeid, i tillegg til at det bidrar til kvardagsintegrering. Sluttrapporten frå evalueringa blei publisert i januar 2024.

Budsjettforslag 2025

Regjeringa foreslår å omprioritere om lag 4 mill. kroner mot ein tilsvarende auke under kap. 1520, post 01, jf. omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. Midlane skal gå til å styrke statsforvaltarane for gjennomføring av rettleiing og tilsyn med integreringsarbeidet i kommunane etter integreringslova, med mål om at fleire flyktningar kjem i arbeid.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga med 9 mill. kroner, til tilskot til frivillige organisasjonar til til-

tak retta mot å skape sosiale møteplassar for gutar og unge menn. Formålet med styrkinga er å førebygge kriminalitet og å hindre rekruttering til kriminelle miljø. Tiltaket er ein del av ei felles satsing frå regjeringa for å førebygge utanforskap og motverke kriminalitet blant barn og unge.

Regjeringa foreslår å endre ordninga for tilskot til nasjonale ressursmiljø på integreringsfeltet frå ei namngitt ordning til ei søkbar ordning frå 2026. Frå 2026 må organisasjonar søke IMDi om driftsstøtte gjennom tilskotsordninga. Omlegginga vil bidra til ei meir open fordeling av midlane. For å bidra til føreseielegheit blir det lagt opp til at organisasjonane kan få innvilga tilskot for ein periode på inntil fire år, så fram dei oppfyl-

ler krava i tilskotsordninga. Regelverket for tilskotsordninga vil fastsetast som forskrift. Fastsetting gjennom forskrift vil innebære at organisasjonane mfl. får moglegheit til å kome med innspel til innretninga i ein høringsrunde.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 230,5 mill. kroner på posten med denne fordelinga:

- 141,6 mill. kroner til tilskot til integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjonar
- 37,5 mill. kroner til tilskot til nasjonale ressursmiljø
- 51,5 mill. kroner til tilskot til norskopplæringsordninga

Organisasjon	Tilskot 2023	Tilskot 2024	Forslag tilskot 2025
Antirasistisk Senter (ARS)	6 075 000	6 075 000	6 075 000
Kristent Interkulturelt Arbeid (KIA)	1 265 000	1 265 000	1 265 000
Minotenk – minoritetspolitisk tenketank	4 000 000	4 000 000	4 000 000
MiRA Ressurscenter for kvinner med minoritetsbakgrunn	4 150 000	4 150 000	4 150 000
Multikulturelt Initiativ og Ressursnettverk	500 000	500 000	500 000
Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS)	3 130 000	3 130 000	3 130 000
Organisasjon Mot Offentlig Diskriminering (OMOD)	2 040 000	2 040 000	2 040 000
Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF)	5 350 000	5 350 000	5 350 000
LIM – Likestilling, integrering, mangfold	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Utrop	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Caritas Norge	3 000 000	3 000 000	3 000 000
Samora	1 500 000	1 500 000	1 500 000
Stiftelsen Fargespill	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Bydelsmødre	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Sum	37 510 000	37 510 000	37 510 000

Post 72 Kvalifiseringsordningar for tolkar

IMDi er nasjonal fagmyndigheit for tolking i offentleg sektor og arbeider med å auke kvaliteten og tilgangen på kvalifiserte tolkar over heile landet.

Løyvinga skal finansiere den faglege og administrative gjennomføringa av autorisasjonsprøven for tolkar og anna utdanning og kvalifisering av tolkar. Formålet med ordninga er å få fleire kvalifiserte tolkar i offentleg sektor. Høgskulen på

Vestlandet, OsloMet og Samisk høgskole får tilskot gjennom ordninga.

Utdanningsinstitusjonane skal sørge for ei tenleg og fagleg forsvarleg drift av kvalifiseringstilboda og ei kunnskapsbasert utvikling av desse. Kvalifiseringstilboda skal planleggast på grunnlag av behovet offentlege organ har for tolking på ulike språk, sett opp mot dekningsgrada for tolkar oppførte i Nasjonalt tolkeregister på dei aktuelle språka. Nasjonalt tolkeregister er eit offentleg inn-

synsregister over tolkar i Noreg i ulike kvalifikasjonskategoriar. IMDi forvaltar registeret.

Rapport

I 2023 gjekk talet på tolkar i Nasjonalt tolkeregister opp frå 1 891 til 2 388. Same året var det 656 personar som tok Tospråktesten, fordelte på 27 ulike språk, og 185 kandidatar som gjennomførte kurs i tolkens ansvarsområde (TAO), fordelte på 29 ulike språk. 56 personar fullførte bachelor i tolking, og 66 fullførte grunne i tolking. 18 personar fekk løyve som statsautorisert tolk, i seks ulike språk. I løpet av 2023 auka talet på oppføringar i Nasjonalt tolkeregister med 24 pst., frå 2 245 oppføringar per 31. desember 2022 til 2 782 oppføringar per 31. desember 2023 (talet på oppføringar er høgare enn talet på tolkar fordi éin tolk kan ha kvalifikasjonar i fleire språk).

Per 31. desember 2023 var 618 av oppføringane i Nasjonalt tolkeregister registrert med statsautorisasjon og/eller bachelorgrad i tolking frå universitet eller høgskole (kategori A, B og C i registeret). 997 var registrert med grunne i tolking frå universitet eller høgskole (kategori D), og 1 167 var oppført i registeret utan tolkeutdanning (kategori E).

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 22,3 mill. kroner.

Post 73 Tilskot

Løyvinga blir brukt til ei tilskotsordning for tiltak som skal auka det etniske mangfaldet i arbeidslivet, til deltaking i nasjonale og internasjonale kunnskapsforum, til arbeid mot negativ sosial kontroll og til enkelte namngitte tilskot.

Rapport

Det blei utbetalt 10 mill. kroner over tilskotsordninga for tiltak for auka etnisk mangfald i arbeidslivet i 2023. Tilskotet skal stimulere private og offentlege arbeidsgivarar til å bli meir medvitne på etnisk mangfald som ressurs og fremme tiltak med formål om å auka rekrutteringa av innvandra og betre bruken av kompetansen deira. Midlane gjekk til 26 tiltak som fordelte seg på ulike bransjar og aktørar. Totalt fekk IMDi 72 søknader om tilskot i 2023. Dette var ein kraftig auke frå 31 søknader i 2021 og 28 i 2022.

I 2023 blei det løyvd 0,2 mill. kroner til kunnskapsforumet Konsortium for forskning på terrorisme og internasjonal kriminalitet. Det blei også løyvd 0,5 mill. kroner til Transatlantic Council on Migration. Deltaking i foruma har gitt tilgang til ny forskning, seminar og nettverk til nytte for politikkutviklinga på integreringsfeltet.

Det blei løyvd 2,5 mill. kroner til TV 2 Skole i 2023. TV 2 Skole har produsert sendingar og opplæringsopplegg for vaksne nykomne flykningar sidan 2016. Formålet er å gjere norskopplæring meir tilgjengeleg for flykningar i mottak. Midlane gjekk til å finansiere produksjon av månadlege aktualitetssendingar med læringsopplegg, oppdatering og vedlikehald av plattformen intronorsk.no og utvikling av A1-ressursen med oppdatering av eksisterande innhald. Noko av midlane gjekk dessutan til publisering av NRKs minoritetssendingar gjennom elevkanalen.no.

I 2023 blei det løyvd 3,5 mill. kroner til mentorordninga mot negativ sosial kontroll. Av desse midlane gjekk 2,325 mill. kroner til Mentorfamilie i regi av Oslo Røde Kors og 1,155 mill. kroner til brukarnettverket Sammen i regi av Oslo Krisesenter. Det blei vidare løyvd 2,3 mill. kroner til arbeid mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald. Midlane gjekk til regionale ressursenter om vald, traumatisk stress og sjølvmoordsforebygging (RVTS) og kompetansehevingsarbeidet dei gjer i regi av regionale nettverk, og til opplæringstilbodet Endringsagenter.

Budsjettforslag 2025

Regjeringa foreslår å omprioritere nokre midlar frå posten, til å styrke statsforvaltarane sitt arbeid på integreringsfeltet under kap. 1520, post 01, jf. omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet.

Dei fem regionale ressursentra om vald, traumatisk stress og sjølvmoordsforebygging (RVTS) driv undervisning, rettleiing og informasjons- og nettverksarbeid om bl.a. negativ sosial kontroll, vald og overgrep.

Regjeringa foreslår å auka tilskotet til det regionale arbeidet til RVTS-ane med 0,5 mill. kroner for at fleire i dei ordinære tenestene, som politi, helsevesen og barnevern, skal få kompetanse til å avdekke negativ sosial kontroll, vald og overgrep, til å følge opp personar som er utsette, og til å auka samarbeidet mellom tenestene.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 20,7 mill. kroner. Midlane skal fordelast slik:

- 11,2 mill. kroner til tilskotsordningar for tiltak som skal auke det etniske mangfaldet i arbeidslivet
- 3,5 mill. kroner til mentorordninga for utsette for negativ sosial kontroll og æresrelatert vald, 2 325 000 kroner til Røde Kors for drift av ei mentorfamilieordning og 1 155 000 kroner til Oslo Krisesenter for drift av mentornettverket «Sammen»
- 2,5 mill. kroner til TV 2 Skole
- 0,55 mill. kroner til Transatlantic Council on Migration
- 0,2 mill. kroner til Konsortium for forskning på terrorisme og internasjonal kriminalitet
- 2,8 mill. kroner til arbeid mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald ved Dei regionale ressursentra om vald, traumatisk stress og sjølvmondsforebygging (RVTS), 1 540 000 kroner til arbeid med kompetanseheving i regi av regionale nettverk og 1 220 000 kroner til opplæringstilbodet «Endringsagenter».

Kap. 3671 Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrarar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
04	Tilskot til integreringsprosjekt i asylmottak i regi av frivillige organisasjonar, ODA-godkjende utgifter	17 300	12 779	13 265
	Sum kap. 3671	17 300	12 779	13 265

Post 04 Tilskot til integreringsprosjekt i asylmottak i regi av frivillige organisasjonar, ODA-godkjende utgifter

Nokre utgifter til flyktningar og asylsøkarar sine opphald det første året i Noreg kan etter OECD/DACs retningslinjer klassifiserast som offisiell

utviklingsbistand (ODA). Det inkluderer nokre middel til integreringstiltak i asylmottak under kap. 671, post 71. For 2025 foreslår departementet at 13,3 mill. kroner av utgiftene knytte til integreringstiltak i asylmottak blir rapporterte inn som utviklingshjelp.

Kap. 672 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	81 661	85 665	88 920
22	Prøvar i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar	38 377	34 225	55 105
45	Større utstyrskjøp og vedlikehald, <i>kan overførast</i>		12 000	16 165
60	Tilskot til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar	2 172 808	2 262 211	2 023 430
61	Kompetansekartlegging i mottak før busetting	503	1 045	1 585
	Sum kap. 672	2 293 349	2 395 146	2 185 205

Overført frå 2023 til 2024:
Post 21: 39 753 000 kroner
Post 22: 1 922 000 kroner
Post 45: 6 100 000 kroner

Allmenn omtale

Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir) har vore, og er, ein sentral aktør i arbei-

det med å implementere lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringslova). Det gjeld særleg iverksettinga av revidert læreplan i norsk og samfunnskunnskap og iverksettinga og vidareutviklinga av standardiserte element i introduksjonsprogrammet og ein digital ressurs med lett tilgjengelege kvalitetsstandardar, faglege anbefalingar og verktøy til bruk for kommunane. Det gjeld også støtte og rettleiing til fylkeskommunane, som har ansvaret for å sørge for tilbod om karriererettleiing for personar i målgruppa for introduksjonsprogrammet. I situasjonen med høge innreisetal for fordrivne frå Ukraina har HK-dir samarbeidd med IMDi om å finne moglege løysingar på kapasitetsutfordringar kommunar opplever i kvalifiseringsarbeidet.

HK-dir spelar ei sentral rolle når det gjeld å sørge for høg kvalitet i gjennomføringa av prøvar i norsk og samfunnskunnskap og statsborgarprøven. Dette er avgjerande både for at prøvane skal vere pålitelege og ha høg status, og for rettssikkerheita til kandidatane.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overførast

Løyvinga skal gå til å utvikle kompetanse, metodar og læringsressursar for den obligatoriske opplæringa i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarak og utgiftene som HK-dir har i samheng med dette. Vidare skal løyvinga bl.a. nyttast til etter- og vidareutdanning for lærarar i norsk og samfunnskunnskap, karriererettleiing i integreringsmottak og det nasjonale tilbodet om digital lærarstyrt norskopplæring for innvandrarak som blei lansert i 2024.

Rapport

Vidareutdanning av lærarar i norsk og samfunnskunnskap etter integreringslova

HK-dir gir tilskot til universitet og høgskolar for å sikre at lærarar som underviser i norsk etter integreringslova, kan tilfredsstille kompetansekravet på 30 studiepoeng i norsk som andrespråk. I 2023 blei det gitt tilskot til ni studietilbod, inkludert nettbaserte tilbod for å sikre deltaking av lærarar frå heile landet. Utlysing av midlar til ei stipend- og vikarordning for lærarar som treng vidareutdanninga for å oppnå kompetansekravet, famna 160 lærarar. Dette var ein tydeleg auke frå 2022, med 78 lærarar.

HK-dir undersøkte kor mange norsklærarar som oppfylte kompetansekravet, og kva leiarane

meinte at vidareutdanninga bidrog med i undervisninga. Førebelse funn tyder på at fleire lærarar oppfyller kravet no enn ved den førre undersøkinga i 2018, og at leiarane er positive til utdanninga. Eit fleirtal meiner at vidareutdanninga har ført til at lærarane har fått auka fagleg og didaktisk kompetanse, og at kvaliteten på opplæringstilbodet har blitt betre. Halvparten av leiarane meiner at utdanninga har styrkt profesjonsfellesskapet og auka den kollektive læringa blant lærarane.

Karriererettleiing og støtte og rettleiing til fylkeskommunar som skal drive karriererettleiing for nykomne flyktningar

Integreringslova gir personar i målgruppa for introduksjonsprogrammet rett og plikt til å gjennomføre karriererettleiing. Fylkeskommunane skal sørge for tilbodet, og HK-dir støttar og rettleier dei i tenesteutviklinga, bl.a. gjennom kompetanseheving og utvikling av kunnskapsgrunnlag. Blant dei som hadde starta i introduksjonsprogrammet, og som ikkje hadde kollektivt vern, gjennomførte 75 pst. individuell karriererettleiing i 2023. Til samanlikning gjennomførte 74 pst. av dei som starta i introduksjonsprogrammet, individuell karriererettleiing i 2022. Berre ein liten andel av dei med kollektivt vern som starta i introduksjonsprogrammet i 2022, gjennomførte individuell karriererettleiing. Dette kjem av at personar med kollektivt vern ikkje har plikt til å gjennomføre karriererettleiing, og at denne gruppa primært får tilbod om grupperettleiing.

Karriererettleiing er også eit tilbod for bebuarar i integreringsmottak. I integreringsmottak i 2023 blei det registrert 425 individuelle rettleiingar og 72 grupperettleiingar i tillegg til aktivitetar som samarbeidsmøte med Arbeids- og velferdsetaten (NAV) og andre aktørar, skole- og bedriftsbesøk. Deltakarar i introduksjonsprogrammet får rettleiing i karrierekompetanse i det obligatoriske elementet *Livsmeistring i eit nytt land*. I 2023 har HK-dir, i samarbeid med Universitetet i Sørøst-Noreg, tilbydd eit eittårig kompetansehevingsprogram for programrådgivarar, lærarar og andre personar i kommunane som underviser i karrierekompetanse.

Budsjettforslag 2025

For 2025 er det foreslått ei løyving på 88,9 mill. kroner.

Post 22 Prøvar i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarak

Løyvinga skal gå til å dekke utgiftene som HK-dir har til å rettleie og informere om prøvar, til å utvikle og halde ved like prøvar i norsk og samfunnskunnskap, til å gjennomføre prøvane og til sensur og tilbakemelding til opplæringsstadene om resultatane. Arbeidet inkluderer også statsborgarprøven. Formålet med prøvane er å gjere det mogleg for vaksne innvandrarak å vise og dokumentere ferdigheiter i norsk og samfunnskunnskap.

Rapport

I 2023 blei det avlagt om lag 74 500 norskprøvar, fordelte på 22 800 munnlege prøvar og 51 700 skriftlege prøvar. 55 pst. av dei som avla den munnlege norskprøven, oppnådde nivå B1 eller B2, ein framgang på åtte prosentpoeng frå 2022. Den skriftlege norskprøven er sett saman av tre delprøvar: lytte-, lese- og skriveprøven. Andelen med nivå B1 eller B2 var 45 pst. på lytteprøven, 47 pst. på leseprøven og 46 pst. på skriveprøven. Prosentandelane som oppnår nivå B1 og B2, var noko lågare i 2023 enn i 2022, då 54 pst. oppnådde B1 eller B2 på både lytte- og leseprøven, og 48 pst. oppnådde nivå B1 eller B2 på den skriftlege delprøven.

I 2023 blei det avlagt 12 000 prøvar i samfunnskunnskap. Totalt sett var 78 pst. av prøveresultatane i samfunnskunnskap bestått (mot 76 pst. i 2022). Tilbodet skal givast på eit språk som deltakaren forstår. Over halvparten av prøvane blei avlagde på norsk i 2023.

I 2023 var det 5 300 kandidatar som gjennomførte 5 700 statsborgarprøvar. Dette er ein nedgang i talet på avlagde prøvar på 29 pst. samanlikna med 2022. Nedgangen blir forklart med at det både i 2020 og i 2021 var ein markant auke i talet på avlagde prøvar, på grunn av innføringa av dobbelt statsborgarskap i 2020. 91 pst. av kandidatane bestod prøven i 2023. Dermed er andelen som bestod prøven, uendra frå 2022.

For å bidra til god innføring av læreplanane i norsk og samfunnskunnskap etter integreringslova utviklar og drifrar HK-dir kompetansepakkar for opplæringsstadene. Aktuelle kompetansepakkar hadde nær 42 500 sidevisningar i 2023. Podkastserien Læreplanpodden, med seks episodar om læreplanane, har høge lyttartal. Kompetansepakkane bidrar til fagleg påfyll for leiarar og lærarak, og til høgare kvalitet i opplæringa. I 2023 utvikla HK-dir nye kompetansepakkar i samarbeid med IMDi om fleksibel og arbeidsretta norskopp-

læring. HK-dir har vidare oppdatert faglege anbefalingar på nettsidene sine.

Innføringa av reviderte læreplanar i norsk og samfunnskunnskap har blitt følgevaluert av Oxford Research og NTNU Samfunnsforskning. Evalueringa er gjennomført i perioden 2022–2024 og gir kunnskap om kva for tiltak som kan støtte kommunane i utviklingsarbeidet, og behov for eventuelle justeringar i læreplanar og støttesursar. Funna tyder på at skoleleiarane og lærarak generelt er fornøgde med læreplanane, men at det er utfordrande å skilje mellom endringar som kjem av dei nye læreplanane, og endringar som kjem av den nye integreringslova.

Budsjettforslag 2025

I 2025 er det venta at det blir avlagt betydeleg fleire skriftlege prøvar enn i åra før, som følge av dei mange fordrivne frå Ukraina. For 2025 er det foreslått ei løyving på 55,1 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, kan overførast

Løyvinga på posten skal nyttast til å utvikle gode digitale verktøy som skal forenkla og forbetre HK-dir sitt arbeid for kvalifisering av nykomne flyktningar og innvandrarak og for nyttiggjering av kompetansen deira.

Løyvinga skal også gå til å anskaffe og etablere eit nytt prøvesystem i norsk og samfunnskunnskap, irekna statsborgarprøven. Etter ein innkjøpsprosess inngjekk HK-dir i 2023 avtale med Open Assessment Technologies (OAT) om kjøp av eit nytt system for utvikling og gjennomføring av prøvane.

Budsjettforslag 2025

Regjeringa foreslår å auke løyvinga med 10 mill. kroner, til utvikling av samanhengande digitale tenester frå HK-dir for betre bruk av kompetansen til ukrainarak i det norske arbeidslivet. Midlane skal gå til tiltak som skal bidra til enklare og raskare saksbehandling og raskare tilgang på vedtak om godkjent utdanning. Dei skal også gå til tiltak for betre og meir målretta rettleiing til brukarak og arbeidsgivarar.

Departementet foreslår også å redusere løyvinga med 6,1 mill. kroner. Forslaget heng saman med at anskaffinga og etableringa av det nye prøvesystemet for prøvar i norsk og samfunnskunnskap etter planen skal vere ferdigstilt halvvegs i

2025. Midler til drift og vedlikehold av det nye prøvesystemet finansieres over kap. 672, post 22.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 16,2 mill. kroner.

Post 60 Tilskot til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrere

Hovudtrekk ved regelverket

Løyvinga skal dekke tilskot til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for asylsøkarar i mottak. Formålet med tilskotet er å gi asylsøkarar tidleg kjennskap til det norske språket og samfunnslivet. Asylsøkarar som bur i mottak og er over 18 år, har plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Vertskommunar for mottak er ansvarlege for tidleg kvalifisering etter integreringslova og skal tilby asylsøkarar 175 timar opplæring i norsk og 25 timar opplæring i samfunnskunnskap. Opplæringa i samfunnskunnskap skal vere tilpassa deltakargruppa og tilbydast på eit språk som deltakarane forstår. Vertskommunen skal sørge for at opplæringa blir gitt så snart som mogleg etter at asylsøkarar i målgruppa er registrerte i eit mottak i kommunen. Vertskommunar for asylmottak får tilskot etter kor mange personar det er i målgruppa for opplæring.

Løyvinga dekker også tilskot til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for personar som har fått eit opphaldsløyve som nemnt i integreringslova § 27, og for personar som har fått innvilga opphaldsløyve som nemnt i introduksjonslova § 17 første ledd før 1. januar 2021. Formålet med tilskotet er at kommunar og/eller fylkeskommunar gir opplæring til vaksne innvandrere med rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, slik at dei lærer tilstrekkeleg norsk og får nødvendig kunnskap om samfunnet til å kunne fungere i arbeids- og samfunnslivet. Tilskotet skal også gå til å gjennomføre prøvar i norsk og samfunnskunnskap. Innvandrere mellom 18 og 67 år som har fått innvilga opphaldsløyve som nemnt i integreringslova § 27, har rett og plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Kravet i integreringslova er at den enkelte skal nå eit individuelt bestemt nivå i norsk. Varigheita på opplæringa i norsk blir differensiert avhengig av utdanningsbakgrunnen til den enkelte. Kommunen og/eller fylkeskommunen som gjennomfører opplæringa, får tilskot per person som er registrert som deltakar. Tilskotet blir utbetalt i inntil tre år.

Flyktningar frå Ukraina med midlertidig kollektivt vern har rett, men ikkje plikt, til opplæring i

norsk i inntil eitt år. Personar med dette løyvet har ikkje rett eller plikt til opplæring i samfunnskunnskap. Kommunane får tilskot i eitt år for opplæringa. I samheng med revidert nasjonalbudsjett for 2023 blei tilskot til opplæring i norsk for personar med midlertidig kollektivt vern auka for å legge til rette for at kommunar som har kapasitet, kan gi opplæring i norsk utover eitt år til personar i målgruppa som treng det for å nå eit minimumsnivå i norsk, jf. integreringsforskrifta §§ 27 og 28. Utvida opplæring i norsk skal givast i tilknytning til opplæring gitt med heimel i integreringslova § 37 d.

Det kan gjerast vedtak om utvida opplæring i inntil seks månader om gongen. Kommunen får tilskot per vedtak om utvida norskopplæring. For personar som har vidaregåande nivå eller høgare frå før, kan kommunen innvilge inntil seks måneders utvida norskopplæring, slik at den samla opplæringa blir 18 månader, med tillegg av godkjend permisjon. For personar som *ikkje* har utdanning på vidaregåande nivå frå før, kan kommunen innvilge utvida norskopplæring med seks månader om gongen i inntil to år, slik at dei til saman kan få inntil tre år norskopplæring med tillegg av godkjend permisjon. Formålet med utvidinga er å legge til rette for at deltakarane får eit godt nok norsknivå til å delta i arbeidslivet eller bli fasa inn i arbeidslivet ved å lære norsk og jobbe samtidig, eller til å gå over til vidare utdanning.

Tilskota skal stimulere til effektivitet, gjennomstrøyming og resultat i opplæringa.

Rapport

Norskopplæring for asylsøkarar i mottak

I 2023 deltok 3 966 asylsøkarar i norskopplæring for asylsøkarar. Dette var nesten 3 000 fleire enn i 2022, då 1 096 deltok i norskopplæring for asylsøkarar. 819 asylsøkarar deltok i opplæring i samfunnskunnskap i 2023. Dette svarer til ein deltakingsandel på 23 pst., ein framgang på to prosentpoeng frå 2022. Samstundes er dette mykje lågare enn nivået dei føregåande åra. I 2021 deltok 44 pst. i opplæringa.

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Tal frå Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at det i løpet av 2023 var 47 049 personar som deltok i opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrere. Dette er det høgste talet deltakarar nokosinne. I 2022 deltok 28 400 personar i opplæringa. Meir enn halvparten av deltakarane var frå Ukraina. Samla sett kjem deltakarane frå 160 ulike land. Av dei nær 24 500 ukrainarane som

deltok i opplæringa i norsk i 2023, var 65 pst. kvinner. Året før var kvinneandelen blant deltakarane frå Ukraina 76 pst. Det er framleis mange deltakarar frå Syria, og talet på syriske deltakarar har gått opp frå 4 000 i 2022 til vel 4 400 i 2023. Dette er samtidig ein reduksjon frå 2017, då det var 9 500 personar frå Syria som deltok i opplæringa.

Opplæringa i norsk og samfunnskunnskap skal givast så snart som mogleg og seinast innan tre månader etter at personen blir folkeregistrert i kommunen, eller at krav om deltaking blir sett fram. Førebelse tal frå IMDi viser at av dei 5 101 personane som fekk rett og plikt til opplæring i 2023, starta 52 pst. i norskopplæringa innan tre månader, mot 50 pst. året før. Det var 12 923 personar som hadde rett til norskopplæring i 2023, og 64 pst. starta opplæringa etter tre månader. Forskjellen mellom deltakarar med rett og plikt og deltakarar med rett kjem av ulike målemetoder og ikkje faktiske forskjellar.

Oppfølging og kontroll

Kommunane skal ikkje legge fram særskild rekneskap for tilskot til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarakar. Eit berekningsutval kartlegg utgiftene kommunane har til busetting og integrering. Gjennom denne kartlegginga blir det gitt ei oversikt som viser om det er rimeleg samsvar mellom tilskotet og utgiftene til kommunane. For meir informasjon om kva utgifter som inngår i kartlegginga, sjå rapporten frå Berekningsutvalet for 2023.

Satsar for persontilskot, kroner

Tilskotsår	2023		2024		2025	
	Låg sats	Høg sats	Låg sats	Høg sats	Låg sats	Høg sats
År 1	16 100	38 100	16 800	39 700	17 500	41 200
År 2	29 300	75 600	30 600	78 900	31 800	82 000
År 3	18 400	52 100	19 100	54 400	19 800	56 500
Sum	63 800	165 800	66 500	173 000	69 100	179 700

Personar med midlertidig kollektivt vern har rett til opplæring i norsk i inntil eitt år. Satsen for tilskot for eittårig norskopplæring er 50 300 kroner. Kommunalar som har kapasitet, kan gi opplæring i norsk utover eitt år for personar med midlertidig kollektivt vern som har behov for det, jf. Prop. 118 S (2022–2023). Dersom kommunen gjer ved-

Budsjettforslag 2025

Tilskot til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for asylsøkarar i mottak

Vertskommunen får tilskot for kvar person i målgruppa. Satsen for tilskot til opplæring i norsk for asylsøkarar i mottak er i 2025 foreslått til 17 400 kroner. Satsen for tilskot til opplæring i samfunnskunnskap for asylsøkarar i mottak i 2025 er foreslått til 2 500 kroner.

Tilskot til opplæring i norsk og samfunnskunnskap

Kommunane får tilskot for kvar person i målgruppa som har rett og plikt eller rett til opplæring. Tilskotet har to satsar. Personar frå Afrika, Oseania (utanom Australia og New Zealand), Aust-Europa, Sør- og Mellom-Amerika utløyser høg sats. Personar frå Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand utløyser låg sats.

For å betre dei økonomiske rammevilkåra for små og mellomstore kommunalar får kommunalar med mellom 1–3 personar og 4–150 personar i målgruppa også eit grunntilskot. Satsen for grunntilskot for kommunalar med 1–3 personar i målgruppa er foreslått til 242 100 kroner, og satsen for kommunalar med 4–150 personar i målgruppa er foreslått til 721 700 kroner i 2025. Kommunalar med 1–150 personar i målgruppa per 15. januar 2024 vil få utbetalt grunntilskot.

tak om utvida norskopplæring, vil kommunen få eit tilskot på 29 700 kroner per vedtak. Løyvinga inkluderer midlar til dette.

Regjeringa foreslår å redusere kvoten for talet på overføringsflyktningar frå 1 000 til 200 i 2025. Dette inneber isolert sett ein reduksjon i talet på

personar i målgruppa for tilskot, og løyvinga under posten er redusert i tråd med dette.

Reduksjonen i det totale løyvingsbehovet under posten samanlikna med saldert budsjett for 2024, kjem i hovudsak av ein reduksjon i talet på personar i målgruppa for tilskotet som følge av ein reduksjon i prognosen for innreisetala av fordrivne frå Ukraina i 2024 og 2025. Situasjonen i Ukraina er uføreseieleg, og det er knytt svært stor uvisse til innreisetala i 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 2,0 mrd. kroner.

Post 61 Kompetansekartlegging i mottak før busetting

Tilskotsordninga blei etablert i 2021. Løyvinga dekker tilskot til kompetansekartlegginga vertskommunane gjennomfører av personar med opphalds-

løyve i mottak før busetting. Formålet med kompetansekartlegging før busetting er at fleire skal bli busette i ein kommune med relevant tilbod om utdanning eller arbeid, og at introduksjonsprogrammet blir betre tilpassa behova til den enkelte.

Kartlegging av kompetanse for mottaksbebuarrar var ei ny oppgåve for vertskommunar for asylmottak frå 2021. Blant mottaksbebuarrar i målgruppa for kompetansekartlegging blei 69 pst. kartlagd før busetting i 2023. Dette er ein nedgang på 14 prosentpoeng frå 2022.

Budsjettforslag 2025

Satsen for tilskot til kompetansekartlegging er foreslått til 796 kroner i 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1,6 mill. kroner.

Kap. 3672 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap	Saldert	Forslag
		2023	budsjett 2024	2025
01	Norskopplæring i mottak, ODA-godkjende utgifter	52 233	40 261	68 726
	Sum kap. 3672	52 233	40 261	68 726

Post 01 Norskopplæring i mottak, ODA-godkjende utgifter

Nokre utgifter til flyktningar og asylsøkarar sine opphald det første året i Noreg kan etter OECD/DACs retningslinjer klassifiserast som offisiell

utviklingsbistand (ODA). Det inkluderer nokre middel til integreringstiltak i asylmottak under kap. 672, post 60. For 2025 foreslår departementet at 68,7 mill. kroner av utgiftene knytte til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for asylsøkarar i mottak blir rapporterte inn som utviklingshjelp.

Programkategori 29.20 Einslege forsørgarar

Utgifter under programkategori 29.20 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
2620	Stønad til einsleg mor eller far	1 688 193	1 685 000	1 750 000	3,9
	Sum kategori 29.20	1 688 193	1 685 000	1 750 000	3,9

Utgifter under programkategori 29.20 fordelte på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
50–89	Overføringar til andre	1 688 193	1 685 000	1 750 000	3,9
	Sum kategori 29.20	1 688 193	1 685 000	1 750 000	3,9

Kap. 2620 Stønad til einsleg mor eller far

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Overgangsstønad, <i>overslagsløyving</i>	1 581 617	1 570 000	1 660 000
72	Stønad til barnetilsyn til einsleg mor eller far i arbeid, <i>overslagsløyving</i>	90 303	97 000	77 000
73	Tilleggsstønader og stønad til skolepengar, <i>overslagsløyving</i>	16 273	18 000	13 000
	Sum kap. 2620	1 688 193	1 685 000	1 750 000

Hovudtrekk ved regelverket

Formålet med stønadene løyvde under postane 70–73 er å sikre inntekt for foreldre som er aleine om omsorga for barn, og å gi dei midlertidig hjelp til å bli i stand til å forsørge seg sjølv gjennom arbeid. Ei mor eller ein far er definert som å ha aleineomsorg for eit barn når hen varig har klart meir av den daglege omsorga enn den andre forel-

deren. Full overgangsstønad utgjer 2,25 G (grunnbeløpet i folketrygda). Stønaden er inntektsprøvd og blir redusert med 45 pst. for inntekt som overstig halvparten av grunnbeløpet i folketrygda.

Overgangsstønad kan som hovudregel bli gitt i inntil tre år, fram til barnet fyller åtte år. Stønadsperioden kan utvidast, for eksempel dersom den einslege mora eller faren er under nødvendig utdanning eller har særleg tilsynskrevjande barn.

Den einslege mora eller faren må vere i yrkesretta aktivitet for å kunne få overgangsstønad frå det yngste barnet fyller eitt år. Hen kan oppfylle aktivitetskravet ved å vere i arbeid som utgjer minst 50 pst. av full tid, ved å vere under nødvendig og tenleg utdanning som utgjer minst 50 pst. av utdanning på full tid, ved å vere meldt til

Arbeids- og velferdsetaten som reell arbeidssøkar til minst 50 pst. arbeid eller ved etablering av eiga verksemd.

Tilleggsstønader (i samanheng med utdanning og arbeidssøking) og stønad til skolepengar, og stønad til barnetilsyn for einsleg mor eller far som er i arbeid, kan også bli gitt på bestemte vilkår.

Rapport

Utgiftsutviklinga

Stønadsutgifter til einsleg mor eller far, løpande kroner (i 1 000 kroner) ved utgangen av 2021–2023

År	2021	2022	2023	Endring 2022–2023 pst.
Post 70 Overgangsstønad	1 632 383	1 587 720	1 581 617	0,4

Frå 2022 til 2023 fall utbetalingane av overgangsstønad med 0,4 pst. Målt i fast G gjekk utgiftene til overgangsstønad ned med 6 pst.

Fast G inneber at rekneskapstala er justerte for utviklinga i grunnbeløpet i folketrygda, slik at dei årlege utgiftene i større grad blir samanliknbare. Nedgangen i utgifter målt i fast G kjem i hovudsak av ein nedgang i gjennomsnittleg tal på mottakarar av overgangsstønad over åra.

I første halvåret 2024 blei det rekneskapsført 803,7 mill. kroner i overgangsstønad til einsleg mor eller far under kap. 2620, post 70. Dette inneber ein auke i utgiftene til overgangsstønad på om lag 1,7 pst. samanlikna med første halvåret 2023.

Mottakarar av overgangsstønad

Ved utgangen av 2023 fekk om lag 9 490 personar overgangsstønad. Dette er ein nedgang på om lag 160 personar, eller om lag 1,7 pst., frå året før. Ved utgangen av første halvåret 2024 fekk om lag 9 490 personar overgangsstønad. Dette er ein reduksjon på 3,6 pst. frå same perioden året før.

Ved utgangen av 2023 fekk om lag 4 420 personar stønad til barnetilsyn. Av desse fekk om lag 2 370 personar stønad til barnetilsyn utan å samtidig få overgangsstønad. Dette er ein nedgang på om lag 10,7 pst. frå utgangen av 2022.

Budsjettforslag 2025

Regulering av grunnbeløpet i folketrygda

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2025. Som følge av dette aukar

utgiftsanslaget for 2025 med til saman 71 mill. kroner under kap. 2620, post 70 Overgangsstønad.

Post 70 Overgangsstønad, overslagsløyving

Det er anslått at det i gjennomsnitt vil vere om lag 9 200 mottakarar av overgangsstønad i 2025. Den gjennomsnittlege ytinga er anslått til om lag 180 100 kroner i 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1 660 mill. kroner.

Post 72 Stønad til barnetilsyn til einsleg mor eller far i arbeid, overslagsløyving

Stønad til barnetilsyn dekker 64 pst. av dei dokumenterte utgiftene til barnetilsyn opp til ein maksimumssats. Det blir anslått at om lag 3 430 personar vil få stønad til barnetilsyn til einsleg mor eller far i arbeid i 2025. Gjennomsnittleg yting blir anslått til om lag 22 380 kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 77 mill. kroner.

Post 73 Tilleggsstønader og stønad til skolepengar, overslagsløyving

Post 73 omfattar stønad til skolepengar og alle tilleggsstønadene, medrekna stønad til barnetilsyn til einsleg mor eller far i utdanning og arbeidssøking. Nokre av tilleggsstønadene blir gitt etter faste satsar.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 13 mill. kroner.

Programkategori 29.50 Inntektssikring ved sjukdom, arbeidsavklaring og uførleik

Utgifter under programkategori 29.50 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
2650	Sjukepengar	62 062 231	62 237 500	71 297 500	14,6
2651	Arbeidsavklaringspengar	41 102 463	44 843 200	50 789 000	13,3
2655	Uførleik	117 840 316	126 105 000	132 715 500	5,2
Sum kategori 29.50		221 005 010	233 185 700	254 802 000	9,3

Utgifter under programkategori 29.50 fordelte på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
50–89	Overføringar til andre	221 005 010	233 185 700	254 802 000	9,3
Sum kategori 29.50		221 005 010	233 185 700	254 802 000	9,3

Programkategorien omfattar utgifter under kapitla Sjukepengar, Arbeidsavklaringspengar og Uførleik. Under kapitlet Sjukepengar inngår sjukepengar, pleie-, opplærings- og omsorgspengar og i tillegg utgifter til feriepengar av sjukepengar etter reglane i folketrygdlova kapittel 8 og 9. Under kapitlet Sjukepengar inngår også midlar til tilskot til ekspertbistand og forsøk med kompetansetiltak for sjukmelde. Under kapitlet Arbeidsavklaringspengar inngår arbeidsavklaringspengar og tilleggsstønader etter folketrygdlova kapittel 11 og 11 A og legeerklæringar. Under kapitlet Uførleik inngår uføretrygd og meinerstatning ved yrkesskade etter folketrygdlova kapittel 12 og 13.

Dei ulike helserelevante ytingane har ulike formål, og bl.a. inngangsvilkår, varigheit og kompensasjonsgrad varierer mellom ordningane. Det er likevel ein nær samanheng mellom dei helserelevante ytingane, jf. omtale i del I, punkt 3.6 Utviklinga i helserelevante ytingar. Både sjukepengar, arbeidsavklaringspengar og uføretrygd inngår som ulike delar av eitt og same stønadsforløp for mange mottakarar, og utvikling i mottaket av éi yting vil dermed kunne påverke dei andre. Utgiftsutviklinga for dei ulike ytingane bør derfor sjåast i samanheng over tid.

Kap. 2650 Sjukepengar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Sjukepengar for arbeidstakarar m.m., <i>overslagsløyving</i>	54 826 952	54 350 000	62 220 000
71	Sjukepengar for sjølvstendige, <i>overslagsløyving</i>	1 716 401	1 660 000	1 940 000
72	Pleie-, opplærings- og omsorgspengar m.m., <i>overslagsløyving</i>	2 563 125	2 890 000	3 520 000
75	Feriepengar av sjukepengar, <i>overslagsløyving</i>	2 917 434	3 240 000	3 520 000
76	Tilskot til ekspertbistand og kompetansetiltak for sjukmelde, <i>kan overførast</i>	38 319	97 500	97 500
	Sum kap. 2650	62 062 231	62 237 500	71 297 500

Hovudtrekk ved regelverket

Sjukepengar skal gi kompensasjon for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive som er arbeidsuføre på grunn av sjukdom eller skade. Sjukepengeperioden er inntil eitt år. Arbeidsgivaren skal betale sjukepengar i inntil 16 kalenderdagar (arbeidsgivarperioden). Sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar må sjølve dekke tapt arbeidsinntekt i dei første 16 kalenderdagane av ein sjukepengeperiode. Sjukepengar blir berekna på grunnlag av tidlegare inntekt opp til seks gonger grunnbeløpet i folketrygda (G). Sjukepengar til arbeidstakarar og frilansarar blir gitt med 100 pst. av grunnlaget, mens sjølvstendig næringsdrivande får sjukepengar med 80 pst. av grunnlaget. Sjukepengar kan graderast ned til 20 pst. dersom ein er delvis arbeidsufør. Sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar kan mot ein særskild premie teikne forsikring som omfattar sjukepengar for dei første 16 sjukedagane og/eller sjukepengar med 100 pst. av grunnlaget. Folketrygdlova og arbeidsmiljølova pålegg arbeidsgivaren, Arbeids- og velferdsetaten og den sjukmelde ei rekke oppfølgings- og aktivitetskrav. Hensikta med desse krava er å stimulere og hjelpe den sjukmelde heilt eller delvis tilbake i arbeidslivet så raskt som mogleg.

Pleiepengar og omsorgspengar skal kompensere for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive i samanheng med sjukdom hos barn. Pleiepengar kompenserer også for bortfall av arbeidsinntekt ved pleie av nærstående i sluttfasen av livet. Oppføringspengar skal kompensere for bortfall av arbeidsinntekt for yrkesaktive i samanheng med opplæring som er nødvendig for å kunne ta seg av

og behandle eit barn med langvarig sjukdom eller nedsett funksjonsevne.

Pleiepengar kan givast dersom ein har omsorg for barn under 18 år som på grunn av sjukdom, skade eller lyte har behov for kontinuerleg tilsyn og pleie. Ved omsorg for ein person med utviklingshemming som har behov for kontinuerleg tilsyn og pleie på grunn av livstruande eller annan alvorleg sjukdom, blir pleiepengane ytte utan omsyn til aldersgrensa på 18 år. Det blir gitt rett til framhald av pleiepengar i ein overgangsperiode på inntil seks veker eller tre månader ut frå bestemte vilkår dersom barnet døyr i stønadsperioden. Pleiepengar blir ytte med 100 pst. kompensasjon opp til seks gonger grunnbeløpet i folketrygda. Ved behov kan inntil to omsorgspersonar få pleiepengar samtidig. Pleiepengar blir graderte mot talet på timar barnet er i ei etablert tilsyns- og avlastningsordning, og kan graderast ned til 20 pst. Pleiepengar kan likevel graderast skjønsmessig sjølv om barnet er under tilsyn av andre, dersom foreldre ikkje kan vere i inntektsgivande arbeid på grunn av nattevaking eller konstant beredskap.

Omsorgspengar blir ytte til ein arbeidstakar som må vere borte frå arbeidet på grunn av omsorg for eit sjukt barn under tolv år. I utgangspunktet blir ytinga gitt i inntil ti stønadsdagar for kvart kalenderår. Dersom vedkommande har omsorg for meir enn to barn, blir det gitt omsorgspengar i opptil 15 dagar. Til ein arbeidstakar med kronisk eller langvarig sjuke eller funksjonshemma barn kan det givast ti stønadsdagar ekstra. Når arbeidstakaren er aleine om omsorga, blir talet på stønadsdagar dobla. Arbeidsgivaren dekker dei første ti stønadsdagane, mens folke-

trygda dekker omsorgspengar utover ti stønads-dagar. Sjølvstendig næringsdrivande og frilansarar dekker sjølve dei første ti dagane og får dekt eventuelle dagar utover dei på same måten som arbeidstakarar.

Rapport

Utgiftsutviklinga

Dei samla utgiftene til sjukepengar frå folketrygda var 62 062 mill. kroner i 2023. Det svarer til ein vekst på 16,1 pst. samanlikna med 2022.

Utgiftene til sjukepengar til arbeidstakarar auka med 16,1 pst., til 54 827 mill. kroner i 2023, sjå figur 6.2 for månadlege utgifter til sjukepengar til arbeidstakarar. Denne veksten kjem først og fremst av at den trygdefinansierte delen av sjuke-

fråværet auka med heile 10,3 pst. frå 2022 til 2023, samtidig som lønnsveksten auka med 5,2 pst. 96 pst. av sjukepengeutgiftene til arbeidstakarar (52 751 mill. kroner) i 2023 gjaldt sjukepengar ved eigen sjukdom etter arbeidsgivarperioden på 16 dagar, jf. tabellen nedanfor.

Frå 2022 til 2023 gjekk utgiftene til sjukepen- gar til arbeidsledige ned med 31,2 pst. til 805 mill. kroner. Utgiftene til refusjonsordninga for kronisk sjuke auka derimot med 69,5 pst. til 788 mill. kro- ner. Utgiftene til refusjonsordninga for gravide auka også, til 132 mill. kroner i 2023, ein oppgang på 113,2 pst. frå 2022. Sjukepengar til yrkesaktive midlertidig ute av inntektsgivande arbeid auka med 28,4 pst., frå 258 mill. kroner i 2022 til 331 mill. kroner i 2023.

Sjukepengeutgifter på post 70 Sjukepengar for arbeidstakarar m.m. etter formål (mill. kroner)

	2021	2022	2023	Endring i pst. 2022–2023
Sjukepengar ved eigen sjukdom etter arbeidsgivarperioden ¹	42 020,3	45 231,1	52 751,1	16,6
Forsikringsordning for frilansarar	1,1	1,1	1,2	13,4
Sjukepengar til yrkesaktive midlertidig ute av inntektsgivande arbeid	217,2	257,8	330,9	28,4
Sjukepengar til arbeidsledige	1 222,8	1 169,4	804,5	-31,2
Refusjon til ordningane for				
– små bedrifter	11,4	13,6	13,4	-1,4
– kronisk sjuke	508,5	465,0	788,2	69,5
– tilskot ved arbeidsreiser	3,6	4,5	5,9	31,2
– gravide	82,0	61,7	131,5	113,2
– personar med innreiserestriksjonar	418,9	7,0	0,1	-98,1
Sum	44 486,1	47 211,1	54 827,0	16,1

¹ Tala for 2021 og 2022 omfattar også sjukepengar ved eigen sjukdom etter tre og fem dagar finansierte av arbeidsgivar, jf. midler- tidige reglar om redusert arbeidsgivarfinansiering for sjukefråvær som kjem av koronapandemien.

Utgiftene til sjukepengar til sjølvstendig nærings- drivande var 1 716 mill. kroner i 2023. Dette sva- rer til ein auke på 16,2 pst. frå 2022.

Utgiftene til pleie-, opplærings- og omsorgs- pengar auka med 20,9 pst. til 2 563 mill. kroner i 2023. Utgiftene til omsorgspengar kom på 123 mill. kroner i 2023, noko som innebar ein ned- gang på 52,8 pst. frå 2022. Utgiftsnedgangen på denne ordninga heng saman med avviklinga av

dei midlertidige tiltaka i samanheng med pande- mien. Utgiftene til opplæringspengar auka til 64 mill. kroner i 2023, ein vekst på 21,4 pst. frå 2022, mens utgiftene til pleie av nærstående i slutt- fasen av livet auka med 5,9 pst., til 60 mill. kroner.

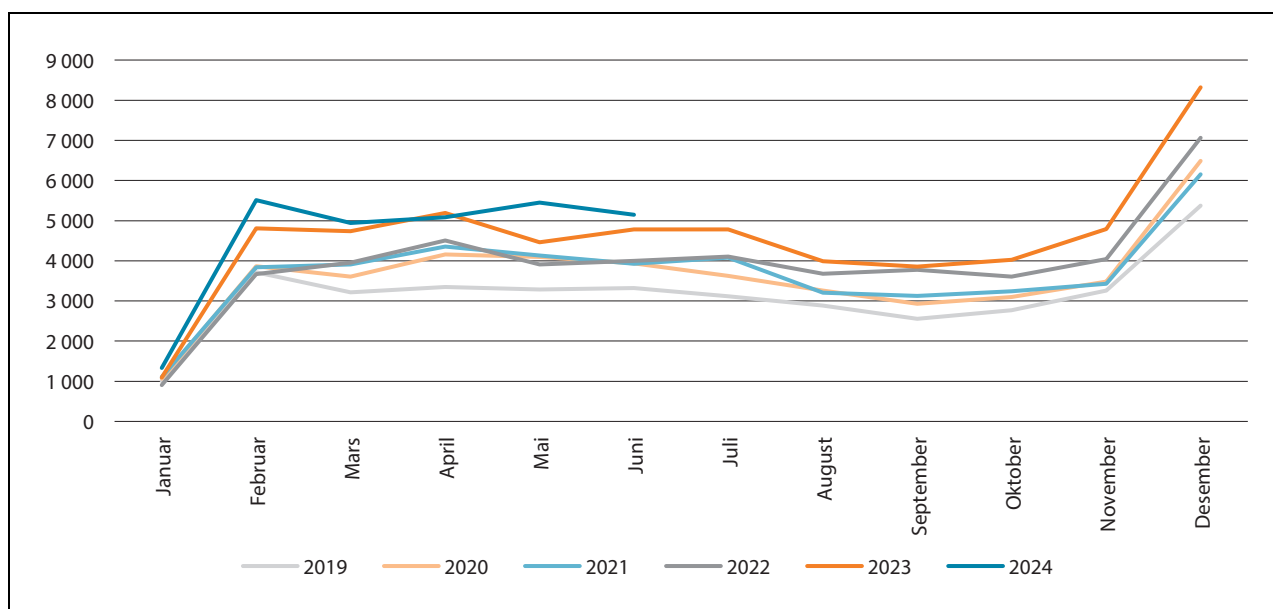
Utgiftene til pleie av sjuke barn held fram med å auka. I 2023 steig utgiftene med 552 mill. kroner, til- svarande 31,3 pst., til 2 317 mill. kroner. Veksten heng saman med at pleiepengeordninga for sjuke

barn blei utvida frå 1. oktober 2017. Reforma innebar både ei liberalisering av kravet om dokumentasjon av sjukdom og ei utviding av aldersgruppa. Langt fleire enn tidlegare kan derfor få ytinga, noko som har resultert i at både talet på omsorgspersonar og talet på barn omfatta av ordninga meir enn dobla seg frå 2016 til 2023. I 2023 fekk totalt 22 700 omsorgspersonar pleiepengar for pleie og omsorg av totalt 18 000 barn, som utgjør 1,7 pst. av alle barn i aldersgruppa. Aldersfordelinga har også endra seg, med ein stor auke blant barn i alderen 10–14 år. Psykiske lidningar og åtferdsforstyringar er blitt den vanlegaste diagnosegruppa.¹ I 2022 fekk i gjennomsnitt 3 562 omsorgspersonar pleiepengar kvar månad for i gjennomsnitt 2 971 barn. I 2023 var det

¹ Helde, I. (2023). «Pleiepengeordningen ble utvidet: antall brukere mer enn doblet», *Arbeid og velferd* 2/2023.

gjennomsnittlege talet på omsorgspersonar per månad 5 990, mens det gjennomsnittlege talet på barn var 5 071. Både det gjennomsnittlege talet på omsorgspersonar med pleiepengar og talet på barn omfatta av ordninga har dermed auka med 70 pst. på eitt år.

I løpet av første halvåret 2024 er det rekneskapsført 27 466 mill. kroner i sjukepengar til arbeidstakarar. Dette svarer til ein nominell auke i utgiftene på 2 393 mill. kroner eller 9,5 pst. samanlikna med utgiftene i første halvåret 2023. Utgiftsutviklinga i første halvåret er delvis ein konsekvens av framleis sterk vekst i det trygdefinansierte fråværet og delvis ein konsekvens av høg lønnsvekst. Talet på sjukepengetilfelle har gått ned, noko som indikerer at det er lengda på fråværet som har auka.



Figur 6.2 Utgiftene folketrygda har til sjukepengar til arbeidstakarar. Mill. kroner. Januar 2019–juni 2024

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

I første halvåret 2024 er det rekneskapsført 879 mill. kroner i sjukepengar til sjølvstendig næringsdrivande, 80 mill. kroner meir enn i første halvåret 2023. Dette svarer til ein auke på 10,0 pst. Også for denne gruppa heng auken saman med ein sterk vekst i det trygdefinansierte fråværet.

Utgiftene til pleie-, opplærings- og omsorgspengar var på 1 457 mill. kroner i første halvåret 2024, 313 mill. kroner meir enn i første halvåret 2023. Utgiftsveksten var dermed på 27,4 pst. Veksten har først og fremst samanheng med auka bruk av pleiepengeordninga for sjuke barn. Utgiftene til denne ordninga auka til 1 372 mill. kroner i

første halvåret 2024, ein auke på 35,9 pst. frå første halvåret 2023.

Endringar i regelverket for pleiepengar

Pleiepengeordninga gjekk gjennom ei større reform i 2017 der hensikta var å betre og utvide ordninga ved å inkludere grupper av barn som til da ikkje hadde vore omfatta av ordninga. I åra etter 2017 blei det vedtatt ytterlegare lovendringar for å styrke pleiepengeordninga. Hausten 2017 fekk Oxford Research i oppdrag å følgevaluere den nye pleiepengeordninga i ein prosjektperiode

på fem år (2017–2022). Dei la fram sluttrapporten frå evalueringa i desember 2022.

Samanfatta viser evalueringa² at lovendingane har hatt dei tilsikta verknadene. Den nye måten å innrette pleiepengeordninga på blir vurdert som meir relevant og treffsikker og er enklare å forstå og meir føreseieleg for dei fleste aktørane. Rapporten peiker likevel på enkelte utfordringar og kjem med nokre anbefalingar. Departementet har vurdert anbefalinga om å fjerne gradering mot tilsyn. Dette vil ta bort ei skjønnmessig vurdering, men vil føre med seg nye problem med avgrensing av ordninga, og departementet vil ikkje foreslå ei slik endring. Anbefalinga om å kartlegge forholdet mellom ein del kommunale tenester og pleiepengar blir sett i samanheng med andre forskings- og utviklingsbehov.

Budsjettforslag 2025

Post 70 Sjukepengar for arbeidstakarar m.m., overslagsløyving

På bakgrunn av utviklinga i sjukefråværet i første halvåret 2024 og anslag for resten av året, er det i budsjettforslaget for 2025 lagt til grunn ein auke i det trygdefinansierte sjukefråværet tilsvarende 2 pst. i 2024 samanlikna med det gjennomsnittlege nivået året før. For 2025 blir det lagt til grunn nullvekst i det trygdefinansierte sjukefråværet samanlikna med det gjennomsnittlege nivået i 2024.

I tillegg til sjukefråværet blir sjukepengeutgiftene påverka av sysselsettingsutviklinga og lønnsveksten. I budsjettforslaget for 2025 er det lagt til grunn at sysselsettinga vil auke med 0,5 pst. i 2024 og 0,7 pst. i 2025. Vidare er det lagt til grunn at sjukepengegrunnlaget vil auke med 5,2 pst. i 2024 og 4,5 pst. i 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 62 220 mill. kroner.

Post 71 Sjukepengar for sjølvstendige, overslagsløyving

På bakgrunn av utviklinga i sjukefråværet i første halvåret 2024 og anslag for resten av året, er det i budsjettforslaget for 2025 lagt til grunn at det trygdefinansierte sjukefråværet for sjølvstendige aukar med 1 pst. i 2024 samanlikna med det gjennomsnittlege nivået året før. For 2025 blir det lagt til grunn nullvekst i det trygdefinansierte sjukefråværet samanlikna med det gjennomsnittlege nivået i 2024. I tillegg er det lagt til grunn at sys-

selsettinga vil auke med 0,5 pst. i 2024 og 0,7 pst. i 2025, og at sjukepengegrunnlaget vil auke med 6,0 pst. i 2024 og 4,5 pst. i 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1 940 mill. kroner.

Post 72 Pleie-, opplærings- og omsorgspengar m.m., overslagsløyving

I anslaget for 2025 blir det lagt til grunn ein underliggende vekst i talet på mottakarar på 18 pst. i 2024 og 6 pst. i 2025.

Utgiftene på posten blir også påverka av veksten i sjukepengegrunnlaget (lønnsvekst). Det blir lagt til grunn ein vekst i sjukepengegrunnlaget på 5,2 pst. i 2024 og 4,5 pst. i 2025.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 3 520 mill. kroner.

Post 75 Feriepengar av sjukepengar, overslagsløyving

Det blir ytt feriepengar til arbeidstakarar både av sjukepengar (post 70) og av pleie-, opplærings- og omsorgspengar (post 72). For 2025 er det lagt til grunn ein feriepengeandel på 5,7 pst. av den anslåtte utbetalinga av desse ytingane i 2024.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 3 520 mill. kroner.

Post 76 Tilskot til ekspertbistand og kompetansetiltak for sjukmelde, kan overførast

Som ein del av IA-avtalen 2019–2024 er det oppretta eit *tilskot til ekspertbistand*. Formålet med tilskotsordninga er å førebygge og redusere sjukefråvær i enkeltsaker med lange og/eller hyppig gjentakande sjukefråvær på den enkelte arbeidsplassen. Tilskotet skal dekke utgifter til bistand frå ein ekspert for å løyse ulike problem som leier til sjukefråvær, med sikte på å føre arbeidstakaren tilbake til arbeid.

Tilskotsordninga, som Arbeids- og velferdsetaten forvaltar, blei sett i verk 1. september 2019 og er forlengd til utgangen av 2024. Tilskotsordninga har vore lite brukt. I 2023 var utgiftene til ordninga om lag 24,2 mill. kroner.

Arbeids- og velferdsdirektoratet prøver ut ulike tiltak for å bidra til meir bruk av ordninga. I enkelte fylke er vedtaksmyndigheita delegert frå NAV Arbeidslivssenter til NAV-kontoret som i større grad har oversikt over og kontakt med sjukmelde. Det kan bidra til å auke kjennskapen til ordninga slik at arbeidsgivarar og NAV-kontoret

² <https://oxfordresearch.no/publications/evaluering-av-ny-pleiepengeordning/>

vurderer og tar i bruk ordninga i fleire saker. Arbeids- og velferdsetaten vil kartlegge erfaringar frå utprøvinga. Det har også blitt peikt på at arbeidsgivarar synest det er vanskeleg å finne fram til ein ekspert på eiga hand og å søke om tilskot og refusjon. Arbeids- og velferdsdirektoratet har gjennomført ei utprøving i NAV Innlandet der etaten innhentar rammeavtalar med ekspertar, for å bidra til at det bli lettare for arbeidsgivarar å ta i bruk ordninga. Arbeids- og velferdsetaten kom til at utprøvinga var lite hensiktsmessig og har derfor valt å avslutta utprøvinga i NAV Innlandet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet vil i samråd med partane i arbeidslivet vurdere andre moglege tiltak for å gjere tilskotsordninga betre kjend og slik bidra til at ordninga blir brukt i eit større omfang.

Som ein del av IA-avtalen for 2019–2024 er det sett i gang eit *forsøk med bruk av kompetansetiltak* for langtidssjukmelde som ikkje kan komme tilbake til den tidlegare arbeidsgivaren sin, og som treng kompetansetiltak for å kunne kvalifiserast til anna arbeid. Målet med forsøket er å få ny kunnskap om korleis kompetanse kan styrke arbeidstilknypinga til personar i målgruppa ved å redusere sjukefråværet og hindre varig fråfall frå arbeidslivet. Forsøket blir gjennomført i ulike regionar i Arbeids- og velferdsetaten.

Tilskot til forsøk med kompetansetiltak har vore lite brukt sjølv om bruken har auka noko over tid. I 2023 var utgiftene til forsøket om lag 14,2 mill. kroner over kap. 2650, post 76.

Oslo Economics leverte ei prosessevaluering av forsøket i oktober 2022. Gjennomføringa av forsøket blei forsinka som følge av koronapandemien. På evalueringstidspunktet var det få som hadde avslutta opplæringa, og dei som var ferdige, hadde avslutta relativt nyleg. Det var derfor ikkje grunnlag for å vurdere betydninga av tiltaket over tid. På oppdrag frå Arbeids- og velferdsdirektora-

tet har Oslo Economics derfor gjennomført ei ny evaluering finansiert over kap. 601, post 22 Kunnskapsutvikling i IA-avtalen m.m. Denne evalueringa blei ferdig i mai 2024.

Dei to evalueringane viser samla:

- at tiltaket i hovudsak er brukt av sjukmelde med lite utdanning som er i fysisk krevjande yrke og har diagnosar som samsvarer dårleg med arbeidsoppgåvene over tid.
- at kandidatane opplever tiltaket som nyttig, og at ein del av dei går over i nytt arbeid. Eitt år etter tiltaket har 55 pst. av deltakarane fått jobb hos ein ny arbeidsgivar. Det er likevel slik at om lag ein tredel av deltakarane får helserelevante ytingar også etter tiltaket.
- at forsøket er ressurskrevjande for Arbeids- og velferdsetaten. Etaten gjennomfører mange kartleggingssamtalar med sjukmelde, men berre ein liten andel av samtalanane resulterer i eit opplæringstiltak. NAV-retteiariane meiner likevel at også sjølve kartleggingssamtalen er verdifull for brukarane.
- at det at tiltaket som hovudregel skal gjennomførast i sjukepengeperioden (maksimalt tolv månader) betyr at tilbodet er avgrensa til relativt korte kurs. Det gjer at tilbodet ikkje er så aktuelt for mange av dei sjukmelde.
- at forsøket har gitt Arbeids- og velferdsetaten nyttig erfaring med å etablere system for å identifisere målgruppa for kompetansetiltak på eit tidleg tidspunkt i sjukefraværsløpet.

Budsjettforslag

Regjeringa foreslår at det blir sett av 51,2 mill. kroner til tilskot til ekspertbistand og 46,3 mill. kroner til forsøk med kompetansetiltak for sjukmelde i 2025.

For 2025 er det foreslått ei samla løyving på 97,5 mill. kroner.

Kap. 2651 Arbeidsavklaringspengar

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Arbeidsavklaringspengar, <i>overslagsløyving</i>	40 538 506	44 233 200	50 160 000
71	Tilleggsstønad, <i>overslagsløyving</i>	121 612	145 000	139 000
72	Legeerklæringar	442 345	465 000	490 000
	Sum kap. 2651	41 102 463	44 843 200	50 789 000

Hovudtrekk ved regelverket og endringar i regelverket

Arbeidsavklaringspengar skal sikre inntekt for personar som får aktiv behandling, deltar på arbeidsretta tiltak eller får anna oppfølging med sikte på å skaffe seg eller behalde arbeid. For å ha rett til arbeidsavklaringspengar må ein ha ei arbeidsevne som er nedsett med minst 50 pst. på grunn av sjukdom, skade eller lyte. Ytinga blir innvilga for inntil eitt år om gongen. Stønadsperioden for arbeidsavklaringspengar er avgrensa til tre år, men kan forlengast i inntil to år etter særlege unntaksreglar. Arbeidsavklaringspengar blir berekna på grunnlag av tidlegare pensjonsgivande inntekt opp til seks gonger grunnbeløpet i folketrygda (G). Ytinga blir gitt med 66 pst. av den pensjonsgivande inntekta siste året eller gjennomsnittet av den pensjonsgivande inntekta dei tre siste kalenderåra, rekna frå året før arbeidsevna blei sett ned. Minsteytinga er 2,041 G og to tredelar av dette for personar under 25 år. Desse satsane auka frå 1. juli 2024 i samanheng med budsjettavtalen mellom regjeringa og SV.

Tilleggsstønad skal kompensere for utgifter til bøker og undervisningsmaterieil, reiser, flytting, barnetilsyn og bustad som stønadmottakaren har i samanheng med deltaking på arbeidsretta tiltak.

Legeerklæringar gjeld dekning av honorar for erklæringar som Arbeids- og velferdsetaten innhentar frå legar og andre behandlarar i samanheng med behandling av krav om ytingar frå folketrygda. Posten omfattar også honorar til legar for å delta på dialogmøte for sjukmelde.

Det blei innført fleire endringar i regelverket for arbeidsavklaringspengar frå 1. juli 2022. Karensperioden for arbeidsavklaringspengar er avvikla, og unntaksreglane for forlenging av stønadsperioden er endra. Endringane vil motverke uheldige avbrot i avklaringsprosessen for dei som treng meir tid til å komme tilbake i jobb, og sikre lengre stønadsperiode for dei som treng noko lengre tid for å få arbeidsevna avklart.

Departementet vil følge med på korleis endringane i regelverket frå 1. juli 2022 påverkar avklaringsløpet til stønadmottakarane, bl.a. kor mange og lange stønadsløp mottakarane no får før dei blir avklarte. Dersom det skulle vise seg at endringane har utilsikta konsekvensar, for eksempel ved at mange får arbeidsavklaringspengar i uforholdsmessig lang tid, vil departementet vurdere om det er behov for å gjere andre endringar i regelverket.

Mottakarar av arbeidsavklaringspengar som har barn, får eit fast kronebeløp i barnetillegg. Tidlegare hadde forsørgaren ikkje rett til barnetillegg til arbeidsavklaringspengar dersom barnet hadde

eiga inntekt som var større enn grunnbeløpet (G per 1. mai 2024 er 124 028 kroner). Det same gjaldt dersom barnet hadde rett til barnepensjon etter folketrygdlova kapittel 18. Frå 1. februar 2024 blei reglane endra slik at barnetillegget skal givast uavhengig av om barnet har inntekt eller rett til barnepensjon.

Rapport

Utgiftsutviklinga

I 2023 blei det utbetalt 40 539 mill. kroner til mottakarar av arbeidsavklaringspengar. Dette er ein auke på 12,6 pst. samanlikna med 2022. Frå 2022 til 2023 auka både talet på mottakarar av arbeidsavklaringspengar og den gjennomsnittlege utbetalinga. Auken i talet på mottakarar må bl.a. sjåast i samanheng med pandemien og endringane i regelverket frå 1. juli 2022. Midlertidige regelendringar, generelle forseinkingar i avklaringsløpa for alle mottakarar og etterverknader av koronapandemien har bidratt til låg avgang frå ordninga og vekst i talet på mottakarar. I tillegg blei det med dei nye reglane frå 1. juli 2022 betre moglegheiter for å ta imot ytinga utover grensa for varigheit på tre år, og det blei gitt moglegheit til å få innvilga ein ny stønadsperiode. Tilgangen til ordninga har også auka noko, bl.a. som følge av høgare sjukefråvær.

I første halvåret 2024 er det rekneskapsført 22 371 mill. kroner i utgifter til arbeidsavklaringspengar. Dette inneber ein nominell vekst i utgiftene på 14,3 pst. samanlikna med første halvåret 2023.³

Den nominelle veksten i utgifter til arbeidsavklaringspengar må sjåast i samanheng med auken i det gjennomsnittlege talet på mottakarar og auken i det gjennomsnittlege grunnbeløpet i første halvåret 2024 sett i forhold til første halvåret 2023.

I 2023 blei det utbetalt 122 mill. kroner i tilleggsstønader. Dette var ein auke på 3 mill. kroner, eller 2,2 pst., samanlikna med 2022. I første halvåret 2024 er det rekneskapsført om lag 74 mill. kroner i tilleggsstønader. Dette inneber ein auke i utgiftene på 7,7 pst. samanlikna med første halvåret 2023.

Utgiftene til legeerklæringar var på 442 mill. kroner i 2023. Dette var ein auke på 22 mill. kroner, eller 5,2 pst., frå 2022. I første halvåret 2024 er det rekneskapsført om lag 236 mill. kroner til legeerklæringar. Dette inneber ein auke i utgiftene på 6 pst. frå same periode i fjor.

³ Arbeidsavklaringspengar blir utbetalte for 14-dagarsperiodar, og samansettinga av vekedagar i første halvåret 2022 og 2023 kan ha ein liten effekt på utgiftsauken.

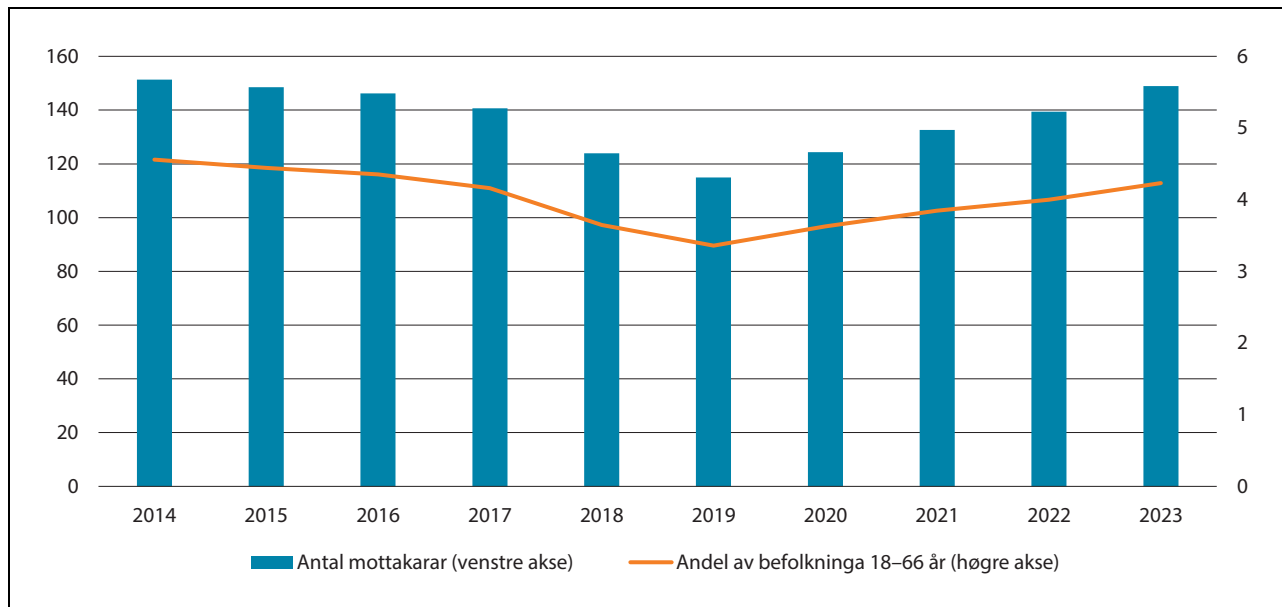
Mottakarar av arbeidsavklaringspengar

Talet på mottakarar av arbeidsavklaringspengar var om lag 149 000 i desember 2023. Dette er ein auke på om lag 9 600 frå samme tidspunkt i 2022, om lag 16 400 frå 2021 og om lag 34 100 frå 2019.

4,4 pst. av befolkninga i alderen 18–66 år fekk arbeidsavklaringspengar i juni 2024. Tilsvarande

andel i juni 2023 var 4,2 pst. I juni 2024 var det om lag 155 000 mottakarar av arbeidsavklaringspengar. Dette er 9 700 fleire enn i juni 2023.

Figur 6.3 viser utviklinga i talet på personar som fekk arbeidsavklaringspengar i desember månad, frå 2014 til 2023.



Figur 6.3 Talet på mottakarar av arbeidsavklaringspengar. Tal for desember 2014–2023. Talet på mottakarar og andel av befolkninga som får ytinga. Talet på mottakarar i tusen

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Ordninga med arbeidsavklaringspengar blei innført 1. mars 2010 og erstatta dei tre tidlegare yttingane rehabiliteringspengar, attføringspengar og tidsavgrensa uførestønad.⁴ Frå 2014 og fram til desember 2019 minka talet på mottakarar og andelen mottakarar av befolkninga. Da var det om lag 36 400 færre mottakarar enn i 2014. Det var størst nedgang i talet på mottakarar i 2018. Dette må sjåast i lys av regelendringane som kom i 2018, spesielt innstramminga i vilkåra for å få unntak frå maksimal varigheit og innføringa av karenens.

I 2020–2023 auka talet på mottakarar. Midlertidige regelendringar, generelle forseinkingar i

avklaringsløpa og ein lengre periode med auke i arbeidsløysa under koronapandemien bidrog til låg avgang frå ordninga frå og med 2020. Frå 2022 spelar òg nye reglar inn som i større grad enn tidlegare gir høve til å ta imot yttinga utover varigheitsgrensa på tre år, eller å få innvilga ein ny stønadsperiode. Tilgangen har òg auka noko etter 2019. Det kan ha ulike årsaker, men frå 2021 skuldast det særleg høgare sjukefråvær. Auke i tilgangen og lågare avgang har ført til vekst i talet på mottakarar i perioden 2020–2023. Auka tal på brukarar per rettleiar og auka tid til saksbehandling for uføretrygd kan også vere med på å forklare utviklinga dei siste to åra.

⁴ Frå mars 2010 auka talet på mottakarar fram til sommaren 2011. Talet på mottakarar gjekk ned fram til 2014.

Talet på mottakarar av arbeidsavklaringspengar i desember 2023. Etter alder og kjønn

	Under 30 år	30–49 år	50 år og over	Totalt
Kvinner	16 906	41 559	29 625	88 090
Menn	12 533	25 977	22 369	60 879
Sum	29 439	67 536	51 994	148 969

Tabellen ovanfor viser kjønns- og aldersfordelinga blant mottakarar av arbeidsavklaringspengar ved utgangen av 2023. Det er berre små endringar frå 2022. 45 pst. dei som får arbeidsavklaringspengar, er i aldersgruppa 30–49 år, mens 35 pst. er 50 år og eldre. Andelen som er i aldersgruppa under 30

år, er 20 pst. Blant mottakarane av arbeidsavklaringspengar er andelen kvinner 59 pst. Andelen kvinner er høgast i aldersgruppa 30–49 år (62 pst.). Både for dei under 30 år og dei i aldersgruppa over 50 år er andelen kvinner 57 pst.

Personar med rett på arbeidsavklaringspengar på tiltak¹. Talet totalt og prosentvis andel på ulike tiltak. Årsgjennomsnitt, 2021–2023

	2021	2022	2023
Arbeidspraksis	28,4	27,3	26,1
Arbeidsretta rehabilitering	2,1	1,8	1,7
Avklaringstiltak	9,3	8,5	7,4
Jobbskaping og eigenetablering	0,1	0,1	0,1
Lønnstilskot	5,9	6,1	4,9
Oppfølging	26,1	27,6	29,6
Opplæring	27,5	28	29,6
Tilrettelagt arbeid	0,1	0,2	0,3
Tilrettelegging	0,4	0,5	0,5
Totalt tal på tiltak	26 323	27 742	27 721

¹ Mottakarar av arbeidsavklaringspengar på tiltak er her definerte etter rett til ytinga ved utgangen av månaden.

Tabellen ovanfor viser mottakarar av arbeidsavklaringspengar som har rett til tiltak. Det gjennomsnittlege talet på mottakarar av arbeidsavklaringspengar på tiltak var om lag 27 700 i 2023. Dette utgjør om lag 19 pst. av alle mottakarane av arbeidsavklaringspengar.⁵ Dei fleste var under opplæring (29,6 pst.), fekk oppfølging (29,6 pst.) eller var i arbeidspraksis (26,1 pst.). Mange mottakarar av arbeidsavklaringspengar er i aktiv medisinsk behandling og/eller delvis i ordinært arbeid og inngår derfor ikkje i tabellen ovanfor.

Mottakarar av arbeidsavklaringspengar under 30 år
Ved utgangen av 2023 fekk om lag 29 440 personar under 30 år arbeidsavklaringspengar. Dette er ein auke på om lag 1 600 personar, eller vel 5,8 pst., i forhold til utgangen av 2022, da det var 27 840 personar under 30 år som fekk arbeidsavklaringspengar.

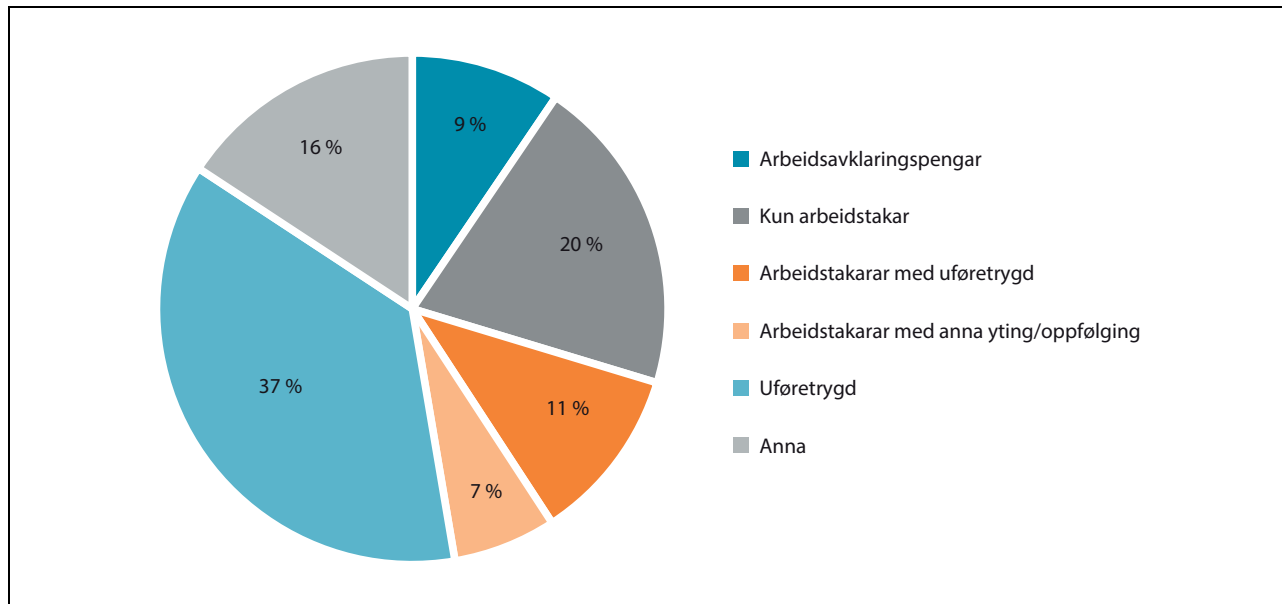
Sidan 2014 har talet på mottakarar av arbeidsavklaringspengar under 30 år auka med om lag 2 100 personar. Andelen mottakarar av arbeidsavklaringspengar i aldersgruppa 18–29 år har auka frå 3,3 pst. i 2014 til 3,5 pst. i 2023.

⁵ Målt etter rett til yting ved utgangen av månaden.

Status etter avgang frå arbeidsavklaringspengar

Talet på avgangar frå arbeidsavklaringspengar er redusert med nær 3 800 frå 2022 til 2023 og har

vore prega av at færre gjekk til uføretrygd og arbeid samanlikna med 2022. Figur 6.4 viser fordelinga på status seks månader etter avgang for dei som avslutta eit stønadsløp i 2023.



Figur 6.4 Avgangar frå arbeidsavklaringspengar i 2023 – status seks månader etter avgang

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Som figuren viser, var det 48 pst. som seks månader etter avgang fekk uføretrygd, anten som full eller gradert uføretrygd eller i kombinasjon med arbeid. Den samla andelen som fekk uføretrygd, var eitt prosentpoeng lågare enn for avgangane i 2022, mens talet er redusert med nær 2 300 personar. Vidare var det om lag 20 pst. som var i arbeid (heiltid eller deltid) utan samtidig å få andre statlege ytingar.⁶ Dette er tre prosentpoeng lavere enn for 2022. I tillegg var det nær 18 pst. som var i arbeid samtidig som dei fekk ei anna yting, inkludert dei som kombinerte uføretrygd med arbeid – ein nedgang på to prosentpoeng frå 2022. Nær 10 pst. av dei som avslutta ein stønadperiode med arbeidsavklaringspengar i 2023, fekk arbeidsavklaringspengar igjen seks månader etterpå. Denne andelen er 1,3 prosentpoeng høgare enn i 2022.

Om lag 16 pst. av dei som avslutta ein stønadperiode med arbeidsavklaringspengar i 2023, var etter seks månader verken registrerte i arbeid eller som mottakarar av uføretrygd eller arbeidsavklaringspengar. Dette kan vere personar som fekk andre ytingar etter folketrygda, tiltakspengar, kvalifiseringsstønad, økonomisk sosialhjelp

eller studielån, var privat forsørgde eller var ordinære arbeidssøkarar. Andelen har auka med 3,4 prosentpoeng frå 2022.

Budsjettforslag 2025

Post 70 Arbeidsavklaringspengar, overslagsløyving

For 2025 er det lagt til grunn eit gjennomsnittleg antal mottakarar av arbeidsavklaringspengar på 161 100 og ei gjennomsnittleg utbetaling per mottakar på 311 359 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjering i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar utgiftsanslaget for 2025 med til saman 2 154 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 50 160 mill. kroner.

Post 71 Tilleggsstønad, overslagsløyving

For 2025 er det lagt til grunn ein auke på 3 pst. i talet på mottakarar av tilleggsstønader. Satsane for tilleggsstønader blir prisjusterte med 3,0 pst.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 139 mill. kroner.

⁶ Gjeld arbeidsavklaringspengar, uføretrygd, overgangsstønad, tiltakspengar, dagpengar eller alderspensjon.

Post 72 Legeerklæringar

Posten gjeld dekning av honorar for erklæringar som Arbeids- og velferdsetaten innhentar frå legar og andre behandlarar i samanheng med behand-

ling av krav om ytingar frå folketrygda. Posten omfattar også honorar til legar for å delta på dia-logmøte for sjukmelde.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 490 mill. kroner.

Kap. 2655 Uførleik

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Uføretrygd, <i>overslagsløyving</i>	117 726 183	125 980 000	132 617 500
75	Meinerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsløyving</i>	80 905	94 000	68 000
76	Yrkesskadetrygd gml. lovgiving, <i>overslagsløyving</i>	33 228	31 000	30 000
	Sum kap. 2655	117 840 316	126 105 000	132 715 500

Hovudtrekk ved regelverket og endringar i regelverket

Uføretrygd skal sikre inntekt til personar som har fått inntektsevna si varig nedsett med minst 50 pst. på grunn av sjukdom, skade eller lyte. For personar som får arbeidsavklaringspengar når kravet om uføretrygd blir sett fram, er det tilstrekkeleg at inntektsevna er varig nedsett med 40 pst. Det er eit vilkår for rett til uføretrygd at ein har gjennomgått tenleg behandling for å betre inntektsevna. Arbeidsretta tiltak skal vere gjennomførte viss ikkje openberre grunnar tilseier at dette ikkje er tenleg.

Uføretrygda svarer til 66 pst. av berekningsgrunnlaget, som er gjennomsnittet av pensjonsgivande inntekt i dei tre beste av dei fem siste kalenderåra forut for uføretidspunktet. Pensjonsgivande inntekt over seks gonger grunnbeløpet (G) blir ikkje medrekna. For personar som lever saman med ektefelle eller sambuar, er den minste årlege ytinga 2,329 G, eller 2,379 G dersom personane får ei uføretrygd som er ein omrekna uførepensjon. For andre utgjer den minste årlege ytinga 2,529 G. Den som blir ufør før fylte 26 år på grunn av alvorleg og varig sjukdom som er klart dokumentert, er sikra ei årleg minsteyting på høvesvis 2,709 G (gift/sambuar) eller 2,959 G (einsleg). Desse satsane blei auka 1. juli 2024 i samanheng med budsjettavtalen mellom regjeringa og SV. Det blir gitt behovsprøvd barnetillegg for kvart barn den uføretrygda forsørger. Dersom trygdetida (busett og/eller i arbeid i Noreg) er mindre enn 40 år, blir uføretrygda avkorta tilsvarande.

Personar som fyller vilkåra for rett til uføretrygd, men som ikkje har mista heile inntektsevna, får ei gradert uføretrygd tilsvarande den delen av inntektsevna som er tapt. Det blir fastsett ei inntektsgrense for den uføretrygda som svarer til (forventa) inntekt etter uførleik pluss eit fribeløp på 0,4 G. Når inntekta overstig inntektsgrensa, skal den overskytande inntekta føre til ein forholdsmessig reduksjon i uføretrygda. Reduksjonen skjer ut frå kor stor andel uføretrygda ved 100 pst. uføregrad utgjer av inntekta før uførleik, det vil seie etter den faktiske kompensasjonsgrada for den enkelte. Dei fleste som får uføretrygd, har ei kompensasjonsgrad på 66 pst. eller lågare. Uføregrada ligg fast sjølv om uføretrygda blir redusert på grunn av inntekt. Reglane om gradering og om reduksjon skal sikre at to personar med same tidlegare og nove-rande inntekt får utbetalt om lag like høg uføretrygd utan omsyn til innvilga uføregrad.

Mottakarar av uføretrygd har rett til barnetillegg dersom dei forsørger barn. Frå 1. juli 2024 blir det gitt barnetillegg uavhengig av inntekta til barnet.

Etter forslag frå Regjeringa Solberg vedtok Stortinget 10. desember 2020 ei reform av yttingane frå folketrygda til etterlatne. Reforma tok til å gjelde 1. januar 2024. Som ein del av reforma blei attlevandefordelar i uføretrygda frå folke-trygda fasa ut. Frå og med 2024 blir det ikkje lenger innvilga nye attlevandetillegg til uføretrygd frå folketrygda. Attlevandetillegg til uføretrygd innvilga til og med 2023 blir vidareførte, men blir unntatt frå årleg regulering. Sjå nærmare omtale under punkt 6.7.3 Igangverande prosessar på pensjonsområdet.

Oppfølging av oppmodingsvedtak nr. 533,
14. mars 2023

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag som sikrer at uføre som kommer i arbeid, ikke skal få urimelige tilbakebetalingskrav for allerede utbetalt uføretrygd. Endringen må ikke innebære at dagens fribe- løp svekkes eller fjernes.»

Personar som får uføretrygd, kan årleg tene inntil 0,4 gonger grunnbeløpet (G) dvs. om lag 49 611 kroner, utan at uføretrygda blir redusert (fribe- løp). Delvis uføre kan i tillegg nytte den delen av inntektsevna som ikkje har falt bort på grunn av uførleiken, og som ligg til grunn for den fastsette uføregrada. Blir inntekta høgare, skal uføretrygda reduserast med ein del av den overskytande inn- tekta. Ein mottakar av uføretrygd kan enkelt melde frå om forventa pensjonsgivande inntekt, og endringar undervegs i året, slik at ytinga blir utbetalt mest mogleg korrekt. For mykje eller for lite utbetalt uføretrygd blir korrigert året etter i form av eit etteroppgjer etter mønster av dei årlege skatteoppgjera.

Viss inntekta eit år blir høgare enn 80 pst. av inntekta før uførleik, skal det ikkje utbetalast ufø- retrygd det året. Som ein konsekvens av dette skal i utgangspunktet all uføretrygd som har vore utbetalt gjennom året krevjast tilbake i etteropp- gjeret. Arbeids- og velferdsetaten kan likevel la vere å gjere krav på tidlegare utbetalt uføretrygd som mottakaren hadde rett på, viss overskridinga kjem av eit forsøk på å komme seg tilbake i arbeid, eller eit forsøk på å auke arbeidsinnsatsen for dei som allereie arbeider noko. Nærmare reglar om arbeidsforsøk er fastsette i forskrift.

Våren 2024 sende departementet eit forslag om endringar i forskrifta på høyring, med høyringsfrist 3. april. Forslaget opnar for å gjere unnataket for til- bakekrevjing meir fleksibelt slik at uføre kan prøve seg i arbeid fleire gonger, utan fare for å få eit tilba- kebetalingskrav. I dag opnar reglane berre for eitt arbeidsforsøk. Dei foreslåtte endringane skal trygge uføre på veg tilbake i full jobb slik at dei ikkje taper økonomisk. Forslaget, som også gjeld for uførepensjon frå offentleg tenestepensjonsord- ning, støttar opp om regjeringa sitt mål om at det skal bli enklare for personar som har trygd, å kom- binere trygd med arbeid.

Høyringsinstansane har vore positive til forsla- get. Departementet tar sikte på å fastsette endringar i forskrifta innan årsskiftet, og at dei nye reglane kan gjerast gjeldande for etteroppgjeret for 2024.

Forslaget er anslått å medføre meirutgifter til uføretrygd, sjå nærmare omtale under budsjett- forslaget. Forslaget er også venta å medføre min- dre meirutgifter under Statens pensjonskasse, sjå nærmare omtale under kap. 612. Også for Arbeids- og velferdsetaten er forslaget venta å medføre auka utgifter, sjå nærmare omtale under kap. 605, post 01.

Oppfølging av oppmodingsvedtak nr. 937,
16. juni 2023

«Stortinget ber regjeringa i samband med statsbudsjettet for 2024 komme tilbake med ei vurdering av ei omlegging av fribeløpet i uføre- trygda, under dette ei vurdering av ein auke av fribeløpet inntil 1 G og andre endringar med mål om at uføre med restarbeidsevne i større grad enn med dagens regelverk kan kombi- nere arbeidsinntekt med uføretrygd.»

Oppmodingsvedtaket er følgt opp med samfunns- økonomiske vurderingar av moglege endringar.

Regjeringa varsla i Prop. 1 S for 2024 at ein ville lyse ut ei ekstern utgreiing for å få eit tilstre- keleg kunnskapsgrunnlag for vurderingane. Der- etter ville ein komme tilbake med ei nærmare utgreiing og vurdering i Prop. 1 S for 2025.

Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserte på opp- drag frå Arbeids- og inkluderingsdepartementet rapporten *Utredning av modeller for kombinasjon av arbeidsinntekt og uføretrygd* 27. mai 2024. I rap- porten reknar SSB ut konsekvensar av ulike modellar for avkorting av uføretrygd ved samtidig lønnsinntekt. I analysen har ein berre inkludert personar som er 100 pst. uføre. Rapporten konkluderer med at dagens reglar i all hovudsak balanse- rer ulike omsyn på ein god måte. Likevel har SSB nokre forslag til korleis det kan bli enklare for ufø- retrygda å kombinere trygd med arbeid. Dei fore- slåtte tiltaka er ikkje grundig analyserte i rappor- ten, og må greiast ut nærmare.

I dag kan personar som får 100 pst. uføre- trygd, ha ei pensjonsgivande inntekt på inntil 0,4 G før uføretrygda blir redusert (det såkalla fribe- løpet). Trygda blir redusert med ein individuell reduksjonssats som svarer til kompensasjons- grada. For dei fleste er kompensasjonsgrada om lag 60-70 pst., men ho kan også vere høgare eller lågare. Uføregraden blir ikkje revurdert, men ligg fast. Personar med varierende arbeidsevne kan derfor trygt prøve seg i arbeid utan å risikere varig reduksjon i uføregraden.

SSB konkluderer i rapporten med at det kan vere samfunnøkonomisk lønnsamt å ha eit fribeløp, men da må nivået ikkje vere høgare enn om lag 0,4–0,5 G. Eit fribeløp på 1 G vil ikkje ha store effektar på arbeidsdeltakinga til 100 pst. uføre; om lag 24 pst. ville kombinert arbeid og uføretrygd ved eit fribeløp på 1 G, samanlikna med om lag 22 pst. som gjer det i dag.

Ei viktig utfordring med å auke fribeløpet er at jo høgare fribeløpet er, desto større blir forskjellen mellom to personar med lik tidlegare inntekt og som jobbar like mykje, men som har fått innvilga ulik uføregrad. Ein auke av fribeløpet gjer det relativt meir lønnsamt for uføre med noko arbeidsevne å vere 100 pst. uføretrygda samanlikna med å ha ei gradert uføretrygd. Dette har samanheng med at det ikkje er noko fribeløp når sjølve uføregrada skal fastsettast når uføretrygda blir innvilga. Personar som får innvilga ei gradert uføretrygd, og som allereie fullt ut har utnytta den resterande inntektsevna si, vil dermed i praksis ikkje få nytte av fribeløpet.

Rapporten gir ikkje grunnlag for å auke fribeløpet utover dagens nivå.

SSB foreslår i rapporten å sjå nærmare på ei gruppe uføretrygda som har ei veldig høg kompensasjonsgrad, og derfor også ein høg reduksjonssats. Denne gruppa tener lite på å arbeide ved sida av trygda. Dette gjeld bl.a. personar som får andre ytingar, slik som barnetillegg eller offentleg tenestepensjon. Regjeringa vil gjere det lettare å kombinere uføretrygd med arbeid, og ønsker derfor å sjå nærmare på om andre justeringar i regelverket enn å auke fribeløpet kan gjere det meir lønnsamt å arbeide ved sida av trygda for denne gruppa, for eksempel ved å innføre eit tak på kor høg reduksjonssatsen kan vere.

Regjeringa vil greie ut denne og liknande problemstillingar vidare og komme tilbake i Prop. 1 S for 2026 med ei nærmare vurdering av moglege tiltak. Eventuelle endringar vil truleg uansett ikkje kunne tre i kraft før 2026, fordi Arbeids- og velferdsdirektoratet og eventuelle tenestepensjonsleverandørar ofte treng minst eit halvt år på å implementere regelverksendringar.

Rapport

Utgiftsutviklinga

I 2023 var utgiftene til uføretrygd på 117 726 mill. kroner, mot 109 895 mill. kroner i 2022. Dette er ein auke på 7 831 mill. kroner, eller 7,1 pst. frå 2022.

Utgiftsveksten skriv seg i hovudsak frå regulering av grunnbeløpet og ein auke i talet på mottakarar av uføretrygd. Det gjennomsnittlege grunnbeløpet auka i perioden 2022–2023 med om lag 5,9 pst. Det gjennomsnittlege talet på mottakarar auka med om lag 0,9 pst. frå 2022 til 2023.

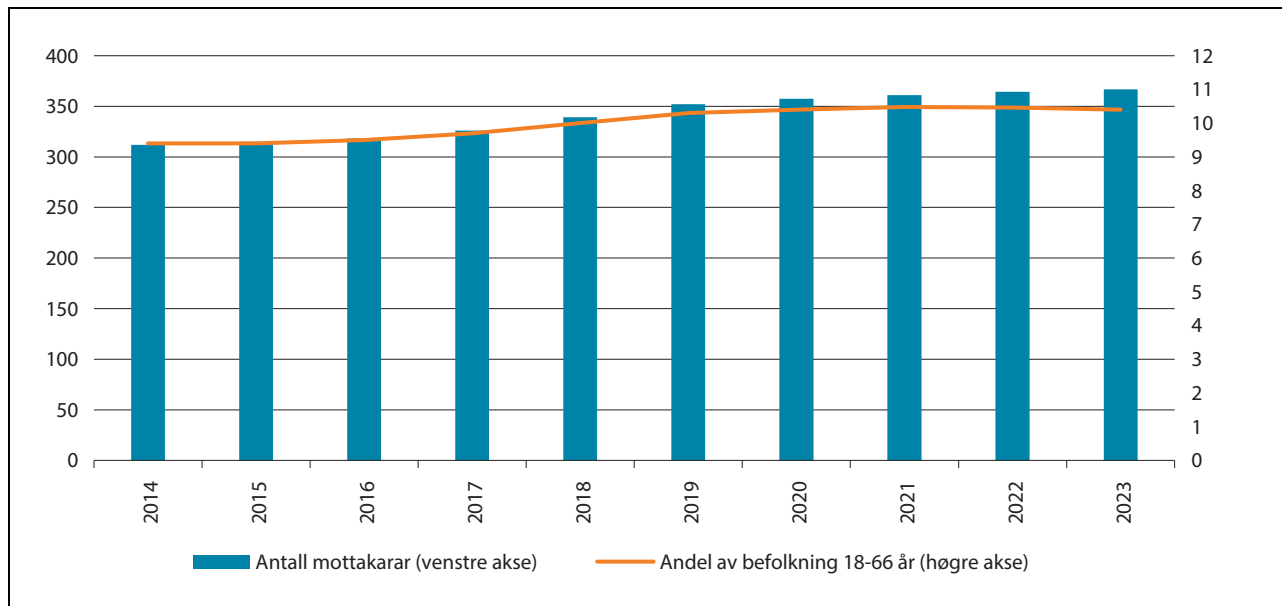
Auken i utgifter til uføretrygd var likevel lågare i perioden 2021–2023 enn i dei føregåande åra. Det kjem av ein midlertidig nedgang i talet på mottakarar som gjekk frå arbeidsavklaringspengar til uføretrygd, som følge av at stønadsperioden for mottakarar av arbeidsavklaringspengar blei forlengd på grunn av koronapandemien. I 2022 var det også andre endringar i reglane for arbeidsavklaringspengar. Også desse endringane kan ha bidratt til at færre gjekk frå arbeidsavklaringspengar til uføretrygd samanlikna med før 2021.

I første halvåret 2024 er det rekneskapsført utgifter på 61 176 mill. kroner til uføretrygd. Dette inneber ein vekst på 5,87 pst. i forhold til same perioden i 2023.

Mottakarar av uføretrygd

Per desember 2023 var det registrert 366 625 mottakarar av uføretrygd. Det er ein auke på 2 200 personar, eller 0,6 pst., frå desember 2022. Som andel av befolkninga i aldersgruppa 18–66 år var det 10,4 pst. som fekk uføretrygd i desember 2023. Det var ein nedgang på 0,1 pst. frå desember 2022. Nedgangen kjem av at befolkninga i aldersgruppa 18–66 år auka dette året som følge av høg innvandring.

Ved utgangen av juni 2024 fekk 369 800 personar uføretrygd, noko som inneber ein auke på 3 175 personar sidan utgangen av 2023. Ved utgangen av juni 2024 fekk 10,47 pst. av befolkninga i aldersgruppa 18–66 år uføretrygd, og det er tilnærma same nivået som ved utgangen av 2021. Veksten i talet på mottakarar i 2023 og første halvåret 2024 har vore lågare enn i 2020 og 2019. Det kjem i hovudsak av at det har vore færre med overgang frå arbeidsavklaringspengar enn tidlegare år, og må sjåast i samanheng med midlertidige regelverksendringar for arbeidsavklaringspengar på grunn av koronapandemien.



Figur 6.5 Mottakarar av uføretrygd.¹ Talet på mottakarar og mottakarar som andel av befolkninga i aldersgruppa 18–66 år ved utgangen av året. Tal i tusen. Andel i pst. 2014–2023

¹ 11/12 av 18-åringane og 1/12 av 67-åringane er medrekna. Det kjem av at ein kan få uføretrygd frå månaden etter at ein fyller 18 år, og til og med den månaden ein fyller 67 år.

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Figur 6.5 viser utviklinga i talet på personar som fekk uføretrygd, frå 2014 til 2023. I åra frå 2014 til 2023 auka talet på uføretrygda kvart år. Frå 2014 til 2023 auka andelen av befolkninga med uføretrygd frå 9,4 pst. til 10,4 pst. I tiåret før 2014 heldt talet på mottakarar av uføretrygd og tidsavgrensa uførestønad seg tilnærma uendra. Samtidig førte vekst i befolkninga til ein reduksjon i andelen uføretrygda. I 2004 utgjorde andelen 10,4 pst., medan han i 2013 var redusert til 9,3 pst. Under del I, punkt 3.6 Utviklinga i helserelevante ytingar, kan ein sjå utviklinga for dei helserelevante ytingane i samanheng over fleire år. Der blir også betygd-

ninga av demografiske endringar og arbeidsmarknadssituasjonen drøfta nærmare.

Tabellen nedanfor viser alders- og kjønnsfordelinga blant mottakarar av uføretrygd ved utgangen av 2023. Omtrent 5,9 pst. av mottakarane er i aldersgruppa under 30 år, mens 28,9 pst. er mellom 30 og 49 år. Hovudtyngda av mottakarane er 50 år og eldre og utgjer omtrent 65 pst. av alle mottakarane. Andelen kvinner er høgast i aldersgruppene 30–49 år og dei frå 50 år og over, høvesvis 59 pst. og 60 pst. Blant dei under 30 år utgjer menn 53,6 pst. Fordelinga av uføretrygda etter alder og kjønn er så å seie uendra frå 2022.

Talet på mottakarar av uføretrygd i desember 2023. Etter alder og kjønn

	Under 30 år	30–49 år	50 år og over	Ikkje oppgitt	Totalt
Kvinner	10 115	62 082	142 880	1	215 078
Menn	11 692	43 926	95 928	3	151 549
Sum	21 807	106 008	238 808	4	366 627

Som andel av befolkninga er det fleire kvinner enn menn som får uføretrygd. 12,5 pst. av kvinnene i aldersgruppa 18–66 år fekk uføretrygd ved utgangen 2023, mot 8,4 pst. av mennene i same alders-

gruppa. Frå 2022 er andelen blant kvinner omtrent uendra, mens andelen blant menn er 0,1 pst. lågare. Uføreandelen blant kvinner er høgare enn blant menn i alle aldersgrupper eldre

enn 24 år. I aldersgruppene 18–19 år og 20–24 år er andelen menn høgare. Forskjellane mellom kjønna aukar med alderen og er særleg stor for gruppa 50 år og eldre.

Samanlikna med utgangen av desember 2022 gjekk uføreandelen ned for dei over 44 år, der dei over 60 år hadde størst nedgang. For aldersgruppa 30–34 år auka andelen, mens for 18–24- og 25–29-åringane var andelane uendra. Nedgangen for aldersgruppene over 44 år, men spesielt dei over 60

år, har bidratt til at uføreandelen i alt har halde seg forholdsvis stabil over tid. Andelen unge uføre i pst. av befolkninga i same aldersgruppa var på 2,6 pst. per desember 2023, og andelen unge uføretrygda held seg dermed på same nivået som ved utgangen av 2022. Utviklinga det siste året viser same andelen for aldersgruppa 18–19 år og 25–29 år, men for aldersgruppa 20–24 år er andelen det siste året redusert med 0,1 prosentpoeng.

Talet på nye mottakarar av uføretrygd i løpet av året og prosentvis endring frå året før. 2021–2023

År	Nye mottakarar av uføretrygd			Prosentvis endring frå året før		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2021	28 114	11 804	16 310	-3,0	-4,0	-2,2
2022	28 671	12 111	16 560	2,0	2,6	1,5
2023	26 901	11 307	15 594	-6,2	-6,6	-5,8

Tabellen ovanfor viser talet på nye mottakarar av uføretrygd i løpet av året og prosentvis endring frå tidlegare år. Det var ein nedgang i talet på nye mottakarar av uføretrygd blant begge kjønn frå 2022 til 2023. Blant kvinnene var det 966 færre nye mottakarar i 2023, mens det blant mennene var 804 færre nye mottakarar samanlikna med i 2022. Av nye uføretrygda i 2023 var 58 pst. kvinner.

Per desember 2023 var det 372 370 personar med eit vedtak om uføretrygd. Av desse var 18,6 pst. registrerte med eit arbeidsforhold. Dette er 0,1 prosentpoeng høgare enn i desember 2022. I underkant av 80 pst. av mottakarane av uføretrygd fekk 100 pst. uføretrygd. Av desse var 5,2 pst. registrerte med eit arbeidsforhold. Om lag 20 pst. av alle uføretrygda hadde vedtak om gradert uføretrygd. Av desse var 72 pst. registrerte med eit arbeidsforhold.

Den gjennomsnittlege utbetalingsgrada, det vil seie justert for reduksjon mot samtidig pensjonsgivande inntekt, var 93,0 pst. i desember 2023. Det er 0,1 prosentpoeng høgare enn på same tida i 2022.

Mottakarar av uføretrygd under 30 år

Ved utgangen av 2023 fekk om lag 21 807 personar under 30 år uføretrygd. Dette er ein reduksjon på om lag 10 personar i forhold til utgangen av 2022, da det var 21 817 personar under 30 år som fekk uføretrygd.

Sidan 2013 har talet på uføretrygda under 30 år auka med om lag 11 360 personar. Det har vore ein

betydeleg befolkningsvekst i aldersgruppa i perioden, men likevel har andelen uføre i aldersgruppa under 30 år dobla seg frå om lag 1,3 pst. i 2013 til om lag 2,6 pst. i 2023. Endringar i regelverket for midlertidige helserelevante ytingar har også hatt noko å seie for utviklinga. I perioden med tidsavgrensa uførestønad (2004–2010) fekk mange unge slik stønad når dei søkte om ei uføreyting. Det har også blitt vist til at sjølve overføringa av mottakarar av rehabiliteringspengar, attføringspengar og tidsavgrensa uførestønad til arbeidsavklaringspengar i 2010 gjorde det mogleg med ekstra lange forløp før avklaring mot uføretrygd.

Mykje av veksten i uføreandelen blant unge skriv seg frå ein auke i andelen som blir uføretrygda ved 18-års alder. Ei mogleg årsak som er trekt fram for denne gruppa, er at fleire barn med alvorlege medisinske lidningar når vaksen alder.⁷

Budsjettforslag 2025

Post 70 Uføretrygd, overslagsløyving

For 2025 er det lagt til grunn eit gjennomsnittleg antal mottakarar av uføretrygd på 374 649 og ei gjennomsnittleg årleg utbetaling per mottakar på 353 970 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjering i 2024 og 2025. Som

⁷ Bragstad, T. (2018) Vekst i uføre trygding blant unge. Arbeid og velferd, 2018(2).

følge av dette aukar utgiftsanslaget på posten med 5 698 mill. kroner.

Frå 2024 blir barnetillegg ytt uavhengig av inntekta til barnet eller mottak av barnepensjon. Heilårseffekten av endringa inntreffer i 2025 og er anslått til om lag 10 mill. kroner.

Som følge av meir fleksible reglar for uføre som kjem tilbake i arbeid (reglar om arbeidsforsøk), jf. omtale av oppmodingsvedtak nr. 533 (2022–2023) over, aukar budsjettforslaget med 7,5 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 132 617,5 mill. kroner.

Post 75 Meinerstatning ved yrkesskade, overslagsløyving

Posten dekker utgifter til meinerstatning ved yrkesskade etter folketrygdlova § 13-17. Meinerstatning ved yrkesskade skal gi kompensasjon for ulemper av ikkje-økonomisk art som følge av yrkesskade som er godkjend etter folketrygdlova. Meinerstatninga blir utmålt etter grada av medisinsk invaliditet.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjæret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar utgiftsanslaget på posten med 3 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 68 mill. kroner.

Post 76 Yrkesskadetrygd gml. lovgiving, overslagsløyving

Posten dekker utgifter til uførepensjon for yrkesskadar som inntreffe før 1971. Yrkesskadetrygda har avtakande betydning som følge av at ho berre omfattar skadar inntreffe før 1971 og melde før 1. januar 1990. Utgiftene for denne posten fell derfor marginalt frå år til år.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjæret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar utgiftsanslaget på posten med 1 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 30 mill. kroner.

Programkategori 29.60 Kompensasjon for meirutgifter ved nedsett funksjonsevne m.m.

Utgifter under programkategori 29.60 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)

Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemiddel m.m.	12 666 271	13 104 950	14 992 705	14,4
	Sum kategori 29.60	12 666 271	13 104 950	14 992 705	14,4

Utgifter under programkategori 29.60 fordelte på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
50–89	Overføringer til andre	12 666 271	13 104 950	14 992 705	14,4
	Sum kategori 29.60	12 666 271	13 104 950	14 992 705	14,4

Kap. 2661 Grunn- og hjelpestønad, hjelpemiddel m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Grunnstønad, <i>overslagsløyving</i>	1 663 471	1 770 000	1 852 700
71	Hjelpestønad, <i>overslagsløyving</i>	1 955 654	2 150 000	2 522 000
72	Stønad til servicehund	7 228	9 905	10 280
73	Hjelpemiddel m.m. under arbeid og utdanning	131 961	122 100	139 240
74	Tilskot til bilar	926 418	815 000	809 700
75	Betring av funksjonsevna, hjelpemiddel	4 373 944	4 425 000	5 148 100
76	Betring av funksjonsevna, hjelpemiddel som tenester	394 450	417 400	490 760
77	Ortopediske hjelpemiddel	2 256 336	2 370 600	2 874 800
78	Høyreapparat	900 748	965 000	1 082 900
79	Aktivitetshjelpemiddel til personar over 26 år	56 061	59 945	62 225
	Sum kap. 2661	12 666 271	13 104 950	14 992 705

Hovudtrekk ved regelverket og foreslåtte endringar

Kapittelet omfattar grunnstønad og hjelpestønad etter folketrygdlova kapittel 6 og hjelpemiddel etter folketrygdlova kapittel 10.

Grunn- og hjelpestønad

Grunn- og hjelpestønad skal gi økonomisk kompensasjon til personar som på grunn av varig sjukdom, skade eller lyte har visse ekstrautgifter, eller som treng særskilt tilsyn og pleie.

Grunnstønad blir gitt til bestemte formål, herunder drift av tekniske hjelpemiddel, transport (irekna drift av bil), klesslitasje, hald av førarhund og servicehund og fordyra kosthald ved diett. Stønaden blir gitt etter seks satsar. Den lågaste satsen er 9 024 kroner, og den høgaste satsen er 44 928 kroner i året per 1. januar 2024.

Hjelpestønad kan givast til den som har særskilt behov for tilsyn og pleie på grunn av varig sjukdom, skade eller lyte. Stønaden blir berre gitt dersom det ligg føre eit privat pleieforhold. Ordinær hjelpestønad er 16 152 kroner i året per 1. januar 2024. Forhøgd hjelpestønad, som kan ytast til barn og unge under 18 år med særskilt behov for tilsyn og pleie, er to, fire eller seks gonger ordinær hjelpestønad. Den høgaste satsen er 96 912 kroner i året per 1. januar 2024.

Blir det gitt grunn- og hjelpestønad til barn, er det vanlegvis foreldra som disponerer stønaden som verje for barnet. Hjelpestønad er ei skattefri kontantytning som kan nyttast til å kjøpe hjelp.

Stortinget vedtar satsane for grunn- og hjelpestønad i eige romartalsvedtak. Forslag til satsar for 2025 går fram av budsjettforslaget for 2025.

Hjelpemiddel

Hjelpemiddel frå folketrygda kompenserer for utgifter til betring av arbeidsevna og funksjonsevna i dagleglivet for personar som har varig sjukdom, skade eller lyte. Det blir gitt stønad til tiltak som er nødvendige og tenlege for at personane skal bli i stand til å skaffe seg eller behalde arbeid, for å betre funksjonsevna deira i dagleglivet eller for at dei skal kunne pleiast i heimen.

Stønad kan givast i form av utlån av, tilskot til eller lån til hjelpemiddel, høyreapparat, grunnmønster til saum av klede, førarhund, lese- og sekretærhjelp for blinde og svaksynte, tolkehjelp for døve og personar med nedsett høyrsel, tolke- og ledsagar for døvblinde, motorkøyretøy eller anna transportmiddel, ortopediske hjelpemiddel,

brystprotesar, ansiktsdefektprotesar, augeprotesar, parykkar, briller til barn m.m. Det kan også givast stønad til å bygge om maskiner og til å legge til rette det fysiske miljøet på arbeidsplassen, og tilskot til opplæringstiltak.

Ny modell for kjøp av tolketenester frå frilanstolkar

Vi viser til omtale av saka under mål 8 Inkludering i samfunnet og gode levekår for dei mest vanskelegstilte. Tolketenesta ved NAV Hjelpemiddel og tilrettelegging bruker både fast tilsette tolkar og frilanstolkar. Frilanstolkane løyser om lag halvparten av tolkeoppdraga. Arbeids- og velferdsdirektoratet har på sjølvstendig og generelt grunnlag komme fram til at det er behov for å sjå på andre modellar for kjøp av tolketenester frå frilans teiknspråktolkar. Direktoratet har vurdert at ein rammeavtale med ein eller fleire underleverandørar er den einaste formålstenlege modellen. Det er ein slik modell talespråktolkane i Arbeids- og velferdsetaten har i dag.

Omlegging til ny modell vil medføre fleire endringar i tolketenesta. Det vil oppstå eit nytt ledd i formidlingstenesta med ein eller fleire underleverandørar. Frilanstolkane vil ikkje lenger vere avtalepart mot Arbeids- og velferdsetaten, men forhalde seg til ein eller fleire leverandørar for tildeling av oppdrag. Arbeidet vil inkludere arbeids- og lønnsvilkåra for frilanstolkane. Ved innføring av rammeavtale(r) vil det noverande honorarsystemet for frilanstolkar derfor falle bort.

Brukarane vil framleis rette seg til NAV Tolketeneste for å melde inn oppdrag. Tolketenesta vil vurdere om oppdraga skal dekkast av ein fast tilsett eller ein frilanstolk. Ein rammeavtale vil dermed ikkje medføre noka endring i korleis brukarane bestiller tolketenester frå etaten. Ny modell vil mest sannsynleg kunne tre i kraft frå sommaren/hausten 2025.

Omlegginga vil medføre økonomiske meirutgifter. Den nye modellen for kjøp av tolketenester vil bli finansiert under kap. 2661, post 73 og 76. Administrative utgifter vil bli finansiert under kap. 605, post 01. Vi viser til nærmare omtale under dei aktuelle postane.

Rapport

Grunn- og hjelpestønad

Utgiftene til grunnstønad i 2023 var 1 663 mill. kroner, mot 1 567 mill. kroner i 2022. Utgiftene til hjelpestønad var 1 956 mill. kroner i 2023, mot 1 739 mill. kroner i 2022. I løpet av 2023 fekk i alt

8 222 nye personar innvilga grunnstønad, mens 8 316 nye personar fekk innvilga hjelpestønad.

Tabellane nedanfor viser talet på mottakarar av grunn- og hjelpestønad etter alder og sats per 31. desember 2023. Ved utgangen av 2023 fekk til saman 135 443 personar grunnstønad og 70 113 personar hjelpestønad. Talet på mottakarar var i sum 5,4 pst. høgare enn i 2022.

Utgiftsutvikling for grunn- og hjelpestønad i perioden 2021–2023 (mill. kroner)

	2021	2022	2023
Grunnstønad	1 560	1 567	1 663
Hjelpestønad	1 662	1 739	1 956

Talet på grunnstønadmottakarar etter alder og sats per 31. desember 2023

Alder	I alt	0–17 år	18–66 år	67 år og eldre
Tal i alt	135 443	26 360	76 053	33 030
Sats 1	83 213	17 070	44 824	21 319
Sats 2	23 951	7 782	13 546	2 623
Sats 3	15 295	781	8 464	6 050
Sats 4	10 155	600	7 148	2 407
Sats 5	1 897	92	1 360	445
Sats 6	932	35	711	186

61,4 pst. av grunnstønadmottakarane fekk sats 1 ved utgangen av 2023. 19,5 pst. av mottakarane var under 18 år.

52,8 pst. av hjelpestønadmottakarane fekk sats 1 ved utgangen av 2023. Det er barn og ungdom i alderen 0–17 år som får hjelpestønad etter sats 2–4.

Talet på hjelpestønadmottakarar etter alder og sats per 31. desember 2023

Alder	I alt	0–17 år	18–66 år	67 år og eldre
Tal i alt	70 113	37 895	25 742	6 476
Sats 1	37 027	5 065	25 501	6 461
Sats 2	23 245	23 131	99	15
Sats 3	8 245	8 199	46	-
Sats 4	1 596	1 500	96	-

Stønad til servicehund

Utgiftene på denne posten var 7,2 mill. kroner i 2023. Det blei utlevert 14 servicehundar i 2023.

Hjelpemiddel m.m. under arbeid og utdanning

Utgiftene på denne posten var 132,1 mill. kroner i 2023, mot 119,2 mill. kroner i 2022.

Dette er ein samansett post med fleire typar ytingar. Talet på søknader om tilrettelegging på arbeids-

plassen var i 2023 stabilt i forhold til 2022, mens utgiftene auka med 37 pst. I hovudsak blir stønaden til dette formålet gitt i form av lån og tilskot.

Utgifter til tolkehjelp for personar med nedsett høyrsel i arbeid og i utdanning, utført av frilans-tolkar, auka med 7,9 pst. frå 2022 til 2023. Generelt er det eit aukande behov for tolking, bl.a. fordi fleire unge med nedsett høyrsel tar høgare utdanning. Det har også vore satsa meir på tolking i arbeidslivet gjennom ordninga med tolk på arbeidsplass, som blei landsomfattande frå 2015.

Utgiftsutviklinga for dei enkelte stønadene i perioden 2021–2023 (mill. kroner)

	2021	2022	2023
I alt	109,5	119,2	132,1
Lån og tilskot til tilrettelegging til arbeid	9,8	11,4	15,6
Tolkehjelp til personar med nedsett høyrse ¹	83,3	88,7	95,7
Tolkehjelp døvblinde ²	3,4	6,6	6,3
Lese- og sekretærhjelp	13,0	12,5	14,5

^{1,2} Utgiftene til tolkehjelp i tabellen gjeld berre utgifter til frilanstolkar. I tillegg kjem driftsutgifter til fast tilsette tolkar under kap. 605, post 01.

Tilskot til bilar

Det kan givast økonomisk tilskot til ordinære bilar (gruppe 1) til arbeid og utdanning eller rente- og avdragsfrie lån til spesialtilpassa bilar (gruppe 2).

Utgiftene til bilstønad var 925 mill. kroner i 2023, mot 714 mill. kroner i 2022. Endringa inneber ein auke på 29,5 pst. Leveringsproblema som

oppstod hausten 2021, løyste seg frå hausten 2022. Som følge av forseinka leveransar auka utgiftene mot slutten av 2022 og i 2023.

Talet på søknader om stønad til bil i gruppe 1 auka frå 2022 til 2023. Talet på søknader om stønad til bil i gruppe 2, og talet på innvilga søknader om stønad til bil i gruppe 2, auka også betydeleg frå 2022 til 2023, etter noko nedgang året før.

Utgiftsutviklinga innanfor dei enkelte stønadene på bilområdet, heile året i perioden 2021–2023 (mill. kroner)

	2021	2022	2023
I alt	642,9	714,4	925,3
Kjøp av bil gruppe 1	9,4	10,2	10,5
Kjøp av bil gruppe 2	349,0	456,2	551,5
Utstyr, ombygging, køyreopplæring	280,4	249,5	366,0
Innbetaling gjeldsoppgjer, m.m.	-2,0	-1,6	-2,7

Innbetalingane ved gjeldsoppgjer er i hovudsak flytta over til kap. 5701, post 88.

Betring av funksjonsevna, hjelpemiddel

Utgiftene på denne posten var 4 375 mill. kroner i 2023. Det er ein auke på 20,3 pst. frå 2022, da utgiftene var 3 636 mill. kroner. Dei største hovudgruppene i 2023 var hjelpemiddel til hushald og bustad (1 083 mill. kroner), kommunikasjons- og datahjelpemiddel (915 mill. kroner) og elektrisk rullestol (884 mill. kroner).

I 2023 var det 170 981 brukarar som fekk eitt eller fleire utlån gjennom hjelpemiddelsentralane. Dette var ein auke på 5 pst. frå 2022. Det var i tillegg 16 168 brukarar som fekk service på hjelpemiddel, og 17 279 brukarar som fekk råd, rettleiing m.m. Om lag 17 pst. av alle registrerte hjelpe-

middelbrukarar er barn og unge under 18 år. Andelen i yrkesaktiv alder er om lag 24 pst., mens rundt 59 pst. av brukarane er personar over 67 år. Kommunane satsar i stor grad på heimebasert omsorg i eigne bustader framfor institusjonar, noko som bidrar til eit større behov for utlån av hjelpemiddel.

Betring av funksjonsevna, hjelpemiddel som tenester

Dette er ein samansett post med fleire typar ytingar. Utgiftene på posten var 394,4 mill. kroner i 2023, noko som inneber ein auke på 16,6 pst. frå 2022. Det meste av utgiftene er knytte til tilpassingskurs og anna opplæring, reise og opphald i samanheng med utprøving av ulike hjelpemiddel, tolkehjelp til personar med nedsett høyrse og

døve, tolke- og ledsagar for døvblinde, og førarhundar. Dei samla utgiftene til tolkehjelp til personar med nedsett høyrsel og døvblinde, utført av frilanstolkar, i arbeid og i dagleglivet, gjekk opp frå om lag 166 mill. kroner i 2022, til om lag 197 mill. kroner i 2023.

Ortopediske hjelpemiddel

Utgiftene til ortopediske hjelpemiddel var 2 256 mill. kroner i 2023. Det var ein auke på 13,1 pst. frå 2022. Dei største produktgruppene det blei gitt støtte til i 2023, var ortosar og fotsenger (915 mill. kroner), protesar (585 mill. kroner) og fottøy (613 mill. kroner).

Høyreapparat og tinnitusmaskerarar

Dei samla utgiftene på posten var 901 mill. kroner i 2023. Det var ein auke på 9,1 pst. frå 2022.

Det kom inn 67 482 søknader om stønad til høyreapparat i 2023. Det var ein auke på 9,7 pst. frå 2022. For tinnitusmaskerarar kom det inn 3 199 søknader, som var ein auke på 8,1 pst. frå 2022. Reparasjonar auka med 63 pst. frå 2022 til 2023.

Aktivitetshjelpemiddel til personar over 26 år

Det blei kjøpt inn hjelpemiddel i ordninga for 56,7 mill. kroner i 2023. Kjøp av tenester utgjorde 1,7 mill. kroner, og det blei innbetalt eigenandelar på om lag 2,3 mill. kroner. I første halvåret 2024 var dei rekneskapsførte utgiftene til aktivitetshjelpemiddel for personar over 26 år 38,2 mill. kroner. Det blei innbetalt eigenandelar på om lag 3,3 mill. kroner.

Budsjettforslag 2025

Post 70 Grunnstønad, overslagsløyving

Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg antal på grunnstønadsmottakarar på 137 800 for 2024, og 141 930 for 2025. For 2025 er det foreslått ei nominell vidareføring av satsane frå 2024. Desse satsane er foreslått frå 1. januar 2025:

- Sats 1: 9 024 kroner
- Sats 2: 13 752 kroner
- Sats 3: 18 024 kroner
- Sats 4: 26 544 kroner
- Sats 5: 35 964 kroner
- Sats 6: 44 928 kroner

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1 852,7 mill. kroner.

Post 71 Hjelpetønad, overslagsløyving

Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg antal hjelpetønadsmottakarar på 73 100 for 2024 og 78 220 for 2025. For 2025 er det foreslått ei nominell vidareføring av satsane frå 2024. Desse satsane er foreslått frå 1. januar 2025:

- Sats 1: 16 152 kroner
- Sats 2: 32 304 kroner
- Sats 3: 64 608 kroner
- Sats 4: 96 912 kroner

For 2025 er det foreslått ei løyving på 2 522 mill. kroner.

Post 72 Stønad til servicehund

Posten er rammestyrt. For 2025 er det lagt til grunn ein prisauke på 3,8 pst.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 10,3 mill. kroner.

Post 73 Hjelpemiddel m.m. under arbeid og utdanning

For 2024 er det lagt til grunn ein flat volumvekst og ein prisauke på 4,8 pst. For 2025 er det lagt til grunn ein negativ volumvekst på 12 pst. Bakgrunnen er ein eingongs utbetaling av feriepengar til frilanstolkar i 2024. Det er lagt til grunn ein prisauke på 4,1 pst. i 2025.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga på posten med 16,2 mill. kroner for å dekke meirutgifter knytte til innføring av ny modell for kjøp av tolketenester frå frilanstolkar. Ettersom ny modell mest sannsynleg vil tre i kraft i løpet av 2025, er det lagt til grunn ein halvårseffekt. Sjå også omtale under post 76

For 2025 er det foreslått ei løyving på 139,2 mill. kroner.

Post 74 Tilskot til bilar

For 2024 er det lagt til grunn ein negativ volumvekst på 18 pst. og ein prisauke på 3,7 pst. For 2025 er det lagt til grunn ein flat volumvekst. Det er lagt til grunn at tilskot for stønad til bil gruppe 1 vidareførast nominelt frå 2024 til 2025. For stønad til bil gruppe 2 er det lagt til grunn ein prisauke på 3,0 pst.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 809,7 mill. kroner.

Post 75 Betring av funksjonsevna, hjelpemiddel

Det er lagt til grunn ein volumvekst på 4 pst. og ein prisauke på 3,7 pst. i 2024. For 2025 er det lagt til grunn ein volumvekst på 4 pst. Det er lagt til grunn at tilskotsatsane under denne posten vidareførast nominelt frå 2024 til 2025. For andre stønader er det lagt til grunn ein prisauke på 3,0 pst.

Det er vidare lagt til grunn ei innsparing som følge av at Arbeids- og velferdsetaten sin driftsløyving er auka med 50 mill. kroner for å oppretthalde dagens gjenbruksandel på hjelpemidlar. Sjå omtale under kap. 605, post 01.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 5 148,1 mill. kroner.

Post 76 Betring av funksjonsevna, hjelpemiddel som tenester

Det er lagt til grunn ein volumvekst på 5 pst. og ein prisauke på 4,8 pst. i 2024. For 2025 er det lagt til grunn ein volumvekst på 5 pst. og ein prisauke på 4,1 pst.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga på posten med 20,8 mill. kroner for å dekke meirutgifter knytte til innføring av ny modell for kjøp av tolketenester frå frilanstolkar. Ettersom ny modell mest sannsynleg vil tre i kraft i løpet av 2025, er det lagt til grunn ein halvårseffekt. Sjå også omtale under post 73.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 490,8 mill. kroner.

Post 77 Ortopediske hjelpemiddel

Det er lagt til grunn ein volumvekst på 11 pst. og ein prisauke på 3,7 pst. i 2024. For 2025 er det lagt til grunn ein volumvekst på 8 pst. Det er lagt til grunn at tilskotsatsane under denne posten vidareførast nominelt frå 2024 til 2025. For andre stønader er det lagt til grunn ein prisauke på 3,0 pst.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 2 874,8 mill. kroner.

Post 78 Høyreapparat

Det er lagt til grunn ein volumvekst på 8 pst. og ein prisauke på 3,7 pst. i 2024. For 2025 er det lagt til grunn ein volumvekst på 6 pst. Det er lagt til grunn at maksimal prisgrense for analoge høyreapparat utan propp, analoge høyreapparat med propp, digitale høyreapparat og tinnitusmaskerar vidareførast nominelt frå 2024 til 2025. For andre stønader er det lagt til grunn ein prisauke på 3,0 pst.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1 082,9 mill. kroner.

Post 79 Aktivitetshjelpemiddel til personar over 26 år

Posten er rammestyrt. For 2025 er det lagt til grunn ein prisauke på 3,8 pst.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 62,2 mill. kroner.

Programkategori 29.70 Alderdom

Utgifter under programkategori 29.70 fordelte på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
2670	Alderdom	296 880 953	316 740 000	335 593 000	6,0
	Sum kategori 29.70	296 880 953	316 740 000	335 593 000	6,0

Utgifter under programkategori 29.70 fordelte på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
50–89	Overføringar til andre	296 880 953	316 740 000	335 593 000	6,0
	Sum kategori 29.70	296 880 953	316 740 000	335 593 000	6,0

Kap. 2670 Alderdom

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Grunnpensjon, <i>overslagsløyving</i>	90 381 615	94 080 000	95 980 000
71	Tilleggspensjon, <i>overslagsløyving</i>	182 173 110	189 940 000	194 460 000
72	Inntektpensjon, <i>overslagsløyving</i>	16 510 475	24 480 000	34 790 000
73	Særtilllegg, pensjonstillegg m.m., <i>overslagsløyving</i>	7 815 753	8 240 000	10 363 000
	Sum kap. 2670	296 880 953	316 740 000	335 593 000

Allmenn omtale

Formålet med alderspensjon frå folketrygda er å sikre inntekt for personar i alderdommen og å legge til rette for ein fleksibel og gradvis overgang frå arbeid til pensjon. Folketrygda gir både ei minstesikring for dei som har hatt låg eller inga arbeidsinntekt, og ei standardsikring som er knytt til tidlegare arbeidsinntekt.

Alderspensjonen kan frå 2011 takast ut fleksibelt mellom 62 og 75 år, og det årlege pensjonsnivået blir høgare jo seinare ein vel å ta ut pensjonen – noko som gir gode insentiv til arbeid. Alderspensjonen blir levealdersjustert, og han har frå 2011 og fram til 2020 blitt regulert med lønnsvekst fråtrekt 0,75 pst. Særreglar for reguleringa i 2021 førte til at alderspensjon blei regulert med lønnsvekst. Frå 2022 blir løpande pensjon regulert med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten.

For personar fødde frå og med 1954 er det innført nye oppteningsreglar som medfører at alle år med pensjonsgivande inntekt mellom 13 og 75 år gir pensjonsopptening. For åra før 2010 er den nedre og øvre aldersgrensa for pensjonsgivande inntekt 17 og 69 år. Personar som er fødde i 1954–1962, får ein forholdsmessig andel av alderspensjonen sin berekna etter dei nye reglane, mens personar som er fødde i 1963 og seinare, får heile pensjonen sin berekna etter dei nye reglane.

Hovudtrekk ved regelverket og forslag til endringar

Alderspensjon etter gammal oppteningsmodell gjeld fullt ut for dei som er fødde i 1953 og tidlegare. Alderspensjonen består av ulike komponentar. Grunnpensjonen blir fastsett uavhengig av tidlegare inntekt, mens tilleggspensjon i hovudsak blir berekna på bakgrunn av den pensjonsgivande inntekta kvar enkelt har hatt som yrkesaktiv. For å få rett til grunnpensjon må ein ha minst fem års trygdetid. Full grunnpensjon oppnår ein når ein etter fylte 16 år har 40 års trygdetid. Oppteningstida for full tilleggspensjon er også 40 år.

Til og med 2010 blei det gitt særtillegg til personar som ikkje hadde tilleggspensjon, eller som hadde tilleggspensjon som var lågare enn særtillegget. Formålet med særtillegget var å sikre alle eit minstenivå på pensjonen, uavhengig av tidlegare opptening. Særtillegget blei erstatta av eit pensjonstillegg til nye alderspensjonistar frå 1. januar 2011. Minste pensjonsnivå skal sikre eit akseptabelt inntektsnivå for personar utan eller med låg tidlegare inntekt. For å få rett til eit minste pensjonsnivå må ein ha minst fem års trygdetid. Fullt minste pensjonsnivå oppnår ein når ein etter fylte 16 år har 40 års trygdetid.

Alderspensjon består etter dei nye reglane av inntektpensjon, i hovudsak berekna ut frå tidlegare inntekt. Til personar som har opparbeidd liten eller ingen rett til inntektpensjon, blir det ytt ein garantipensjon.

I inntektpensjonen blir all pensjonsgivande inntekt frå 13 til 75 år rekna med i pensjonsoppteninga. For kvart år med pensjonsopptening blir det akkumulert ei pensjonsbeholdning. Den årlege pensjonsoppteninga svarer til 18,1 pst. av den pensjonsgivande inntekta. Inntekter opp til eit nivå tilsvarende 7,1 G blir rekna med. Den årlege pensjonen til en person blir fastsett på bakgrunn

av pensjonsbeholdninga på uttakstidspunktet. Pensjonsbeholdninga blir da gjort om til ein årleg pensjon ved at ho blir dividert med delingstalet til personen, som speglar forventta attståande levetid på uttakstidspunktet.

Personar med inga eller låg opptening av inntektpensjon har rett til garantipensjon dersom den samla trygdetida er minst fem år i tidsrommet frå fylte 16 år til og med 66 år. Garantipensjon blir gitt med to satsar avhengig av sivilstand og inntektsforholdet til ektefelle eller sambuar. Full garantipensjon blir ytt til den som har minst 40 års trygdetid. Dersom trygdetida er kortare, blir garantipensjonen tilsvarende lågare. Garantipensjonen blir avkorta med 80 pst. av inntektpensjonen, slik at dei som har opptent noko inntektpensjon, får utbetalt ein samla pensjon som er høgare enn minstegarantien.

I tråd med pensjonsavtalen som blei inngått i samanheng med stortingsbehandlinga av Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil*, foreslår regjeringa å utvide skjermingstillegget i alderspensjon til tidlegare mottakarar av uføretrygd til også å omfatte årskulla 1954–1962. Forslaget inneber at uføre alderspensjonistar i dei aktuelle årskulla får eit tillegg i alderspensjon opptent etter gammal oppteningsmodell med same sats som årskullet 1953. Som følgje av forslaget aukar anslaget under kap. 2670, post 73, med 393 mill. kroner. Sjå også omtale under punkt 6.7.3 Igangverande prosessar på pensjonsområdet.

Rapport

Utviklinga i utgifter til alderspensjon

Frå 1. januar 2011 blei det mogleg å ta ut alderspensjon fleksibelt mellom 62 og 75 år. Det gjennomsnittlege talet på mottakarar av alderspensjon under 67 år utgjorde 24 700 i 2011. Talet auka kvart år fram til 2018, men med avtakande vekst. I 2023 var det i gjennomsnitt 83 500 mottakarar av alderspensjon under 67 år, ein nedgang frå året før på 2 300.

Auken i talet på mottakarar av alderspensjon under 67 år har bidratt til ein stor auke i utgiftene folketrygda har til alderspensjon. Dei nøytrale uttaksreglane gjer likevel at veksten i utgiftene seinare blir lågare, og utgiftene på lang sikt er i mindre grad påverka av kor mange som tar ut alderspensjon tidleg.

Utviklinga i utgifter til alderspensjon

År	Nominelle kroner (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.)	2023 kroner ¹ (mill. kroner)	Endring (mill. kroner)	Endring (pst.)
2021	256 906	15 652	6,5	285 176	7 117	2,6
2022	272 358	15 452	6,0	288 372	3 196	1,1
2023	296 881	24 523	9,0	296 881	8 509	3,0

¹ Utgifter i 2023-kroner er deflaterte med gjennomsnittleg grunnbeløp 2023 = 116 239 kroner.

Frå 2022 til 2023 auka utgiftene til alderspensjon med 9,0 pst. Det gjennomsnittlege grunnbeløpet (G) auka med 5,9 pst., og rekna i fast grunnbeløp var veksten 3,0 pst. Veksten i utgiftene målt i fast grunnbeløp kjem av at det blei fleire pensjonsmottakarar som er 67 år og eldre, og av ei regulering som gav ein vekst i gjennomsnittleg alderspensjon som var sterkare enn veksten i grunnbeløpet. Utgiftene til alderspensjonistar under 67 år gjekk ned med 3,8 pst. i 2023, målt i realverdi (fast grunnbeløp), mens utgiftene til alderspensjonistar som er 67 år eller eldre, auka med 3,4 pst.

Utviklinga i talet på mottakarar av alderspensjon og minstepensjonistar

Talet på mottakarar av alderspensjon har auka dei siste åra. Frå 2021 til 2023 var auken på 38 000, tilsvarende 3,8 pst. Ved utgangen av 2023 fekk 1 039 500 personar alderspensjon frå folketrygda.

Minstepensjonistar utgjorde knapt 12,8 pst. av alle mottakarar av alderspensjon ved utgangen av 2023. Andelen gjekk ned med 0,4 prosentpoeng samanlikna med 2022.

Antal mottakarar av alderspensjon og minstepensjonistar og andel minstepensjonistar. Per 31. desember

År	Mottakarar av alderspensjon i alt	Minstepensjonistar	Andel minstepensjonistar ¹		
			I alt	Menn	Kvinner
2021	1 001 500	146 500	14,6	4,6	24,2
2022	1 018 200	134 500	13,2	4,2	22,8
2023	1 039 500	133 300	12,8	4,3	21,0

¹ Andelen mannlige og kvinnelege minstepensjonistar er andelane av høvesvis alle mannlige og alle kvinnelege mottakarar av alderspensjon.

Det er framleis ein langt høgare andel kvinner enn menn med minstepensjon. Dette kjem av at kvinnene gjennomgåande har hatt ei svakare tilknytning til arbeidslivet og lågare inntekt enn men-

nene. Blant kvinnene som no tar ut alderspensjon, er det stadig fleire som har vore yrkesaktive. Andelen minstepensjonistar blant kvinner er derfor forventna å falle vidare i åra framover.

Utvikling i gjennomsnittleg pensjon¹ og minstepensjon, 2023-kroner²

År	Alderspensjon			Minstepensjon		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
2021	287 700	317 200	259 500	189 200	153 200	195 500
2022	284 200	311 500	258 000	189 300	154 500	195 700
2023	287 900	313 700	263 100	194 700	161 600	201 100

¹ Tala for gjennomsnittleg pensjon inkluderer ikkje etterbetalingar.

² Beløpa er rekna om til 2023-kroner med utviklinga i konsumprisindeksen.

Gjennomsnittleg alderspensjon auka med 0,1 pst. i realverdi frå 2021 til 2023. Det var ein nedgang på 1,1 pst. for menn og ein auke med 1,4 pst. for kvinner. Gjennomsnittleg minstepensjon auka med 2,9 pst. i realverdi frå 2021 til 2023. Auken kan sjåast i samanheng med ein ekstraordinær auke i minste pensjonsnivå for einslege, med verknad frå 1. januar 2023.

Nye mottakarar av alderspensjon 62–66 år i 2023

Ein kan velje å ta ut full alderspensjon eller gradert pensjon med høvesvis 20, 40, 50, 60 eller

80 pst. uttaksgrad. Tabellen nedanfor viser at den gjennomsnittlege uttaksgrada blant dei som tok ut alderspensjon før 67 år i 2023, var på 79,1 pst., og at ho var høgare blant menn enn blant kvinner. Den gjennomsnittlege alderspensjonen for nye mottakarar av alderspensjon i alderen 62–66 år er på 199 000 kroner. Om vi korrigerer for uttaksgrad og bereknar gjennomsnittleg alderspensjon dersom alle tok ut full alderspensjon, ville denne vore på 250 100 kroner. Gjennomsnittleg pensjon er høgare for menn enn for kvinner som følge av at mennene har høgare opptening.

Nye mottakarar av alderspensjon 62–66 år i 2023. Gjennomsnittleg uttaksgrad, gjennomsnittleg alderspensjon og gjennomsnittleg alderspensjon korrigert for uttaksgrad

	Tal	Gjennomsnittleg uttaksgrad	Gjennomsnittleg pensjon	Gjennomsnittleg pensjon korrigert for uttaksgrad
Kvinner	9 155	76,7	182 300	235 900
Menn	17 443	80,5	208 600	258 400
Totalt	26 598	79,1	199 500	250 700

Budsjettforslag 2025

Regulering av grunnbeløpet i folketrygda

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjering i 2024 og 2025. Vi viser til omtale under kvar enkelt post. Reguleringsreglane for løpande pensjon er lagde om frå 2022. Løpande pensjonar har frå 1. mai 2022 blitt regulerte med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten.

Post 70 Grunnpensjon, overslagsløyving

Det er lagt til grunn at det i gjennomsnittleg vil vere 1 068 000 personar med grunnpensjon, og at gjennomsnittleg grunnpensjon vil utgjere 89 900 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjering i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar anslaget på post 70 med 3 430 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 95 980 mill. kroner.

Post 71 Tilleggspensjon, overslagsløyving

Det er lagt til grunn at det i gjennomsnitt vil vere 1 048 700 personar med tilleggspensjon, og at gjennomsnittleg tilleggspensjon vil utgjere 185 400 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar anslaget på post 71 med 6 960 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 194 460 mill. kroner.

Post 72 Inntektpensjon, overslagsløyving

Det er lagt til grunn at det i gjennomsnitt vil vere 341 900 personar med inntektpensjon, og at gjennomsnittleg inntektpensjon vil utgjere 101 800 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar anslaget på post 72 med 1 240 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 34 790 mill. kroner.

Post 73 Sært tillegg, pensjonstillegg m.m., overslagsløyving

Posten dekker fleire tillegg til alderspensjon: særtillegg, pensjonstillegg, minstenivåtillegg, garanti-pensjon og skjermingstillegg. Om lag 60 pst. av løyvinga for 2025 gjeld særtillegg og pensjonstillegg. Det er lagt til grunn at det i gjennomsnitt vil vere 150 800 personar med særtillegg eller pensjonstillegg i 2025, og at gjennomsnittleg særtillegg/pensjonstillegg vil utgjere 39 400 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar anslaget på post 73 med 360 mill. kroner.

Som følge av forslaget om å utvide skjermingstillegget til også å omfatte årskulla 1954–1962, aukar anslaget på post 73 med 393 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 10 363 mill. kroner.

Programkategori 29.80 Forsørgartap m.m.

Utgifter under programkategori 29.80 fordelte på kapittel

(i 1 000 kr)					
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
2680	Etterlatne	2 127 010	3 328 600	3 392 700	1,9
2686	Stønad ved gravferd	291 938	315 000	325 000	3,2
	Sum kategori 29.80	2 418 948	3 643 600	3 717 700	2,0

Utgifter under programkategori 29.80 fordelte på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
50–89	Overføringer til andre	2 418 948	3 643 600	3 717 700	2,0
	Sum kategori 29.80	2 418 948	3 643 600	3 717 700	2,0

Programkategori 29.80 omfattar kapitla 2680 Etterlatne og 2686 Stønad ved gravferd.

Kap. 2680 Etterlatne omfattar i hovudsak pensjon og omstillingsstønad til attlevande ektefellar, tidlegare familiepleiarar og barn som har mista

den eine eller begge foreldra. Attlevande ektefellar som er uføre, er behandla under kap. 2655 Uføreleik, og attlevande over 67 år er behandla under kap. 2670 Alderdom.

Kap. 2680 Etterlatne

(i 1 000 kr)				
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Omstillingsstønad m.m., <i>overslagsløyving</i>	1 183 165	1 730 000	1 700 000
71	Barnpensjon, <i>overslagsløyving</i>	852 123	1 596 000	1 690 000
72	Sært tillegg, <i>overslagsløyving</i>	89 356		
74	Tilleggsstønader og stønad til skolepengar, <i>overslagsløyving</i>	158	200	200
75	Stønad til barnetilsyn til attlevande i arbeid, <i>overslagsløyving</i>	2 208	2 400	2 500
	Sum kap. 2680	2 127 010	3 328 600	3 392 700

Som følge av etterlatnereforma ble poststrukturen endra frå budsjettåret 2024. I tabellen er det behalde gammel poststruktur for 2023, der post 70 hadde nemninga «grunnpensjon» og post 71 hadde nemninga «tilleggspensjon».

Hovudtrekk ved regelverket

Formålet med ytingar til etterlatne er i en overgangsperiode å sikre inntekt til attlevande ektefelle og tidlegare familiepleiarar, og gje desse hjelp til sjølvhjelp, og sikre inntekt, til attlevande barn som har mista den eine eller begge foreldra.

Etter forslag frå Regjeringa Solberg i Prop. 13 L (2020–2021) har Stortinget vedtatt nye etterlatneytingar i folketrygda, jf. lovvedtak 39 (2020–2021) og Innst. 128 L (2020–2021). Lovforslaga bygde på tilrådingar frå eit offentleg utval som har greidd ut etterlatneytingane i folketrygda, jf. NOU 2017: 3 *Folketrygdens ytelser til etterlatte – forslag til reform*. Regelverket ble endra frå 2024.

Attlevande ektefelle

Ytingar til attlevande ektefelle under 67 år blir gitt etter føresegner i folketrygdlova kapittel 17. Som attlevande ektefelle reknar ein også registrerte partnarar og sambuarar som har vore gifte med kvarandre, eller som har eller har hatt felles barn. På nærare bestemte vilkår kan det også givast yting til skild attlevande ektefelle. Det gis ein omstillingsstønad der full årleg yting utgjer 2,25 gonger grunnbeløpet. Denne stønaden blir redusert med 45 pst. av arbeidsinntekt som årleg overstig halvparten av grunnbeløpet. Stønaden skal også reduserast forholdsmessig dersom trygdetida er under 40 år. Omstillingsstønaden kan givast i inntil tre år etter dødsfallet, med moglegheit for å forlenge stønadsperioden med to år dersom personen er under nødvendig og tenleg utdanning eller har behov for tiltak for å komme i arbeid. Det vil som utgangspunkt gjelde eit krav om å vere i arbeid eller arbeidsretta aktivitet under stønadsperioden.

Omstillingsstønaden kan i nokon tilfelle mottakas fram til 67 år. Nokre av dei som har rett til ytingar etter dei gamle reglane kan også i nokon tilfelle få desse fram til 67 år. Dei som har rett til ytingar etter dei gamle reglane, kan få desse fram til inntil fem år etter ikraftsettinga av reformen. Dersom det framleis er rett til ytingar, dvs utover dei fem åra, vil dei få ytingane berekna etter dei nye reglane.

Etterlatnereforma inneber også at ordninga med å innvilge attlevandetillegg og attlevandefor-

delar til uføretrygd og alderspensjon frå folke-trygda blir fasa ut. For alderspensjon skjer denne utfasinga ved at det blir gitt attlevanderettar opp- tente etter folketrygdlova kapittel 19, men at for- delen blir fryst nominelt og ikkje regulert årleg. For alderspensjon opptent etter kapittel 20 blir det gitt ingen tillegg til etterlatne. Attlevandetillegg til uføretrygda blir utfasa ved at det ikkje blir gitt tillegg til nye tilfelle av uføre attlevande etter at reforma er iverksett. Attlevandetillegg til uføre- trygd innvilga før ikraftsettingstidspunktet blir vidareført, men ikkje regulert årleg.

Barnepensjon

Barnepensjon blir gitt til barn som har mista den eine av eller begge foreldra.

Barnepensjon gis etter faste satsar. Årleg pensjon utgjer eitt grunnbeløp for barnet dersom det har mista éin forelder, og 2,25 grunnbeløp for barnet dersom det har mista begge foreldra. Pensjonen skal reduserast forholdsmessig dersom den avdøde hadde mindre enn 40 års trygdetid. Barnepensjonen skal kunne givast inntil barnet fyller 20 år. Barnepensjonar som var under utbetaling når dei nye reglane tok til å gjelde, gis etter nye satsar dersom dette gir barnet ei høgare yting.

Rapport

Utgiftsutviklinga

Nytt regelverk frå 2024 har verknader for utbeta- lingane, i første rekke i form av ei auke i utbetalin- gane av barnepensjon. Tidsavgrensinga av ytinga til vaksne etterlatne vil over tid gje en reduksjon i utbetalingane. Rapporten over utgiftsutviklinga her gjeld åra 2021–2023 og er dermed ikkje påverka av dei nye reglane.

I nominelle beløp har utgiftene under kap. 2680 hatt ein samla auke på 5 pst. i perioden 2021–2023. I fast grunnbeløp har det vore ein nedgang i utgiftene på 5 pst. i løpet av den same perioden.

Nedgangen skriv seg frå at talet på attlevande ektefellar med pensjon har gått ned dei siste åra. Dødelegheita i aldersgruppene under 67 år er redusert, særleg blant menn, og det har dermed blitt færre attlevande ektefellar. Den aukande yrkesaktiviteten blant kvinner påverkar også utviklinga i talet på attlevande ektefellar som får utbetalt attlevandepensjon, da pensjonen blir avkorta mot inntekt og dermed fell heilt bort over visse inntektsnivå.

Attlevande ektefellar med pensjon per 31.12. og endring frå føregåande år. 2021–2023

År	Med grunnpensjon		Med særtillegg		Med tilleggspensjon	
	Tal på personar	Endring frå året før	Tal på personar	Endring frå året før	Tal på personar	Endring frå året før
2021	13 673	-210	4 196	19	13 373	-204
2022	13 579	-94	4 182	-14	13 279	-94
2023	13 441	-138	4 212	30	13 151	-128

Dei aller fleste attlevande ektefellar med pensjon er kvinner. I 2023 var andelen kvinner på 90 pst. Rundt 45 pst. av enkene og 17 pst. av enkemennene under 67 år fekk pensjon eller overgangsstønad ved utgangen av 2023.

Andelen attlevande ektefellar med frådrag i ytinga som følge av faktisk eller antatt inntekt har vore relativt stabil dei siste åra.

I 2023 hadde 84 pst. av alle attlevande ektefellar med pensjon/stønad reduksjon i ytinga som følge av faktisk eller antatt inntekt.

Tal på personar med avgang frå attlevandepensjon og tilstand etter avgang, 2023

Kjønn	Totalt tal	Alderspensjon/AFP	Uføretrygd	I arbeid ¹	Anna
Totalt	1 839	962	210	357	310
Kvinner	1 595	867	175	289	264
Menn	244	95	35	68	46

¹ Registrert som arbeidstakar.

52 pst. av attlevande ektefellar med avgang frå attlevandepensjon har overgang til alderspensjon/AFP, mens 11 pst. har blitt uføretrygda. Vidare har 17 pst. mista pensjonen på grunn av ekteskapsinngåing, dødsfall eller andre grunnar.¹

Dei attverande 19 pst. er i arbeid. Dette er i stor grad personar som også har vore i arbeid samtidig som dei har mottatt attlevandepensjon, og som no har fått høgare inntekt slik at heile pen-

sjonen blir avkorta. Dei som sluttar å få attlevandepensjon, har i gjennomsnitt mottatt pensjon i underkant av ni år.

¹ Det er låge tal som har gifta seg eller er registrerte som døde, særleg blant menn. For å sikre at statistikk ikkje kan førast tilbake til enkeltpersonar det er mogleg å identifisere, er kategoriane «gift på nytt» og «død» slått saman med kategorien «anna» og Alderspensjon/AFP framstilt samla.

Barnepensjonistar per 31. desember. 2021–2023

	2021	2022	2023	Endring 2021–2023 i pst.
Tal i alt	11 062	11 016	10 862	-1,8
Begge foreldre døde	141	145	145	2,8

Talet på barnepensjonistar utgjer 0,8 pst. av alle unge mellom 0 og 20 år. Det er om lag 1,4 barn per

barnekull som framleis har éin forelder i live, og rundt 1,23 barn per barnekull blant foreldrelause.

Budsjettforslag 2025

Frå budsjettåret 2024 blei poststrukturen på kapittel 2680 endra i samsvar med endringane som følger av etterlatnereforma jf. omtale i avsnittet før «Hovudtrekk ved regelverket».

Post 70 Omstillingsstønad m.m., overslagsløyving

Posten omfattar omstillingsstønad og dessutan attlevandepensjon og tidlegare familiepleiar etter overgangsreglar.

Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg tal på mottakarar på om lag 12 900 med ei gjennomsnittleg yting på om lag 131 800 kroner.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar anslaget med 73 mill. kroner på post 70,

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1 700 mill. kroner.

Post 71 Barnepensjon, overslagsløyving

Det er lagt til grunn eit gjennomsnittleg tal på mottakarar på om lag 13 900, med ei gjennomsnittleg yting på om lag 121 600 kroner.

Kap. 2686 Stønad ved gravferd

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Stønad ved gravferd, <i>overslagsløyving</i>	291 938	315 000	325 000
	Sum kap. 2686	291 938	315 000	325 000

Hovudtrekk ved regelverket

Formålet med stønad ved gravferd etter folketrygdlova kapittel syv er å kompensere for utgifter til gravferd. Når ein medlem i folketrygda døyr, kan det givast gravferdsstønad og stønad til båretransport. Det blir også ytt stønad til ektefellen til ein medlem og medlemmen sine barn under 18 år som ikkje sjølve er medlemmer i folketrygda, dersom desse oppheld seg i Noreg og blei forsørgde av medlemmen.

Utgiftsanslaget for 2025 inkluderer anslått effekt av trygdeoppgjeret i 2024 og 2025. Som følge av dette aukar anslaget med 73 mill. kroner på post 71.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1 690 mill. kroner.

Post 74 Tilleggsstønader og stønad til skolepengar, overslagsløyving

Posten omfattar stønad til skolepengar og alle tilleggsstønadene, irekna stønad til barnetilsyn til attlevande ektefellar og tidlegare familiepleiarar i utdanning og arbeidssøking, etter dei same føresegnene som for einsleg mor eller far, jf. kap. 2620.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 0,2 mill. kroner.

Post 75 Stønad til barnetilsyn til attlevande i arbeid, overslagsløyving

Stønad til barnetilsyn blir gitt til attlevande ektefellar i arbeid etter dei same føresegnene som for einsleg far eller mor, jf. kap. 2620.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 2,5 mill. kroner.

Gravferdsstønaden blir fastsett av Stortinget og utgjer frå 1. januar 2024 maksimalt 28 677 kroner. Stønaden er, med unntak for barn under 18 år, behovsprøvd.

Stønad til båretransport blir ytt for å dekke nødvendige utgifter til transport av bære dersom båra med den avdøde må transporterast lenger enn 20 km frå dødsstaden til nærmaste naturlege gravplass ved bustaden. Det blir gjort frådrag for ein eigenandel på ti pst. av gravferdsstønaden.

Ved dødsfall under opphald utanfor landet kan det i visse tilfelle ytast stønad etter særskilde reglar.

Rapport

Utgiftene til stønad ved gravferd i 2023 var på 291,9 mill. kroner. Av dette blei det utbetalt

222,0 mill. kroner til båretransport, 61,7 mill. kroner til behovsprøvd gravferdsstønad og 8,2 mill. kroner til gravferdsstønad ved dødfødt barn.

Behovsprøvd gravferdsstønad 2021–2023

År	Utgifter, mill. kroner	Tal på mottakarar	Mottakarar i pst. av talet på døde	Gjennomsnittleg beløp, kroner	Maksimal sats, kroner
2021	61,2	3 043	7,2	20 127	25 377
2022	64,1	2 994	6,5	21 397	26 011
2023	61,7	2 818	6,4	21 884	27 195

I 2023 fekk 2 818 personar behovsprøvd gravferdsstønad, mot 2 994 i 2022. Andelen dødsfall der det blei gitt behovsprøvd gravferdsstønad, var 6,4 pst. I tillegg blei det i 2023 utbetalt stønad til båretransport for 18 757 personar og i 472 saker med gravferdsstønad for dødfødde barn.

Budsjettforslag 2025**Post 70 Stønad ved gravferd, overslagsløyving**

Det blir foreslått at satsen for den behovsprøvde gravferdsstønaden blir auka frå maksimalt 28 677

kroner til maksimalt 29 853 kroner frå 1. januar 2025.

Det lagt til grunn at gjennomsnitt at det vil vere 3 426 personar som får gravferdsstønad, og at det gjennomsnittlege beløpet per mottakar vil vere 22 899 kroner. For stønad til båretransport er det anslått at talet på mottakarar vil bli 19 306, med eit gjennomsnittleg stønadsbeløp per mottakar på 12 848 kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 325 mill. kroner.

Programkategori 29.90 Diverse inntekter

Inntekter under programkategori 29.90 fordelt på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
5701	Diverse inntekter	2 246 992	2 297 334	2 397 569	4,4
	Sum kategori 29.90	2 246 992	2 297 334	2 397 569	4,4

Inntekter under programkategori 29.90 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
50–89	Overføringar frå andre	2 246 992	2 297 334	2 397 569	4,4
	Sum kategori 29.90	2 246 992	2 297 334	2 397 569	4,4

Kap. 5701 Diverse inntekter

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
71	Refusjon ved yrkesskade	744 399	764 000	768 500
80	Renter	2 035	1 000	1 000
86	Innkrevjing feilutbetalingar	1 390 315	1 432 000	1 492 000
87	Diverse inntekter	23 695	25 334	26 069
88	Hjelpemiddelsentralar m.m.	86 548	75 000	110 000
	Sum kap. 5701	2 246 992	2 297 334	2 397 569

Budsjettforslag 2025

Post 71 Refusjon ved yrkesskade

Bakgrunn

Ein vesentleg del av utgiftene til folketrygda ved yrkesskade blir finansiert av arbeidsgivarar gjennom ei refusjonsordning knytt til den obligatoriske yrkesskadeforsikringa etter yrkesskadefor-

sikringslova. Ordninga er forankra i forskrift om trygderefusjon ved yrkesskade gitt i medhald av folketrygdlova § 23-8.

Refusjonsordninga bygger på ein forenkla modell der kapitaliserte uføreytingar blir medrekna fullt ut i berekningsgrunnlaget, mens andre trygdeytingar ikkje blir tatt med. Ordninga speglar forholdet mellom utgiftene til folketrygda og

erstatningsutbetalingane, men tar ikkje sikte på å dekke dei faktiske trygdeutgiftene i dei enkelte yrkesskadetilfella. Forsikringsgivarane betalar 120 pst. av dei faktiske erstatningsutbetalingane under yrkesskadeforsikringslova. Refusjonssatsen har vore uendra sidan 1991, da ordninga blei innført. Refusjonssatsen blir beholden uendra på 120 pst. av erstatningsutbetalingane også i 2024. Av praktiske grunnar følger oppgjersåret kalenderåret, men forsikringsselskapa kan først ha oppgjeret ferdig berekna og utbetalt 1. mars i det etterfølgande året. Frå 1. januar fram til forfall 1. mars blir selskapa belasta renter i samsvar med dagslånsrenta i Noregs Bank.

Nærmare om utgiftene til folketrygda og refusjonsinntekter ved yrkesskade

Dei faktiske utgiftene til folketrygda ved yrkesskade er langt større enn beløpet som blir refundert. Det kjem av at mange stønadsartar, i hovudsak korttidsyttingar som sjukepengar og utgifter til helsetenester, er haldne utanfor refusjonsordninga. Også enkelte persongrupper som høyrer inn under ansvaret til det offentlege, for eksempel skoleelevar, er haldne utanfor refusjonsordninga.

Tabellen nedanfor viser dei faktiske refusjonsinnbetalingane som folketrygda har fått frå forsikringsselskapa frå og med 2020 og til og med august 2024.

Refusjonsinnbetalingar frå forsikringsselskapa (mill. kroner, nominelle beløp)

År	2020	2021	2022	2023	2024
Inntekt	841	720,7	745,1	744,4	865,9

Inntektene på posten er vanskelege å føreseie. I budsjettforslaget er det lagt til grunn eit gjennomsnitt av inntektene for 2020–2023 og dei forventa inntektene for 2024.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 768,5 mill. kroner.

Post 80 Renter

Posten består i hovudsak av morarenter på yrkesskadeforsikringskrav og andre krav der det blir ilagt forseinkingsrente.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1 mill. kroner.

Post 86 Innkrevjing feilutbetalingar

På posten blir det inntektsført tilbakebetaling av for mykje utbetalt til stønadsmottakarar, inkludert etteroppgjer av uføretrygd og AFP. I tillegg rekneskapsfører Helfo refusjon for feilutbetalte ytingar og renter på slike feilutbetalingar på denne posten. Tilbakebetalte feilutbetalingar av ventelønn blir også inntektsførte under posten.

For 2025 trekker ulike inntektstypar i ulik retning. Det er ikkje anslått inntekter i 2025 frå ekstrainsatsen i 2023 hjå etterkontroll av koronarelaterte feilutbetalingar, noko det er for ekstrainn-

satsen i 2024, og samla vil inntektene reduserast samanlikna med saldert budsjett for 2024. Det blir anslått at Helfo sitt arbeid med innkrevjing av feilutbetalingar vil gi auka inntekter i 2025. Posten blir samla foreslått auka med 60 mill. kroner.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 1 492 mill. kroner.

Post 87 Diverse inntekter

Posten består i hovudsak av desse inntektene:

- inntekter frå tolketenester på stønadsområdet
- renteinntekter ved tilbakekrevjing av feilutbetalingar
- gebyr og tvangsmulkt

For 2025 er det foreslått ei løyving på 26,1 mill. kroner.

Post 88 Hjelpemiddelsentralar m.m.

Posten omfattar i hovudsak inntekter frå sal av bilar og gjeldsoppgjer bilar. Regjeringa forslår å auke løyvinga med 35 mill. kroner. Auken kan knyttast til høgare volum, i hovudsak frå sal av bilar.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 110 mill. kroner.

Programkategori 33.30 Arbeidsliv

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på kapittel

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
2541	Dagpengar	10 281 803	12 818 000	14 315 000	11,7
2542	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.m.	792 082	865 000	980 000	13,3
Sum kategori 33.30		11 073 885	13 683 000	15 295 000	11,8

Utgifter under programkategori 33.30 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025	Endring i pst.
50–89	Overføringer til andre	11 073 885	13 683 000	15 295 000	11,8
Sum kategori 33.30		11 073 885	13 683 000	15 295 000	11,8

Kap. 2541 Dagpengar

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Dagpengar, <i>overslagsløyving</i>	10 281 803	12 818 000	14 315 000
Sum kap. 2541		10 281 803	12 818 000	14 315 000

Hovudtrekk ved regelverket og foreslåtte endringar

Eit av formåla med dagpengeordninga er å kompensere for tap av arbeidsinntekt som følge av arbeidsløyse. Kor mykje dagpengar ein kan få, og kor lenge ein kan få det, avheng av tidlegare arbeidsinntekt.

Dagpengeordninga er eit fordelingspolitisk verkemiddel og inngår i det sosiale sikkerheitsnett. Oppteningsprinsippet gir også insentiv til å opparbeide seg rett til dagpengar gjennom arbeid. Samtidig er ordninga utforma med sikte på å motivere til aktiv jobbsøking, bl.a. gjennom aktivi-

tetskrav, mobilitetskrav og sanksjonar. Det gjer dagpengeordninga til eit viktig arbeidsmarknadspolitisk verkemiddel som skal bidra til at fleire kjem attende i arbeid.

Dagpengar kan givast til arbeidsledige og permitterte. Det er eit krav at arbeidstida er redusert med minst 50 pst., og at vilkåra elles er oppfylte. Mottakarane må bl.a. ha hatt ei minste tidlegare arbeidsinntekt og dei må vere disponible for all slags arbeid (reelle arbeidssøkarar). Regjeringa foreslår enkelte mindre endringar i dagpenge- og permitteringsregelverket i 2025.

Endringar i permitteringsregelverket i fiskeindustrien

Regjeringa vil gi langtidspermitterte i fiskeindustrien betre inntektssikring. Bedrifter i fiskeindustrien har ikkje lønnsplikt ved permitteringar. Det kan gjere at permitterte i denne næringa blir ståande utan inntektssikring etter at dei har brukt opp dagpengeperioden på 26 veker innanfor ein periode på 18 månader. Regjeringa vil derfor sende på høyring eit forslag om lønnsplikt etter 26 veker for bedrifter i fiskeindustrien, på same måte som for andre bedrifter. Inntil vidare vil regjeringa midlertidig utvide dagpengeperioden frå 26 til 52 veker innanfor ein 18-månadersperiode, med verknad frå 1. desember 2024. Forslaget vil venteleg auke løyvinga til dagpenger med om lag 5 mill. kroner i 2025.

Endring av reglane om samordning mellom dagpenger og offentleg tenestepensjon

Regjeringa foreslår å oppheve reglane om samordning mellom dagpenger og dei ytingane i offentleg tenestepensjon som er nøytralt utforma. Forslaget inneber at dagpengane ikkje lenger blir reduserte når ein samtidig får utbetalingar frå ein offentleg tenestepensjonsordning som er utforma

etter prinsippa om nøytralt og fleksibelt uttak. Behovet for å endre reglane er ein konsekvens av prinsippa i pensjonsreforma om fleksible og nøytrale uttaksreglar som er under innfasing. Forslaget vil vere budsjettneøytralt i 2025, men vil kunne auke utgiftene til dagpengar i åra framover. Forslaget vil få full effekt frå 2030, og er anslått til 5 mill. kroner. Lovendringsforslaget vil bli fremma i samleproposisjonen for hausten 2024.

Rapport

Utviklinga i talet på dagpengemottakarar

I gjennomsnitt fekk om lag 36 700 personar dagpengar i 2023. I første halvåret 2024 var det om lag 42 500 dagpengemottakarar i gjennomsnitt. Dette er ein auke på 16,3 pst. samanlikna med første halvåret 2023.

I 2023 var utgiftene til dagpengar om lag 10 280 mill. kroner. I første halvåret 2024 summerte utgiftene over dagpengekapittelet seg til om lag 7 130 mill. kroner. Det er ein auke på rundt 27,5 pst. samanlikna med første halvåret 2023.

Tabellen nedanfor viser omfanget på og samansettinga av dagpengemottakarar for 2022 og 2023 og for første halvåret 2023 og 2024.

Gjennomsnittleg antal dagpengemottakarar, 2022–1. halvåret 2024

	2022	2023	1. halvår 2023	1. halvår 2024
Heilt ledige ikkje permitterte	18 242	18 632	17 586	20 438
Heilt ledige permitterte	4 551	3 758	4 453	4 968
Delvis ledige ikkje permitterte	6 380	5 328	5 095	5 523
Delvis ledige permitterte	4 657	3 204	3 854	4 383
Andre (inkl. tiltaksdeltakarar)	6 891	5 795	5 562	7 182
Sum	40 721	36 716	36 550	42 494

Kjelde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Gjennomsnittleg fekk dagpengemottakarane ytinga i 27 veker i 2023. I 2022 fekk dagpengemottakarane ytinga i 25 veker i gjennomsnitt. Fleirtalet av dagpengemottakarane er heilt ledige (inkl. heilt permitterte). I 2023 var det gjennomsnittleg om lag 22 400 personar i denne gruppa. I første halvåret 2024 var det i gjennomsnitt om lag 25 400 heilt ledige dagpengemottakarar. Dette er ein auke på om lag 13,5 pst. frå første halvåret 2023.

Frå 2022 til 2023 gjekk talet på permitterte ned med om lag 2 250 til eit nivå på om lag 6 960 i gjennomsnitt. I første halvåret 2024 var det i gjennom-

snitt 9 350 heilt og delvis permitterte, eit nivå som var om lag 12,6 pst. høgare enn i same perioden året før.

Bruk av sanksjonar overfor mottakarar av dagpengar Sanksjonane mot dei som er sjølvforskyldt ledige, som utan rimeleg grunn lét vere å ta jobb eller delta i arbeidsmarknadstiltak, eller som lét vere å møte ved NAV-kontoret etter innkalling, er eit viktig verkemiddel for å sikre aktiv arbeidssøking. Krava i dagpengeordninga om at mottakarane

skal vere mobile og disponible for arbeid eller arbeidsmarknadstiltak skal praktiserast konsekvent. Avstenging ved enkeltbrot på krava skjer i form av forlenga ventetid eller tidsavgrensa bortfall av dagpengar etter reglane i folketrygdlova §§ 4-10 og 4-20.

I 2023 blei det gjort 928 vedtak om tidsavgrensa bortfall og 6 332 vedtak om forlengd ventetid for å få dagpengar som følge av å vere sjølvforskyldt ledig. I første halvåret 2024 blei det gjort 540 vedtak om tidsavgrensa bortfall og 3 006 vedtak om forlengd ventetid.

Kap. 5705 Refusjon av dagpengar

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Refusjon av dagpengar, statsgaranti ved konkurs	25 005	18 000	27 000
71	Refusjon av dagpengar for grensearbeidarar m.m. busette i Noreg	667	300	700
72	Innkrevjing av forskotterte dagpengar	470 560	150 000	45 000
	Sum kap. 5705	496 232	168 300	72 700

Budsjettforslag 2025

Post 70 Refusjon av dagpengar, statsgaranti ved konkurs

Arbeids- og velferdsetaten kan forskotere lønns-garantimidlar i form av dagpengar dersom vilkåra for dekning gjennom lønnsgarantiordninga er til stades. Arbeids- og velferdsetaten fremmar refusjonskrav i konkursbuet for utbetalte dagpengar når det blir klart at det vil bli utbetalt lønns-garantimidlar til arbeidstakaren.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 27 mill. kroner.

Post 71 Refusjon av dagpengar for grensearbeidarar m.m. busette i Noreg

Arbeids- og velferdsetaten kan søke refusjon for utbetalte dagpengar til personar som er busette i Noreg og har blitt heilt arbeidsledige frå arbeid i eit anna EØS-land. Tilsvarande kan eit anna EØS-land krevje refusjon frå Noreg for utbetalte dag-pengar til personar som er busette i det andre EØS-landet og har blitt heilt arbeidsledige frå

Budsjettforslag 2025

Post 70 Dagpengar, overslagsløyving

Løyvinga på posten har blitt endra gjennom første halvåret 2024. I revidert nasjonalbudsjett for 2024 blei løyvinga sett til 12 210 mill. kroner.

Løyvinga blir foreslått auka med 1 497 mill. kroner i 2025 samanlikna med anslaget i Saldert budsjett 2024. Hovudårsaka til auka i løyvinga er at det blir lagt til grunn om lag 2 000 fleire dagpengemottakarar i 2025, og at anslaget for gjennomsnittleg utbetaling per dagpengemottakar er oppjustert.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 14 315 mill. kroner.

arbeid i Noreg. Mellom dei nordiske landa gjeld ein avtale om å ikkje krevje slik refusjon.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 0,7 mill. kroner.

Post 72 Innkrevjing av forskotterte dagpengar

Under Covid-19-pandemien blei uvanleg mange permitterte eller arbeidsledige. For å sikre desse nødvendige midlar til livsopphald mens dei venta på at søknaden deira om dagpengar blei behandla, blei det innført ei ny ordning for forskotsutbetaling av dagpengar 30. mars 2020. Forskotsordninga var nødvendig for å følge opp Stortinget sitt vedtak om at utbetalingane til dei permitterte og arbeidsledige skulle skje raskt. Ordninga har ikkje vore i bruk sidan 2021 og ho blei avvikla 31. desember 2022.

Krav om tilbakebetaling av forskot kan inndrivast etter reglane i bidragsinnkrevjingslova. Det er Skatteetaten som står for inndrivingane, på vegner av Arbeids- og velferdsetaten.

Utbetaling av forskot er utgiftsført i statsrekneskapan for 2020 under kap. 2541, post 70. Tilbakebetalingar av forskot er inntektsførte mot det

same kapitlet i samsvar med fullmakta frå Stortinget. I 2021 blei det utbetalt 53 mill. kroner i nye forskot fram til ordninga blei stengd ned 26. mai.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 45 mill. kroner.

Kap. 2542 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.m.

		(i 1 000 kr)		
Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.m., <i>overslagsløyving</i>	792 082	865 000	980 000
	Sum kap. 2542	792 082	865 000	980 000

Hovudtrekk ved regelverket

Lønnsgarantiordninga skal, på visse vilkår, dekke uteståande krav som arbeidstakaren har på lønn m.m. når arbeidsgivaren går konkurs, jf. lov av 14. desember 1973 nr. 61 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for lønnsgarantiregelverket, og ordninga blir forvalta av Arbeids- og velferdsetaten ved NAV Lønnsgaranti. I tillegg til skriftleg søknadsbehandling inneber lønnsgarantiarbeidet munnleg informasjon og rettleiing om garantiordninga til bl.a. arbeidstakarar, bustyrarar og tingrettar.

Lønnsgarantiordninga omfattar arbeidsforhold der det skal betalast arbeidsgivaravgift til folketrygda. Sjølvstendig næringsdrivande, oppdragstakarar og arbeidstakarar som har hatt ein eigardel i verksemda på minst 20 pst., er unntatt frå ordninga, med mindre dei kan sannsynleggjere at dei ikkje har hatt vesentleg innverknad over drifta.

Lønn og anna arbeidsvederlag for maksimalt seks månader kan dekkast gjennom ordninga. Lønnskravet må ikkje vere forfalle lenger tilbake enn tolv månader før fristdagen i konkursen. Opprente feriepengar kan dekkast for same året som fristdagen og året før. Pensjonsytingar og erstat-

ning for tapt arbeidsvederlag kan dekkast for maksimalt seks månader. I tillegg kan renter av uteståande lønnskrav inntil fristdagen og eventuelle inndrivingskostnader dekkast.

Den maksimale dekninga er avgrensa til eit bruttobeløp tilsvarande to gonger grunnbeløpet i folketrygda på fristdagen. I tillegg kan ein få dekt rimelege omkostningar i samanheng med konkurskravet.

Rapport

Talet på konkursar på landsbasis, talet på føretakskonkursar, talet på tilsette, ansiennitet og lønnsnivå i dei bedriftene som blir ramma av konkurs, påverkar den samla storleiken på utbetalingane frå lønnsgarantiordninga. Utbetalingane er på denne måten konjunkturavhengige. Økonomien i det enkelte buet har også svært mykje å seie for utbetalingane. Utover dette vil svingingar i restansesituasjonen i NAV Lønnsgaranti kunne påverke utgiftene det enkelte året.

Årlege utbetalingar refererer seg i hovudsak til saker som har komme inn i utbetalingsåret og året før. Bustyrarane må ofte bruke noko tid på å få oversikt over konkursbuet. Det kan derfor ta litt tid før krava blir sende inn til NAV Lønnsgaranti.

Talet på konkursar på landsbasis og talet på nye saker inn til lønnsgarantiordninga

År	2021	2022	2023
Konkursar totalt	3 325	3 713	4 517
Av desse føretakskonkursar ¹	2 688	3 040	3 745
Nye saker inn til lønnsgarantiordninga	1 516	1 590	2 217

¹ Med føretakskonkursar meiner vi konkursar i føretak med tilsette arbeidstakarar. Tabellen skil derfor mellom det samla talet på konkursar totalt og talet på føretakskonkursar, der personlege konkursar og konkursar i enkeltpersonføretak ikkje er rekna med.

Talet på konkursar totalt, som også omfattar personlege konkursar og føretakskonkursar, auka med 21,7 pst. frå 2022 til 2023. Talet på føretakskonkursar har auka med 23,2 pst. i same periode, mens det i første halvåret 2024 auka med 6,1 pst. Talet på tilsette ramma av konkurs gjekk i 2023 opp med om lag 29,8 pst. og har i første halvåret 2024 auka med 24,3 pst. Om lag 55 til 65 pst. av føretakskonkursane på landsbasis har ført til krav til lønnsgarantiordninga dei siste åra. Talet på nye saker inn til garantiordninga gjekk opp med om lag 39,4 pst. frå 2022 til 2023 og auka med om lag 3,3 pst. i første halvåret 2024.

I 2023 utgjorde utgiftene 792 mill. kroner, noko som gir ein auke på 18,7 pst. frå 2022. I før-

ste halvåret 2024 utgjorde utgiftene på posten 429 mill. kroner. Det er ein auke på 2,5 pst. frå første halvåret 2023.

Budsjettforslag 2025

Post 70 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.m., overslagsløyving

Posten dekker utgifter for staten i samsvar med lov av 14. desember 1973 nr. 61 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs mv.

For 2025 er det foreslått ei løyving på 980 mill. kroner.

Kap. 5704 Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs

(i 1 000 kr)

Post	Nemning	Rekneskap 2023	Saldert budsjett 2024	Forslag 2025
70	Dividende	196 031	225 000	230 000
	Sum kap. 5704	196 031	225 000	230 000

Hovudtrekk ved ordninga

Dividende blir innbetalt ved at staten trer inn i arbeidstakarane sitt prioriterte dividendekrav i konkursbuet når arbeidstakarar får utbetalt lønns- garantimidlar.

Dividenden kan til ei viss grad sjåast i samanheng med endringane i utbetalingane og med den generelle økonomiske situasjonen i bua. Innbetalingane gjeld både inneverande og tidlegare års utbetalningar. Økonomien i det enkelte buet betyr også svært mykje for utbetalingane og mogleghetene for å krevje inn dividende. Dette kan igjen ha samanheng med samansettinga av kva bransjar/næringar som har økonomiske problem. Ein annan påverknadsfaktor kan vere dei mogleghetene og ressursane bustyraren har i samanheng

med inndrivning av midlar til buet. Det er derfor eit betydeleg etterslep i dividenden i forhold til utbetalingane.

Rapport

I 2023 utgjorde innbetalt dividende 196 mill. kroner. Det er ein auke på 4,1 pst. frå 2022. I første halvåret 2024 utgjorde innbetalt dividende 167 mill. kroner. Det er ein auke på 46,3 pst. frå første halvåret 2023.

Budsjettforslag 2025

Post 70 Dividende

For 2025 er det foreslått ei løyving på 230 mill. kroner.

Del III
Omtale av særlege tema

7 Fordrivne frå Ukraina

Regjeringa si handtering av fordrivne frå Ukraina

Over to og eit halvt år har gått sidan Russlands fullskalainvasjon i Ukraina som førte millionar av menneske på flukt. Frå fullskalainvasjonen til utgangen av juni 2024 hadde om lag 4,4 millionar ukrainarar fått midlertidig kollektivt vern i EU-landa, Noreg, Island, Sveits og Liechtenstein. I same periode har over 80 000 ukrainske borgarar søkt om vern i Noreg. Regjeringa har vidare bestemt å overføre 500 fordrivne ukrainarar frå Moldova, og kring 550 ukrainske pasientar gjennom EU si ordning for medisinsk evakuering (Medevac). Det er per 1. september 2024 overført 400 fordrivne frå Moldova, og 400 pasientar er evakuerte gjennom Medevac (over 600 personar medrekna pårørande). I tillegg har Noreg hjelpt med transport av om lag 1 500 pasientar til andre land (over 2 000 personar medrekna pårørande).

Regjeringa innførte 11. mars 2022 ei ordning med midlertidig kollektivt vern for personar som er fordrivne frå Ukraina, med heimel i utlendingslova § 34. Ordninga inneber eit unntak frå utgangspunktet om at ein søknad om vern skal bli vurdert individuelt. Opphaldsløyvet gir ikkje grunnlag for permanent opphald, men det gir rett til familiesameining og rett til å arbeide. Bakgrunnen for dei særlege føresegnene om forenkla saksbehandling er behovet for effektivitet i ein situasjon der det kjem svært mange asylsøkarar på kort tid, og at behovet for vern er midlertidig. Opphald blir gitt for eitt år og kan fornyast eller forlengast inntil tre år. Regjeringa har to gongar vedtatt å forlenge den midlertidige opphaldsløyva med eitt år til (til saman tre år, som er det lengste lova opnar for). I april i år foreslo regjeringa for Stortinget å endre utlendingslova, slik at den enkelte utlending kan få midlertidig kollektivt vern i heile fem år. Stortinget vil ta stilling til forslaget seinare i haust.

Regjeringa har vidare gjort fleire justeringar i ordninga med midlertidig kollektivt vern det siste året, jf. omtale under *Tiltak for ei meir berekraftig innvandring*.

Regjeringa ønsker å halde fram med å ta imot fordrivne på flukt. Samtidig skal det antalet som

kjem til Noreg, vere berekraftig over tid. Hausten 2023 og vinteren 2024 innførte regjeringa ei rekke tiltak for å få talet på fordrivne til Noreg nærmare nivået til nabolanda våre. Mykje tyder på at tiltaka har hatt noko effekt på innreisetala. Reduserte innreisetal bidrar til å dempe presset på kommunane og sikre eit forsvarleg tenestetilbod. På same tid er det å hjelpe flyktningane ut i arbeid og sjølvforsørging óg viktig for å sikre berekraft på sikt.

Regjeringa forventar at fordrivne frå Ukraina raskt kjem ut i jobb. Samtidig treng dei fleste noko kvalifisering før dei er klare til å gå inn i det seriøse arbeidslivet. I samanheng med innføringa av det midlertidige kapittelet i integreringslova 7. juni 2022, opna regjeringa difor opp for at personar med midlertidig kollektivt vern fekk rett til introduksjonsprogram og norskopplæring. Eit viktig føremål med dei midlertidige endringane var nemleg å støtte opp under målsettinga om at flest mogleg skal kome raskt ut i arbeid eller utdanning. Majoriteten av dei ukrainske fordrivne har nytta seg av desse rettane. Sidan ukrainarar generelt har fullført utdanning på minst vidaregåande nivå, har dei fleste av dei fordrivne fått tilbod om korte introduksjonsprogram på seks månader med moglegheit til forlenging på ytterlegare seks månader. Regjeringa har gjort fleire grep for å gjere introduksjonsprogrammet for fordrivne frå Ukraina meir arbeidsretta, sjå omtale under *Raskt ut i arbeid og annan aktivitet*.

For å legge til rette for rask busetting og integrering av eit høgt antal fordrivne frå Ukraina vedtok Stortinget 7. juni 2022 midlertidige endringar i fleire lover, inkludert barnevernlova, opplæringslova, helselovgivinga, barnehagelova, plan- og bygningslova og integreringslova, jf. Prop. 107 L (2021–2022) og Innst. 352 L (2021–2022). Dei midlertidige reglane blei seinare forlengta med enkelte endringar i Prop. 90 L (2022–2023) og Innst. 363 L (2022–2023), og dei er no vidareført til 1. juni 2026, med enkelte tilpassingar i integreringslova og barnehagelova, jf. Prop. 72 L (2023–2024). I den siste vidareføringa blei det også innført eit nytt midlertidig unntak i yrkestransportlova som har som føremål å bidra til at fordrivne frå Ukraina raskare kan ta arbeid som bussjåførar.

Dei midlertidige reglane skal samla bidra til å gjere det enklare for kommunane å handtere og planlegge for ein situasjon med framleis høge innkomstar. Samtidig skal reglane også legge til rette for at dei fordrivne kjem raskt ut i arbeid.

Utover året har det vore ein nedgang i inkomstane av fordrivne frå Ukraina til Noreg. Det kan likevel oppstå situasjonar der mottakssystemet kjem under svært stort press, for eksempel dersom inkomsttala aukar og/eller busettingskapasiteten minkar. Vi må derfor ha beredskap for ein situasjon der det statlege mottaksapparatet bryt saman. Då er bistand frå kommunane avgjerande for å ivareta dei grunnleggjande behova asylsøkarar har. Stortinget har derfor vedteke ei midlertidig lovendring som inneber at Kongen i statsråd kan gi forskrift om at kommunane skal sørgje for innkvartering til asylsøkarar – om det er naudsynt. Ei midlertidig forskrift kan òg gi reglar om rekvirering av bruksrett eller anna særleg rådighet over fast eigedom. Rekvirering kan berre skje om det er naudsynt for å gi tilbod om innkvartering, og frivillige løysingar skal vere prøvd først. Det vil under inga høve bli rekvirert bruksrett til hus, leilegheiter mv. der folk bur, og heller ikkje hytter og fritidsbustadar til privat bruk.

Prop. 1 S (2024–2025) bygger på dei siste inkomstprognosane utarbeidd i sommar, av fagmiljø i utlendingsforvaltninga. Ifølgje desse prognosane kan vi forvente om lag 20 000 fordrivne frå Ukraina til Noreg i 2024 og ytterlegare om lag 16 000 i 2025. Det er ei rekke budsjettpostar under fleire departement som blir påverka av desse prognosane, og derfor blir prognosane sett på eit tidleg tidspunkt. Det er stor usikkerheit knytt til prognosane, da det er vanskeleg å berekne kor mange som kjem. Vi veit ikkje korleis krigen og migrasjonsstraumane kjem til å utvikle seg, korleis endringar i ordninga for midlertidig kollektivt vern kan påverke, og på kva tidspunkt ein eventuell retur til eit trygt Ukraina vil vere mogleg. I planlegginga av statsbudsjettet for 2025 legg regjeringa til grunn at dei aller fleste fordrivne som kjem frå Ukraina og har fått midlertidig kollektivt vern i Noreg dei siste åra, òg blir verande i 2025. Regjeringa følger situasjonen nøye og er førebudd på å kunne komme raskt attende til Stortinget dersom situasjonen krev det.

Regjeringa foreslår ei rekke løyvingar i 2025 for å kunne handtere dei høge inkomstane frå Ukraina. Det er integreringstilskotet som utgjer hovudfinansieringa av arbeidet med busetting og integrering i kommunane, saman med tilskot til norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrarakar, tilskot til busetting av personar med ned-

sett funksjonsevne eller åtferdsvanskar og særskilt tilskot til busetting av einslege mindreårige flyktningar.

Tiltak for ei meir berekraftig innvandring

Gjennom heile 2023 tok Noreg imot ein stor del av dei fordrivne som flykta til Norden. Hausten 2023 auka inkomsttala til Noreg utan at dette blei spegla i dei andre nordiske landa. Dette skapte bekymring for at eit vedvarande høgt, og kanskje aukande, nivå på innkomstar over tid ville gi store utfordringar i kommunane og i ankomst- og mottakssystemet. For å fortsette å ta imot fordrivne frå Ukraina på ein kontrollert måte, og sikre eit forsvarleg tenestetilbod i kommunane, har regjeringa komme med ei rekke forslag som skal bidra til å bringe inkomsttala til Noreg nærmare nivåa til nabolanda våre:

- Det er stramma inn på høvet til å reise fram og tilbake mellom Ukraina og Noreg
- Det blir ikkje lenger tilbydd innkvartering eller transport til fordrivne som reiser til andre stader enn Nasjonalt ankomstsenter i Råde kommune
- Regjeringa foreslo å kutte ordninga med etterbetaling av barnetrygd i Prop. 72 L (2023–2024). Stortinget vedtok endringa.
- Det blir aktivt informert om at det er krav om butid i Noreg for å få tilgang til ei rekke ytingar gjennom folketrygda
- Fordrivne frå Ukraina vil ikkje lenger få økonomisk støtte om dei vel å bu privat framfor asylmottak
- Staten vil ikkje lenger dekke kostnader for kjæledyr for nykomne i asylmottak. I praksis vil det ikkje vere høve til å bu i asylmottak med kjæledyr for nykomne.
- Regjeringa har foreslått å innføre eit krav om fem års butid for retten til delvis vederlagsfri tannhelsehjelp til personar mellom 19 og 24 år, jf. Prop. 101 L (2023–2024). Stortinget har vedtatt endringa.
- Regjeringa har foreslått å innføre eit butidskrav på tolv månader for rett på eingongsstønad ved fødsel og adopsjon, jf. Prop. 101 L (2023–2024). Stortinget vedtok endringa.
- Regjeringa har foreslått å kutte i introduksjonsstønaden for ektefellar og sambuarar utan barn med totalt om lag 6 000 kroner i månaden, jf. Prop. 101 L (2023–2024). Stortinget har vedtatt endringa.
- Regjeringa har nyleg stramma inn på ordninga med midlertidig kollektivt vern slik at fleire søkarar får asylsøknaden vurdert etter det ordi-

nære regelverket. Utlendingsmyndighetene vurderer per i dag tryggleiken i enkelte område vest i Ukraina slik at personar frå desse områda ikkje på generelt grunnlag har behov for internasjonalt vern. Nye asylsøkarar frå desse områda vil ikkje falle inn under ordninga for midlertidig kollektivt vern, men vil få asylsøknaden vurdert på individuelt grunnlag etter ordinære reglar.

Regjeringa har vidare lagt til rette for at ukrainarar skal kunne nytte ordninga for tilbakevending, der Utlendingsdirektoratet gir tilskot til personar som vender heim. Tilbakevending til heimlandet er ei av dei tre tilrådde varige løysingane for personar på flukt, og Noreg vektlegg at dette alltid skal vere mogleg for personar med fluktbakgrunn som har lovleg opphald i Noreg. Dette er eit val den enkelte tek sjølv, og som ikkje direkte påverkar opphaldsløyvet i Noreg. Ordninga for tilbakevending var lite brukt før det blei praktisk mogleg for ukrainarar å søke på ordninga frå september 2022. Sidan dette har vel 2 500 ukrainarar søkt om tilbakevendingsstøtte, medan nærmare 1 100 har reist. Det er sannsynleg at det i 2025 vil være langt fleire potensielle søkarar frå Ukraina, og regjeringa foreslår i 2025 ei auka løyving til UDI på 8,2 mill. kroner knytt til dette.

Registrering og mottak

For effektivt å registrere og raskt få dei fordrivne inn i asylmottak, er kapasiteten for registrering auka og registreringsprosessen forenkla.

På grunn av dei mange fordrivne frå Ukraina har det vore nødvendig å utvide mottakskapasiteten vesentleg. Det er venta om lag 12 000 bebuarar i mottak i gjennomsnitt i 2024 og 11 000 i 2025, medan det i åra før krigen braut ut var under 3 000. Regjeringa foreslår ei løyving til asylmottak i tråd med prognosane, men det er stor uvisse rundt korleis tala på innkomstar vil utvikle seg. I 2024 har regjeringa ei overskridingsfullmakt knytt til mottakspostane for at kapasiteten skal kunne bli skalert i tråd med endringar i talet på fordrivne og andre asylsøkarar som kjem. Ei slik fullmakt blir foreslått også i 2025, med ei beløpsgrense på 3 mrd. kroner.

Politiet har hatt ein stor auke i arbeidsmengda i samanheng med registrering av asylsøkarar frå Ukraina. Utlendingsdirektoratet (UDI) har fått mange fleire oppgåver med bl.a. saksbehandling, innkjøp og oppfølging av mottakskontraktar, logistikk og kommunikasjon. UDI og politiet har fått tilført ekstra midlar for å handtere desse oppgåvene i

tillegg til at det har blitt gjennomført nødvendige omprioriteringar i etatane. Sjølv om innkomstane er venta å vere lågare i 2024 og 2025 enn dei føregåande åra, har saksbehandlinga blitt meir komplisert etter dei innførte innstrammingstiltaka. Behovet for kapasitet til å handtere innkomstane er framleis stort. For å bidra til framleis god handtering av asylsøkarar frå Ukraina foreslår regjeringa ei løyving på 155 mill. kroner over UDI sitt driftsbudsjett i 2025, i tillegg til eigne løyvingar til politiet. Sjø meir om registrering og mottak av flyktningar og fordrivne frå Ukraina i Prop. 1 S (2024–2025) for Justis- og beredskapsdepartementet.

Busetting i kommunane

Personar som har fått innvilga midlertidig kollektivt vern, er omfatta av tilbodet om å bli busett med offentlig hjelp. Busetting med offentlig hjelp for flyktningar er ikkje ein lovregulert rett eller plikt. Det er frivillig for kommunane å busette flyktningar, og busettinga skjer etter avtale mellom Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi) og kommunen. Kommunar som busett flyktningar, får tilskot frå staten.

Det er busett rekordmange fordrivne frå Ukraina og andre flyktningar i små og store kommunar over heile landet dei siste åra. I 2022 og 2023 blei det busett ca. 65 000, der nesten 57 000 var fordrivne frå Ukraina. I 2024 har kommunane per 1. september vedtatt å busette ytterlegare 28 200 flyktningar. Hittil i år er 17 000 flyktningar busett. 15 000 av desse er fordrivne frå Ukraina. I tillegg er 3 000 fordrivne på veg til å bli busett i ein kommune. Busettinga har også vore historisk rask dei siste åra. Per 1. september er den gjennomsnittlege ventetida frå vedtak om opphald til busetting i ein kommune på 2,9 månader for fordrivne frå Ukraina. For andre flyktningar, som overføringsflyktningar, er ventetida om lag 4,5 månader.

Fleire kommunar har hatt utfordringar med mangel på tilgjengelege bustadar og stort press på fleire kommunale tenester. Regjeringa har jobba med å støtte kommunane i arbeidet med å skaffe utleigebustadar til fordrivne frå Ukraina og andre vanskelegstilte. Nettsida boligdugnaden.no, som skal gjere det enklare for private aktørar å leige ut, blei lansert i fjor. Stortinget har vedtatt midlertidige endringar i fleire lover som skal gjere det enklare for kommunane å busette og handtere mange flyktningar. Det er vedtatt vidareføring av midlertidige beredskapsheimlar i plan- og bygningslova som følge av mange fordrivne frå Ukraina, med verknad til 1. juli 2026. Dette omfat-

tar heimlar som bl.a. sikrar rask etablering av flyktningmottak, omsorgssenter, barnehagar og skular, og raskare tilgang på bustader. Beredskapsheimlane gir kommunane moglegheit til å gi midlertidige unntak frå bl.a. krav til søknad om løyve og frå kommunale planar. Det er også vedtatt ein midlertidig heimel i husleigelova, som opnar for at fritidsbustadar kan leigast ut som bustad med ei minste tid på eitt år, i staden for tre år, som er hovudregelen. Dei midlertidige heimlane er viktige for å gje kommunane handlingsrom og fleksibilitet i ein ekstraordinær situasjon. Låneramma til Husbanken blei i samanheng med revidert nasjonalbudsjett auka til 32 mrd. kroner i 2024. Lån til utleigebustadar er eit av dei prioriterte føremåla innanfor Husbanken sin låneramme.

Sidan 2022 har IMDi fått auka midlertidig løyving til arbeidet med busetting, kartlegging og kvalifisering av ekstraordinært mange fordrivne frå Ukraina. For at IMDi skal ha kapasitet til å handtere ein stor pågang også neste år, foreslår regjeringa å auke driftsløyvinga til IMDi med 60 mill. kroner i 2025.

I samarbeid med statlege aktørar og kommunesektoren held Arbeids- og inkluderingsdepartementet fram arbeidet med å tilpasse busettingsprosessen til situasjonen. Behovet for ytterlegare tilpassingar blir vurdert kontinuerleg i lys av antal fordrivne som kjem, kunnskap om korleis situasjonen utviklar seg, og om samansetninga til dei som kjem til Noreg. Tett dialog og kommunikasjon med statsforvaltarane, fylkeskommunane og kommunesektoren er nødvendig, og praksisendringar blir drøfta med KS (Kommunesektorens organisasjon).

Raskt ut i arbeid og annan aktivitet

Regjeringa er oppteken av at det skal bli lagt til rette for at fordrivne frå Ukraina så raskt som mogleg kjem i arbeid. Arbeidsplassen er ein viktig arena for integrering, språktrening og inkludering i fellesskapet. Samtidig har dei fleste behov for noko kvalifisering og norskopplæring før dei er klare til å gå over i arbeid. Introduksjonsprogrammet og norskopplæringa gir eit godt grunnlag for å komme inn i det seriøse arbeidslivet. Regjeringa har derfor opna opp for at ukrainske fordrivne får tilnærma same kvalifiseringstilbod som andre flyktingar, sjølv om dei har midlertidig opphald. Personar med kollektivt vern har rett, men ikkje plikt til å delta i introduksjonsprogram og norskopplæring. Det er også gjort enkelte tilpassingar i tilbodet samanlikna med det tilbodet andre flyktingar får. Bl.a. foreslo regjeringa

1. februar 2024 midlertidige endringar i integreringsforskrifta for å gjere introduksjonsprogrammet for fordrivne frå Ukraina meir arbeidsretta. To korte yrkesretta løp innanfor ramma av kortprogram har også blitt utvikla: Eitt løp med mål om å jobbe som assistent innanfor helse- og omsorgstenestene, og eitt løp med mål om å jobbe som assistent innanfor barnehage- og grunnopplæringssektoren. Dei korte opplæringsløpa skal bidra til at fordrivne frå Ukraina og andre med relevant kompetanse raskare skal kunne komme inn i og jobbe i desse yrkene.

Tal frå SSB viser at over 11 500 fordrivne frå Ukraina i alderen 20 til 66 år var i jobb i juli 2024. Dette er over 27 pst. av alle dei busette ukrainske fordrivne i aldersgruppa. Om lag ein av seks av desse jobbar i overnatting- og serveringsverksemd. Det har vore ei positiv utvikling i andelen sysselsette i 2024. Ved inngangen til året var 16,6 pst. av dei ukrainske fordrivne sysselsett, mot 27 pst. i juli. Butid har mykje å seie for sysselsettinga, og tal frå Arbeids- og velferdsetaten syner at 40 pst. av dei fordrivne som kom i 2022, er sysselsett. Mange har behov for noko kvalifisering før dei er klare til å arbeide, og majoriteten av dei fordrivne har nytta seg av tilbodet om introduksjonsprogram og norskopplæring. Av dei omtrent 10 000 fordrivne frå Ukraina som hadde gjennomført introduksjonsprogrammet ved utgangen av 2023, var 48 pst. i arbeid i mars 2024 (tal frå SSB).

I Danmark var 13 000 fordrivne frå Ukraina i alderen 16 til 66 år i arbeid i august 2024 (53 pst.). Butid har mykje å seie for sysselsettinga og er noko av forklaringa på kvifor sysselsettinga er høgare i Danmark enn i Noreg. I Danmark kom majoriteten av dei fordrivne det første halvåret etter Russland sin invasjon av Ukraina i 2022. I Noreg har det til samanlikning blitt busett nesten 30 000 fordrivne både i 2022 og i 2023, og over 15 000 så langt i 2024.

Vidare budde det 16 500 ukrainske statsborgarar i Danmark før Russland gjekk til angrep på Ukraina i 2022, mot 6 500 i Noreg. I ei undersøking gjort av danske myndigheiter svarte om lag to av tre av dei ukrainske fordrivne som var busett i Danmark hausten 2022, at dei hadde søkt opphald i Danmark fordi dei hadde tilknytning til landet frå før krigen gjennom vener og familie, eller fordi dei hadde jobba eller studert i Danmark tidlegare. At mange hadde eit nettverk frå før og tilknytning til Danmark kan vere ei viktig forklaring på kvifor mange ukrainske fordrivne kom raskt ut i arbeid i Danmark. Etter ein rask auke i sysselsettingsandelen det første året etter krigsutbrotet, har andelen ukrainske fordrivne i arbeid i Dan-

mark stabilisert seg på rundt 50 pst. sidan mai 2023. Forsking peikar også på gunstige konjunkturar i Danmark ved utbrotet av krigen og eit stort arbeidskraftsbehov i landbruket og serviceyrke, der mange ukrainske fordrivne har blitt sysselsett¹. I tillegg til at Danmark har ført ein annan politikk enn Noreg, med stor vekt på retur og lite vekt på stabil tilknytning til den seriøse delen av arbeidslivet, er dette forhold som er med på nyantere samanlikninga mellom Danmark og Noreg.

Ein stor andel av dei fordrivne frå Ukraina har valt å nytte seg av retten til introduksjonsprogram og språkopplæring før dei går ut i arbeid. Per 1. september 2024 var nesten 16 000 personar med midlertidig kollektivt vern som hadde rett til introduksjonsprogram, registrerte som deltakarar i programmet. På same tid var nesten 16 000 fordrivne av dei omtrent 22 000 med rett til opplæring registrerte som deltakarar i norskopplæring. At mange vel å takke ja til introduksjonsprogram og norskopplæring, er ein viktig årsak til at det tek litt tid før dei fordrivne kjem ut i arbeid. Tala for deltaking i introduksjonsprogram og norskopplæring er basert på data frå Nasjonalt introduksjonsregister (NIR) per 1. september 2024. Kommunane har tilgang til å registrere opplysningar i NIR innan to månader etter dei har motteke dei. Tala kan difor endre seg noko over tid.

Per 1. september 2024 var det over 15 000 ukrainske fordrivne som hadde gjennomført si deltaking i introduksjonsprogrammet. Av desse har 48 pst. gått direkte over til arbeid og/eller vidare utdanning. 28 pst. har gått over til arbeidsmarknadstiltak i regi av Arbeids- og velferdsetaten, medan 11 pst. har gått over til vidare kvalifiseringstiltak i regi av kommunen eller andre aktørar. Til forskjell frå øvrige deltakargrupper, er det ein vesentleg større andel av ukrainarane som går direkte over til arbeid, og få som går over til utdanning. Dette heng saman med at dei ukrainske fordrivne generelt er ei høgt utdanna gruppe, og at dei fleste difor har arbeid som slutt mål for introduksjonsprogrammet.

Fordrivne frå Ukraina og andre innvandrarar har behov for å lære seg norsk for å komme i arbeid eller annan aktivitet. Svake norskferdigheiter har vist seg å vere ei barriere for deltaking i arbeidslivet for mange fordrivne frå Ukraina. Den kommunale norskopplæringa skjer på dagtid i mange kommunar, noko som kan vere eit hinder for å komme raskt i arbeid. I mars 2024 lanserte

regjeringa eit nasjonalt tilbod om digital lærarstyrt norskopplæring. Målet var å betre tilgangen til fleksible tilbod om norskopplæring på kveldstid og helg som deltakarane kan kombinere med jobb. Tilbodet kjem også andre nyttilkomne innvandrarar til gode. Tilbodet er ikkje meint å skulle erstatte kommunane sine eigne tilbod, men skal kunne bli brukt som ein del av kommunen sitt samla tilbod for dei som ønsker det.

Regjeringa sette i mai 2023 ned ei hurtigarbeidande arbeidsgruppe for å få innspel og forslag til tiltak som kunne bidra til å styrke arbeidet med å få fordrivne ut i arbeid. På bakgrunn av anbefalingane frå gruppa har regjeringa sett i gang ein rekke tiltak. I tillegg til det nemnde systemet for digital norskopplæring har regjeringa utarbeidd kompetansepakkar om arbeidsretta norskopplæring, kompetansepakkar om arbeidsretta kvalifiseringsløp og ein digital rettleiar om samarbeid mellom Arbeids- og velferdsetaten og kommunane om introduksjonsprogram. IMDi har også oppdatert den juridiske rettleiaren sin om det midlertidige integreringsregelverket for personar med midlertidig kollektivt vern. Regjeringa etablerte i tillegg ei hurtigarbeidande prosjektgruppe, der KS, LO og NHO var involvert. Gruppa fekk bl.a. i oppdrag å lage ein informasjonskampanje til arbeidsgivarar i særleg relevante sektorar.

Fordrivne frå Ukraina som etter busetting i ein kommune ikkje kan sørge for livsopphaldet sitt gjennom arbeid eller ved å gjere gjeldande økonomiske rettar, har krav på økonomisk sosialhjelp. Dei siste to åra har det vore ein omfattande auke i mottakarar av økonomisk sosialhjelp. Frå 2021 til 2023 har utgifter til sosialhjelp auka med 2,25 mrd. kroner målt i faste kroner. 80 pst. av auka er grunna det historisk høge talet fordrivne frå Ukraina etter Russlands fullskalainvasjon i slutten av februar 2022.²

Utgifter til økonomisk sosialhjelp i 2025 vil bli påverka av kor mange fordrivne som blir busett i kommunane, kor raskt dei kjem i gang med introduksjonsprogram og i kva grad desse kan ivareta livsopphaldet sitt ved hjelp av eigne midlar etter avslutta introduksjonsprogram. Nokre av dei fordrivne som deltek i introduksjonsprogram, kan i tillegg ha behov for supplerande sosialhjelp i programmet.

Talet på fordrivne frå Ukraina som kjem til Noreg, vil også kunne påverke dei kommunale ressursane brukt på å gi råd og rettleiing. Dette er

¹ Arendt (2023). Konjunkturer spiller en afgørende rolle for ukraineres beskæftigelse (innlegg, ROCKWOOL Fondens forskningsfond 2. juli 2023)

² Lima (2024) Mange nyankomne flyktninger ga sterk vekst i sosialhjelpsutgiftene (Arbeid og velferd nr. 2 2024)

ei kommunal teneste alle fordrivne frå Ukraina har rett til i medhald av sosialtenestelova § 17.

Frivillige organisasjonar arbeider for inkludering av ukrainske flyktningar

Frivillige organisasjonar gjer eit viktig arbeid når det gjeld integrering og inkludering av flyktningar. Organisasjonane arbeider både i mottak og i lokalsamfunn med å tilby språktrening, møteplassar, kurs og fritidsaktivitetar innan kultur, idrett og friluftsliv. Det frivillige arbeidet bidrar til å skape tillit og tilhøyrse, i tillegg til å løyse viktige samfunnsoppgåver.

Mange av dei som kjem til Noreg frå Ukraina, er barn og unge som har behov for ein stabil kvar- dag. Dei treng å bli inkluderte i aktivitetar med andre barn og ta opp igjen aktivitetar dei gjorde i heimlandet. Dei vaksne skal også få høve til å delta i fellesskap og meningsfulle aktivitetar i regi av frivillige organisasjonar.

Oppfølging av barn og unge

Krigen i Ukraina har ført til at fleire utsette barn og unge har komme til Noreg. Regjeringa vurderer fortløpande kva tiltak som er nødvendig for å sikre gode tilbod til barn og unge som kjem til Noreg som følge av krigen i Ukraina.

Stortinget har vedtatt midlertidige endringar i barnehagelova og opplæringslova som skal bidra til å gjere det lettare for kommunane å busette mange nye barn og unge. Det blei løyvd 20 mill. kroner i 2023 og 20,9 mill. kroner i 2024 til tiltak som skal bidra til betre bemanning og auka kompetanse i barnehage og skole om nykomne barn, unge og vaksne. Ifølge kommunane er den største utfordringen å skaffe nok og kvalifisert personale. Løyvinga skal bl.a. bidra til å utvikle og drive etter- og vidareutdanningstilbod i innføring i norsk barnehage og skole for personar som har relevant pedagogisk utdanning frå utlandet, og til ordninga med fleksibel opplæring. Regjeringa foreslår å vidareføre denne løyvinga med 20 mill. kroner i 2025.

Ungdom som har fullført grunnskole eller tilsvarende, har etter søknad rett til vidaregåande opplæring. Som hovudregel er søknadsfristen 1. mars, men fylkeskommunen kan ta omsyn til søknader som kjem seinare. Alle fylkeskommunane har ulike typar innføringstilbod og språkopplæring til ungdom som søker vidaregåande, som dei kan ta del i mens dei ventar på ordinær plass. Mange har også løpande inntak, men det er ei utfordring for dei å ha tilstrekkeleg oversikt over

målgruppa for vidaregåande opplæring, slik at dei kan planlegge for eit tilbod. Nokre fylkeskommunar har kapasitetsutfordringar fordi dei allereie har mange ungdommar i vidaregåande opplæring. Framleis tar ein del ungdommar imot digital opplæring frå Ukraina eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap i kommunane.

For meir om tiltak mynta på fordrivne barn, unge og vaksne i barnehage og skule, sjå Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet.

I Prop. 72 L (2023–2024) la regjeringa fram forslag til innstramming i retten til etterbetaling av barnetrygd. Stortinget vedtok lovendringa, som tok til å gjelde frå 1. juli 2024. Endringa inneber at føresegna i barnetrygdlova om etterbetaling av barnetrygd i opptil tre år er oppheva. Den er erstatta av ein ny regel om etterbetaling i opptil tre månader og eit unntak om etterbetaling i opptil tre år i enkelte tilfelle, etter mønster av folketrygdlova. Vidare er det innført ei ny føresegn som presiserer når personar med midlertidig kollektivt vern tidlegast kan bli rekna som busett i Noreg. Denne regelen får verknad for dei som fekk si første midlertidige opphaldsløyve frå 7. desember 2023, det vil seie frå same dato som regjeringa gjorde kjent at personar med midlertidig kollektivt vern ikkje lenger får etterbetalt barnetrygd det første året dei er i Noreg. Endringane i barnetrygdlova gjeld generelt, og det er gitt overgangsreglar.

I Prop. 101 L (2024–2024) la regjeringa fram forslag til innstramming i retten på eingongsstønad. Stortinget vedtok endringa, som tok til å gjelde frå 1. oktober 2024. Lovendringa inneber at ein må ha vore medlem i folketrygda i tolv månader samanhengande for å få rett til eingongsstønad ved fødsel og adopsjon, eit såkalla medlemskapskrav. I lovproposisjonen blei det vist til at ingen av dei nordiske landa har ein tilsvarende yting som eingongsstønaden. Medlemskapskravet i eingongsstønaden er varig og gjeld generelt, og det er gitt overgangsreglar.

Høgare utdanning

I 2022 blei det løyvd midlar tilsvarende 1 000 studieplassar ved universitet og høgskular retta mot studentar som følge av krigen i Ukraina. Løyvinga er midlertidig og skal bli fasa ut med normal studieprogresjon eller dersom plassane ikkje blir brukt, jf. Innst. 270 S (2021–2022) og Prop. 78 S (2021–2022). Løyvinga blei redusert til 500 plassar i 2023 fordi talet på studentar som til då hadde fått tilbod, og anslag på talet fordrivne som kom frå Ukraina, tydde på at behovet var mindre. På bak-

grunn av rapportering frå dei institusjonane som fekk midlar til studieplassane, blei løyvinga redusert ytterlegare i 2024, og midlar tilsvarande 277 studieplassar blei førte vidare.

I 2022 oppretta regjeringa ei midlertidig stipendordning for ukrainske, russiske og belarussiske studentar som var i Noreg før krigen starta. Ordninga gjaldt for studentar som finansierte studieopphaldet sjølv, og som mista tilgangen til midlane på grunn av krigen. Frå 2023 gjaldt ordninga berre for ukrainske studentar, og frå 2024 er ordninga avvikla. Studentar med flyktningstatus har tilgang til finansiering frå Lånekassa tilsvarande som norske studentar.

Russland er suspendert frå gjeldande strategi for høgare utdannings- og forskingssamarbeid med prioriterte land utanfor EU.

Helse- og omsorgstenester for personar med midlertidig kollektivt vern

Asylsøkarar og personar med midlertidig kollektivt vern i Noreg har same rett til helsetenester som resten av befolkninga, med unntak for unge vaksne sin rett til nødvendig tannhelsehjelp i den offentlege tannhelsetenesta. Dette unntaket er omtalt nærmare nedanfor. Helsedirektoratet har oppdatert den nasjonale rettleiaren om helsetenester til asylsøkarar, flyktingar og familiesam-einte og vil tilpasse denne ytterlegare ved behov. Direktoratet har omsett informasjon om rettar og tilgang til helsetenester for fordrivne frå Ukraina.

Helse- og omsorgsdepartementet følgjer situasjonen med høge innkomstar frå Ukraina nøye, bl.a. for å følge med på at det er stor nok kapasitet i helse- og omsorgstenestene. Kommunane har i hovudsak meldt om at kapasiteten i helsetenestene jamt over er tilstrekkeleg. For den offentlege tannhelsetenesta har fylkeskommunane gitt signal om at kapasiteten deira generelt er utfordra med dei oppgåvene dei er tildelte, som også omfattar enkelte grupper flyktingar.

For å bidra til at kapasiteten i tenestene ikkje blir overskriden, har Stortinget gjort midlertidige endringar i helselovgivinga som opnar for at Helse- og omsorgsdepartementet kan gjere heilt eller delvis unntak frå enkelte plikt- og rettsreglar i pasient- og brukarrettslova, spesialisthelsetenestelova og helse- og omsorgstenestelova.

I møte med innkomstane frå Ukraina har spesialisthelsetenestene tatt høgde for større tilstrøyming til tenestene og utfordringar. Det kan gjelde manglande dokumentasjon om sjukdom og tidlegare behandling, behov for ekstraordinære smitteverntiltak, særlege behov for tenester innan psykisk helse og rettleiing av kommunehelsetenesta innan traume- og krisehandtering.

Noreg deltar også i det europeiske samarbeidet for medisinsk evakuering av pasientar frå Ukraina, som skjer gjennom EUs ordning for sivil beredskap UCPM (Medevac). Ordninga omfattar alvorleg sjuke og skadde pasientar, og nokre av dei blir følgde av pårørande. I 2022 blei Nasjonalt koordineringssenter for medisinsk evakuering av ukrainske pasientar (NKS) etablert ved Oslo universitetssykehus. Regjeringa har bestemt at Noreg kan ta imot inntil 550 ukrainske pasientar for behandling i spesialisthelsetenesta. Pårørande kjem i tillegg. Ved utgangen av august i år hadde Noreg bidratt med transportkapasitet til om lag 1 900 pasientar til Noreg og andre europeiske land. Omtrent alle sjukehus i Noreg har teke imot pasientar gjennom Medevac-ordninga.

Regjeringa la i mai 2024 fram forslag om innstramming i retten til nødvendig tannhelsehjelp frå den offentlege tannhelsetenesta for personar i alderen 19 til og med 24 år med midlertidig opphaldsløyve. Lovforslaget innebar at det for å ha rett til nødvendig tannhelsehjelp blir stilt krav om fem års butid i riket for personar i denne gruppa. Gruppa med midlertidig opphaldsløyve omfattar også personar med midlertidig kollektivt vern. Stortinget vedtok forslaget til lovendring, som tok til å gjelde 1. juli 2024.

8 FNs berekraftsmål

FN vedtok i september 2015 berekraftsmål for perioden fram mot 2030 (Agenda 2030). Måla forpliktar Noreg både internasjonalt og nasjonalt. I Prop. 1 S (2024–2025) for Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet gis ein samla omtale av nasjonal og internasjonal oppfølging av alle berekraftsmåla.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for koordineringa av berekraftsmål 1. Departementet har også eit ansvar for bidrag til delmål under berekraftsmåla 5 og 8.

Berekraftsmål 1 Utrydde fattigdom

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvaret for å koordinere innanlandsk oppfølging av berekraftsmål 1 om å utrydde alle former for fattigdom. Berekraftsmål 1 blir følgt opp nasjonalt gjennom innsatsen for å redusere fattigdom og utjamne økonomiske og sosiale forskjellar. Oppfølginga av mål 1 må sjåast saman med oppfølging av dei andre berekraftsmåla, særleg mål 8 om anstendig arbeid m.m. og mål 10 om mindre ulikskap.

Regjeringa ønsker eit samfunn med små forskjellar. Fattigdom skal reduserast, særleg fattigdom som rammar barnefamiljar. Regjeringa vil føre ein politikk som reduserer dei økonomiske, sosiale og geografiske forskjellane i samfunnet.

Viktige grep for å utjamne forskjellar og redusere fattigdom er å inkludere fleire i arbeid, gode velferdsordningar, og meir rettferdig og omfordelende skatt. Innsatsen i arbeids- og velferdspolitikken for å inkludere fleire i arbeid er sentral i innsatsen mot fattigdom. Velferdstenestene skal bidra til at alle får nødvendig bistand, slik at dei kan delta i arbeidslivet og på andre arenaer i samfunnet. Offentlege og universelle velferdsordningar bidrar til like moglegheiter og til å redusere forskjellar i levekår.

Fattigdom er eit samansett og komplekst problem, og heng ofte saman med andre levekårsutfordringar, som manglande deltaking i arbeidsmarknaden. Manglande deltaking i arbeidsmarknaden har ofte si årsak i utfordringar knytt til helse, låg utdanning og låge kvalifikasjonar, eller manglande norskferdigheiter. Fattigdom og låginntekt kan ha konsekvensar for buforhold,

helse og sosiale tilhøve. Helsepolitikken, utdanningspolitikken, integreringspolitikken, bustadpolitikken, oppvekst- og familiepolitikken mfl. har derfor også stor betydning for å motverke ulike årsaker til og konsekvensar av fattigdom.

Fattigdom og låginntekt har også konsekvensar for barn si oppvekst og deltaking. Regjeringa vil våren 2025 legge fram ei stortingsmelding om sosial utjamning og sosial mobilitet med vekt på barn og unge og familiane deira. Formålet med meldinga er å forsterke politikken for å redusere sosiale forskjellar og motverke at dårlege levekår går i arv. Meldingsarbeidet er eit samarbeid mellom Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Kultur- og likestillingsdepartementet. Meldinga skal bl.a. sjå på betydninga av dei første leveåra til barnet, inklusive svangerskapet, skole og utdanning, overgangar frå barndom til ungdoms- og vaksenliv, utdanning og arbeid. Meldinga skal følge opp to ekspertgrupperapportar: *En barndom for livet – Økt tilhørighet, mestring og læring for barn i fattige familier*, og *Et jevnere utdanningsløp – Barnehage og skole/SFO som innsats mot ulikhet blant barn*. Arbeidet vil sjåast i samheng med samfunnsoppdraget om å inkludera fleire barn og unge i utdanning, arbeids- og samfunnsniv. Forsking, innovasjon og utprøving av tiltak er viktige element i samfunnsoppdraget.

Den samla innsatsen mot fattigdom omfattar innsatsar og tiltak under Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Finansdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Kultur- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Prinsippet om sektoransvar gjeld, og inneber at omsynet til fattigdom skal følgast opp innanfor ansvarsområda til dei ulike fagdepartementa.

Regjeringa vil prioritere desse tiltaka i 2025:

- Nominell vidareføring av den historisk lave maksimalprisen i barnehage på 2 000 kroner per måned nasjonalt og 1 500 kroner per måned i kommunar med sentralitetsindeks 5 og 6 (Kunnskapsdepartementet).

- Vidareføring av tilbodet om 12 timar gratis skulefritidsordning (SFO) per veke for elevar på 1., 2. og 3. trinn (Kunnskapsdepartementet).
- Endring slik at forsørgaren får utbetalt barne tillegg sjølv om barnet har eiga inntekt (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 6,2 mill. kroner).
- 10 mill. kroner til oppfølging av tiltak i handlingsplan for deltaking i kultur-, idretts- og friluftslivsaktivitetar og 40 mill. kroner til styrking av ordningar som gjer det like mogleg for alle barn å delta i kulturaktivitetar. (Kultur- og likestillingsdepartementet)
- 400 mill. kroner til tiltak innan psykisk helse og rus, inkludert 150 mill. kroner i auka rammetilskot til kommunane grunna behov på psykisk helse- og rusfeltet (Helse- og omsorgsdepartementet).
- 690 mill. kroner til tiltak for å få fleire i arbeid. Det inneber å styrke arbeidsmarknadstiltaka, Jobbsjansen og å auke driftsløyvinga til Arbeids- og velferdsetaten slik at fleire kan få arbeidsretta oppfølging. Vidare inneber det å utvikle betre lågterskeltilbod og meir tilpassa teneste for unge med samansette problem. Regjeringa foreslår også å etablere eit nytt arbeidsretta ungdomsprogram (Arbeids- og inkluderingsdepartementet).
- Å auke tilskot til områdesatsingar med 10 mill. kroner. Områdesatsingane skal bidra til betre oppvekstvilkår for barn og unge og tiltaket er ein del av ein felles satsing frå regjeringa for å forebygge utanforskap og motvirke kriminalitet blant barn og unge (Arbeids- og inkluderingsdepartementet).
- Tiltak for å forebygge barne- og ungdomskriminalitet.

Nedanfor er det ein omtale av innsatsar og tiltak som har særleg betydning for innsatsen mot fattigdom og oppfølginga av berekraftsmål 1. Sjå budsjettproposisjonane til dei ulike departementa for ein meir utførleg omtale.

Delmål 1.1 Innan 2030 utrydde all ekstrem fattigdom

Ingen i Noreg lever i ekstrem fattigdom slik ekstrem fattigdom er definert av FN. Delmål 1.1 er derfor ikkje relevant å følge opp innanlandsk i Noreg.

Delmål 1.2 Innan 2030 minst halvere prosentandelen av menn, kvinner og barn i alle aldrar som lever i fattigdom, i samsvar med nasjonale definisjonar

Regjeringa sitt mål er eit samfunn med små forskjellar, og redusert fattigdom. Det er ikkje ein offisiell definisjon av fattigdom eller fattigdomsgrense i Noreg. Ein indikator for kor mange som er i risiko for fattigdom, er kor mange som har inntekt under eit bestemt nivå i inntektsfordelinga, for eksempel 60 pst. av medianinntekta, i ein bestemd periode (EU60). Desse har økonomiske ressursar som ligg betydeleg under det generelle inntektsnivået i samfunnet. Om låginntekt som indikator på fattigdom, sjå del I, punkt 3.5 Utviklinga for låginntektsgrupper. Forskjellane i inntekt og levekår er mindre i Noreg enn i andre land, men også her har nokre familiar store økonomiske utfordringar. Andelen av befolkninga med vedvarande låginntekt var i perioden 2020–2022 på 9,5 pst. (studentar er haldne utanfor).

Det er små forskjellar i omfanget av vedvarande låginntekt mellom menn og kvinner. Forskjellane har også blitt mindre. I 2009 var andelen kvinner med vedvarande låginntekt 2,1 prosentpoeng høgare enn for menn. I 2022 er forskjellen redusert til 1,3 prosentpoeng. Det er framleis ein noko større andel kvinner enn menn i hushald med vedvarande låginntekt. I 2022 hadde 10,2 pst. av kvinner og 8,9 pst. av menn vedvarande låginntekt. Forklaringa, når ein nyttar EU60 for å måle vedvarande låginntekt, er i første rekke at det er ein større andel kvinner enn menn i låginntektsgruppene einslege minstepensjonistar og einslege med barn. At det blir stadig færre aleinebuande minstepensjonistar bidrar til at andelen med vedvarande låginntekt blant kvinner går noko ned.

Ein indikator for kor mange barn som veks opp i familiar med risiko for fattigdom, er delen barn som lever i hushald med ei inntekt under 60 pst. av medianinntekta over ein periode på tre år. Andelen barn som bur i familiar med vedvarande låginntekt, har falt litt dei siste åra etter ein betydeleg auke sidan starten av 2000-talet. Auken i barnetrygda for dei minste og auka butid blant innvandrarak er to moglege årsaker til nedgangen i tala. I 2022 vaks 10,6 pst. av barn i Noreg opp i ein familie med vedvarande låginntekt, mot 7,7 pst. i 2010. Foreldre med svak tilknytning til arbeidsmarknaden er overrepresenterte i låginntektsgruppa.

Seks av ti barn som veks opp i hushald med vedvarande låginntekt har innvandrarbakgrunn. Det er mange med låginntekt blant innvandrarak med flyktningbakgrunn. Mange nyankomne flyktningar har svak tilknytning til arbeidsmarknaden.

Nokre innvandrargrupper har låg inntekt også etter å ha budd lenge i Noreg.

Arbeid og inntekt

For personar i yrkesaktiv alder heng fattigdom og låginntekt for ein stor del saman med manglande eller låg deltaking i arbeidsmarknaden. Arbeid gir inntekt og økonomisk sjølvstende og betrar levekåra og livssituasjonen til enkeltpersonar og familiar. Arbeid gir også fellesskap og nettverk. Regjeringa si innsats for at flest mogleg kan delta i arbeidslivet er viktig for å motverke fattigdom og låginntekt. Arbeids- og velferdspolitikken skal legge til rette for at flest mogleg kan forsørge seg sjølve gjennom arbeid. Arbeids- og velferdsforvaltninga rår over ei rekke tiltak og verkemiddel for personar som treng arbeidsretta bistand og oppfølging. Inntektssikringsordningane skal gi økonomisk sikkerheit for personar som ikkje kan arbeide.

Enkelte grupper opplever særlege utfordringar med å få innpass i arbeidslivet og har behov for bistand som styrker sjansane deira for å komme i jobb. For å styrke innsatsen for unge, innførte regjeringa ein ungdomsgaranti i Arbeids- og velferdsetaten i 2023. Ungdomsgarantien skal sikre at unge mellom 16 og 30 år som treng hjelp for å komme i arbeid får tidleg innsats, tett og tilpassa oppfølging så lenge det er nødvendig. Ei betre samordning av tenester frå arbeids- og velferdsforvaltninga, helsetenestene og utdanningssystemet skal motverke at ungdom og unge vaksne fell på utsida av skole og arbeid. Målet er at fleire skal fullføre utdanning og komme i jobb.

I tillegg til ungdomsgarantien foreslår regjeringa nye tiltak for å vidareutvikle og styrke innsatsen overfor unge, sjå omtale i del II under mål 4 God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden og Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje*. Regjeringa vil forma ut og sette i verk eit forsøk med arbeidsretta ungdomsprogram med ny ungdomsyting, kor nedsett helsetilstand ikkje er eit inngangsvilkår.

Mange nykomne flyktningar har svak tilknytning til arbeidsmarknaden. Nokre innvandrargrupper har låg inntekt også etter å ha budd lenge i Noreg. Integreringslova legg til rette for at fleire nykomne flyktningar kan ta formell utdanning innanfor ramma av introduksjonsprogrammet, og set tydlegare krav til norskkunnskapar. Kvalifisering, utdanning og arbeid er viktige innsatsområde. Når det gjeld flyktningane frå Ukraina, vidareførte Stortinget i juni 2024 midlertidige endringar i fleire lovar med enkelte justeringar. Dette skal bidra til at flest mogleg kjem raskt ut i arbeid,

gjere det enklare for kommunane å busette raskt, og til at kommunar og fylkeskommunar kan handtere situasjonen og tilpasse tenestetilbodet sitt. Regjeringa satsar vidare på tilskotsordninga Jobbsjansen slik at fleire kvinner med innvandrarbakgrunn kan få kvalifisering for å kome ut i arbeid.

Regjeringa la våren 2024 fram Meld. St. 17 (2023–2024) *Om integreringspolitikken: Stille krav og stille opp*. Målet er at fleire innvandrarak skal få ei stabil tilknytning til det seriøse arbeidslivet og at fleire skal delta i små og store fellesskap. Gjennom integreringsmeldinga vil regjeringa bidra til å styrke innsatsen for at fleire blir integrerte i det norske samfunnet. Auka sysselsetjing og deltaking på andre samfunnsområde vil betre levekåra og redusere utanforskap blant innvandrarak.

Sjå meir omtale i del II, under hovudmål 5, God integrering av innvandrarak i arbeid og samfunn.

Skatt

Skattesystemet bidrar til omfordeling gjennom å finansierte offentlege tenester og overføringar. Regjeringa har dei siste åra redusert inntektsskatten for dei med inntekter under 750 000 kroner, og inntektsskatten er redusert mest for dei med dei lågaste inntektene.

Utdanning

Utdanning og kunnskap legg grunnlaget for ein varig og stabil tilknytning til arbeidslivet for enkeltpersonar og er dermed heilt sentralt for å førebygge fattigdom. Utdanning og kunnskap bidrar til å skape likeverdige moglegheiter for alle uavhengig av bakgrunn, og til å fremme sosial mobilitet. Eit godt barnehagetilbod og ein god fellesskole er ein nøkkel til å motverke sosiale forskjellar og til å skape eit meir rettferdig samfunn. Utdanning skal bidra til eit berekraftig samfunn med små forskjellar og høg tillit. Ekspertgruppa som ble oppnevnt av Regjeringa for å se på betydninga av barnehage, skole og SFO for sosial utjamning og sosial mobilitet leverte rapporten *Et jevnere utdanningsløp – Barnehage og skole/SFO som innsats mot ulikhet blant barn* våren 2024. Rapporten blir fulgt opp i arbeidet med stortingsmeldinga om sosial utjamning og sosial mobilitet.

Barnehagar og skoler som løftar alle barn og unge, uavhengig av bakgrunnen til foreldra, er viktig for å skape likeverdige moglegheiter for alle. I 2025 foreslår regjeringa å løyve 208,9 mill. kroner til auka pedagogtettleik og bemanning i barnehagar i levekårsutsatte område og 15,5 mill.

kroner til å auke bemanninga på skoler i levekårsutsette område. Regjeringa foreslår å løyve 226,3 mill. kroner i tilskot til tiltak for å styrke den språklege utviklinga for minoritetsspråklege barn i barnehage i 2025. I tillegg foreslår regjeringa at 250 mill. kroner av auken i rammetilskotet til kommunane i 2025 blir grunngeven med behovet for bemanning i barnehagane.

Regjeringa har gjennomført ei rekke tiltak for å fjerne økonomiske hindringar for bruk av barnehage og skolefritidsordning (SFO). Maksimalprisen i barnehagar blei redusert 1. august 2024, frå 3 000 kroner til 2 000 kroner per måned nasjonalt og til 1 500 kroner per måned i kommunar med sentralitetsindeks 5 og 6. Maksimalprisen foreslås vidareført nominelt i 2025. Frå 1. august 2023 blei det innført gratis barnehage for tredje barn i familien som går i barnehage samtidig, og gratis barnehage for alle barn i tiltakssona i Finnmark og Nord-Troms, dette blir vidareført i 2025.

SFO er ein viktig arena som gir alle barn, uavhengig av bakgrunn, tilgang til ein felles arena for lek, vennskap og kultur- og fritidsaktivitetar. Likevel er det framleis elevar som ikkje deltek i SFO på grunn av familien sin økonomi. Regjeringa vil at alle barn skal ha høve til å delta i SFO. Frå hausten 2022 blei det innført 12 timer gratis SFO for alle elevar på 1. trinn, frå hausten 2023 blei ordninga utvida til også å gjelde 2. trinn, og frå hausten 2024 blei ordninga utvida til også å omfatte 3. trinn. Det gjer at alle elevar på 1.–3. trinn får moglegheit til å gå på SFO.

Regjeringa la hausten 2024 fram ei stortingsmelding om 5.–10. trinn. Meldinga omtalar regjeringas forslag til tiltak for å snu den negative utviklinga vi ser i skulen på fleire område. Hovudmålet med meldinga er å styrke læringa, utviklinga, motivasjonen og meistringa til elevane, bl.a. gjennom å bidra til meir praktisk læring i skulen.

Regjeringa har innført ei åtteårig rentekompensasjonsordning til kommunane for investeringar i læringsarenaer og større utstyr som bidrar til meir praktisk og variert opplæring. Rentekompensasjonsordninga har ei total investeringsramme på 8 mrd. kroner. Ordninga trådte i kraft frå og med andre halvår 2024 og blir administrert av Husbanken.

Gjennomføring av vidaregåande opplæring er viktig for å få ei stabil tilknytning til arbeidslivet. Med innføring av fullføringsrett, som tredde i kraft i august, har alle rett til opplæring til dei har fullført og bestått vidaregåande opplæring. Samtidig blei målgruppa til oppfølgingstenesta utvida til å gjelde fleire unge. I statsbudsjettet for 2025 foreslår regjeringa å vidareføre innsatsen for at fleire

skal fullføre vidaregåande opplæring, bl.a. gjennom tilskot for at fleire skal få læreplass.

Sjå Prop. 1 S (2024–2025) for Kunnskapsdepartementet for nærmare omtale.

Helse

Regjeringa vil legge betre til rette for at menneske med helseproblem kan stå i arbeid. Gjennom Nasjonal helse- og samhandlingsplan vil regjeringa sjå verkemidla frå arbeids- og helsesektoren meir i samheng, for å inkludere og behalde fleire med helseutfordringar i arbeidslivet.

Regjeringa la fram ei stortingsmelding om folkehelse våren 2023, jf. Meld. St. 15 (2022–2023). Å utjamne sosiale helseforskjellar er eit hovudmål i folkehelsepolitikken. Tiltak skal innrettast slik at tiltaka verkar best for dei som treng det mest, men samtidig vere bra for alle. Universelle tiltak og tenester, levekår, levevanar og helsevenlege omgivnader har betydning for helse og livskvalitet for kvar enkelt. Regjeringa vil legge fram ein nasjonal livskvalitetsstrategi i 2024 og ein veivisar for folkehelseiltak mot einsemd.

I Hurdalsplattforma er ambisjonen bl.a. å styrke helsestasjonane og skolehelsetenesta. Regjeringa har lagt fram ein Opptappingsplan psykisk helse, jf. Meld. St. 23 (2022–2023). Planen har tre innsatsområde: helsefremjande og førebyggjande psykisk helsearbeid, gode tenester der folk bur og tilbodet til personar med langvarige og samansette behov. I statsbudsjettet for 2024 blei det løyvd 250 mill. kroner til styrka tiltak på psykisk helse- og rusfeltet. Av desse gjekk 150 mill. kroner til rammetilskot til kommunane grunna behov på psykisk helse- og rusfeltet og 40 mill. kroner til rammetilskotet for å styrke helsestasjons- og skolehelsetenesta. I tillegg er det løyvd 110 mill. kroner til døgntilbodet innan psykisk helsevern, med særleg vekt på barn og unge og dei med alvorlege lidningar. I 2025 er det foreslått å styrke løyvinga til psykisk helse- og rusmiddelfeltet med til saman 400 mill. kroner.

Regjeringa vil og legge fram ei førebyggjings- og behandlingsreform for rusfeltet, irekna eit nasjonalt program for rusførebyggjande arbeid blant barn og unge.

Dei kommunale helse- og omsorgstenestene, irekna fastlegeordninga, er grunnpilaren i helse- og omsorgstenestene, og bidrar til enkel tilgang til helsehjelp av god kvalitet for heile befolkninga. Regjeringa vil utvikle fastlegeordninga for å sørge for ei tilgjengeleg og sterk offentleg teneste for alle, og har styrkt ordninga med meir enn ein mrd. kroner. Frå 1. mai 2023 blei basistilskotet til

fastlegane gjort pasienttilpassa. Dette medfører at pasientar med større forventa bruk av fastlegetenester utløyser høgare tilskot for legane. Eit av føremåla med denne endringa er å leggje til rette for meir tilgjengelege og betre tenester til pasientane med dei største behova. Regjeringa vil i 2025 legge fram ei stortingsmelding om ei attraktiv og framtidsretta allmennlegeteneste.

Regjeringa held fram utvidinga av den offentlege tannhelsetenesta. Gjennom budsjettbehandlinga i 2024 har regjeringa styrka tannhelsetilbodet til personar med rettigheter i den offentlege tannhelsetenesta med 300 mill. kroner. Eldre på sjukeheimar og eldre som får heimesjukepleie er døme på grupper som vil få eit betre tenestetilbod. I samanheng med revidert nasjonalbudsjett for 2024 styrkes den offentlege tannhelsetenesta med ytterlegare 105 mill. kroner, for å utvide gruppa med rett til behandling i den offentlege tannhelsetenesta for unge vaksne til og med 26 år.

Sjå nærmare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Familie, oppvekst og fritid

Regjeringa vil føre ein politikk som støtter opp om familiane, reduserer skilnadene i samfunnet og bidrar til å førebygge og redusere fattigdom blant barnefamiljar. Dei fleste barn i Noreg veks opp i ein trygg familie med gode økonomiske kår. Samtidig er det familiar som har så låg inntekt at det avgrensar høvet deira til å delta i samfunnet på ein fullverdig måte. Dette rammar barna og kan ha konsekvensar for dei langt fram i tid.

Ein oppvekst i fattigdom gir auka risiko for lågare deltaking i fritidsaktivitetar, dårlegare fysisk og psykisk helse- og buforhold, fråfall frå vidaregåande utdanning, lågare skoleprestar og færre venner. Ein oppvekst i fattigdom kan òg føre til at barna fell utanfor arbeidslivet og opplever låg inntekt som vaksne.

Arbeidet regjeringa gjer for barn i fattige familiar, omfattar innsats på tvers av mange ulike departement, sektorar og forvaltningsnivå.

Dei fleste av tiltaka i *Like muligheter i oppveksten – Samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023)*, som Solberg-regjeringa la fram hausten 2020, er følgd opp i strategiperioden.

I 2022 og 2023 har *Tilskot til å inkludere barn og unge* blitt styrkt med totalt 181 mill. kroner. Gjennom ordninga kan kommunar, frivillige og andre aktørar bl.a. få tilskot til tiltak for å inkludere barn og unge i organiserte og uorganiserte fritidsaktivitetar, sommaraktivitetar og ferieleirar, og kulturelle

opplevingar. I Revidert nasjonalbudsjett 2023 blei det også oppretta ei midlertidig tilskotsordning på 15 mill. kroner til lokale fritidskasser i kommunane, som skal dekke utgifter til organiserte fritidsaktivitetar for barn og unge. I 2025 føreslår regjeringa å redusere løyvinga til *Tilskot til å inkludere barn og unge* med 104 mill. kroner for å finansiere andre prioriterte tiltak. Forslaget inneber at ordninga i 2025 vil utgjere om lag 680 mill. kroner.

I 2022 sette regjeringa ned ei ekspertgruppe (Rege-gruppa) om barn i fattige familiar som vurderte korleis innsatsen bør prioriterast for å styrkje oppvekstvilkåra til barna på kort sikt og førebyggje framtidig fattigdom. Regjeringa nyttar tilrådingane frå ekspertgruppa om barn i fattige familiar i den vidare innsatsen for å motvirke og førebyggje fattigdom blant barnefamiljar. Regjeringa vidarefører samarbeidsstrategien for barn og ungdom i låginntektsfamiljar i 2024 og vil i 2025 leggje fram ei melding til Stortinget om politikken til regjeringa for å redusere sosiale skilnader blant barn og unge og for å bidra til sosial mobilitet.

Sjå Prop. 1 S (2024–2025) for Barne- og familiedepartementet, programkategori 11.10 *Familie og oppvekst* for meir omtale om korleis regjeringa følger opp berekraftsmål 1.2 når det gjeld fattigdom blant barn og barnefamiljar.

Deltaking i fritidsaktivitetar innan idrett, kunst og kultur gir barn og unge fysiske, kulturelle og sosiale opplevingar. Dei med meir økonomiske, sosiale eller kulturelle ressursar deltar i større grad i frivilligheita enn andre. Eit overordna mål i kultur-, idretts- og frivilligheitspolitikken er å bygge ned denne forskjellen. Det viktigaste grepet for bred deltaking er å oppretthalde dei universelle ordningane. Dei viktigaste universelle ordningane er meirverdiavgiftskompensasjon for frivillige organisasjonar, Frifond-ordningane og LAM-ordninga (lokale aktivitetsmidlar) til lokale lag og foreiningar på idrettsområdet.

Regjeringa lanserte i 2024 handlingsplanen «Alle inkludert!» for å auke deltakinga i kultur, idrett og friluftsliv. Tiltaka handlar bl.a. om å senke prisar, skape fleire tilbod, auke samarbeid og medverknig, dele kunnskap og spre informasjon om gode eksemplar. Planen er laga i eit breitt samarbeidd med barn og unge sjølv, lag og foreiningar og offentleg sektor. Planen støttar opp om arbeidet med intensjonsavtalen Fritidserklæringa, som regjeringa har underteikna saman med KS og frivilligheita. Målet med erklæringa er at alle barn og unge skal ha moglegheit til å delta jamleg i fritidsaktivitetar saman med andre.

Regjeringa foreslår å auke løyvinga til oppfølging av handlingsplanen «Alle inkludert!» med

40 mill. kroner, til totalt 50 mill. kroner, til styrking av ordningar som gjer det like mogleg for alle barn å delta i kulturaktivitetar. I spelemiddeltildelinga i 2024 blei barn og unge si deltaking i fritidsaktivitetar prioritert med bl.a. 130 mill. kroner ekstra til idretten i områder med høy andel barn i lavinntektsfamilier, LAM-ordninga blei auka med 38,5 mill. kroner til 485 mill. kroner. Frifond auka frå 190 til 210 mill. kroner og tilskot til anlegg til idrett og fysisk aktivitet blei auka med 180 mill. kroner til 1,9 mrd kroner. Tilgang til lokale er også viktig for å sikre aktivitet, og i 2022, 2023 og 2024 blei det gitt meir pengar til idrettsanlegg enn nokon gong tidlegare. I 2024 blei også tilskot til Kulturrom auka med 8,9 mill. kroner, til 65 mill. kroner.

Kulturfrivillighetsstrategien *Rom for deltaking* (2023–2025) går gjennom utfordringar for kulturfrivilligheita og peikar på tiltak innanfor fire innsatsområde, bl.a. brei deltaking og tilgang på kulturaktivitetar. Det nye tilskotet til deltaking i korps og orkestre som kom med kulturfrivillighetsstrategien i 2023 er auka til 10 mill. kroner i 2024.

Den kulturelle skolesekken (DKS) er ei anna viktig ordning som sikrar at alle barn og unge får oppleve eit kunst- og kulturtilbod av høg kvalitet heilt gratis gjennom skulen. I 2023 blei det levert totalt 47 447 arrangementer til elevar i grunnskulen og vidaregåande skuler over heile landet. Det statlege tilskotet til DKS blei i 2024 auka med 20 mill. kroner, til 350 mill. kroner. Biblioteka er ein viktig plass der barn, unge og vaksne møtes og ulike arrangement finn stad. Frivilligsentralane bidrar til frivillig deltaking, fellesskap og aktivitetar for barn, unge, vaksne og eldre i heile landet. Tilskot til frivilligsentralar var på 259 mill. kroner i 2024. Det blei auka med 38 mill. kroner frå Saldert budsjett 2023.

Sjå meir omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kultur- og likestillingsdepartementet.

Områdesatsning i byar

I enkelte byar og område med konsentrasjon av levekårsutfordringar har staten og kommunane avtalebaserte samarbeid om felles ekstra innsats, kalla områdesatsingar. Områdesatsingar er eit verkemiddel for å gjere ein ekstra innsats for tenesteutvikling og betre nærmiljøkvalitetar i levekårsutsette område. I 2024 blei områdesatsingane styrkt med 40 mill. kroner. Det vil bli inngått sju nye intensjonsavtalar i løpet av 2024, slik at det til saman er 14 kommunar med avtale om områdesatsing. Ei ekstern evaluering av områdesatsing som statleg verkemiddel er sett i gang, og rapporten skal leverast i februar 2025.

Sjå meir omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Delmål 1.3 Innføre nasjonalt tilpassa sosiale velferdsordningar og tiltak for alle, inkludert minstestandardar, og innan 2030 oppnå ei vesentleg dekning av fattige og sårbare

Noreg har universelle velferdsordningar og gode offentlege velferdstenester. Inntektssikringsordningane i folketrygda gir økonomisk tryggleik for personar som ikkje kan arbeide. Stønadsordningane sikrar inntekt og kompenserer for særlege utgifter ved arbeidsløyse, fødsel, sjukdom, uførleik og alderdom. Folketrygda bidrar til utjamning av inntekt og levekår over livsløpet til den enkelte og mellom grupper av personar. Saman med tilgang til gratis eller sterkt subsidierte offentlege tenester som barnehage, skole og helsevesen, bidrar dette til at situasjonen til personar med låginntekt er betre i Noreg enn i mange andre land.

Ei rekke ytingar til livsopphald blir kvart år justert i tråd med endringar i grunnbeløpet. Dette gjeld bl.a. uføretrygd og arbeidsavklaringspengar. Desse endringane i grunnbeløpet skal sikra at ytingane held tritt med lønnsveksten i arbeidslivet.

Satsene for barnetillegg for arbeidsavklaringspengar, kvalifiseringsstøtte og dagpengar er økt og utgjør 36 kroner per barn per dag frå 1. januar 2024. Før oppjusteringa av barnetillegga frå 1. februar 2023 har desse barnetillegga blitt nominelt vidareførte over mange år. Regjeringa vil framover legge opp til at hovudregelen er ei årleg prisjustering av barnetillegga for desse ytingane i tråd med anslått KPI. Etter forslag frå regjeringa er reglane nå endra slik at forsørgjaren får utbetalt barnetillegg sjølv om barnet har eiga inntekt.

Økonomisk stønad og dei sosiale tenestene i arbeids- og velferdsforvaltninga er det nedre tryggleiksnettet i velferdsordningane. Tenestene skal bidra til økonomisk og sosial tryggleik og fremme overgang til arbeid og sosial inkludering. Sosiale tenester og sosialfagleg arbeid er viktig i det heilskaplege tenestetilbodet til personar som opplever sosiale problem, men også i arbeidet i kommunane for å førebygge at slike problem oppstår. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har tatt initiativ til eit program for førebyggjande sosialt arbeid og heilskapleg førebyggjande innsats lokalt.

Ei endring i sosialtenestelova med verknad frå 1. september 2022 slår fast at barnetrygda skal haldast utanfor ved utmåling av økonomisk stønad. Lovendringa er eit verkemiddel for å betre økonomien til barnefamiljar som tar imot økonomisk stønad.

Barnetrygda er auka betydeleg under denne regjeringa. Skilnaden i barnetrygd for barn under og over 6 år er utjamna, slik at barnetrygda per barn igjen er éin og same sats, uavhengig av alderen til barnet. I 2023 auka ein barnetrygda for dei eldste med 200 kroner per måned, og i samanheng med revidert nasjonalbudsjett for 2024 blei ytinga for dei eldste barna auka med ytterlegare 256 kroner per måned, gjeldande frå september 2024.

Under denne regjeringa er det også innført ei særskild auke i barnetrygda til einslege forsørgjararar. Frå 2023 auka den årlege utbetalinga av utvida barnetrygd med 5 000 kroner. Same år avvikla regjeringa særfrådraget til einslege forsørgjarar i skattesystemet og auka i den utvida barnetrygda tilsvarande verdien av eit maksimalt frådrag. Å legge om støtta til einslege frå særfrådrag til utvida barnetrygda er ei forenkling, og den innebar ei betring for einslege utan inntekt.

Regjeringa har sette i verk ei rekke tiltak for å motverke effekten av auken i levekostnader, bl.a. gjennom å auke bustøtta. Den statlege bustøtta skal sikre at husstandar med låge inntekter og høge buutgifter kan bu i ein trygg og god bustad. Frå desember 2021 til mars 2024 var regelverket midlertidig endra, slik at opp til 25 000 fleire enn vanleg fekk bustøtte. Dei som fekk bustøtte, fekk i denne perioden òg ekstra utbetalingar i fleire omgangar, som hjelp til å dekke høge straumrekningar. I samanheng med revidert nasjonalbudsjett for 2024 vart det vedtatt at alle bustøttemottakarar som ikkje betalar for oppvarming gjennom husleige eller fellesutgifter, skal få lagt 590 kroner til buutgiftene kvar måned ved berekning av bustøtte. Tiltaket blei iverksett frå og med september 2024, med første utbetaling i oktober.

I tillegg blei det gjort ei rekke andre endringar i bustøtta i samanheng med revidert nasjonalbudsjett for 2024. Det blei bl.a. vedtatt å auke dei årlege buutgiftstaka med 4 000 kroner, og frå og med oktober 2024 skal inntekta til 18- og 19-åringer ikkje telje med i berekninga av bustøtte, viss dei ikkje er hovudperson i eiga hushald.

Sjå nærmare omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Kommunal- og distriktsdepartementet.

Mykje tyder på at levekåra for den nasjonale minoriteten romar er langt dårlegare enn i befolkninga elles. Kommunal- og distriktsdepartementet finansierer Ressurssenteret, knytte til Romano Kher, som bl.a. skal bidra til at romar får likeverdige tenester gjennom helse- og sosialfagleg innsats. Denne satsinga blir styrka med 1,5 mill. kroner i 2025.

Delmål 1.4 Innan 2030 sikre at alle menn og kvinner, særleg fattige og sårbare, har lik rett til økonomiske ressursar og tilgang til grunnleggande tenester, til å eige og kontrollere jord og andre former for eigedom, og til arv, naturressursar, ny teknologi og finansielle tenester, inkludert mikrofinansiering

Offentlege velferdstenester skal bidra til at alle får nødvendig bistand, slik at dei kan delta i arbeidslivet og på andre arenaer i samfunnet. Universelle og gode velferdsordningar bidrar til like moglegheiter og til å redusere forskjellar i levkår.

Bustad

Trygge og gode buforhold er viktig for å jamne ut forskjellar i levkår og sikre gode oppvekstvilkår for barn og unge. Den sosiale bustadpolitikken skal førebygge at folk får utfordringar på bustadmarknaden, og gi hjelp til dei som ikkje klarar å skaffe og behalde ein eigna bustad. Bustøtte, startlån og lån til utleigebustader er viktige bustadsosiale verkemiddel.

Om lag tre firedelar av husstandane i Noreg bur i ein bustad dei eig sjølv. Husbanken sine startlån og lån til utleigebustader gjer at fleire kan kjøpe ein eigen bustad og at det blir tilgang på fleire eigna utleigebustader. Regjeringa har foreslått at låneramma til Husbanken blir 29 mrd. kroner for 2025. Låneramma går bl.a. til startlån og lån til utleigebustader for vanskelegstilte. Regjeringa vil òg gjere eit forsøk der kommunane kan gi startlån til første-gongsetablerarar som er noko betre økonomisk stilte enn dei som får startlån i dag.

Regjeringa la våren 2024 fram ei melding til Stortinget om ein heilskapleg bustadpolitikk. Meldinga tar for seg bl.a. eige- og leigemarknadene, utfordringar i distrikts- og pressområde og arbeidet for spesielt sårbare grupper. I meldinga legg regjeringa fram fire innsatsområde for bustadpolitikken; 1) Fleire skal få høve til å eige eigen bustad; 2) Leigemarknaden skal vere trygg og føreseieleg; 3) Ta vare på bustadene vi har, og byggje dei vi treng og 4) Forsterka innsats for dei som ikkje sjølv klarer å skaffe seg og behalde ein eigna bustad.

Tilgang til grunnleggande tenester under straffegjennomføring

Innhaldet i kriminalomsorga sitt tilbod legg til grunn at domfelte har lik rett på offentlege tenester som andre. Det gjeld både dei som er innsette i fengsel og dei som gjennomfører straff i samfunnet. I dag gjennomfører fleire straffa si i samfun-

net enn i fengsla. Det har ført til at ein større andel av dei som sit i fengsel er dømde for alvorlege lovbrøt og ein større andel har psykiske helseutfordringar og behov for helse- og omsorgstenester. Tiltak i kriminalomsorga for å betre psykisk helse er viktig i arbeidet med utjamning av skilnader i befolkninga og kan bidra til at fleire domfelte kjem seg ut i utdanning og arbeid etter at dei har gjennomført straffa si. Regjeringa oppnemnte i juni 2023 eit offentleg utval som skal evaluere ordningane med forvaring, tvungent psykisk helsevern og tvungen omsorg, og greie ut ivaretakinga av sikta, domfelte og innsette med alvorlege psykiske lidningar eller utviklingshemming. Utvalet skal levere si utgreiing 1. mars 2025.

Retts hjelp

Retts hjelpslova med forskrifter gir reglar om offentleg stønad til retts hjelp for dei som har behov for retts hjelp. I nokre sakstypar har søkeren krav på retts hjelp utan omsyn til inntekt og formue. I andre sakstypar er det berre søkarar med inntekt og formue opp til eit visst nivå som kan få stønad til retts hjelp. I tillegg er tilskotsordninga for frivillige retts hjelp tiltak ei ordning som er retta mot utsette grupper og menneske som er i ein spesielt vanskeleg situasjon, og som kan oppfatte det som at terskelen for å oppsøke ordinær juridisk hjelp er høg.

Inntekts grensene for å få innvilga behovsprøvd retts hjelp blei oppjusterte i både 2022 og 2023. Frå 1. januar 2023 er inntekts grensene for fri retts hjelp auka til 350 000 kroner for einslege og til 540 000 kroner for ektefellar/par. Grensen for formue ble òg oppjustert i 2023. Regjeringa har lagt fram forslag til endringar i retts hjelplova for Stortinget. Forslaget inneber ein ny modell for behovsprøvd retts hjelp for at fleire personar skal bli omfatta av ordninga. Sjå meir omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Justis- og beredskapsdepartementet.

Ny teknologi

I Noreg er det god tilgang til nye teknologiske løysingar for alle ved at grunnleggande tenester frå det offentlege blir utforma for digitale løysingar som kan nyttast av alle.

Digitalisering gir nye moglegheiter, også moglegheiter for å inkludere fleire i fellesskapet. Viss

vi ikkje legg til rette for at flest mogleg skal delta etter evne, risikerer vi likevel å bidra til digital utanforskap. Regjeringa la fram ein «Handlingsplan for auka inkludering i eit digital samfunn» i juni 2023. Handlingsplanen gjeld frå 2023 til 2026. Målet med handlingsplanen er å motverke digital utanforskap og legge til rette for at alle blir inkludert i samfunnet.

Finansielle tenester

I Noreg er det god tilgang til finansielle tenester. Regulering og tilsyn skal på den eine side sikra at den enkelte har tilgang på finansielle tenester og har visse rettar overfor tenestetilbydaren, og på den andre sida bidra til at bankar og andre tilbydarar av finansielle tenester driv økonomisk forsvarleg og er i stand til å møte forplikingane sine overfor kundane.

Delmål 1.5 Innan 2030 bygge opp motstandskrafta til fattige og personar i utsette situasjonar, slik at dei blir mindre utsette og sårbare for klimarelaterte ekstremhendingar og andre økonomiske, sosiale og miljømessige påkjenningar og katastrofar

Regjeringa la i 2023 fram ein plan for det nasjonale arbeidet med klimatilpassing for perioden 2024–2028, jf. Meld. St. 26 (2022–2023) *Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn*. Meldinga blei behandla av Stortinget i januar 2024, og regjeringa er no i gang med å følgje den opp. Bl.a. har Miljødirektoratet fått i oppdrag å gjennomføre ein klimasårbarhetsanalyse som skal gje betre oversikt over risiko og sårbarhet for Noreg. Sjå omtale av berekraftsmål 13 om å motverka klimaendringane og konsekvensane av dei i Prop. 1 S (2023–2024) for Klima- og miljødepartementet.

Koronapandemien har vist at nokre grupper er meir utsette enn andre, for eksempel enkelte innvandrargrupper som bur i levekårsutsette område.

Delmål 1.a) Sikre ei vesentleg mobilisering av ressursar frå mange ulike kjelder, bl.a. gjennom styrkt utviklingssamarbeid, for å gje utviklingslanda, særleg dei minst utvikla landa, tilstrekkelege og føreseielege middel til å gjennomføre program og politikk for å utrydde alle former for fattigdom

Sjå omtale i Prop. 1 S (2024–2025) for Utenriksdepartementet.

Delmål 1.b) Opprette gode politiske rammeverk på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå basert på utviklingsstrategiar som gagnar dei fattige og tek omsyn til kjønnspektivet, med sikte på å auke investeringar i tiltak som motverkar fattigdom

Det politiske rammeverket i Noreg, med ein godt utbygd velferdsstat som sikrar alle tilgang til gratis utdanning og helsetenester samt stønadsordningar ved bortfall av arbeidsinntekt, gir eit godt rammeverk for å motverke fattigdom.

Berekraftsmål 5.3

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for å følge opp delmål 5.3 *Avskaffe all skadeleg praksis, som barneekteskap, tidlege ekteskap og tvangsekteskap og kjønnslemlesting*. Det er eit stort problem på verdsbasis, men er òg eit alvorleg problem for dei som blir utsette for det i Noreg. Flyktingar og innvandrar frå land der dette er vanleg, og barna deira i Noreg, er spesielt utsette.

Delmålet blir følgt opp gjennom handlingsplanen *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold (2021–2024)*. Viktige innsatsområde er kompetanseheving for tilsette i hjelpetenestene og styrking av rettsvernet for utsette personar. Det er ei absolutt 18-årsgrense for å inngå ekteskap i Noreg. Etter ei lovendring våren 2021 er det vedtatt at ekteskap som er inngått før partane er 18 år etter utanlandsk rett, som ein klar hovudregel ikkje vil bli anerkjende i Noreg.

Berekraftsmål 8.6

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har eit delansvar for delmål 8.6 om å redusere prosentandelen unge som verken er i arbeid, under utdanning eller under opplæring. Innsatsen for ein vel fungerande arbeidsmarknad med god utnytting av arbeidskrafta og god inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden, jf. omtale under del II i denne proposisjonen, står sentralt i arbeidet med å nå dette målet. Situasjonen i arbeidsmarknaden for unge er omtalt i del I, punkt 3.2 Situasjonen i arbeidsmarknaden.

Dei fleste unge i Noreg fullfører utdanning og kjem i arbeid. Sysselsettinga for unge er høg, og det er få ledige samanlikna med mange andre land.

Prosentandelen unge i aldersgruppa 15–29 år som verken er i utdanning, opplæring eller arbeid (NEET), var 10 pst. i 2023, ifølge registertal frå Statistisk sentralbyrå. Hovudbiletet er at det har vore små bevegelsar i NEET-raten det siste tiåret.

NEET-raten er høgast for dei eldste i aldersgruppa og lågast for dei under 20 år.

NEET-gruppa er samansett. Den består bl.a. av arbeidsledige, unge med alvorlege helseproblem, personar som er heime med barn, og personar som tar ein pause frå arbeid og skole. Sjølv om delar av NEET-gruppa berre er midlertidig utanfor utdanning eller arbeid, er det også godt dokumentert at det er mange i gruppa som har problem med å få fotfeste i arbeidslivet. Innvandrarar, personar med låg utdanning og personar som tar imot helserelaterte stønader, er overrepresenterte i NEET-gruppa.

For å få fleire unge i arbeid og utdanning, innførte regjeringa ein ungdomsgaranti i Arbeids- og velferdsetaten i 2023. Ungdomsgarantien skal sikre tidleg innsats og tett, individuelt tilpassa oppfølging, og nødvendig hjelp opp mot andre relevante instansar, bl.a. utdanningssektoren og helsetenesta. Ungdomsgarantien gjeld for unge mellom 16 og 30 år som har behov for arbeidsretta bistand frå Arbeids- og velferdsetaten. Målet er at fleire skal fullføre utdanning og komme i ordinært arbeid. I Meld. St. 33 (2023–2024) *En forsterket arbeidslinje* foreslår regjeringa fleire tiltak for å vidareutvikle og styrke innsatsen overfor unge. Regjeringa vil bl.a. sette i verk eit forsøk med arbeidsretta ungdomsprogram, forsøk med fireårig lønnsstilskot for unge, og utvikle betre lågterskeltilbod og meir tilpassa tenester for unge med samansette problem. Sjå nærmare omtale under del II, punkt 4. God inkludering av utsette grupper i arbeidsmarknaden.

Berekraftsmål 8.8

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har del i ansvaret for delmål 8.8 om å verne arbeidstakarrettar og fremme eit trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakarar, inkludert arbeidsinnvandrarar, særleg kvinnelege innvandrarar, og arbeidstakarar i vanskelege arbeidsforhold.

Dei fleste i Noreg arbeider under gode og forsvarlege arbeidsforhold, og arbeidsvilkåra er jamt over betre enn i andre land. Likevel er det framleis utfordringar i enkelte yrke, bransjar og næringar.

Regjeringa legg vekt på eit breitt samarbeid mellom myndighetene og partane i arbeidslivet for å sikre seriøse og trygge arbeidsforhold. I 2022 la regjeringa fram ein handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, som blir følgt opp i samarbeid med partane i arbeidslivet. Det er også lagt fram ein eigen handlingsplan mot sosial dumping i transportsektoren. Regjeringa har styrka dei nasjonale seriøsitetskrava for offentlege innkjøp

(Noregsmodellen). Det er etablert eit omfattande samarbeid mellom offentlege myndigheiter i kampen mot arbeidslivskriminalitet.

Utanlandske arbeidstakarar som har lite kjennskap til rettar og plikter i det norske arbeidslivet, er særleg utsette for dårlege arbeidsvilkår. På fleire område er det innført allmenngjering av tariffavtalar for å sikre utanlandske arbeidstakarar lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med dei vilkåra norske arbeidstakarar har, og hindre konkurransevriding til ulempe for den norske arbeidsmarknaden. Informasjonstilbodet til utanlandske arbeidstakarar blir følgd opp, bl.a. gjennom eigne servicesenter og digitale tenester og rettleiing på dei offentlege etatane sine nettstader.

Tilstreккеlege språkkunnskapar i norsk og engelsk er ofte ein føresetnad for at innvandrarakar skal ha kjennskap til rettar og plikter og kunne delta varig i arbeidslivet. Myndigheitene har her ei sentral rolle som pådrivarar og er dei som samordnar kvalifiseringstiltak for innvandrarakar. Det blir bl.a. gjort ein særleg innsats for at fleire kvinner skal komme i arbeid eller utdanning, i tillegg til ein innsats mot rasisme og diskriminering i arbeidslivet.

Gjennom Treparts bransjeprogram blir det lagt vekt på å følge opp bransjar med særlege utfordringar. Det er oppretta bransjeprogram innan reinhald, uteliv, delar av transportnæringa og bilbransjen.

I ein del tilfelle skjer det systematiske lovbrøt som bl.a. inneber utnytting av arbeidstakarar og arbeidslivskriminalitet. Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, Skatteetaten og politiet samarbeider om førebygging og kontroll for å motverke arbeidslivskriminalitet. Å handheve regelverket er viktig for å unngå at verksemdar forsøker å organisere seg bort frå arbeidsgivaransvaret, eller at seriøse verksemdar taper oppdrag og kundar til useriøse aktørar. Regjeringa held fram med å styrke Arbeidstilsynet slik at dei kan vere meir synlege og tydeleg til stades i arbeidslivet, og gi

strenge reaksjonar til verksemdar som står for alvorlege brøt på reglane i arbeidslivet.

Regjeringa vil styrke arbeidstakarrettane og legge til rette for heile og faste stillingar som hovudregel i arbeidslivet. Frå 1. januar 2024 blei det sett i kraft endringar i arbeidsmiljølova som inneber ei tydeleggjering av arbeidstakaromgrepet, slik at grensa mot sjølvstendige oppdragstakarar blir klårare. Det er også innført ein presumsjonsregel om at arbeidstakarforhold skal leggest til grunn med mindre arbeidsgjevar gjer det overvegande sannsynleg at det er tale om eit oppdragsforhold. Lovendringane inneber også at ansvaret for enkelte arbeidsgjevarfunksjonar skal gjelde for samtlige føretak som er ein del av eit konsern. Vidare er det gjort endringar som inneber at ein arbeidstakar med midlertidig tilsetjing skal ha rett til fast tilsetjing etter tre års samanhengande tilsetjing. Arbeidsmiljølova er endra for å sikre arbeidstakarar tydelegare og meir føreseielege arbeidsvilkår. Dette gjeld bl.a. fleire og styrkte krav til informasjon i den skriftlege arbeidsavtalen og kortare fristar for å utarbeide avtale og ta inn endringar. Etter framlegg frå regjeringa er det også innført reglar som styrkar arbeidstakarane sin rett til heiltdsstillingar og som strammar inn høvet til å nytte innleige frå bemanningsføretak.

Noreg har gjennom sin modell med samarbeid mellom partane i arbeidslivet og myndigheitene ei heilskapleg tilnærming der arbeidstakarvern og like konkurransevilkår for verksemdar er viktige omsyn. Dei lovene, føresegnene og handlingsplanane som er utarbeide og blir implementerte, sikrar den store majoriteten av arbeidstakarar i Noreg eit trygt og sikkert arbeidsmiljø i samsvar med delmål 8.8. Innsatsen mot utfordringar med useriøsitet og arbeidslivskriminalitet i norsk arbeidsliv vil bidra til å oppretthalde dette.

For nærmare omtale av regjeringa si innsats når det gjeld rettar for arbeidstakarar og omtale av eit trygt og sikkert arbeidsmiljø, sjå del II, punkt 6.2 Eit sikkert og seriøst arbeidsliv.

9 Likestilling og mangfold

Arbeids- og inkluderingsdepartementets arbeid med likestilling som offentlig myndighet

Arbeids- og inkluderingsdepartementet arbeider breitt og målretta for å fremme likestilling og hindre diskriminering gjennom dei ulike ordningane og tiltaka vi rår over.

Folketrygdlova er utforma slik at alle ytingar skal vere kjønnsnøytrale. For eksempel er svangerskapsrelaterte sjukepengar, svangerskapspengar og foreldrepengar likestilt med arbeidsinntekt som grunnlag for rett til dagpengar ved arbeidsløyse, sjukepengar og pleiepengar. Sjukepengar og pleiepengar blir kompensert med 100 pst. av berekningsgrunnlaget opp til 6 gangar grunnbeløpet. Dette taket gjer at personar med lav og midtels inntekt får dekkja heile inntektstapet ved for eksempel sjukdom, og det har derfor ein omfordelende verknad.

Departementet følger med på utviklinga på variablar som kjønn, alder og fødeland der dette er relevant.

Ordningane med hjelpemiddel til betring av funksjonsevna i arbeidslivet og dagleglivet skal gjere det enklare for personar med nedsett funksjonsevne å delta i arbeidsliv og i samfunnet på lik linje med alle andre.

Arbeidsavklaringspengar skal sikre inntekt for personar som får aktiv behandling, deltar på arbeidsretta tiltak eller får anna oppfølging med sikte på å skaffe seg eller behalde arbeid. Det er ikkje krav til tidlegare inntekt for å få arbeidsavklaringspengar. Personar med låg eller inga inntekt får ei minsteyting. Inntekt over seks gangar grunnbeløpet blir ikkje rekna med. Ordninga har derfor ein omfordelende verknad. Reglane er kjønnsnøytrale. Fleire kvinner enn menn tar imot arbeidsavklaringspengar, sjå omtale under del II, kap. 2651 Arbeidsavklaringspenger. Uføretrygd skal sikre inntekt for personar som har fått inntektsevna varig nedsett på grunn av sjukdom, skade eller lyte. Det er ikkje krav til tidlegare inntekt for å få uføretrygd. Personar med låg eller ingen inntekt får ei minsteyting. Øvste grense for opptening er 6 G. Ordninga har derfor ein omfordelende verknad. Dersom ein person har fått opptening til alderspensjon på

grunnlag av omsorgsarbeid i åra som inngår i berekningsgrunnlaget for uføretrygd, kan ein sjå bort frå desse åra når berekningsgrunnlaget blir fastsett. Regelen kan auke berekningsgrunnlaget for personar som har gått ned i inntekt i omsorgs-åra og deretter blir ufør.

Omsorgspengar gis for like mange dagar til begge omsorgspersonane til barnet, slik at både mor og far har same rett til å vere borte frå arbeidet for å ta vare på eit sjukt barn.

Ordninga med pleiepengar ved omsorg for sjukt barn blei revidert i 2017. I evalueringa av endringane blei bl.a. effektar på fordelinga mellom mødrer og fedrar undersøkt. Kvinner tar framleis imot pleiepengar i større grad enn menn, men utviklinga har gått i riktig retning.

Regelverket i folketrygda for alderspensjon er kjønnsnøytralt, i den forstanden at pensjonen blir berekna på same måte for kvinner og menn. Kjønnsnøytrale oppteningssatsar og kjønnsnøytrale delingstal sikrar at kvinner og menn med same oppteningshistorikk får same årlege pensjon. Sjølv om regelverket for å berekne pensjon er kjønnsnøytralt, er gjennomsnittleg utbetalt pensjon frå folketrygda høgare for menn enn for kvinner. Dette skuldast faktorar som forskjellar i arbeidsmarknadsdeltaking, lønnsnivå, stillingsprosent og avgangsalder. Alderspensjon i folketrygda har element som fører til auka likskap mellom kjønna trass forskjellar i arbeidsdeltaking, lønn og omsorgsarbeid. Slike element er eksempelvis minstenivå, oppteningstak og omsorgsopptening. Alderspensjon i folketrygda fører totalt sett til ei klar omfordeling frå menn til kvinner. Dette gjeld både for gammal og ny oppteningsmodell. Kvinner tener på dei generelle omfordelingselementa, fordi dei generelt har lågare inntekter enn menn, og dei lever lenger.

Arbeidsmarknadstiltaka skal bidra til å betre mogleheitene i arbeidsmarknaden for personar som står utanfor. Dei skal og hindre at personar fell ut av arbeidslivet. Innvandrarar frå land utanfor EØS-området, unge og personar som har vore lenge ledige kan oppleve særlege utfordringar med å komme i arbeid og deltar oftare i arbeidsmarknadstiltak enn andre. Enkelte av arbeidsmarknad-

stiltaka er innretta slik at dei skal bidra med støtte og tilrettelegging for at personar med nedsett funksjonsevne skal kunne vere i jobb, som tiltaka funksjonsassistanse i arbeidslivet og arbeids- og utdanningsreiser. Vi viser til omtale av arbeidsmarknadstiltak i programkategori 09.30 Arbeidsmarknad.

Integreringspolitikken skal bidra til at fleire kjem i arbeid og lærer seg norsk, og samtidig fremme likestilling og kjempe mot negativ sosial kontroll.

Retten til opplæring etter integreringslova skal gi nyankomne flyktningar grunnlag for å komme i arbeid, skaffe seg vidare utdanning og bli aktive deltakarar i samfunnet. Jobbsjansen er eit individuelt retta kvalifiseringsprogram som skal auke sysselsettinga og derigjennom økonomisk sjølvstende blant kvinner med innvandrarakgrunn.

Lov om offentlege organer sitt ansvar for bruk av tolk mv. (tolkelova) bidrar til å sikre rettstryggleik og forsvarleg hjelp og teneste for personar som ikkje kan kommunisere forsvarleg med offentlege organ utan tolk.

I november 2023 la regjeringa fram ein handlingsplan mot rasisme og diskriminering som gjeld t.o.m. 2027. Regjeringa vil i tillegg gjere ein særskild innsats mot hets og diskriminering av bestemte etniske og religiøse minoritetar. Regjeringa tar sikte på å legge fram to nye handlingsplanar i 2024, éin mot antisemittisme og éin mot muslimfiendskap, og dessutan éin i 2025 mot hets og diskriminering av samar. Ein ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald for perioden 2025–2028 skal også vere ferdig våren 2025. Tiltak mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vald inngår også i opptrappingsplanen om vald mot barn og vald i nære relasjonar, som regjeringa la fram i desember 2023. Arbeidet med å kjempe mot negativ sosial kontroll handlar om å vareta grunnleggande rettar, sikre fridom og likestilling for alle og kjempe mot vald og overgrep. Arbeidet på dette området skal bidra til å hindre utanforskap og helseplager og sikre likeverdige offentlege tenester for heile befolkninga.

Forboda mot diskriminering i arbeidslivet er regulert i arbeidsmiljølova og likestillings- og diskrimineringslova. Arbeidsmiljølova regulerer forbod mot diskriminering på grunn av alder, seksuell orientering, politiske oppfatningar og medlemskap i fagforeiningar eller politiske organisasjonar, deltidstilsette og midlertidig tilsette. Verksemdene er ifølgje arbeidsmiljølova ansvarlege for at det blir gjennomført eit førebyggjande arbeidsmiljøarbeid, noko som og omfattar tema knytt til likestilling og diskriminering.

Utanlandske arbeidstakarar med manglande kunnskap om rettigheter og pliktar i det norske arbeidslivet er særleg utsett for å få dårlege lønns- og arbeidsvilkår. Dei kan også oppleve å bli utnytta av useriøse og kriminelle aktørar til svart og ulovleg arbeid. Regjeringa sin handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet har fleire tiltak som bidrar til å avgrense desse problema, og til å betre vilkåra for utanlandske arbeidstakarar.

Manglande heiltidskultur er etter regjeringa sitt syn eit stort problem i deler av både offentleg og privat sektor, og det rammar særleg kvinner. Heiltid er viktig både i et likestillings- og samfunnsøkonomisk perspektiv, for å utnytte arbeidskraftpotensialet best mogleg, og det er viktig for den enkelte arbeidstakar. Regjeringa jobbar saman med partane i arbeidslivet for at hovudregelen i arbeidslivet skal vera tilsetning på heiltid.

ILO-Konvensjon nr. 190, som blei ratifisert av Stortinget i 2023, er ein internasjonal arbeidslivsstandard og anerkjenner alles rett til eit arbeidsliv fritt for vald og trakassering. Konvensjonen har relevans for likestilling og arbeidsliv og har bl.a. fokus på kjønnsbasert vald og trakassering, herunder seksuell trakassering. Samtidig som Stortinget samtykka til ratifiseringa vedtok dei også lovendringar som bl.a. presiserte at vernet mot trakassering i arbeidsmiljølova også inneber et vern mot seksuell trakassering.

Arbeids- og velferdsetaten

Ein viktig del av samfunnsoppdraget til Arbeids- og velferdsetaten er å medverke til eit inkluderande arbeidsliv med plass for alle.

Behova til kvar enkelt brukar blir lagt til grunn for kva type bistand dei får. Arbeidssøkarar med innvandrarakgrunn utanfor EØS har som gruppe høgare deltaking på tiltak enn arbeidssøkarar elles. Dei som har utfordringar med for eksempel helse, skal få bistand som hjelper dei over i arbeid. Det er fastsett retningslinjer for å motverke diskriminering i samanheng med formidling til arbeid. Retningslinjene har som formål å motverke diskriminering av alle grupper som kan oppleve det i samanheng med arbeidsformidling i regi av etaten, for eksempel på grunn av kjønn, alder, legning, nedsett funksjonsevne eller etnisitet.

Arbeids- og velferdsetaten har utvikla ei rettleiingsplattform som skal gi rettleiarane god kompetanse i å tilby tenester som treffer dei ulike behova til brukarane. Ein av fordjupingsmodulane tematiserer rettleiing av brukarar med innvandrarakgrunn. Målet med modulen er å gi tilsette i

etaten fleirkulturell kompetanse for å sikre god kommunikasjon i møte med brukarar med svake norskferdigheiter og andre migrasjonsrelaterte utfordringar. Nye tilsette blir gjort kjende med etaten si rolle som samfunnsaktør, samfunnsoppdraget og skal settast i stand til å skjønne kven som er brukarar. Det blir også gitt opplæring som skal gjera dei tilsette medvitne om at brukarane har ulike behov og føresetnader, og auke forståinga av kva for utfordringar ulike funksjonsnedsetjingar kan innebære. Dei som jobbar i NAV Hjelpemiddel og tilrettelegging får for eksempel tilbod om e-læring om «Kjønnsdelte hjelpemiddel». Det skal gi praktisk kunnskap og verktøy for å sikre likeverdige offentlege tenester gjennom auka medvit rundt normer om kjønn og funksjonsevne.

Den fysiske tilgangen til sjølve NAV-kontoret kan vere ein risiko for diskriminering av for eksempel rullestolbrukarar og synshemma. Regelverk om universell utforming skal leggast til grunn for prosjektering og gjennomføring av bygg, og Norsk Standards til ei kvar tid gjeldande versjon.

Det er også brukarar som slit med å bruke digitale tenester, og som ikkje utan vidare kan nytte den digitale løysinga for skjema og kommunikasjon med etaten. Arbeids- og velferdsdirektoratet har i 2023–2024 sett i verk fleire tiltak innanfor IT for å redusere faren for digitalt utanforskap. Direktoratet estimerer at det kan vere om lag 194 000 av dei som bruker tenestene i Arbeids- og velferdsetaten som har digitale utfordringar. Etaten arbeider for at nav.no skal oppfylle krava til universell utforming. Det blir utarbeidd tilgjengeerklæringar som seier noko om i kva grad nettstaden innfrir krava. På denne måten får brukaren for eksempel informasjon om brot på krav til universell utforming, og utfordringar det kan føre til. Brukaren kan melde frå om feil og manglar direkte til etaten, og eventuelt sende klage til Diskrimineringsnemnda.

Ved utvikling av digitale løysingar blir det også gjort testar av nettsider og tenester ved bruk av hjelpeteknologiar, som bl.a. augestyling. Dette er særleg nyttig for å avdekke problem knytt til dårleg tilgang til tenestene, og for å gi dei som arbeider med tenestedesign og utvikling ei betre forståing for ulike funksjonsnedsetjingar.

Gjennom etatens seviceklagesystem kan brukarar klage på servicen dei har fått, for eksempel dersom dei meiner seg utsette for diskriminering eller seksuell trakassering. Systemet skal bidra til å sikre at uheldig praksis både på individ- og systemnivå blir fanga opp.

Statistikk som etaten utarbeider har med variablar som kjønn, alder og fødeland. Denne informa-

sjonen er også med i dei fleste analysane som blir produsert og publisert. Dette kan vere med på å avdekke eventuelle systematiske skilnader i tilbodet til ulike grupper.

Arbeidet med å fremme likestilling og hindre diskriminering i etatens møte med brukarane, også utover dei som er omtala over, går føre seg kontinuerleg. Det blir jobba med å få meir systematikk i oppfølginga av aktivitetsplikta, og å strukturere arbeidet slik at det får ei breiare involvering og forankring.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

IMDi's visjon er å fremme like moglegheiter, rettar og plikter for alle i eit mangfaldig samfunn. Arbeid for likestilling og mot diskriminering ligg i kjernen av IMDi's samfunnsoppdrag og er ein integrert del av all verksemd i IMDi. Rasisme og diskriminering er barrierar for deltaking på alle samfunnsarenaer, og arbeidet på dette feltet er ein viktig del av innsatsen for å få til vellykka integrering.

IMDi er eit fagdirektorat, forvaltningsorgan og nasjonalt kompetansesenter med ansvar for integreringsfeltet. IMDi tek hand om arbeidet med å busette flyktingar og legg til rette for at fleire innvandrarar deltek i arbeids- og samfunnslivet. Dei gir faglege innspel til vidareutvikling av integreringspolitikken og sørger for god samordning på integreringsfeltet. Dei forvaltar tilskotsordningar retta mot kommunane og frivillige organisasjonar. Dei produserer og formidler forskning, utgreiingar, statistikk og god praksis. Dei medverkar også til ein profesjonell og serviceinnstilt offentleg sektor. IMDi er fagstyremakt for tolking i offentleg sektor. Dei jobbar og mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnelemlesting.

IMDi skal medverke til auka deltaking i og bruk av sivilsamfunnet for å oppnå målet om at innvandrarar har høg deltaking i samfunnslivet og lever eit fritt liv. IMDi skal særleg medverke til at fleire innvandrarkvinner deltek i samfunnslivet, tek utdanning og kjem i arbeid.

IMDi skal gjennomføre integreringspolitikken til regjeringa. Dei skal styrke kompetansen til kommunane, sektorstyresmaktene og andre samarbeidspartnarar når det gjeld integrering og mangfald. IMDi har ei sentral rolle som pådrivar og samordnar overfor aktørar på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå for å styrke kompetansen til kommunane, sektorstyresmaktene og andre samarbeidspartnarar om mangfald og innvandrarar i Noreg.

Regjeringa vil fortsette innsatsen for å auka kunnskap om mangfald som ressurs blant arbeidsgivarar gjennom ulike tiltak i regi av IMDi,

og i samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet og partane i arbeidslivet. Viktige verkemiddel i dette arbeidet er IMDi tilskotsordning til private og offentlege arbeidsgivarar, informasjon og rett-leiingsteneste for arbeidsgivarar og utdeling av den årlege Mangfaldsprisen.

Regjeringa ønsker meir mangfald i arbeidslivet, IMDi initierer og formidlar kunnskap, utviklar og tilbyr vektøy og deler erfaringar om korleis verksemdar kan auke det etniske mangfaldet på arbeidsplasser.

Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlesting og/eller æresrelatert vald kan ramme begge kjønn, men kvinner og jenter er meir utsette. Offentlege styresmakter har plikt til å handle når nokon blir utsett, og IMDi medverkar i det førebyggjande arbeidet.

IMDi forvaltar ei rekke tilskotsordningar som har som formål å fremme likestilling og/eller mot-ferke diskriminering.

IMDi har delansvar for gjennomføringa av fleire av handlingsplanane til regjeringa innanfor arbeidet for likestilling og mot diskriminering.

IMDi jobbar aktivt for å auke kunnskapsgrunnlaget om diskriminering og likestilling blant innvandrarakar.

Statens pensjonskasse (SPK)

Som offentlig verksemd er Statens pensjonskasse (SPK) opptekne av at omsynet til likestilling og ikkje-diskriminering skal varetakast i alt løpande arbeid. SPK har som mål at kundane og medlemmane av ordninga, og andre som er i kontakt med SPK, skal få likeverdig tilbod og service. Visjonen til SPK er at alle brukarane skal ha like moglegheiter til å bruka tenestene og forstå innhaldet uavhengig av ferdigheiter, føresetnader og situasjon.

SPK har fokus på kommunikasjon som ikkje fremmer stereotypiar, og sørger for god opplæring blant tilsette i haldningar og mot diskriminering.

Universell utforming – inkludert klart språk – er ein del av prosessen med å utvikle og forbetre tenestene til SPK. SPK har jobba med å forenkla strukturen på nettsidene, forenkla og forkorta tekstar og innhald, og redusert talet på nettsider for å forenkla navigasjon og søk. Vidare jobbar SPK tett saman med brukarane, og innsikt frå brukartesting er ein viktig del av arbeidet med å utvikle tenester. Dette for at SPK sine tenester skal bli meir tilgjengelege for alle. SPK har høgt fokus på at nettsidene skal fylle EU sitt webdirektiv om universell utforming, og tilgjengelegheits-

erklæringa viser at SPK er på god veg til å fylle krava.

SPK har teke tak i og utbeta fleire utfordringar på dei sjølvbetente digitale løysingane, og jobbar vidare med eit nytt designsystem, som har universelt forma ut kodebibliotek og modellar til bruk i utviklingsoppgåver. Det er også klare planar på når dei manglande krava i tilgjengelegheits-erklæringa skal vera oppfylte.

Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet har innhald på nettsidene om vern mot diskriminering, i tillegg til at dei gir verksemdar råd, for å fremme likestilling og førebygge og handtere diskriminering på norske arbeidsplassar. Arbeidstilsynet kan rettleia nærmare om føresegnene, men har ikkje myndigheit til å gi pålegg. Eit unntak frå dette gjeld trakassering, der Arbeidstilsynet generelt har tilsynsmyndigheit etter andre føresegner i arbeidsmiljølova.

Gjennom Servicesentrene for utenlandske arbeidstakarar (SUA) samarbeider Arbeidstilsynet, Skatteetaten, politiet og Utlendingsdirektoratet om å gi informasjon og rettleiing til utanlandske arbeidstakarar og deira arbeidsgivarar om norsk arbeidsliv.

Likestilling i Arbeids- og inkluderingsdepartementet og underliggjande verksemdar

I alle offentlege verksemdar skal arbeidsgivarar undersøke om det finst risikoar for diskriminering eller andre hinder for likestilling i verksemda, og annakvart år kartlegge lønn fordelt etter kjønn og bruken av ufrivillig tidsavgrensa arbeid.

I tillegg til aktivitetsplikt følger det av likestillings- og diskrimineringslova § 26 a at arbeidsgivarar i offentlege verksemdar skal greie ut om den faktiske tilstanden når det gjeld likestilling mellom kjønna. Lova gir òg pålegg til arbeidsgivarar i offentlege verksemdar om å gjere greie for iverksette eller planlagde tiltak for å fremme formålet om likestilling uavhengig av etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsetting, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.

Under følger ei oversikt over status for arbeidet med likestilling og mangfald i Arbeids- og inkluderingsdepartementet og dei underliggjande verksemdene. Likestillings- og diskrimineringslova § 26 gir alle arbeidsgivarar pålegg om å arbeide aktivt, målretta og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering innanfor eiga verksemd.

Oversiktstabellar over tilsette og gjennomsnittleg lønn etter kjønn

og underliggende verksemdar, totalt for verksemdene og i ulike stillingskategoriar.

Tabellen under gir ei oversikt over prosentdelen kvinner i Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Tilsette etter kjønn i Arbeids- og inkluderingsdepartementet og underliggende verksemdar¹

		AID	AV-etaten	TR	MPK	SPK	Atil	IMDi
Totalt i verksemda ²	2023	242	14 508	72	22	474	741	266
	2022	239	14 972	78	22	456	759	270
Kvinneandel i pst:								
I verksemdene	2023	71,5	70	62	50	54,6	60	66,2
	2022	69,0	70	62	54,5	55,3	60	65,2
Toppleiarar	2023	44	60	100	50	50	60	57,1
	2022	44	55	100	50	37,5	50	66,7
Mellomleiarar	2023	64	65	66	-	59,5	60	60
	2022	68	65	60	-	65	58	61,5
Alternativ karriereveg	2023	68	62	50	-	44,1	-	54,2
	2022	62	61	50	-	44,4	-	56
Saksbehandlarar	2023	74	69	50	53	64,5	67	68,5
	2022	71	69	60	60	63,5	68	65,2
Konsulentar/kontorstillingar	2023	100	76	85	-	-	69	-
	2022	100	75	80	-	-	61	-
Slutta	2023	70	70	60	50	54,5	63	70
	2022	74	70	73	33	55,9	56	74,4
Nytilsette	2023	85	69	66	0	54,3	48	71
	2022	75	69	68	50	49,2	61	67,7
Deltidstilsette	2023	83	82	100	70	0	69	85,7
	2022	100	83	100	50	75	74	71,4
Midlertidig tilsette	2023	83	76	88	0	60	73	77,6
	2022	81	69	87	0	71,4	83	79,2
Foreldrepermisjon	2023	100	89	100	0	66,7	60	77,4
	2022	100	87	0	0	55,6	82	70,7

¹ Tabellen er utarbeidd av Arbeids- og inkluderingsdepartementet på bakgrunn av tal frå eige lønns- og personalsystem og frå dei underliggende verksemdene. Forkortingar: Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), Arbeids- og velferdsetaten (AV-etaten), Trygderetten (TR), Maritim pensjonskasse (MPK), Statens pensjonskasse (SPK), Arbeidstilsynet (Atil), Integrerings- og mangfaldsdirektoratet (IMDi). I kategorien alternativ karriereveg er fagdirektørar, spesialrådgivarar, faste dommarar og rettsmedlemmar. I AID består toppleinga av ein departementsråd, ekspedisjonssjefar, stabsdirektør og kommunikasjonssjef. I Trygderetten er det berre ein toppleiar, og det er ei kvinne. I MPK er det berre eitt leiarnivå, og alle leiarane er plasserte i kategorien toppleiarar.

² Talgrunnlaget for «totalt i verksemda» er tilsette i aktiv teneste og i lønt permisjon.

Gjennomsnittleg antal veker foreldrepermisjon for kvinner og menn

	AID		AV-etaten		TR		MPK		SPK		Atil		IMDi	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
2023	5	20	14	20	-	-	0	0	17	21	4,8	12,6	5,9	13,4
2022	14	15	14	20	22	0	11	0	14	24	9	12	18,2	15

Tala i tabellen under viser at kvinner i gjennomsnitt jamt over har lågare lønn enn sine mannlege

kollegaer. Biletet er meir nyansert når ein ser på dei enkelte stillingskategoriane i verksemdene.

Kvinnens andel av lønna til menn etter stillingskategori per 31. desember¹

	AID	AV-etaten	TR	MPK	SPK	Atil	IMDi
I pst.							
Gjennomsnitt for heile verksemda	2023	92,5	93	87	90,2	92,2	95,3
	2022	94,1	93	86	87,3	92,6	94,0
Toppelarar	2023	105,5	103	100	86,1	97	98,1
	2022	106	100	100	85,7	97,5	94,0
Mellomleiarar	2023	99,3	95	110	-	96,4	97,3
	2022	98,6	95	110	-	101,3	100,7
Alternativ karriereveg	2023	91,8	92	100	-	96,9	95,7
	2022	90,1	94	100	-	97	89,0
Saksbehandlarar	2023	100,6	93	93	102	96,9	97,0
	2022	102	93	93	99,6	96,7	97,7
Konsulentar/kontorstillingar	2023	100	101	98	-	-	-
	2022	100	101	98	-	-	-

¹ Tabellen er utarbeidd av Arbeids- og inkluderingsdepartementet på bakgrunn av tal frå eige lønns- og personalsystem og frå dei underliggende verksemdene.

Legemeldt sjukefråvær i Arbeids- og inkluderingsdepartementet og underliggende verksemdar

Tabellane under viser tal for legemeldt sjukefråvær i departementet og underliggende verksemdar, totalt og fordelt på kjønn.

Legemeldt sjukefråvær i pst. per 31. desember¹

	AID	AV-etaten	TR	MPK	SPK	Atil	IMDi
2023	3,9	7,0	4,9	5,8	3,1	4,8	5,3
2022	4,5	6,7	4,1	6,4	3,8	4,5	4,9

¹ Tala er henta frå eige lønns- og personalsystem og frå dei underliggende verksemdene.

Det har vore ein auke i sjukefråværet i Arbeids- og velferdsetaten, Trygderetten, Arbeidstilsynet og Integrerings- og mangfaldsdirektoratet frå 2022 til 2023.

Det legemelde sjukefråværet i Arbeids- og inkluderingsdepartementet var 3,9 pst. 2023 mot 4,5 pst. i 2022. Det har vore ein nedgang i det legemelde sjukefråværet for både menn og kvinner. Til samanlikning var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet i departementa 3,4 pst. i 2023 mot 3,6 pst. i 2022.

I det statlege tariffområdet var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet 4,5 pst. i 2023. I Arbeids- og inkluderingsdepartementets sektor var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet 6,5 pst. Tala i tabellen over viser at det legemelde sjukefråværet i 2023 ligg over nivået for det statlege tariffområdet i Arbeids- og velferdsetaten, Trygderetten, Arbeidstilsynet, Maritim pensjonskasse og Integrerings- og mangfaldsdirektoratet.

Legemeldt sjukefråvær menn og kvinner per 31. desember¹

	AID		AV-etaten		TR		MPK		SPK		Atil		IMDi	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
2023	2,8	4,3	4,3	8,2	1,3	6,3	1	10	2,3	3,8	3,1	5,9	1,7	7,9
2022	4,3	4,6	4,0	7,6	2,0	4,9	3,7	9,1	3,6	4,0	3,6	5,1	2,9	6,0

¹ Tala er henta frå eige lønns- og personalsystem og frå dei underliggende verksemdene.

Tala viser at det framleis er stor forskjell mellom menn og kvinner i det legemelde sjukefråværet i dei fleste verksemdene i sektoren.

I det statlege tariffområdet var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet blant menn 2,9 pst. i 2023, medan det var 4 pst. i Arbeids- og inkluderingsdepartementets sektor. Det legemelde sjukefråværet blant menn var lågare enn 2,9 pst. i alle verksemdene bortsett frå i Arbeids- og velferdsetaten og Arbeidstilsynet.

I det statlege tariffområdet var det gjennomsnittlege sjukefråværet blant kvinner 6,1 pst. i 2023, medan det var 7,7 pst. i Arbeids- og inkluderingsdepartementets sektor. Sjukefråværet blant kvinner var høgare enn 6,1 pst. i Arbeids- og velferdsetaten, Trygderetten, Maritim pensjonskasse og Integrerings- og mangfaldsdirektoratet.

Frå 2022 til 2023 har det vore ein nedgang i sjukefråværet blant menn i alle verksemdene med unntak av Arbeids- og velferdsetaten. Blant kvinner har det i same periode vore ein nedgang i sju-

kefråværet i Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Statens pensjonskasse.

Nærmare om arbeidet med likestilling i verksemdene

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Det var 242 tilsette i departementet ved utgangen av 2023, og 71,5 pst. av dei var kvinner. Kvinneandelen har auke jamt dei siste åra.

Av dei nyrekrutterte i 2023 var kvinneandelen 85 pst., og av dei som slutta var 70 pst. kvinner

Kjønnspektivet er ein del av personalpolitikken i departementet. Departementet fokuserer særleg på at kvinner og menn får same høve til fagleg utvikling, forfremming, alternative karriereveggar og karriereutvikling til høgare stillingar. Det er framleis slik at balansen mellom kjønna i dei ulike stillingskategoriane varierer, men det er no fleire kvinner enn menn i alle stillingskategoriane, bortsett frå blant toppleiarane, der delen kvinner er

44 pst. Blant mellomleiarane er andelen kvinner 64 pst. og i stillingskategorien alternativ karriereveg er 68 pst. kvinner. I denne stillingskategorien har delen kvinner auka jamt dei siste åra. Blant saksbehandlarar er kvinnedelen 74 pst. og i stillingsgruppa konsulentar er det berre kvinner.

Prinsippet om likelønn skal løysast gjennom den lokale lønnspolitikken. Lønnsutviklinga i samanliknbare grupper skal vere uavhengig av etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder. Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner i departementet lågare enn for menn, og utgjer 92,5 pst., ein nedgang på 1,6 prosentpoeng frå 2022. Som tala i tabellen over viser, er biletet meir nyanisert når lønna til kvinner og menn blir samanlikna innanfor kvar stillingskategori. Kvinner tener i snitt meir enn menn i stillingskategorien toppleiarar. Blant mellomleiarane tener kvinner i snitt 99,3 pst. av menns lønn, i stillingskategorien alternativ karriereveg 91,8 pst. og blant saksbehandlarane tener kvinner i snitt 100,6 pst. av menns lønn. Det er ei overvekt av kvinner i dei lågare stillingskategoriane, og det kan forklare noko av årsaka til forskjellen i gjennomsnittleg lønn mellom kjønna.

Utvida lønnskartlegging

Med den forsterka aktivitets- og utgreiingsplikta er det no krav om å undersøke om det førekjem diskriminering på grunnlag av kjønn der menn og kvinner utfører «likt arbeid» eller «arbeid av lik verdi». Departementet gjennomførte ei utvida lønnskartlegging i 2021 og 2023, og undersøkte lønnsutviklinga blant saksbehandlarane etter kjønn dei fire siste åra. I lønnskartlegginga blei det ikkje avdekt systematiske forskjellar i lønnsutviklinga mellom kjønna.

Ufrivillig deltid handlar om at medarbeidarar er tilsette i deltidsstilling sjølv om dei ønsker å jobbe heiltid. Departementet kunngjer med eitt unntak berre stillingar på heiltid. Ufrivillig deltid er derfor ikkje eit problem i departementet.

Inkludering og mangfald

Departementet deltar i det statlege traineeprogrammet for personar med høgare utdanning og nedsett funksjonsevne og hol i CV-en, og har til kvar tid ein trainee tilsett. Departementet rekrutterte to trainear gjennom programmet hausten 2021, og departementet skal delta i traineeprogrammet i 2024. Andelen søkarar som oppgav å ha nedsett funksjonsevne til ordinære stillingar, var 3,3 pst. i 2023 og andelen som oppgav å ha hol i CV-en var 2,6 pst.

Av totalt 1 363 søkarar til stillingar i departementet i 2023 opplyste 16 pst. at dei har innvandrarakgrunn frå landgruppe 2, og 15 pst. av dei nyttilsette opplyste om at dei har innvandrarakgrunn frå landgruppe 2.

Tilsette med innvandrarakgrunn utgjorde 9,2 pst. av dei tilsette i departementet ved utgangen av 2023. Andelen tilsette med innvandrarakgrunn gjeld for både landgruppe 1 og landgruppe 2.

Det blir jobba med å auke kompetansen på rekruttering i departementet gjennom ulike interne tiltak.

Gjennom arbeidet med aktivitetsplikta har ikkje departementet avdekt risikoar for diskriminering på nokon av personalområda. Samtidig er departementet saman med dei tillitsvalde einige om at departementet framleis bør ha særleg merksemd på området rekruttering – vegen inn i departementet.

Det legemelde sjukefråværet var 3,9 pst. i 2023, ein nedgang på 0,6 prosentpoeng frå 2022.

Arbeids- og velferdsetaten

Arbeids- og velferdsetaten hadde 14 508 tilsette ved utgangen av 2023, og 70 pst. av dei var kvinner. Kvinnedelen har lege stabilt på om lag 70 pst. dei siste åra.

Fordelinga av kvinner og menn varierer mellom dei ulike einingane, og det er flest kvinner i Arbeids- og tenestelina (NAV-kontora), med over 75 pst. kvinner i fleire fylke. Færrast kvinner er det i Arbeids- og velferdsdirektoratet, der kvinnedelen er 46 pst. I direktoratet er IT eit stort område som tiltrekker seg fleire menn enn kvinner. Dette speglar arbeidsmarknaden på området. Delen kvinner er størst i dei lågaste stillingskategoriane. Kvinnedelen blant toppleiarane auka frå 55 pst. i 2022 til 60 pst. i 2023. Kvinnedelen blant mellomleiarane ligg stabilt på 65 pst. Arbeids- og velferdsdirektoratet kartlegg årleg kjønnsbalansen innanfor stillingsgruppene og følger opp dette med driftseiningane gjennom krav til tiltak og rapportering.

Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner i Arbeids- og velferdsetaten noko lågare enn for menn, og utgjer 93 pst. av menns lønn. Menn har høgare gjennomsnittleg årslønn enn kvinner i alle stillingskategoriar, med unntak av blant toppleiarane og konsulentane/saksbehandlarane.

Personalpolitikken i etaten viser at administrative og faglege karriereveggar er likeverdige, og at medarbeidarar kan ha høgare lønn enn leiarar. Ved rekruttering av nye medarbeidarar skal kompetansebehovet i etaten supplerast, og målsettinga om inkludering og mangfald skal følgast opp.

Utvida lønnskartlegging

Det er slått fast i personal- og lønnspolitikken i Arbeids- og velferdsetaten at det ikkje skal vere forskjell i lønna mellom kvinner og menn, utan at det er sakleg grunn til det. Tala i tabellen over kan likvel tyde på lønnsforskjellar. Menn tener i snitt meir enn kvinner i stillingskategoriane mellomleiar, rådgivar, alternativ karriereveg og blant deltidstilsette. Blant konsulentane/saksbehandlarane tener kvinner i snitt meir enn menn, men det er stillingskategorien med lågast lønn generelt.

I den utvida lønnskartlegginga har Arbeids- og velferdsetaten undersøkt om det er forskjellar mellom kvinners og menns gjennomsnittlege lønn etter ansiennitetsintervalla på to år. Resultata av undersøkinga viser at menn i snitt tener meir enn kvinner i alle ansiennitetsintervalla.

Isolert sett kan tala tyde på at det er systematiske lønnsforskjellar mellom kjønna, men tala gir ikkje eit fullstendig bilete av lønnsforskjellane. Det som er med i lønnskartlegginga er kjønn, lønn, ansiennitet og arbeidsstilling, og ingen andre faktorar kan påverke resultatet. Systematiske lønnsforskjellar ligg føre dersom kvinner tener mindre enn menn, medan alt anna er likt, som utdanning, alder og arbeidserfaring frå andre verksemdar. Dette er faktorar som i stor grad kan påverke lønna. Etaten har så langt ikkje godt nok datagrunnlag til å analysere dette næmare.

Ufrivillig deltid

Arbeids- og velferdsetaten har ikkje opplysningar om ufrivillig deltid. Det er nokre få saker der deltidstilsette hevdar fortrinnsrett til heiltdsstillinger, men det betyr ikkje at deltdsstillinga er ufrivillig i utgangspunktet.

Arbeids- og velferdsetaten har ein jamn andel av deltidstilsette, med eit gjennomsnitt på om lag 10 pst. i 2023. Det var ein reduksjon på 52 deltidstilsette frå 2022 til 2023. Etaten kunngjer i stor grad heiltdsstillinger og reduserer dermed risikoen for at nokon jobbar ufrivillig deltid.

Inkludering og mangfald

I tilpassingsavtalen for Arbeids- og velferdsetaten er partane einige om at etaten skal ha ein personalpolitikk som legg til rette for likestilling og mangfald når det gjeld etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder. I 2019 drøfta og forhandla etaten seg fram til ein felles personal- og lønnspolitikk for heile etaten, på tvers av tariffom-

råda. Arbeidet med å revidere avtalen starta opp i 2023 og fortsett i 2024.

Tilsette i etaten møter eit mangfald av brukarar i forbindelse med samfunnsoppdraget. Mangfaldet skal òg speglast internt, og verksemda stiller krav til arbeidet med inkludering og mangfald. Frå 2022 har etatem utarbeidd ei oversikt over markeringar dei ønsker å framheve, slik som markering av PRIDE i juni, samane sin nasjonaldag og den internasjonale kvinnedagen. Hausten 2024 skal etaten markere Verdensdagen for psykisk helse, FN-dagen og FN-dagen for funksjonshemma.

I arbeidet med inkludering har alle einingar sett søkelys på mangfald og inkludering i rekrutteringsprosessane sine, men i noko varierende grad. Av dei som blei tilsett oppga 5,6 pst. å ha innvandrabakgrunn, 1,2 pst. oppga å ha nedsett funksjonsevne og 1,4 pst. oppga å ha hol i CV-en.

Arbeids- og velferdsetaten er fast medlem i det statlege mangfaldsnettverket, og deltar i statens traineeprogram for personar med høgare utdanning og nedsett funksjonsevne og hol i CV-en. Traineeprogrammet er eit viktig tiltak for å sikre inkludering i arbeidslivet. I 2022 etablerte etaten eit internt støtteapparat for traineeprogrammet i staten. I tillegg har etaten lagt til rette for erfaringsutveksling og samhandling for HR-medarbeidarar på tvers av heile etaten. I 2023 hadde etaten seks tilsette gjennom traineeprogrammet. I tillegg har etaten rekruttert fleire uføretrygda via Helt-med-ordninga, og fleire gjennom ein kommunal traineordning for innvandarar.

Arbeids- og velferdsetaten har hatt ein jamn auke i talet på tilsette med innvandrabakgrunn dei siste åra, både frå landgruppe 1 og frå landgruppe 2. I 2023 hadde 13,4 pst. av dei tilsette i etaten innvandrabakgrunn og 8,9 pst. var frå landgruppe 2. NAV-einingane i Oslo og Arbeids- og velferdsdirektoratet skil seg ut med ein høgare prosentdel tilsette med innvandrabakgrunn, samanlikna med dei andre einingane. Dette speglar befolkninga i området.

Det legemelde sjukefråværet var 7 pst. i 2023, ein auke på 0,3 prosentpoeng frå 2022.

Trygderetten

Trygderetten er ei forholdsvis lita verksemd med 72 tilsette ved utgangen av 2023, og 62 pst. av dei er kvinner. Toppleiaren er ei kvinne og kvinnedelen blant mellomleiarane er 60 pst.

Innan dei ulike stillingskategoriane har samansetninga vore meir eller mindre lik dei seinare åra. I stillingskategorien alternativ karriereveg og blant saksbehandlarane er delen kvinner 50 pst. I

lågare stillingskategoriar innan økonomi, personal, arkiv, IT, kontortjenester mv. er kvinnedelen 85 pst. Tilsette som arbeider deltid er i hovudsak kvinner, men ingen av dei har ufrivillig deltid.

Utvida lønnskartlegging

Sett under eitt er den gjennomsnittlege lønna for kvinner i Trygderetten lågare enn for menn, og utgjer 87 pst. av den gjennomsnittlege lønna til menn. Trygderetten skil seg frå dei fleste statlege verksemdene ved at dei to største stillingsgruppene, dommarane og rettsfullmektigane, har lik lønn. Rettsfullmektigane har ein lønnsstige med ansiennitet som kriterium for plassering av lønn.

Blant mellomleiarane tener kvinner i snitt 110 pst. av den gjennomsnittlege lønna til menn, mens den gjennomsnittlege lønna til kvinner utgjer 93 pst. blant saksbehandlarane. Blant kontortilsette er det ein stor kvinnedel, og denne stillingsgruppa har hatt ei jamn lønnsutvikling dei seinare åra, og kvinner tener 98 pst. av menns lønn. Det er ikkje avdekt lønnsforskjellar baserte på kjønn.

Trygderetten har ikkje identifisert utfordringar knytt til likestilling som det er grunnlag for å sette i verk tiltak mot. Trygderetten arbeider aktivt for at kvinner og menn i organisasjonen skal behandlast likt, uavhengig av kjønn. I tilpassingsavtalen om medråderett er det nedfelt at «uansett kjønn skal arbeidsoppgåver fordelast slik at alle tilsette får like moglegheiter til å kvalifisere seg for avansement til leiande stillingar».

Ingen tilsette i Trygderetten har ufrivillig deltidsarbeid.

Inkludering og mangfald

Trygderetten har sett som delmål å behalde medarbeidarar med nedsett funksjonsevne heilt eller delvis fram til pensjonsalder. Aktuelle verkemiddel er bl.a. å la eldre, erfarne rettsmedlemmar vere fadrar for nytilsette og arbeide med praksisundersøkingar og anna utgreiingsarbeid i tillegg til ordinær saksbehandling. Andre tiltak er å tilby heimekontor og ha ei positiv haldning til graderte stillingar.

Trygderetten har ikkje sett konkrete mål for rekruttering av personar med innvandrarbakgrunn. Dersom det er kvalifiserte søkarar med innvandrarbakgrunn til ledige stillingar, blir alltid minst ein av dei kalla inn til intervju. For embetet som rettsmedlem (dommar) og stillinga som rettsfullmektig, er det eit lovkrav at den som blir tilsett har norsk statsborgarskap.

Det legemelde sjukefråværet var 4,9 pst. i 2023, ein auke på 0,8 prosentpoeng frå 2022.

Maritim pensjonskasse

Maritim pensjonskasse er ei lita verksemd med 22 tilsette, og ein kvinnedel på 50 pst. Kvinnedelen er 50 pst. i leiargruppa og 53 pst. blant saksbehandlarane.

Maritim pensjonskasse gjennomfører årleg ei kartlegging og ein intern analyse av forholda for å sikre likestilling og hindre diskriminering. Dei legg stor vekt på omsynet til likestilling og ikkje-diskriminering i den lokale lønns- og personalpolitikken og arbeider for at alle tilsette skal ha same høve til utvikling av kompetanse, karriere og lønn.

Utvida lønnskartlegging

Resultatet av lønnskartlegginga viser at det er liten forskjell i gjennomsnittslønna mellom kvinner og menn. Kvinners andel av menns lønn er 90,2 pst., ein auke på 2,9 prosentpoeng frå 2022.

I leiargruppa utgjer den gjennomsnittlege lønna for kvinner 86,1 pst. av menns lønn. Små endringar kan slå betydeleg ut på lønnsstatistikken i ei så lita verksemd som Maritim pensjonskasse.

Kartlegginga og analysen har ikkje avdekt kjønnsbaserte forskjellar, eller nokon risiko for diskriminering eller hindre for likestilling når det gjeld lønn eller andre forhold.

Ingen tilsette i Maritim pensjonskasse har ufrivillig deltidsarbeid.

Inkludering og mangfald

Maritim pensjonskasse har som mål å auke mangfaldet, men i ei lita verksemd med få rekrutteringar er det utfordrande å talfeste eit mål. For å auke mangfaldet har Maritim pensjonskasse gjennomført kurs i mangfaldsrekruttering, spissa teksten i stillingsannonsane og kalla inn kvalifiserte søkarar som har oppgitt å tilhøyre ei av målgruppene. I seinare tid har det vore ei betydeleg utskifting av medarbeidarane, utan at verksemda har klart å auke mangfaldet vesentleg. Bl.a. er norskkrava til hinder for mange jobbsøkarar med annan etnisk bakgrunn. Verksemda vil vere særleg merksame på dette og vurdere kvalifikasjonskrava i rekrutteringane framover.

Verksemda har svært få søkarar som oppgir å ha nedsett funksjonsevne eller hol i CV-en.

I 2023 var det legemelde sjukefråværet 5,8 pst., ein nedgang på 0,6 pst. frå 2022.

Statens pensjonskasse

Statens pensjonskasse har totalt 474 tilsette, og ein kvinneandel på 54,6 pst. I toppleiinga er kvinneandelen 50 pst., blant mellomleiarane 59,5 pst., 44,1 pst. i stillingskategorien alternativ karriereveg og 64,5 pst. blant saksbehandlarane.

Utvida lønnskartlegging

Sett under eitt er gjennomsnittleg lønn for kvinner i Statens pensjonskasse lågare enn for menn, og utgjorde 92,2 pst. av menns lønn i 2023. Menn tener jamt over noko meir enn kvinner i alle stillingsgruppene.

Verksemda analyserer lønnsforholda jamleg. Lønnsforskjellane mellom kvinner og menn er relativt små og har halde seg stabile. Resultata syner at innanfor kvar stillingskategori er menn og kvinner lønna relativt likt. Under lønnsforhandlingane har verksemda fokus på ikkje å diskriminere medarbeidarar i permisjon eller deltidsstillingar. Verksemda vurderer det slik at utfordringar og barrierar knytte til likestilling er små.

Statens pensjonskasse har liten eller ingen grad av ufrivillig deltid. Statens pensjonskasse har god praksis for at medarbeidarar som har behov for midlertidig eller fast reduksjon av stillinga si får det.

Inkludering og mangfald

I 2018 utarbeidde verksemda nye retningslinjer for å hindre diskriminering, trakassering, seksuell trakassering og kjønnsbasert vald, med eit tilhøyrande varslingsystem. Omsynet til likestilling og ikkje-diskriminering er også inkludert i personalpolitikken og i iverksette tiltak.

Verksemda har eigne tilrettelagde rom som blir brukt til bønn og kvile. Toalett- og gardero-beløysingar er godt tilrettelagd for kvinner, tilsette med nedsett funksjonsevne og transpersonar.

Statens pensjonskasse har tidlegare sett på korleis dei skal jobbe meir fleksibelt og vidareutvikle hybride arbeidsformer. Det er stadfesta at Statens pensjonskasse skal vere ein moderne arbeidsplass, der tillitt er grunnsteinen i kulturen. Verksemda har jobba særskilt med tilrettelegging for å gjere det lettare å kombinere arbeid med familieliv.

Statens pensjonskasse kommuniserer aktivt i utlysingar at dei har ei kontorløysing med universell utforming, og dei bruker ein tekst om mangfald i alle utlysingar. I tillegg er det gjennomført informasjonstiltak om inkludering retta mot leiarane.

Verksemda opplever å få søkarar i nokre kategoriar til dei utlyste stillingane sine. Utover dette er det ikkje avdekt nokon utfordringar med likestillingsarbeidet.

I 2023 var det legemelde sjukefråværet 3,1 pst., ein nedgang på 0,7 prosentpoeng frå 2022.

Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet har 741 tilsette, og ein kvinneandel på 60 pst. Andelen menn og kvinner har vore relativt stabil dei siste åra. Blant toppleiarane og mellomleiarane er kvinneandelen 60 pst. I stillingsgruppa saksbehandlarar er det overlegar, ingeniørar, inspektørar, seniorrådgivarar og rådgivarar, og kvinner utgjer 60 pst. av dei tilsette i denne gruppa. Arbeidstilsynet har ein god kjønnsbalanse i stillingar som kan samanliknast. Verksemda tar regelmessig ut statistikk for å følge utviklinga i kvar enkelt eining i etaten.

Sett under eitt er den gjennomsnittlege lønna til kvinner i Arbeidstilsynet noko lågare enn for menn og utgjer 97,7 pst. av menns lønn. Blant toppleiarane er gjennomsnittleg lønn for kvinner 104,7 pst. av menns lønn, blant mellomleiarane 98,6 pst. og blant saksbehandlarane er gjennomsnittleg lønn for kvinner 96,9 pst. av menns lønn. Lønnspolitikken til Arbeidstilsynet sikrar kjønnsnøytrale kriterium for å fastsette lønn.

Lønnsutviklinga når det gjeld likestilling mellom kjønna er positiv, og forskjellane har minskt kvart år dei siste åtte åra.

Arbeidstilsynet har ein høg gjennomsnittsalder, og 30 pst. av dei tilsette er mellom 55 og 67 år. I siste del av 2023 blei Arbeidstilsynet invitert til å delta i eit prosjekt med målgruppa seniorar i statleg tariffområde og «deres opplevelse av mulighet for senkarriere og statlig tariffområde og deres begrunnelser for å gå av med tidligpensjon».

Arbeidstilsynet har valt å vidareføre ordninga med heimekontor inntil to dagar i veka som eit tiltak for å auke fleksibiliteten for dei tilsette. Meir fleksibilitet kan legge betre til rette for å kombinere arbeid og familieliv. Dei fleste tilsette i Arbeidstilsynet har i dag valt å inngå ein tilleggsavtale om frivillig heimekontor.

Utvida lønnskartlegging

Arbeidstilsynet har mange tilsette i same stillingskode, men dei har ulike arbeidsoppgåver og fagleg bakgrunn. Stillingskoder aleine gir ikkje tilstrekkeleg grunnlag for å kartlegge likt arbeid og arbeid av lik verdi.

Arbeidstilsynet har saman med dei tillitsvalde derfor sett på lønn og kjønn internt i avdelingar og seksjonar, og tatt utgangspunkt i at tilsette i same seksjon har like arbeidsoppgåver og kan samanliknast. Gjennom statistikken blei det identifisert avdelingar og seksjoner kor kvinner i snitt tente mindre enn menn. Ved nærmare undersøking har dei fleste av desse forskjellane vist seg å ha ei sakleg forklaring, som for eksempel forskjellar i arbeidsoppgåver, ansvar, kompetanse og yting. Det må likevel gjerast nokre fleire undersøkingar for å avklare alle funna grundig. Dette arbeidet vil bli gjort saman med dei tillitsvalde.

Det er få tilsette i Arbeidstilsynet som jobbar deltid, men dei som jobbar deltid gjer det etter eige ønske.

Inkludering og mangfald

Arbeidstilsynet har ikkje ein overordna policy som gjeld for likestilling og ikkje-diskriminering, men krava er integrert i fleire arbeidsprosessar og prosedyrar i etaten. Verksemda vil arbeide meir systematisk med dette og er ein prioritert oppgåve framover.

På nokre område er det jobba godt med tiltak og/eller planar for å fremme likestilling og hindre diskriminering og trakassering. Eit av tiltaka har vore å utarbeide ei rutine for mangfaldsmarkeringar. Nokre viktige markeringar som er løfte på etatsnivå med ulike aktivitetar er den internasjonale kvinnedagen, PRIDE, FN-dagen, FN-dagen for menneske med funksjonshemming og Verdensdagen for psykisk helse.

I rekrutteringsprosessane blir det lagt stor vekt på likebehandling og inkludering av grupper som kan ha vanskeleg for å få innpass i arbeidslivet. Dei tilsette som er med i tilsettingsrådet har fått eiga opplæring. Arbeidstilsynet har kurs i mangfaldsrekruttering i regi av DFØ, og har hatt fokus på dette området også i 2023. Når det gjeld rekruttering av personar med nedsett funksjonsevne og/eller hol i CV-en, opplever Arbeidstilsynet at dette er ei vanskeleg gruppe å nå gjennom ordinære rekrutteringsprosessar. Verksemda har derfor tatt i bruk ordningane som er tilgjengelege i staten. Arbeidstilsynet har deltatt i «Inkluderingsprosjektet i staten» for å få fleire i målgruppa inn i midlertidige stillingar, men har ikkje tilsett fleire gjennom denne ordninga. Arbeidstilsynet har gode erfaringar med traineeprogrammet i staten, og har fleire tilsette på denne ordninga.

Den nye ordninga i staten der ein gjennom NAV kan få lønnstilskott og tilsetning av personar

inntil to år har ikkje vore prøvd ut, men vil bli sett nærmare på framover.

Arbeidstilsynets arbeidsmiljøutval (AMU) har eit særskilt fokus på tema som handlar om uheldig belastning, vald og truslar frå eksterne, og om tema som konflikhtar, trakassering og utilbørleg åtferd. Avvika gjennomgås i møta for å sjå om det er nødvendig med særskilde tiltak.

Tilsynskontora i Arbeidstilsynet går jamleg gjennom HMS-rutinane om vald og truslar og rutinen om konflikhtar og trakassering.

I 2023 var det gjennomsnittlege legemelde sjukefråværet 4,8 pst., ein auke på 0,3 prosentpoeng frå 2022.

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet har 266 tilsette, og ein kvinneandel på 66,2 pst. Blant toppleiarane er delen kvinner 57,1 pst. og 60 pst. blant mellomleiarane. I kategorien alternativ karriereveg er kvinnedelen 54,2 pst. og blant saksbehandlarane er 68,5 pst. kvinner.

Utvida lønnskartlegging

Blant toppleiarane tener kvinner i snitt 98,1 pst. av menns lønn, blant mellomleiarane 97,3 pst. og 97 pst. blant saksbehandlarane. I kategorien alternativ karriereveg har det vore ei positiv utvikling frå 89 pst. i 2022 til 95,6 pst. i 2023.

Sjølv om det er tilnærma likelønn mellom kjønna innanfor dei fleste stillingsgruppene, resulterer kjønnsfordelinga i direktoratet til at kvinner totalt sett tener 95,3 pst. av den gjennomsnittlege lønna til menn. Integrerings- og mangfaldsdirektoratet er oppmerksame på likelønn mellom kjønna ved lokale lønnsforhandlingar og ved lønnsfastsetting i rekrutteringsprosessar, det er framleis behov for å fokusere på likelønn.

3,4 pst. av kvinnene og 1,1 pst. av mennene jobba deltid per 31. desember 2023. Det er ikkje registrert ufrivillig deltid i verksemda i 2023.

Inkludering og mangfald

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet har som visjon å fremme like moglegheiter, rettar og plikter i eit mangfaldig samfunn. Arbeid for likestilling og mot diskriminering ligg i kjernen av samfunnsoppdraget og er ein integrert del av verksemda til direktoratet.

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet har som mål å ha ei mangfaldig samansetning av medarbeidarar med omsyn til etnisk bakgrunn, kjønn,

alder, funksjonsevne og seksuell orientering. Direktoratet er merksame på denne målsettinga ved rekruttering, i individuell oppfølging og i ein livsfaseorientert personalpolitikk med fleksible og individuelt tilpassa løysingar.

I 2023 utarbeidde direktoratet ein eigen mangfaldspolicy for intern bruk, som skal bidra til at verksemda jobbar strategisk for at mangfald skal gi meirverdi.

Verksemda har som mål at minimum 30 pst. av dei tilsette har innvandrarbakgrunn på alle nivå i organisasjonen. I rekrutteringsprosessane skal det viast særskild merksemd mot kva krav til kvalifikasjonar og personlege eigenskapar som blir stilte, for ikkje å ekskludere søkarar. Alle utlysingar inneheld oppfordring til personar i målgruppene om å søke på ledige stillingar. Rekrutterande leiar og HR-avdelinga sikrer at reglane for positiv særbehandling blir etterlevde.

Integrerings- og mangfaldsdirektoratet har ein betydeleg andel tilsette med innvandrarbakgrunn, totalt 31 pst. Dette er ein høg andel samanlikna med staten sett under eitt, der det var 14 pst. med innvandrarbakgrunn i 2023. Av dei tilsette med innvandrarbakgrunn er 83 pst. frå landgruppe 2.

Direktoratet har òg ein målsetting om å auke andelen nyttilsettingar av personar med funksjonsnedsetting og/eller hol i CV-en. Ingen i denne målgruppa blei tilsett i 2023. Fleire søkarar som oppgir å tilhøyre ei av gruppene oppfyller ikkje krava for målgruppa. I rekrutteringsprosessar der søkarar i målgruppa har vore til intervju, er erfaringa at dei ikkje har nådd opp i konkurransen med andre søkarar. For 2024 har direktoratet som mål at 5 pst. av dei nyttilsette skal vere frå denne målgruppa.

I 2023 var det legemelde sjukefråværet 5,3 pst., ein auke på 0,4 prosentpoeng frå 2022.

10 Samfunnssikkerheit

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har det overordna ansvaret for samfunnssikkerheit og beredskap knytt til folketrygda sine pensjonar og ytingar, offentleg tenestepensjon o.a. Departementet har òg eit overordna ansvar for arbeidsmiljø- og sikkerheit i arbeidslivet på land (ansvaret for storulykker er plassert hos Direktoratet for samfunnssikkerheit og beredskap), introduksjon for nyankomne vaksne innvandrarar og busetting av flyktningar. Ved behov skal sektoren òg medverke til å dekke samfunnet sitt behov for arbeidskraft ved kriser i heile krisespekteret.

Krav til samfunnssikkerheitsarbeidet går fram av *Instruks for departementas arbeid med samfunnssikkerheit (Samfunnssikkerheitsinstruksen)* av 1. september 2017. Instruksen legg til grunn at departementa på sitt fagområde skal arbeide systematisk med beredskapsplanverk og organisering av krisehandtering, øvingar, evalueringar og oppfølging av læringspunkt. Departementa skal òg kunne yte bistand til andre sektorar. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har eit overordna mål om å førebygge uønskte krisehendingar innan vårt sektoransvar. Det er òg eit mål å kunne handtere og minske følgene av alle typar krisehendingar i eigen sektor, og medverke til at kriser i andre sektorar og viktige funksjonar for samfunnet blir handtert på ein god måte.

Underliggende verksemdar har eit sjølvstendig ansvar for sikkerheita innan sitt ansvarsområde og at samfunnssikkerheit er ein integrert del av arbeidet i sektoren. Krav til verksemdenes arbeid på dette området er i stor grad instruksfesta og tilpassa samfunnsoppdraget deira. Instruksane er samordna med krav, oppgåver og prioriteringar i Samfunnssikkerheitsinstruksen og *Nasjonale strategiar for digital sikkerheit*. Arbeid i verksemdene som òg gjeld samfunnssikkerheit, er nærmare omtalt i dei ulike programkategoriane i del II.

Førebyggjande beredskapsarbeid

Dei siste åra har vore prega av eit endra sikkerheitspolitisk landskap og langvarige kriser. Vi er i ei brytningstid med stormaktsrivalisering, klimaendringar, auka press på verdi- og forsyningskje-

der, teknologisk utvikling og auka bruk av kunstig intelligens. Utfordringane og truslane mot sikkerheita i Arbeids- og inkluderingsdepartementets sektor er breie og samansette. Det er mange fordrivne frå Ukraina, den digitale sikkerheita blir utfordra dagleg, og det er tette koplingar til beredskap og tiltak i andre sektorar. Det gir eit behov for systematisk og heilskapleg tilnærming til både førebyggjande beredskapsarbeid og handtering av hendingar.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet arbeider kontinuerleg med å følge opp handlingsplanar, strategiar og læringspunkt frå hendingar og øvingar, ROS-analysar og andre forbetringar i sikkerheitstilstanden. Som ein del av dette arbeidet blir det òg gjort oppdateringar i krise- og beredskapsplanar. Øvingar nyttas til å fremme samordning og læring i sektoren, og gjennom året har departementet hatt fokus på tema som digital sikkerheit i sektoren og krisekommunikasjon. Departementet har arrangert egne krisehandteringsøvingar og deltatt på sektorøvingar, bl.a. ei øving arrangert av det sektorvise responsmiljøet i arbeids- og velferdssektoren for handtering av digitale hendingar. Departementet skal òg delta på ei tverrsektoriell øving hausten 2024.

Departementet bad i 2023 alle underliggende verksemdar om å vurdere kva som er deira høgaste prioriterte oppgåver og tenester i eit samfunnssikkerheitsperspektiv, og kva for avhengigheiter desse tenestene har til kritisk infrastruktur og andre tenester. På bakgrunn av denne kartlegginga har det i 2024 vært utarbeida ei analyse av risiko- og sårbarheiter (ROS) i sektoren, knytt til bortfall av kritiske infrastrukturar og nødvendige tenester. Arbeidet har vore eit samarbeid mellom departementet og verksemdene. Det har bidratt til å auke kunnskapsgrunnlaget i sektoren om avhengigheiter og sårbarheiter, og er eit godt grunnlag for vidare arbeid med risiko og førebyggjande sikkerheitstiltak. Sektoren er nå i gang med å følge opp anbefalingane frå ROS-arbeidet. I tillegg har departementet i 2024 arbeida med ein departements-ROS knytt til kritisk infrastruktur, sikkerheit for medarbeidarar og informasjonssikkerheit. Analysen har gitt eit godt informasjonsgrunnlag om

departementets etablerte beredskap, og anbefalingane frå ROS-arbeidet vil bli følgt opp.

Avhengigheit til digitale infrastrukturar og -system er gjennomgåande trekk hos departementet, sektorens verksemder og ved dei samfunnskritiske tenestene sektoren har ansvar for. Digitalisering bidrar til meir effektive tenester, men aukar òg sårbarheita. For eksempel tydeleggjorde det digitale angrepet mot departementas felles IKT-plattform sommaren 2023, sektorens sårbarheiter og avhengigheiter til IKT-løysningar for sikker kommunikasjon og saksbehandling. Hendinga viste at ei god handtering av digitale sikkerheitsutfordringar fordrar eit felles informasjonsgrunnlag. I tråd med krav i *Nasjonal strategi for digital sikkerheit* er det etablert responsmiljø i sektoren for å handtere digitale angrep og andre uønskte digitale hendingar. Responsmiljøa arbeider vedvarande med informasjonsdeling og forbetringar på tvers av dei digitale infrastrukturane til deltakarane.

Oppfølging av forhold som omhandlar nasjonale sikkerheitsinteresser

Lov om nasjonal sikkerheit (sikkerheitslova) har som føremål å tryggje nasjonale sikkerheitsinteresser og å førebygge, avdekke og motverke sikkerheitstruande verksemd. Det blir arbeidd på fleire hald for å bevare nasjonale sikkerheitsinteressar. I det vedvarande arbeidet med å fornye planverket for krisehandtering, har departementet i 2024 oppdatert planar som dekkjer ulike sikkerheitspolitiske scenario ved kriser og krig i vår sektor (knytt til Sivilt beredskapssystem, SBS).

Nasjonale sikkerheitsinteresser blir òg trygga ved at departementa identifiserer grunnleggjande nasjonale funksjonar (GNF) innanfor sitt ansvarsområde, avdekkjer verksemder med avgjerande betydning for GNF så dei kan blir underlagt sikkerheitslova, og at naudsynte sikringstiltak for skjermingsverdige verdier blir gjennomført. I Arbeids- og inkluderingsdepartementets sektor er det identifisert to grunnleggjande nasjonale funksjonar. GNF 1: Arbeids- og inkluderingsdepartementets verksemd, handlefridom og vedtakskraft er ein tverrsektoriell funksjon som omfattar departementets eigen rolle. GNF 2: Kritiske

offentlege ytingar til befolkinga, gjeld utbetaling av ytingar til livsopphald.

Det er ein vedvarande prosess å ivareta føremålet med sikkerheitslova. Kva som krevjast for å oppnå eit forsvarleg tryggingnivå kan òg bli endra undervegs. Arbeids- og inkluderingsdepartementet oppdaterte og melde inn justeringar i GNF og nye skjermingsverdige verdier i slutten av 2023. Med utgangspunkt i dette har departementet i 2024 arbeidd med å følge opp risiko og å avdekke avhengigheiter som dei skjermingsverdige verdiane har til andre sektorar.

Det er i dag ein meir omfattande bruk av skytenester, og verdikjedene til IKT-systema er meir komplekse. GNF-arbeidet og eigne ROS-analysar av dei skjermingsverdige verdiane har belyst problemstillingar knytt til informasjonssikkerheit i lys av nasjonale sikkerheitsinteresser, blant dei bruk av skytjenester og datalagring. Sektoren har difor hatt eit auka fokus på korleis data blir lagra og krav til sikkerheit ved kjøp av tenester.

Beredskapsheimlar

For å kunne ivareta viktige nasjonale omsyn ved gjennomgåande og langvarige kriser, vil Arbeids- og inkluderingsdepartementet framover vurdere innhaldet i ulike beredskapsheimlar innan sektorens ansvarsområde. Vi har satt i gang eit arbeid med å vurdere behovet for endringar knytt til unnatak frå folketrygdlovas bestemmingar ved krise i fred og i krigstid. Samstundes vil vi òg vurdere beredskapsheimlane knytt til sosialtenestelova og intergreringslova.

Justis- og beredskapsdepartementets arbeider elles med eit forslag om endring av sivilbeskyttelseslova. Forslaget går ut på at det tas inn eit nytt kapittel som gir heimel til å regulera sivile arbeids- og tenesteforhold og påleggje sivil arbeidsplikt (sivil arbeidskraftberedskap) når rikets sjølvstende eller sikkerheit er trua. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har teke del i arbeidet, og forslaget har vore på høyring våren 2024. Det tas sikte på å leggje fram ei lovproposisjon hausten 2024. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil bidra i det vidare arbeidet innan vårt område.

11 Standardiserte nøkkeltal for nettobudsjetterte verksemdar – STAMI

Finansdepartementet har i samråd med aktuelle departement etablert nye prosedyrar for rapportering av kontantbeholdningane i nettobudsjetterte verksemdar per 31. desember med verknad frå

statsrekneskapen for 2010. Det blei i samheng med budsjettproposisjonen for 2011 utarbeidd tre standardtabellar med nøkkeltal:

Utgifter og inntekter etter art: Formålet med tabellen er å vise brutto utgifter og inntekter i verksemda ut frå kontantprinsippet og med inndeling etter art ut frå dei same prinsippa som gjeld for dei bruttobudsjetterte verksemdene (i heile kroner)

Utgifter/inntekter	Rekneskap 2021	Rekneskap 2022	Rekneskap 2023	Budsjett 2024
1. Utgifter				
Driftsutgifter:				
Utgifter til lønn	101 645 148	105 825 636	115 692 930	126 970 811
Varer og tenester	42 990 773	54 159 659 ¹	56 354 788	59 372 110
Sum driftsutgifter	144 635 921	159 985 331	172 047 718	186 342 921
Investeringsutgifter:				
Investeringar, større anskaffingar og vedlikehald	14 306 957	12 061 208	8 712 383	7 946 541
Sum investeringsutgifter	14 306 957	12 061 208	8 712 383	7 946 541
Sum utgifter	158 942 878	172 046 539	180 760 101	194 289 461
2. Inntekter				
Driftsinntekter:				
Inntekter frå sal av varer og tenester	3 917 546	4 906 565	7 767 915	4 120 000
Inntekter frå avgifter, gebyr og lisensar	0	0	0	0
Refusjonar ¹	0	0	0	0
Andre driftsinntekter	0	0	0	0
Sum driftsinntekter	3 917 546	4 906 565	7 767 915	4 120 000

Utgifter/inntekter	Rekneskap 2021	Rekneskap 2022	Rekneskap 2023	Budsjett 2024
Investeringsinntekter				
Salg av varige driftsmidler	0	18 000	0	0
Sum investeringsinntekter	0	18 000	0	0
Overføringer til verksemda:				
Inntekter frå statlege løyvingar	162 533 000	160 446 000	168 440 000	174 350 000
Andre innbetalingar	16 791 375	18 111 044	21 589 906	15 819 461
Sum overføringsinntekter	179 324 375	178 557 044	190 029 906	190 169 461
Sum inntekter	183 241 921	183 481 609	197 797 821	194 289 461
3. Nettoendring i kontantbeholdninga (2–1)	-24 043²	-11 435 106	17 037 720	0

¹ Avvik frå rekneskap 2022, Prop 1S (2023-3024). Dette skyldes at «Sal av varige driftsmidler» ikkje var med i sum i Prop 1S (2023–2024)

² Rekneskap 2022: Avvik frå Prop. 1 S (2023–2024) skyldes avvik i rapport i talet for «varer og tenester»

Inntekter etter inntektskjelde: Dei fleste nettobudsjetterte verksemdene har fleire inntektskjelder, og formålet med tabell 2 er å gi ei oversikt over dei ulike inntektskjeldene (i heile kroner)

Inntektskjelde	Rekneskap 2021	Rekneskap 2022	Rekneskap 2023	Budsjett 2024
Løyvingar til finansiering av statsoppdraget:				
Løyvingar frå fagdepartementet	162 533 000	160 446 000	168 440 000	174 350 000
Løyvingar frå andre departement	0	0	0	0
Løyvingar frå andre statlege forvaltningsorgan	1 400 000	1 652 596	2 147 250	809 632
Løyving frå Forskingsrådet	4 038 653	4 331 556	6 598 816	4 688 137
Sum løyvingar	167 971 653	166 430 152	177 186 066	179 847 769
Offentlege og private bidrag:				
Bidrag frå kommunar og fylkeskommunar	50 000	50 000	499 340	466 666
Bidrag frå private	9 208 004	4 613 614	3 000 000	2 580 328
Løyvingar frå internasjonale organisasjonar	2 094 718	7 338 797	9 298 276	7 274 698
Sum bidrag	11 352 722	12 002 411	12 797 615	10 321 692

Inntektskjelde	Rekneskap 2021	Rekneskap 2022	Rekneskap 2023	Budsjett 2024
Løyvingar til finansiering av statsopdraget:				
Oppdragsinntekter:				
Oppdrag frå statlege verksemder	0	0	0	0
Oppdrag frå kommunale og fylkeskommunale verksemder	0	0	0	0
Oppdrag frå private	0	0	0	0
Andre inntekter (kursinntekter, laboratorieinntekter)	3 917 546	5 049 046	7 767 915	4 120 000
Sum oppdragsinntekter	3 917 546	5 049 046	7 767 915	4 120 000
Sum inntekter	183 241 921	183 481 609	197 751 596	194 289 461

Andre inntekter enn basisløyvinga er i hovudsak forskingsbidrag. Inntektskjeldene er i all hovudsak offentlege midlar frå andre finansieringskjel-

der, hovudsakleg Forskningsrådet og andre forskingsfond.

Kontantbeholdninga i verksemda per 31. desember i perioden 2021–2023 med spesifikasjon av formålet kontantbeholdninga skal nyttast til (i heile kroner)

Balanse 31. desember	2021	2022	2023	Endring 2022–2023
Kontantbeholdning:				
Behaldning på oppgjerskonto i Noregs Bank	141 358 000	152 793 000	169 831 000	17 038 000
Behaldning på andre bankkontoar, andre kontantbeholdningar og kontantekvivalentar	0	0	0	0
Andre kontantbeholdningar	0	0	0	0
Sum kontantbeholdning	141 358 000	152 793 000	169 831 000	17 038 000
Avsetningar til dekning av kostnader med forfall i neste budsjettår:				
Feriepengar mv.	8 922 000	9 285 000	10 858 000	1 573 000
Skattetrekk og offentlege avgifter	8 141 000	8 182 000	10 400 000	2 218 000
Gjeld til leverandørar	6 612 000	7 580 000	8 623 000	1 043 000
Gjeld til oppdragsgivarar	0	0	0	0
Anna gjeld med forfall i neste budsjettår	-2 258 000	-3 283 000	1 722 000	1 561 000
Sum til dekning av kostnader med forfall i neste budsjettår	21 417 000	21 764 000	28 159 000	6 395 000

Balanse 31. desember	2021	2022	2023	Endring 2022–2023
Avsetningar til dekning av planlagde tiltak der kostnadene heilt eller delvis vil bli dekte i framtidige budsjettår:				
Prosjekt finansierte av Forskingsrådet mv.	22 907 000	24 482 000	22 495 000	-1 987 000
Større starta, fleirårige investeringsprosjekt finansierte av grunnløyvinga frå fagdepartement	4 236 000	4 044 000	4 044 000	0
Konkrete oppstarta, ikkje fullførte prosjekt finansierte av løyvingar frå fagdepartement	84 398 000	94 503 000	107 133 000	12 630 000
Andre avsetningar til vedtatte, ikkje igangsette formål	0	0	0	0
Sum avsetningar til planlagde tiltak i framtidige budsjettår	111 541 000	123 029 000	133 672 000	10 643 000
Andre avsetningar:				
Avsetningar til andre formål /ikkje spesifiserte formål	8 400 000	8 000 000	8 000 000	0
Fri verksemdskapital	0	0	0	0
Sum andre avsetningar	8 400 000	8 000 000	8 000 000	-
Langsiktige forpliktingar (netto):				
Langsiktige forpliktingar knytte til anleggsmiddel	0	0	0	0
Anna langsiktig gjeld	0	0	0	0
Sum langsiktig gjeld	0	0	0	0
Sum netto gjeld og forpliktingar	141 358 000	152 793 000	169 831 000	17 038 000

Utanom avsetningar til arbeidsgivaravgift, feriepengar og pensjonsinnskot frå arbeidsgivaren inneheld kontantbeholdninga konkrete utgiftsforpliktingar i form av forskotsinnbetalte forskingsbidrag i dei enkelte prosjekta. Kontantbeholdninga

inneheld òg delar av tidlegare års løyving som i framtidige år vil gå med til å skaffe vitenskapleg utstyr i tillegg til dekning av periodevise høgare kostnader.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2024–2025) om statsbudsjettet for år 2025 blir dei forslag til vedtak ført opp som er nemnde i eit framlagt forslag.

Forslag

Under Arbeids- og inkluderingsdepartementet blir i Prop. 1 S (2024–2025) statsbudsjettet for budsjettåret 2025 dei forslag til vedtak som følger ført opp:

Kapitla 600–672, 2470, 2541–2542, 2620–2686, 3605–3672, 5470, 5701–5705

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Administrasjon				
600	Arbeids- og inkluderings- departementet			
	01	Driftsutgifter	300 898 000	300 898 000
601	Utgreiingsverksemd, forskning m.m.			
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast</i>	96 045 000	
	22	Kunnskapsutvikling i IA-avtalen m.m., <i>kan overførast</i>	29 165 000	
	23	Tiltak for redusert deltid og auka heiltidsandel	15 660 000	
	70	Tilskot	65 125 000	
	71	Tilskot til bransjeprogram under IA-avtalen m.m., <i>kan overførast</i>	71 850 000	
	72	Tilskot til Kunnskapssenter for lengre arbeidsliv	19 545 000	
	73	Tilskot til trygderettsleg/EØS-retts- leg forskning og kompetanseutvikling	5 839 000	
	74	Tilskot til Noregs forskingsråd, <i>kan overførast</i>	172 300 000	475 529 000
		Sum Administrasjon		776 427 000
Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken				
604	Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltninga			
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan over- førast, kan nyttast under post 45</i>	148 685 000	
	45	Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, <i>kan overførast, kan nyttast under post 21</i>	296 215 000	444 900 000
605	Arbeids- og velferdsetaten			
	01	Driftsutgifter	15 061 160 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	22	Forsknings- og utgreiingsaktiviteter, <i>kan overførast</i>	71 710 000	15 132 870 000
606		Trygderetten		
	01	Driftsutgifter	120 760 000	120 760 000
		Sum Administrasjon av arbeids- og velferdspolitikken		15 698 530 000
		Pensjonar m.m. under Statens pensjonskasse		
611		Pensjonar frå statskassa		
	01	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	18 800 000	18 800 000
612		Tilskot til Statens pensjonskasse		
	01	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	12 834 700 000	
	22	Sluttoppgjer, <i>overslagsløyving</i>	182 000 000	13 016 700 000
613		Arbeidsgivaravgift til folketrygda		
	01	Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	1 000 000	1 000 000
		Sum Pensjonar m.m. under Statens pensjonskasse		13 036 500 000
		Tiltak for betra levekår m.m.		
621		Tilskot til sosiale tenester og sosial inkludering		
	21	Spesielle driftsutgifter	107 440 000	
	63	Sosiale tenester og tiltak for vanskelegstilte, <i>kan overførast</i>	184 605 000	
	70	Frivillig arbeid, <i>kan overførast</i>	112 345 000	
	74	Tilskot til pensjonistorganisasjonar m.m.	16 490 000	420 880 000
		Sum Tiltak for betra levekår m.m.		420 880 000
		Arbeidsmarknad		
634		Arbeidsmarknadstiltak		
	01	Driftsutgifter	703 815 000	
	21	Forsøk med tilrettelagd vidare- gåande opplæring, <i>kan overførast</i>	51 900 000	
	76	Tiltak for arbeidssøkarar, <i>kan overførast</i>	8 384 615 000	
	77	Varig tilrettelagd arbeid, <i>kan overførast</i>	2 222 085 000	
	78	Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser	114 170 000	
	79	Funksjonsassistanse i arbeidslivet, <i>kan overførast</i>	142 005 000	11 618 590 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
635	Ventelønn			
	01 Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>		100 000	100 000
	Sum Arbeidsmarknad			11 618 690 000
	Arbeidsmiljø og sikkerheit			
640	Arbeidstilsynet			
	01 Driftsutgifter		901 670 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, regionale verneombod		19 110 000	920 780 000
643	Statens arbeidsmiljøinstitutt			
	50 Statstilskot		180 040 000	180 040 000
646	Pionerdykkarar i Nordsjøen			
	72 Tilskot, <i>kan overførast</i>		1 250 000	1 250 000
648	Arbeidsretten, Riksmeklaren m.m.			
	01 Driftsutgifter		27 400 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overførast, kan nyttast under post 01</i>		590 000	
	70 Tilskot til fagleg utvikling		2 210 000	30 200 000
	Sum Arbeidsmiljø og sikkerheit			1 132 270 000
	Kontantytningar			
660	Krigspensjon			
	70 Tilskot, militære, <i>overslagsløyving</i>		19 000 000	
	71 Tilskot, sivile, <i>overslagsløyving</i>		65 000 000	84 000 000
664	Pensjonsordninga for arbeidstakarar til sjøs			
	70 Tilskot		18 400 000	18 400 000
665	Pensjonstrygda for fiskarar			
	70 Tilskot		4 400 000	4 400 000
666	Avtalefesta pensjon (AFP)			
	70 Tilskot, <i>overslagsløyving</i>		4 340 000 000	4 340 000 000
667	Supplerande stønad			
	70 Tilskot til personar over 67 år med kort butid, <i>overslagsløyving</i>		420 000 000	
	71 Tilskot til uføre flyktingar med kort butid, <i>overslagsløyving</i>		260 000 000	680 000 000
	Sum Kontantytningar			5 126 800 000
	Integrering og mangfald			
670	Integrerings- og mangfalds- direktoratet			
	01 Driftsutgifter		392 400 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	30 000 000	422 400 000
671		Busetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
	45	Større utstyrsinnkjøp og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	51 140 000	
	60	Integreringstilskot, <i>kan overføres</i>	22 865 771 000	
	61	Særskilt tilskot ved busetting av einsleige mindreårige flyktninger, <i>overslagsløyving</i>	2 166 297 000	
	62	Kommunale integreringstiltak	337 587 000	
	70	Busettingsordninga og integrerings- tilskot, oppfølging	2 746 000	
	71	Tilskot til integreringsarbeid i regi av sivilsamfunn og frivillige organisasjonar	230 524 000	
	72	Kvalifiseringsordninga for tolkar	22 330 000	
	73	Tilskot	20 650 000	25 697 045 000
672		Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for vaksne innvandrere		
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	88 920 000	
	22	Prøvar i norsk og samfunnskunn- skap for vaksne innvandrere	55 105 000	
	45	Større utstyrskjøp og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	16 165 000	
	60	Tilskot til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for vaksne innvandrere	2 023 430 000	
	61	Kompetansekartlegging i mottak før busetting	1 585 000	2 185 205 000
		Sum Integrering og mangfald		28 304 650 000
		Statens forvaltningsbedrifter		
2470		Statens pensjonskasse		
	24	Driftsresultat		
		1 Driftsinntekter, <i>overslagsløyving</i>	-790 000 000	
		2 Driftsutgifter, <i>overslagsløyving</i>	637 000 000	
		3 Avskrivningar	100 000 000	
		4 Renter av statens kapital	3 000 000	
		5 Til investeringsformål	55 000 000	
		6 Til reguleringsfond	-25 000 000	-20 000 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	45	Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, <i>kan overførast</i>	178 960 000	158 960 000
		Sum Statens forvaltningsbedrifter		158 960 000
		Arbeidsliv		
2541		Dagpengar		
	70	Dagpengar, <i>overslagsløyving</i>	14 315 000 000	14 315 000 000
2542		Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.m.		
	70	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.m., <i>overslagsløyving</i>	980 000 000	980 000 000
		Sum Arbeidsliv		15 295 000 000
		Sosiale formål		
2620		Stønad til einsleg mor eller far		
	70	Overgangsstønad, <i>overslagsløyving</i>	1 660 000 000	
	72	Stønad til barnetilsyn til einsleg mor eller far i arbeid, <i>overslagsløyving</i>	77 000 000	
	73	Tilleggsstønader og stønad til skolepengar, <i>overslagsløyving</i>	13 000 000	1 750 000 000
2650		Sjukepengar		
	70	Sjukepengar for arbeidstakarar m.m., <i>overslagsløyving</i>	62 220 000 000	
	71	Sjukepengar for sjølvstendige, <i>overslagsløyving</i>	1 940 000 000	
	72	Pleie-, opplærings- og omsorgspengar m.m., <i>overslagsløyving</i>	3 520 000 000	
	75	Feriepengar av sjukepengar, <i>overslagsløyving</i>	3 520 000 000	
	76	Tilskot til ekspertbistand og kompetansetiltak for sjukmelde, <i>kan overførast</i>	97 500 000	71 297 500 000
2651		Arbeidsavklaringspengar		
	70	Arbeidsavklaringspengar, <i>overslagsløyving</i>	50 160 000 000	
	71	Tilleggsstønad, <i>overslagsløyving</i>	139 000 000	
	72	Legeerklæringar	490 000 000	50 789 000 000
2655		Uførleik		
	70	Uføretrygd, <i>overslagsløyving</i>	132 617 500 000	
	75	Meinerstatning ved yrkesskade, <i>overslagsløyving</i>	68 000 000	
	76	Yrkesskadetrygd gml. lovgiving, <i>overslagsløyving</i>	30 000 000	132 715 500 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
2661	Grunn- og hjelpestønad, hjelpemiddel m.m.			
	70 Grunnstønad, <i>overslagsløyving</i>	1 852 700 000		
	71 Hjelpestønad, <i>overslagsløyving</i>	2 522 000 000		
	72 Stønad til servicehund	10 280 000		
	73 Hjelpemiddel m.m. under arbeid og utdanning	139 240 000		
	74 Tilskot til bilar	809 700 000		
	75 Betring av funksjonsevna, hjelpemiddel	5 148 100 000		
	76 Betring av funksjonsevna, hjelpemiddel som tenester	490 760 000		
	77 Ortopediske hjelpemiddel	2 874 800 000		
	78 Høyreapparat	1 082 900 000		
	79 Aktivitetshjelpemiddel til personar over 26 år	62 225 000	14 992 705 000	
2670	Alderdom			
	70 Grunnpensjon, <i>overslagsløyving</i>	95 980 000 000		
	71 Tilleggspensjon, <i>overslagsløyving</i>	194 460 000 000		
	72 Inntektpensjon, <i>overslagsløyving</i>	34 790 000 000		
	73 Særtilllegg, pensjonstillegg m.m., <i>overslagsløyving</i>	10 363 000 000	335 593 000 000	
2680	Etterlatne			
	70 Omstillingsstønad m.m., <i>overslagsløyving</i>	1 700 000 000		
	71 Barnepensjon, <i>overslagsløyving</i>	1 690 000 000		
	74 Tilleggsstønader og stønad til skolepengar, <i>overslagsløyving</i>	200 000		
	75 Stønad til barnetilsyn til attlevande i arbeid, <i>overslagsløyving</i>	2 500 000	3 392 700 000	
2686	Stønad ved gravferd			
	70 Stønad ved gravferd, <i>overslagsløyving</i>	325 000 000	325 000 000	
	Sum Sosiale formål		610 855 405 000	
	Sum departementets utgifter		702 424 112 000	

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Arbeids- og inkluderingsdepartementet			
3605	Arbeids- og velferdsetaten		
	01 Administrasjonsvederlag	11 481 000	
	04 Tolketenester	4 887 000	
	05 Oppdragsinntekter m.m.	21 544 000	37 912 000
3634	Arbeidsmarknadstiltak		
	85 Innfordring av feilutbetaling, arbeidsmarknadstiltak	5 000 000	5 000 000
3635	Ventelønn m.m.		
	01 Refusjon statleg verksemd m.m.	100 000	100 000
3640	Arbeidstilsynet		
	04 Kjemikaliekontroll, gebyr	5 580 000	
	06 Refusjonar	3 902 000	
	07 Byggesaksbehandling, gebyr	25 678 000	
	08 Refusjon utgifter regionale verneombod	19 409 000	
	85 Tvangsmulkt	7 175 000	
	86 Gebyr for brot	29 450 000	91 194 000
	Sum Arbeids- og inkluderingsdepartementet		134 206 000
Integrering og mangfald			
3671	Busetting av flyktningar og tiltak for innvandrara		
	04 Tilskot til integreringsprosjekt i asylmottak i regi av frivillige organisasjonar, ODA-godkjende utgifter	13 265 000	13 265 000
3672	Opplæring i norsk og samfunns-kunnskap for vaksne innvandrara		
	01 Norskopplæring i mottak, ODA-godkjende utgifter	68 726 000	68 726 000
	Sum Integrering og mangfald		81 991 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Avskrivningar, avsettingar til investeringsformål og inntekter av statens forvaltningsbedrifter i samanheng med nybygg, anlegg mm.			
5470	Statens pensjonskasse		
	30 Avsetting til investeringsformål	55 000 000	55 000 000
	Sum Avskrivningar, avsettingar til investeringsformål og inntekter av statens forvaltningsbedrifter i samanheng med nybygg, anlegg mm.		55 000 000
Folketrygda			
5701	Diverse inntekter		
	71 Refusjon ved yrkesskade	768 500 000	
	80 Renter	1 000 000	
	86 Innkrevjing feilutbetalingar	1 492 000 000	
	87 Diverse inntekter	26 069 000	
	88 Hjelpemiddelsentralar m.m.	110 000 000	2 397 569 000
5704	Statsgaranti for lønnskrav ved konkurs		
	70 Dividende	230 000 000	230 000 000
5705	Refusjon av dagpengar		
	70 Refusjon av dagpengar, statsgaranti ved konkurs	27 000 000	
	71 Refusjon av dagpengar for grensearbeidarar m.m. busette i Noreg	700 000	
	72 Innkrevjing av forskotterte dagpengar	45 000 000	72 700 000
	Sum Folketrygda		2 700 269 000
Sum departementets inntekter			2 971 466 000

Fullmakter til å overskride gitte løyvingar

II

Meirinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2025 kan:

overskride løyvinga under	mot tilsvarende meirinntekter under
kap. 605 post 01	kap. 3605 postane 01, 04 og 05
kap. 640 post 01	kap. 3640 postane 06 og 07
kap. 640 post 21	kap. 3640 post 08
kap. 670 post 01	kap. 3670 post 01

Meirinntekt som gir grunnlag for overskriding, skal også dekke meirverdiavgift knytt til overskridinga, og gjeld derfor også kap. 1633, post 01 for dei statlege forvaltningsorgana som inngår i nettoordninga for meirverdiavgift.

Meirinntekter og eventuelle mindreinntekter blir tatt med i berekninga av overføring av ubrukt løyving til neste år.

III

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2025 kan:

1. omdisponere inntil 10 pst. av løyvinga under kap. 634 Arbeidsmarknadstiltak, post 01 Driftsutgifter til kap. 634 Arbeidsmarknadstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkarar.
2. omdisponere inntil 10 pst. av løyvinga under kap. 634 Arbeidsmarknadstiltak, post 77 Varig tilrettelagt arbeid til kap. 634 Arbeidsmarknadstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkarar.
3. omdisponere frå kap. 634 Arbeidsmarknadstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkarar til kap. 634, post 78 Tilskot til arbeids- og utdanningsreiser på inntil 10 pst. av løyvinga under kap. 634, post 78.
4. omdisponere frå kap. 634 Arbeidsmarknadstiltak, post 76 Tiltak for arbeidssøkarar til kap. 634, post 79 Funksjonsassistanse i arbeidslivet på inntil 10 pst. av løyvinga under kap. 634, post 79.

5. omdisponere mellom løyvingane under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltninga, post 21 Spesielle driftsutgifter og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter.
6. omdisponere mellom løyvingane under kap. 604 Utviklingstiltak i arbeids- og velferdsforvaltninga, post 45 Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald og kap. 605 Arbeids- og velferdsetaten, post 01 Driftsutgifter.

IV

Fullmakt til overskriding

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2025 kan overskride løyvinga under kap. 2470 Statens pensjonskasse, post 45 Større utstyrsanskaffingar og vedlikehald, med inntil 50 mill. kroner mot dekning i reguleringsfondet.

Fullmakter til å pådra staten forpliktingar utover gitte løyvingar

V

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2025 kan gi tilsegn om tilskot utover gitte løyvingar, men slik at samla

ramme for nye tilsegn og gammalt ansvar ikkje overstig følgande beløp:

Kap.	Post	Betegelse	Samlet ramme
601		Utgreiingsverksemd, forskning m.m.	
	74	Tilskot til Noregs forskningsråd	561,5 mill. kroner
634		Arbeidsmarknadstiltak	
	76	Tiltak for arbeidssøkarar	3 138,3 mill. kroner
	77	Varig tilrettelagt arbeid	1 265,7 mill. kroner
	79	Funksjonsassistanse i arbeidslivet	65,7 mill. kroner

Andre fullmakter

VI

Fullmakt til postering mot mellomværet med statskassa

Stortinget samtykker i at Arbeids- og inkluderingsdepartementet i 2025 kan gi Arbeids- og velferdsetaten fullmakt til å:

1. postere utgifter som Arbeids- og velferdsetaten betaler på vegner av Statens pensjonskasse mot mellomværet konto 715510 Statens pensjonskasse. Konto 715510 blir utlikna ved at

2. Statens pensjonskasse resultatfører og rapporterer dei utbetalte ytingane i sitt rekneskap.
2. postere utgifter som Arbeids- og velferdsetaten betaler på vegner av ikkje-statlege aktørar knytt til AFP-ordninga og kommunal tilleggspensjon mot mellomværet med statskassa.

Folketrygda

Andre fullmakter

II

Stortinget samtykker i at med virkning frå 1. januar 2025 skal følgande ytingar i folketrygda bli gitt etter disse satsane¹:

	kroner
1a. Grunnstønad for ekstrautgifter på grunn av varig sjukdom, skade eller lyte etter folketrygdlova § 6-3 (lågaste sats)	9 024
1b. Ved ekstrautgifter utover lågaste sats, kan grunnstønaden bli auka til	13 752
1c. eller til	18 024
1d. eller til	26 544
1e. eller til	35 964
1f. eller til	44 928
	-
2a. Hjelpestønad etter folketrygdlova § 6-4 til dei som må ha særskilt tilsyn og pleie på grunn av varig sjukdom, skade eller lyte	16 152
2b. Høgare hjelpestønad etter folketrygdlova § 6-5 til barn under 18 år som må ha særskilt tilsyn og pleie	32 304
2c. eller til	64 608
2d. eller til	96 912
3. Behovsprøvd gravferdsstønad opptil	29 853
4. Stønad til barnetilsyn etter lova §§15-10 og 17-10 første ledd bokstav a) ²	
for første barn	57 480
for to barn	74 976
for tre og fleire barn	84 972

¹ Satsane under punkt 1, 2 og 4 er årlege beløp for ytingane.

² Beløpa i tabellen er maksimale refusjonssatsar. Stønaden er inntektsprøvd.

Bestilling av publikasjonar

Tryggings- og serviceorganisasjonen til departementa

www.publikasjoner.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonane er også tilgjengelege på

www.regjeringen.no

Trykk: Aksell AS – 10/2024

